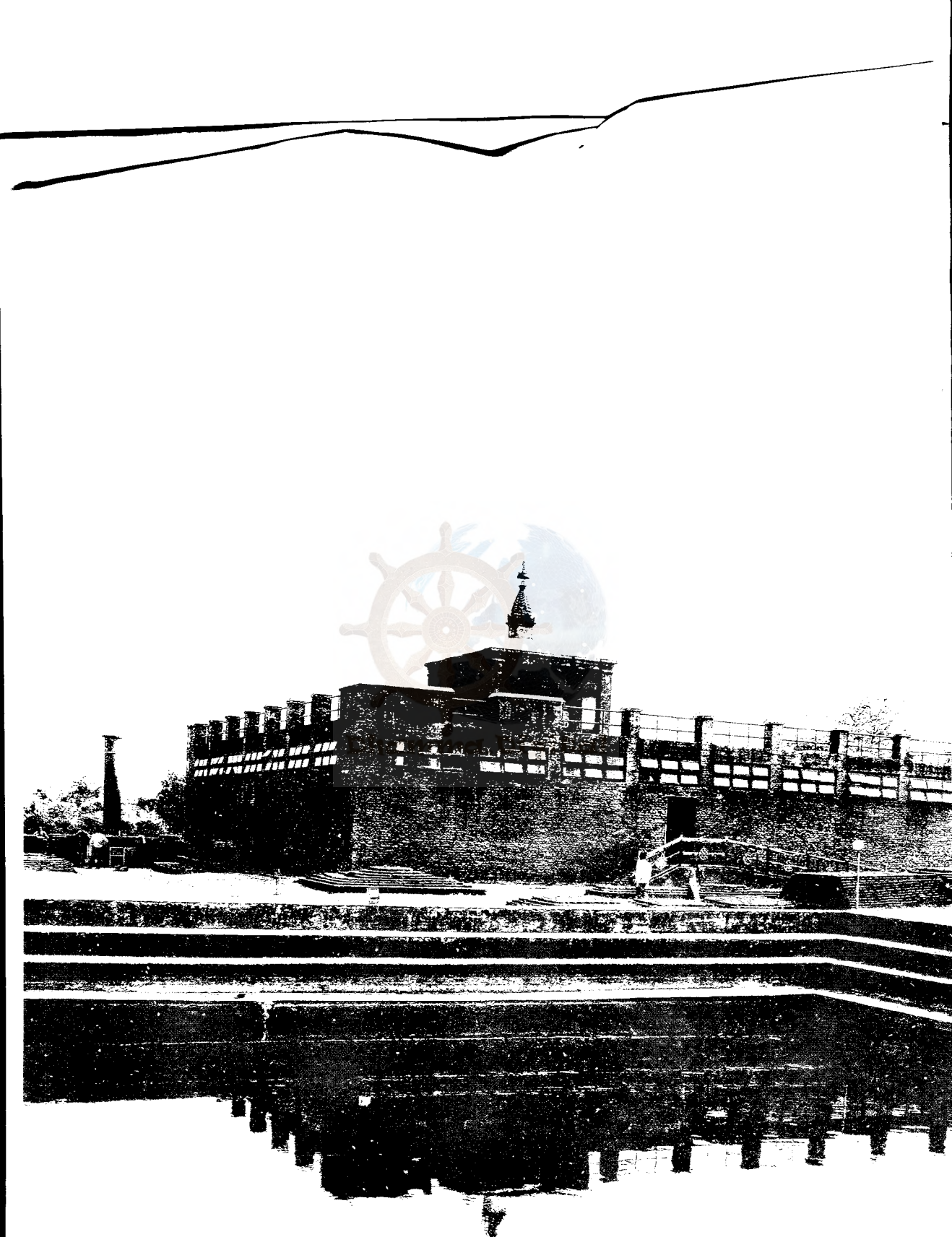

अनुक जातक

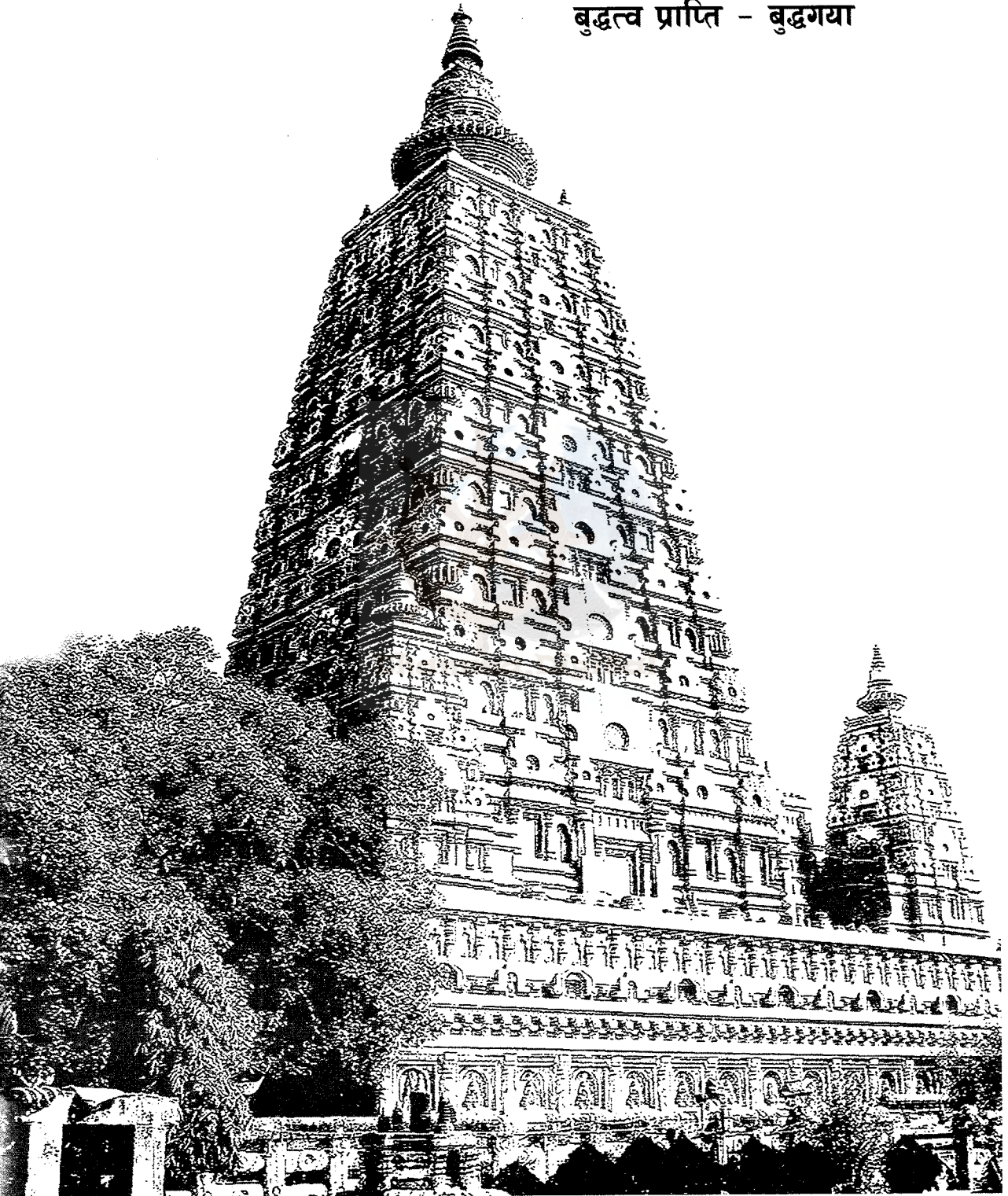
बोधिसत्त्वया बाखँ
(पालि जातक अट्ठकथा नेपाल भाषाय्)
स्वंगू भाग

अनुवादक
दुण्डबहादुर वज्राचार्य

बुद्धत्व प्राप्ति - बुद्धगया

अतक जातक

बोधिसत्त्वया बाखँ

(पालि जातक अट्ठकथा नेपाल भाषाय्)

स्वंगुगु भाग

अनुवादक

दुण्डबहादुर वज्राचार्य

प्रकाशक

अशोकरत्न वज्राचार्य

डा. प्रदीपबहादुर वज्राचार्य

अनूरत्न वज्राचार्य

त्रिपिटक अनुवाद मण्डल

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय

गाबहाल, ललितपुर-१८, नेपाल

त्रिपिटक ग्रन्थ प्रकाशन

दीघनिकाय	(नेपाल भाषा)
दीघनिकाय	(नेपाली)
मज्झिमनिकाय	(नेपाल भाषा)
मज्झिमनिकाय	(नेपाली)
संयुत्तनिकाय	(नेपाल भाषा)
इतिवृत्तक	(नेपाल भाषा)
धम्मपद	(नेपाल भाषा)
मिलिन्द-प्रश्न (मिलिन्द जुजुया न्ह्यसःत)	(नेपाल भाषा)
मिलिन्द-प्रश्न (मिलिन्द राजाका प्रश्नहरू)	(नेपाली)
निदान कथा	(नेपाल भाषा)
पुग्गलपञ्जत्ति	(नेपाल भाषा)
संगायनपाठ	(नेपाल भाषा)
जातक (नेपालय् न्हापांगु पटक खुगू ग्रन्थसेट पिथना)	(नेपाल भाषा)

प्रथम संस्करण

बुद्ध संवत्	: २५५५
नेपाल संवत्	: १९३२
बिक्रम संवत्	: २०६८
ईस्वी संवत्	: २०११

खुगू सेटया मू

थुगु ग्रन्थ खुगू भोलुम सेटपाखें जम्मा जुइगु रकम त्रिपिटक ग्रन्थ प्रकाशन कोषय् वनी ।

विशेष ग्वाहालिमिपित साधुवाद

- भिक्षु चन्द्रगुप्त स्थविर - अनुवाद सुपरिवेक्षण सहित कम्प्यूटर सेटिङ्ग
अनागारिका अगजाणी 'धर्माचार्य' - पालि भाषाया भावार्थ संशोधन याना बिज्याःम्ह

Bir-Purna Pabitra Hera Memorial Publication Series No. -17

**THE
JĀTAKA**

**(Stories of the Buddha's Former Births given in Nepal Bhasha
for the first time)**

Vol. III

Translated from Pali

by

Dunda Bahadur Bajracharya

*Translator of the Digha Nikāya, The Majjhima Nikāya, The Samyutta Nikāya,
The Itivuttaka, The Dhammapad, The Milindapanha, etc. of
Tripitaka books in Nepal Bhasha & Nepali*

Dhamma.Digital

Published by

Ashok Ratna Bajracharya

Dr. Pradip Bahadur Bajracharya

Anun Ratna Bajracharya

Tripitaka Translation Board

Bir-Purna Pustak Samgrahalaya

Gabahal, Lalitpur-18, Nepal

The Tripitaka Publications

The Digha Nikāya	(Nepal Bhasha)
The Digha Nikāya	(Nepali)
The Majjhima Nikāya	(Nepal Bhasha)
The Majjhima Nikāya	(Nepali)
The Samyutta Nikāya	(Nepal Bhasha)
The Itivuttaka	(Nepal Bhasha)
The Dhammapad with short stories	(Nepal Bhasha)
The Milindapanha (<i>Questions of King Milinda</i>)	(Nepal Bhasha)
The Milindapanha (<i>Questions of King Milinda</i>)	(Nepali)
Nidānkathā	(Nepal Bhasha)
Puggalapaññatti	(Nepal Bhasha)
Sangāyanapātha	(Nepal Bhasha)
The Jātaka (<i>6 Volume sets in Nepal for the first time</i>)	(Nepal Bhasha)

First Edition : 2011

Printed at :

Ideal Printing Press, Gwarko, Lalitpur Tel : 5007563

थुगु ग्रन्थ

मदये धुंकूपिं

संघमहानायक भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर,

आचार्य डा. अमृतानन्द महानायक,

भिक्षु सुमंगल महास्थविर

प्रमुख

नेपाःया बुद्धशासनय् योगदान बिया दिवंगत जुया बिज्यापिं

भन्ते गुरुमांपिं व उपासक उपासिकापिंत

निर्वाण कामनार्थ

श्रम समर्पण

दुष्प्रवृत्तवन्नाचार्य

पिका:पाखें

हनेबहःम्ह कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया अनुभवी ल्हातं थनिं गुदं न्ह्यो हे अनुवादित जुया कम्प्युटर लेजर प्रिन्ट तयार याना तये धुंकुगु थुगु बोधिसत्त्वया बाखँ जातक न्हापांगु खुसी छकोलं (खुगू भोलुम) ग्रन्थ आःतक नेपालय् गुगुं भाषाय् गुबलें मजूकथं प्रकाशन याये दुगु थ्व जिमि नितिं आपालं धर्मप्रीतिया खँ जुल । तःगुमच्छि मूल धर्मग्रन्थया अनुभवी अनुवादकजुया ल्हातं ब्वनेबले मछिं मजुइक सलल याउँक अपुक छगू हे भाषा शैली पालि जातक अट्टवण्णनाया ५४७ पु पूर्वक जातक बाखँ भाय् हिलातःगुयात नेपालभाषा वांगमय धुकृतिइ दुथ्याके खंगु जिमिगु नितिं गौरवया खँ जुल ।

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयपाखें गत ३० दँया दुने धर्मया मूल ग्रन्थ जुयाच्चंगु बुद्धवचन त्रिपिटकया ग्रन्थत छगू छगू यायां तःगुमच्छि पाठकसमक्ष प्रस्तुत याये धुनागु जुल । दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय अले खुदकनिकायया मिलिन्द-प्रश्न, इतिवृत्तक, धम्मपद आदि त्रिपिटक अन्तर्गत सुत्तपिटकया मूल ग्रन्थत प्रकाशन यायेगु मौका जिमित चूलाये धुंकुगु जुल । थुपिं मूल धर्मग्रन्थया अनुवादक हनेबहःम्ह कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यजु खः । अथे हे अभिधम्मपिटकया ग्रन्थमध्ये नेपालय् न्हापांगु खुसी श्रद्धेय धर्मगुप्त महास्थविरया पुगलपञ्जति धर्मग्रन्थ नं जिमिगु संग्रहालयपाखें पिदनेत ताःलागु जुल ।

बुद्धधर्मया मूलग्रन्थत अध्ययन बिना वसपोल भगवान् बुद्धयात व वसपोलं कना बिज्याःगु धर्मयात यथार्थरूपं म्हसीकेगु संभव मदु । याकःचिया कुतलं जीवनकाछि अनुवाद याःसां त्रिपिटकया विपुल साहित्य भण्डार फवःमचालिगु खना जिमि परिवारया अनुवादक कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यजुं नेपाःया महाथेर विद्वान भन्तेपिंके सल्लाह साहुति कया त्रिपिटकया ल्यं दनिगु ग्रन्थत नेपाल भाषाय् अनुवाद यायेगु परियोजना न्ह्यथना बिज्यात । थनिं निदँति न्हापा जिमि प्रातःस्मरणीय बाज्या पूर्णबहादुर वज्राचार्य (जन्म : १९६५ साल कछलाथ्व सकिमिला पुन्हि - दिवंगत २०४१ साल थिलाथ्व नवमि) या संस्मरणीय दिवस खुन्हु विद्वानपिं भन्तेपिं, गुरुमापिं व स्वयं दुण्डबहादुर कका, बा सम्मिलित छगू त्रिपिटक अनुवाद मण्डल स्थापना याःगु जुल । श्रद्धेय भिक्षु कोण्डन्यया संयोजकत्वय् गठन जूगु थुगु अनुवाद मण्डलं थौतक अनुवाद मजुनिगु त्रिपिटकया ग्रन्थतयगु नेपाल भाषां अनुवाद जुया च्वंगु जुल । थुकियात माःगु व्यवस्थापन व आर्थिक अभिभारा जिमिगु संग्रहालयपाखें बहन याना च्वंगु जुल । छुं छुं थुगु सम्बन्धय् जानकारी आनन्दभूमि पत्रपत्रिकादि मार्फत पाठकपिंत दुगु हे जुइमाः । आधुनिक ई-संचार माध्यम www.tipitakanepal.org वेभसाइटय् थ्व सम्बन्धी खँ विश्वया गुगुं कुं कुनामय् च्वना नं स्वये ब्वने जीका तयागु जुल ।

बुद्धवचन पालि त्रिपिटकया मूल ४५ गू ग्रन्थतयगु पृष्ठ ल्याः जक स्वयेगु खःसा जम्मा पृष्ठ ल्याः १७६६५ दु । उकी मध्ये आःतक कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यजुया ल्हातं थुपिं जातक खुगू भोलुम समेतया पृष्ठ ल्याः समावेश यायेबले न्हेद्वःत्यां मयाक अनुवाद जूगु व जिमिसं प्रकाशन याये धुनागु जुल । यदि सुनानं न्हिं छपानाया ल्याखं थुपिं ग्रन्थ ब्वन धाःसा वया नितिं २१ दँति लगे जुइ । थुकथं विपुल बौद्ध साहित्य भण्डार नेपाल भाषाय् सृजना जूगु अले नेपाली समेत दीघनिकाय, मज्झिमनिकायथे जाःगु ग्रन्थ प्रणीत याये दुगु व याये फुगुया श्रेय कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्ययात वनी । थःगु व्यापार व्यवसायपाखें अतिरिक्त समय पिकया म्हो ईया दुने थपाय् थपायमच्छि ततःधंगु धर्मया मूल ग्रन्थत सृजना याना बिज्याःम्ह हनेबहःम्ह कका,

[८]

बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया रातदिनया अथक निरन्तर साहसिक प्रयत्नया फलस्वरूप याकनं हे त्रिपिटकया सम्पूर्ण ग्रन्थतय्गु न्हापांगु प्रारूप नेपाल भाषां निकट भविष्यत् तयार याये फइगु अवस्थाय् थ्यनिगु जुल । थ्व भाषा व सद्धर्मया नितिं ऐतिहासिक अतुलनीय योगदान जूवनी । बरु थुगु जिमिगु बुद्धशासन उत्थान यायेगु पुनित अभियानयात प्रत्येक नेपामि सहभागी जुया सफल यानादीत, बिज्यायेत इनाप यानागु जुल ।

थुगु ग्रन्थ प्रकाशनया खँय् छत्वा: खँ : न्हापा न्हापा तःगुमछि त्रिपिटकया ग्रन्थ प्रकाशन याना बिज्याये धुकूपिं मध्ये छम्ह लुमकेबहःम्ह निनि हेरादेवी वज्राचार्य (जन्म : ने.सं. १०५३ कार्तिक शुक्ल षष्टिपर सप्तमि - दिवंगत : ने.सं. ११२७ माघकृष्ण पोहेलागा पञ्चमी) या जीवमानकालय् थुकियात प्रकाशन यायेगु धका वसपोलयाके स्वीकृति कया तये धुनागु खः । आः मरणोपरान्त थुपिं ग्रन्थत पिकया वसपोलयात निर्वाण कामना याना च्वना । अथे हे तुं हानं बुद्धशासनय् अतुलनीय योगदान बिया बिज्याःम्ह उपासक कका, बा मद्दुम्ह पवित्रबहादुर वज्राचार्य (जन्म : ने.सं. १०६५ फागुन कृष्णपक्ष द्वितीया - दिवंगत : ने.सं. ११२२ कछलाथ्व सकिमिला पुन्ही) यागु प्रेरणा कया वसपोलयात नं लुमका निर्वाण कामना याना च्वना ।

थ्व जिमिगु प्रकाशन वीर-पूर्ण पवित्र हेरा स्मृति ग्रन्थ मालाया १५-२० गूगु ल्याःतक थ्यंगु जुल । थुगु ग्रन्थसेट बिक्रीं प्राप्त जुइगु रकम त्रिपिटक बौद्ध ग्रन्थ प्रकाशन कोषय् वनीगु खँ पाठकपित जानकारी बियाच्च्वना । सद्धर्म उत्थान यायेगु छपला पुनित ज्याय् सहभागी जुया बिज्यायेत भन्ते, गुरुमां लगायत सकसिनं थथःगु छँय् संग्रहणीय थुगु ग्रन्थ सेट छगू छगू संग्रह याना पुण्य संचय याना बिज्यायेत जिमिगु इनाप दु । सुभाय् ।

हनेबहःम्ह कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया न्त्याबले सुस्वास्थ्यम्ह जुया बुद्धशासनय् निरन्तर लगे जुइ फुम्ह जुइमा धका आशिका यासे वसपोलप्रति नतमस्तक जुया ऋणी जुया च्वना । वसपोलया सुस्वास्थ्य व दीर्घायुया कामना याना ।

अन्तय् जातक साहित्यया माध्यमं थःगु धर्म व संस्कृतियात यथार्थकथं म्हसीकेत पाठकपित अचूक साधन चूलायेमा अले धर्मया मूल खँय् सुनानं गुमराह याये मफयेमा, यथार्य धर्मयात म्हसीकेत बोधिसत्त्वं क्यना बिज्यागु पारमिता धर्मलिसे परिचित जुइ फयेमा, चाय्कं मचाय्कं बुद्ध व बोधिसत्त्वप्रति दयाच्वंगु मखुगु धारणा ननानं फुना शील सदाचारनिसें पालन याना मार्गफल तक साक्षात्कार यायेफुपिं जुइ दयेमा धका हनेबहःपिं पाठकपिलिसें तुं मुना जिमिसं आशिका याना । अस्तु ।

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय

पूर्णबहादुर वज्राचार्य एण्ड सन्स निवास

रत्नाकर महाविहार, हखबहाः, गाबहाः, यल

सकिमिला पुन्ही, ११३२ (२०६८ कार्तिक २४)

अशोकरत्न वज्राचार्य

डा. प्रदिपबहादुर वज्राचार्य

अनूरत्न वज्राचार्य

जिगु धापू

जातकय् बोधिसत्त्वया जीवन कथा दु । वसपोल शाक्यमुनि बुद्ध, न्हापा सुमेध ऋषि जुया दीपङ्कर बुद्धया पादमूलय् थः नं बुद्ध जुइत प्रार्थना यासेनिसें वसपोलया अन्तिम जन्मय् सिद्धार्थया नामं जन्म जुया बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्याये न्ह्योतक वसपोलयात बोधिसत्त्व धाइ । बुद्धत्व प्राप्त यायेया नितिं अनेक जन्म कथा बिज्याःगु विवरणयात जातक अट्कथा अथवा जातक अट्कवण्णना धाइ । थुगु ग्रन्थय् व्याख्या सहितया शब्दार्थ बाहेक जातक अट्कथायात थःगु भाषां न्ह्यब्वयेगु कुतः यानागु दु ।

थौं सम्पूर्ण जातक (खुगू भोलुमया सेट) ग्रन्थया रूपय् सर्वप्रथम नेपालभाषां पाठकसमक्ष न्ह्यब्वये दया जित अपार धर्मप्रीति जुया च्वंगु दु । प्रथम संघमहानायक प्रज्ञानन्द महास्थविर, आचार्य अमृतानन्द महानायक प्रभृति भन्तेपिसं तत्कालीन समाजयात माछि माःकथं छपु निपु याना जातक बाखँत अनुवाद न्ह्यब्वःगु खने दु । थौं छगू हे भाषा शैली जातक नेपाल भाषां सम्पूर्ण खण्ड पाठकपिनि न्ह्योने पिब्वयागु जुल ।

छन्हु सक्षिप्त बाखँ सहित धम्मपद पिदनेधुंका जातकयात नं थःगु हे कथं (Retold) बाखँ पिकाये दसा ज्यू धका मती तया । थ्व खँ भिक्षु सुदर्शन महास्थविरया न्ह्योने तयाबले वसपोलं साप हे नुगः क्वतुंका धया बिज्यात - “गाथा जक हे नं नेपाल भाषां पूर्वक पिकाये मफया च्वन । जातक बाखँया अनुवाद याइपिं भविष्यय् पिहाँ व हे वइ नि । आः थत्येयात यानागु ज्या नि सिधय्के नु” । उबले वसपोलया ख्वाः क्वतूंगु खनाबले जित साप हे नुगः मछिन । “भन्ते ! थज्याम्ह अनुवादक छपिनि न्ह्योने दु” धका धायेत जित उलु उलु मिंगु खः । पवित्रबहादुर दाई मदुसेलि थःकेनं न्हापाथें समय मदुगुलिं उबले थथे धायेत जिके आँत मवल । कीर्तिपुरं लिहाँ वयाम्हसिया मनं मनं विचाः याना “जातक दक्वं नेपाल भाषं हिइके दसा गुलि ज्यू” । वसपोलसिसें थथे खँल्हाबल्हा याना वयागु लच्छि हे मदुवं आकाभाकां सदांया नितिं वसपोलं त्वःता बिज्याबले जित साप हे नुगलय् घाः जुल । अबले निसें जिं थुगु ज्या गुबले याये धका थथःम्हं फुर्सतया ई मुनेत ताःतुना जुया । बल्ल उगु समय वल, बहनि, चान्हे, सुथे, गुलि फत उलि ई लिकया ज्या न्ह्यज्याका । ग्रन्थ अनुवाद खुलाया दुने क्वचायेके फसां गुदं लिपा जक पाठकपिनि न्ह्योने न्ह्यब्वयेत ताः लात ।

विश्वया अधिकांश प्राचीन धार्मिक व सामाजिक कथाया मूल स्रोत जातक बाखँ जुया च्वन । महाभारत, रामायण, बृहत्कथा, कथासरित्सागर, पञ्चतन्त्र, हितोपदेश, ईसप्या कथा, अलिफलैला (Arabian Knights) आदि आदिथें जागु स्थापित बाखँया मूल स्रोत जातक जुया च्वन । पुराणय् च्वपिं ऋषिमुनिपिनिगु बाखँ जातकय् च्वपिं पात्रत जूगुया अनेक दसुत पाठकपिसं जातकय् खंके फु । हानं, श्री रीज डेविड्सजुया धापूकथं बोधिसत्त्व बोसत खः अले जोसफ नं खः । बुद्धया आँशिक चरित्र व अनेक जातक बाखँ Barlaam and Joasaph स दु । थुकथं विश्वया कुंकुनामय् सकभनं दुगु धार्मिक व सामाजिक परम्पराया प्राचीन, अर्वाचीन विश्व साहित्य ख्यः ई वलिसे जातक बाखँया प्रवेश जुजुं वनाच्वंगु दुगु जुल । सन्त जोसफया रूपय् भगवान् बुद्ध थौं सारा रोमन कैथोलिक ईसाईतय्सं माने याना पूजा याना च्वंगु दु ।

बौद्ध देशय् ला जातक बाखँयागु प्रचार जुइगु हे जुल, कना च्वने माःगु मखुत । नेपालय् जातक व अवदानया बाखँ प्राचीन कालनिसें छेंय् छेंय् न्यने कने याः । यें, चाबहीया स्तूपसं दुगु शिलालेखय् उत्कीर्ण जूगु जातक बाखँनं भीथाय् नं पालि जातकया अस्तित्व न्हापानिसें दुगु खँ बालाक छर्लङ्ग सी दु, जातककालीन बाखँपाखें नेवाः समाजय् अद्यापि यक्व खं प्रभावित जुया च्वंगु दु । उपोसथ-व्रतया रूपय् अष्टमी व्रत च्वनेगु, जात्रा, नखः चखः हनेगु व थःथितिपिं व पासाभाईपिं छथाय् मुना छकु छम्बा साक्क इना चना नयेगु, सांस्कृतिक बाजँ थाना, म्यें हाला न्ह्याइपुइकेगु, तिसा वसतं छाया पिपा बाँलाका जुइगु व बहुमूल्य लुंवहः व

रत्नत जन्म जूसैनिसें मृत्यु पर्यन्त छ्यलेगु व छँ दनेबले लुँ वहः, रत्न छ्यला वया च्वंगु आदि आदि दसुत थुकीया ज्वलन्त प्रमाण खः ।

श्रद्धेय ज्ञानपूर्णक महास्थविरया छत्वाः नुगः खँ त्यायेकया धायेगु खःसा “जातक खालि बोधिसत्त्वया जीवनी बाखँ कथं जक नं महत्वपूर्णगु मखु । थ्व दक्वं धयाथें विषयवस्तुयात कःघाये फूगु जन साहित्यथें नं खः । थुकी दुने छु जक मदु ? मनोरञ्जन, उपदेश, नीति, ब्यंग, बुद्धि विकासया लँपु, भौगोलिक, आर्थिक, धार्मिक, राजनैतिक, सामाजिक आदि आदि विषयतलिसे परिचय दयेका वीगु थ्व अतुलनीय ग्रन्थ खः । स्थल मार्गयागु चर्चाया विषययात अथें तया सामुद्रिक यात्राया चिमिसँ ब्वँ ब्वँ दंकीगु घटनातयगु उल्लेखं भीत जलमार्गयागु रोमाञ्चकारी यात्रात लिसे नं परिचित याका ब्यू । सप्पारक जातक थुकीया दसु खः । जातक पूर्व पश्चिम कथा साहित्यया न्त्यलुवा हे धाःसां ज्यू ।”

कृतज्ञताः जातक बाखँ अनुवाद यायेगु ज्याय् तःमहमच्छिसियागु ग्वहालि जित प्राप्त जूगु दु । पालि गाथाया भावार्थया नितिं श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरयागु जातकगाथा (प्र.भा.) उपयोग यानागु दु । दक्वं जातक गाथाया भावार्थ भिंकेत अनागारिका अगगजाणी गुरुमांयागु तःधंगु ग्वहालि दु । अले तत्काल अनुवाद याःलिसे सिंहलीया जातक बाखँ स्वया संशोधन सहित बांलाक धैर्यपूर्वक शुद्ध जुइक कम्प्युटरय् थाना बिज्यामह श्रद्धेय भिक्षु चन्द्रगुप्त महास्थविर अले जातक बाखँ प्रकाशित मयासें गुदँतक अथें तया तयागु पुलांगु कम्प्युटरया डाटात सुरक्षा याना जक तया बिज्यागु मखु, याकनं पिकाये माल धका न्त्याबलें हौसला बिया माःबले माःकथं ग्वहालि याना बिज्यामह श्रद्धेय धर्मगुप्त महास्थविर प्रमुख भन्तेपिं व गुरुमांप्रति कृतज्ञ जुया च्वना । वर्तमान नेपाःया एकमात्र त्रिपिटकाचार्य संघउपनायक श्रद्धेय भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर थः विरामी शैय्याय् च्वना बिज्याना नं थुगु जिगु कृतियात पताः छाया बालाकेभनं त्रिपिटक अनुवाद मण्डलया संयोजक श्रद्धेय कोण्डन्य भन्तेया ग्वहालिं छगू विशेष भूमिका च्वया, च्वाका बिज्यात । वसपोलिपिं निम्हं भन्तेपिंप्रति कृतज्ञ जुया ।

छता खँ, थःगु परिवारपाखें शुरुनिसें संग्रहणीय मूल सद्धर्मया तःगुमछि ग्रन्थत प्रकाशन यायां थौं थुगु ग्रन्थत छकोलं खुगु भोलुम सेट प्रकाशन याःगु जुल । थुकिं त्रिपिटक बौद्ध ग्रन्थत पिकायेत छगू कोष दइगु जुल । प्रकाशक परिवारयात साधुवाद दु । थुगु ज्या सिद्ध यायेत अनुकूल वातावरण व अवसर बिया माःबलय् माःकथं सहभागी जूमह जिमि तिरिमय्जु ज्ञानीशोभा वज्राचार्ययात सुभाय् दु । माःगु सफू उपलब्ध याना बिज्याःपिं भिक्षु गुणघोष महास्थविर व अनागारिका अगगजाणी गुरुमांयात साधुवाद दु । बांलाक देबः क्पिा ज्यामह भिंचा मय्जु सुषमा शाक्ययात सुभाय् दु । इलय् बांलाक छापे याना व्यूगुलिं आईडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेसया थुवा श्री दीपक महर्जन व प्रेस परिवारयात धन्यवाद दु ।

अन्तय्, सुं गुम्हसियागु धर्म धाःगु खँ न्यना हाःहूलय् लगे जुया गनं सुयाके शरण काःजुइ माःगु अवस्थां मुक्त याना बिइगु खुला शिक्षा जातकय् दु । पशु अधिकारकर्मीतय्त पशुबली हिंसा रोके याकेत थुकिं बल बिइसा पशुं मनू बने जुइगु मानवीय शिक्षा जातकं बिइ । थुगु ग्रन्थ देया नेतावर्ग, शासकवर्ग, बुद्धिजीवि, ज्ञानपिपासु मालामि, शिक्षक, विद्यार्थीपित जक उपयोगी मजूसे राजनैतिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, धार्मिक, पुरातात्विक, ऐतिहासिक शैक्षिक, साहित्यिक आदि गुगु ख्यःयापिं लगायत बुद्धया सच्चा अनुयायी जुइपित नं उलि हे उपयोगी जुइगु ताया । जातकया बाखँनं हिंसा मुक्त सदाचार जीवन हनेगु स्यना अन्ततः जन्ममरणया कुचक्रं मुक्त जीवनया लक्ष्यय् थ्यंकेत भीत मिखा बिइ, स्वाबलम्बी याइ । अस्तु ।

- दुण्डबहादुर वज्राचार्य

विषय सूची

(स्वंगूगु ब्व)

४. प्यंगूगु निपात

३०१.	१	१. कालिङ्ग वर्ग चूलकालिङ्ग जातक : कालिङ्ग व अश्मक जुजुया दथुइ जूगु युद्धय् शक्रं कालिङ्ग त्याइ धका भविष्यवाणी यात । नन्दिसेन अमात्य निराश मज्जूसे ल्वाःगु कारणं अश्मक जुजु त्याःगु ।	१९
३०२.	६	महाअस्सारोह जातक : प्रत्यन्त देशवासीपिसं जुजुयात महाअश्वारोह भापिया वयागु सेवा याना छ्वत । जुजुं राजदरवारय् लिहाँ वना इमित उकिया पलेसाय् सेवा याःगु ।	२१
३०३.	९	एकराज जातक : जुजुयागु मैत्री बलयागु न्ह्योने खुं जुजुयागु पशु बल ब्यूगु ।	२४
३०४.	१०	ददर जातक : बौम्हं नागभवनं पितितना हःपिं ददर दाजुकिजापिंमध्ये किजाम्हसित दाजुम्हसियागु जीवन उपयोगी उपदेश ।	२६
३०५.	१२	सीलवीमंसन जातक : आचार्य शिष्यपिनिगु शीलयागु परीक्षा याना स्वयेया नितिं इमित थथःपिनि छँनं सकसियागु मिखां छले याना वसः व तिसा आदि खुया हयेत धाःगु ।	२८
३०६.	१४	सुजाता जातक : जुजुं गथुया म्थ्याय्यात महारानी याःगु ।	२९
३०७.	१६	पलास जातक : ब्राह्मणं पलास सिमाय् च्वंम्ह वृक्षदेवतायात थःगु सेवां लय्ताय्का ब्यूगु ।	३५
३०८.	१८	सकुण जातक : सिक्वाःभंगलं सिंहया कथुइ थाःगु क्वें लिकया ब्यूगु ।	३७
३०९.	१९	छव जातक : अधार्मिकम्ह जुजुं थःम्हं आचार्ययात क्वय् आसनय् फय्तुइका वयाके (वेद) मन्त्र स्यना काःगु ।	४०
३१०.	२१	सेय्य जातक : पुरोहित पदया नितिं नं छक्वः त्वःते धुंकूगु गृहस्थ जीवन हानं स्वीकार मयाःगु ।	
२. पुचिमन्द वर्ग			
३११.	२४	पुचिमन्द जातक : नीम सिमां भावी भययागु अनुमान याना घना च्वंम्ह खुंयात थना बिसिक्क छ्वया ब्यूगु ।	२४
३१२.	२६	कस्सपमन्दिय जातक : बोधिसत्त्वं थः बौयात मस्तेगु उत्पाद सह यायेत उपदेश ब्यूगु ।	२६
३१३.	२८	खन्तिवादी जातक : गुम्ह जुजुं बोधिसत्त्वयागु ल्हाः तुति व न्हाय् न्हाय्पं ध्यना बिल, उम्हसियाप्रति नं बोधिसत्त्वं आशीर्वाद ब्यूगु ।	२८
३१४.	३१	लोहकुम्भ जातक : ब्राह्मणपिसं सर्व चतुष्क यज्ञ यायेया नितिं अल्याख प्राणीपितं हत्या याये त्यंगु । बोधिसत्त्वं इमित रक्षा याना ब्यूगु ।	३१
३१५.	३५	सब्बमंसलाभ जातक : शिकारीं सेठपुत्रपितं इमिगु वचन अनुरूप ला ब्यूगु ।	३५
३१६.	३७	ससपण्डित जातक : चन्द्रमायात शशाङ्क छाया धाःगु ?	३७
३१७.	४०	मतरोदन जातक : तःधिकम्ह दाजुम्ह सिइसां बोधिसत्त्व छप्ति हे मख्वःगु ।	४०

३१८. **कणवेर जातक :** ४२ ३२६. **कक्कारु जातक :** ६१
 श्यामां नगरकोतवालयात द्विच्छयागु
 घूस बिया डाकुयागु ज्यान बचे यात ।
 अले वलिसे प्रेम याना वयात थःम्ह
 भात दयेकल । डाकुं वयागु तिसा वसः
 कया यंकूगु ।
३१९. **तित्तिर जातक :** ४५ ३२७. **काकवती जातक :** ६४
 छम्ह ब्याधां लहिना तःम्ह तितरायागु
 ग्वाहालिं मेपिं तितरा भंगःतयत ज्वना
 च्वन । तितरांत थःम्ह याना च्वंगु ज्याय्
 थःत पाप लाइ लाकि लाइमखु धका न्यंगु ।
३२०. **सुच्चज जातक :** ४७ ३२८. **अननुसोचिय जातक :** ६६
 लानिं जुजुयाके न्यंगु - “यदि थुगु पर्वत
 छगोलं लुंयागु जुल धाःसा जित नं बिइ
 ला ?” जुजुं लिसः बिल - “छ सु खः,
 छुं नं बिये मखु ।”
३२१. **कुटिदूसक जातक :** ५० ३२९. **कालबाहु जातक :** ६८
 माकःनं सिंगन भंगःयागु उपदेश न्यना
 तं चाया वयागु स्वं स्यंका ब्यूगु ।
 कालबाहु माकःतं थःगु ज्याखँ थःगु हे
 सत्कार तकूगु ।
३२२. **दुहुभ जातक :** ५३ ३३०. **सीलवीमंस जातक :** ७०
 पृथ्वी फारा पुल धका खराचा ग्याना
 बिस्यूं वन । मेपिं अन्धविश्वासीपिं
 नं वया ल्यू ल्यू बिस्यूं वना च्वन ।
 बोधिसत्त्वं इमित बचे याना ब्यूगु ।
 थ्वथे जाःगु निपु बाखँ न्हापा हे च्वय्
 वनेधुंकूगु ।
३२३. **ब्रह्मदत्त जातक :** ५६ ३३१. **कोकिल जातक :** ७२
 ब्राह्मणं भिनिदं लिपा मच्छाः मच्छाः
 जुजुयाके छपा कुसा व छज्वः लाकां फवंगु ।
 बोधिसत्त्वं थःगु चालाखीं आपाःन्व
 वाइम्ह जुजुयागु म्हुतु प्वाः तिना ब्यू ।
३२४. **चम्मसाटक जातक :** ५८ ३३२. **रथलट्टि जातक :** ७३
 फैचा छम्हसिनं ब्राह्मणयात न्येकुतिं
 च्वयेत ल्यूने ल्यूने वन । ब्राह्मणया
 स्वयेबले वयात गौरव तयेत लिहाँ वंगु
 धका च्वंगु ।
 मेगु पक्षयागु खँ मन्यंसे न्याय यायेगु
 उचित मजूगु ।
३२५. **गोधराज जातक :** ६० ३३३. **पक्कगोध जातक :** ७५
 छम्ह दुष्टम्ह तपस्वीं धोखा बिया गोध
 (गोही) यात स्यायेत स्वःगु ।
 सिमाय् छुया खाया तःम्ह गोध (गोही)
 बिस्यूं वंगु खँ ।
३३४. **राजोवाद जातक :** ७७ ३३४. **राजोवाद जातक :** ७७
 जुजु अधार्मिक जुइवं फल मसाःगु अले
 धार्मिक जुइवं हानं फल साःगु ।
३३५. **जम्बुक जातक :** ७९ ३३५. **जम्बुक जातक :** ७९
 ध्वनं किसियात स्याः वन । किसिं तुतिं
 न्हुया स्याना ब्यूगु ।
३३६. **ब्रहाछत्त जातक :** ८१ ३३६. **ब्रहाछत्त जातक :** ८१
 ब्रह्मचारीं नयागु त्वाचाय् च्वंगु धन

लिकया उकिया थासय् घाँय् थना धन ज्वना वंगु ।		३४७. अयकूट जातक :	१०३
३३७. पीठ जातक :	८३	बलि काये मखना असन्तुष्ट जूम्ह यक्षं बोधिसत्त्वयात स्यायेत वःगु । इन्द्रं बचे याना ब्यूगु ।	
ब्रह्मचारीयात आतिथ्य याये मफुगुलिं सेठं ब्रह्मचारीयाके क्षमा प्वंगु ।		३४८. अरञ्ज जातक :	१०४
३३८. थुस जातक :	८५	बौम्हं काय्म्हसित सत्संगतयागु महत्वयाबारे कया उपदेश ब्यूगु ।	
आचार्यं स्यना ब्यूगु गाथाद्वारा जुजुं थःत रक्षा याःगु ।		३४९. सन्धिभेद जातक :	१०५
३३९. बावेरु जातक :	८८	ध्वंनं सिंह व द्रुहयात ल्वाका ब्यूगु ।	
बावेरु राष्ट्रय् च्वंपिसं क्वः सच्छि कार्षापणं व म्हय्खा द्वच्छि कार्षापणं न्याःगु ।		३५०. देवतापञ्च जातक :	१०७
३४०. विसय्ह जातक :	९०	देवता प्रश्नावलि उम्मग जातक जा. नं. ५४६ स वइतिनिगु ।	
सेठं घाँय् लया नं दान परम्परायात चालु याःगु ।		५. न्यागुगु निपात	
५. चूलकुणाल वर्ग		१. मणिकुण्डल वर्ग	
३४१. कण्डरी जातक :	९२	३५१. मणिकुण्डल जातक :	१०८
थनयागु खँ कुणाल जातक जा. नं. ५३६ स वइतिनिगु ।		कोशल जुजुं दुष्टम्ह अमात्ययागु खँ न्यना काशी जुजुयात कारागारय् तथा ब्यूगु । काशी जुजुं योगबलं त्याकूगु ।	
३४२. वानर जातक :	९३	३५२. सुजात जातक :	१०९
गोंजु स्वंजुं माकःया नुगः चू नये मास्ति वय्कूगु ।		काय्म्हं सीम्ह द्रुहयात घाँय् नकेगु नाटक याना बौया नुगलं बाज्या सिइगु शोक हटे याना ब्यूगु ।	
३४३. कुन्तिनी जातक :	९४	३५३. वेनसाख जातक :	१११
राजकुमारपिसं क्रौंच भंगःया मचायात स्याना ब्यूगु अले भंगलं उकिया बदलाय् इमित स्याना ब्यूगु ।		वाराणसी जुजुं आचार्ययागु खँ न्यना द्वच्छिम्ह जुजुपिनिगु मिखा लिकायेके ब्यूगु । वयागु थःगु मिखा छम्ह यक्षं लिकाःगु ।	
३४४. अम्ब जातक :	९६	३५४. उरग जातक :	११४
दुष्टम्ह तपस्वीं सेठया म्ह्याय्पित अँ खुया मकया धका पाफ्यके ब्यूगु ।		काय्यात सर्पं न्याना बिल । बौम्ह मख्ः, मांम्हं नं मख्ः, कलाम्हं नं मख्ः, केहँम्हं नं मख्ः, दासीम्हं नं मख्ः । छाय् ?	
३४५. राजकुम्भ जातक :	९८	३५५. घट जातक :	११८
गजकुम्भ जन्तु न्हिच्छिं वन नं निलौतक नं न्यासिं वने मफुगु ।		दुराचारी अमात्ययात देशं पितिना छु वःगु । वं श्रावस्तीयाम्हं छम्ह जुजुलिसे मिले जुया राज्य त्याकूगु ।	
३४६. केसव जातक :	१००		
न्याम्ह राजवैद्यपिसं बेशव तपस्वीयात लाय्के मफुत । वयाम्हं विश्वासीम्हं शिष्यं चि मदुगु सिमा हः दाय्का त्वंका लाय्का ब्यूगु ।			

३५६. **कोरण्डिय जातक :** १२०
 ब्रह्मचारीं ज्वलय् ततःगोगु ल्वहं वांछु
 वयेगु नाटक याना थःम्ह आचार्ययात
 थःगु सिद्धान्त सकसितं न्यके फइ मखु
 धयागु शिक्षा ब्यूगु ।
३५७. **लटुकिक जातक :** १२२
 किसिं थःगु अभिमानयागु कारणं सतां
 भंगं छम्हसियागु खँ मन्यना वयाम्ह
 मचायात स्याना ब्यूगु । सतां भंगलं
 क्वः, भुजिं व ब्यांचायागु सहयोगं
 किसियात स्याना ब्यूगु ।
३५८. **चूलधम्मपाल जातक :** १२५
 जुजुं थःम्ह न्हेदं दुम्ह काय्यागु ल्हाःतुति
 आदि ध्यना ब्यूगु । मांम्ह त्वाय् त्वाय्
 ख्वया च्वंगु ।
३५९. **सुवण्णमिग जातक :** १२८
 मृगनीनं विनम्र प्रार्थना याना ब्याध्यायागु
 जालं मृगयात छुटेयाना यंकूगु ।
३६०. **स्योनन्दी जातक :** १३१
 गरुडराजं सुसन्धियात थःगु गरुडभवनय्
 यंकूगु । अग्र गन्धर्व भरुकच्छयापिं
 ब्यापारीत लिसे जहाजय् च्वना वना
 वयात पत्ता लगे याःगु ।
१. **वण्णारोह वर्ग**
३६१. **वण्णारोह जातक :** १३४
 ध्वनं सिंह व धुंयात ल्वाकेत स्वःगु ।
३६२. **सीलवीमंस जातक :** १३६
 ब्राह्मणं शील तःधं लाकि बहुश्रुत जुइगु
 तःधं धका स्वयेत स्वक्वःतक कार्षापण
 खुया काःगु ।
३६३. **हिरि जातक :** १३८
 च्वय् वये धुंकूगुथें जाःगु ।
३६४. **खज्जोपनक जातक :** १३९
 थनया बाखँ महाउम्मग जातक जा.
 नं. ५४६ स वइतिनिगु ।
३६५. **अहित्ण्डिक जातक :** १४०
 बाखँ च्वय् वंगु सालक जातकय् वये धुंकूगु ।
३६६. **गुम्बिय जातक :** १४२
 लोभवश यज्ञ यायेत तया तःगु विष
 ल्वाकः ज्यागु मधुपिण्ड नपिं दक्व सिना
 वंगु ।
३६७. **सालिय जातक :** १४३
 वैद्यं मस्तेत सर्पं न्याका इमित वासः
 याना ध्यवा कमाये याकेगु इच्छा याःगु ।
 सर्पं वैद्यराजयात हे स्याना ब्यूगु ।
३६८. **तचसार जातक :** १४५
 नकतिनि वंगु जातकथें जाःगु हे खः ।
 थुगु कथास मस्तेत मनू स्याःपिं धका
 जुजुया न्त्योने तये यंकूगु ।
३६९. **मित्तविन्दक जातक :** १४६
 थनया खँ महामित्तविन्दक जातक जा.
 नं. ४३९ स वइतिनिगु ।
३७०. **पलास जातक :** १४८
 वंगल सिमा तमां जूगुलिं पलास
 सिमायागु विनाशया कारण जूगु ।
३. **अड्ड वर्ग**
३७१. **दीधीतिकोसल जातक :** १५०
 माँबौपनिगु उपदेशयागु कारणं
 दीर्घायुकुमारं वाराणसीयाम्ह जुजुयात
 हत्या यायेत मस्वःगु ।
३७२. **मिगपोतक जातक :** १५२
 नापं च्वनेवं मनू जुइमा अथवा पशु,
 नुगलय् प्रेम उत्पन्न जुइगु ।
३७३. **मूसिक जातक :** १५४
 आचार्ययागु प्यपु गाथां थःगु ज्यान बचे
 याःगु ।
३७४. **चूलधनुगह जातक :** १५६
 थःम्ह मिसां खुंयागु ल्हाती तलवार बिया
 भातयात स्याके ब्यूगु ।
३७५. **कपोत जातक :** १६०
 न्यां व लाया लोभ याःगु कारणं क्वःनं
 थःगु ज्यान वंकूगु ।

६. खुगूगु निपात

१. अवारिय वर्ग

३७६. अवारिय जातक : १६२
गुगु उपदेश न्यना जुजुं छगू लाख
आम्दानी दइगु गां ब्यूगु, व हे उपदेश
न्यना नाविकं बोधिसत्त्वयात खालय्
दाःगु ।
३७७. सेतुकेतु जातक : १६५
छु वेदपाठ निष्फल जूला ?
३७८. दरीमुख जातक : १६८
वैभवयागु अधिकतां याना बोधिसत्त्वं
पीदंतक थःम्ह पासायात लुमंके मफुगु ।
३७९. नेरु जातक : १७२
गनं सुयागुं विशेषतायागु विचाः मदु,
अन मच्चने माःगु ।
३८०. आसङ्क जातक : १७४
जुजुं आसङ्ककुमारीयागु नां कना वयात
कया यंकूगु ।
३८१. मिगालोप जातक : १७८
बौयागु खँ मन्यसे यक्व च्वय् व्वःम्ह
गृध्र भ्रंभावात धयागु गोफसय् लाना
टुक्रा टुक्रा जूगु ।
३८२. सिरिकालकण्णि जातक : १८०
लक्ष्मी सुयाथाय् च्वने यय्की ? अले
दरिद्रता सुया थाय् ?
३८३. कुक्कुट जातक : १८४
खा भौचियागु चक्करय् मवंगु ।
३८४. धम्मधज जातक : १८६
ढोंगीम्ह क्वःनं धार्मिकम्हथें जुया क्यना
भंगतय्गु ख्यें व मस्त नःगु ।
३८५. नन्दियमिगराज जातक : १८९
नन्दिय मृगं थःगु मैत्री बलं सकल
प्राणीपिनिगु रक्षा याःगु ।
२. खरपुत्त वर्ग
३८६. खरपुत्त जातक : १९२
दक्व प्राणीपिनि भाय् थुइके फइगु मन्त्र ।

३८७. सूचि जातक : १९६
बोधिसत्त्वं छपु अदुभूतगु मुलु दयेका
थःगु शिल्प क्यना कौया बांलाम्ह म्थ्याय्
हःगु ।
३८८. तुण्डिल जातक : १९९
महातुण्डिलं चूलतुण्डिलयात मृत्युपाखें
निर्भय जुइत उपदेश ब्यूगु ।
३८९. सुवण्णाकक्कटक जातक : २०२
कःलिं सर्प व क्वःयागु कुकु ज्वना थःम्ह
पासायात बचे याना ब्यूगु ।
३९०. मय्हक जातक : २०६
दान बिये न्हयव, दान बिया च्वं च्वंबले
व दान बियेधुंका मन प्रसन्न याना तये
फय्केमाःगु अले जक दानयागु फल
महान् जुइगु ।
३९१. विज्जाधर जातक : २०९
जुजुं छम्ह साधुयागु दुराचारया कारणं
दक्व साधुपितं देशं पितिना छ्वःगु ।
३९२. सिङ्घपुप्फ जातक : २१२
देवकन्यां श्रमणयात स्वाँयागु गन्ध खुया
काल धका व्वःब्यूगु ।
३९३. विघासाद जातक : २१४
सुनां ल्यं पुल्यं नइगु ?
३९४. वट्टक जातक : २१६
क्वःत नायुगु क्यातुगु नल नं गंसी जुया
च्वंगु, अले भंगःत घाँय् व दाना नःसां
नं ल्त्वंगु ।
३९५. पारावत जातक : २१८
क्वःनं न्यां व लाया लोभय् ज्यान फुकूगु ।
७. ठ्हेगूगु निपात
१. कुक्कु वर्ग
३९६. कुक्कु जातक : २२०
बोधिसत्त्वं जुजुयात उपमा बिया उपदेश
ब्यूगु ।
३९७. मनोज जातक : २२२
सलयागु ला नइपिं सिंहत अप्पः म्वाइ
मखुगु ।

३९८. **सुतनु जातक :** २२४ ४०५. **बक जातक :** २४७
 सुतनु थःगु बुद्धिबलं यक्षयापाखें ज्यान
 बचे यायेत सफल जूगु ।
 तथागतं बक ब्रह्मायाके दुगु मिथ्यादृष्टि
 मदयेका बिज्याःगु ।
३९९. **मातुपोसकगिज्झ जातक :** २२८ २. **गन्धार वर्ग**
 सच्छि योजन आक्सं निसें सीम्ह खनिपिं
 गृद्धतयसं थःगु लिक्क च्वंगु जाल
 मखंगु । १०६. **गन्धार जातक :** २५०
 गन्धार जुजु व विदेह जुजु निम्हं
 प्रव्रजित जुया जंगलय् च्वं च्वंगु । अन
 छन्हुया दिनय् विदेह तपस्वीं भोजनया
 इलय् गन्धार तपस्वीयात चि भतिचा
 तथा बिल । उकियात हे आधार दयेका
 छम्हं मेम्हसित उपदेश बिइगु याना
 खँलाबल्हा याःगु ।
४००. **दम्भपुप्फ जातक :** २३० ४०७. **महाकपिं जातक :** २५४
 ध्वनं न्यायधीशया ज्या याना निम्ह लः
 भौतयत् भंगः लाना रोहित न्यां नये यंकूगु ।
 कपिराजं थःगु प्राण तकं बिया थःगु परि
 वारयात बचे याना ब्यूगु ।
४०१. **पण्णाक जातक :** २३३ ४०८. **कुम्भकार जातक :** २५७
 जुजुं छवाःया नितिं पुरोहित पुत्रयात
 थःम्ह लानि बिल । व वलिसे तुं विस्यूं
 वन । जुजु शोकाकुल जुल । सेनक पण्डितं
 जुजुयात शोकं मुक्त याना ब्यूगु ।
 कलिंगाया जुजु करण्डु, गन्धारया
 जुजु नगगजी, विदेहया जुजु निमि व
 पंचालया जुजु दुम्मुख- थुपिं प्यंम्ह
 जुजुपिं थथःगु राष्ट्र त्वःता अकिञ्चन
 जुया प्रव्रजित जूगु ।
४०२. **सत्तुभस्त जातक :** २३७ ४०९. **दल्हधम्म जातक :** २६२
 ब्राह्मणीनं निश्चित जुया अनाचार
 यायेगु इच्छां थःम्ह ब्राह्मणयात दासी
 छम्ह कायके छवयेत छैनं पिछ्वःगु ।
 भिक्षा कया धन संग्रह याना लिहाँ
 वःबले ब्राह्मणयागु सत्तुयागु म्हिचाय्
 सर्प दुहाँ वंगु । सेनक पण्डितं थःगु
 बुद्धिबलं सर्प व ब्राह्मणीयाम्ह ल्यवः
 क्यना ब्यूगु ।
४०३. **अट्टिसेन जातक :** २४३ ४१०. **सोमदत्त जातक :** २६५
 अट्टिसेनकुमार ऋषिपिनिगु प्रव्रज्याकथं
 प्रव्रजित जूगु । वं जुजुं लाखौकः आग्रह
 यात नं फ्वनिपिं अप्रिय जुइ धका
 जुजुयाके फ्वनेगु हे मयाःगु ।
 किसिया मचाया प्रति वात्सल्यभाव दुगु
 कारणं व सिइवं तपस्वी शोकाभिभूत जूगु ।
४०४. **कपि जातक :** २४५ ४११. **सुसीम जातक :** २६८
 चंचलम्ह माकःनं थःगु चंचलताया
 कारणं पुरोहितयात थःम्ह वैरी दयेकूगु ।
 पुरोहितं दक्व माकःतय्गु नाश यायेत
 कुतः याःगु । बोधिसत्त्व माकःयागु खँ
 न्यपिं माकःत बचे जूगु । मेपिं दक्व
 माकःतयत् स्याना छ्वःगु ।
 जुजुं माँया इच्छा पूर्वकेया नितिं थः
 जुजु मजुसे पुरोहितयात जुजु यात अले
 माँयात महारानी याःगु ।
४१२. **कोटसिम्बलि जातक :** २७१
 वृक्षदेवतां अनागत भययागु कारणं
 ग्याना म्ह खाकूगु ।
४१३. **धूमकारि जातक :** २७३
 धनञ्जय जुजुं न्हू वःपिं योधापित जक
 माने याःगु कारणं युद्धय् बूगु ।

४१४. जागर जातक :	२७५	४२६. दीपि जातक :	३२५
न्यलं चाःपिंमध्ये सु दना च्विं खः अले सु दना च्विं मध्ये न्यलं चाःपिं खः ?		चितुवां फैचियात स्याःगु ।	
४१५. कुम्मासपिण्डि जातक :	२७७	४२७. गिज्झ जातक :	३२८
कुम्माषयागु लड्डु दानयागु आनिशंस ।		सुपत्त धयाम्ह गृधपुत्रं थःम्ह बौयागु खँ मन्यंगुलि सिइ माःगु ।	
४१६. परन्तप जातक :	२८२	४२८. कोसम्बिय जातक :	३३०
परन्तप दासं लानिलिसे अनाचार यात अले वयागु खँ न्यना जुजुयात हत्या याःगु ।		कौशाम्बी च्विं पिं भिक्षुपिं थवं थवय् ल्वापु याःगु ।	
द. च्यागूगु निपात			
४१७. कच्चानि जातक :	२८७	४२९. महासुव जातक :	३३३
काय्म्हं कलाया खँ न्यना माँयात छँनं पितिना छ्वःगु । माँम्हं धर्मयागु श्राद्ध याःगु ।		सुकराजं फल मदुगु सिमायात नं कृतज्ञताया कारणं त्याग मयाःगु ।	
४१८. अट्टसइ जातक :	२९१	४३०. चूलसुव जातक :	३३६
बोधिसत्त्वं च्याथी सःयागु व्याख्या याना ब्यूगु ।		च्वय्यागु महासुक जातक समानगु ।	
४१९. सुलसा जातक :	२९६	४३१. हरितच जातक :	३३८
सुलसां थःम्ह कृतघ्नम्ह प्रेमीयात धोखा किया स्याना ब्यूगु ।		हारित ऋषिं महारानीया पर्सि कुतुं वंगु खना थःगु ध्यान च्युत जूगु ।	
४२०. सुमङ्गल जातक :	२९९	४३२. पदकुसलमाणव जातक :	३४२
मालीं मृग धका प्रत्येकबुद्धयात स्याना ब्यूगु ।		पला ख्वाँय्या चिं म्हस्यूम्ह कुशलम्ह माणवकं खुया यंकूगु सामान व खुँयात लुइका ब्यूगु ।	
४२१. गङ्गमाल जातक :	३०२	४३३. लोमसकत्सप जातक :	३५१
छम्ह पवगीयात जुजुं थःगु बच्छि राज्य बिल । अथेनं वं थःगु बागू मासा ध्यवा का हे वंगु ।		कामुकतां लोमस काश्यपयात वाजपेयी यज्ञ यायेया नितिं तयार याकूगु ।	
४२२. चेतिय जातक :	३०९	४३४. चक्कवाक जातक :	३५४
जुजुं मखुगु खँ ल्हाना तःधिकम्हसित चिधिकम्ह दयेकेगु कुतः याःगु । आखिरय् व असफल जूगु ।		क्वः व लुयाथे जापिं चक्रवाक भंगतय्गु खँल्हाबला जूगु ।	
४२३. इन्द्रिय जातक :	३१४	४३५. हलिहिराग जातक :	३५७
इन्द्रिययागु वशय् लाःम्ह नारदमुनियात उपदेश ।		नगरय् वना च्वं वनेगु इच्छा याःम्ह काय्यात आरण्यवासी बौयागु उपदेश ।	
४२४. आदित्त जातक :	३१९	४३६. समुग जातक :	३५९
प्रत्येक बुद्धपिनिपाखे दानानुमोदन याःगु ।		राक्षसया प्वाथय् तया कुना तःम्ह मिसां ल्यवः काःगु ।	
४२५. अट्टान जातक :	३२२	४३७. पूतिमंस जातक :	३६२
वेश्यां छन्हु द्विच्छि दां ज्वना मवःम्ह सेठपुत्रयात ककुतिना छँनं पितिना छ्वःगु ।		ध्वँनं फैचियात नयेत सफल मज्जूगु ।	
		४३८. दहर जातक :	३६५
		दुष्टम्ह तपस्वीं निम्ह गोध मस्तेत, तित्तिर पण्डितयात, साया मचायात व द्वहं छम्हसित स्याना नःगु ।	

संकेत - सूची

अ.क. = अट्टकथा
 अ.नि. = अङ्गुत्तरनिकाय
 अट्ट.सा. = अट्टसालिनी
 अनुटी. = अनुटीका
 अनु. = अनुवादक
 अप.पा. = अपदानपालि
 इतिवु. = इतिवुत्तक
 उदा. = उदान
 कथा. = कथावत्थु
 खु.नि. = खुदकनिकाय
 खु.पा. = खुदकपाठ
 चरिया. = चरियापिटक
 चूलनि. = चूलनिद्देस
 जा. = जातक
 जा.अ.क. = जातक अट्टकथा
 जा.पा. = जातकपालि
 टी. = टीका
 थेरगा. = थेरगाथा
 थेरीगा. = थेरीगाथा
 दी.नि. = दीघनिकाय
 ध.प. = धम्मपद
 धम्म.अ.क. = धम्मपद अट्टकथा
 धम्म.सं. = धम्मसङ्गणि
 धातु. = धातुकथा
 नेत्ति. = नेत्तिप्पकरण
 पटि.म. = पटिसम्भिदामग्ग
 पट्टा. = पट्टान
 पपं.सू. = पपञ्चसूदनी नाम अट्टकथा
 परि. = परिवार
 पा.लि. = पालिजातक
 पाचि. = पाचित्ति

पारा. = पाराजिका
 पु.प. = पुगलपञ्जत्ति
 पे.व. = पेतवत्थु
 पेटको. = पेटकोपदेस
 ब.जा. = बर्मी जातक
 बु.ब्रा. = बुद्धकालीन ब्राह्मण
 बु.रा. = बुद्धकालीन राजपरिवार
 बु.गृ. = बुद्धकालीन गृहस्थीहरू
 बु.म. = बुद्धकालीन महिला
 बु.श्रा.च. = बुद्धकालीन श्रावकचरित्र
 बु.वं. = बुद्धवंस
 म.नि. = मञ्जिमनिकाय
 मनो.र. = मनोरथपूरणी नाम अट्टकथा
 महानि. = महानिद्देस
 महाव. = महावग्ग
 मि.प्र. = मिलिन्द-प्रश्न
 यम. = यमक
 वि.व. = विमान वत्थु
 वि.वि.वि. = विपश्यना विशोधन विन्यास
 विभ.पा. = विभङ्गपालि
 विमा.व. = विमानवत्थु
 विसु.म. = विसुद्धिमग्ग
 सं. = सम्पादक
 सं.नि. = संयुत्तनिकाय
 सुत्त.नि. = सुत्तनिपात
 सिं.जा. = सिंहली जातक
 स्व. = स्वयादिसँ/स्वया बिज्याहुँ
 हि.जा. = हिन्दी जातक

D.P.P. = Dictionary of Pali-Proper Names. I, II,
 III, IV, V, VI क्रमशः- १, २, ३, ४, ५, ६ भाग

जातक अकारादि धलपौ

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
अकतञ्जु जातक	I	(९०)	३१८	अहितुण्डिक जातक	III	(३६५)	१४०
अकालरावि जातक	I	(११९)	३६६	आजञ्ज जातक	I	(२४)	१६९
अकित्ति जातक	IV	(४८०)	१५८	आदिच्चुपट्टान जातक	II	(१७५)	५४
अग्गिभारद्वाज जातक	I	(१२९)	३८७	आदित्त जातक	III	(४२४)	३१९
अट्टसद्द जातक	III	(४१८)	२९१	आयाचितभत्त जातक	I	(१९)	१६०
अट्टान जातक	III	(४२५)	३२२	आरामदूसक जातक	I	(४६)	२२२
अट्टिसेन जातक	III	(४०३)	२४३	आरामदूसक जातक	II	(२६८)	२४९
अण्डभूत जातक	I	(६२)	२५१	आसङ्ग जातक	III	(३८०)	१७४
अत्थसद्वार जातक	I	(८४)	३०९	इन्दसमानगोत्त जातक	II	(१६१)	३०
अननुसोचिय जातक	III	(३२८)	६६	इन्द्रिय जातक	III	(४२३)	३१४
अनभिरति जातक	I	(६५)	२५९	इल्लिस जातक	I	(७८)	२९३
अनभिरति जातक	II	(१८५)	७४	उच्छङ्ग जातक	I	(६७)	२६३
अनुसासिक जातक	I	(११५)	३६०	उच्छिड्ढभत्त जातक	II	(२१२)	१२५
अन्त जातक	II	(२९५)	३१४	उदञ्चनी जातक	I	(१०६)	३४९
अपण्णक जातक	I	(१)	१०९	उदपानदूसक जातक	II	(२७१)	२५६
अब्भन्तर जातक	II	(२८१)	२८५	उदय जातक	IV	(४५८)	६८
अभिण्ह जातक	I	(२७)	१७६	उदुम्बर जातक	II	(२९८)	३१७
अमरादेवी जातक	I	(११२)	३५७	उद्दालक जातक	IV	(४८७)	२०१
अम्ब जातक	I	(१२४)	३७८	उपसालक जातक	II	(१६६)	४०
अम्ब जातक	III	(३४४)	९६	उपाहन जातक	II	(२३१)	१६५
अम्बजा जातक	IV	(४७४)	१३२	उभतोभट्ट जातक	I	(१३९)	४०४
अयकूट जातक	III	(३४७)	१०३	उमङ्ग जातक	VI	(५४६)	२६६
अयोधर जातक	IV	(५१०)	३३७	(उम्मग्ग अथवा महाउम्मग्ग जातक)			
अरञ्ज जातक	III	(३४८)	१०४	उम्मादन्ती जातक	V	(५२७)	१३३
अरक जातक	II	(१६९)	४५	उरग जातक	II	(१५४)	९
अलम्बुसा जातक	V	(५२३)	९६	उरग जातक	III	(३५४)	११४
अलीनचित्त जातक	II	(१५६)	१४	उलूक जातक	II	(२७०)	२५४
अवारिय जातक	III	(३७६)	१६२	एकराज जातक	III	(३०३)	९
असङ्खिय जातक	I	(७६)	२८२	एकपण्ण जातक	I	(१४९)	४२२
असदिस जातक	II	(१८१)	६५	एकपद जातक	II	(२३८)	१७५
असम्पदान जातक	I	(१३१)	३६०	ककण्टक जातक	II	(१७०)	४६
असातमन्त जातक	I	(६१)	२४८	कक्कटक जातक	II	(२६७)	२४६
असातरूप जातक	I	(१००)	३४२	कक्कारु जातक	III	(३२६)	६१
असिताभू जातक	II	(२३४)	१७०	कञ्चनक्खन्ध जातक	I	(५६)	२४१
असिलक्खण जातक	I	(१२६)	३८२	कच्चानि जातक	III	(४१७)	२८७
अस्सक जातक	II	(२०७)	१५५	कच्छप जातक	II	(१७८)	५९

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
कच्छप जातक	II	(२१५)	१३१	कुक्कुर जातक	I	(२२)	१६५
कच्छप जातक	II	(२७३)	२५९	कुटिदूसक जातक	III	(३२१)	५०
कटाहक जातक	I	(१२५)	३७९	कुद्दाल जातक	I	(७०)	२६८
कड्डहारि जातक	I	(७)	१३५	कुणाल जातक	V	(५३६)	२७९
कणवेर जातक	III	(३१८)	४२	कुण्डककुच्छिसिन्धव जातक II	(२५४)	२१०	
कण्डि जातक	I	(१३)	१५०	कुण्डकपूव जातक	I	(१०९)	३५४
कण्ह जातक	I	(२९)	१७९	कुन्तिनी जातक	III	(३४३)	९४
कण्ह जातक	IV	(४४०)	५	कुम्भ जातक	V	(५१२)	८
कण्हदीपायन जातक	IV	(४४४)	१८	कुम्भकार जातक	III	(४०८)	२५७
कण्डरी जातक	III	(३४१)	९२	कुम्भिल जातक	II	(२२४)	१५५
कन्दगलक जातक	II	(२१०)	१२१	कुम्मासपिण्डि जातक	III	(४१५)	२७७
कपि जातक	II	(२५०)	१९९	कुस्धम्म जातक	I	(२७६)	२६४
कपि जातक	III	(४०४)	२४५	कुस्झमिग जातक	I	(२१)	१६३
कपोत जातक	I	(४२)	२१६	कुस्झमिग जातक	II	(२०६)	११३
कपोत जातक	III	(३७५)	१६०	कुलावक जातक	I	(३१)	१८३
कलण्डुक जातक	I	(१२७)	३८४	कुस जातक	V	(५३१)	१८२
कळायमुट्टि जातक	II	(१७६)	५५	कुसनाळि जातक	I	(१२१)	३७१
कल्याणधम्म जातक	II	(१७१)	४७	कुहक जातक	I	(८९)	३१७
कस्सपमन्दिय जातक	III	(३१२)	२६	कूटवाणिज जातक	I	(९८)	३३९
काक जातक	I	(१४०)	४०६	कूटवाणिज जातक	II	(२१८)	१३६
काक जातक स्व पारावत जातक				केळिसील जातक	II	(२०२)	१०५
काक जातक स्व समुद्दकाक जातक				केसव जातक	III	(३४६)	१००
काकवती जातक	III	(३२७)	६४	कोकालिक जातक स्व कोकिल जातक			
कामनीत जातक	II	(२२८)	१६०	कोकिल जातक	III	(३३१)	७२
कामविलाप जातक	II	(२९७)	३१६	कोटसिम्बलि जातक	III	(४१२)	२७१
काळकण्णि जातक	I	(८३)	३०७	कोमारपुत्त जातक	II	(२९९)	३१९
कायनिब्बिन्द जातक	II	(२९३)	३११	कोरण्डिय जातक	III	(३५६)	१२०
काळबाहु जातक	III	(३२९)	६८	कोसम्बिय जातक	III	(४२८)	३३०
कालिङ्गबोधि जातक	IV	(४७९)	१५२	कोसिय जातक	I	(१३०)	३८८
काम जातक	IV	(४६७)	११०	कोसिय जातक	II	(२२६)	१५६
कासाव जातक	II	(२२१)	१४८	कोसिय जातक	IV	(४७०)	१२२
किंछन्द जातक	V	(५११)	१	खज्जोपनक जातक	III	(३६४)	१३९
किंपक्क जातक	I	(८५)	३१०	खण्डहाल जातक	VI	(५४२)	१०९
किंफल जातक	I	(५४)	२३७	खदिरङ्गार जातक	I	(४०)	२०५
किसुकोपम जातक	II	(२४८)	१९६	खन्ध जातक	II	(२०३)	१०७
कुक्कु जातक	III	(३९६)	२२०	खन्तिवण्ण जातक	II	(२२५)	१५५
कुक्कुट जातक	II	(२०९)	१२०	खन्तिवादी जातक	III	(३१३)	२८
कुक्कुट जातक	III	(३८३)	१८४	खरस्सर जातक	I	(७९)	२९९
कुक्कुट जातक	IV	(४४८)	३६	खरपुत्त जातक	III	(३८६)	१९२

जातकया नां	ब	त्या:	पृष्ठ	जातकया नां	ब	त्या:	पृष्ठ
खरादिय जातक	I	(१५)	१५४	चूळकालिङ्ग जातक	III	(३०१)	१
खुरप्प जातक	II	(२६५)	२४२	चूळकुणाल जातक	IV	(४६४)	९६
गग्ग जातक स्व भग्ग जातक				चूळजनक जातक	I	(५२)	२३५
गङ्गमाल जातक	III	(४२१)	३०२	चूळधनुग्गह जातक	III	(३७४)	१५६
गङ्गेय्य जातक	II	(२०५)	१११	चूळधम्मपाल जातक	III	(३५८)	१२५
गद्रभपञ्च जातक	I	(१११)	३५७	चूळनन्दिय जातक	II	(२२२)	१५०
गन्धतिन्दुक जातक	V	(५२०)	६५	चूळनारद जातक	IV	(४७७)	१४५
गन्धार जातक	III	(४०६)	२५०	चूळपदुम जातक	II	(१९३)	८७
गरहित जातक	II	(२१९)	१३८	चूळपल्लभन जातक	II	(२६३)	२३७
गहपति जातक	II	(१९९)	१००	चूळबोधि जातक	IV	(४४३)	१४
गामणि जातक	I	(८)	१३७	चूळसुतसोम जातक	V	(५२५)	११३
गामणिचन्द जातक	II	(२५७)	२१८	चूळसुव जातक	III	(४३०)	३३६
गिज्ज जातक	II	(१६४)	३६	चूळसेट्ठि जातक	I	(४)	१२१
गिज्ज जातक स्व मातुपोसक जातक				चूळहंस जातक	IV	(५०२)	२९०
गिज्ज जातक	III	(४२७)	३२८	चूळहंस जातक	V	(५३३)	२२३
गिरिदत्त जातक	II	(१८४)	७३	चैतिय जातक	III	(४२२)	३०९
गुम्बिय जातक	III	(३६६)	१४२	छद्दन्त जातक	V	(५१४)	२३
गुण जातक	II	(१५७)	१७	छव जातक	III	(३०९)	१९
गुत्तिल जातक	II	(२४३)	१८४	जनसन्ध जातक	IV	(४६८)	११५
गूथपाण जातक	II	(२२७)	१५८	जम्बुक जातक	III	(३३५)	७९
गोध जातक स्व पक्कगोध जातक				जम्बुखादक जातक	II	(२९४)	३१२
गोधराज जातक	III	(३२५)	६०	जयदिस जातक	V	(५१३)	१५
गोधा जातक	I	(१३८)	४०३	जरूदपान जातक	II	(२५६)	२१६
गोधा जातक	I	(१४१)	४०८	जवनहंस जातक	IV	(४७६)	१४०
घट जातक	III	(३५५)	११८	जवसकुण जातक स्व सकुण जातक			
घटपण्डित जातक	IV	(४५४)	५२	जागर जातक	III	(४१४)	२७५
घतासन जातक	I	(१३३)	३९५	जुण्ह जातक	IV	(४५६)	६२
घोनसाख जातक स्व वेनसाख जातक				ज्ञानसोधन जातक	I	(१३४)	३९६
चक्कवाक जातक	III	(४३४)	३५४	तक्क जातक स्व तक्कपण्डित जातक			
चक्कवाक जातक	IV	(४५१)	४६	तक्कपण्डित जातक	I	(६३)	२५५
चतुद्धार जातक	IV	(४३९)	१	तक्कल जातक	IV	(४४६)	२७
चतुपोसथिक जातक	IV	(४४१)	९	तक्कारिय जातक	IV	(४८१)	१६३
चतुमहु जातक	II	(१८७)	७९	तचसार जातक	III	(३६८)	१४५
चन्दकिन्नरी जातक	IV	(४८५)	१९०	तच्छसूकर जातक	IV	(४९२)	२३०
चन्दकुमार जातक स्व खण्डहाल जातक				तण्डुलनाळि जातक	I	(५)	१२९
चन्दाभ जातक	I	(१३५)	३९७	तयोधम्म जातक	I	(५८)	२४४
चम्मसाटक जातक	III	(३२४)	५८	तित्तिर जातक	I	(३७)	१९७
चम्पेय्य जातक	IV	(५०६)	३१२	तित्तिर जातक	I	(११७)	३६३
चित्तसम्भूत जातक	IV	(४९८)	२६६	तित्तिर जातक	III	(३१९)	४२

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
तित्तिर जातक स्व दहर जातक				धम्मधज जातक	II	(२२०)	१४०
तित्थ जातक	I	(२५)	१७०	धम्मधज जातक	III	(३८४)	१८६
तिन्दुक जातक	II	(१७७)	५७	धूमकारि जातक	III	(४१३)	२७३
तिपल्लत्थमिग जातक	I	(१६)	१५५	नकुल जातक	II	(१६५)	३८
तिरीटवच्छ जातक	II	(२५९)	२२९	नक्खत्त जातक	I	(४९)	२२७
तिलमुट्टि जातक	II	(२५२)	२०४	नङ्गलीस जातक	I	(१२३)	३७५
तुण्डिल जातक	III	(३८८)	१९९	नङ्गुट्ट जातक	I	(१४४)	४१३
तेलपत्त जातक	I	(९६)	१७०	नच्च जातक	I	(३२)	१८८
तेलोवाद जातक स्व बालोवाद जातक				नन्द जातक	I	(३९)	२०३
तेसकुण जातक	V	(५२१)	७२	नन्दियमिगराज जातक	III	(३८५)	१८९
थुस जातक	III	(३३८)	८५	नन्दिविसाल जातक	I	(२८)	१७७
दकरक्खस जातक	V	(५१७)	४९	नळपान जातक	I	(२०)	१६१
दहर जातक	II	(१७२)	४९	नानाछन्द जातक	II	(२८९)	३०३
दहर जातक	III	(३०४)	१०	नामसिद्धि जातक	I	(९७)	३३६
दहर जातक	III	(४३८)	३६५	निग्रोध जातक	IV	(४४५)	२३
दधिवाहन जातक	II	(१८६)	७६	निग्रोधमिग जातक	I	(१२)	१४३
दब्भपुप्फ जातक	III	(४००)	२३०	निमि जातक	VI	(५४१)	८३
दरीमुख जातक	III	(३७८)	१६८	निळिनिका जातक	V	(५२६)	१२३
दल्हधम्म जातक	III	(४०९)	२६२	नेरु जातक	III	(३७९)	१७२
दसब्राह्मण जातक	IV	(४९५)	२४५	पक्कगोध जातक	III	(३३३)	७५
दसरथ जातक	IV	(४६१)	८२	पञ्चगस्क जातक स्व भीस्क जातक			
दीधीतिकोसन जातक	III	(३७१)	१५०	पञ्चपण्डित जातक	IV	(५०८)	३२७
दीपि जातक	III	(४२६)	३२५	पञ्चावुध जातक	I	(५५)	२४४
दुद्द जातक	II	(१८०)	६३	पञ्चुपोसथ जातक	IV	(४९०)	२२०
दुद्दुभ जातक	III	(३२२)	५३	पण्णक जातक	III	(४०१)	२३०
दुत्तियपलायित जातक	II	(२३०)	१६३	पण्णक जातक स्व दसण्णक जातक			
दुब्बच जातक	I	(११६)	३६२	पण्णिक जातक	I	(१०२)	३४५
दुब्बलकट्ट जातक	I	(१०५)	३४८	पण्डर जातक स्व पण्डरनागराज जातक			
दुब्भियमक्कट जातक	II	(१७४)	५२	पण्डरनागराज जातक	V	(५१८)	५०
दुम्मेध जातक	I	(५०)	२२९	पदकुसलमाणवक जातक	III	(४३२)	३४२
दुम्मेध जातक	I	(१२२)	३७६	पदुम जातक	II	(२६१)	२३३
दुराजन जातक	I	(६४)	२५८	पब्बतूपत्थर जातक	II	(१९५)	९३
दूत जातक	II	(२६०)	२३१	परन्तप जातक	III	(४१६)	२८२
दूत जातक	IV	(४७८)	१४९	परोसत जातक	I	(१०१)	३४४
देवतापञ्च जातक	III	(३५०)	१०७	परोसहस जातक	I	(९९)	३४०
देवधम्म जातक	I	(६)	१३१	पलायित जातक	II	(२२९)	१६२
धजविहेट जातक स्व विज्जाधर जातक				पलास जातक	III	(३०७)	१६
धम्म जातक स्व धम्मदेवपुत्त जातक				पलास जातक	III	(३७०)	१४८
धम्मदेवपुत्त जातक	IV	(४५७)	६६	पादञ्जलि जातक	II	(२४७)	१९४

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
पानीय जातक	IV	(४५९)	७४
पारावत जातक	III	(३९५)	२१८
पीठ जातक	III	(३३७)	८३
पुचिमन्द जातक	III	(३११)	२४
पुटदूसक जातक	II	(२८०)	२७८
पुटभक्त जातक	II	(२२३)	१५२
पुण्णनन्दी जातक	II	(२१४)	१३०
पुण्णपाति जातक	I	(५३)	२३५
पूतिमंस जातक	III	(४३७)	३६२
पुप्फरत्त जातक	I	(१४७)	४१८
फन्दन जातक	IV	(४७५)	१३६
फल जातक स्व किंफल जातक			
बक जातक	I	(३८)	२००
बक जातक	II	(२३६)	१७३
बक जातक	III	(४०५)	२४७
बकब्रह्म जातक स्व बक जातक			
बन्धनमोक्ख जातक	I	(१२०)	३६८
बन्धनागार जातक	II	(२०१)	१०३
बब्बु जातक	I	(१३७)	४००
बालोवाद जातक	II	(२४६)	१९३
बावेरु जातक	III	(३३९)	८८
बाहिय जातक	I	(१०८)	३५३
बिलारकोसिय जातक	IV	(४५०)	४१
बिळारवत जातक	I	(१२८)	३८५
ब्यग्घ जातक	II	(२७२)	२५७
ब्रहाछत्त जातक	III	(३३६)	८१
ब्रह्मदत्त जातक	III	(३२३)	५६
भग्ग जातक	II	(१५५)	११
भद्दसाल जातक	IV	(४६५)	९६
भद्रघट जातक स्व सुराघट जातक			
भरु जातक	II	(२१३)	१२७
भल्लातिय जातक	IV	(५०४)	३०१
भिक्षापरम्पर जातक	IV	(४९६)	२५३
भिस जातक	IV	(४८८)	२०६
भिसपुप्फ जातक स्व सिङ्गपुप्फ जातक			
भीमसेन जातक	I	(८०)	३०१
भीस्क जातक	I	(१३२)	३९३
भूरिदत्त जातक	VI	(५४३)	१३७
भूरिपञ्च जातक	IV	(४५२)	४८

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
भेरिवादक जातक	I	(५९)	२४६
भोजाजानीय जातक	I	(२३)	१६७
मकस जातक	I	(४४)	२१९
मक्कट जातक	II	(१७३)	५१
मखादेव जातक स्व मघदेव जातक			
मघदेव जातक	I	(९)	१३७
मङ्गल जातक	I	(८७)	३१३
मच्छ जातक	I	(३४)	१९२
मच्छ जातक	I	(७५)	२८०
मच्छ जातक	II	(२१६)	१३३
मच्छुद्दान जातक	II	(२८८)	३०१
मट्टकुण्डली जातक	IV	(४४९)	३८
मणिकण्ठ जातक	II	(२५३)	२०८
मणिकुण्डल जातक	III	(३५१)	१०८
मणिचोर जातक	II	(१९४)	९०
मणिसूकर जातक	II	(२८५)	२९५
मतकभक्त जातक	I	(१८)	१५८
मतरौदन जातक	III	(३१७)	४०
मनोज जातक	III	(३९७)	२२२
मन्धातु जातक	II	(२५८)	२२६
मय्हक जातक	III	(३९०)	२०६
महाअस्सारोह जातक	III	(३०२)	६
महाउक्कुस जातक	IV	(४८६)	११८
महाउम्मग्ग, उम्मग्ग जातक स्व उमङ्ग जातक			
महाकण्ह जातक	IV	(४६९)	११८
महाकपि जातक	III	(४०७)	२५४
महाकपि जातक	V	(५१६)	४३
महाजनक जातक	VI	(५३९)	२६
महाधम्मपाल जातक	IV	(४४७)	३२
महानारदकस्सप जातक	VI	(५४४)	१८२
महापदुम जातक	IV	(४७२)	१२३
महापनाद जातक	II	(२६४)	२४०
महापलोभन जातक	IV	(५०७)	३२२
महापिङ्गल जातक	II	(२४०)	१७८
महाबोधि जातक	V	(५२८)	१४५
महामङ्गल जातक	IV	(४५३)	४८
महामोर जातक	IV	(४९१)	२२४
महावाणिज जातक	IV	(४९३)	२३६
महावेस्सन्तर जातक स्व वेस्सन्तर जातक			

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
महासार जातक	I	(९२)	३२२	स्त्रिचर जातक	II	(२७५)	२६३
महासीलव जातक	I	(५१)	१३१	स्त्रिमिगराज जातक	IV	(४८२)	१७१
महासुतसोम जातक	V	(५३७)	३०९	रुहक जातक	II	(१९१)	८५
महासुदस्सन जातक	I	(९५)	३३०	रोमक जातक	II	(२७७)	२७३
महासुपिन जातक	I	(७७)	२८४	रोहणमिग जातक	IV	(५०१)	२८१
महासुव जातक	III	(४२९)	३३३	रोहन्तमिग जातक स्व रोहणमिग जातक			
महाहंस जातक	V	(५३४)	२३९	रोहिणि जातक	I	(४५)	२११
महिळामुख जातक	I	(२६)	१७३	लक्खणमिग जातक	I	(११)	१४१
महिंसराज जातक	II	(२७८)	२७४	लटुकिक जातक	III	(३५७)	१२२
महोसध जातक स्व उमङ्ग जातक				लाभगरह जातक	II	(२८७)	३००
मातङ्ग जातक	IV	(४९७)	२५८	लित्त जातक	I	(९१)	३२०
मातुपोसक जातक	IV	(४५५)	५९	लोमसकस्सप जातक	III	(४३३)	३५१
मातुपोसकगिञ्ज जातक	III	(३९९)	२२८	लोमहंस जातक	I	(९४)	३२८
मास्त जातक स्व मालुत जातक				लोल जातक	II	(२७४)	२६१
मालुत जातक	I	(१७)	१५७	लोसक जातक	I	(४१)	२११
मिगपोतक जातक	III	(३७२)	१५२	लोहकुम्भि जातक	III	(३१४)	३१
मिगालोप जातक	III	(३८१)	१७८	वक जातक	II	(३००)	३२१
मितचिन्ती जातक	I	(११४)	३५९	वच्छनख जातक	II	(२३५)	१७१
मित्तविन्दक जातक	I	(८२)	३०६	वट्ट जातक	I	(११८)	३६४
मित्तविन्दक जातक	I	(१०४)	३४७	वट्टक जातक	I	(३५)	१९३
मित्तविन्दक जातक	III	(३६९)	१४६	वट्टक जातक	III	(३९४)	२१६
मित्तामित्त जातक	II	(१९७)	९७	वट्टकीसूकर जातक	II	(२८३)	२८७
मित्तामित्त जातक	IV	(४७३)	१२९	वण्णारोह जातक	III	(३६१)	१३४
मुदुपाणि जातक	II	(२६२)	२३४	वण्णुपथ जातक	I	(२)	११६
मुदुलक्खण जातक	I	(६६)	२६०	वरुण जातक	I	(७१)	२७१
मुनिक जातक	I	(३०)	१८१	वलाहकस्स जातक	II	(१९६)	९४
मूगपक्ख जातक	VI	(५३८)	१	वातग्गसिन्धव जातक	II	(२६६)	२४४
मूलपरियाय जातक	II	(२४५)	१९१	वातमिग जातक	I	(१४)	१५१
मूसिक जातक	III	(३७३)	१५४	वानर जातक	III	(३४२)	९३
मेण्डकपञ्च जातक	IV	(४७१)	१२२	वानरिन्द जातक	I	(५७)	२४३
मोर जातक	II	(१५९)	२४	वास्त्रणि जातक स्व वास्त्रणिदूसक जातक			
युधञ्चय जातक	IV	(४६०)	७८	वास्त्रणिदूसक जातक	I	(४७)	२२३
रथलट्टि जातक	III	(३३२)	७३	वालोकक जातक	II	(१८३)	७१
राध जातक	I	(१४५)	४१५	विकण्णक जातक	II	(२३३)	१६८
राध जातक	II	(१९८)	९८	विगतिच्छ जातक	II	(२४४)	१९०
राजकुम्भ जातक	III	(३४५)	९८	विघासाद जातक	III	(३९३)	२१४
राजोवाद जातक	II	(१५१)	१	विधुर जातक	VI	(५४५)	२१०
राजोवाद जातक	III	(३३४)	७७	विज्जाधर जातक	III	(३९१)	२०९
स्खधम्म जातक	I	(७४)	२७९	विनील जातक	II	(१६०)	२८

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
विरोच जातक	I	(१४३)	४११	सम्भव जातक	V	(५१५)	३५
विसय्ह जातक	III	(३४०)	९०	सम्मोदमान जातक	I	(३३)	१९०
विसवन्त जातक	I	(६९)	२६६	सरभङ्ग जातक	V	(५२२)	८१
विस्सासभोजन जातक	I	(९३)	३२७	सरभमिग जातक	IV	(४८३)	१७७
वीणाथूण जातक	II	(२३२)	१६७	ससपण्डित जातक	III	(३१६)	३७
वीरक जातक	II	(२०४)	११०	साकेत जातक	I	(६८)	२६५
वेदब्ब जातक स्व वेदब्ब जातक				साकेत जातक	II	(२३७)	१७४
वेदब्ब जातक	I	(४८)	२२५	साधिन जातक	IV	(४९४)	२४०
वेनसाख जातक	III	(३५३)	१११	साधुसील जातक	II	(२००)	१०१
वेरि जातक	I	(१०३)	३४६	साम जातक स्व सुवण्णसाम जातक			
वेळुक जातक	I	(४३)	२१८	सारम्भ जातक	I	(८८)	३१६
वेस्सन्तर जातक	VI	(५४७)	३७४	सालक जातक	II	(२४९)	१९७
संकिच्च जातक	V	(५३०)	१७१	सालिकेदार जातक	IV	(४८४)	१८६
संवर जातक	IV	(४६२)	८६	सालित्तक जातक	I	(१०७)	३५१
सकुण जातक	I	(३६)	१९६	साळिय जातक	III	(३६७)	१४३
सकुण जातक	III	(३०८)	१८	सालूक जातक	II	(२८६)	२९८
सकुणगि जातक	II	(१६८)	४३	सिङ्गाल जातक	I	(११३)	३५७
सङ्कप्पराज जातक	II	(२५१)	२०१	सिङ्गाल जातक	I	(१४२)	४०९
सङ्क जातक	IV	(४४२)	१०	सिङ्गाल जातक	I	(१४८)	४२०
सङ्कधम जातक	I	(६०)	२४७	सिङ्गाल जातक	II	(१५२)	४
सङ्कपाल जातक	V	(५२४)	१०४	सिङ्गपुप्फ जातक	III	(३९२)	२१२
सङ्गामावचर जातक	II	(१८२)	६८	सिरि जातक	II	(२८४)	२९१
सच्चंकिर जातक	I	(७३)	२७६	सिरिकाळकण्णि जातक	II	(१९२)	८६
सञ्जीव जातक	I	(१५०)	४२६	सिरिकाळकण्णि जातक	III	(३८२)	१८०
सतधम्म जातक	II	(१७९)	६१	सिरीमन्त जातक	IV	(५००)	२८१
सतपत्त जातक	II	(२७९)	२७६	सिवि जातक	IV	(४९९)	२७३
सत्तिगुम्ब जातक	IV	(५०३)	२९५	सीलवनागराज जातक	I	(७२)	२७३
सत्तुभस्त जातक	III	(४०२)	२३७	सीलवीमंसक जातक	I	(८६)	३११
सन्थव जातक	II	(१६२)	३१	सीलवीमंसक जातक	II	(२९०)	३०५
सन्धिभेद जातक	III	(३४९)	१०५	सीलवीमंसन जातक	III	(३०५)	१२
सब्बदाठ जातक	II	(२४१)	१८०	सीलवीमंसन जातक	III	(३३०)	७०
सब्बमंसलाभ जातक	III	(३१५)	३५	सीलवीमंसन जातक	III	(३६२)	१३६
सब्बसंहारकपञ्च जातक	I	(११०)	३५६	सीलानिसंस जातक	II	(१९०)	८३
समिद्धि जातक	II	(१६७)	४२	सीहकोत्थु जातक	II	(१८८)	८०
समुग्ग जातक	III	(४३६)	३५९	सीहचम्म जातक	II	(१८९)	८२
समुद्द जातक	II	(२९६)	३१५	सुक जातक	II	(२५५)	२१४
समुद्दकाक जातक	I	(१४६)	४१६	सुखविहारि जातक	I	(१०)	१३९
समुद्दवाणिज जातक	IV	(४६६)	१०५	सुच्चज जातक	III	(३२०)	४७
सम्बुला जातक	V	(५१९)	५७	सुजात जातक	II	(२६९)	२५०

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
सुजात जातक	III	(३५२)	१०९	सुसुमार जातक	II	(२०८)	११८
सुजाता जातक	III	(३०६)	१४	सुहनु जातक	II	(१५८)	२२
सुतनु जातक	III	(३९८)	२२४	सूकर जातक	II	(१५३)	७
सुधाभोजन जातक	V	(५३५)	२५९	सूचि जातक	III	(३८७)	१९६
सुनख जातक	II	(२४२)	१८२	सेग्गु जातक	II	(२१७)	१३४
सुपत्त जातक	II	(२९२)	३०८	सेतकेतु जातक	III	(३७७)	१६५
सुप्पारक जातक	IV	(४६३)	९०	सेय्य जातक	II	(२८२)	२८५
सुमङ्गल जातक	III	(४२०)	२९९	सेय्य जातक	III	(३१०)	२१
सुयोनन्दी जातक	III	(३६०)	१३१	सेरिववाणिज जातक	I	(३)	११९
सुराघट जातक	II	(२९१)	३०७	सोणक जातक	V	(५२९)	१५९
सुरापान जातक	I	(८१)	३०४	सोणनन्द जातक	V	(५३२)	२०७
सुखचि जातक	IV	(४८९)	२१२	सोमनस्स जातक	IV	(५०५)	३०६
सुलसा जातक	III	(४१९)	२९६	सोमदत्त जातक	II	(२११)	१२३
सुवण्णकक्कटक जातक	III	(३८९)	२०२	सोमदत्त जातक	III	(४१०)	२६५
सुवण्णमिग जातक	III	(३५९)	१२८	हंस जातक स्व चूळहंस जातक			
सुवण्णसाम जातक	VI	(५४०)	५८	हत्थिपाल जातक	IV	(५०९)	३२७
सुवण्णहंस जातक	I	(१३६)	३९८	हरितच जातक	III	(४३१)	३३८
सुसन्धि जातक स्व सुयोनन्दी जातक				हरितमण्डूक जातक	II	(२३९)	१७६
सुसीम जातक	II	(१६३)	३३	हलिदिराग जातक	III	(४३५)	३५७
सुसीम जातक	III	(४११)	२६८	हिरि जातक	III	(३६३)	१३८

ग्वहालि सफू

मूल सफू

१. खुद्कनिकाये जातक-अट्टकथा १ निसैं ७ भाग प्रकाशक, विपश्यना विशोधन विन्यास, १९९८ ।
२. जातक (प्रथम खण्डनिसैं खुगू खण्ड तक) अनु. भदन्त आनन्द कौसल्यायन, हिन्दी साहित्य सम्मेलन ।
३. न्यासः व न्ययूपू जातक (बर्मि) (5 - vols) अनु. मङ्गलाभौच्यो न्याउँकाँ सयादो फयाजी खें ह्यु थ्वँ सापे ।
४. The Jataka (3 vols) under the editorship of Prof. E.B. Cowell. The Pali Text Society, OXFORD, 1995.
५. जातक (नेपाली भाग १-४, आचार्य भिक्षु अमृतानन्द, आनन्दकुटी विहारगुठी बु.सं. २५२३-२५२६ ।
६. सचित्र सहित ५५० जातक सफू (सिंहली), विज्ञोदय विश्व विद्यालय पुस्तकालयाधिपति पण्डित वेरगोड अमरमोलि नामक स्वाभिनपाखें प्रथमकाण्ड संशोधित, श्रीलंका प्रकाशन समागमपाखें प्रकाशित, बु.सं. २५०५, इ.सं. १९६१ ।
७. Buddhist Legends, W. Burlingams, (Buddhaghosa's Dhammapattakatha) 3 vols, PTS Oxford 1995.

लिधंसा सफू

८. दीघनिकाय अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५२८ ।
९. मज्झिमनिकाय अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५४१ ।
१०. संयुत्तनिकाय अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५४२ ।
११. इतिवुत्तक अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५२६ ।
१२. मिलिन्द-प्रश्न अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५२८ ।
१३. निदान-कथा अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५४३ ।
१४. धम्मपद अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. अशोकरत्न, डा. प्रदीपबहादुर, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५४५ ।

१५. खुदकपाठ अनु. धर्मरत्न शाक्य, बु.सं. २५१२ ।
१६. उदान, अनु. धर्मरत्न शाक्य, बु.सं. २५१८ ।
१७. विमानवत्थु, अनु. धर्मरत्न शाक्य, प्रका. ज्ञानज्योति कंसाकार, लक्ष्मीप्रभा कंसाकार, बु.सं. २५४४ ।
१८. पेतवत्थु, अनु. बोधिसेन महास्थविर, प्रका. ज्ञानज्योति कंसाकार, लक्ष्मीप्रभा कंसाकार, बु.सं. २५४४ ।
१९. थेरगाथा, अनु. बोधिसेन महास्थविर, प्रका. ज्ञानज्योति कंसाकार, लक्ष्मीप्रभा कंसाकार, बु.सं. २५४४ ।
२०. थेरीगाथा, (नेपालभाषा) अनु. अ. चन्द्रशीला, प्रका. न्हुच्छेमाया उपासिका, ने.सं. १०७७ ।
२१. चूलनिद्वेस, अनु. अगगजाणी 'धम्माचरिय', अ. विमलजाणी 'धम्माचरिय' प्रका. ज्ञानज्योति कंसाकार, लक्ष्मीप्रभा कंसाकार, बु.सं. २५४५ ।
२२. बुद्धवंस, अनु. भूवनलाल प्रधान, प्रका. ज्ञानज्योति कंसाकार, लक्ष्मीप्रभा कंसाकार, बु.सं. २५४४ ।
२३. चरियापिटक, धर्मरत्न शाक्य, बु.सं. २५१३ ।
२४. जातकमाला भाग १ व २ सम्पादक भिक्षु अमृतानन्द, प्रका. यशोधरा बौद्ध विद्यालय, बु.सं. २५१५ ।
२५. महोसध महा-जातक, अनु. भिक्षु अनुरुद्ध, प्रका. श्रीमती मैयाशोभा, बु.सं. २५११ ।
२६. संक्षिप्त वेस्सन्तर जातक, भिक्षु अमृतानन्द, प्रका. माधवी अनगारिका, बु.सं. २५१७ ।
२७. बौद्ध कहानी, भिक्षु अमृतानन्द, धर्मोदय सभा, बु.सं. २५००
२८. गुपु जातक, अनु. ज्ञाणपूणिणक महास्थविर
२९. अभिधम्मत्थ संग्रह, अनु. ज्ञानपूर्णिक महास्थविर
३०. कुम्मासपिण्ड जातक, शीलव जातक, भिक्षु सुबोधानन्द, भिक्षु प्रज्ञारश्मि, प्रकाशिका सुन्दरीमाया उपासिका, बु.सं. २५१५ ।
३१. सरभंग जातक, अनु. भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, बु.सं. २५३४ ।
३२. गङ्गमाल जातक, भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, बु.सं. २५३९ ।
३३. सुधाभोजन जातक, भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, बु.सं. २५२१ ।
३४. आदित्त जातक, भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, बु.सं. २५२८ ।
३५. हत्थिपाल जातक, भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, बु.सं. २५२४ ।
३६. महाबोधि जातक, भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, बु.सं. २५२७ ।
३७. सम्बुल जातक, अनु. भिक्षु प्रज्ञानन्द, बु.सं. २५२९ ।
३८. महासत्त्व जातक (द्वि.सं.) भिक्षु सुदर्शन, बु.सं. २५११ ।
३९. Buddhist Birth-Stories (Jataka Tales) Trans. by Rhys Davids, 1998.
४०. Journal of the Pali Text Society 1890, T.W. RHHYS DAVIDS, (First Reprint) 1985.
४१. जातकमाला, डा. सूर्यप्रकाश व्यास, प्रका. चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वि.सं. २०५१ ।

४२. जातकमाला, सूर्यनारायण चौधरी, मोतिलाल, बनारसीदास २००१ ।
४३. पालि जातक साहित्य के आधार पर बौद्धधर्म, दशरथ गोंड ।
४४. बौद्ध दर्शन तथा अन्य भारतीय दर्शन (१-२ भाग) ।
४५. पालि साहित्य का इतिहास, भरतसिंह उपाध्याय, हिन्दी साहित्य सम्मेलन, प्रयाग, २००० ।
४६. बुद्धकालीन भारतीय भूगोल, भरतसिंह उपाध्याय, हिन्दी साहित्य सम्मेलन, प्रयाग वि.सं. २०१८ ।
४७. मध्यकालीन हिन्दी साहित्यपर बौद्धधर्मका प्रभाव, श्रीमती सरलादेवी त्रिगुणायत, एम.ए., पी.एच.डी., साहित्य निकेतन, १९६३ ।
४८. बुद्ध और बोधिवृक्ष, डा. शीलासिंह, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी, १९९२ ।
४९. आगम और त्रिपिटक: एक अनुशीलन खण्ड ३, राष्ट्रसन्त मुनिश्री नगराजजी डी. लिट, कॉन्सैट पब्लिशिंग कम्पनी, नईदिल्ली १९९१ ।
५०. जातक-कालीन भारतीय संस्कृति (हिन्दी), मोहनलाल महतो 'वियोगी', विहार-राष्ट्रभाषा-परिषद्, १९५८ ।
५१. बुद्धधर्म और विहार, श्रीहवलदार त्रिपाठी 'सहृदय', विहार-राष्ट्रभाषा-परिषद्, १९६० ।
५२. सद्धम्मोपायन (मूल पालि एवं हिन्दी अनुवाद), अनु. डा. ब्रह्मदेव नारायण शर्मा, बौद्ध आकार ग्रन्थमाला, १९९३ ।
५३. महावंस (हिन्दी) अनु. भदन्त आनन्द कौसल्यायन, हिन्दी साहित्य सम्मेलन, प्रयाग वि.सं. २०१४ ।
५४. विनयपिटक (हिन्दी), राहुल सांकृत्यायन प्रका. महाबोधि सभा, सारनाथ, बु.सं. २४७८ ।
५५. विनयपिटके महावग्गपालि (हिन्दी अनुवाद सहिता), प्र.सं. स्वामी द्वारिकादास शास्त्री, बौद्ध भारती बु.सं. २५४२ ।
५६. Tales and Teachings of the Buddha, John Garrett Jones, London Geords Allen & Unwim, 1979.
५७. History of Indian Literature, vol-2, Mauriee Winternity, Motilal Bansidass, 1988
५८. Pali Language and Literature vol II Kamao Lal Hayra, 1994.
५९. A Handbook of Pali Literature, OSKAR VON HINUBER, 1997.
६०. A Cultural Study of Early Pali Tipitaka 2 vols, Dr. Yashapal, 1999.
६१. A History of Pali Literature, 2 vols, Bimal Churn Law, Ph.D., M.A., B.L., 1983.
६२. Geography of Early Buddhism, Bimala Churn Law, 1979.
६३. India As Described in Early Texts of Buddhism and Jainism, Bimal Churn Law, M.A., B.L., Ph.D., D. Litt, 1980.
६४. Pali Literature & Language, Withem Gelger, 1978.
६५. The Ancient Geography of India, Alexander Cunningham, 1996.

६६. बुद्धकालीन महिला भाग २, आचार्य अमृतानन्द महास्थविर, आनन्दकुटी विहारगुठी
 ६७. A Study on the Jatakas and the Avadans, Sadhanchandra Sarkar, Calcutta 1981.
 ६८. Studies in the Buddhist Jatakas, B.C. Sen, Calcutta 1974.
 ६९. Jataka Tales, E.J. Thomes (tr), (Comprises 114 tales)
 ७०. Buddhism in Translations, H.C. Warren, Motilal Banarsidass, 1987
 ७१. Buddhist India, T.W. RHYS DAVIDS, Motilal Banarsidass, 1971

लिधंसा शब्द कोश

७२. Dictionary of Pali Proper Names, G.P. Malalasekera, D. Litt., Ph.D., MA, (Lond.) O.B.E., The Pali Text Society, London, 1974.
 ७३. Concise Pali English Dictionary, B.P. Buddhadatta Mahathera, 1968
 ७४. Pali English Dictionary, T.W. Rhys Davids & William Stede, Oriental Book Reprint Corporation 1975.
 ७५. A Dictionary of PALI Language, REBERT CAESAR CHILDERS, Cosmo Publications, 1979.
 ७६. A Pali Glossary, Vol. 2, D. Anderson, Award Publishing House, 1979.
 ७७. Buddhist Hybred Sanskrit Grammer and Dictionary, Vol. 2, Franklin Edgerton, Motilal Banarsidass, 1985.
 ७८. SHABDA-SAGAR, Pt. Kulapati Jibananda Vidyasagar, B.A. 1900.
 ७९. A Sanskrit-English Dictionary, Carl Cappeller, The Chowkhamba Sanskrit Series Office, 1972.
 ८०. Buddhist Dictionary, Nyantiloka, Frewin & Co. Ltd., Colombo, Ceylon 1972.
 ८१. A Sanskrit - English Dictionary, Sir M. Monier Williams, Motilal Banarsidass 1986.
 ८२. अभिधानपदीपिका, सं. स्वामी द्वारिकादास, बौद्ध भारती, १९८१
 ८३. पालि-हिन्दी-कोष, भदन्त आनन्द कौसल्यायन, राजकमल, १९७५
 ८४. अमरकोष अर्थात् नामलिङ्गानुशासननामकोष, श्रीमदमरसिंह, १९१९
 ८५. पालिकोससंग्रहो (प्र.भा.), सं. डा. भागचन्द्र जैन भास्कर, आलोक प्रकाशन, १९७४
 ८६. संस्कृत-हिन्दी कोश, चामन शिवराम आप्टे, मोतिलाल बनारसीदास, १९८१
 ८७. भार्गव आदर्श हिन्दी शब्द कोश, सं. पण्डित रामचन्द्र पाठक, पं. पृथ्वीनाथ भार्गव, १९५०
 ८८. नेपाली बृहत शब्दकोश, नेपाल राजकीय प्रज्ञा-प्रतिष्ठान वि.सं. २०४०

ज्ञातक

स्वंगू भव

Dhamma.Digital

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

खुद्दकनिकायअन्तर्गत

जातक

बोधिसत्त्वया बाखँ

(स्वंगूगु ब्व)

४. प्यंगूगु निपात

१. कालिङ्ग तर्ग

३०१. चूळकालिङ्ग जातक

“विवरथिमासं द्वारं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् प्यम्ह परिव्राजकपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वैशाली न्हेद्वः न्हेसः व न्हेम्ह (७७०७) लिच्छवी जुजुपिं दुगु जुया च्वन । इपिं सकलें शास्त्रार्थ याये सःपिं जुया च्वन ।

छन्हु न्यासःगू वादत स्यूम्ह निगण्ठ (निर्ग्रन्थ, नांगा साधु) वैशाली थ्यंकः वल । इमिसं वयात आदर सत्कार तथा माने यात । मेम्ह छम्ह (मिसाम्ह) निगण्ठी थ्यंकः वल । जुजुपिसं थुपिं निम्हसिया दथुइ शास्त्रार्थ याकल । निम्हं बराबरपिं जुल । अनं लिपा लिच्छवीपिंत थथे जुल - ‘थुपिं निगू थरिया स्वापुतिं जन्म जूम्ह मचा मेधावी जुइ । इमिसं निम्हसित विवाह याना छथाय् तथा बिल । निम्हसिया सहवासं छसिकथं प्यम्ह म्हचाय्पिं व छम्ह काय् जन्म जुल । म्हचाय्पिंत सच्चा, लोला, अववादक व पटाचारा नां

छूत । मिजंमचायात सच्चक धयागु नां छूत । उषिं न्याम्ह तःधिक जुइवं मांयापाखें न्यासः वाद व बौयापाखें न्यासः वाद याना जम्मा द्वःच्छिगू वाद सयका काल । मांबौपिसं म्हचार्यपित - 'यदि सुं गृहस्थं छिमित शास्त्रार्थय् बुका बिल धाःसा वयाम्ह चरण सेविका (जहान) जुया हूँ, अथवा सुं प्रव्रजितं बुका बिल धाःसा वयाथाय् प्रव्रजित जू हूँ' धका न्यंका छूवत ।

इषिं मांबौपिं सिना वनेधुंका सच्चक निगण्ठ अन हे च्वना लिच्छवीपित शिल्प (विद्या) स्यनेगु ज्या याना वैशाली च्वं च्वन । केहोपिं जम्बु सिमाकचा ज्वना शास्त्रार्थ यायेया नितिं नगरय् चाःहिलेगु याना च्वन । श्रावस्ती थ्यंकः वया इमिसं नगर धवाखाय् जम्बु सिमाकचायात गाडे याना "गुम्हसिनं जिपिं नाप शास्त्रार्थ याये मास्ते वः, चाहे व गृहस्थी जुइमा वा प्रव्रजित, वं थुगु धूइयात तुतिं छचालब्याल याना तुतिं सिमाकचा न्हया ब्यु" धका मस्तेत कना इषिं नगरय् भिक्षाटनया नितिं वन ।

आयुष्मान् सारिपुत्रं बँ पुयेमाःथाय् बँ पुना, प्वंगु घलय् लः जायका ल्वगीपित सेवा याना सुथेया निहं वने त्यंबले भिक्षाया नितिं पिहाँ बल । स्थविरं उगु सिमाकचा थना तःगु खना न्यन । अले इषिं हे मस्तयत् धया धूइं छचालब्याल याका सिमा कचा न्हइकल । मस्तयत् गुपिसं सिमाकचा थना तःगु खः इषिं नये त्वनेधुंका जेतवनया धवाखा सिथय् फल्चा (शाला) य् जित नाप लाः वा धया थकल । भिक्षा वना लिहाँ वया भोजन धुंका विहारया धवाखा लिक्क फल्चाय् च्वं च्वन । उषिं परिव्राजिकापिसं नं भिक्षां लिहाँ वबले सिमाकचा कोथला न्हया तःगु खना न्यन - "सिमाकचा सुनां न्हल ?"

"सारिपुत्र स्थविरं । यदि शास्त्रार्थ याये न्हयांसा विहारया धवाखा सिथय् फल्चाय् वा धाःगु दु ।"

इमिसं मस्तयसं धाःगु खँ न्यना नगरय् वना अले जनतात मुंका विहारया धवाखासि फल्चाय् थ्यंकः वन । अन इमिसं स्थविरयाके द्वःच्छिपु न्हयसः न्यन । स्थविरं फुक्कं लिसः विइधुंका न्यन - "मेगु नं छुं ल्यं दनिला ?"

"स्वामी ! मेगु मंत ।"

"जिं छुं न्यने ला ?"

"स्वामी ! न्यना बिज्याहूँ । स्यूसा लिसः बिये ।"

स्थविरं न्यन - "छता खँ छु खः ?"

इमिसं मसिल । अले स्थविरं कन । इमिसं धाल - "स्वामी ! जिपिं बुत । छपिं त्यात ।"

"आः छु यायेगु ले ?"

"जिमि मांबौपिसं धया थकूगु दु - 'यदि सुं गृहस्थं छिमित शास्त्रार्थय् बुका बिल धाःसा वयाम्ह चरण सेविका जुया हूँ, अथवा सुं प्रव्रजितं बुका बिल धाःसा वयाथाय् प्रव्रजित जू हूँ ।' छपिसं जिमित प्रव्रजित याना बिज्याहूँ ।"

स्थविरं "ज्यू" धया इमित उत्पलवर्णा स्थविरीयाथाय् छूवया प्रव्रजित याकल । सकसिनं याकनं हे अहत्त्व प्राप्त यात ।

भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खँ पिकाल - "आयुष्मान्पिं ! सारिपुत्र स्थविरं प्यम्ह परिव्राजिकापिनि सहायक जुया सकसितं अहत्त्व प्राप्त याकल ।" शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - "भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?"

“थुजा-थुजागु खैं ।”

“भिक्षुपिं ! आः जक मखु न्हापा नं सारिपुत्र इमि सहायक जूगु दु । आः ला प्रब्रज्याभिषेक याका बिल न्हापा महारानीया पद्य् आसीन याना ब्यूगु दु ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खैं आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा कालिङ्ग राष्ट्रया दन्तपुर नगरय् कालिङ्गराजया राज्यकालयागु इलय् अस्सक राज्यया पोतलि नगरय् अस्सक धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । कालिङ्ग राजयाके सैन्यबल दु अले स्वयं थःके नं किसियागु बलति नं दु । व लसे त्वाये फुपिं मेपिं सुं हे मद्दु । वं युद्ध यायेगु इच्छा तया अमात्यपिंके न्यन - “जि युद्ध यायेगु इच्छा दु । प्रतिपक्षी छम्ह हे मद्दु । छु यायेगु ?”

“महाराज ! छगू उपाय दु” धया अमात्यं धाल - “महाराज ! छपिनि प्यम्ह म्हचाय्पिं तःसकं बांलापिं खः । इमित बांलाक समाये याना त्वपुया तःगु यानय् तया सेनां घेरा लगे याना गां, निगम व राजधानी चाहिइकेगु याना बिज्याहुँ । ‘गुम्ह जुजुं इमित छेय् तये यय्की व नापं युद्ध याये’ धका धया बिज्याहुँ ।”

जुजुं अथे हे याके बिल । इपिं वं वंथाय् अन च्वपिं जुजुपिं ग्याना इमित नगर दुने दुमकाल । उपहार (कोसेली) आदि बिइके छ्वया नगरं पिने हे तय्के बिल । थुकथं सारा जम्बुद्वीपय् विचरण याना अस्सक जुजुं नं नगर ध्वाखा तिइके बिया उपहार (कोसेली) छ्वया हल ।

उम्ह जुजुया नन्दिसेन धयाम्ह पण्डित, व्यक्त व उपाय कुशलम्ह अमात्यं थुकथं विचाः यात - “थुपिं राजकन्यापिं जम्बुद्वीप छगुलिं चाहिइकल नं सुं ध्वदुइके मफुत । अथे जुल धाःसा जम्बुद्वीप तुच्छथें जुइ । जिं कालिङ्ग नापं युद्ध याये ।” थुलि विचाः याना नगर ध्वाखाय् वना ध्वाखापालेतय्त सःता इमि नितिं ध्वाखा चाय्केत न्हापांगु गाथा धाल -

“विवरथिमासं द्वारं, नगरं पविसन्तु अरुणराजस्स ।
सीहेन सुसिद्धेन, सुरक्खितं नन्दिसेनेना’ति” ॥

“इमित अरुण जुजुयागु नगरय् दुकायेत ध्वाखा चाय्का ब्यु, सुशिक्षित पुरुषसिंह जूम्ह नन्दिसेनं रक्षा याना बिइ ।”

थुलि धया ध्वाखा चाय्के बिल । अले इपिं जुजुया म्हचाय्पिं अस्सक जुजुयात क्यना धाल - “छपिं ग्याना बिज्याये मते । थुपिं जुजुया म्हचाय्पिं बांलापिं खः । इमित थःम्ह लानि दय्का बिज्याहुँ । जुजुं इमित अभिषिक्त याना इपिंनापं वःपिं मनूतय्त बिदा बिया - “थःम्ह जुजुयात अस्सक जुजुं राजकन्यापित लानि दय्कल धा हुँ” धका धाल । इपिं वना धाःवन । कालिङ्ग जुजुं उगु हे इलय् तःधंगु सेना ज्वना - ‘अस्सक जुजुं जिगु बल म्हमस्युनि’ धाधां पिहाँ वल ।

नन्दिसेनं जुजुयागु आगमन जूगु न्यना- ‘थःगु हे सीमाय् दुने च्वना च्वं । जिमिगु सीमाय् वये मते । निम्ह जुजुया सीमाया दथुइ हे युद्ध जुइ’ धया सन्देश छ्वया बिल । जुजुं छ्वया हःगु सन्देश व्वना थःगु हे सीमाय् दिना च्वन । अस्सक (जुजु) नं थःगु राज्य-सीमाय् हे दिना च्वन ।

उगु बखतय् बोधिसत्त्व ऋषि प्रब्रज्या ग्रहण याना इपिं निगुलिं राज्यया दथुइ च्वंगु पर्णकृटी च्वं च्वन । कालिङ्ग जुजुं बिचाः यात - 'श्रमण धयापिं सःपिं जुया च्वने यः । छु खः छु खः सुनां छु धायेफु ? सुयागु विजय जुइ सुयागु पराजय जुइ ? तपस्वीयाके न्यना स्वये माल ।'

वं भेष बदले याना बोधिसत्त्वयाथाय् वना वन्दना याना छखेलिकक फेतुत । कुशलक्षेमया खँ न्यन्यं धाल - "भन्ते ! कालिङ्ग जुजु व अस्सक जुजु युद्ध यायेत थथःगु सीमानाय् तयार जुया च्वं च्वंगु दु । इपिंमध्ये सु त्याइ, सु बुइ ।"

"महापुण्यवान् ! सु त्याइ, सु बुइ धयागु खँ जिं मस्यू । वरु, देवराज शक्र थन वइतिनि । वयाके न्यना बिइ । कन्हे वा ।"

शक्र बोधिसत्त्वयागु सेवाय् उपस्थित जूवल । बोधिसत्त्वं वयाके उगु खँ न्यन । "भन्ते ! कालिङ्ग त्याइ । अस्सक बुइ । थुकियागु पूर्वलक्षण खने दइ ।"

कालिङ्ग कन्हेखुन्हु वया न्यंवल । बोधिसत्त्वं थ्व खँ वयात कन । वं थुकियागु पूर्वलक्षण प्रकट जुइगुया खँ मन्यंसे खुसि जुया लयलयतातां लिहाँ वन । थ्व खँ हल्ला जुल । थ्व खँ न्यना अस्सक जुजुं नन्दिसेनयात सःता न्यन - "कालिङ्ग त्याइ । भीपिं बुइगु जुल । आः छु याये माली ?"

"महाराज ! युद्धय् सु त्याइ, सु बुइ सुनां छु स्यू ? छपिसं धन्दा कायेम्वाः ।" धया आश्वासन बिया बोधिसत्त्वयाथाय् वन । बोधिसत्त्वयात वन्दना याना छखेलिकक फेतुना न्यन - "भन्ते ! युद्धय् सु त्याइ, सु बुइ ?"

"कालिङ्ग त्याइ, अस्सक बुइ ।"

"भन्ते ! त्याइमहसिया छु पूर्वलक्षण दइ अले बुइमहसिया छु दइ ?"

"महापुण्यवान् ! त्याइमहसिया रक्षक देवता म्ह छम्हं तयुम्ह द्रहं सर्वश्वेत वृषभ दइ, मेम्हसिया म्ह छम्हं हाकुम्ह दइ । निम्हसिया रक्षक-देवतापिसं त्याःबूया निर्णय याइ ।"

नन्दिसेनं थुगु खँ न्यना जुजुयाम्ह द्वःच्छम्ह महायोद्धा मित्र पासापितं मुंका छगू पर्वतया च्वकाय् यंका न्यन - "भो ! छिमिसं थःम्ह जुजुया नितिं जीवन उत्सर्ग याये फुला ?"

"फु, याये फु ।"

"अथेसा थुगु भीरं (प्रपातं) तिग न्ह्या हँ ।"

इपिं वनेत तयार जुल । इमित रोके याना धाल - "गात ! कुतुं वने मते । थःगु जीवन जुजुया नितिं उत्सर्ग यायेगु सिबे वरु दुनुगलनिसें तयार जुया ल्वा ।" इमिसं ज्यू धया स्वीकार यात ।

संग्रामय् त्वायेत वबले 'जिगु विजयी जुइ' धका बिचाः याना कालिङ्ग जुजु क्वातु मजू । वया सेनात नं 'जिमिगु विजयी जुइ' धका बिचाः याना क्वातु मजू । थथःपिसं पुना तःगु कवच त्वया अलग अलग जुया ययःथाय् जुया च्वन । कुतः यायेमाथाय् कुतः मयासे च्वं च्वन । निम्हं जुजुपिं सलम्हय् च्वना युद्ध यायेत छम्हं मेम्हसिया न्ह्योने थ्यंकः वल । निम्हसिया रक्षक देवतापिं न्हयवः हे वया - कालिङ्ग जुजुया रक्षक-देवता सर्वश्वेत वृषभ व मेम्हसिया म्ह छम्ह हाकुम्ह द्रहं जुया थ्यंकः वल । इपिं परस्पर युद्ध यायेत तयार जुल । इपिं निम्ह द्रहं निम्ह जुजुपिसं जक खं, मेपिसं मखं । नन्दिसेनं अस्सक जुजुयाके न्यन - "महाराज ! छपिसं देवता खं ला ?"

“खः खना च्वनागु दु ।”

“गथे च्वं ?”

“कालिङ्ग जुजुया रक्षक-देवता म्ह छम्हं तुयुम्ह खने दु, भीम्ह रक्षक-देवता म्ह छम्हं हाकुम्ह त्थान्हुम्ह खना ।”

“महाराज ! छपिं ग्याना बिज्याये म्वाः । भीपिं त्याइ । कालिङ्ग जुजु बुइ । छपिं सलम्हं कुहां वया थःगु भाला (आयुध) कया सुशिक्षित सैन्धव (सल) या प्वाथय् खःगु ल्हातं तिया उपिं द्वाःच्छिपिं मनूत नापं व्वाय् वना कालिङ्ग जुजुया रक्षक-देवतायात भालां सुया कुत्का ब्यु । अले जिपिं द्वाःच्छिम्हसियागु द्वाःच्छिपु भालां प्रहार याये थुकथं कालिङ्ग्याम्ह रक्षक-देवता नष्ट जुया वनी । अनलि कालिङ्ग बुइ, भीपिं त्याइ ।”

जुजुं “ज्यू” धया नन्दिसेनयागु सुभावा (छ्वाता) कथं वना भाला प्रहार यात । अमात्यपिंसं नं द्वाःच्छिपु भालां प्रहार यात । रक्षक-देवता अन हे सिना वन । उगु हे इलय् कालिङ्ग बुना बिस्सुं वन । वयात खना कालिङ्ग बिस्सुं वन धया द्वाःच्छिम्ह अमात्यपिंसं हल्ला यात । कालिङ्ग सिइ खना ग्याना बिस्सुं वंभले उम्ह तपस्वीयात व्वः ब्यु ब्युं निपुगु गाथा धाल -

“जयो कलिङ्गानमस्यसाहिनं, पराजयो अनयो अस्सकानं ।
इच्चेव ते भासितं ब्रह्मचारि, न उज्जुभूता वितथं भणन्ती”ति ॥

“असह्यं नं सह याये फुम्ह कालिङ्ग विजय जुइ अले अस्सकवासीपिं बुइगु पक्का खः धका, हे ब्रह्मचारी ! छं थथे धाःगु खः । तप्यपिंसं (ऋजुपिंसं) ! मखुगु खँ ल्हाइ मखु ।”

थुकथं तपस्वीयात व्वःबिया बिस्सुं वना थःगु देशय् थ्यंकः वन । (लैय्) दिना गनं (लिफः) छको तक नं स्वये मफुत । उकिया छुं दिं लिपा शक्र तपस्वीयागु सेवाय् वल । तपस्वी व लिसे खँल्हाबल्हा यायां स्वपुगु गाथा धाल-

“देवा मुसावादमुपातिवत्ता, सच्चं धनं परमं तेसु सक्क ।
तं ते मुसा भासितं देवराज, किं वा पटिच्च मघवा महिन्दा’ति” ॥

“हे शक्र ! देवतापिं ला मृषावादी मजुइ माःपिं खः । इमिके परम धन सत्य (हे जक) दु । हे देवराज ! हे मघवा ! हे महिन्द्र ! छं मखुगु खँ छु कारणं ल्हानागु ?”

बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना शक्रं प्यपुगु गाथा धाल -

“ननु ते सुतं ब्राह्मण भञ्जमाने, देवा न इस्सन्ति पुरिसपरक्कमस्स ।
दमो समाधि मनसो अभेज्जो, अब्यगता निक्कमनञ्च काले ।
दब्धञ्च विरियं पुरिसपरक्कमो च, तेनेव आसि विजयो अस्सकान’न्ति” ॥

“छु छपिंसं गुबलें गुबलें ब्राह्मणपिंसं - ‘देवतापिं पराक्रमी पुरुषपिं खना ईर्ष्या याइ मखु’ धका धया तःगु खँ न्यना तयागु मदुला ? संयम, समाधि, मनयागु एकाग्रता, अव्यग्रता, इलय् ज्या यायेत पिहां वयेगु, क्वातुक कुतः (वीर्य) यायेगु व पुरुष-पराक्रम जुइगु - थुपिं गुणत दुगुलिं अस्सक त्याःगु खः ।”

कालिङ्ग जुजु बिस्सुं वनेवं अस्सक जुजुं लूटया मालसामान ज्वंका थःगु देशय् लिहां वन । नन्दिसेनं कालिङ्गयाथाय् सन्देश छ्ववत - छंम्ह प्यम्ह म्हचाय्पितं क्वसः बिया छ्ववया हति । यदि क्वसः तय्के महल धाःसा छु उचित खः व यायेत बाध्य जुइ । जुजुं उगु सन्देश व्वना ग्याना थः म्हचाय्पितं गुलि क्वसः छ्ववया हये माःगु खः उलि छ्ववया बिल । अबलेनिसें निम्हं जुजुपिनि मेलमिलाप जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् कालिङ्ग जुजुया ल्यासेपिं म्हचाय्पिं भिक्षुणीपिं खः । नन्दिसेन सारिपुत्र खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

३०२. महाअस्सारोह जातक

“अदेय्येसु ददं दानं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आनन्द स्थविरयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान कथा न्हापा हे गुण जातक (जा. नं. १५७) स वयेधुंकूगु दु । शास्तां “न्हापाया इलय् पण्डितपिसं नं थःत उपकार याःपिंत उपकार याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा बोधिसत्त्व वाराणसीया जुजु जुया जन्म जुल । वं धर्मपूर्वक, न्यायपूर्वक राज्य याना च्वन । दान बिया च्वन, शील रक्षा याना च्वन ।

प्रत्यन्त देशय् विद्रोह जूगुयात शान्त यायेया नितिं जुजु सेनात ब्वना वन । जुजु बुइवं सल गया बिस्सू वन । बिस्सू ववं व छगू गामय् थ्यंकः वन । अन स्वीम्ह जुजुया सेवकत दुगु जुया च्वन । इमिसं सुथन्हापानं गांया दथुइ मुना गांयागु ज्या (ग्रामकृत्य) याइगु जुया च्वन । उगु हे इलय् जुजु सलम्हय् च्वना भःभः धाय्क बांलाक समाये याना गांया ध्वाखां गामय् दुहाँ वन । इपिं ‘थ्व छु’ धाधां ग्याना-गिना बिस्सू वना थथःगु छेंय् दुहाँ वन । परन्तु छम्ह थःगु छेंय् थ्यंका जुजुयात लसकुस याना न्यन - “न्यने दु, जुजु ला प्रत्यन्त देशय् वना च्वंगु । छ सु खः ? जुजुया मनू अथवा खुँ मनू ?”

“पासा ! जुजुया मनू खः ।”

“अथेसा वा” धया जुजुयात थःगु छेंय् यंका थःगु क्वपुइ फेतुइकल । थःम्ह मिसायात - “भद्रे ! पासायागु तुति सिइका ब्यू वा” धया तुति सिइका थःगु गच्छेकथं भोजन याकल । अले ‘पलख आराम कया दिसँ’ धया लासाय् फेतुइकल । जुजु गोतुला च्वन । वं थुलिया भित्रय् सलयागु काठी फ्यना, चाहिइका सलयात लः त्वंका, म्हय् चिकं बुइका मालिस याना बिचाः याना तल ।

थुकथं स्वन्हु प्यन्हु जुजुयागु सेवा याना च्वन । जुजुं - “पासा ! जि वने त्यल” धाःखुन्हु नं जुजुयात व सलयात छु छु यायेमाल याना बिल । जुजुं नयेधुंका वने त्येका - “पासा ! जिगु नां महाश्वारोह खः । जिगु छें देशय् दथुइ दु । यदि छुं ज्याखँ दया वये माल धाःसा दक्षिण ध्वाखा पालेयाके ‘महाश्वारोह गुगु छेंय् च्वं च्वंगु दु’ धका न्यना वलिसे जिगु छेंय् वा” धया वन । सेनात नं जुजुयात मखना नगरपिने छावनी दय्का च्वं च्वन । जुजु लिहाँ वःगु खना वयात लसकुस याना जुजु नाप लात ।

जुजुं नगरय् दुहाँ वःगु इलय् धवाखाय् छम्ह पालेयात सःता मेपिंत छखे छवया धाल - “तात ! छम्ह प्रत्यन्त गांयाम्ह मनू जित नाप लाये धका छंके ‘महाश्वारोहया छें गन दु’ धका न्यंवल धाःसा वयात ल्हाः ज्वना जिथाय् ब्वना हति । छंत द्वाःच्छि दां दइ । व मवल । व मवःगु खना जुजु अन गामय् च्वंपिंके बलि (कर) बढे याना काल । कर बढे याना काल नं मवः । थथे हे याना निको स्वको कर बढे याना काल । अथेसां व व हे मवः ।

अनंलि अनयापिं मनूत मुना वयात धाल- “आर्य ! छम्ह अश्वारोह भीगु गामय् वसेनिसें भीगु छचों हे ल्हवने मफय्क भीत कर कया सास्ति यात । हूँ, महाश्वारोहयात धया भीत कर माफी याका ब्यु ।”

“ज्यू, वने ।” परन्तु खाली ल्हातं वने मज्यू । जिमि पासाया निम्ह मचात दु । इमि नितिं, जहानया नितिं व पासाया नितिं कापः वसः व तिसा दय्का ब्यु ।”

“ज्यू, जिमिसं दय्का बिये” धया इमिसं सकतां कोसेलि दय्का बिल ।

वं उपिं सकतां कया थःगु छेंय् छुना तःगु मालपा नं ज्वना दक्षिण धवाखाय् वना धवाखापालेयाके न्यन - “पासा ! महाश्वारोहयागु छें गन दु ?” वं - “वा, जिं क्यना बिये” धया वयात ल्हाः ज्वना लाय्कु धवाखाय् यंकल । जुजुं ‘धवाखापाले प्रत्यन्तवासीयात ब्वना हःगु दु’ धयागु न्यनेसाथं आसनं दना धाल - “जिमि पासा व व नापं सकले ब्वना वा ।” वं वयात लसकुस याना खनेवं हे पाचिना न्यन - “छं जहान व मस्त म्ह फुला ?” हानं ल्हाः ज्वना तलय् ब्वना यंका वयात तुयुगु कुसाया क्वय् आसनय् फेतुका महारानीयात सःतके छवया धाल - “भद्रे ! जिमि पासायागु तुति लिचाय्का ब्यु ।”

लानिं वयागु तुति सिला बिल । जुजुं लुंयागु भारीं लः हाय्का बिल । लानिं तुति हुया सुगन्धित चिकनं बुया बिल । जुजुं न्यन - “पासा ! जिमित नकेगु हयागु दुला ?” वं - “दु” धया मिहचां मालपा पिकया बिल । जुजुं लुंया भुई कया वयात सम्मान याना “जिमि पासां हःगु न” धया लानियात व अमात्यपिंत बिया थःम्हं नं नल ।

वं मेगु नं उपहार न्ह्योने तये हल । जुजुं वया प्रति आदर प्रदर्शित यायेया नितिं काशीया वस्त्र त्वःता वं हःगु वसः पुन । लानिं नं काशी वस्त्र व अलंकार तिसा त्वःता वं हःगु वसः पुन, तिसां तिल । जुजुं वयात भोजन याका छम्ह अमात्ययात आज्ञा बिल - “हूँ, जित गथे सँ बांलाका विइगु खः अथे हे याना नौयात धया बांलाक, सुगन्धित लखं मोल्हुइका लाख मूल्य वंगु काशी वस्त्रं पुंका राजाभरण तिसां तिइका हजि ।” वं अथे हे याना हल ।

जुजुं नगरय् घोषणा याका अमात्यपिंत मुंका अले तुयुगु कुसाया दथुं शुद्ध हिंगुल रंगयागु का कुत्का बच्छि राज्य इना बिल । उगु इलानिसें नयेगु, त्वनेगु, दचनेगु छथाय् जुल । जुजुं वया कला व मस्तय्त सःतके छवया नगरय् दरबार दय्के बिल । इपिं मिलेचले जुया लय्तातां राज्य याना च्वन ।

अमात्यपिं तँम्बया राजपुत्रयात धाल - “कुमार ! जुजुं छम्ह गृहस्थयात बच्छि राज्य बिया दिल । जुजुं वलिसे हे नयेगु, त्वनेगु, दचनेगु व थः मस्तय्सं वयात नमस्कार याका च्वन । भीसं वं जुजुयात छु उपकार याःगु दु धयागु खँ मस्यू । जुजुं छु याना च्वंगु ? जिमित मछलेपुसे च्वं । छपिसं जुजुयात धया बिज्याहु ।”

वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । हानं सकतां खँ जुजुयात कनेधुंका निवेदन यात - “महाराज ! थथे याना बिज्याये मते ।”

“तात ! जि युद्धय् बुना गन च्वनागु, छु छिमिसं स्यूला ?”

“देव ! मस्यू ।”

“जि ध्वयागु हे छ्ये च्वना स्वस्थ्य जुया राज्य याना च्वनागु खः । गुम्हसिनं जित थुलिमच्छि उपकार याना बिल, वयात गुकथं सम्पत्ति मबियेगु ?”

थुलि धया बोधिसत्त्वं “तात ! गुम्हसित बिये बहः मजू, वयात बिइगु अले गुम्हसित बिये बहः जू, वयात मबिइगु याःम्हसित आपत्तिइ लायेवं वयात सुनानं उपकार याइ मखु” धया स्पष्ट यायेया नितिं थुपिं गाथात धाल -

“अदेय्येसु ददं दानं, देय्येसु नप्पवेच्छति ।
आपासु व्यसनं पत्तो, सहायं नाधिगच्छति ॥

“नादेय्येसु ददं दानं, देय्येसु यो पवेच्छति ।
आपासु व्यसनं पत्तो, सहायमधिगच्छति ॥

“सज्जोगसम्भोगविसेसदस्सनं, अनरियधम्मेषु सठेसु नस्सति ।
कतच्च अरियेषु च अज्जवेसु, महप्फलं होति अणुम्मि तादिसु ॥

“यो पुब्बे कतकल्याणो, अका लोके सुदुक्करं ।
पच्छा कयिरा न वा कयिरा, अच्चन्तं पूजनारहो’ति” ॥

“सुनां गुम्हसित बिये बहः मजू, वयात बिइगु अले गुम्हसित बिये बहः जू, वयात मबिइगु याःम्हसित आपत्ति वया दुःख जुइवं वयात सुं उपकार याइम्ह दइ मखु ।”

“सुनां गुम्हसित बिये बहः मजू, वयात मबिइगु अले गुम्हसित बिये बहः जू, वयात बिइगु याःम्हसित आपत्ति वया दुःख जुइवं वयात उपकार याइपिं ध्वदुइ ।”

“अनार्य स्वभावम्ह, भंगःम्ह मनूलिसे संयोग (मिलन), संभोग अथवा वया प्रति याना तःगु विशेष उपकार मदया वनी । आर्यपिनिगु श्रेष्ठ मार्गानुयायी वा स्थिर चित्तम्ह मनूया प्रति याना तःगु भतिचा हे जूसां उपकार तर्धंगु फलदायक जुइ ।”

“गुम्हसिनं न्हापा उपकार याःगु दइ वं लोकय् थाकूगु ज्या याःगु दुगु जुल । वं लिपा उपकार यायेमाः वा मयायेमा, व अत्यन्त पूजनीय खः ।”

हानं धया तःगु नं दु -

“यथापि बीजमग्गिम्हि, ड्हति न विरूहति ।
एवं कतं असप्पुरिसे, नस्सति न विरूहति ॥

“कतञ्जुम्हि च पोसम्हि, सीलवन्ते अरियवुत्तिने ।
सुखेत्ते विय बीजानि, कतं तम्हि न नस्सती’ति” ॥

“गथे मिइ लागु पुसा बुया वइ मखुत, छ्वया वनी अथे हे असत्पुरुषपित याना तःगु उपकारं नं फल बिइ मखु, छ्वया वनी ।”

“गथे भिंगु बुई प्यूगु पूसा बुया वइ, स्यना मवनिगु खः, अथे हे शीलवान् आर्य पुरुषपित याना तःगु उपकारं नं फल बिइ ।”

धुगु खँ न्यना अमात्यपिंसं हानं छुं धाये मछाल, राजकुमारं नं न्ववाये मफुत ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् प्रत्यन्तवासी आनन्द खः । वाराणसी जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

३०३. एकराज जातक

“अनुत्तरे कामगुणे समिद्धे...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् प्यम्ह परिव्राजकपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान कथा सेय्य जातक (जा. नं. २८२) स वनेधुंकूगु जुल । थन थुगु कथास शास्तां “आः जक छं अनर्थ अर्थयागु (ज्या पिकागु) मखु पुलापिं पण्डितपिसं नं थःगु अनर्थ अर्थ याःगु दु ।” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु इलय् वाराणसी जुजुया उपस्थापक अमात्यं जुजुया अन्तःपुर दूषित याना बिल । जुजुं थःगु हे मिखां वयागु दोष खना वयात राष्ट्रं पितना छवत । वं दब्बसेन ध्याम्ह कोशल जुजुयागु सेवा याः वन आदि दक्वं खँ महासीलव जातक (जा. नं. ५१) स वनेधुंकूगुर्थे जुल ।

थुगु बाखँनय् ला दब्बसेनं दरबारया तलेया हलय् मन्त्रीतलिसे फेतुना च्वंम्ह वाराणसी जुजुयात ज्वना खिपतं चिना लुखा फुसय् निनालय् छर्चो क्वय् तुति च्वय् तथा यःखाना बिल । वाराणसी जुजुं खुँ जुजुया प्रति मैत्री भावना याना योगद्वारा ध्यानावस्थित जुल । वयात चिना तःगु बन्धन त्वाःदल । अनंलि जुजु आक्सय् मुलपतिं ध्याना फेतुत । खुं जुजुया म्हय् मिं पुर्थे जलन जुल । म्हय् पुत धाधां ग्वारा ग्वारा तुला जुल । “थुकिया कारण छु खः ?” धका न्यनेवं इमिसं धाल - “महाराज ! छर्चो थुकथं निरपराधी धार्मिक जुजुयात सास्ति याना राज्य च्युत याना झ्यालखानाय् तथा छर्चो क्वय् तुति च्वय् तथा यःखाना ब्यूगुलिं जूगु खः ।”

“अथेसा याकनं वना वयात त्वःता ब्यु ।”

मनूत याकनं वना अन स्ववंबले जुजुयात आक्सय् मुलपतिं ध्याना फेतुना च्वंगु खन । थ्व खँ दब्बसेनयात धाःवल । खुँ जुजुं अन वना जुजुयात वन्दना याना, क्षमा फवना न्हापांगु गाथा धाल -

“अनुत्तरे कामगुणे समिद्धे, भुत्वान पुब्बे वसि एकराज ।

सोदानि दुगो नरकम्हि खित्तो, नप्पज्जहे वण्णबलं पुराण’न्ति” ॥

“हे एकराज ! छं न्हापा अनुत्तर समृद्धगु कामभोगत सेवन याना जुल । आः व छंत दुष्करगु नरकय् वांछवया बिया । अथे नं छं गुकथं थःगु पुलांगु बलयात मत्वःतूसे कायम जुया च्वने फुगु ?”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं ल्यं दुगु गाथात धाल -

“पुब्बेव खन्ती च तपो च महं, सम्पत्थिता दुब्बिसेन अहोसि ।
तंदानि लद्धान कथं नु राज, जहे अहं वण्णबलं पुराणं ॥

“सब्बा किरेंवं परिनिट्टितानि, यसस्सिनं पञ्जवन्तं विसय्ह ।
यसो च लद्धा पुरिमं उकारं, नप्पज्जहे वण्णबलं पुराणं ॥

“पनुज्ज दुक्खेन सुखं जनिन्द, सुखेन वा दुक्खमसय्हसाहि ।
उभयत्थ सन्तो अभिनिब्बुतत्ता, सुखे च दुक्खे च भवन्ति तुल्या'ति” ॥

“हे दब्बिसेन ! जिगु पाखें न्हापा हे क्षान्ति व तपयात प्रार्थना याना तयेधुंकल । उकियात प्राप्त याना तयेधुंका आः हानं जिं गुकथं थःगु पुलांगु वर्ण व बलयात त्याग यायेगु ?”

“हे यशस्वी ! हे प्रज्ञावान्मह ! हे सहनशीलमह धुपिं सकतां (दान, शील आदि) कर्मत न्हापा हे याना तयेधुन । अले हानं अपूर्व व उदारगु यशत नं दय्का तयेधुनागु कारणं जिं थःगु पुलांगु वर्ण बल (सौन्दर्य) यात त्याग मयासे च्वनागु खः ।”

“हे जनेन्द्र ! दुःखं सुखयात ल्यहें थना अथवा हे सहनशीलमह ! सुखं दुःखयात तापाका गुम्ह शान्तमह पुरुष जुया च्वंमह खः, उम्ह व्यक्ति निगुलिं पक्षय् उपेक्षावान् जुया सुख वा दुःख निगुलिंप्रति समानभाव तया च्वनिगु जुया च्वन ।”

बोधिसत्त्वं ब्यूगु थुगु उपदेश न्यना दब्बसेनं वयाके क्षमा फवन । थःगु राज्य छपिसं हे कया बिज्याहूँ । जिं खूंतय्पाखें रक्षा यायेगु ज्या याये । अले व दुष्टमह अमात्ययात राज-दण्ड बिया थकल । बोधिसत्त्वं नं अमात्यपित राज्य लःल्हाना ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया ब्रह्मलोकपरायण जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् दब्बसेन आनन्द खः । वाराणसी जुजु जुलसा जि हे खः ।

Dhamma Digital

- * -

३०४. दहर जातक

“इमानि मं दहर तापयन्ति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह तँकुलुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

बाखें च्वय् हे वनेधुंकूगु दु । उगु इलय् धर्मसभाय् वयागु तँकुलु भावया खँय् खँ ल्हाना च्वंबले शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।” थुलि विन्ति यायेवं शास्तां उम्ह भिक्षुयात सःतके छ्वया आज्ञा जुया विज्यात-

“भिक्षु ! छ छु धात्थे तँकुलु खः ला ?”

“खः, भन्ते !”

“भिक्षुपिं ! ध्व आः जक तँकुलु जूगु मखु, न्हापाया जन्मय् नं तँकुलु हे जूगु खः । ध्वयागु तँम्बयेगु पहचहया कारणं शुद्ध नागराज योनी जन्म जूपिं पुलापिं पण्डितत नं स्वदैतक फोहर वांछ्वइथाय् वना च्वं वने माःगु जुल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व हिमालय प्रदेशय् च्वंगु दहर पर्वतय् च्वंगु दहर नागभवनय् राज्य याना च्वंम्ह दहर धयाम्ह जुजुया काय् महादहर जुया जन्म जुल । वया किजाया नां खः चूल (कान्छाम्ह) दहर । व अतिकं तँकुलु व छाःगु स्वभावयाम्ह जुया च्वन । वं नाग-माणवकपिंत ब्वःबिइगु व दायेगु याना जुल । नागराज जुजुं वयागु कठोर स्वभावयागु खँ सिइवं वयात नागभवनं पितिना छ्ववयेत उजं दय्कल । महादहरं बौयात धया उजं जूगु लितकाय्के बिल । निकोगु पटकय् नं जुजु व खना तँचाल । निकोगु पटक नं क्षमा बिइके बिल । स्वकोगु पटकय् ला जुजुं उजं बिल- “थुम्ह अनाचारीयात पितिनेत छं रोके याना च्वन । का हूँ, छिपिं निम्हं ध्व नागभवनं पिहाँ वना वाराणसी धू वांछ्ववयेगु थासय् वना अन स्वदैतक च्वं हूँ ।” इपिं अन वना च्वं वन ।

इमिसं लःतक नं धू वांछ्ववइगु थासय् मामां भोजन मामां जुया च्वंबले मस्तय्सं खना इमित दाया सास्ति यात, सिं, कथिं, ल्वहँतं कय्केगु, दायेगु यात, ब्वःबिल - “सु थुपिं तःगोगु छ्चोँ दुपिं, ब्यांचायथेँ छ्चोँ दुपिं लखय् च्वनिपिं सर्प !” चूलदहरं तँकुलु जूगुया कारणं इमिगु अपमान सह याये मफुत । वं धाल - “दाइ ! थुपिं मस्तय्सं भीत हिपे याना हाय्का च्वन । भीपिं विषधारी सर्प धका थुमिसं मस्यू । जिं थुमित छत्थु फुँकार याना स्याना बिये ।” थुकथं दाइनाप खँ ल्हाल्हां वं न्हापांगु गाथा धाल -

“इमानि मं दहर तापयन्ति, वाचादुरुत्तानि मनुस्सलोके ।

मण्डूकभवखा उदकन्तसेवी, आसीविसं मं अविसा सपन्ती’ति” ॥

“हे दहर ! थुपिं मनुष्यलोकय् च्वंपिनिगु दुषित वचनं जित ताप जुइकल । थुपिं विष मदुपिं गांयापिं मस्तय्सं जित, ‘ब्यांचा नइम्ह व लखय् सिथय् च्वनिम्ह’ धका लाक्वपाक्व म्हुतु वाना ब्वःबिया च्वन ।”

वयागु खँ न्यना महादहरं ल्यं दुगु गाथात धाल -

“सका रट्टा पब्बाजितो, अञ्जं जनपदं गतो ।

महन्तं कोट्टं कयिराथ, दुरुत्तानं निधेतवे ॥

“यत्थ पोसं न जानन्ति, जातिया विनयेन वा ।

न तत्थ मानं कयिराथ, वसमञ्जातके जने ॥

“विदेसवासं वसतो, जातवेदसमेनपि ।

खमितब्बं सपञ्जेन, अपि दासस्स तज्जित’न्ति” ॥

“थःगु देशं पित्तिका च्वने माःगुलिं व कतपिनिगु जनपदय् वया च्वने माःगुलिं कठोरगु बोलि वचन सह यायेया नितिं थःपिंके तःधंगु भखारी दय्का च्वनेमाः ।”

“म्ह मस्यूपिंथाय् च्वने मालिबले, थःगु जाति व शीलयागु छुं हे खँ मस्यूथाय् च्वने मालिबले अभिमान याये मज्जू ।”

“मि समानं प्रचण्ड जूसां बुद्धिमान्म्ह व्यक्तिं विदेशय् च्वं च्वनेबले च्योयागु घुर्कियात तकं क्षमा बिइमाः ।”

थुगु कथं इपिं अन स्वैदतक च्वन । अनलि इमि बौनं सःतके छ्वया हल । उगु इलनिसें व अभिमान मदुम्ह जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्हयथना सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् तँकुलुम्ह भिक्षु अनागामीफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् चूलददर तँकुलुम्ह भिक्षु खः । महाददर जुलसा जि हे खः ।

- * -

३०५. सीलवीमंसन जातक

“नत्थि लोके रहो नाम...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कामुकतायात निग्रह यायेगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थुकिया कथा भिंछगूगु निपातयागु पानीय जातक (जा. नं. ४५९) स वइतिनि । थन थ्व संक्षिप्त वर्णन जक खः । जेतवन निवासी न्यासः भिक्षुपिं बाचा इलय् मनय् कामभोगसम्बन्धी संकल्प लुइका च्वन । शास्तां दिन व रात (अर्थात् २४ घण्टा) यात खुब्बः थला उकथं भिक्षुपिंत न्ह्याबलें मिखा ब्वया (नजर तथा) छपा मिखा दुम्ह मनुखं छपा मिखा रक्षा याइथें, मानं छम्ह जक याकः काययात रक्षा याइथें, व च्चामो सां थःगु निहप्यँ रक्षा याइथें स्वया च्वना बिज्यागु जुल । वसपोलं चान्हे दिव्यचक्षुं जेतवनय् स्वया बिज्याबले इमित खंका गथे चक्रवर्ती जुजुया दरबारय् खुंत खुवःथें भाःपिया बिज्यात । गन्धकुटी चाय्का आनन्द स्थविरयात सःता वसपोलं आज्ञा जुया बिज्यात - “आनन्द ! कोटिसन्धारय् भिक्षुपिं मुंका गन्धकुटी ध्वाखाय् आसन लाया व्यु ।” आनन्दं अथे हे याना वसपोलयात सूचं बिल । शास्तां लाया तःगु आसनय् फेतुना भिक्षुपिंत सामूहिककथं सःता आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! पुलांपिं पण्डितपिसं गनं नं गोप्यगु थाय् मदु धका सिइका पाप मयाः” आज्ञा जूसे इमिसं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य यानाच्चंगु इलय् बोधिसत्त्व ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं अन हे वाराणसी नां जाःम्ह आचार्ययाथाय् न्यासः विद्यार्थीपिंमध्ये जेठाम्ह जुया विद्या सयुका च्वन । आचार्यया ल्यासेम्ह म्हचाय् छम्ह दु । आचार्य विद्यार्थीपिंके शीलयागु परीक्षा याना स्वया गुम्ह सदाचारी जुल वयात थःम्ह म्हचाय् बिइगु मती तल । वं विद्यार्थीपिंत सःता धाल - “तात ! जिमि म्हचाय् ल्यासे जुल । जिं वयात विवाह याना बिये । वयात वसः व तिसा माःगु दु । छिमिसं थः मांबौपिं थःथितिपिसं मखंक वसः व तिसात खुया हति । सुनानं मखंक कया हःगुयात जक जिं काये । खंक कया खुया हःगुयात काये मखु ।” इमिसं नं “ज्यू” धया वना थःथितिपिसं मखंक वसः व तिसा खुया बिये हल । आचार्य इमिसं बिइ हक्व सामानत छखेलिक्क तय्कल । बोधिसत्त्वं छुं ज्वना मवः । आचार्य न्यन - “तात ! छं छुं हे महः, छाय् ?”

“खः, आचार्य ! जिं महया ।”

“तात ! छाय् ?”

“छपिसं सुनानं खंक कया हःगु वस्तु कया बिज्याइ मखु । जिं पाप यायेत गनं नं गोप्यगु थाय् मखना ।” थ्व खँ कनेत निपु गाथात धाल -

“नत्थि लोके रहो नाम, पापकम्मं पकुब्बतो ।
पस्सन्ति वनभूतानि, तं बालो मञ्जती रहो ॥

“अहं रहो न पस्सामि, सुञ्जं वापि न विज्जति ।
यत्थ अञ्जं न पस्सामि, असुञ्जं होति तं मया’ति” ॥

“पापकर्म याइम्हसित लोकय् गोप्यगु थाय् गनं म्दु । मूर्खम्ह मनुखं वनय् च्वपिं देवतापिसं खना च्वंगु थाय्यात नं गोप्यगु थाय् धका भापिइगु खः ।”

“जिं नं गुगुं थाय्यात गोप्यगु थाय् मखना । गन नं थासय् शून्य मखना । गन सुं म्दु धयागु जूसा अन जि थः स्वयं ला दुगु हे जुल ।”

आचार्य व खना लयताया धाल - “तात ! जिगु छेंय् धन दु । जिं ला सदाचारीयात म्हचाय् बिइत छिपिं विद्यार्थीपिंत परीक्षा कायेत जक थथे यानागु खः । इपिंमध्ये ‘छ हे जिमि म्हचाय्यात योग्यम्ह जुल’ धया म्हचाय्यात बांलाक समाये याना बोधिसत्त्वयात बिल । अले बाकी मेपिं विद्यार्थीपिंत ‘छिमिसं हयागु धन फुक्कं थथःगु छेंय् लित यंक’ धया लित बिया छवत ।

शास्तां - “भिक्षुपिं ! थःपिनिगु दुःशीलतायागु कारणं याना दुःशील विद्यार्थीपिंत म्हचाय्मचा काये मखन । मेम्ह पण्डितम्ह विद्यार्थी शीलवान् जूगुया कारणं म्हचाय्मचा काये खन ।” थुलि आज्ञा जुया अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका थुपिं ल्यंगु गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“दुज्जच्चो च सुजच्चो च, नन्दो च सुखवड्ढितो ।
वज्जो च अद्भुवसीलो च, ते धम्मं जहुमत्थिका ॥

“ब्राह्मणो च कथं जहे, सब्बधम्मान पारगु ।
यो धम्ममनुपालेति, धितिमा सच्चनिकमो’ति” ॥

“दुज्जच्च, सुजच्च, नन्द, सुखवच्छक, वेज्ज व अद्धुव शील माणवकपिंसं मिसायागु चाहना याना थुपिं विद्यार्थीपिंसं धर्म त्वःता छ्वत ।”

“परन्तु फुक्क धर्मय् पारंगतम्ह ब्राह्मण, गुम्ह धृतिमान्म्ह खः, गुम्ह सत्यय् दृढम्ह खः, अले गुम्ह धर्मयात पालन याइम्ह खः, वं इमित गथे याना त्याग याइ ?”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उरिं न्यासः भिक्षुपिं अर्हत् जुल । उगु इलय् आचार्य सारिपुत्र खः । पण्डित विद्यार्थी जुलसा जि हे खः ।

- * -

३०६. सुजाता जातक

“किमण्डका-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् मल्लिकादेवीयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छन्हु मल्लिकादेवी जुजुलिसे प्रेम (कलह) ल्वापु जुल । ध्वयात शयन-कलह नं धाइ । जुजु तँम्बया मल्लिकायात खाः हे मस्वः । मल्लिकादेवी मती तल - ‘जुजु जि खना तँम्बगु खँ शास्तां मस्यूगु खइ मखु जुइ ।’ शास्तां ध्व खँ सिइका बिज्याना, ‘थुपिं निम्हसित मेल याना बिइ माल’ धका मती तया पूर्वाण्ह समयय् पात्रचीवर धारण याना न्यासः भिक्षुपिंलिसे श्रावस्ती दुहाँ वना लाय्कु ध्वाखाय् थ्यंकः बिज्यात । जुजुं तथागतयाके पात्र कया लाय्कु छैय् च्वना यंका लाया तःगु आसनय् फेतुइकल । अनलि बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घया चरणय् यागु व नयेत मरि तया बिल । शास्तां पात्रय् ल्हाः तया ‘देवी गन दु’ धका न्यना बिज्यात ।

“भन्ते ! वलिसे छु ज्या दु ? व थःगु मानं चूर जुया च्वंगु दु ।”

“महाराज ! स्वयं थःम्हं यश बिया, मिसातय्त उच्च सम्मान बिया, वयापाखें जूगु अपराधयात सह मयायेगु ठीक मजू ।”

जुजुं शास्तायागु वचन न्यना वयात सःतके छ्वत । वं शास्तायात भोजन न्ह्यच्याकल । शास्तां ‘परस्परय् मिले चले जुया च्वनेमाः’ आज्ञा जुया मिले जुया च्वनेगुया रस प्रशंसा याना लिहाँ बिज्यात । उगु इलनिसें निम्हं मिले जुया च्वन ।

भिक्षुपिंसं धर्मसभाय् खँ ल्हात- “आयुष्मान्पिं ! शास्तां छगू हे वचनं निम्हसितं मिले याना बिज्यात । शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खैं ।”

“भिक्षुपिं ! आः जक मखु न्हापा नं छगू हे वचनं इमित मिले याना बियागु दु” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खैं आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया अर्थधर्मानुशासक अमात्य खः । छन्हू जुजु इयाः चाय्का इयालं जुजुया चुकय् स्वया च्वन । उगु इलय् छम्ह बांलाम्ह, नकतिनि जवानी चडे जूम्ह मालीया म्हचायं छचनय् बेलया टोकरी तथा - “बेल (ब्याः) न्याये माला ? बेल न्या, बेल का” धाधां जुजुया चुकं वना च्वन । जुजुं वयागु सः ताया वया प्रति आसक्त जुल । व मिसामचा सुं मिजंयाम्ह मजून धयागु सिइका वयात सःता महारानी याना आपालं धनसम्पत्ति बिल । व जुजुया यःम्ह खः, मनंनिसें यःम्ह खः । छन्हू जुजुं लुंया भुईं तथा फेतुना बेल नया च्वन । सुजाता देवी जुजुयात बेल नया च्वंगु खना “महाराज ! छपिं छु नया च्वनागु ?” धका न्हापांगु गाथा धाल -

“किमण्डका इमे देव, निक्खित्ता कंसमल्लके ।
उपलोहितका वग्गू, तं मे अक्खाहि पुच्छितो’ति” ॥

“हे देव ! ध्व लुंयागु भुईं तथा तःगु बांलागु ह्याउँसे च्वंगु ख्येथें जागु थुपिं छु खः ? जिं न्यना च्वना, जित कना बिज्याहुँ ।”

जुजुं तैं पिकया ‘बेल मिइम्ह मालीया म्हचाय्मचां थःगु कुलयागु बेल नं म्हमसिल’ धया निपु गाथा धाल -

“यानि पुरे तुवं देवि, भण्डु नन्तकवासिनी ।
उच्छङ्गहत्था पचिनासि, तस्सा ते कोलियं फलं ॥

“उडुह्दते न रमति, भोगा विप्पजहन्ति तं ।
तत्थेविमं पटिनेथ, यत्थ कोलं पचिस्सती’ति” ॥

“हे देवी ! गुकियात छं न्हापा छचौं पाचुक खाना भ्वाथःगु वसतं पुना थःगु मुलय् प्वःचिना मुंकीगु खः । ध्व व हे छिमिगु कुलया सि बेल खः ।”

“ध्व थन मानं घमण्ड जुया फुरंग जुया च्वन । थन न्ह्याइपु मताः । वं राजभोग मयय्का च्वन । ध्वयात अन हे लित यंकि गन ध्वं बेल मुंकेगु याना च्वन ।”

बोधिसत्त्वं ‘जिं बाहेक मेपिसं थुमित मिले याना बिइ फइ मखु’ धका मती तल । ‘जिं जुजुयात सम्भे याना छेंनं पित्तकेगु ज्या रोके याना बिइ माल ।’ वं प्यपुगु गाथा धाल -

“होन्ति हेते महाराज, इद्धिप्पत्ताय नारिया ।
खम देव सुजाताय, मास्सा कुज्ज रथेसभा’ति” ॥

“महाराज ! उच्चस्थानय् थ्यपिं मिसातय्के ध्व दोष दइगु स्वाभाविक खः । हे देव ! सुजातायात क्षमा याना बिज्याहुँ । हे राष्ट्र श्रेष्ठ ! ध्वया प्रति तैं पिकया बिज्याये मते ।”

जुजुं वयागु वचन न्यना देवीयात वयागु अपराध क्षमा याना बिल अले वयात यथास्थानय् तथा बिल । अबलेनिसें इपिं निम्ह मिले जुया च्वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् वाराणसी जुजु कोशल जुजु खः । सुजाता मल्लिका खः । अमात्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

३०७. पलास जातक

“अचेतनं ब्राह्मण...” थुगु गाथा शास्तां परिनिर्वाण शय्याय् गोतुला बिज्याना च्वंबले आनन्द स्थविरयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

आयुष्मान् आनन्द शोकाभिभूत जुया उद्यानया खापायागु खवलय् छर्चो दिका भोसुना - “थौया चा फःपुलेवं शास्ता परिनिर्वाण जुया बिज्याइन, जि जुलसा आःतकं शैक्ष हे तिति, जिगु जीवनया उद्देश्य आःतकं पूरा मज्जनि । हानं जिमि शास्ता परिनिर्वाण जुया बिज्याइन !” धका खवया च्वन । जिं नीन्यादैतक गुगु सेवा याना व सितिं वनिन ।”

शास्तां आनन्दयात न्ह्योने मखना “आनन्द गन दु” धका न्यना बिज्यात । वृत्तान्त खँ सिइका बिज्याना शास्तां वयात सःतके छवया आज्ञा जुया बिज्यात- “आनन्द ! छं पुण्यार्जन याःगु दु । प्रयत्न या । छ याकनं हे अनास्रव जुइ । चिन्ता याये मते । न्हापा पूर्वजन्मय् राग दुबले हे छं गुगु जिगु सेवा याःगु खः व सितिं मवं धाःसा आः छं गुगु जिगु सेवा याःगु खः व गुकथं सितिं वनी ?” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व वाराणसी भतिचा तापाक पलास वृक्षदेवता जुया जन्म जुल । उगु इलय् वाराणसी निवासीपिं देवता-पूजक खः । न्हिन्हिं बलि-कर्म (पूजा) आदी लगे जुइपिं खः । छम्ह फ्वगीम्ह ब्राह्मणं बिचाः यात - ‘जिं नं छम्ह देवतायागु सेवा याये ।’ वं छमा तःमागु ततःहः दुगु सिमाया हा दुथाय् (भूमि) माथं वंकल । घाँय् पुया बिल । प्यखेरं फि ह्वला, बै पुना, सिमाय् पञ्चाङ्गुलिया (न्यापतिंया) चिं दय्कल । अले माला, गन्ध, धूपं पूजा याना मत बिया अले सिमा चाःहिला ‘सुखपूर्वकं दचना च्वं’ धया वनिगु जुया च्वन । कन्हेखुन्हु सुथन्हापनं दनां ‘सुखपूर्वक न्ह्यो वला ?’ धका

न्यनिगु जुया च्वन । छन्हु उम्ह वृक्षदेवतां बिचाः यात - “थुम्ह ब्राह्मणं जिगु यक्व सेवा याना च्वन । जिं वयाके न्यना छु इच्छा तथा सेवा याःगु खः उकियात पूरा याना बिये माल ।” वं उम्ह ब्राह्मण बँ पू वयाच्चंबले छम्ह बुराम्ह ब्राह्मणया रूप धारण याना वया लिक्क वना न्हापांगु गाथा धाल -

“अचेतनं ब्राह्मण अस्सुणन्तं, जानो अजानन्तमिमं पलासं ।
आरद्धविरियो धुवं अप्पमतो, सुखसेय्यं पुच्छसि किस्स हेतू’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! छं सिइक सिइकं चेतना मदुम्ह, न्यने मसःम्ह, सिइके मसःम्ह जि पलास सिमायाके न्हिन्हं अलसी मचासे अप्रमादी जुया छाया न्यना च्वनागु - सुखपूर्वक दचंला ? थुकी छु हेतु खः ?”

वयागु खँ न्यना ब्राह्मणं निपुगु गाथा धाल -

“दूरे सुतो चेव ब्रहा च रुक्खो, देसे टितो भूतनिवासरूपो ।
तस्मा नमस्सामि इमं पलासं, ये चेत्थ भूता ते धनस्स हेतू’ति” ॥

“तापाकंनिसें बांलाक खने दुगु, तःमागु तःजागु प्रदेशय् च्वंगु सिमा देवतापिनि नितिं निवास योग्य जुया च्वन । उकिं जिं पलास सिमायात व उकी च्वना च्वंम्ह देवतायात पूजा याना च्वनागु खः, गुकिं याना जित धनसम्पत्ति दयेमा धका सेवा याना च्वनागु खः ।”

वयागु खँ न्यना ब्राह्मण खना लयताया वृक्षदेवतां धाल - “ब्राह्मण ! जि थुगु सिमाय् च्वंम्ह देवता खः । ग्याये मते । जिं छंत धन बिये ।”

थुलि धया आश्वासन बिया थःगु विमान द्वारय् देव प्रताप क्यना आक्सय् दना ल्यंगु निपु गाथात धाल -

“सो ते करिस्सामि यथानुभावं, कतञ्जुतं ब्राह्मण पेक्खमानो ।
कथञ्चि आगम्प सतं सकासे, मोघानि ते अस्सु परिफन्दितानि ॥
“यो तिन्युकरुक्खस्स परो पिलक्खो, परिवारितो पुब्बयञ्जो उळारो ।
तस्सेस मूलस्मि निधि निखातो, अदायादो गच्छ तं उद्धराही’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! जिं थःके कृतज्ञता खना च्वना । उकिं जिं थःगु गच्छेअनुसारं छंगु उपकार याये । सत्पुरुषयाथाय् वया याःगु छंगु कुतः गुकथं सितिं वनी ?”

“थ्व गुगु हलुवाबेत माया ल्यूने पिलक्ख सिमा दु । उकिया हाया प्यखें न्हापायागु योगया फलस्वरूप विशाल धन घः गाडे याना तःगु दु । व सुयागुं मखु । हँ, उकियात म्हुया, कया यकिं ।”

थुलि धायेधुंका उम्ह देवतां वयात हानं धाल - “ब्राह्मण ! छं अन गाः म्हुइबले छंत सास्ति जुइ । छ लिहाँ हँ । जिं हे छंगु छेंय् थ्यंकः वया फलानागु थासय् गाडे याये हये । छं जीवनभर धनयागु उपभोग याना दान बिया सदाचारपूर्वक च्वना च्वं ।”

थुकथं ब्राह्मणयात उपदेश बिया उगु धन वयागु छेंय् थ्यंका बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् ब्राह्मण आनन्द खः । वृक्षदेवता जुलसा जि हे खः ।

३०८. सकुण जातक

“अकरम्हस ते किच्चं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । “भिक्षुपिं ! देवदत्त आः जक अकृतज्ञ मखु, न्हापा नं अकृतज्ञम्ह हे खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व हिमालय प्रदेशय् सिमा क्वाइम्ह (रुक्खकोट्टक सकुण) भंगःया योनी जन्म जुल । छन्हु ला नया च्वंबले छम्ह सिंहया ककुइ क्वे थात । गःपः मना वल । शिकार याःवने मफुत । तःसकं स्याका च्वन । नसा माःवंबले उम्ह भंगःनं सिमाया कचाय् च्वं च्वंबले वयात खना न्यन - “पासा ! छंत छु कष्ट जुल ?” वं उगु खँ कन । “पासा ! जिं छंगु ककुइ थाना च्वंगु क्वे लिकया बिये ला ? परन्तु छंगु म्हुतुइ दुहाँ वने ग्याः । लासा छं जित नं नया बिइ ।”

“पासा ! ग्याये मते । जिं छंत नये मखु । जिगु प्राण बचे याना ब्यु ।”

वं “ज्यू” धया सिंहयात थसः पाय्का गोतुइके बिल । हानं छु खः छु खः सुनां छु स्यू, लासा थ्वं छु मयाइ धका भय कया ग्याना छत्वा सिं कया हया च्वय् व क्वय्या थक्वय् सिंत्वा थना म्हुतु प्वाः बन्द याये मफय्का बिल । अले म्हुतुइ दुहाँ वना क्वे टुका त्वाथलं क्वाना साला काल । क्वे कुतुं वया बैय् लात । वं क्वय् कुतुके धुंका सिंहया म्हुतुं पिहाँ वबले सिंत्वा त्वाथलं क्वाना लिकया बिल अले सिमाकचाय् वना च्वं वन । सिंह निरोगी जुया छन्हु म्ये छम्ह स्याना नया च्वन । भंगलं थ्वयात परीक्षा याना स्वये माल धका बिचाः याना सिंहया फुसय् च्वंगु सिमाकचाय् च्वना वलिसे खँल्हाबल्हा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“अकरम्हस ते किच्चं, यं बलं अहुवम्हसे ।
मिगराज नमो त्यत्थु, अपि किञ्चि लभामसे’ति” ॥

“हे मृगराज ! थःगु बलशक्तिअनुसारं जिमिसं छंत उपकार यायेधुन । छंत नमस्कार दु । जिमित नं छुं दइलार्थे ?”

वयागु खँ न्यना सिंहं निपुगु गाथा धाल -

“मम लोहितभक्खस्स, निच्चं लुद्धानि कुब्बतो ।
दन्तन्तरगतो सन्तो, तं बहुं यम्मि जीवसी’ति” ॥

“न्हिथं शिकार वना नये माःम्ह, हि त्वने माःहिसियागु म्हुतुइ वना नं छ शुकरं म्वाये दया च्वंगु हे छंगु नितिं अप्वः जुइधुकल ।”

सिंहयागु खँ न्यना भंगलं निपु गाथात धाल -

“अकतञ्जुमकत्तारं, कतस्स अप्पटिकारकं ।
यस्मिं कतञ्जुता नत्थि, निरत्था तस्स सेवना ॥

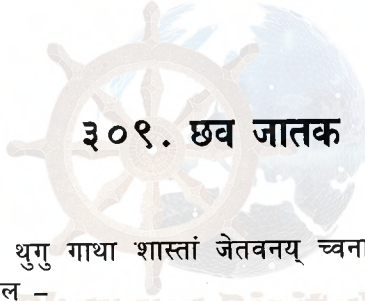
“यस्स सम्मुखचिण्णेन, मित्तधम्मो न लब्धति ।
अनुसूयमनक्कोसं, सणिकं तम्हा अपक्कमे’न्ति ॥

“गुम्ह अकृतञ्ज खः, गुम्हसिनं छुं याना बिये मफु, गुम्हसिनं उपकारया पलेसा प्रत्युपकार याये मफु, गुम्हसियाके कृतञ्जताया भाव छप्तिं म्दु, उम्हसियागु सेवा यायेगु निरर्थक (सितिं) खः ।”

“गुम्हसित प्रत्यक्षरूपं उपकार यायेबलेतक नं मित्रधर्म लाभ मजू । वयागु प्रति ईर्ष्याभाव तये न्ह्यवः वयात ब्वःबि न्ह्यवः वया थासं याकनं तापाना वनेमाः ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् सिंह देवदत्त खः । भंगः जुलसा जि हे खः ।

- * -

३०९. छव जातक

“सब्बमिदं चरिमं वतं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् षड्वर्गीय भिक्षुपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया बाखँ विनय (पिटक)^१ य् विस्तारपूर्वक वया च्वंगु दुगु जुल । थन थ्व संक्षेप जक खः । शास्तां षड्वर्गीय भिक्षुपित्त सःतके छवया आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छु छिमिसं धात्थे चिजागु आसनय् च्वना तःजागु आसनय् च्वंम्हसित धर्मोपदेश बियागु खः ला ?

“खः, भन्ते !”

शास्तां उपिं भिक्षुपिंगु निन्दा यायां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! जिगु धर्मयात थुकथं अपमान यायेगु अनुचित खः । पुलांपिं पण्डितपिसं चिजागु आसनय् च्वना बाहिरी मन्त्र ब्वनीपित्त तक नं निन्दा याःगु दु ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

१. विनयपिटक (पाचि. ६४६) ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म चण्डाल योनी जुल । तःधिक जुइवं कुटुम्बपित पाले याना लहिना च्वन । छन्हु वया मिसाया अँ नयेगु इच्छा जुल । वं धाल - “स्वामी ! अँ नये मास्ति वल ।”

“भद्रे ! थुगु बखतय् अँ दइ मखु । न्ह्यागुसां पाउँगु फल हया बिये ।”

“स्वामी ! जित अँ नये दसा म्वाये, मखु धयागु जूसा म्वाना च्वने मखु ।”

व थःम्ह मिसापति आसक्त जुया च्वन । वं - ‘अँ गन दइ’ धका बिचाः यात । उगु इलय् वाराणसी जुजुया उद्यानय् अँ बान्है महिना सया च्वंगु जुया च्वन । वं बिचाः यात, अनं पाके जूगु अँ हया वयागु इच्छा पूरा याना बिये । वं चान्हे उद्यानय् वना छमा अँमां मेगु अँमाय् अँ मामां छगू कचां मेगु कचाय् चाचाःहिला च्वन । वं अथे यायां चा फुना सुथे जुल । वं बिचाः यात - ‘यदि आः कुहाँ वन धाःसा जित खनेवं “खूँ” भाःपिया ज्वना यंकी । चान्हे हे लिहाँ वने माल’ धका छमा सिमाय् गया सूपिना च्वन ।

उगु इलय् वाराणसी जुजुं पुरोहितयाके (वेद) मन्त्र सय्का च्वन । व उद्यानय् आम्रवृक्षया किचलय् तःजागु आसनय् फेतुना आचार्ययात चिजागु आसनय् फेतुइका मन्त्र सय्का च्वन । बोधिसत्त्वं च्वय् च्वच्वं बिचाः यात - ‘थुम्ह जुजु अधार्मिक खः गुम्ह तःजागु आसनय् च्वना मन्त्र सय्का च्वन । ब्राह्मण नं अधार्मिक खः गुम्ह चिजागु आसनय् च्वना मन्त्र स्यना च्वन । अले जि नं अधार्मिक खः गुम्ह मिसायागु कारणं थःगु जीवनयागु वास्ता मयासे अँ खुया कायेत वया च्वना । व सिमां कुहाँ वया छगू क्वसुना च्वंगु सिमाकचाया ग्वाहालिं इपिं निम्हसिया दथुइ कुहाँ वया (धाल-) “महाराज ! जि फुत, छपिं मूखं खः अले पुरोहित सित ।” जुजुं न्यन - “छाय् ?” वं न्हापांगु गाथा धाल -

“सब्बमिदं चरिमं कतं, उभो धम्मं न पस्सरे ।
उभो पकतिया चुता, यो चायं मन्तेज्जापेति ।
यो च मन्तं अधीयती’ति” ॥

“थुपिं फुक्कं क्वह्यंगु ज्या खः । निम्हसिनं धर्मयात मखं । निम्हं धर्मं च्युत जूपिं खः । छम्ह गुम्ह थ्व मन्त्र स्यना कया च्वन, अले मेम्ह छम्ह थ्व मन्त्र स्यना बिया च्वंम्ह खः ।”

वयागु खँ न्यना ब्राह्मणं निपुगु गाथा धाल -

“सालीनं ओदनं भुञ्जे, सुचिं मंसूपसेचनं ।
तस्मा एतं न सेवामि, धम्मं इसीहि सेवित’न्ति” ॥

“जिं (थुम्ह जुजुयाथाय्) बांलाक बुका तःगु ला लिसे सालि जाकियागु भोजन नया च्वना । उकिं ऋषिपिनिपाखें सेवित थुगु धर्म पालन मयाना ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं निपु गाथात धाल -

“परिब्बज महा लोको, पचन्तज्जेपि पाणिनो ।
मा तं अधम्मो आचरितो, अस्मा कुम्भमिवाभिदा ॥

“धिरत्थु तं यसलाभं, धनलाभञ्च ब्राह्मण ।
या वुत्ति विनिपातेन, अधम्मचरणेन वा’ति” ॥

“थुगु थाय् त्वःता मेथाय् हूँ । ध्व संसार तःधं जू । मेमेपिं प्राणीपिसं नं जा थुया च्वंगु हे दइ । ध्व छं आचरण याना च्वंगु अधर्म छंत, ल्वहैंतं घः तछ्छाइथें तछ्छाना थमछ्छवयेमा ।”

“हे ब्राह्मण ! उगु यश व धनसम्पत्ति लाभ जुइगुयात नं धिक्कार दु, गुगु पापपूर्णगु जीविकाद्वारा वा अधर्माचरणद्वारा प्राप्त जुइगु खः ।”

जुजुं वयागु धार्मिकभाव खना लय्ताया न्यन - “छंगु जात छु खः ?”

“देव ! जि चण्डाल खः ।”

“भो ! यदि छ जातयाम्ह जूगु जूसा जिं छंत जुजु याना बिइगु खः । आवलि जि न्हिनेया जुजु जुये छ चान्हेया जुजु जु ।”

जुजुं थःमहं कोखया तःगु स्वाँमा त्वया वयात व्वखायका नगरया कोतवाल दय्का बिल । थुबलेनिसें नगरया कोतवालयात गःपतय् ह्याउँगु स्वाँमा व्वखाय्केगु परम्परा वःगु जुल । अनंनिसें जुजुं वयागु उपदेश न्यना, आचार्ययात सम्मान याना थः व्वय्या चिजागु आसनय् फेतुना मन्त्र स्यना कायेगु यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् जुजु आनन्द खः । चण्डालपुत्र जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma Digital

३१०. सेय्य जातक

“ससमुद्द परियायं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह भिक्षु श्रावस्ती भिक्षा वंबले छम्ह बांलाम्ह मिसायात खना उद्विग्न जुल । अले (बुद्ध) शासनय् वयागु अरुचि जुल । भिक्षुपिसं वयात व्वना भगवान्थाथाय् यंकल । भगवानं न्यना बिज्यात -

“भिक्षु ! छ छु धात्थें उद्विग्न चित्त जूगु खः ला ?”

“खः, भन्ते ! धात्थें खः ।”

“छंत सुनां उद्विग्न यात ?”

वं वसपोलयात वृतान्त खँ विन्ति यात । “थुजागु कल्याणकारी शासनय् प्रव्रजित जुया नं छ् छ्छाय् उद्विग्न जुयागु ? न्हापायापिं पण्डितपित पुरोहितयागु पद दत नं उकियात त्याग याना प्रव्रजित जूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वं जुजुया पुरोहितया ब्राह्मणीयागु कोखय् च्वंवल । जुजुया काय् बूखुन्हु हे वयागु नं जन्म जुल । जुजुं अमात्ययाके न्यन - “जिमि काय्या जन्म जूगु दिखुन्हु बूम्ह मेम्ह सुं दुला ?

“महाराज ! पुरोहितया काय् छम्ह दु ।”

जुजुं वयात काय्के छ्बया धाइमायात लहिइके बिया थःम्ह पुत्रलिसे लिसें तुं लहिना तल । निम्हसित तिसा वसः नये त्वनेगु आदि सकतां ज्वलाक बिया तल । तःधिक जुइवं इपिं तक्षशिला वना सकतां विद्या सय्के सिइके याना लिहाँ वल । जुजुं थःम्ह काय्यात युवराज यात । भारी नक्सां सम्मान यात ।

अबलेनिसें बोधिसत्त्व व राजपुत्र (युवराज) नाप नाप नये त्वनेगु व दचनेगु यात । निम्हसियां परस्परय् क्वातुकक विश्वास दत । लिपा जूबले बौम्ह मदय्वं युवराज जुजु जुया आपालं सम्पत्तिया उपभोग याना च्वन । बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “जिमि पासां राज्यानुशासन याना च्वन । वया ध्यान जिप्रति वनेवं जित पुरोहित पद बिइ । परन्तु जित गृहस्थ जीवन छु यायेत ? प्रव्रजित जुया एकान्त सेवन याःवने ।” वं मांबौपित प्रणाम याना प्रव्रजित जुइत उजं फवन । (हानं) महासम्पत्ति त्याग याना याकचा हे छेँनं पिहाँ वना हिमालयय् थ्यंकः वन । अन बांलागु प्रदेशय् कुटी छ्गू दय्का ऋषि प्रव्रज्या कया अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना ध्यान क्रीडाय् न्ह्याइपु तातां लगे जुया च्वन ।

जुजुं वयात लुमंका न्यन - “जिमि पासा खने मद्दु, गन वन ?” अमात्यपिसं लिसः बिल - व प्रव्रजित जुया वनेधुंकल । व बांलागु वनखण्डय् च्वं च्वंगु दु । जुजुं व च्वं च्वंगु थाय् न्यना सय्ह (सेय्य) धयाम्ह अमात्ययात धाल - “हँ, जिमि पासायात व्वना हति । वयात पुरोहित पद बिये ।”

वं “ज्यू” धया वाराणसी पिहाँ वया छ्सिंकथं प्रत्यन्त देशया गामय् थ्यंकः वन । अले अन छ्म्ह वनचरयात पासा व्वना बोधिसत्त्व च्वं च्वंगु थासय् थ्यंकः वन । बोधिसत्त्वयात लुंयागु मूर्तिथें च्वंक कुटिया लुखाय् फेतुना च्वंगु खन । वं बोधिसत्त्वयात वन्दना याना छ्खेलिकक फेतुत । कुशलक्षेमया खँ न्यना धाल - “भन्ते ! जुजुं छ्पित पुरोहित पद बिइ मास्ते वय्कल । छ्पिं बिज्याइ धका इच्छा याना च्वन ।

बोधिसत्त्वं लिसः बिल - “पुरोहित पद छु यायेत माःगु दु ? जि सारा काशी, कोशल, जम्बुद्वीपयागु राज्य व चक्रवर्ती श्री दःसा नं वने मखुत ।” पण्डितपिसं छ्को वांछ्वयेधुंकूगु सम्पत्ति हानं ग्रहण याइ मखु । ध्व ला छ्को फायेधुंगु ई हानं फ्ययेथें जुइ ।” थुलि धया थुपिं गाथात धाल -

“ससमुद्रपरियायं, महिं सागरकुण्डलं ।
न इच्छे सह निन्दाय, एवं सेय्य विजानहि ॥

“धिरत्थु तं यसलाभं, धनलाभञ्च ब्राह्मण ।
या वुत्ति विनिपातेन, अधम्मचरणेन वा ॥

“अपि चे पत्तमादाय, अनगारो परिब्बजे ।
सायेव जीविका सेय्यो, या चाधम्मैन एसना ॥

“अपि चे पत्तमादाय, अनगारो परिब्बजे ।
अज्जं अहिंसयं लोके, अपि रज्जेन तं वर'न्ति” ॥

“हे सेय्य ! चक्रवाल पर्वतसहित समुद्रया दथुइ स्थित जुया च्वंगु पृथ्वीयात नं, छं सिइकि, जिं निन्दनीय जुइगुलिं ग्रहण यायेगु इच्छा मयाना ।”^२

“हे ब्राह्मण ! उगु यश सम्पत्ति लाभ जुइगुयात धिक्कार दु । उगु धन लाभयात नं धिक्कार दु गुगु पापपूर्णगु जीविकाद्वारा वा अधर्माचरणद्वारा प्राप्त जुइगु खः ।”

“अधार्मिकपूर्वक जीविका हनेगु सिबे पात्र ज्वना छें त्वःता प्रव्रजित जुइगु हे भिं जू ।”

“संसारय् सुयागुं हिंसा मयासे पात्र ज्वना अनागरिक जुया प्रव्रजित जुइगु धयागु राज्य लाभ यायेगु सिबे नं भिं जू ।”

थुकथं वयात बारम्बार प्रार्थना यात नं बोधिसत्त्वं अस्वीकार यात । सय्हं नं वयागु स्वीकृति काये मफुसेलि वन्दना याना लिहाँ वना जुजुयात धाल – “वसपोल लिहाँ विमज्याः ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्ययागु प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । आपालं आपाः मेपिसं नं स्रोतापत्तिफल आदि साक्षात्कार यात । उगु इलय् जुजु आनन्द खः । सेय्य सारिपुत्र खः । पुरोहितपुत्र जुलसा जि हे खः ।

कालिङ्ग वर्ग क्वचाल ।

Dhamma.Digital

२. थ्व हे खँ न्ह्यथना जुजु मिलिन्दं भदन्त नागसेनयाके न्ह्यसः लिसःया रूपय् खँल्हाबल्हा याना तःगु खँ मिलिन्द प्रश्न, पृ. २७८ स्वये बहः जू ।

१. पुत्तिमन्द वर्ग

३११. पुत्तिमन्द जातक

“उडेहि चोर...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आयुष्मान् महामौद्गल्यायनयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

स्थविर (महामौद्गल्यायन) राजगृहया लिक्क आरण्यकुटी च्वना बिज्याना च्वन । छम्ह खुँ नगर ध्वाखाया गामय् छखा छेय् हवः खना आपालं मूल्यवान्गु मालसामान ल्हातय् लाका बिस्सू वना स्थविरयागु कुटिया चुकय् दुहाँ वन । वं बिचाः यात- ‘थन जि सुरक्षित जुया च्वने ।’ वं स्थविरयागु कुटिचाया न्ह्योने गोतुला च्वन । स्थविरं वयात न्ह्योने दचना च्वंगु खना वया प्रति शंका वना मती तल - ‘खुँलिसे संसर्ग ठीक मजू ।’ अले वयात पितिना ख्याना छूवल - “थन दचने मते ।” खुँ अनं बिस्सू वंबले पलाख्वाय् चिं म्हुना बिस्सू वन ।

मनूत म्वाःस्वाप्वाः ज्वना खुँयागु पलाख्वाय् चिं स्वस्वं अन थ्यंकः वल । व वया च्वंगु थाय्, च्वं च्वंगु थाय्, फेतुना च्वंगु थाय्, अले दचना वंगु थाय् स्वया इमिसं धाल - “थन वल, थन च्वन, थन फेतुत, अले थन दचन परन्तु थ्व थनं बिस्सू वंगु थाय् भीसं गनं मखं । उखें थुखें माला जुल नं वयात खंके मफुसेलि इपिं लिहाँ वन ।

कन्हेखुन्हु स्थविर पूर्वान्ह समयय् राजगृहय् भिक्षाटन याना लिहाँ वया वेलुवन वना शास्तायात थुगु खँ बिनित् यात । “मौद्गल्यायन ! छंत जक सशंकितगु खँय् शंका जुये माःगु मखु न्हापायापिं पुलापिं पण्डितपित नं थथे जूगु दु ।” स्थविरयागु प्रार्थनाय् शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म नगरयागु मसान वनय् छमा नीहःमाय् देवताया रूपय् जुल । छन्हु नगर ध्वाखालिक्क छगू गामय् खुँ खुया बिस्सू वया अन वल । उगु इलय् अन नीहःमां व पीपलमांया निमा ततःमागु सिमा दुगु जुया च्वन । खुँ नीहःमांया सिमाक्वय् वया मालसामान छखे तथा दचना च्वन । उगु बखतय् खुँतय्त ज्वन धाःसा वयात नीहःमांयागु कचाया च्वामुगु की दय्का सास्ति याइगु जुया च्वन । उगु सिमाय् च्वंम्ह देवतां बिचाः यात - ‘यदि मनूत वया खुँयात ज्वन धाःसा थ्वयात नीहःमांयागु कचा ध्यना च्वामुगु की दय्का थ्वयात सास्ति याइ । थथे जुइवं सिमाया नोक्सानी जुइ । जिं थ्वयात बिसिक छवये माल ।’

देवतां वलिसे खँल्हाबल्हा याना न्हापांगु गाथा धाल -

“उडेहि चोर किं सेसि, को अत्थो सुपनेन ते ।
मा तं गहेसुं राजानो, गामे किब्बिसकारक’न्ति” ॥

“अय् खुँ ! देँ, छाया दचना च्वनागु ? दचना छंत छु लाभ जुइ ? गामय् लुटे याना जुइम्ह, छंत जुजुया मनूतय्सं खन धायेवं ज्वना मयंकी मखु ।”

वयात जुजुया मनूतय्सं खन धायेवं ज्वना मयंकी मखु धया ख्याना बिसिक छवत । व बिस्सुं वनेवं पीपल सिमाय् च्वंम्ह देवतां निपुगु गाथा धाल -

“यं नु चोरं गहेस्सन्ति, गामे किब्बिसकारकं ।
किं तत्थ पुचिमन्दस्स, वने जातस्स तिडुतो’ति” ॥

“यदि (नीहःमांय् च्वनिम्ह देवतायात) जुजुया मनूतय्सं गामय् लुटे याना खुइम्ह खुंयात ज्वना यंकल धाःसा वनय् बुया वया च्वंम्ह छ नीहःमांयात थुकिं छु मतलव दु ?”

वयागु खँ न्यना नीहःमांय् च्वंम्ह देवतां स्वपुगु गाथा धाल -

“न त्वं अस्सत्थ जानासि, मम चोरस्स चन्तरं ।
चोरं गहेत्वा राजानो, गामे किब्बिसकारकं ।
अप्पेन्ति निम्बसूलस्मि, तस्मिं मे सङ्कते मनो’ति” ॥

“हे पीपल मां ! छं जिगु व खुंया दथुयागु खँ मस्युनि । जुजुया मनूतय्सं गांमय् लुटे याना खुइम्ह खुंयात ज्वन धाःसा नीहःमांय् हे शूलि चढे याइगु जुया च्वन । उकिं जिगु मनय् आशंका जूगु खः ।”

थुकथं उपिं देवतापिनि परस्पर खँल्हाबल्हा जुया च्वंगु इलय् हे मालसामान थुवा ब्वना ल्हातय् म्वाःस्याप्वाः च्याका अन थ्यंकः वन । इमिसं पलाख्वाय् चिं ल्यूल्यु ववं अन थ्यंका खुँ दचंगु थाय् स्वया मती तल - ‘भो ! खुँ नकतिनि बिस्सुं वंगु जुइमाः । भ्नीसं वयात थ्व हे नीहःमांयागु शूलि दय्का सुया वनेगु जुइ अथवा कचाय् यःखाना वनेगु जुइ ।’ इमिसं उखें थुखें माला स्वत नं खुंयात मखंसेली लिहाँ वन । इमिगु खँ न्यना पीपल सिमाय् च्वंम्ह देवतां प्यपुगु गाथा धाल -

“सङ्केय्य सङ्कितब्बानि, रक्खेय्यानागतं भयं ।
अनागतभया धीरो, उभो लोके अवेक्खती’ति” ॥

“शंका याये माःथाय् शंका यायेमाः । भविष्य्य जुइगु भयं थःत रक्षा यायेमाः । धीरम्ह मनुखं भविष्य्य जुइगु भयं बचे जुया निगुलिं लोकयात स्वइगु जुया च्वन ।”

शास्तां थुगु धर्मदिशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् पीपल सिमाय् उत्पन्न जूम्ह देवता सारिपुत्र खः । नीहः सिमाय् उत्पन्न जूम्ह देवता जुलसा जि हे खः ।

३१२. कस्सपमन्दिय जातक

“अपि कस्सप मन्दिया-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् बुराम्ह भिक्षु छम्हसिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

काम विषययागु दुष्परिणामयात खना शास्तायाथाय् प्रव्रजित जुया कर्मस्थान (ध्यान) य् लगे जुया ताःकाल बिते मज्जुवं श्रावस्तीवासी छम्ह कुलपुत्र अर्हत्त्वय् थ्यन । लिपा वया मांम्ह सित । अले मांम्ह सिसैलि वं बौयात व कान्छाम्ह किजायात प्रव्रजित यात । अले इपिं जेतवनय् च्वं च्वन । वर्षावासयागु समय वसेलि चीवरादि प्रत्ययया सुलभता जुइगु खँ न्यना छगू गांयागु आवासय् वना स्वम्हं अन हे वर्षावास च्वं वन । वर्षावास सिधयेधुंका जेतवनय् लिहाँ वया च्वन ।

“श्रामणेर ! स्थविरयात आराम याकुं याकुं विस्तारं ब्वना हति । न्ह्यवः वना जिं परिवेणय् बँपुना सफा सुघर याः वने” धया ल्याय्म्हम्ह भिक्षु जेतवनय् वन । बुराम्ह भिक्षु बुलुं वया च्वन । अले श्रामणेरं छ्चोनं चुया घ्वाय्थें याना “भन्ते ! नु नु” धाधां जबर्जस्ती न्यासिका ब्वना यंका च्वन । “थःम्हं धयाथें याना जित यंका च्वन” धया लिहाँ वना स्थविर हानं शुरुनिसें वया च्वन । थुकथं इपिं निम्हं त्वाल्वां वया च्वंबले सूर्य बिना वन । खिउंसे च्वन । मेम्हं परिवेणय् बँ पुना लः तयेमाथाय् लः तया नं इपिं लिहाँ वःगु मखना म्वाःस्वाप्वाः ज्वना लँ स्ववंबले इपिं वया च्वंगु खना “छाय् लिबाक वयागु” धका न्यन । बुरां नकतिनि जूगु खँ कन । वं इपिं निम्हसित आराम ब्युब्युं विस्तारं ब्वना हल । उखुन्ह्या दिनय् बुद्धयागु सेवाय् वने मलात । अले सरखुन्हु बुद्धयागु सेवाय् वना वन्दना याना च्वंपिंके शास्तां “गुबले थ्यंकः वयागु” धका न्यना बिज्यात ।

“भन्ते ! म्हिगः ।”

“म्हिगः थ्यंपिं छाय्ले थौं बुद्धयागु सेवाय् वयागु ?”

“खः, भन्ते !” धया वं उगु खँ सविस्तारं बिनित्ति यात । शास्तां बुराम्ह भिक्षुयात निन्दा याना बिज्यासे - “थ्वं (श्रामणेरं) आः जक थजागु ज्या याःगु मखु, न्हापा नं याःगु दु । आः जुलसा थ्वं छंत कष्ट बिल । न्हापा नं थ्वं पण्डितपित कष्ट ब्यूगु दु ।” थुलि आज्ञा जुया बिज्यायेवं उगु खँ कना बिज्यायेत वं प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म काशी निगमयागु छगू ब्राह्मण कुलय् जुल । तःधिक जुइवं वया मांम्ह सित । अले मांम्हसियागु शरीर-कृत्य याना लच्छि लत्याःति लिपा छेय् च्वंगु धन दान बिया बौम्हसित व चिधिकम्ह किजाम्हसित ब्वना व हिमवन्त प्रदेशय् देवतां ब्यूगु वल्कल वस्त्र ज्वना ऋषि भेषअनुसार प्रव्रजित जुया मूल (हा) फलाफल नया व भिक्षाटन याना जीवन

यापन याना न्ह्याइपुगु वनखण्डय् च्वं च्वन । वर्षाया समयय् ततःसकं वा वःबले हिमालयपाखे च्वंगु कन्दमूल नये मज्जूगु जुया च्वन । फलाफल व हः नं हाया वनिगु जुया च्वन । तापसपिं आपाः याना हिमालयपाखें कुहाँ वया मनूत दुथाय् बस्ती वया च्वं वइगु जुया च्वन । उगु इलय् बौम्ह व चिधिकम्ह किजायात व्वना बोधिसत्त्व नं मनूत दुथाय् बस्ती वया च्वंवल । हिमालयपाखे फलफुल सयेवं हानं इपिं निम्हसितं व्वना हिमालयपाखेयागु थःगु आश्रम लिक्क थ्यनेवं “छिपिं बुलुं वा । जि न्ह्यो न्ह्यो वना आश्रम सफा सुघर याः वने” धया इमित त्वःता वन । बौम्ह नापं बुलुं वया च्वंबले चिधिकम्ह तापसं वयात जैय् छचोनं घ्वाना “नु नु” धया वयात जबर्जस्ती न्यासिके हल । “छं धयार्थे जित यंका च्वन” धया बुरा हानं लिहाँ वना शुर्निसें वया च्वन । थुकथं इपिं ल्वाल्वां वया च्वंबले खिउँसे च्वन ।

पर्णशालाय् बँ पुना लः तया म्वाःस्याप्वाः ज्वना बोधिसत्त्वं लँ स्वंबले इमित खना “आःतक छु याना च्वनागु” धका न्यन । चिधिकम्ह तापसं बौम्हं याःगु खँ कन । बोधिसत्त्वं निम्हसितं बुलुं व्वना यंकल । अले परिष्कारत छखे तया बौयात मोल्हुइका, तुति सिला, चिकं बुइकल अले म्हुय् तिया बिइगु आदि ज्या यायेधुंका मि (मकः) पंका त्यानु लंकेधुंका बौयात फेतुइका “बुबा ! ल्याय्म्हपिं मस्त धयापिं चाया थलबलथे तुरन्त तज्याये यःगु जुया च्वन । छको तज्यायेवं हानं स्वाये मज्जू । इमिसं व्वः ब्यूसां नं, हाय्कूसां नं बुरा जूपिसं सह याये फय्केमाः” धाधां बौयात उपदेश बिया वं थुपिं गाथात धाल -

“अपि कस्सप मन्दिया, युवा सपति हन्ति वा ।

सब्बं तं खमते धीरो, पण्डितो तं तितिक्खति ॥

“सचेपि सन्तो विवदन्ति, खिप्पं सन्तीयरे पुन ।

बाला पत्ताव भिज्जन्ति, न ते समथमज्जगु ॥

“एते भिय्यो समायन्ति, सन्धि तेसं न जीरति ।

यो चाधिपन्नं जानाति, यो च जानाति देसनं ॥

“एसो हि उत्तरितरो, भारवहो धुरद्धरो ।

यो परेसाधिपन्नानं, सयं सन्धातुमरहतीति” ॥

“हे काश्यप ! बुद्धि मगाःपिं ल्याय्म्हचातयसं व्वः ब्यूसां, दाःसां नं धीर ज्ञानिजनपिसं थुपिं फुक्कं सह याना क्षमा बिये माःगु जुया च्वन । पण्डितं थुकियात सह याये माःगु जुया च्वन ।”

“सज्जनपिं ल्वाःसां तुरन्त हानं मेल मिलाप जुइगु जुया च्वन । मूर्खत चाया थलबल तज्याइथे याकनं तज्याना इमिगु मेलमिलाप मजुइगु जुया च्वन । इपिं शान्ति दय्क च्वने सइ मखु ।”

“गुम्हसिनं मेपिसं याःगु दोष खं अले गुम्हसिनं उगु दोषयात स्वीकार याम्हसित क्षमा बिइफु, थुपिं निम्हसियागु मेलमिलाम भं क्वातुइ । इमिगु मित्रता स्यना वनी मखु ।”

“गुम्हसिनं दोषी जुया च्वपिं कतपितं थथःम्हं मेलमिलाप याना बिइसः, व हे च्वन्त्याम्ह खः । व हे भारवहन याइम्ह खः । व हे धुरन्धर नं खः ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं बौयात उपदेश बिल । अननिसें व नं दान्त जुया सुदान्त जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् बौम्ह तापस बुरा खः । चिधिकम्ह तापस श्रामणेर खः । बौयात उपदेश ब्यूम्ह जुलसा जि हे खः ।

३१३. खन्तिवादी जातक

“यो ते हत्थे च पादे च...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह तँकुलु भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । थनया खँ न्हापा हे वनेधुंक्कू जुल । शास्तां उम्ह भिक्षुयात - “भिक्षु ! छ तँ मदुगु बुद्धशासनय् प्रव्रजित जुया नं तँकुलु गथे जुया ? थःगु म्हुय् द्वःच्छको प्रहार याना ल्हाः तुति, न्हायपं व न्हाय् ध्यान नं पुलापिं पण्डितपिसं मेपिंप्रति तँ पिमकाः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी कलाबु धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व चयूगू करोड वैभव दुगु ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुसेलि तक्षशिलाय् वना सकतां शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वया कुटुम्बपित लालन पालन याना च्वच्चं मांबौपिं सिना वनेवं धनया द्वँ (रासी) स्वया धन दयकूपिं जिमि थःथितिपिसं धन ज्वना मवं । धन जकं खने दु, धन दयकूपिं खने मंत । जिं जुलसा थ्व ज्वना वने फय्केमाः धका उगु दक्व धन स्वस्वं दान बिइगु यात - गुम्हसित गजागु उचित जू अजागु हे इमित दान बिल । हिमालयय् वना प्रव्रजित जुया फलमूल नया जीवन यापन याना च्वन । ताःकालतक अन च्वनेधुंका चि व पाउँ सवा कायेत मनूत दुथाय् बस्ती वया छसिंकथं वाराणसी थ्यंकः वया जुजुया उद्यानय् वना च्वं वन । कन्हेखुन्हु नगरय् भिक्षा वना सेनापतिया छ्यैय् लुखाक्वय् थ्यंकः वन । वयागु स्वभाव खना प्रसन्न जुया छ्यैय् दुने दुत ब्वना यंका थःगु नितिं दय्का तःगु भोजन लःल्हाना नका कबुल याका सेनापतिं वयात अन हे जुजुया उद्यानय् तथा तल ।

अले छन्हु कलाबु जुजु अयलाखं मस्त जुइक काय्का मिसापिं प्याखंमोतयसं चाःहुइका तःधंगु ऐश्वर्य तथा उद्यानय् वना मङ्गलशिलाया फौतय् लासा लाय्का छम्ह अतिकं यःम्ह मिसाया मुलय् छर्चो दिका गोतुला च्वन । म्येँ हालेगु, बाजँ थायेगुली अतिकं सःपिं मिसापिसं म्येँ हाल, बाजँ थात । शक्र देवराजयार्थे महान् श्रीसम्पत्ति दुम्ह जुजुया न्ह्यो वल ।

अले “गुम्हसिया नितिं भीसं म्येँ हाला बाजँ थाना च्वना व हे न्ह्यो वय्का दचन धाःसा भीसं छाय् बाजँ थाना म्येँ हाला च्वनेगु ?” धया अन अन हे वीणा आदि तुरीय बाजँत त्वःता उपिं मिसात उद्यानय् चाःह्यु वन । फलफुल व स्वाँहःलय् भुले जुया उद्यानय् न्ह्याइपुका च्वन ।

उगु इलय् उद्यानय् बांलाक स्वाँ ह्वया च्वंगु शाल सिमाक्वय् मगन मस्त जूम्ह किसिथे जुया प्रव्रज्या सुखानुभव यायां समय बिते याना बोधिसत्त्व च्वं च्वन ।

अले उद्यानय् चाःहिला च्वंबले उपिं मिसापिसं वयात खना “आर्यापिं ! वा, थुगु सिमाक्वय् प्रव्रजित छम्ह च्वं च्वंगु दु । जुजु न्हयलं मचातले वयाथाय् च्वना छुं खँ न्यना च्वने नु” धया वना वयात वन्दना याना छ्चाखेरं च्वना - “जिमि पाय्छिगु छुं खँ कना बिज्याहुँ” धका धाल । बोधिसत्त्व इमित धर्मकथा कन ।

उम्ह मिसां मुलय् दचना च्वम्ह जुजुयात संका न्हयलं चाय्कल । न्हयलं चाःबले इमित जुजुं मखनेवं “थुपिं चण्डालनीत गन वन” धका न्यन ।

“महाराज ! इपिं वना छम्ह तपस्वीया छचालं च्वं च्वन ।”

तँ पिकया खड्ग ज्वना “ध्व दुष्ट तपस्वीयात स्याना बिये” धया जुजु अन व्वाय् वन ।

अले तँ पिकया वया च्वंम्ह जुजुयात खना उपिं मिसातमध्ये जुजुया दकले यःम्ह मिसा छम्ह वना जुजुया ल्हातं तलवार कया जुजुयात शान्त यात ।

बोधिसत्त्वया न्ह्योने दना जुजुं “श्रमण ! छ छु वादी खः ?” धका न्यन ।

“महाराज ! जि क्षान्तिवादी खः ।”

“ध्व क्षान्ति धयागु छु खः ?”

“व्वः ब्युसां, दासां, परिभाष याःसां तँ मचायेगु ।”

“छंके क्षान्ति दु लाकि मदु धयागु स्वये” धया जुजुं चोरघाटकयात सःतके छवल ।

थःगु दस्तुरअनुसारं पा व कं दुगु दण्डि ज्वना म्हासुगु वसः पुना ह्याउँगु स्वाँमा व्वखाया वया जुजुयात प्रणाम याना ‘छु यायेमाल’ धका न्यन ।

“थुम्ह दुष्ट खुँ तपस्वीयात ज्वना साला यंका बैय् छ्वाःवाना कं दुगु दण्डि न्ह्योने त्यूने, निखेसनं व प्यखेरं निद्रः पटक प्रहार या (मुइकि) ।” वं अथे हे यात ।

बोधिसत्त्वयागु दुनेयागु व पिनेयागु छचंगु गुत, हिया हि बाबाः वल ।

हानं जुजुं - “हे भिक्षु ! छ छु वादी खः ?” धका न्यन ।

“क्षान्तिवादी खः । महाराज ! छं जुलसा जिगु क्षान्ति छचंगुति दुने दु धका भाःपिया च्वन । जिगु क्षान्ति छचंगु दुने मदु । महाराज ! छं स्वये मफुगु जिगु नुगलय् दुने जिगु क्षान्ति च्वं च्वंगु दु ।”

अले चोरघाटकं “छु यायेमाल” धका न्यन ।

“थुम्ह दुष्ट जटिलयागु निपां ल्हाः त्वाः ल्हा ।”

वं पा ज्वना त्वाकलय् तया ल्हाः त्वाः ल्हात ।

अले वयागु ‘तुति त्वाः ल्हा’ धाल ।

तुति नं त्वाः ल्हाना बिल ।

घःया प्वालं चप्राया रंग पिहाँ वयेथें वयागु ल्हाः तुतिया च्चकां हि बा बाः वल ।

हानं जुजुं - “छ छु वादी खः ?” धका न्यन ।

“क्षान्तिवादी खः । महाराज ! छं जुलसा जिगु क्षान्ति ल्हाः तुतिया च्चकाय् दु धका सम्भे जुया च्वन । व अन मदु । जिगु क्षान्ति गम्भीरगु स्थानय् दु ।”

जुजुं “ध्वयागु न्हाय् व न्हाय्पं ध्यं” धका धाल ।

वं न्हाय् व न्हाय्पं ध्यना बिल । म्ह छम्हं हिया हि जुल ।

हानं जुजुं - “छ छु वादीम्ह” धका न्यन ।

“महाराज ! जि क्षान्तिवादी खः । न्हाय् व न्हाय्पनय् क्षान्ति दु धका भापी मते । जिगु क्षान्ति नुगलय् दुने थ्यंकः स्वचाना च्वंगु दु ।”

“दुष्ट जटिल ! छंगु क्षान्ति छंके तथा ति” धया बोधिसत्त्वयागु छाती ल्याकमं च्वाना जुजु लिहाँ वन ।

जुजु लिहाँ वनेधुंका सेनापतिं बोधिसत्त्वयागु म्हय् हि हुया ल्हाः तुति व न्हाय् न्हाय्पंया च्वकाय् कापतं हिना बोधिसत्त्वयात विस्तारं फेतुइका वन्दना याना छखेलिकक फेतुत । “भन्ते ! यदि छपिं तँम्बयेगु खःसा अपराध याःम्ह जुजुया प्रति जक तँ पिकया बिज्याहूँ, मेपिनि प्रति तँम्बया बिज्याये मते” धया प्रार्थना यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“यो ते हत्थे च पादे च, कण्णनासञ्च छेदयि ।
तस्स कुञ्ज महावीर, मा रडुं विनस्स इद’न्ति” ॥

“हे महावीर ! गुम्हसिनं छपिनिगु ल्हाः, तुति व न्हाय्, न्हाय्पं ध्यंके ब्यूगु खः, उम्हसियागु प्रति जक तँ पिकया बिज्याहूँ । थुगु (काशी) राष्ट्रयात विनाश याना बिज्याये मते ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं निपुगु गाथा धाल -

“यो मे हत्थे च पादे च, कण्णनासञ्च छेदयि ।
चिरं जीवतु सो राजा, न हि कुञ्जन्ति मादिसा’ति” ॥

“गुम्ह जुजुं जिगु ल्हाः, तुति व न्हाय्, न्हाय्पं ध्यना बिल, व उम्ह जुजु ताःकालतक म्वाना च्वनेमा । जिथे जापिं प्रज्ञावान्पिं तँम्बये मसः ।”

उद्यानं वना च्वंम्ह जुजु बोधिसत्त्वयागु चक्षुपथं खने मदयेवं दुइलाख चालिस हजार (२,४०,०००) योजन ख्वातूगु थुगु पृथ्वी कापः गुइथे गुना अवीचिं मि ज्वाला पिहाँ वया कुल परम्परां ब्यूगु ह्याउँगु कम्बलं हिनेथे जुजुयात मिज्वालां हिन ।

जुजु उद्यानयागु ध्वाखां पृथ्वीस दुसुना अवीचि महानरकय् वन । बोधिसत्त्वयागु नं व हे दिनय् मृत्यु जुल । गन्ध, माला, धूपादि ल्हातं ज्वना वःपिं जुजुया मनूत व नागरिकतय्सं बोधिसत्त्वयागु शरीर कृत्य यात । गुलिसिनं बोधिसत्त्व जुलसा हिमालय्य हे लिहाँ बिज्यात धका नं धाःपिं दु । थ्व सत्य मखु ।

थुपिं निपु जुलसा सम्बुद्ध गाथात खः -

“अहू अतीतमद्धानं, समणो खन्तिदीपनो ।
तं खन्तियायेव टितं, कासिराजा अछेदयि ॥

“तस्स कम्मस्स फरुसस्स, विपाको कटुको अहू ।
यं कासिराजा वेदेसि, निरयम्हि समप्पितो’ति” ॥

“अतीत इलय् क्षान्ति क्यनिपिं श्रमण दुगु खः । क्षान्तिस च्वना च्वंम्हसित काशी जुजुं त्वाः ल्हाके बिल ।”

“उगु कठोरगु कर्मयागु फल नं कटु जुल, गुम्ह काशी जुजुं नरकय् दुःख भोग यात ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययागु खँ प्रकाश याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् तँकुलु भिक्षु अनागामीफलय् प्रतिष्ठित जुल । आपासिनं स्रोतापत्तिफल प्राप्त यात । उगु इलय् कलाबु जुजु देवदत्त खः । सेनापति सारिपुत्र खः । क्षान्तिवादी तापस जुलसा जि हे खः ।

३१४. लोहकुम्भि जातक

“दुज्जीवितमजीविह्...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कोशल जुजुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् कोशल जुजुं चान्हे प्यम्ह नारकीय प्राणीपिनिगु हाःसः ताल । छम्हसिनं केवल ‘दु’ धाल, मेम्हसिनं केवल ‘स’ धाल, स्वम्हम्हं केवल ‘न’ धाल अले प्यम्हम्हं केवल ‘सो’ ।

इपिं न्हापा न्हापा श्रावस्ती हे परस्त्रीगमन याःपिं राजकुमारपिं खः । इमिसं कतपिनि सुरक्षित याना तःपिं, दुने तथा तःपिं मिसातय्त तथा स्यंकः जुल, थीथी प्रकारं विचित्र क्रीडा याना आपालं पापकर्म याना जुल । मृत्यु चक्रं काटे याना इपिं श्रावस्तीया लिक्क प्यंगू लोहकुम्भी (नंयागु जःसी) जन्म जुया ख्वीद्वः दैतक अन हे ग्वारा ग्वारा दाय्का च्वने माःपिं जुल । लोहकुम्भिया म्हुतुं च्वय् थहाँ वबले प्यम्हसिनं छसिंकथं ‘जिपिं गुबले थुगु दुःखं मुक्त जुइ दइ ?’ धका ततःसकं हाःगु जुया च्वन । जुजुं इमिगु हाःसः ताया मृत्यु भययागु कारणं चच्छिं फेतुना चा फ्वःचाय्कल । निभा लुया वयेवं ब्राह्मणपिं वया “महाराज ! सुखपूर्वक दचना बिज्याला” धका न्यंवल ।

“आचार्य ! जि गन सुखपूर्वक दचने खं धका । थौं जिं थुजागु प्यंगू ग्यानपुसे च्वंगु हाःसः ताया ।” ब्राह्मणपिंसं लापा थात ।

“आचार्य ! छु खँ दु ?”

“महाराज ! ग्यानपुगु हाःसः खः ।”

“थुकिया छुं उपाय दु लाकि मदु ?”

“उपाय ला मदु, महाराज ! अथेसां जिपिं सःपिं खः ।”

“छु याःसा उकिं वचे जुइगु ?”

“महाराज ! थुकिया प्रतिकर्म ला तःसकं तःधं जुइ हे फइ मखु, परन्तु जिमिसं सर्वचतुष्क यज्ञ याना थुकिं वचे याना बिये ।”

“अथेसा याकनं हे प्यम्ह किसि, प्यम्ह सल, प्यम्ह द्रहँ, प्यम्ह मनू याना तीतरानिसे कया सकतां प्यम्ह प्यम्ह प्राणी कया सर्वचतुष्क यज्ञ याना जिगु मन याउंका ब्यु ।”

“महाराज ! ज्यू” धया इमिसं छु छु माल सकतां कया यज्ञकुण्ड तयार यात ।

आपालं प्राणीपिंत थांया लिक्क यंका चिना थने यंकल । ‘आपालं ला न्या नये दइगु जुल, हानं आपालं धन दइगु जुल’ धका बिचाः याना उत्साहपूर्वक ज्या याना च्वन । “देव ! थ्व माल, व माल’ धका ततःसकं हाहां उखें थुखें ब्वाय् ब्वाय् जुया च्वन । मल्लिका देवी खना न्यन - “महाराज ! छु कारण खः ब्राह्मणत लिमला फमला ब्वाय् ब्वाय् जुया च्वंगु ?”

“छंत छाया माल ? छ थाःगु ऐश्वर्यय् मस्त जुया च्वन । दुःख ला जिमित का जुया च्वन ।”

“महाराज ! छु जुल ?”

“देवी ! जिं थुजागु न्यने मत्वःगु हाःसः न्यना । अले ब्राह्मणपिंके थ्व हाःसं न्यनेवं छु जुइ धका न्यनाबले इमिसं धाल - “महाराज ! छपिनिगु राज्यय्, भोगय् अथवा जीवनय् खतरा जुइगु खने दु । सर्वचतुष्क यज्ञ याना कल्याण याना बिये” धका इमिसं धागुलिं यज्ञ कुण्ड दय्का छु छु माल उकिया नितिं धाः वया च्वंगु खः ।”

“देव ! छु छपिसं गुगु हाःसः न्यनागुया बारे देवतापिसहित लोकय् दकले अग्रह ब्राह्मणयाके न्यना बिज्यायेधुन ला ?”

“देवी ! व सु खः । देवसहित लोकय् अग्रह ब्राह्मण ?”

“महागौतम सम्यक्सम्बुद्ध ।”

“देवी ! सम्यक्सम्बुद्धयाके ला जिं मन्यनानी ।”

“अथेसा वना न्यना बिज्याहूँ ।”

जुजुं लानियागु खँ न्यना सुथेया भोजन धुंका भिंगु बांलागु रथय् च्वना जेतवनय् वन । अले शास्तायात वन्दना याना वसपोलयाके न्यन - “भन्ते ! जिं चान्हे प्यथी हाःसः ताया । अले ब्राह्मणपिंके न्यना । इमिसं ‘सर्वचतुष्क यज्ञ याना कल्याण याये’ धया यज्ञकुण्ड दय्का च्वन । उगु हाःसः न्यना जित छु जुइ ।”

“महाराज ! छु नं जुइ मखु । नारकीय प्राणीपिसं दुःख अनुभव याःगुया कारण थुकथं हाःगु खः । थ्व हाःसः आः छपिसं जक ताःगु मखु, न्हापा पुलापिं जुजुपिसं नं ताःगु दु । इमिसं नं ब्राह्मणपिंके न्यना पशुघात याना यज्ञ याये त्यंगु खः । पण्डितपिनिगु खँ न्यना यज्ञ मयात । पण्डितपिसं उगु हाःसःयागु कारण कना प्राणीपित मुक्त याना कल्याण याना बिल ।

जुजुयागु प्रार्थनाय् शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म काशी (जनपद) या छगू गामय् ब्राह्मण कुलय् जुल । तःधिक जुइवं कामभोगयात त्याग याना ऋषिपिनिगु प्रब्रज्या ग्रहण यात । ध्यान व अभिज्ञा प्राप्त याना ध्यानय् लगे जुजुं हिमालयय् न्ह्याइपूगु वनखण्डय् च्वं च्वन ।

उगु इलय् वाराणसी जुजुं प्यम्ह नरकयापिनि प्यंगू हाःसः ताया अथे हे ब्राह्मणपिंके न्यन । इमिसं स्वंगूमध्ये छगू भय (खतरा) यागु खँ कना सर्वचतुष्क यज्ञ याना शान्त यायेमाःगु खँ कन । इमिसं अथे धाःगु न्यना जुजुं यज्ञ यायेगु स्वीकार यात । पुरोहितं ब्राह्मणतलिसे मिले जुया यज्ञकुण्ड दय्कल । अनेक प्राणीपिं थामय् चिइ हल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्वं मैत्रीभावना तथा चारिका याना च्चंबले दिव्यचक्षुं लोकयात स्वत । बोधिसत्त्वं ध्व खँ खंसैली जि वने माल, अनेक जनयागु कल्याण जुइ धका मती तल । व ऋद्धिबलं आकाशं वया वाराणसी जुजुया उद्यानय् कुहाँ वया, मङ्गल शिलापट (ल्वहँ फाँट) य् लुँयागु मूर्तिथे च्चंक च्चं च्वन ।

अबले पुरोहितया थकालिम्ह शिष्यं आचार्ययाथाय् वना निवेदन यात - “आचार्य ! छु भीगु वेदय् कतपिंत स्याना कल्याण जुइगु असम्भव धका धया तःगु मदुला ?” पुरोहितं वयात ‘हाले मते’ धका धाल - “छंत राज धन माःसा सुम्क च्चं । भीसं यक्व न्याँ ला नये, धन दय्के ।” “जि थुकी सहभागी जुइ मखु ।” धया पिहाँ वया व राज उद्यानय् थ्यंकः वन । अन बोधिसत्त्वयात खना वन्दना याना कुशलक्षेमया खँ न्यना छ्खेलिक्क फेतुत ।

बोधिसत्त्वं न्यन - “माणवक ! छु जुजुं धर्मानुसार राज्य याः ला ?”

“भन्ते ! जुजुं धर्मानुसार राज्य याः । परन्तु जुजुयात चान्हे प्यथी हाःसः ताये दत । जुजुं ब्राह्मणपिंके न्यन । ब्राह्मणपिसं धाल - “सर्वचतुष्क यज्ञ यायेवं कल्याण याना बिये ।” जुजुं पशुघात याना थःगु कल्याण याये मास्ते वय्कल । अनेक प्राणीपिंत थामय् लिक्क तये हयेधुंकल । छु भन्ते ! छ्पिंथे जापिसं अनेक जनपिंत मृत्युया म्हुतुं बचे याना बिज्याये मफुला ?”

“माणवक ! जुजुं जिमित म्ह मस्यू, जिमिसं नं वयात म्ह मस्यू । परन्तु जिमिसं ध्व हाःसः वःगुया कारण स्यू । यदि जुजु जिथाय् वया न्यंवल धाःसा वयात शंका मदय्क खँ कना बिये फु ।”

“भन्ते ! अथे जूसा पलख धन लँ च्वना बिज्याहँ । जिं जुजुयात ब्वना हये ।”

“ज्यू, माणवक !”

वं वना जुजुयात खँ कंवन अले जुजुयात थःलिसे तं ब्वना हल ।

जुजुं बोधिसत्त्वयात वन्दना याना छ्खेलिक्क फेतुना न्यन - “छु छ्पिसं धात्थे जिं न्यनागु हाःसःया कारण सिया बिज्याला ?”

“खः, महाराज !”

“भन्ते ! कना बिज्याहँ ।”

“महाराज ! थुपिं पूर्वजन्मय् मेपिनि भिसातलिसे व्यभिचार याःपिं खः, अले (थुपिं) वाराणसीया जःखः प्यंगू लोहकुम्भी नरकय् जन्म जुल । दाया च्वंगु, ग्वारा ग्वारां दाया च्वंगु, नाया च्वंगु नया ग्वारा ग्वारा दाया पाके जुया च्वन । स्वद्वः दैतक क्वय् च्वना, कुम्भीया क्वय् न्याना च्वय् थहाँ वया स्वद्वः दै लिपा कुम्भीमुख खन । प्यम्हसिनं नं प्यपु गाथा पूर्वक धाये मास्ते वःगु खः । अथे पूर्वके मफुत । छ्मह छ्महसिनं छ्गः छ्गः जक गाथायागु आखः धया लोहकुम्भी दुबे जुया वन । इपिमध्ये ‘दु’ धया दुबे जुया वंम्ह प्राणी थथे धाये मास्ते वय्कूगु खः -

“दुज्जीवितमजीविम्ह, ये सन्ते न ददम्हसे ।

विज्जमानेसु भोगेसु, दीपं नाकम्ह अत्तनो’ति” ॥

“थःके दान बिये बहःगु वस्तु दय्क दय्कं गुगु जिं मबिया, ध्व जीवन नं मभिंगु जीवन हे जुल । भोगत दय्क दय्कं नं थःगु नितिं द्वीप दय्केगु ज्या मयाना ।”

थुलि धायेत स्वःगु खः तर पूर्वके मफुत धया बोधिसत्त्वं थःगु ज्ञानं हे उगु गाथा पूर्वका बिल । बाकी गाथात नं थथे हे जुल । इपिमध्ये 'स' धया छु धायेत स्वगु खः व थ्व गाथा खः ।

“सट्टि वस्ससहस्सानि, परिपुण्णानि सब्बसो ।
निरये पच्चमानानं, कदा अन्तो भविस्सती'ति” ॥

“सम्पूर्ण आकार प्रकारं नरकय् पुका च्वने माःगु पूरा ख्वीद्वः दँ दयेधुंकल, गुबले अन्त जुइगु जुइ ?”

‘न’ धया धायेत स्वम्हसियागु थ्व गाथा खः -

“नत्थि अन्तो कुतो अन्तो, न अन्तो पटिदिस्सति ।
तदा हि पकत्तं पापं, मम तुह्वञ्च मारिसा'ति” ॥

“अन्त मदु । गनं अन्त जुइ ? अन्त जुइगु खने मदु । अय् पासा ! छंगु व जिगु पापकर्म विशेषकथं तःधंगु जुल ।”

‘सो’ धया धायेत स्वम्हसियागु थ्व गाथा खः -

“सोहं नून इतो गन्त्वा, योनिं लद्धान मानुसिं ।
वदञ्जू सीलसम्पन्नो, काहामि कुसलं बहु'न्ति” ॥

“व जि निश्चय नं थनं वना मनुष्ययोनी लाभ याना कायेधुंका दयालु व शीलं सम्पन्नम्ह जुया आपालं कुशलकर्म याये ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं छगू छगू गाथाया खँ न्यंका जुजुयात सम्भे याना - “महाराज ! उपिं नारकीय प्राणीपिसं थुपिं गाथात पूरा याना धायेत स्वःगु खः । परन्तु थःपिनिगु पाप तःधं जूगुया कारणं अथे याये मफुत । इमिसं थथःपिनिगु कामभोग यायां चिच्येदंक हाल । छपिंत उगु हाःसः न्यने माःगु कारणं छुं भय मदु । छपिं ग्याना बिज्याये म्वाः ।”

जुजुं दक्व सत्त्व प्राणीपिंत मुक्त याना लुंयागु नायखिं थाका च्वय्का यज्ञकुण्ड तछ्छयाना छवत । बोधिसत्त्वं सत्त्व प्राणीपिनिगु कल्याण याना, छुं दिन अन च्वना, अन हे लिहाँ वना ध्यानावस्थित जुया ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् पुरोहित माणवक सारिपुत्र खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

३१५. सब्बमंसलाभ^३ जातक

“फरसा वत ते वाचा-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् सारिपुत्र स्थविरं विरेचन त्वंकूहसित ब्यूगु सुस्वादगु भोजनया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् जेतवनय् गुलिं भिक्षुपिसं नायुगु (स्निग्घ) विरेचन त्वना तःगु दुगु जुया च्वन । इमित सुस्वादगु भोजन नके माःगु जुया च्वन । रोगीया सेवा याइपिसं ‘सुस्वादगु भोजन कया हये’ धया श्रावस्ती वना भुतु सुवातयगु लँय् भिक्षाटन याःवंबले सुस्वादगु भोजन (दान) काये मफुसँलि लिहाँ वल ।

न्हिं न्ह्यां वनेधुंका भिक्षाटनया नितिं बिज्याबले इमित खना स्थविरं “आवुसो ! छाया याकनं लिहाँ वयागु ?” धका न्यना बिज्यात ।

इमिसं उगु खँ कन । स्थविरं “अथे जूसा वा” धया हानं व हे लाछी इमित ब्वना यंका बिज्यात । मनूतयूसं पात्र जाय्क रसास्वादगु भोजन तया बिल । रोगी सेवा याःपिसं विहारय् वना रोगीपित रसास्वाद भोजन बिल । इमिसं उगु भोजन नल ।

छन्हु धर्मसभाय् भिक्षुपिसं खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! रोगी सेवा याना च्वंपिसं विरेचन त्वना तःपित रसास्वाद भोजन मदया लिहाँ वया च्वंगु इलय् सारिपुत्र स्थविरं हानं थःलिसँ तुं भुतु सुवातयगु लाछी भिक्षाटन याके यंका यक्व रसास्वाद भोजन छूवया बिल ।” शास्ता बिज्याना - “भिक्षुपिं ! आः थन छिमि छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” धका न्यना बिज्यायेवं “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक सारिपुत्रं भिंगु ला दुगु भोजन प्राप्त याःगु मखु, न्हापा नं मृदुवचन, प्रियवचन ल्हायेसःपिं पण्डितपिसं प्राप्त याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म सेठया काय्या रूपय् जुल । छन्हु छम्ह शिकारी गाडाय् यक्व ला तया शहरय् मिइत यंका च्वन । उगु इलय् वाराणसी निवासी प्यम्ह सेठपुत्रपिं नगरं पिहाँ वना गनं छगू सार्वजनिक थासय् फेतुना खंगु, न्यंगु उगुं थुगुं खँ ल्हाना च्वन । उपिंमध्ये छम्ह सेठया कायं ला तया हःगु गाडा खना - “उम्ह शिकारीयाके ला पाँय् छकु फ्वना हयेला” धका न्यन ।

“ज्यू, कया हति ।”

३. मंस जातक हिन्दी व अंग्रेजीया अनुवादय् मंस जातक दु ।

शिकारीयाथाय् वना “अय् शिकारी ! जित ला पाय् छकु ब्यु” धका धाल ।

शिकारी “मेपिके फ्वनिम्हं प्रियवचन न्वंवाये फय्केमाः । छं न्वं वाःथे जागु ला पाय् छकु दइ” धया न्हापांगु गाथा धाल -

“फरुसा वत ते वाचा, मंसं याचनको असि ।
किलोमसदिसी वाचा, किलोमं सम्म दम्मि ते’ति” ॥

“छं ला फ्वना च्वन । अथे नं छंगु वचन धाःसा चुपिथे तःसकं छाः । छंगु वचन छाःथे तुं, हे पासा ! छंत छाःगु लाः व क्वे दुगु प्याथः ला छपाय् बिइ ।”

वं वयात छकु छाःगु ला व क्वे दुगु प्याथः ला छपाय् बिया छवत ।

वयाके निम्हम्ह सेठया कायं न्यन - “छं छु धया फ्वना हया ?” “अय्” धया फ्वना हया । “अथेसा जिं नं फ्वना हये” धया व वना फ्वंवन । “दाइ ! जित ला पाय् छकु ब्यु ।” “छंत छं न्वंवाथे जागु ला पाय् छकु दइ” धया निपुगु गाथा धाल -

“अङ्गमेतं मनुस्सानं, भाता लोके पवुच्चति ।
अङ्गस्स सदिसी वाचा, अङ्गं सम्म ददामि ते’ति” ॥

“हे पासा ! दाइ धयागु शब्द मनूतय्गु अङ्ग समान खः । छंगु वचन अंग समान जूगुलिं छंत शरीर (अंग) या ला पाय् छपाय् बिया च्वना ।”

वयात अंगया ला पाय् छकु बिल । वयाके स्वम्हम्ह सेठया कायं न्यन- “छं छु धया फ्वना हया ?”

“दाइ” धया फ्वना ।

अनलि “जिं नं ला पाय् छकु फ्वना हये” धया वना वं “बा ! जित ला पाय् छकु बिया दिसं” धका धाल ।

शिकारी “छंगु वचनथे जागु ला दइ” धया स्वपुगु गाथा धाल -

“ताताति पुत्तो वदमानो, कम्पेति हदयं पितु ।
हदयस्स सदिसी वाचा, हदयं सम्म दम्मि ते’ति” ॥

“कायं ‘यः बा’ धाइबले अबुया नुगः कम्प जुइगु जुया च्वन । छंगु वचन नुगः समान जुया च्वन । उकिं अय् पासा ! छंत नुगः पाय्या ला बिया च्वना ।”

थुलि धया नुगःस्ये ला पाय् व नलुगु साःगु भिंगु छपाय् ला बिल । वयाके प्यम्हम्ह सेठया कायं न्यन - “छु धया फ्वना हया ?”

“बा” धया फ्वना ।

“जिं नं फ्वना हये” धया वना वं वयाके फ्वन - “पासा ! जित ला छकु बिया दिसं ।” ‘छंगु वचनथे जागु ला पाय् दइ’ धया प्यपुगु गाथा धाल -

“यस्स गामे सखा नत्थि, यथारञ्जं तथेव तं ।
सब्बस्स सदिसी वाचा, सब्बं सम्म ददामि ते’ति” ॥

“गुम्हसिया गामय् सुं छम्हं पासा म्दु । वया नितिं व गां सुं मनु म्दुगु जंगलथें च्वनिगु खः । छंगु वचन सकलनाप समान जुया च्वन । उकिं, अय् पासा ! जिं छंत दक्वदिक्वं ला बिया बिये ।”

थुलि धया “हे पासा ! का वा, गाडाय् च्वंगु दक्वदिक्वं ला छंगु छेंय् थ्यंका बिये” धका धाल । अले वलिसे तुं गाडा यंका छेंय् थ्यनेवं ला लिकाय्का शिकारीयात ससम्मान सत्कार याना वया थःम्ह मिसा व मस्तय्त सःतके छ्वया थःपिनि कुटुम्बपिनि दथुइ तया शिकारीया ज्या तोतका वलिसे अभेद्य (अभिन्न) पासा दय्का जीवनभर मिले चले जुया च्वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् शिकारी जूम्ह सारिपुत्र खः । दक्वदिक्व ला प्राप्त याःम्ह सेठया काय् जुलसा जि हे खः ।

- * -

३१६. ससपण्डित जातक

“सत्त मे रोहिता मच्छा-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् सकतां आवश्यकगु दानयागु वारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

Dhamma.Digital

श्रावस्ती छम्ह गृहस्थं बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घया नितिं सकतां आवश्यक वस्तुत दान बिइत तयार यात । वं थःगु छेंया लुखाक्वय् मण्डप दय्के बिल । बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात निमन्त्रणा याना मण्डपय् लाया तःगु श्रेष्ठ आसनय् फेतुइकल । हानं थीथी प्रकारयागु रसपूर्ण सासाःगु भिभिंगु भोजन याकल । कन्हेखुन्हुया नितिं अथे हे तुं, हानं कंसखुन्हुया नितिं यायां थुकथं न्हेन्हुतक दान बिल । न्हेन्हु दुखुन्हु बुद्धप्रमुख न्यासः भिक्षुपित सकतां आवश्यक वस्तुत दान बिल । शास्तां भोजन धुंका (दान-) अनुमोदन याना बिज्यागु इलय् आज्ञा जुया बिज्यात- “उपासक ! छ प्रसन्न जुइमाः । थुगु दान पुलांपिं पण्डितपिनिगु परम्परा अनुरूप जू । पुलांपिं पण्डितपिसं याचकपिं (फ्वनिपिं) वयेवं थःत थःम्हं बलिदान बिया थःगु ला तक दान ब्यूगु दु ।” वं प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म खराचायागु योनी जुल । व जंगलय् च्वं च्वन । उगु जंगलया छखेपाखे पर्वत, छखेपाखे नदी अले छखेपाखे प्रत्यन्त गां दुगु जुया च्वन । वया मेपिं स्वम्ह पासापिं नं दु - छम्ह माकः, छम्ह ध्वं, अले छम्ह म्हालकाय्चा ।

थुपिं प्यम्हं छथासं च्वच्चं थथःगु थासय् वना भोजन (नसा) माला नया वयेधुंका सन्ध्या इलय् छथाय्सं मुं वइगु जुया च्वन । खराचा पण्डितं स्वम्हसितं उपदेश बिइगु - “दान बिइमाः, शीलयागु रक्षा यायेमाः, उपोसथ-व्रत च्वनेमाः ।” इमिसं वयागु उपदेश न्यना थथःपिनिगु थासय् लिहाँ वना च्वंविनिगु याना च्वन ।

थुकथं बिते यायां छन्हु बोधिसत्त्वं आकाशय् चन्द्रमा स्वया कन्हे उपोसथया दिं धका सिइका मेपिं स्वम्हसित धाल - “कन्हे उपोसथया दिं खः । छिपिं स्वम्हसिनं शील ग्रहण याना उपोसथ व्रतधारीपिं जु । शीलय् प्रतिष्ठित जुया गुगु दान याइ उकिया फल महान् जुइ । उकिं सुं याचक वयेवं थःम्ह नयेगु नसां लिकया वयात नं दान बिया न ।” इमिसं “ज्यू” धया स्वीकार याना थथःपिं च्वनेगु थासय् वना च्वं वन ।

कन्हेखुन्हु इपिंमध्ये म्हालकाय्चा सुथन्हापां शिकार माःवनेत गंगाया सिथय् वन । छम्ह माभीं न्हेम्ह रोहित न्यां लात अले इमित खिपतय् माः हना गंगाया सिथय् फिइ दुने सुचुका थकल । अले व मेपिं न्यां लाय्त गंगाया व्वय्पाखे वना च्वन । म्हालकाय्चां न्यां गन्ध नंताता फि चिइका स्वबले न्यां खना लिकया स्वकोतक ‘सुं थुकिया थुवात दुला’ धका ततःसकं हाला घोषणा यात । थुवात सुं मखंसेलि खिपःया च्वका म्हुतुं ज्वना थःगु निवासस्थानय् यंका तया तल ‘ई जुइवं नये’ धका । इमित स्वस्वं थःगु शीलयागु बिचाः याना गोतुला च्वन ।

ध्वं नं पिहाँ वना, नसा मामां जुया च्वंबले छथाय् बुँइ स्वइम्हसिया भोपडी गसू निपुइ तिया तःगु ला, निम्ह गोधाया ला व छगः ठेकि धौ खन । वं स्वकोतक ‘सुं थुकिया थुवात दुला’ धका ततःसकं हाला घोषणा यात । थुवात सुं मखंसेलि धौ ठेकि खिपतं चिना गःपतय् यःखात, निपु गसुलि तया तःगु ला व निम्ह गोधायात म्हुतुं कत्ताक ज्वना थः च्वने थाय् यंका ‘ई त्ययेवं नये’ धका तया तल । व नं थःगु शीलयागु विचार याना गोतुला च्वन ।

माकः नं वनखण्डय् दुहाँ वना अँया भुप्पा कया हल । व नं थः च्वनेथाय् यंका ‘ई जुइवं नये’ धया तया तल । वं नं थःगु शीलया बारे बिचाः याना च्वं च्वन ।

बोधिसत्त्वं इलय् पिहाँ वया भिभिंगु घाँय् नये धका मती तया थःगु हे भाडी च्वना बिचाः यात - ‘जिथाय् वया फ्वं वइपितं जिं घाँय् बिइ मफु । हामो जाकि आदि नं जिके दुगु मखु । यदि जिथाय् फ्वंवल धाःसा जिं वयात थःगु म्हाया ला दान बिये ।’

वयागु शीलया तेजं शक्रया पाण्डुकम्बल (आसन) क्वाना वल । वं ध्यान तया स्वया कारण सिइकल । अले बिचाः यात - “शशराजयागु परीक्षा याना स्वये माल ।” शक्र न्हापां म्हालकाय्चाया निवासस्थानय् वन । ब्राह्मण भेष कया दना च्वन । “ब्राह्मण ! छाया दना च्वनागु” धका न्यनेवं धाल - “पण्डित ! यदि छुं नयेगु दःसा उपोसथ-व्रत पालन याना श्रमणधर्म पालन याये ।”

वं “ज्यू, छंत आहार बिये” धया वलिसे खँल्हाबल्हा यासे न्हापांगु गाथा धाल -

“सत्त मे रोहिता मच्छा, उदका थलमुब्भता ।
इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! लखं स्थलय् तया तःपिं न्हेम्ह रोहित न्यां जिके दु । थुमित नया वनय् च्वना च्वं ।”

ब्राह्मणं “आः भतिचा न्हय्थ्यानि, लिपा स्वये” धया ध्वँयाथाय् वन । वं नं “छाय् दना च्वनागु” धका न्यनेवं वं नं अथे हे धाल । ध्वँ नं “ज्यू, बिये” धया वलिसे खँल्हाबल्हा यासे निपुगु गाथा धाल -

“दुस्स मे खेतपालस्स, रत्तिभत्तं अपाभत्तं ।
मंससूला च द्वे गोधा, एकञ्च दधिवारकं ।
इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा'ति” ॥

“उगु बुँइ पिवा च्वनिम्हसियागु भोजन हया तयागु जिके दु । गसू निपुइ तिया तःगु ला, निम्ह रोहित अले छगः धौ ठेकि । हे ब्राह्मण ! ध्व जिथाय् दु, ध्व नया वनय् च्वना च्वं ।”

ब्राह्मणं “आः भतिचा न्ह्यथ्यानि, लिपा स्वये” धया माकःयाथाय् वन । वं नं “छाय् दना च्वनागु” धका न्यनेवं वं नं अथे हे लिसः बिल । माकः नं “ज्यू बिये” धया वलिसे खँल्हाबल्हा यासे स्वपुगु गाथा धाल -

“अम्बपक्कं दकं सीतं, सीतच्छाया मनोरमा ।
इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा'ति” ॥

“पाके जूगु अँ, ख्वाउँसे च्वंगु लः, न्ह्याइपुसे व सिचुसे च्वंगु किचः, हे ब्राह्मण ! ध्व जिके दु । ध्व नया वनय् च्वना च्वं ।”

ब्राह्मणं “आः भतिचा न्ह्यथ्यानि, लिपा स्वये” धया शश (खराचा) पण्डितयाथाय् वन । वं नं “छाय् दना च्वनागु” धका न्यनेवं वं नं अथे हे लिसः बिल । वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं तःसकं लयताया धाल - “ब्राह्मण ! छ आहारया नितिं जिथाय् वःगु बांलात । थौं जिं न्हापा गुबलें मयानाकथं दान बिये त्यना । छ सदाचारीम्ह खः, उकिं छं हिंसा याइ मखु । हँ, यक्व दय्क सिं मुंका हया मि च्याका जित धाः वा । जिं आत्मा-बलिदान याना किया दथुइ कुहाँ वने । जिगु म्ह पाके जुइवं छं ला नया श्रमणधर्म या ।” थुकथं वलिसे खँल्हाबल्हा यायां बोधिसत्त्वं प्यपुगु गाथा धाल -

“न ससस्स तिला अत्थि, न मुग्गा नपि तण्डुला ।
इमिना अग्गिना पक्कं, ममं भुत्वा वने वसा'ति” ॥

“खराचिके हामो म्दु, मू नं म्दु, जाकि नं म्दु । थुगु मिइ बूम्ह जित (जिगु म्ह) नया वनय् च्वना च्वं ।”

शक्रं वयागु खँ न्यना थःगु प्रतापं छगू तःधंगु मिद्वं च्याका बोधिसत्त्वयात सूचं बिल । वं बांलागु भिंगु घाँय्या शय्यां दना यदि थःगु म्हय् सुं सत्त्व प्राणी दःसा मसिइमा धया स्वकोतक थःगु म्ह फारा फारा संकल । हानं म्ह छम्हं दान यायेत चुल्लं व्वाँय् वना लयल्यतातां मिया द्रैय् राजहंस पलेस्वाँया पुचलय् तिग न्ह्येथें याना तिग न्ह्या वन । उगु मिं बोधिसत्त्वयागु म्हय् चिमिसं छपु नं मथ्यू, मक्वाः । च्वापुया छेंय् दुहाँ वनेथें जक जुल । बोधिसत्त्वं शक्रयात सम्बोधन याना न्यन - “ब्राह्मण ! छं दय्कूगु मि तःसकं सिचुसे च्वं । जिगु चिमिसं तक नं मक्वाः । ध्व छु खँ खः ।”

“पण्डित ! जि ब्राह्मण मखु । जि शक्र खः । छंगु परीक्षा यायेत वयागु खः ।”

बोधिसत्त्वं सिंहनाद यात - “शक्र ! छंगु ला छु खँ ! यदि सकल संसारं नं जिगु दानयागु परीक्षा याना स्वये यःसां इमिसं जिके मविइगु इच्छा खकं फइ मखु ।”

शक्रं धाल - “शशपण्डित ! छंगु गुण सारा कल्पतक प्रसिद्ध जुया च्वनेमा ।” वं पर्वतयात तिसिना पर्वतयागु रस कया चन्दमण्डलय् खराचियागु आकार दय्का बिल । हानं बोधिसत्त्वयात सःतके छवया उगु वनखण्डय्, व हे घाँय् ब्वय् न्हूगु गुसिं घाँय् ब्वय् थ्यना थः स्वयं थःगु देवलोकय् वन । प्यम्ह

पण्डितपिं नं छगू मत जुया लय्तागु मन तथा शीलयात पूरा याना उपोसथ-व्रतयागु पालन याना कर्मानुसार (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्यया प्रकाशनया अन्तय सकतां आवश्यक वस्तु दान ब्यूम्ह गृहस्थ स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् म्हालकाय्चा आनन्द खः । ध्वं मौद्गल्यायन खः । माकः सारिपुत्र खः । शक्र अनिरुद्ध खः अले शशपण्डित जुलसा जि हे खः ।

- * -

३१७. मतरौदन जातक

“मतं मतं एव रोदध-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह श्रावस्तीवासी कुटुम्बिक(गृहस्थी)यागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

Dhamma Digital

वया छम्ह दाइ सित । व वयागु मृत्यु जूसैनिसें शोकाकुलित जुया मो नं मल्हु, न नं मनः, ख्वाः सिला चन्दनादि लेप नं इलेगु मयाः । सुथे न्हापानं मसानय् वना शोकाकुल जुया ख्वयेगु याना च्वन ।

नसंचा इलय् (प्रत्यूष समयय्) शास्तां लोकय् स्वया बिज्याबले वयाके स्रोतापत्तिफलयागु उपनिश्रय खंका बिज्याना - “ध्वयात न्हापायागु कारण कना शोक मदय्का स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित यायेत जि छम्ह बाहेक मेपिं सुं समर्थवान्म्ह दइ मखु । अतः ध्वया ग्वाहालिमि जुया बियेमाः” धका बिचाः याना कन्हेखुन्हु भिक्षाटनं लिहाँ बिज्याना भोजनया ज्या सिधय्का अनुगामी श्रमणयात ब्वना वयागु छेँक्वय् बिज्याबले “शास्ता बिज्यागु दु” धयागु खँ न्यना आसन लाया “वसपोलयात दुने ब्वना हति” धका धाल । गृहस्थ नं वया शास्तायात वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत । अले शास्तां न्यना बिज्यात - “गृहस्थ ! छु चिन्ता याना च्वनागु ला ?”

“खः, भन्ते ! जिमि दाइ सिसैलि चिन्ता याना च्वनागु खः ।”

“आयुष्मान् ! सकतां संस्कार अनित्य खः । तज्याये माःगु स्वभाव दुगु तः हे ज्याइ । थुकी चिन्ता काये मज्यू । पुलांपिं पण्डितपिसं नं “दाइयागु मृत्यु जुइधुंका विनाश जुइ माःगु विनाश जुल धका चिन्ता मया” धका आज्ञा जुया बिज्यात । अले वं उगु खँ कना बिज्यायेत प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म चैय्गू करोड वैभवसम्पत्ति दुगु श्रेष्ठी कुलय् जुल । तःधिक जुइवं मांबौपिं सित । मांबौपिं सिइवं बोधिसत्त्वया दाइनं परिवार स्वयेगु यात । बोधिसत्त्व वयागु आधार भरोसा कया जीविका हना च्वन । लिपा अजागु हे रोगं कया दाजुम्ह नं सिना वन । थःथितितिं व पासाभाईपिं व त्वाय्पिं (अमात्यपिं) मुना ब्वहलय् ल्हाः तया ख्वया च्वन, विरह याना च्वन । छम्ह नं थःगु स्वभावय् थातं च्वने मफुत । बोधिसत्त्व धाःसा मख्वः न त विरह हे याः । अले मनूतय्सं खँ ल्हात - “स्व स्व ! दाइ सिना वन नं थ्वयागु ख्वाः भ्या भतिचा हे खिउं मजू । तःसकं हे छाःगु नुगःयाम्ह जुया च्वन । निगू भागं थःम्हं हे नये दइगु जुल धया दाइ सिइमा धका जूम्हथे च्वं” धाधां बोधिसत्त्वयात निन्दा यात । थःथितिपिसं नं “दाइ सित नं ख्व नं मख्वः” धका निन्दा यात ।

इमिगु खँ न्यना बोधिसत्त्वं धाल - “छिपिं जुलसा थःगु अन्ध अज्ञानतायागु कारणं याना व अष्टलोक धर्मयात^४ मसिइकूसे जिमि दाइ सित धका ख्वया च्वन । जि नं सिइतिनि, छिपिं नं सिइतिनि, थथःपिं ‘जिपिं नं सिइतिनि धका छिपिं छाया मख्वयागु ?’ सकतां संस्कार अनित्य खः, नित्य जुया मच्चं । उकिं हे थःगु स्वभावय् थातं च्वने फुगु छुं संस्कृत वस्तुत मदु । छिपिं जुलसा अन्धबाल जुया अज्ञानतायागु कारणं अष्टलोक धर्मयात मथुइकं ख्वया च्वं च्वंगु दु धाःसा जि छाया ख्वये माःगु दु ?” धया थुपिं गाथात धाल -

“मत्तं मत्तं एव रोदथ, न हि तं रोदथ यो मरिस्सति ।
सब्बेपि सरीरधारिणो, अनुपुब्बेन जहन्ति जीवितं ॥

“देवमनुस्सा चतुप्पदा, पक्खिगणा उरगा च भोगिनो ।
सम्हि सरीरे अनिस्सरा, रममानाव जहन्ति जीवितं ॥

“एवं चलितं असाण्टितं, सुखदुक्खं मनुजेषु अपेक्खिय ।
कन्दितं रुदितं निरत्थकं, किं वो सोकगणाभिकीरे ॥

“धुत्ता च सोण्डा अकता, बाला सूरा अयोगिनो ।
धीरं मज्जन्ति बालोति, ये धम्मस्स अकोविदा’ति” ॥

“सिइ त्यम्ह सिइ धुंकूम्हसिया नितिं जक ख्वया च्वनी । परन्तु गुम्ह सिइत्यम्ह खः इमि नितिं ख्वइपिं सुं दइ मखु । शरीरधारी सकले सत्त्व प्राणीपिं छसिकथं सिना वनी ।”

“देव, मनुष्य, प्यपां चूपिं, भंगःपंछित्त अले तःधंगु फण दुपिं नागतय्सं तकं थथःगु शरीरया स्वामी जुइ फइ मखु अले भोग विषयय् न्त्याइपु ताय्कुं ताय्कुं जीवन त्वःता वनी ।”

“थुकथं अस्थिर व चञ्चल जूपिं मनूतयगु सुख दुःखय् ख्वयेगु हालेगु व्यर्थ खः । उकिं छिपिं सकसिनं शोक याना छु याये ?”

“भिसापिं धूर्तत, मिजपिं धूर्तत, अय्लागुलुत, अशिक्षित मूर्ख, अकर्तव्यय् लगे जुइपिं व शूर आदि धर्म मस्यूपिसं ज्ञानीयात ‘मूर्ख’ भाःपिया च्वनी ।”

४. लाभ-अलाभ, यश-अयश, निन्दा-प्रशंसा व सुख-दुःखायात ‘अष्टलोक धर्म’ धका धाइ ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्यया प्रकाशनया अन्तय् गृहस्थ स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् मनूतय्त धर्मोपदेश बिया, वयागु शोक तंका ब्यूम्ह पण्डित जुलसा जि हे खः ।

- * -

३१८. कणवेर जातक

“यं तं वसन्तसमये-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् न्हापायाम्ह जहानप्रति आकर्षण जूगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान कथा इन्द्रिय जातक (जां नं. ४२३) स वइतिनि । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उम्ह भिक्षुयात “भिक्षु ! थुकथं थुम्ह मिसाया कारणय् छंगु छर्चो तलवारं ध्यंगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म काशी (जनपदयागु) गामय् छम्ह गृहस्थया छेंय् चोर नक्षत्र (या दिं खुन्हु) य् जुल । तःधिक जुइवं खुँज्या याना जीवन हना च्वन । व लोकय् तःसकं बलवान् बहादुरम्ह धका नां जाल । सुनां नं व खुँयात ज्वने मफ्फु । वं छन्हु सेठया छेंय् हवः खना यक्व धन लुटे याना यंकल । नागरिकपिसं जुजुयाथाय् वया उजुर याःवल - “देव ! छम्ह डाकुँ नगर लुटे याना च्वन । वयात ज्वंका बिज्याहुँ ।” जुजुं नगर कोतवाल (प्रशासक) यात वयात ज्वनेत उजं बिल ।

वं चान्हे थाय् थासय् टोली (पुचः) दय्का पाः तया तःबले उम्ह खुँयात धनसम्पत्तिसहित ज्वन । जुजुयात सूचं बिल । जुजुं नगर कोतवालयात ‘ध्वयागु छर्चो ध्यं’ धका आदेश बिल ।

नगर कोतवालं वयात निपा ल्हातं ल्यून तया क्वातुकक खिपतं चिना, ह्याउंगु वणवेर स्वांमालं क्वखाय्का, छचनय् अपाःचूँ (सिखःचूँ) ह्वला, दुवा दुवापतिकं चाबुकं दाया दाया नाय्खिं च्वय्का वध स्थानय् यंका च्वन । सारा नगर ‘थुगुं नगरय् डाकुँयात ज्वन’ धया क्षुब्ध जुया च्वन ।

उगु इलय् वाराणसी द्वःच्छिदां (फिस) काइम्ह सामा धयाम्ह वेश्या छम्ह दुगु जुया च्वन । जुजुया नं यःम्ह, न्यासः बांलापिं मिसापिं च्योत दुम्ह । वं थःगु महलयागु इयाः चाय्का दना स्वबले वयात थुकथं यंका च्वंगु खन ।

व (खुँ) बांलाम्ह, रूप दुम्ह, तःसकं हिसि दुम्ह, देव-वर्ण समानम्ह, मनू स्वया च्वय्याम्हथें च्वं । वयात यंका च्वंगु खना आसक्त जुया मती तल - ‘छु उपाय याःसा थुम्ह मनूयात जिं थःम्ह मिजं दय्के फइ ?’ वं मती लुइकल - छगू उपाय दु । वं थःथाय् ज्या याइम्ह छम्ह मिसाया ल्हातय् द्वःच्छिसाइ ध्यबा बिया नगर कोतवाल (प्रशासक) यात धाय्के छवत - “थुम्ह खुँ सामाया दाइ खः । सामा छम्ह बाहेक

वया सहारा मेपिं सुं मडु । छिं थ्व द्रःच्छिदां कया वयात त्वःता बिया दिसैं ।” वं ध्यबा कया वयात अथे हे धाःवन । नगर कोतवालं लिसः बिल - “थुम्ह नां जाम्ह खूं खः । वयात उकथं त्वःते फइ मखु । बर वयागु थासय् सुं मेम्ह छम्ह दत धाःसा थ्वयात गाडी सुचुका तया हया छ्वया हये फु ।” वं वना सामायात अथे हे कंवन ।

उगु इलय् सामाप्रति आसक्त जूम्ह छम्ह सेठया काय् छम्ह न्हिन्हेंथें द्रःच्छिदां ज्वना वया च्वन । व उखुन्हया दिनय् नं द्रःच्छिदां ज्वना वयागु छेंय् वया च्वन । सामा द्रःच्छिदांयागु मिहचा जंय् स्वचाका फेतुना खवया हल । ‘छु खैं, छाय् खवयागु ?’ धया न्यनेवं “स्वामी ! थुम्ह खूं जिमि दाइ खः । जिं नीचकर्म (ज्या) याना च्वनागुलिं व जिथाय् मवः । नगर कोतवालयाथाय् छ्वयाबले वं द्रःच्छिदां दःसा जक छिमि दाइ त्वःता हये धाल । वयाथाय् दां ज्वना वनिपिं सुं मदया च्वन ।” सेठया पुत्रं वया प्रति आसक्त जूगु कारणं धाल - “जि वना बिये ।” “अथेसा छं हःगु ध्यबा यंका ब्यु ।”

वं ध्यबा यंका नगर कोतवालया छेंय् वन । नगर कोतवालं उम्ह सेठया काययात छथाय् सुचुका कुना बिल । अले खूंयात गाडी सुचुका सामायाथाय् “थुम्ह नां जाम्ह खूं खः, खिउंसे च्वनेवं छ्वया हये” धका धाय्के छवत । वं मनूतयत धाल - “मनूत सकलें दचनेधुंका जक थ्वयात स्याना छ्वये ।” अले पलख लिपा मनूत लिहाँ वनेधुंका सेठपुत्रयात आपालं पहरा तया वधकस्थानय् यंका तलवारं छर्चो ध्यना सूली म्ह खाना नगरय् दुहाँ वल ।

उगु इलंसिं मेपिनिगु ल्हातं छुं मकासे वलिसे रमण याना च्वन । व खुं बिचाः यात - “यदि थ्व मिसां मेम्ह यक्कल धाःसा जित नं स्याका मेम्हनाप थवं रमण याइ । थ्व तःसकं मित्रद्रोहिम्ह मिसा खः । जि थन मच्चंसे बिस्यू वने माल । अँ, बर खाली ल्हातं वने मखु, थ्वयागु तिसा बपिचा (बाक्स) हे ज्वना मवकं थनं वने हे मखु ।” वं थथे मती तया धाल - “भद्रे ! जिपिं पञ्जलय् कुना तःम्ह भंगःथें न्हिन्हें छेंय् हे जक च्वं च्वना । छन्हु उद्यान क्रीडाया नितिं पिहाँ वने नु ।” वं “ज्यू धया सकतां नसा त्वंसा जोरे याका सकतां तिसां तिया समाये याना वलिसे पर्दा दुगु गाडी च्वना उद्यानय् वन ।

वनाप न्ह्याइपुक सना म्हितेधुंका ‘आः जि बिस्यू वने माल’ धका मती तया वलिसे रमण याना च्वंम्हथें जुइक सना वयात कणेर सिमाया दथुइ यंका वयात घयेपुइथें याना वयात न्याक्क क्वत्यला बेहोश याना गोतुइका बिल । अले वयाके च्वंगु दक्कदक्कं तिसात त्वका वयागु गाय् प्वचिना म्हय् पाछाया क्यबया पःखा पुला बिस्यू वन ।

सामाया होश वयेवं सेविकापिंथाय् वना न्यन - “आर्यपुत्र गन वन ?” “आर्या ! जिमिसं मस्यू ।” वं बिचाः यात - “जि सित धका ग्याना बिस्यू वंगु जुइमाः ।” व दुःखी जुल अले छेंय् वना बँय् गोतुला च्वन - ‘जि उबलेतक समाये याना तःगु खाताय् दचने मखु गुबलेतक जित यःम्ह स्वामी लिहाँ वइ मखु ।’

वं बांलागु वसः पुनेगु त्वःता बिल । सुथे बहनि नसा नयेगु त्वःता बिल । गन्ध माला क्वखायेगु त्वःता बिल । ‘न्ह्याथे याना नं आर्यपुत्र लुइका वयात सःता कायेगु’ मती तया प्याखें क्यं जुइपिं नटतयत सःतका द्रःच्छिदां बिल । इमिसं न्यन - “आर्या ! जिमिसं छु यायेमाल ?”

“छिपिं मथ्यंगु गनं (थाय्) दइ मखु । छिपिं गां-निगम-राजधानी देशं देशय् चाचाःहिला तमासा क्यना च्वनेगु इलय् तमासा स्वःवइपिं मुनेवं दकले न्हापां थुगु म्यें हा” धया इमित म्येंया बोल स्यन । ‘यदि आर्यपुत्र उगु बथानय् दःसा वं छिपिंनाप खँल्हाबल्हा याः वइ ।’ ‘जि म्ह फु’ धयागु खँ कना वयात ब्वना वा । यदि मवःसा जित खबर छ्वया हति” धया खर्च बिया छ्वया बिल ।

इपिं वाराणसीं पिहां वया उखें थुखें प्याखें तमासा क्यक्यं छगू प्रत्यन्त गामय् थ्यन । व खुं नं बिस्सू वना अन हे च्वं च्वंगु दुगु जुया च्वन । इमिसं अन प्याखें क्यक्यं थुगु म्ये हाल -

“यं तं वसन्तसमये, कणवेरेसु भाणुसु ।
सामं बाहाय पीळेसि, सा तं आरोग्यमब्रवी'ति” ॥

“छं वसन्त ऋतुया इलय् ह्याउंगु कणवेर स्वांमाया दथुइ गुम्ह सामायात ल्हातिं दबे याःगु खः, वं छंत थः म्ह फुगु सूचं बिया हःगु दु ।”

खुं थुगु म्ये न्यना प्याखें क्यनिपिं नटयाथाय् वया 'छिमिसं सामा म्वाःनी' धया च्वन, थ्व खें जिं पत्याः मयाना । धाधां इपिलिसे खँल्हाबल्हा याना निपुगु गाथा धाल -

“अम्भो न किर सद्धेय्यं, यं वातो पब्बतं वहे ।
पब्बतञ्चे वहे वातो, सब्बम्मि पथविं वहे ।
यत्थ सामा कालकता, सा मं आरोग्यमब्रवी'ति” ॥

“भो ! फसं पर्वतयात पुइक यंके फु धयागु खँय् जित पत्या मजू । यदि फसं पर्वतयात पुइक यंके फु धयागु जूसा पृथ्वी छगुलिं छाया पुइके मफइ ? (अथे जुया थ्व खँय् जित पत्याः मजू) गुम्ह सामा सिइधुंका वं जित थः म्ह फुगु सूचं बिल धयागु खँय् ।”

वयागु खँ न्यना प्याखें क्यना जुइपिसं स्वपुगु गाथा धाल -

“न चेव सा कालकता, न च सा अज्जमिच्छति ।
एकभत्तिकिनी सामा, तमेव अभिकङ्कती'ति” ॥

“व सिइगु म्दुनि, वं मेम्हसित इच्छा याना च्वंगु नं म्दु, छम्ह हे जक भात दुम्ह उम्ह सामां छ् छम्हसियागु हे जक इच्छा याना च्वंगु दु ।”

इमिगु खँ न्यना 'चाहे व म्वाःम्ह जुइमा अथवा सिइम्ह, जित छुं मतलब म्दु' धया प्यपुगु गाथा न्यंकल -

“असन्धुतं मं चिरसन्धुतेन, निमीनि सामा अधुवं धुवेन ।
मयापि सामा निमिनेय्य अज्जं, इतो अहं दूरतरं गमिस्स'न्ति” ॥

“सामां ताःकालनिसें संसर्ग याना भात याना तःम्ह स्थायी भातयात हाकुंतिना न्हापा गुबले संसर्ग मजूम्ह जित अस्थायी भात नाला काल । आः सामां जित नं त्वःता सुं मेम्हसित हिला काये फु । उकिं जि थनं भन् तापाःथाय् वने त्यना ।”

“वयात जि थनं नं वंगु खँ न्यंका ब्यु” धया इमिसं खंक खंक गां क्वातुक न्यया अनं बिस्सू वन ।

प्याखें क्यना जुइपिं नटपिसं वं धाःगु याःगु खँ वयात कंवन । वं पश्चाताप यायां थःगु हे कथं दिं बिते यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्थ) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्यया प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् सेठपुत्र थुम्ह भिक्षु खः । सामा न्हापायाम्ह जहान खः । खुं जुलसा जि हे खः ।

३१९. तित्तिर जातक

“सुसुखं वत जीवामि...” थुगु गाथा शास्तां कोसम्बीया बदरिकारामय् च्वना बिज्यागु इलय् राहुल स्थविरयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा च्वय् वनेधुंकूगु तिपल्लत्थ जातक (जा. नं. १६) स वनेधुंकूगु जुल ।

धर्मसभाय् भिक्षुपिसं आयुष्मान् राहुलयागु गुणया खँ ल्हाना - “आयुष्मान्पिं ! राहुल शिक्षा-प्रेमी खः, (मभिंगु ज्याय्) अति संकोची खः, उपदेशयागु खँ न्यं” धका खँ ल्हाना च्वंबले शास्ता बिज्याना - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु” धका न्यना बिज्यायेवं भिक्षुपिसं “थुजा-थुजागु खँ” धया बिनित्ति यात । “भिक्षुपिं ! आः जक राहुल शिक्षा-प्रेमी जूगु मखु, (मभिंगु ज्याय्) अति संकोची जूम्ह मखु, उपदेश न्यनिम्ह जूगु मखु, न्हापा नं राहुल शिक्षा-प्रेमी खः, (मभिंगु ज्याय्) अति संकोची खः, उपदेश न्यनिम्ह खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधिका जुइवं तक्षशिलाय् वना सकतां विद्या सय्का लिहाँ वल । छेंनं पिहाँ वया हिमालय प्रदेशय् वना ऋषि प्रव्रज्या ग्रहण याना अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त यात । ध्यान क्रीडाय् लगे जुजुं रमणीय वनखण्डय् वास याना च्वच्चं चि व पाउँ सवा कायेत छगू प्रत्यन्त गामय् थ्यंकः वल । मनूतय्सं वयात अन खना वया प्रति श्रद्धा तया गनं छगू जंगलय् पर्णकुटी दय्का सकतां मामाःगु वस्तुत थ्यंका बिया (उगु कुटी) तया तल ।

उगु गामय् छम्ह भंगः लाना जीविका हना च्वंम्ह व्याधां लहिना तःम्ह तित्तरा भंगः छम्हसित बांलाक स्यनेकने याना पंजलय् तया लहिना तल । वं वयात जंगलय् यंका हाय्का वयागु सः न्यना वःपिं तित्तरा भंगःतय्त लाना जीविका हना च्वन । तित्तरां बिचाः यात - ‘जिगु कारण जिमि आपालं जातियापिं सिना च्वन । जि पापया भागी खः । वं हालेगु मयात । व्याधां व सुम्क च्वंगु खना पंया कथिं वयागु छचनय् दाल । तित्तरा दुःखी जुया हाल । थुकथं उम्ह व्याधां वयागु ग्वाहालि कया जीविका याना च्वन ।

उम्ह तित्तरा भंगलं बिचाः यात - ‘थुपिं सिइमा धका जिगु इच्छा म्दु, अथे नं गुगु कर्म याना इपिं सिना च्वन उगु कर्म जित स्पर्श याना च्वन । जिं सः पिकया महाःगु जूसा इपिं वइ मखुगु जुइ, जिं सः पिकया हालागुलिं इपिं वल । सुसु वल इमित थुम्ह व्याधां ज्वना स्याना च्वन । जित थुकी पाप लाइ कि लाइ मखु ?’ उगु इलनिसें वं छम्ह सःम्ह स्यूम्ह पण्डितयात माला वयाके न्यना शंका मदय्केत स्वया च्वन ।

छन्हु व्याधां आपालं आपाः तित्तरातय्त स्याना टोकरी जाय्का लः त्वनेया नितिं बोधिसत्त्वयागु आश्रमय् वन । वं पंजःयात बोधिसत्त्वया लिक्क तया लः त्वंवन । लः त्वनेधुंका फिसः ब्वय गोतुला च्वन । वं व न्हयय्का च्वन धयागु खँ सिइका थ्व हे इलय् तपस्वीयाके न्यना शंका मदय्के माल धका मती तल । वं पंजलय् च्वच्चं हे न्यनेत न्हापांगु गाथा धाल -

“सुसुखं वत जीवामि, लभामि चेव भुञ्जितुं ।
परिपन्थे च तिष्ठामि, का नु भन्ते गती ममा’ति” ॥

“जि सुखपूर्वक म्वाना च्वना । नये नं खना च्वंगु दु । अथे नं जि उगु लैय् लाना च्वंगु दु (गन जिमि जातियापिं फसे जुया च्वनिगु खः) । भन्ते ! जिगु गति छु जुइगु खः ?”

वयागु न्ह्यसःया लिसः व्युब्बुं बोधिसत्त्वं निपुगु गाथा धाल -

“मनो चे ते नप्पणमति, पक्खि पापस्स कम्मनो ।
अब्बावटस्स भद्रस्स, न पापमुपलिम्पती’ति” ॥

“अय् भंगः ! यदि छंगु मन मभिंगु ज्याखँ यायेगु पाखे क्वमसाःसा मभिंगु ज्या याइ मखुम्ह छ भद्रपुरुषयात पाप लाइ मखु ।”

बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना तित्तरां स्वपुगु गाथा धाल -

“जातको नो निसिन्नोति, बहु आगच्छते जनो ।
पटिच्चकम्मं फुसति, तस्मि मे सङ्गते मनो’ति” ॥

“जिमि थःथिति वया च्वन धका भाःपिया आपालं जनपिं मूं वइगु जुया च्वन । जि दया हे थुपिं (प्राणीहिंसा) कर्म स्पर्श जुया च्वन । उगु बारे जिगु मनय् शंका दया च्वन ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं प्यपुगु गाथा धाल -

“न पटिच्चकम्मं फुसति, मनो चे नप्पदुस्सति ।
अप्पोस्सुक्कस्स भद्रस्स, न पापमुपलिम्पती’ति” ॥

“मन दूषित मजूसा प्रतीत्य कर्म स्पर्श याइ मखु । गुम्हसिनं पाप यायेत उत्सुक जुइ मखु, अजापिं भद्रजनपिंत पाप लाइ मखु ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं तित्तरायात खँ थुइका बिल । वं नं वयागु कारणं शंका मदुम्ह जुल । व्याधा न्ह्यलं चायेवं बोधिसत्त्वयात वन्दना याना पंजलय् दुहाँ वना च्वं वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् तित्तरा राहुल खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

३२०. सुच्चज जातक

“सुच्चजं वत नच्चजि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह कुटुम्बियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

साहु उठे यायेत वं थः कला ब्वना गामय् वन । वं अन साहु उठे याना गाडाय् तथा (लिपा यंके) धका मती तथा छम्ह गृहस्थया छ्येय् तयके बिया श्रावस्ती (चाःट्यू) वना च्वंबले लैय् दथुइ छगो पहाड खन । वया कलाम्हं पहाड खना भातम्हसिके न्यन - “स्वामी ! यदि थ्व पहाड छगलं लुँ जूसा जित नं छुँ बिया दी ला ?”

“छ सु धका ? छुँ नं बिये मखु ।”

“अहो ! गपायच्चं छाःगु नुगः दुम्ह मिजं ! पहाड लुँ जूसां जित छुँ बिइ मखु धाइम्ह” धका तःसकं नुगलय् स्याकल ।

इपिं जेतवन लिक्कं वना च्वंबले लः त्वने माल धका विहारय् दुहाँ वना लः त्वंवन ।

शास्ता नं प्रत्यूष समयय् हे इमिके स्रोतापत्तिफलयागु उपनिश्रय खंका बिज्याना इमिगु लँ स्वया छवर्ण बुद्धरश्मि फैले याना गन्धकुटीया चुकय् च्वना बिज्याना च्वन ।

इपिं लः त्वना शास्तायाथाय् वया वन्दना याना च्वन । शास्तां इपिंनाप कुशलवार्ता याना बिज्यासे “गन वना वयागु” धका न्यना बिज्यात ।

“भन्ते ! साहु उठे यायेत थःगु गामय् वनागु खः ।”

“उपासिका ! छु छिमि भातं छंत हितचिन्तक जुया उपकार याः ला ?”

“भन्ते ! जि ला वया प्रति सस्नेही खः । थ्व जुलसा जि प्रति सस्नेही मजू । थौं जिं पहाड स्वया ‘छु थ्व पहाड छगलं लुँ जुल धाःसा जित नं छुँ बिइला ?’ धका न्यनाबले ‘छ सु धका ? छुँ नं बिइ मखु’ धका धाल । थुलि तक छाःगु नुगःयाम्ह खः थुम्ह ।”

“उपासिका ! आः थये धाःसां नं न्हापा छंगु गुण लुमंकूबले छंत सकतां प्रकारयागु ऐश्वर्य ब्यूगु दु” धया आज्ञा जुया बिज्यायेवं उगु खँ कना बिज्याहुँ धका प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया सर्वार्थसाधक अमात्य जुया च्वन । छन्हु जुजुया काय् उपस्थानय् वःगु खना ‘लाःसा, थ्वं जिप्रति षडयन्त्र नं याये फु’ धका जुजुं

मती लुइका वयात सःतके छ्वया “तात ! जि म्वाना च्वंतले छ नगरय् च्वने मते । मेथाय् गनं वना च्वना जि सिइधुंका राज्य याः वा” धका धाल ।

“ज्यू” धया बौयात वन्दना याना तःधिकम्ह कलायात व्वना नगरं पिहाँ वना प्रत्यन्तय् वना जंगलय् पर्णशाला दय्का वनयागु फलमूल नया जीविका हना च्वन । लिपा जुजु सित ।

उपराजां नक्षत्र स्वया च्वंगु इलय् जुजुया मृत्यु जूगु खँ सिइका वाराणसी लिहाँ वया च्वंबले लैय् छगू पहाड खन । अले वया कलाम्हं धाल - “देव ! यदि थ्व पहाड लुंयागु जुल धाःसा जित नं छुं बिया बिज्यायेला ?”

“छ सु धका ? छुं नं बिइ मखु ।”

“जि जुलसा थ्वया प्रति सस्नेह (माया) यागु कारणं थ्वयात त्वःते मफया जंगलय् समेत वया । थ्वं धाःसा थथे धाल । तःसकं छाःगु नुगः दुम्ह जुया च्वन । थुम्ह जुजु जुयां जिगु छु कल्याण याइ ।” धया तःसकं नुगलय् स्याकल ।

उपराजा राज्यय् प्रतिष्ठित जुइवं वयात अग्रमहिषी (बडामहारानी) या स्थानय् तल । थुलि यश जक वयात बिल । मेगु छुं सत्कार सम्मान मयाः । व दु वा मदु धयागु खँय् तक नं वास्ता मयाः ।

छन्हु बोधिसत्त्वं विचाः यात - ‘थुम्ह देवी थुम्ह जुजुया उपकारिणी खः । दुःखयात भ्या भतिचा हे वास्ताकिस्ता मयासे जंगलय् च्वं वन । जुजुं जुलसा वयात ल्याखय् महंसे अभिरमण याना च्वन । छु याःसा थ्वयात सकतां ऐश्वर्य दइ अथे यायेमाल ।’

थुलि मती लुइका छन्हु बोधिसत्त्व वयाथाय् वना - “महादेवी ! जिमिसं छपिनिपाखें पिण्ड (जा) तक नं काये मखं । छाय् जिमित अपायसकं वास्ता याना बिमज्यानागु ? छपिं तःसकं छाःगु नुगःयाम्ह जुया च्वन” धका धाल ।

देवी धाल - “तात ! यदि जिके दुगु जूसा छिमित नं बिइगु स्यू । मदु, छु बिये ? आः जुजुं छु हे बिइ गुम्हसिनं लैय् बिचय् ‘थ्व पहाड छगुलिं लुं जूसा छपिसं जित नं छुं बिया बिज्यायेला’ धका न्यनाबले ‘छ सु ल्या ? छुं नं बिइ मखु’ धका धाल । गुगु वस्तु याउँक अपुक त्वःते फुगु खः, उलितकं मत्वःतु धाःसा आः वं छु हे बिइ ?”

“जुजुया न्ह्योने थ्व खँ कने फुला ?”

“तात ! छाय् मफइ ।”

“अथे जूसा जुजुया न्ह्योने दना च्वनेबले जिं न्यने, छपिसं कना बिज्याहूँ ।”

“ज्यू, तात !”

अनलि देवी जुजुया उपस्थानय नितीं दना च्वंबले बोधिसत्त्वं धाल - “आर्या ! जिमिसं छपिनिपाखें छुं नं काये मखं, मखुला ?”

“तात ! जिके दःसा का छिमित बिइगु जुइ । जिके ला छुं मदु, छिमित गन कया बिइगु ? जुजुं आः छु बिइ ! जंगलं वया च्वनाबले छगः पहाडयात क्यना ‘यदि थुगु पहाड छगुलिं लुंयागु जुल धाःसा जित नं छुं बिया बिज्यायेला’ धका धयाबले ‘छ सु ? छुं नं बिइ मखु’ धाःम्हं याउँक अपुक त्वःते फुगु ला त्वःते मफु धाःसा मेगु छु बिया बिज्याइ ?” धया अर्थ प्रकाश यायेया नितीं न्हापांगु गाथा धाल -

“सुचजं वत नच्चजि, वाचाय अददं गिरिं ।
किञ्चि तस्सचजन्तस्स, वाचाय अददं पब्बत’न्ति” ॥

“याउँक अपुक बिइ फुगु पहाड जुलसा वचनं जक नं बिइ मफु धाःसा मेगु छु बिइ ? छु वचनं जक बिइवं पहाड बियागु जुइ ला ?”

ध्व खँ न्यना जुजुं निपुगु गाथा धाल -

“यञ्चि कयिरा तञ्चि वदे, यं न कयिरा न तं वदे ।
अकरोन्तं भासमानं, परिजानन्ति पण्डिता’ति” ॥

“गुगु ज्या याये फु, व जक धा । गुगु ज्या याये फइ मखु उकियात धाये मते । ज्या मयासे खँ जक लहाना जुइमहसित पण्डितपिसं महसिइकीगु जुया च्वन ।”

थुगु खँ न्यना ल्हाः ज्वजलपा देवी स्वपुगु गाथा धाल -

“राजपुत्त नमो त्यत्थु, सच्चे धम्मे टितो वसि ।
यस्स ते ब्यसनं पत्तो, सच्चस्मि रमते मनो’ति” ॥

“छपिं सत्य व धर्मय् च्वना बिज्यामह खः । दुःख जुइबले नं छपिनिगु मन सत्यताय् हे न्त्याइपु ताः । राजपुत्र ! छपित जिगु नमस्कार दु ।”

थुकथं जुजुया गुणगान याःमह देवीयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं महारानीयागु गुण प्रकाश यायां प्यपुगु गाथा धाल -

“या दलिदी दलिइस्स, अह्वा अह्वास्स कित्तिम ।
सा हिस्स परमा भरिया, सहिरञ्जस्स इत्थियो’ति” ॥

“गुमहसिया दरिद्रमह भातलिसे दरिद्र जुया च्वनी, अले धनी जुइबले धनवान् जुया च्वनी, व हे कीर्तिवान् मिसा हे वया परम श्रेष्ठमह कला खः । अथे ला ध्यबा दुपिनि मिसात दइगु हे जुल, ध्व छुं आश्चर्यया खँ मखु ।”

अले बोधिसत्त्वं - “महाराज ! थुमह महारानी छपिनि दुःखया इलय् जंगलय् समानरूपं दुःखिनी जुया च्वंमह खः । उकिं ध्वयात सम्मान यायेमाः” धया लानियागु गुण कना बिल ।

वयागु खँ न्यना जुजुं लानियागु गुण लुमंका “पण्डित ! छंगु खँ न्यना जिं लानियागु गुण लुमंका” धया वयात सकतां ऐश्वर्य लःल्हात । लानिं नं “छं जिगु गुण जुजुयात लुमंका बिल” धया बोधिसत्त्वयात तःधंक सत्कार यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्त्यथना (आर्य) सत्य खँयात प्रकाश याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य खँया अन्तय् कलाभात निमहं स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् वाराणसी जुजु जूमह थुमह कुटुम्बिक खः । लानि जुलसा थुमह उपासिका खः । पण्डित अमात्य जुलसा जि हे खः ।

पुचिमन्द वर्ग क्वचाल ।

३. कुटिदूसक वर्ग

३२१. कुटिदूसक जातक

“मनुस्सस्सेव ते सीसं-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् महाकाश्यप स्थविरयागु कुटि मि तथा च्याका ब्यूम्ह युवक भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु खः । थ्व घटना राजगृहय् जूगु खः ।

वर्तमान कथा

उगु इलय् स्थविर राजगृहया लिक्क जंगलय् कुटि दयका च्वं च्वन । निम्ह युवक भिक्षुपिसं वसपोलयागु सेवा याना च्वन । इपिमध्ये छम्ह स्थविरया उपकारी खः । मेम्ह खँ न्यनी मखुम्ह खः । वं मेपिसं याःगुयात थःम्हं यानागु धका क्यने माःम्ह । उपकारी भिक्षुं ख्वाः सिलेत लः आदि कया हयेधुंका वं थः सरासर स्थविरयाथाय् वना वन्दना याना “भन्ते ! जिं लः कया हयेधुन, ख्वाः सिला बिज्याहुँ” आदि धाः वनिगु जुया च्वन । सुथ न्हापनं दना स्थविरयागु परिवेणय् मेम्हं सफा याये सिधय्केवं स्थविर पिहाँ वना दुहाँ वइगु इलय् खःथे मखुथे याना बै पुना क्यना थःम्हं यानाथे क्यना जुइगु जुया च्वन । कर्तव्यपरायण भिक्षुं बिचाः यात - ‘थ्वं धयागु खँ मन्यंम्ह, जिं यानागु जम्मां थःम्हं यानागु धया जुल । जिं थ्वयागु करतूत क्यना बिइ माल ।’ व गामय् वना, नया लिहाँ वया दचना च्वंबले मोल्हुइत लः क्वाका ल्यूनेया कोथाय् सुचुका तल अले बच्छि लः भुतुलि तथा तल । वं दना वया स्वंबले क्वालखं हा दना वया च्वंगु खना बिचाः यात - ‘लः क्वाका कोथाय् तथा तयेधुंकेल जुइमाः । स्थविरयाथाय् वना धाःवन - “भन्ते ! स्नानागारय् लः तथा तयेधुन, मोल्हुया बिज्याहुँ ।” स्थविरं मोल्हुये त्यल धया वलिसें तुं वन । कोथाय् स्वंबले अन लः मखना ‘लः गन दु’ धका न्यन । वं भुतुली ब्वाय् वना खालीगु थलया न्हाय्पं हिइकल । थलया प्यनं बैय् ध्वांक ‘सर’ सः पिहाँ वल । अबलेनिसें वयागु नां ‘उलुङ्क शब्दक’ अर्थात् ‘उलुङ्क सः वःम्ह’ धयागु जुल । उगु हे इलय् मेम्हं ल्यूनेया कोथां लः हया धाल - “भन्ते ! मोल्हुया बिज्याहुँ ।” स्थविरं मोल्हुयेधुंका विचार याना स्वःबले ‘उलुङ्कशब्दक’यागु बारे थुम्ह खँ न्यके थाकुम्ह खः धका सिइका सन्ध्या इलय् वसपोलयागु सेवा यावःबले वयात उपदेश बिल - “आयुष्मान् ! श्रमण धयापिसं थःम्हं यानागु यात जक थःम्हं यानागु धायेमाः । मखु धयागु जूसा चाय्क चाय्कं मखुगु खँ ल्हाःगु जुइ । आवंलि थये याये मते ।” व स्थविर खना तँम्बया कन्हेखुन्हु स्थविरलिसे भिक्षाटनया नितिं गामय् मवं । स्थविर मेपिं नापं बिज्यात । उलुङ्कशब्दक नं स्थविरयात सेवा याना च्वंगु सेवक परिवारय् वन । इमिसं वयाके न्यन - “भन्ते ! स्थविर गन दु ?”

“अस्वस्थ्य जूगुलिं विहारय् च्वना बिज्याना च्वंगु दु ।”

“भन्ते ! अथेसा छु छु माल ?”

“थ्व ब्यु, व ब्यु” धया कया यंका छुथाय् च्वना थःम्हं नया विहारय् वन । कन्हेखुन्हु स्थविर व हे परिवारय् वन । मनूतय्सं न्यन - “भन्ते ! आर्ययात छु कष्ट जुल ? भिगः विहारय् हे च्वना बिज्यात । जिमिसं फलानाम्ह युवक (भिक्षु) या ल्हातय् भोजन बिया हया । आर्य भोजन भपा बिज्याना ला ?” स्थविरं

न्वमवासे भोजन भपा बिज्याना विहारय् वना सन्ध्या इलय् वसपोलयागु सेवाय् वयेवं - “आयुष्मान् ! फलानागु गामय् फलानागु परिवारय् स्थविरया नितिं थ्व माल व माल धया कया हया छं नल । म्हुतुं फवना कायेगु अनुचित खः । हानं थजागु अनाचार याये मते ।” थथे धया बिज्याबले वया स्थविरप्रति वैर भन् बढे जुल । वं बिचाः यात - ‘म्हग लः भतिचाया नितिं जिलिसे ल्वाःवल, थौं वया सेवकपिसं बिया हःगु जा निगःचिया नितिं हानं ल्वाःवल । स्वये, वयात यायेगु स्यूका ।’ कन्हेखुन्हुया दिनय् स्थविर भिक्षाटन याः बिज्याना च्वंबले वं मुगः कया हया ज्याय् वःगु थलबल छ्चाना स्यंका नचुका बिल । अले पणकुटी मि तया मिं नय्का बिस्सू वन । गुलिं भिक्षुपिं राजगृहं श्रावस्ती वल । इमिसं अनुकूल थासय् थथःपिनिगु पात्रचीवर तया शास्ताया लिक्क वना वन्दना याना फेतुत । शास्तां इमिके कुशलया खँ न्यनेधुंका “गनं वयागु” धका न्यना बिज्यात ।

“भन्ते ! राजगृहं ।”

“अन उपदेश बिइम्ह आचार्य सु दु ?”

“भन्ते ! महाकाश्यप दु ।”

“भिक्षुपिं ! काश्यपयात म्ह फु मखुला ?”

“खः, भन्ते ! स्थविरयात म्ह फु धाये माल । अथेनं वया छ्म्ह शिष्ययात वसपोलं उपदेश ब्यूगुलिं तँचाया स्थविर भिक्षा बिज्याना च्वंबले मुगः कया हया ज्याय् वःगु थलबल नचुक छ्चाना स्यंका बिल हानं पर्णकुटी नं मि तया, च्याका बिस्सू वन ।”

शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुकथं मूर्खलिसे च्वनेगुया सिबे बरु काश्यपया नितिं याकचा च्वनेगु हे बेश जू । वसपोलं धम्मपद (बालवर्गया गा. नं. ६१) यागु धुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“चरञ्चे नाधिगच्छेय्य, सेय्यं सदिसमत्तनो ।

एकचरियं दब्धं कयिरा, नत्थि बाले सहायता’ति” ॥^५

“फछिं फतले थःसिबे भिंम्हसियागु सत्संगत याना जुइगु, अथवा थः समानम्हसियागु सत्संगत याना जुइगु, थुजापिं मदुसा बाल मूर्खतय्गु संगत याना जुइगु सिबे बरु दृढतापूर्वक याकचा हे विचरण याना जु ।”

थुलि आज्ञा जुया उपिं भिक्षुपिंत हानं सम्बोधन याना आज्ञा जुया बिज्यात -

“भिक्षुपिं ! आः जक थ्व कुटि स्यंकूम्ह मखु, न्हापा नं थ्व कुटि स्यंकूम्ह खः । आः जक उपदेश ब्यूम्ह खना तँ पिकाम्ह मखु, न्हापा नं तँ पिकाम्ह हे खः ।” हानं इमिसं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म सिंगल भंगःया रूपय् जुल । तःधिक जुइवं थः च्वनेत व लखं बचे जुइत बांलागु स्वँ दयका हिमालय प्रदेशय् वना च्वं च्वन । छ्न्हु ततःसकं वा इवारर वया च्वंबले चिकुया थर थर खाखां वाकुधि थर थर खाका च्वंम्ह माकः छ्म्ह

५. धम्मपद, गाथा नं. ९७ ।

बोधिसत्त्व दुथाय् वल । बोधिसत्त्वं वयात सास्ति जुया च्वंगु खना वलिसे खँल्हाबल्हा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“मनुस्सस्सेव ते सीसं, हत्थपादा च वानर ।
अथ केन नु वण्णेन, अगारं ते न विज्जती’ति” ॥

“अय् माकः ! छंगु छचों मनूयागुथें च्वं, अथे हे छंगु ल्हाः तुति नं मनूयाथें च्वं । अथेसां छु जुया छं छें मदुगु ?”

वयागु खँ न्यना माकःनं निपुगु गाथा धाल -

“मनुस्सस्सेव मे सीसं, हत्थपादा च सिङ्गिल ।
याहु सेट्ठा मनुस्सेसु, सा मे पज्जा न विज्जती’ति” ॥

“अय् सिंगिल भंगः ! जिगु छचों मनूयागुथें च्वंसां, ल्हाः तुति नं मनूयाथें च्वंसां मनूतय्के दुगु गुगु श्रेष्ठगु चीज खः उगु प्रज्ञा जिके मदु ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं ल्यं दुगु निपु गाथात धाल -

“अनवडित्तचित्तस्स, लहुचित्तस्स दुब्भिनो ।
निच्चं अद्दुवसीलस्स, सुखभावो न विज्जति ॥
“सो करस्सु आनुभावं, वीतिवत्तस्सु सीलियं ।
सीतवातपरित्ताणं, करस्सु कुटवं कपी’ति” ॥

“गुम्ह अस्थिर चित्तम्ह खः, गुम्हसिया हलुकागु चित्त स्वभाव दुगु खः । गुम्ह मित्रद्रोही खः । गुम्हसिया शील न्हिथं स्थिर मजू, वयाके शुद्धभाव मदु ।”

“अय् माकः ! अथे जुया हे छं शीलयात पालन याना छं छगू उपाय याना छें छखा दयेकि, गुकिं ख्वाउँगु व फय्यात रक्षा याइगु खः ।”

माकःनं विचाः यात - “ध्व थः स्वयं वर्षां सुरक्षित थासय् च्वं च्वंगु कारणं जित गिजे याना च्वन । ध्वयात थुगु स्वय् तये मखु । वं बोधिसत्त्वयात ज्वनेत ब्वाय् वन । बोधिसत्त्व ब्वया गनं मेथाय् वन । माकःनं स्वं नचुसे च्वंक स्यंका बिल अले अनं वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् माकः कुटि मि तःम्ह भिक्षु खः । सिंगिल भंगः जुलसा जि हे खः ।

३२२. दुहुभ जातक

“दह भायति भदन्ते...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह तैर्थिकयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

तैर्थिकपिं जेतवनया लिक्क उखें थुखें कं दुथाय् दचना च्वन, पञ्चाग्नि मि पना च्वन, अथे हे थीथी प्रकारयागु मिथ्यातप याना च्वन । आपालं भिक्षुपिसं श्रावस्ती भिक्षाटन याना जेतवनय् लिहाँ वया च्वंगु इलय् लैय् इमित खन । इमिसं शास्तायाथाय् वना न्यन - “भन्ते ! थुपिं अन्य सम्प्रदाययापिं श्रमण ब्राह्मणपिनिगु व्रतय् सार दुला ?” शास्तां लिसः बिया बिज्यात - “इमिगु व्रतय् सार वा विशेषता मदु । इमित कसी ल्वहँतय् च्वला स्वयेवं वा जाँच याना स्वयेवं गोबरया द्रँ पर्वतथे अथवा खराचा चिच्यायेदक हालेथे जक खः ।” “भन्ते ! जिमिसं थुपिं चिच्यायेदक हाःगु धयागु मस्यू, जिमित कना बिज्याहुँ ।” इमिसं प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म सिंहया योनी जुल । तःधिक जुइवं जंगलय् च्वं च्वन । उगु इलय् पश्चिम समुद्रया लिक्क बेल (ब्याः) व ताइबःसिमाया बन दुगु खः अन छम्ह खराचा बेल सिमाया हालिक्क ताइबःसिमा क्वय् च्वं च्वन ।

छन्हु वं शिकार माला ज्वना वया ताइबःसिमा क्वय् गोतुला च्वन । व गोतुला च्वच्वं बिचाः यात - ‘यदि थ्व महान् पृथ्वी फाता पूसा जि गन गनेगु ?’ व हे इलय् छगः पाके जूगु बेल ताइबःसिमाया हलय् भउँक कुतुं वल । वं उकिया भउँक सः वःगु ताया पृथ्वी फारा पुल धका भाःपिया लिफः हे मस्वसे बिस्यू वन । सिइ खना ग्याना तःसकं ब्वाय् वना च्वंम्ह खराचायात खना मेपिं खराचातय्सं न्यन - “भो ! छाय्, छाय् तःसकं तःसकं ग्याना बिस्यू वनागु ?” “भो ! न्यने मते ।” ग्यायेमाःगु खँ जुल धका न्यन्यापिं दक्वं वया ल्यूल्यू ब्वाय् वन । मेपिसं नं दि हे मदचूसे लिफः हे मस्वसे धाल - “थन पृथ्वी फारा पुला च्वन । इपिं नं इमिगु ल्यूल्यू बिस्यू वन । थुकथं इमित मेपिसं खन हानं मेमेपिसं खन थुकथं द्रलंद्रः खराचात मुना बिस्यू वना च्वन ।

मृगं नं इमित खना इमि ल्यूल्यू ब्वाय् वन । फां नं, वचुम्ह सा नं, म्ये नं, द्रहँ नं धुँ नं, सिंह नं, किसि नं इमित खना “छाय् छाय् ? धका न्यनेवं थन पृथ्वी फारा पुला च्वन” धया बिस्यू वना च्वना । थुकथं छसिंकथं योजनभर जाय्क पशु बथान हे दत ।

अबले बोधिसत्त्वं पशु बथान ब्वाय् वना च्वंगु खना न्यन - “थ्व छु खः ?” पृथ्वी फारा पुला च्वन धयागु खँ न्यानां वं “पृथ्वी धयागु गुबलें फारा पुलि धयागु मदु” धका मती तल । अवश्य थुमिसं छुं

खन जुइमाः । यदि जि छुं प्रयत्न मयात धाःसा थुपिं फुक्क नष्ट जुया सिना वनी । जिं थुमित जीवनदान बिइमाः । वं सिंहवेगं न्ह्योने थ्यंकः वना पर्वतया क्वय् दना स्वको तक सिंहनाद यात । सिंह-भयं ग्याना इपिं दिना मुना च्वन । सिंहं इमि दथुइ वना न्यन - “छाय् बिस्यू वना च्वनागु ?”

“पृथ्वी फारा पुला च्वन ।”

“पृथ्वी फारा पूगु सुनां खंगु ?”

किसितयके न्यन । इमिसं धाल - “जिमिसं मस्यू, सिंहतयसं स्यू ।” सिंहतयसं नं धाल - “जिमिसं मस्यू, धुंतयसं स्यू ।” धुंतयसं नं धाल - “जिमिसं मस्यू, गैडातयसं स्यू ।” गैडातयसं नं धाल - “जिमिसं मस्यू, द्रहंतयसं स्यू ।” द्रहंतयसं नं धाल - “जिमिसं मस्यू, म्येतयसं स्यू ।” म्येतयसं नं धाल - “जिमिसं मस्यू, वचुपिं सातयसं स्यू ।” वचुपिं सातयसं नं धाल - “जिमिसं मस्यू, फांतयसं स्यू ।” फांतयसं नं धाल - “जिमिसं मस्यू, मृगतयसं स्यू ।” मृगतयसं नं धाल - “जिमिसं मस्यू, खराचातयसं स्यू ।” खराचातयके न्यनेवं इमिसं उम्ह खराचित क्यना धाल - “थ्वं धाःगु ।”

अनंलि वयाके न्यन - “पासा ! छु छं पृथ्वी फारा पूगु खंगु खः ला ?”

“खः, स्वामी ! जिं खनागु दु ।”

“गन च्वं च्वनाबले खंगु ?”

“पश्चिम समुद्रया लिक्क बेल व ताइबःसि मांया वनय् च्वं च्वनागु । जि अन बेल सिमाया हाय्, ताडवृक्षया ताडपत्रया किचलय् गोतुला बिचाः याना च्वनागु खः - ‘पृथ्वी फारा पूसा जि गन वने ?’ व हे इलय् पृथ्वी फारा पूगु सः पिहाँ वःगु न्यना जि बिस्यू वयागु खः ।”

सिंहं बिचाः यात, निश्चय नं वं ताडपत्रय् पाके जूगु बेल कुतुं वयेवं ‘धब’ सः पिहाँ वल जुइमाः । व हे सः ताया पृथ्वी फारा पूगु भाःपिया बिस्यू वःम्ह जुइमाः । जिं यथार्थ खँ सिइका काये । वं उम्ह खराचित च्वना यंका जनतायात आश्वासन बिल - “जिं गन वं खंगु थाय् खः अन वना पृथ्वी फारा पूगु खः वा मखु यथार्थ रूपं सिइका वये । जि मवःतल्ले छिपिं थन हे च्वना च्वं ।”

खराचित थःगु म्हय् गय्का सिंह वेगं तिं ग न्ह्या ताडवनय् थ्यंकः वना धाल - “का वा, छं खंगु थाय् क्यना व्यु ।”

“स्वामी ! जि वने ग्याः ।”

“वा, ग्याये म्वाः ।”

वं बेलवृक्ष लिक्क वने मछालाः भचा तापाक च्वना क्यन - “स्वामी ! हूं थाय् भउँक सः पिहाँ वःगु थाय् खः” धाधां न्हापांगु गाथा धाल -

“दुहुभायति भदन्ते, यस्मिं देसे वसामहं ।

अहम्पेतं न जानामि, किमेतं दुहुभायतीति” ॥

“छंगु भिं जुइमा । जि च्वं च्वनागु थासय् भउँक सः वल । थ्व भउँक सः वगु छुकियागु खः धयागु खँ जिं नं मस्यू ।”

थथे धाःगु न्यना सिंहं बेल सिमाक्वय् वना ताइबःसिमा क्वय् खराचां गोतुला च्वंगु थासय् ताइबःसि हलय् कुतुं वया च्वंगु बेल खना पृथ्वी फारा मपुगु खँ यथार्थरूपं सिइका काल । वं खराचित

म्हय तया सिंह वेगं व्वाय वया पशुतयगु पुचलय थ्यंकः वल । अले पशु बथानयात ग्यायेम्वाः धया आशवासन बिल । अनलि सिंहं दक्वसित बिदा बिया छूवत । अबले बोधिसत्त्व न्ह्योने मवःगु जूसा दक्वं समुद्रय् क्वःवाना नष्ट जुया वनिगु जुइ । बोधिसत्त्वयागु कारणं सकसियां प्राण बचे जुल ।

थुपिं स्वपु सम्बुद्ध गाथात खः -

“बेलुवं पतितं सुत्वा, दुहुभन्ति ससो जवि ।
ससस्स वचनं सुत्वा, सन्तत्ता भिगवाहिनी ॥

“अप्पत्वा पदविज्जाणं, परघोसानुसारिनो ।
पनादपरमा बाला, ते होन्ति परपत्तिया ॥

“ये च सीलेन सम्पन्ना, पञ्जायूपसमे रता ।
आरका विरता धीरा, न होन्ति परपत्तिया’ति” ॥

“बेल कुतुं वया भउँक सः पिहाँ वःगु न्यना खराचा बिस्यू वन । खराचिगु खँ न्यना पशुतयगु हुल तःसकं थारा न्हल ।”

“मेपिनिगु खँ न्यना अथे हे याइपिं स्वयं थःपिसं ज्ञां दय्का मकासे मेपिनिगु जक विश्वासय् च्वनिपिं तःसकं प्रमादीपिं मूर्खत खः ।”

“गुम्ह सदाचारीम्ह खः, गुम्ह प्रज्ञाद्वारा (चित्ताग्नियात) शान्त यायेत लगे जुया च्वपिं खः, गुपिं पापकर्म तापाःपिं खः, विरत जुया च्वपिं खः इपिं धीर पुरुषपिं मेपिनिगु खँय् विश्वास याइपिं जुइ मखु ।”

उकिं हे धया तःगु दु -

“अस्सद्धो अकतञ्जू च, सन्धिच्छेदो च यो नरो ।
हतावकासो वन्तासो, स वे उत्तमपोरिसो’ति” ॥

“गुम्हसिनं मेपिसं धाःगु भरय् जक विश्वास याइ मखु, थःम्हं हे निर्वाण सिइके धुंकल, जन्म काये माःगु सांसारिक बन्धन त्वाथले धुंकल, यायेमाःगु ज्या सिधय्के धुंकल अले सकतां तृष्णा ल्हवया फुके धुंकल, अजाम्हसित हे धात्थेम्ह ‘उत्तम पुरुष’ धका धाइ ।”^६

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् सिंह जुलसा जि हे खः ।

- * -

६. थज्यागु वास्तविक धर्म मसिया हे धर्मया नामय् मनूतय्सं छु जक मयाः धयागु स्वयेगु ई मजूनिला ? अनु. ।

३२३. ब्रह्मदत्त जातक

“द्वयं याचनको राज-...” थुगु गाथा शास्तां आलवीलिकक अरगालक चैत्यय् च्वना बिज्यागु इलय् कुटि दय्केगु नियमया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

न्ट्योनेया खँ च्वय् मणिकण्ठ जातक (जा. नं. २५३) स वयेधुंकूगु जुल । थन भगवानं न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छु छिपिं धात्थे यक्व फ्वना जुइपिं, आपा: फ्वना जुइपिं खःला ?” “खः, भन्ते !” धायेवं भगवानं उपिं भिक्षुपित निन्दा यायां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! पुलापिं पण्डितपिंके जुजुं फ्वं धका आग्रहयात नं लप्तेयागु कुसा छपा: व छत: तलुवायागु लाकां छज्व: नं फ्वनेगु इच्छा दया नं मछ्या:गु कारणं जनताया न्ह्योने मफ्वंसे एकान्तय् वना फ्वन । थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा कम्पिल राष्ट्रय् उत्तर पञ्चाल नगरय् पञ्चाल जुजुं राज्य यांना च्वंबले बोधिसत्त्व छगू निगम गामय् ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् वना सकतां शिल्प सय्का लिहाँ वल । हानं तपस्वी प्रब्रज्या कया हिमालयय् फलमूल खाना लिना ननं जीवन हना च्वन । ताःकाललिपा हिमालय च्वना चि व पाउँ सवा कायेया नितिं बस्ति दुथाय् वया उत्तर पञ्चाल नगरय् थ्यंक: वल । अन राजोद्यानय् च्वना, कन्हेखुन्हु भिक्षाया नितिं नगरय् वना लिहाँ वया उद्यानय् च्वं च्वन ।

जुजुं वयागु चर्या खना लयताया वयात लायकुया बैगलय् तया राजभोजन याकल । हानं कबुल याका राजोद्यानय् तया तल । वं न्हिन्हिं जुजुयाथाय् भोजन यांना वर्षावास सिधय्वं हिमालयय् हानं लिहाँ वने मास्ति वय्कल । व लिहाँ वनेबले लैय् वनेत छत: दुगु लाकां छज्व: व लप्तेयागु कुसा छपा: जुजुयाके फ्वनेगु इच्छा जुल । वं ‘जुजुयाके फ्वना काये’ धका बिचा: यात । छन्हु जुजु उद्यानय् वःबले वन्दना यांना फेतुत । वयात खना लाकां व कुसा फ्वने धका मती तल । हानं बिचा: यात मेपिंके ‘थ्व ब्यु’ (फ्वंम्ह) फ्वना च्वनिबले ख्वइ, मेम्ह नं ‘मदु’ धया ख्वया च्वनी । जनतां जित व जुजुयात ख्वया च्वंगु मखनेमा । एकान्तय् सुनानं मखंधाय् थासय् च्वना निम्हं ख्वया सुम्क च्वने ।

वं जुजुयात धाल - “महाराज ! एकान्तय् वने माल ।” जुजुं न्यना राजपुरुषपित तापाक चिइका छूवल । बोधिसत्त्वं बिचा: यात - “यदि जिं याचना यायेबले जुजुं मबिल धाःसा जिमिगु मैत्री स्यनी । उकिं फ्वने मखु ।’ उखुन्हुया दिनय् नां काये मफुगु कारणं धाल - “महाराज ! बिज्याहुँ, लिपा स्वये ।”

हानं छन्हु जुजु उद्यानय् वयेवं अथे हे यांना हानं उकथं तुं, यायां थुकथं याचना मयासे भिनिंदै बिते जुल । अनलि जुजुं बिचा: यात - “आर्य ! जिलिसे एकान्तय् च्वने मास्ते वय्कल । परन्तु परिषद्यात चिइका छ्वसां छुं न्ववाये मफु । धायेगु इच्छा यायां भिनिंदै दयेधुंकल । वसपोलयात ब्रह्मचारी अवस्थाय्

च्चच्चं ताःकाल बिते जुइधुंकल । लासा उद्विग्न चित्त जुया भोग भोगे यायेगु इच्छां राज्य इच्छा याःगु जुइफु । राज्ययागु नां काये मफुगुलिं सुम्क च्वं च्वंगु जुइफु । थौं जिं वसपोलयात राज्यनिसें कया छु माल व बिये ।”

जुजु उद्यानय वना वन्दना याना छखेलिकक फेतुइवं बोधिसत्त्वं एकान्त यय्कल । मनूतयूत चिइका छवयेवं बोधिसत्त्वं छुं नं धाये मफुसेलि धाल - “छपिसं भिंनिदीनिसें एकान्त माल धया एकान्त दःसां छुं नं आज्ञा जुया विमज्याः । जिं राज्यनिसें कया सकतां बिइत तयार दु । छु इच्छा दु, मर्याःसे फवना बिज्याहूँ ।”

“महाराज ! जिं छु फवन व बिया बिज्याये ला ?”

“भन्ते ! बिये ।”

“महाराज ! जित लैय वनेत छतः दुगु लाकां छजु व लप्तेयागु कुसा छपाः माल ।”

“भन्ते ! भिंनिदीतक छपिसं थुलि नं फवने मफया च्वंगुला ?”

“खः, महाराज !”

“भन्ते ! अथे छाया याना विमज्यानागु ?”

“महाराज ! गुम्हसिनं ‘ध्व जित व्यु’ धका फवनि, व ख्वःगु (बराबर) खः, गुम्हसिनं ‘मदु’ धाइ व नं ख्वःगु (बराबर) खः । यदि छपिसं जि ख्वःगु जनतां मखनेमा धका एकान्त यय्का च्वनागु खः । थुलि धया आरम्भयागु स्वपु गाथात धाल -

“द्वयं याचनको राज, ब्रह्मदत्त निगच्छति ।
अलाभं धनलाभं वा, एवंधम्मा हि याचना ॥

“याचनं रोदनं आहु, पञ्चालानं रथेसभ ।
यो याचनं पच्चक्खाति, तमाहु पटिरोदनं ॥

“मा मद्दसंसु रोदन्तं, पञ्चाला सुसमागता ।
तुवं वा पटिरोदन्तं, तस्मा इच्छामहं रहो’ति” ॥

“हे ब्रह्मदत्त जुजु ! फवनिपिनि निगू जक गति दइ - धन लाभ जुइगु व धन लाभ मजुइगु । फवनेगु धयागु थुजागु हे स्वभाव (धर्म) खः ।”

“हे पञ्चाल राष्ट्रया जुजु ! फवनेगुयात ख्वयेगु धाइ । अले गुगु फवनेबले मबिइगु खः, उकियात लिसा कया ख्वयेगु धाइ ।”

“उकिं जि गोप्य व एकान्तया इच्छा याना च्वनागु खः । थन मुं वया च्वंपिं पञ्चाल जनतां जि ख्वयागु व छपिसं लिसा कया ख्वःगु स्वये म्वालेमा धका एकान्त यय्का च्वनागु खः ।”

जुजुं बोधिसत्त्वया आत्म गौरवया भाव खना प्रसन्न जुया वर व्युब्युं प्यपुगु गाथा धाल -

“ददामि ते ब्राह्मण रोहिणीनं, गवं सहस्सं सह पुङ्गवेन ।
अरियो हि अरियस्स कथं न दज्जा, सुत्वान गाथा तव धम्मयुत्ता’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! जिं छपित द्रहैतनाप द्रच्छिम्ह ह्याउँपिं सात बिया च्वना । छपिनिगु धर्म जागु गाथात न्यना छम्ह आर्य मेम्ह आर्ययात गथे मब्युसे च्वने फइ ?”

“महाराज ! जित वस्तुया इच्छा मद्दु । जिं गुगु इच्छा यानागु खः व जक बिया बिज्याहुं ।” छतःया लाकां व कुसा छपाः कया वं जुजुयात उपदेश बिल - “महाराज ! प्रमादरहित जुया बिज्याहुं । दान बिया बिज्याहुं । शीलयागु रक्षा याना बिज्याहुं । उपोसथ-कर्म याना बिज्याहुं ।” हानं, जुजुं वयात अन हे च्वना बिज्याहुं धका धाय्क धाय्कं बोधिसत्त्व हिमालयय् तुं लिहाँ वन । अन अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् जुजु आनन्द खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

३२४. चम्मसाटक जातक

“कल्याणरूपो वतयं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह चम्मसाटक धयाम्ह परिव्राजकयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

Dhamma.Digital

वर्तमान कथा

वया छचंगुतिं पुनेगु, लायेगु, फायेगु आदि याना च्वन । व छन्हु परिव्राजिकारामं पिहाँ वया भिक्षाटन याना च्वंबले भ्याचा ल्वाना च्वंथाय् थ्यन । भ्याचां वयात खना प्रहार यायेया नितिं ल्यूने लिज्यां वना च्वन । परिव्राजकं ‘जि खना गौरव प्रकट याना च्वन’ धका भाःपिल । व चिला मवं । भ्याचा जोरतोरं व्वाय् वया खम्पाय् प्रहार याना गोतुइका बिल । थुकथं व चण्डयाथाय् वनिम्ह धका भिक्षुसङ्घय् नां जाल । भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खँल्हाबल्हा याना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! चर्मसाटक परिव्राजक चण्डयाथाय् वंगुलिं विनाश जुया वन ।

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं फेतुना छु खँ ल्वाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! थ्व आः जक मखु, न्हापा नं चण्डयाथाय् वंगुलिं विनाश जुया वंगु दु ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छ्गू व्यापारी कुलय् जुल । तःधिक जुइवं व्यापार याना जीवन हना च्वन । उगु इलय् चर्मसाटक परिव्राजक वाराणसी भिक्षाटन याना ववं फैचात ल्वाना च्वंगु थासय् थ्यन । वं भ्याचा ल्यूने लिज्यां वंगु खना 'ध्व जि खना गौरव क्यनेत लिहाँ वंगु' धका भाःपिल । व चिला मवं । वं बिचाः यात - 'थुलिमच्छ्र मनूतमध्ये थुम्ह फैचा छ्महसिनं जक जिगु गुण म्हस्यू । वं ल्हाः ज्वजलपा विन्ति याना दना दना हे न्हापांगु गाथा धाल -

“कल्याणरूपो वतयं चतुष्पदो, सुभद्रको चैव सुपेसलो च ।
यो ब्राह्मणं जातिमन्तूपपन्नं, अपचायति मेण्डवरो यसस्सी'ति” ॥

“गुम्ह ध्व यशस्वीम्ह फैचा जातिं मन्त्रं युक्तम्ह ब्राह्मणप्रति आदर गौरव तथा क्यना च्वन । व थुम्ह चतुष्पद बांलाम्ह खः, सुभद्रम्ह खः, सुविनीतम्ह खः ।”

उगु इलय् पसलय् फेतुना च्वम्ह पण्डित व्यापारी उम्ह परिव्राजकयात 'आमथे धाये मते' धाधां निपुगु गाथा धाल -

“मा ब्राह्मण इत्तरदस्सनेन, विस्सासमापज्जि चतुष्पदस्स ।
दब्बम्पहारं अभिकङ्कमानो, अवसक्कती दस्सति सुष्पहार'न्ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! पलख खने मात्रं प्यपां चूम्हसियागु विश्वास याये मते । ध्व जोरतोरं प्रहार यायेया नितिं ल्यूने लिज्यां वना च्वंगु खः । ध्वं जोरतोरं प्रहार याइतिति ।”

उम्ह पण्डित व्यापारी धया च्वंगु इलय् हे भ्याचां दुरर व्वाय् वया खम्पाय् च्वया वयात अन हे गोतुइका बिल । वयात स्याना ततःसकं चिल्लायदंक हाला च्वन । शास्तां उगु खं कनेया नितिं स्वपुगु गाथा आज्ञा जुया विज्यात -

“ऊरुट्ठि भग्गं वट्ठितो खारिभारो, सब्बञ्च भण्डं ब्राह्मणस्स भिन्नं ।
उभोपि बाहा पग्गय्ह कन्दति, अतिधावथ हज्जति ब्रह्मचारी'ति” ॥

“ब्राह्मणयागु खम्पायागु क्वें त्वःधुल । म्हिचायागु भारी कुतुं वन । ब्राह्मणयागु थलबल तज्यात । आः निपां ब्वहः ज्वना ख्वया च्वन - व्वाय् वा, ब्राह्मण सिइन ।”

परिव्राजकं प्यपुगु गाथा धाल -

“एवं सो निहतो सेति, यो अपूजं पसंसति ।
यथाहमज्ज पहतो, हतो मेण्डेन दुम्मती'ति” ॥

“गुम्हसिनं पूज्य मखुम्हसियागु प्रशंसा याना च्वनी, व थथे हे घाःपाः नया च्वनी । गथे जि मूर्खं उम्ह फैचियागु पाखें घाःपाः नये माला च्वन ।”

व ख्वख्वं दादां अन हे सिना वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय्या चर्मसाटक आः याम्ह चर्मसाटक खः । पण्डित व्यापारी जुलसा जि हे खः ।

३२५. गोधराज जातक

“समणं तं मज्जमानो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह ढोंगी भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया खँ न्हापा हे वनेधुंकल । थन नं उम्ह भिक्षुयात शास्ताया न्ह्योने तये हया भिक्षुपिसं बिन्ति यात - “भन्ते ! थुम्ह भिक्षु ढोंगीम्ह खः ।” शास्तां “भिक्षुपिं ! थ्व आः जक मखु न्हापा नं ढोंगी हे खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म गोधाया योनी जुल । तःधिक जुइवं जंगलय् वना च्वं वन ।

छन्हु दुराचारी तपस्वी वया भतिचा तापाक पर्णकुटी दय्का च्वं च्वन । बोधिसत्त्वं शिकार मामां वयात खना सदाचारी तपस्वीयागु पर्णशाला जुइमाः धका भाःपिल । अन वना तपस्वीयात वन्दना याना थःगु निवासस्थानय् वन ।

छन्हु उम्ह कुटिल तपस्वीयात सेवकपिनि छेंय् तयार याना तःगु साःगु ला प्राप्त जुल । न्यन - “थ्व छुकिया ला खः ?” थ्व गोधाया ला धका धागु सिइका रस तृष्णाय् भुले जूगु कारणं वं बिचाः यात । जिथाय् न्हिन्हं वइम्ह गोधायात स्याना साक्क बुका नये माल । घ्यः, धौ व मसला आदि कया यंका अन वना काषायवस्त्रय् दुने कथि सुचुका पर्णकुटिया लुखाय् च्वना बोधिसत्त्व वइगु प्रतीक्षा यायां शान्त, दान्तम्हयें जुया च्वं च्वन ।

गोधा अन वंबले वयागु द्वेषयुक्त ख्वाः खना बिचाः यात - “थ्वं जिमि जातियाम्हसियागु ला नःगु दयेमाः । जिं थ्वयागु जाँच याना स्वये माल ।” वं गुखें फय् वया च्वन उखेपाखे दना वयागु शरीरया गन्ध नं तुना च्वन । वं थःगु जातियाम्हसियागु ला नःगु दु धका सिइकल । तपस्वीं नं वयागु वःगु मखना कथिं दाल । कथिं दाःगु छचनय् मलात, न्हिर्प्यया च्वकाय् लात । तपस्वीं धाल - “छ चुके जुल ।” बोधिसत्त्वं लिसः बिल - “जित ला चुके जुया मलात परन्तु प्यंगू अपायं चुके जुइ मखु ।” व बिस्सू वना चंक्रमणया फुसय् प्वाल्य दुहाँ वना मेगु प्वालं छचों पिछ्खवा हया वलिसे खँल्हाबल्हा यायां निपु गाथात धाल -

“समणं तं मज्जमानो, उपगच्छिमसञ्जतं ।

सो मं दण्डेन पाहासि, यथा अस्समणो तथा ॥

“किं ते जटाहि दुम्मेध, किं ते अजिनसाटिया ।

अब्भन्तरं ते गहनं, बाहिरं परिमज्जसी’ति” ॥

“छंत श्रमण भाःपिया असंयमीम्ह छंथाय् वये लात । गथे सुं छम्ह श्रमण मखुम्ह व्यक्तिं दाइगु खः, वथे हे छं जित कथिं दाल ।”

“हे दुर्बुद्धि ! जटां छु हे याइ ? अले चलायागु छचंगुति भुना छंत छु हे जुइ ? दुने ला छ फोहरी हे खः । पिने हे जक छं सिला च्वन ।”

वयागु खें न्यना तपस्वीं स्वपुगु गाथा धाल -

“एहि गोध निवत्तस्सु, भुञ्ज सालीनमोदनं ।
तेलं लोणञ्च मे अत्थि, पहूतं मय्ह पिप्फली’ति” ॥

“हे गोध ! वा । शाली जाकिया जा न । जिथाय् चिकं दु, चि दु अले हिं, जी, पालु, मल्ला व मले आदि मसालत नं यक्व दु ।”

वयागु खें न्यना बोधिसत्त्वं प्यपुगु गाथा धाल -

“एस भिय्यो पवेक्खामि, वम्मिकं सतपोरिसं ।
तेलं लोणञ्च कित्तिसि, अहितं मय्ह पिप्फली’ति” ॥

“थुगु सच्चिद्दगू पोरस (जाः) दुगु भुलांया दुने हानं दुहाँ वने । छं चिकं व चियागु फुईं फाय् याना च्वन । हिं आदि मसला जित मनिं ।”

थथे खें न्यंका हानं उम्ह कुटिल तपस्वीयात ख्यात - “अहो, कुटिल जटिल ! छ थन च्वं च्वन धाःसा जःखःयापिं मनूतय्त ‘थ्व खूं खः धया ज्वंका बिये, अपमानित याना बिये । तुरन्त बिस्यूं हूं ।” कुटिल जटिल अनं बिस्यूं वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् कुटिल जटिल थुम्ह ढोंगी भिक्षु खः । गोधराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

३२६. कक्कारु जातक

“कायेन यो नावहरे...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वं सङ्गभेद याना ब्वना यंका तःपिं भिक्षुपितं अग्रश्रावकपिसं लित ब्वना यंकेवं वयागु म्हुतुं क्वाःगु हि ल्हवत । भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खें ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्तं मखुगु खें ल्हाना सङ्गभेद यात । थौं म्हिग रोगी जुया तःच्वतं दुःख सिया च्वन ।” शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु

खै लहाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खै” धका विन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक मखु न्हापा नं थ्व मृषावादी हे खः, आः जक मृषावादया कारणं थ्वं दुःख भोगे याःगु मखु न्हापा नं भोगे याःगु दु” आज्ञा जूसे शास्तां पूर्वजन्मया खै आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीक कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् त्रयस्त्रिंश भवनय् छम्ह देवपुत्र जुल । उगु इलय् वाराणसी महोत्सव जुल । आपालं नाग, गरुड व भुम्मदृक देवतापिं वया उत्सव स्वःवल । त्रयस्त्रिंश भवनं नं प्यम्ह देवपुत्रपिं कक्कारु धयागु दिव्य पुष्प स्वां छुना उत्सव स्वःवल । भिंनिगू योजनयागु नगर छगुलिं उगु स्वां ह्वाला ह्वाला बास वल । मनूतय्सं मती तल - ‘थुजागु स्वांमा सुनां छुना तःगु ?’ मनूतय्सं इमित माला च्वन धका सिइका देवतापिसं राजाङ्गणया फुसय् च्वय् च्वना तःधंक देव प्रतापं आक्सय् दना च्वन । जनता मुन । जुजु, श्रेष्ठी व उपराज आदिपिं नं थ्यंकः वल ।

मनूतय्सं न्यन - “स्वामी ! गुगु देवलोकं बिज्यानागु ?”

“त्रयस्त्रिंश देवलोकं वयागु ।”

“छु ज्याय् बिज्यानागु ?”

“उत्सव स्वयेत वयागु ।”

“थुपिं स्वांतय्गु नां छु ?”

“थ्व दिव्य कक्कारु पुष्प खः ।”

“स्वामी ! छपिसं दिव्यलोकय् मेगु क्वखाना बिज्याहूँ । थ्व जिमित बिया बिज्याहूँ ।”

“थुगु दिव्यपुष्प तःसकं प्रताप दुगु स्वां खः । देवतापितं जक ल्वःगु खः । मनुष्यलोकय् च्वनिपिं मभिंपिं, मूर्खपिं, तुच्छ विचार दुपिं, दुश्चरित्रपिंत योग्य मजू । परन्तु गुपिके थुजा-थुजागु गुणत दइ, इमित योग्य जू ।”

थुलि धया इपिमध्ये जेष्ठम्ह देवपुत्रं थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

“कायेन यो नावहरे, वाचाय न मुसा भणे ।

यसो लद्धा न मज्जेय्य, स वे कक्कारुमरहती’ति” ॥

“गुम्ह व्यक्तित् शरीरं सुयागुं छुं वस्तु खुया मकाः । ज्यान वंसां वचनं मखुगु खै ल्हायेगु मयाः । अले हानं ऐश्वर्य दयेवं प्रमादी जुया अभिमान मयाः । वं हे कक्कारुयात (धारण याये) योग्य जू ।”

“उकिं सुयाके अजागु गुण दु, फवं, बिया बिये ।”

वयागु खै न्यना पुरोहितं विचाः यात - ‘जिके ला अजागु गुण छता नं मद्दु अथेसां मखुगु खै ल्हाना हेय्का जूसां थुपिं स्वां काये माल । थय् जुइवं जनतां जिके अजागु गुण दु धका सम्भे जुइ ।’ “जिके अजागु गुण दु” धया वं इमिके स्वां कया स्वां छुत । अनंलि निम्हम्ह देवपुत्रयाके फ्वन, गुम्हसिनं थुगु गाथा धाःगु जुल -

“धम्मेन वित्तमेसेय्य, न निकत्या धनं हरे ।
भोगे लद्धा न मज्जेय्य, स वे कक्कारुमरहती’ति” ॥

“गुम्हसिनं धार्मिकपूर्वकं धनं माली, छलकपटं यानां धनं दय्का काइ मखु । भोगं वस्तुं दइबले प्रमादी जुइ मखु । व हे जकं कक्कारुयात योग्यं जू ।”

पुरोहितं (वयाके नं) “जिके अजागु गुणं दु” धका पवनां छुत । अले स्वम्हम्ह देवपुत्रयाके याचना यात । गुम्हसिनं थुगु स्वपुगु गाथा धाःगु जुल ।

“यस्स चित्तं अहालिद्धं, सद्धा च अविरागिनी ।
एको सादुं न भुज्जेय्य, स वे कक्कारुमरहती’ति” ॥

“गुम्हसिया चित्तं हलूथें रागय् रंगे मजूसे स्थिरगु प्रेमं दुम्ह जुइ । अले गुम्हसिया श्रद्धां क्वातुसे च्वनी । हानं सासाःगु वस्तुं दइबले याकचां जकं मनःसे मेपितं इनाचना बिइ, व हे जकं कक्कारुयात अवश्यं नं योग्यं जू ।”

पुरोहितं (वयाके) “जिके अजागु गुणं दु” धया हेय्का पवनां छुत । अले प्यम्हम्ह देवपुत्रयाके याचना यात । गुम्हसिनं थुगु प्यपुगु गाथा धाःगु जुल -

“सम्मुखा वा तिरोक्खा वा, यो सन्ते न परिभासति ।
यथावादी तथाकारी, स वे कक्कारुमरहती’ति” ॥

“गुम्हसिनं न्त्योने नं ल्यूने न सत्पुरुषपिनिगु परिहासं याइ मखु । गुम्हसिनं गथे धाइगु खः, अथे हे याइगु जुया च्वन । व हे कक्कारुयात अवश्यं नं योग्यं जू ।”

पुरोहितं “जिके अजागु गुणं दु” धया हेय्का वयाके नं पवनां छुत ।

प्यम्ह देवपुत्रपिंसं प्यमां स्वांमां व स्वां पुरोहितयातं बिया देवलोक्य् लिहां वन । इपिं लिहां वनेवं पुरोहितया छ्चो तःसकं तज्याइथें च्वंकं स्यानां वल । नःगु धारं पाःथें च्वंकं स्यात । व स्यानां सास्तिं जुया उखें थुखें ग्वारा-ग्वारा तुतुं ततःसकं हालां हल । छु खें खः ? धका न्यनेवं धाल -

“जिं थःके मदुगु गुणं दु धका मखुगु खें ल्हाना उपिं देवपुत्रपिंके स्वांमां व स्वां पवनां (ठगे यानां) कया । जिके च्वंगु स्वां लिक्कया यंकि ।”

मनूतय्सं स्वां लिक्कयेत कुतः यात परन्तु सुनानं लिक्कये मफुत । नयां पाता तासे जुइथें न्याक्क तासे जुया च्वन ।

वयात बुया छेंय् यंकल । वं अनं चिच्यायेदंकं हालां जूगु न्हेन्हु दत । जुजुं अमात्यपितं सःतके छ्वया न्यन - “दुश्चरित्रम्हं ब्राह्मणं सिइन, छु यायेगु ?”

“देव ! हानं छको उगु हे छांटं उत्सव न्याय्का बिज्याहूँ । देवपुत्रपिं हानं बिज्याइ ।”

जुजुं हानं उत्सव याकल । देवपुत्रपिं हाकनं वल अले नगरं छगुलिं ह्वाला ह्वाला बास वयेक स्वां छुना अथे हे राजाङ्गणय् वया च्वय् च्वंवल ।

जनता मुना उम्ह दुष्टम्हं ब्राह्मणयातं हया देवतापिनि न्त्योने तप्यंकं थसः पाय्का थ्यना बिल । वं देवपुत्रपिंके याचना यात - “स्वामी ! जितं जीवनदानं व्यु ।”

देवपुत्रपिसं धाल - “ध्व स्वांत छथें जाम्ह दुष्टम्ह, दुश्शीलम्ह पापीया नितिं योग्य मजूगु खः । छं जिमित हेयूका धका सम्भे जुल । छं मखुगु खँ ल्हाःगुया फल भोगे यायेमाल ।” थुकथं देवपुत्रपिसं जनताया दथुइ वयागु निन्दा याना छचनं स्वाँमा त्वका, जनतायात उपदेश बिया थथःपिनिगु थासय् तुं लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ब्राह्मण देवदत्त खः । उपिं देवतापिं मध्ये छम्ह काश्यप, छम्ह महामौद्गल्यायन् व छम्ह सारिपुत्र खः । अले दकले थकालिम्ह देवपुत्र जुलसा जि हे खः ।

- * -

३२७. काकवती जातक

“वाति चायं ततो गन्धो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह उद्विग्न चित्तम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् शास्तां उम्ह भिक्षुयाके न्यना बिज्यात- “भिक्षु ! छु छं धात्थें उद्विग्न चित्त जूगु खःला ?”

“भन्ते ! धात्थें खः ।”

“छु जुया उद्विग्न चित्त जूगु ?”

“भन्ते ! रागयागु कारणं ।”

“भिक्षु ! मिसापित रक्षा याना तये फइ मखु । इपिं अरक्षणीयपिं खः । पुलापिं पण्डितपिसं मिसापित समुद्रया दथुइ सिम्बसिमाय् तया वयात सुरक्षित याना तयेत स्वत । परन्तु तये मफुत ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म जुजुया महारानीया कोखय् जुल । तःधिक जुइवं बौम्ह सिइकथं राज्य चले यात । काकावती धयाम्ह वया महारानी खः, देवअप्सरारथें बांलाम्ह । थन ध्व संक्षिप्त बाखँ खः । विस्तृत अतीत कथा कुणाल जातक (जा. नं. ५३६) स वइतिनि ।

उगु इलय् छम्ह गरुडराज मनुष्य भेष्य् वल । वं जुजु नापं जू म्हिता महारानी खना आसक्त जुया वयात गरुडभवनय् यंकल । अन वं वनापं रमण यात । जुजु लानि मखंसेलि नटकुवेर धयाम्ह गन्धर्वयात लानि माल हति धाल । वं लानि गरुडराजयाथाय् दु धका सिद्धकल । अले व छगू पुखुसिथय् एरक वनय् गोतुला च्वन । गरुडराज अनं ब्वया वने त्यंबले वयागु पपूया छकु कापी सुप्यू वन । थुकथं गरुडभवनय् थ्यंका अन पपूतिं पिहाँ वया लानिनाप रमण याना च्वन । हानं वयागु पपूति सुपिना लिहाँ वल । गरुडराज जुजुलिसे जू म्हिता च्वनिबले व थःगु वीणा कया जू म्हितीथाय् जुजुनापं च्वना न्हापांगु गाथायागु म्येँ हाल -

“वाति चायं ततो गन्धो, यत्थ मे वसती पिया ।
दूरे इतो हि काकवती, यत्थ मे निरतो मनो’ति” ॥

“थुगु नस्वाः गन जिमि यःम्ह प्रिया च्वं च्वंगु दु अनं हे वया च्वन । थुगु थासं तापाक गन जिगु न्ह्याइपु ताः, अन हे काकवती च्वं च्वंगु दु ।”

थुगु खँ न्यना गरुडराजं निपुगु गाथा धाल -

“कथं समुद्रमतरी, कथं अतरि केपुकं ।
कथं सत्त समुद्धानि, कथं सिम्बलिमारुही’ति” ॥

“छं गुकथं समुद्र पार तरे याना ? गुकथं केपुक नदी पार तरे याना ? गुकथं न्हेगू समुद्र हाचां गाया ? अले गुकथं सिम्बसिमा गया ?”

वयागु खँ न्यना नट कुवेरं स्वपुगु गाथा धाल -

“तया समुद्रमतरिं, तया अतरि केपुकं ।
तया सत्त समुद्धानि, तया सिम्बलिमारुहि’न्ति” ॥

“छंगु (ग्वाहालिं) समुद्र पार जुल । छंगु (ग्वाहालिं) हे केपुक नदी पार जुल । अले छंगुपाखें हे न्हेगू समुद्र हाचां गाल । छंगु (ग्वाहालिं) हे सिम्बसिमाय् गयाम्ह जुल ।”

अनंलि गरुडराजं प्यपुगु गाथा धाल -

“धिरत्थु मं महाकायं, धिरत्थु मं अचेतनं ।
यत्थ जायायहं जारं, आवहामि वहामि चा’ति” ॥

“जिगु म्ह तःधिकसां धिक्कार हे का । जिगु अचेतन अवस्थायात धिक्कार दु । गुम्ह जिं थः कलाया ल्यवःयात कुबिया हया नं च्वना, यंका नं च्वना ।”

वं लानियात लिता हया जुजुयात बिइ हल अले हानं नगरय् गुबलें मवल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्तम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित लुल । उगु इलय् नटकुवेर उद्विग्न चित्तम्ह भिक्षु खः । जुजु जुलसा जि हे खः ।

३२८. अननुसोचिय जातक

“बहूनं विज्जती भोत्ति-” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् कला सिइम्ह छम्ह कुटुम्बिकया बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वया कला सिसैनिसें मो नं मल्हु, न नं मनः, ज्याखँ नं मयाः । शोकाकुलित जुया मसानय् वना ख्वया हाला जुया च्वन । वयागु दुनुगलय् दुने जुलसा छेया गजूति च्याना च्वंगु मतथे स्रोतापत्तिफलयागु उपनिश्रय च्याना च्वंगु दुगु जुल ।

प्रत्यूष समयय् लोकय् शास्तां स्वया विज्यागु इलय् वयात खंका विज्याना “ध्वयात शोकं तापाका स्रोतापत्तिमार्गय् तये फुम्ह मनू जि बाहेक मेपिं सुं दइ मखु” धका सिइका विज्याना “ध्वयात ग्वाहालि याइम्ह जुइ माल” धका भिक्षाटनं लिहाँ विज्याना भोजन धुंका अनुगामी श्रमणयात च्वना वयागु छेक्वय् लुखाय् थ्यंकाः विज्यात । अले कुटुम्बिकं सुगत विज्याना च्वंगु दु धयागु न्यना लसकुस आदि सत्कार यायेधुंका भगवान् लाया तःगु आसनय् फेतुना विज्यात । अले कुटुम्बिक वया छखेलिक्क पेतुत । भगवानं वयाके “उपासक ! छं छु चिन्ता याना च्वनागु ?” धका न्यना विज्याबले “खः, भन्ते ! कला सिइगुलिं वयागु हे कारणय् शोक याना चिन्ता याना च्वनागु” धका बिन्ति यात । शास्तां “उपासक ! विनाश जुइगु वस्तु विनाश हे जुइ । विनाश जुइगु वस्तु विनाश जुल धका उकियागु चिन्ता यायेगु उचित मजू । पुलांपिं पण्डितपिंसं कला सिना वन नं विनाश जुइगु वस्तु विनाश जुल धया चिन्ता मयाः” आज्ञा जूबले वं उगु खँ कना विज्यायेत प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात । अतीत कथा भिगूगु निपातय् चूलबोधि जातक (जा. नं. ४४३) स वइतिनि । थन जुलसा संक्षिप्त कथा थुकथं दु -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म ब्राह्मण कुलय् जुल । तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् वना सकतां विद्या सय्के सिइके याना लिहाँ वया मांबौयाथाय् वन । थुगु जातककथं बोधिसत्त्व कुमार ब्रह्मचारी खः । अनलि वया मांबौपिंसं “छंगु नितिं भम्चा माय्के त्यना” धका धाल । बोधिसत्त्वं धाल - “जिगु नितिं घर गृहस्थाश्रमया ज्या मदु । छलपोलपिं मदयेधुंका जि प्रव्रजित जुया वने ।” इमिसं बरोबर धासेलि वं छम्ह लुंयाम्ह मिसामचा दय्के बिया - “यदि थुलि बांलाम्ह कुमारी दःसा ग्रहण याये” धका धाल ।

वया मांबौपिंसं उगु लुंयाम्ह ल्यासेयात त्वपुया तःगु रथय् तया - “हूँ, जम्बुद्वीपय् चाःहिला गन थपाय्चवतं बांलाम्ह ब्राह्मणी खनी अन हे थुम्ह लुंयाम्ह ल्यासे बिया वयात हति” धया तःधंगु परिवारलिसे मनूत छ्वया बिल ।

उगु इलय् छम्ह पुण्यवान सत्त्व ब्रह्मलोकं च्युत जुया काशी देशय् छगू निगम गामय् चैय्गू कोटी वैभव दुगु ब्राह्मण छैय् म्हचाय्मचा जुया जन्म जुल । सम्मिल्लहासिनी धयागु नां छुना तल ।

व भिंखुर्दया उमेरय् थ्यंबले तःसकं बांला । सर्वाङ्ग सम्पन्न देवकन्यार्थे प्रासादिका (स्वये हे) बांलासे यइपु जू । वयाके नं क्लेशया रूपय् न्हापा गुबले नं चित्त उत्पन्न जूगु म्दुनि । परम ब्रह्मचारिणी खः । सुवर्णरूप ज्वना चाःहिला च्वं पिं उगु गामय् थ्यन । अन उगु रूप खना मन्तय्सं धायेगु यात - “फलानाम् ब्राह्मणया म्हचाय् सम्मिल्लहासिनी छाय् थन दना च्वंगु ?”

भम्चा माःवंपिंसं थ्व खँ ताया उगु ब्राह्मण कुलय् वना सम्मिल्लहासिनीयात धाःवन । वं “छलपोलिपिं मदयेधुंका प्रव्रजित जुये, जित घर गृहस्थियागु छुं ज्या म्दु” धका मांभौपित खबर छवत । “म्हचाय् मय्जु ! छ छु प्रव्रजित जुइ ?” धया लुंया मूर्ति ज्वना वःपिं विशाल परिवारयात बिया छवत । बोधिसत्त्व व सम्मिल्लहासिनी निम्हसियां इच्छा मदय्क मदय्क नं मङ्गलकार्य सम्पन्न यात । छगू हे कोथाय् च्वंसां, छगू हे खाताय् दचंसां नं इमिसं परस्परय् रागचित्त तथा स्वयेगु मयाः । निम्हं भिक्षुपिंथें, निम्हं ब्रह्मचारीपिंथें जुया छगू हे थासय् च्वं च्वन ।

लिपा बोधिसत्त्वया मांभौपिं परलोक जुल । वं थः मांभौपिनिगु शरीरकृत्य याये सिधय्का सम्मिल्लहासिनीयात सःतके छवया धाल - “भद्रे ! जिगु कुलयापाखें चैय्गू कोटी धन दु - थ्व थुलि धन कया थुगु कुटुम्बया हेरविचार या, जि प्रव्रजित जुये” धका धाल ।

“आर्यपुत्र ! छपिं प्रव्रजित जुया बिज्यायेगु खःसा जि नं प्रव्रजित जुये । छपित त्वःता च्वने मखु ।”

दक्क फुक्क धन दानया नितिं परित्याग याना ई फायेथें सकतां सम्पत्ति त्वःता इपिं निम्हं हिमालयय् वना तपस्वी भेषकथं प्रव्रजित जुया वनया फलमूलद्वारा जीविका याना ताःकालतक अन हे च्वं च्वन । लिपा चि व पाउँया सवा कायेया नितिं हिमालयं कुहाँ वया छसिं कथं वाराणसी थ्यंका जुजुया उद्यानय् च्वं च्वन ।

रक्खा सुक्खा ल्वाकःज्यागु भोजन याना अन च्वं च्वंमध्ये निस्सार भोजनया कारणं याना सुकुमारी जूम्ह परिव्राजिकाया हि कुहाँ वइगु रोग जुल । अनुकूल वासः मदया तःसकं कमजोर जुल । भिक्षाटनया ई जुइवं बोधिसत्त्वं वयात व्वना नगर ध्वाखाया छगू सतलया सिपौति गोतुइका थः स्वयं भिक्षाटनया नितिं वन । व थ्यंकः मवनिबले हे व सिना परलोक वन । परिव्राजिकाया रूपसम्पत्ति खना छचालं भुना च्वं पिं महाजनपिं खवया च्वन । बोधिसत्त्व भिक्षाटन याना लिहाँ वःबले व सिना च्वंगु सिइका “विनाश जुइगु वस्तु विनाश जुल । सकतां संस्कार अनित्य खः । भीपिं सकलें थ्व हे गतियापिं खः” धका बिचाः याना थ्यना तःगु सिपौति च्वना ल्वाकः ज्यागु भोजन याना नुसिल । छचालं भुना च्वं पिं मन्तय्सं - “भन्ते ! थुम्ह परिव्राजिका छपिनि सु खः” धका न्यन ।

“गृहस्थी जुया च्वनाबले जहान खः ।”

“भन्ते ! जिपिं जुलसा सह यानां सह याये मफया खवया च्वना, विरह याना च्वना धाःसा छपिं छाय् खवया बिमज्यानागु ?”

“जीवित जूबले ला जिमि सुं खः । आः परलोक वने धुंकुगुलिं जिमि सुं मखुत । मेपिनिगु बशय् वनेधुंक्मसिया नितिं जि छाय् खवयेगु ?” धया महाजनपित धर्मदेशना यायां बोधिसत्त्वं थुपिं गाथात धाल -

“बहूनं विज्जती भोती, तेहि मे किं भविस्सति ।
तस्मा एतं न सोचामि, पियं सम्मिल्लहासिनि ॥

“तं तं चे अनुसोचेय्य, यं यं तस्स न विज्जति ।
अत्तानमनुसोचेय्य, सदा मच्चुवसं पतं ॥

“न हेव टित्तं नासीनं, न सयानं न पद्धगुं ।
याव व्याति निमिसति, तत्रापि रसती वयो ॥

“तत्थत्तनि वतप्पद्धे, विनाभावे असंसये ।
भूतं सेसं दयितब्बं, वीतं अननुसोचियन्ति” ॥

“भो ! थुम्ह सम्मिल्लहासिनी जिमि यःम्ह जहान खः । परन्तु आः वया मृत्यु जुया सकलें वनेमाःथाय् वनेधुंकल । आः व जिमि सुं मखुत । उकिं हे वयागु कारणय् जिं शोक मयानागु खः ।”

“यदि छु छु दइ मखुगु खः उगु उगुया बारे शोक यायेगु खःसा थःगु हे बारे छाया शोक मयायेगु ? गुगु कि न्ह्याबलें मृत्युया बशया न्ह्योने न्ह्यावना च्वंगु दु ।”

“दचनेगु, फेतुइगु, गोतुलेगु व जुइगु ईर्यापथया समयावधिया ईया खँ छखे हे ति । मिखा चाय्केगु व तिइगु समयय् तर्क आयु क्षय जुया हे च्वं च्वंगु दु ।”

“गुगु इलय् थः बच्छि आयु थ्यनिगु खः उगु इलय् थःगु मरणतक शंकारहित जुइगु खः । उकिं म्वाना च्वांपिंप्रति दया तयेमाः । सिना वनेधुंकूपिनि नितिं शोक याना छु हे जुइ ?”

थुकथं महासत्त्वं प्यपु गाथाद्वारा अनित्यतासम्पन्धी विषयय् प्रकाश याना धर्मदेशना यात । महाजनपिसं परिव्राजिकायागु अन्तेष्टिक्रिया यात । बोधिसत्त्व हिमालयपाखे वना ध्यानाभिज्ञ लाभ याना ब्रह्मलोकपरायण जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्य खँया प्रकाश याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् कुटुम्बिक स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् सम्मिलहासिनी जूम्ह राहुलमाता (यशोधरा) व तपस्वी जूम्ह जुलसा जि हे खः ।

- * -

३२९. काळबाहु जातक

“यं अन्नपानस्स...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लाभ-सत्कार नष्ट जूम्ह देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

देवदत्तं तथागतप्रति अकारणं हे मनय् वैरभाव तथा वसपोलयात स्याकेत धनुषधारीपितं छूवया स्याके छूवत अले नालागिरि किसि तोतका स्याके छूवबले मनूतय् न्ह्योने वयागु द्वेष प्रकट जुल । गुपिसं वयात नियमितरूपं भोजन तये यंकिगु खः, इमिसं वयात भोजन तये हयेगु बन्द याना बिल । जुजु

(अजातशत्रु) नं वयाथाय् वयेगु त्वःता विल । वयात दुगु लाभ-सत्कार मदया वनेवं वं गृहस्थीपिनिथाय् वना पवना पवना नया जुल । भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खँ ल्हात - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्तं लाभ-सत्कार दय्केत कुतः यात परन्तु गुलि नं (न्हापा) दुगु खः थुक्रियात कायम याना तये तकं मफुत ।

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ ।” “भिक्षुपिं ! आः जक मखु न्हापा नं लाभ-सत्कार नष्ट जूगु दु” आज्ञा जूसे शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी धनञ्जय जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व राध धयाम्ह तोत्ता (सुगा) जुल । परिवार यक्व दुम्ह, बांलागु शरीर दुम्ह । चिधिकम्ह किजाया नं खः पोडुपाद ।

छम्ह शिकारी इपिं दाजुकिजा निम्हसितं ज्वना वाराणसी जुजुयात बिइ हल । जुजुं इमित लुंयागु पंजलय् कुना लुंया थलय् कस्ति, कःनि, सासाःगु खीर जा व साखःति (शरवत) त्वंका लहिना तल । आपालं हनाबना तया लहिना तल । लाभ व यश नितां यक्वं बिया तल ।

छम्ह व्याधा कालबाहु धयाम्ह तःधिकम्ह हाकुम्ह माकः हया जुजुयात बिइ हल । व लिपा वःम्ह जूम्ह जूगुलिं वयात यक्व लाभ-सत्कार दुगु जुल । तोत्तापितं लाभ-सत्कार म्हो जुल । बोधिसत्त्वयागु चित्त मस्यंकूसे थातं तया तल, वं छुं मधाः । चिधिकम्हसिया दुनुगःलय् स्यात । वं धाल - दाइ ! थुगु लायकु छेंय् भीत सासाःगु भिभिंंगु नसा नये दुगु खः आः भीत मंत । कालबाहु माकःयात जक नका तल । भीत थन धनञ्जय जुजुयाथाय् लाभ-सत्कार मदुसा थन च्वनां छु याये ? नु, जंगलय् हे वना च्वं वने नु । वया दाइनाप खँल्हाबल्हा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“यं अन्नपानस्स पुरे लभाम, तं दानि साखमिगमेव गच्छति ।
गच्छाम दानि वनमेव राध, असक्कता चस्म धनञ्जयाया’ति” ॥

“थुम्ह जुजुं भीत बिया तःगु अन्नपान आः माकः नं नया च्वन । हे राध ! भीपिं वनय् वनेनु । भीपिं धनञ्जय (जुजु) पाखँ सत्कार मदुपिं जुल ।”

वयागु खँ न्यना (दाजुम्हं) राधं निपुगु गाथा धाल -

“लाभो अलाभो यतो अयसो च, निन्दा पसंसा च सुखञ्च दुक्खं ।
एते अनिच्चा मनुजेषु धम्मा, मा सोचि किं सोचसि पोडुपादा’ति” ॥

“हे पोडुपाद ! लाभ व अलाभ, यश व अयस, निन्दा व प्रशंसा तथा सुख व दुःख थुपिं (अष्टलोक धर्म) मनुष्यलोकय् च्वंगु अनित्य धर्मत खः । छाया चिन्ता याना च्वनागु ? चिन्ता याये मते ।”

दाजुया खँ न्यना माकः खना ईर्ष्या मदय्के मफुम्ह पोडुपादं स्वपुगु गाथा धाल -

“अद्दा तुवं पण्डितकोसि राध, जानासि अत्थानि अनागतानि ।
कथं नु साखामिगं दक्खिसाम, निद्धावितं राजकुलतोव जम्म’न्ति” ॥

“हे राध ! छ अवश्य नं पण्डित खः छं धाःगु खं न्यने धाये । छं भविष्ययागु खं स्यू । थुम्ह नीचम्ह माकःयात लाय्कुलिं पितिना छ्वइगु खं गुकथं स्वये दइगु, थ्व खं कं ।”

वयागु खं न्यना राधं प्यपुगु गाथा धाल -

“चालेति कण्णं भकुटिं करोति, मुहुं मुहुं भाययते कुमारे ।
सयमेव तं काहति काळबाहु, येनारका टस्सति अन्नपाना’ति” ॥

“न्हाय्पं संका, खाः स्यंका बारम्बार राजकुमारपितं ख्याना विइ । थ्व कालबाहुं थःम्हं तुं याना नसा त्वंसां तापाना वनीतिनि ।”

कालबाहुं नं छु दिनं हे राजकुमारपिनि न्ह्योने न्हाय्पं संका आदि याना राजकुमारपितं ख्याना बिल । इपिं ग्याना चिल्लायदंक हाल । जुजुं न्यन - “छु खं खः ?” कारण सिइवं “थ्वयात पितिना छ्व” धया वयात पितिना छ्वत । तोत्तातयूत लाभ-सत्कार न्हापायाथें तुं जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् कालबाहु देवदत्त खः । पोद्दपाद आनन्द खः अले राध जुलसा जि हे खः ।

- * -

३३०. सीलवीमंस जातक

“सीलं किरेव कल्याणं-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह शील परीक्षक ब्राह्मणयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

नितां खं (वर्तमान व अतीत कथा) वनेधुंक्गु सीलवीमंसं जातक (जा. नं. ८६) स दु । थन जुलसा बोधिसत्त्व वाराणसी जुजुया पुरोहित जुया च्वंम्ह खः । शील परीक्षा याना स्वयेत वं स्वन्हुतक सराफीया पसलं कार्षापण (लुंया दां) खुया काल । अनंलि “थ्व खूं खः” धया वयात ज्वना जुजुयाथाय् यंकल । जुजुया न्ह्योने दना वं थथे धाल -

“सीलं किरेव कल्याणं, सीलं लोके अनुत्तरं ।
पस्स घोरविसो नागो, सीलवाति न हज्जती’ति” ॥

“लोकय् शील सदाचार हे कल्याणकारी खः । शील सदाचार हे अनुत्तर (ज्वः मदुगु) खः । का, स्व, शीलवान् धाःम्ह घोर-विषधारी सर्पं नं मन्याः ।”

थुगु न्हापांगु गाथाद्वारा शीलयागु वर्णन याना जुजुपाखें प्रव्रज्या जुइगु अनुमति प्राप्त याना प्रव्रजित जुइत वन ।

छुम्ह नाय्या पसलं छुम्ह इमां ला छकु क्वाना आकासय् ब्वया वन । वयात मेपिं भंगःतयसं छुचालं भुना त्वाथलं क्वाना न्यात । स्यागु सह याये मफया वं ला पाय् त्वःता बिल । अले उकियात मेम्हसिनं टिपे यात । सुनां सुनां टिपे यात वयात-वयात भंगःतयसं लिना यंकल । सुनां-सुनां त्वःतल व-व सुखी जुल । थ्व खना बोधिसत्त्वं “थुगु कामभोग धयागु लाया टुक्राथें हे खः । थ्व ज्वम्हसित जक दुःख जुइ, त्वःतूम्हसित सुख जुइ” धका बिचाः याना निपुगु गाथा धाल -

“यावदेवस्सहू किञ्चि, तावदेव अखादिसुं ।
सङ्गम्म कुलला लोके, न हिंसन्ति अकिञ्चन’न्ति” ॥

“गुबलेतक थुम्ह इमायाके लाया टुक्रा दुगु खः, अबलेतक भंगःत मुना थ्वयात क्वाना दुःख बिया च्वन । लोकय् गुम्हसियाके छुं मदु, वयात हिंसा व सास्ति याइ मखुगु जुया च्वन ।”

व नगरं पिहाँ वया गामय् थ्यंबले सन्ध्या जुइवं छखा छेंय् वना दचंवन । अन पिङ्गला धयाम्ह दासी छुम्ह मनूयात फलानागु इलय् वा धका भाय् यात । अले थःपिनि थुवातयगु तुति सिला बिइधुंका इपिं दचनेधुंका वं मिजंयागु प्रतीक्षा याना झ्यालय् च्वना ‘आः वइला’ धाधां न्हापांगु याम बिते यात, निगूगु याम बिते यात । प्रत्युष समय जुइवं आः व वइ मखुत धया निराश जुया न्हयो वयकल । थुगु कारण खना - “थुम्ह दासी उम्ह मनू वइ धका थपाय्हाक ईतक पिया च्वन । आः व वइ मखुत धका आशा त्वःता बिइवं वं न्हयो वयकल । स्नेहलय् आशा जुइगु दुःख खः अले आशा मदुगु हे सुख खः” धका बिचाः याना बोधिसत्त्वं स्वपुगु गाथा धाल -

“सुखं निरासा सुपति, आसा फलवती सुखा ।
आसं निरासं कत्वान, सुखं सुपति पिङ्गला’ति” ॥

“आशा मदुम्ह सुखं दचनिगु जुया च्वन । फलदायी आशा जुलसा सुख जुइ । आशायात त्वाःथला पिङ्गला सुखपूर्वक दचना च्वन ।”

कन्हेखुन्हु व अनं जंगल स्वया वन । अन वं ध्यान प्राप्त याना च्वना च्वंम्ह छुम्ह तपस्वीयात खना - “थुगु लोक व परलोकय् ध्यानसुख सिबे तःधंगु मेगु मदु” धका बिचाः याना प्यपुगु गाथा धाल -

“न समाधिपरो अत्थि, अस्मि लोके परम्हि च ।
न परं नापि अत्तानं, विहिंसति समाहितो’ति” ॥

“थुगु लोकय् व परलोकय् समाधि सुखथें जागु सुख मेगु मदु । समाहित चित्त जूम्हं थःत नं कतर्पित नं हिंसा याइ मखु ।”

थुलि मती तया व जङ्गलय् दुने वना ऋषिभेषकथं प्रव्रजित जुया ध्यानाभिज्ञ लाभ याना ब्रह्मलोक-परायण जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् तपस्वी जूम्ह जुलसा जि हे खः ।

कुटिदूसक वर्ग क्वचाल ।

४. कोकिल वर्ग

३३१. कोकिल जातक

“यो वे काले असम्पत्ते-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कोकालिकयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा तक्कारिय जातक (जा. नं. ४८९) स विस्तारं वइतिनि ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया मन्त्री-रत्न जुल । जुजु तःसकं हे खँ सुवाम्ह जुया च्वन । बोधिसत्त्वं जुजु खँ सुवा जूगुयात रोके यायेत उपाय माला जुया च्वन ।

छन्हु जुजु उद्यानय् वना मङ्गल शिला (त्वहँ फाँत) य् फेतुना च्वन । उकिया फुसय् अँमा छमा दु । अन छम्ह क्वःया स्वय् हाकुम्ह कोयली भंगलं थःगु ख्येँ तया थकल । कोनीनं कोयलीया ख्येँ थःगु हे ख्येँ भाःपिया बिचाः याना तल । लिपा अन दुगु ख्येँमध्ये छगलं कोयलीया मचा पिहाँ वल । कोनीनं थःम्ह मचा भाःपिया त्वाथलं त्वाथलय् नसा तया नका लहिना च्वन । वं कुइलय् हे, थःगु पपू बुया मवःबले हे कोयलीया सः पिकया हाल । कोनीनं बिचाः यात ‘थ्वं आः हे मेगु सः पिकया हाःसा तःधिक जुइवं छु मयाइ ?’ वयात त्वाथलं क्वाना क्वाना स्याना बिल अले स्वँ कृतुका बिल । व कृतुं वया जुजुया तुती क्वय् लाःवल । जुजुं बोधिसत्त्वयाके न्यन - “पासा ! थ्व छु खः ?” बोधिसत्त्वं बिचाः यात - ‘जिं जुजुयात (आपा) खँ सय्का खँ ल्हाइगुलिं रोके यायेत छगू उपमा माला जुयागु तःन्हु दत, थौं जित उगु मौका चूलागु जुल ।’ वं धाल- “महाराज ! आपाः खँ सःम्ह, आपाः न्वंवाइम्हसिया थुजागु गति जुइ । महाराज ! थ्व कोयलीया मचा कोनीपाखे लहिना तःगु खः । थ्व कुइलय् हे, थःगु पपू बुया मवःबले, कोयलीया सः पिकया हाल । कोनीनं “थ्व जिमि काय् मखु” धका सिइका, त्वाथलं क्वाना क्वाना वयात स्याना स्वँ कृतुका हःगु खः । “चाहे मनूत जुइमा वा पशुपंछित जुइमा कुइलय् आपाः न्वंवाइम्हसित थुकथं दुःख जुइ” धया थुपिं गाथात न्यंकल -

“यो वे काले असम्पत्ते, अतिवेलं पभासति ।

एवं सो निहतो सेति, कोकिलायिव अत्रजो ॥

“न हि सत्थं सुनिसितं, विसं हलाहलामिव ।

एवं निकट्टे पातेति, वाचा दुब्भासिता यथा ॥

“तस्मा काले अकाले वा, वाचं रक्खेय्य पण्डितो ।

नातिवेलं पभासेय्य, अपि अत्तसमग्घि वा ॥

“यो च काले मितं भासे, मतिपुब्बो विचक्खणो ।

सब्बे अमित्ते आदेति, सुपण्णो उरगामिवा’ति” ॥

“गुम्हसिनं समय स्वया न्ह्यवः ताःकालतक न्ववाइ, वं अथे हे सिना वनेमाली गथे ध्व कोयलीया मचा सिइथे ।”

“गुकथं हलाहल विष समानगु दुर्भाषित वचनं उगु हे क्षणय् पतन जुइका बिइगु खः, उकथं हे बांलाक जःगु धार दुगु शस्त्रं तक नं फइ मखु ।”

“उकिं पण्डित जुया च्वंम्ह मनुखं समयय् वा असमयय् वचनयात रक्षा याना तये फय्केमाः । थःहे समानम्ह जुया च्वंसा नं सुंलिसे अप्वः जुइक खें ल्हाये मज्यू ।”

“गुम्ह बुद्धिमान्म्ह ईव्य बिचाः याना पूवंक भतिचा खें ल्हाइगु खः, उम्हसिनं दक्व शत्रुयात अथे हे थःगु बशय् काइगु जुया च्वन, गथे गरुडं सर्पयात काःथे ।”

जुजुं बोधिसत्त्वयागु धर्मोपदेश न्यनेधुंका मितभाषी जुल । जुजुं बोधिसत्त्वयात आपालं सम्पत्ति बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् कोयलीया मचा कोकालिक खः । पण्डित अमात्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

३३२. रथलडि जातक

“अपि हन्त्वा हतो ब्रूति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कोशल जुजुया पुरोहितयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

जुजुया पुरोहित थःगु जमिन्दारीया गामय् वनेत रथय् च्वना वना च्वन । लें चिब्याःथाय् रथ यंका च्वंबले वं न्ह्योने वया च्वंगु यात्रीदलया गाडीयात खना धाल - “छिभिगु गाडी चिइकि, हटे या । गाडी हटे मयागुलिं तें पिकया वं चाबुकया सिंचुं न्ह्योनेया गाडी चले याःम्हसित दाबले छले जुया रथया घचालय् मुईक लाःवन । उगु सिंचु घचालय् लाना तिग न्ह्या वयागु कपालय् लाःवन । उगु इलय् कपालय् मना प्वः वल । वं जुजुयाथाय् वना “जित गाडी चले याःम्हं दाल” धका धाल । गाडी चले याःम्हसिके न्यनेकने याना फैसला याःपिसं वयात हे दोषी ठहरे याना बिल ।

छन्हु भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खें ल्हात - “आयुष्मान्पिं ! जुजुया पुरोहितं गाडी चले याःम्हं दाल धका मुद्दा चले यात, परन्तु स्वयं थः हे बुत ।” शास्ता बिज्याना - “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् फेतुना छु खें ल्हाना च्वनागु” धका न्यना बिज्यात । “थुजा-थुजागु खें” धका लिसः बियेवं शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं थ्वं अथे हे याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया न्याय मन्त्री जुया च्वन । जुजुया पुरोहित थःगु जमिन्दारीया गामय् वना च्वंबले (दक्वं खँ च्वय् वनेधुंकूगुर्थे हे खः) । थुगु बाखँनय् जुजुं धायेवं वं स्वयं न्याय याना मुद्दाय् बिचाः हे मयासे गाडी चले याइम्हसित सःता “छं जिमि पुरोहितयात दाया वयागु छचनय् प्वः मना वय्क दाल” धया वयागु सर्वस्व हरण यायेगु उजं बिल । बोधिसत्त्वं निवेदन यात - “महाराज ! छपिसं मुद्दा हे मस्वसे वयागु सर्वस्व हरण यात । गुलि-गुलिसिनं थःम्हं धाःपाः याना नं ‘मेपिसं दाल’ धका धाःवये यः । उकिं न्याय मयासे छुं निर्णय यायेगु उचित मजू । राज्य याइम्हस्यां न्यनेकने याना हे जक फैसला यायेमाः ।”

थुलि धया थुपिं गाथात धाल -

“अपि हन्त्वा हतो ब्रूति, जेत्वा जितोति भासति ।

पुब्बमक्खायिनो राज, अज्जदत्थु न सदहे ॥

“तस्मा पण्डितजातियो, सुणेय्य इतरस्सपि ।

उभिन्नं वचनं सुत्वा, यथा धम्मो तथा करे ॥

“अलसो गिही कामभोगी न साधु, असज्जतो पब्बजितो न साधु ।

राजा न साधु अनिसम्मकारी, यो पण्डितो कोधनो तं न साधु ॥

“निसम्म खत्तियो कयिरा, नानिसम्म दिसम्पति ।

निसम्मकारिनो राज, यसो किति च वट्ठी’ति” ॥

“गुलिं गुलिसिनं स्वयं थःम्हं दाया ‘जित दाल’, स्वयं थःम्हं त्याका ‘जित त्याकल’ धका धाये यःगु जुया च्वन । महाराज ! उकिं हे, गुम्हसिनं न्हापां वया धाः वइगु खः, वयागु हे खँय् छत्थुं पत्याः याये मज्यू ।”

“उकिं पण्डितपिसं मेमेपिनिगु नं खँ न्यनेमाः । अनंलि निखलसियागु खँय् न्यनेकने याना गुगु न्यायपूर्ण जू, अथे हे यायेमाः ।”

“अलसिम्ह कामभोगी गृहस्थ ठीक मजू । असंयमीम्ह प्रव्रजित नं ठीक मजू । बिचाः मयासे ज्या याइम्ह जुजुं नं ठीक मजू । तँकुलुम्ह पण्डित नं ठीक मजू ।”

“क्षत्रियं बिचाः याना ज्या यायेमाः । जुजु धयाम्हं बिचाः मयासे ज्या याये मज्यू । बिचाः पूर्वका ज्याखँ याइम्ह जुजुया यश व कीर्ति वृद्धि जुइ ।”

जुजुं बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना धर्मानुसार न्याय यात । धर्मपूर्वक फैसला यायेवं ब्राह्मणयागु हे दोष खने दत ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या ब्राह्मण आःयाम्ह ब्राह्मण खः । पण्डित अमात्य जुलसा जि हे खः ।

३३३. पक्कगोध जातक

“तदेव मे त्वं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह कुटुम्बिकयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

(वर्तमान) कथा न्हापा सुच्चज जातक (जा. नं. ३२०) स कनेधुंकूगु जुल । थन जुलसा साहु (ऋण) उठे याना लिहाँ वया च्वंबले लैय् दथुइ इमित छम्ह व्याधां “निम्हं मिले जुया न” धया छुया तःम्ह (स्थल) गोधा छम्ह बिया थकल । अनंलि उम्ह मनुखं कलाम्हसित लः काय्के छ्वया गोधाया ला दक्वं थःम्ह जक नल अले व वयेवं “भद्रे ! गोधा बिस्सुं वन” धका धाल ।

“ठीक हे जू, स्वामी ! छुया तःम्ह गोधा नं बिस्सुं वं धाःसा सुया छु लगे जू ।”

अनंलि जेतवनय् लः त्वना शास्ताया न्ह्योने फेतूम्ह मिसाम्हसियाके शास्तां - “उपासिका ! छम्ह थुम्ह भात छप्रति हितकामी, सस्नेही व उपकारी जूला ?” धका न्यना बिज्यायेवं “भन्ते ! जि जुलसा वयाम्ह हितकामी व सस्नेही जुया । परन्तु थुम्ह धाःसा जिप्रति निःस्नेही जुया च्वन” धका बिन्ति यात ।

शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “म्वाल, उपासिका ! थ्वं अथे यात धका चिन्ता याये मते । वं छंगु गुणया खँ लुमंकुबले थ्वं छंत दक्वं ऐश्वर्य लःल्हाना ब्यूगु खः ।” थुलि आज्ञा जूवले इमिसं कना बिज्यायेत प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

अतीत कथा नं सुच्चज जातक (जा. नं. ३२०) स वनेधुंकूगुथें हे खः । थन जुलसा इपिं लिहाँ वया च्वंबले इपिं त्यानु चाय्का च्वं च्वंगु खना छम्ह व्याधां लैय्या दथुइ “निम्हं मिले जुया न” धया छुया तःम्ह (स्थल) गोधा छम्ह बिया थकल । राजकन्यां उकियात गुखिं चिना ज्वना निम्हं लैय् वना च्वन । अले इमिसं छगू पुखू खना लँ छखे लिना छमा वंगलसिमाक्वय् फेतुत । राजपुत्रं “भद्रे ! पुखुली वना पलेस्वाँ हलय् लः कया हति, ला नये” धका धाल । गोधायात सिमाकचाय् खाया वं लः काःवन । राजपुत्रं गोधाया ला दक्वं नया न्हिर्प्या च्चका ज्वना ल्यूने स्वया च्वन । वं लः कया हयेवं “भद्रे ! गोधा सिमा कुहाँ वया भुलांया दुने दुहाँ वन । ब्वाँय् वना जिं वयागु न्हिर्प्यं ज्वना । ज्वनागु न्हिर्प्यं त्वाःथला ल्हातय् ल्यंका व प्वालय् दुने दुहाँ वन” धका धाल ।

“देव ! म्वाल, त्वःता छ्वया ब्यु । छुया तःम्ह गोधा नं बिस्सुं वने फु धाःसा यायेगु छु ।” भासँ, नु । इमिसं लः त्वना वाराणसी वन ।

राजपुत्र राज्यय् प्रतिष्ठित जुइधुंका राजकन्यायात अग्रमहिषी स्थान जक बिल । वं मेगु छुं मानसत्कार धाःसा काये मखं ।

वयात सत्कार याकेगु मती तथा जुजुया न्त्योने दना च्वंम्ह महारानीयात बोधिसत्त्वं धाल - “आर्या ! छपिनिपाखें छुं काये मखं । जिमित छाया स्वया बिमज्यानागु ?”

“तात ! जिं स्वयं जुजुयापाखें छुं काये मखं धाःसा छिमित गन कया बिइगु ? जंगलं लिहाँ वया च्वनाबले छुया तःम्ह गोधाया ला ला थः याकचां नल धाःसा ।”

“आर्या ! जुजुं अथे याइ मखु जुइ । थथे धया बिज्याये मते ।”

अनंलि लानिं - “थ्व खँ छं मस्यू । जुजु व जिं जक स्यू” धया न्हापांगु गाथा धाल -

“तदेव मे त्वं विदितो, वनमज्जे रथेसभ ।
यस्स ते खगबद्धस्स, सन्नद्धस्स तिरीटिनो ।
अस्सत्थदुमसाखाय, पक्कगोधा पलायथा’ति” ॥

“हे महाराज ! जिं छपित अबले हे वनया दथुइ म्हसिइकागु खः, गबले मुकुट धारण याना खड्ग भेरे याना छपिं च्वना बिज्याबले वंगल सिमाय् चिना तयाम्ह छुया तयेधुंकूम्ह गोधा बिस्यू वंगु खः, थ्व खँ छपिसं स्यू जुइमाः ।”

वयागु खँ न्यना - “आर्या ! जुजुयात मययक निम्हसिनं कष्ट जुइक छाया थन च्वं च्वना ?” धाधां बोधिसत्त्वं थुपिं निपु गाथा धाल -

“नमे नमन्तस्स भजे भजन्तं, किच्चानुकुब्बस्स करेय्य किच्चं ।
नानत्थकामस्स करेय्य अत्थं, असम्भजन्तमि न सम्भजेय्य ॥
“चजे चजन्तं वनथं न कयिरा, अपेतचित्तेन न सम्भजेय्य ।
दिजो दुमं खीणफलन्ति जत्त्वा, अज्जं समेक्खेय्य महा हि लोको’ति” ॥

“गुम्हेसिनं थःत नमस्कार याइसा वयात नमस्कार या । गुम्हं थःत भजे (संगत) याःसा वयात भजे या । गुम्हं थःगु ज्या याना ब्यूसा वयागु ज्या या । गुम्हं थःगु अनर्थ कामना याःसा, वयागु अर्थ व हित याये मते । गुम्ह थःलिसे च्वने मं मदुसा, वलिसे च्वने मते ।”

“सुनां थःत त्याग याइ वयात नं त्याग या । तृष्णां स्नेह तये मते । विरत मन दुम्हलिसे संगत याये मते । गथे फल मदुगु सिमाय् फल मदु धका सिइका भंगःपछितयसं उगु सिमा त्वःता मेथाय् वनिगु खः, अथे हे (थःगु नितिं) मेगु थाय् मा । थ्व संसार तर्धं जू ।”

बोधिसत्त्वं थुलि न्यंका च्वंबले वयागु गुण लुमंका जुजुं “भद्रे ! आः तक जिं छंगु गुण सिइके फुगु मखुनि । पण्डितयागु खँ न्यना जक सिइका काये फत । जिगु अपराधयात क्षमा याःम्ह छंत थ्व सकतां राज्य बिये” धाधां प्यपुगु गाथा धाल -

“सो ते करिस्सामि यथानुभावं, कतञ्जुतं खत्तिये पेक्खमानो ।
सब्बञ्च ते इस्सरियं ददामि, यस्सिच्छसी तस्स तुवं ददामी’ति” ॥

“हे क्षत्रिणी ! छंगु कृतज्ञता खना आः जिं थःगु शक्तिं भ्यागे जूतलेया ज्या छंगु नितिं याना बिये । सकतां ऐश्वर्यं छंत बिये । छं छु यः व हे बिये ।”

थुलि धया जुजुं लानियात सकतां ऐश्वर्यं लःल्हात । “ध्वं याना जिं ध्वयागु गुण सिइके फत” धाधां पण्डितयात नं महान् ऐश्वर्यं बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्यं) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् निम्हं कलाभात स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् कलाभात आःयापिं कलाभात खः । पण्डित अमात्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

३३४. राजोवाद जातक

“गवं चे त्रमानानं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् राजोपदेशया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

(वर्तमान) कथा तेसकुण जातक (जा. नं. ५२९) स वइतिनि । थुगु कथास शास्तां “महाराज ! पुलांपिं जुजुपिं पण्डितपिनिगु खँ न्यना धर्मानुसार राज्य याना स्वर्ग वंगु दु” आज्ञा जूसे जुजुयागु प्रार्थनाय् पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छगू ब्राह्मण कुलय् जुल । तःधिक जुइवं दक्व शिल्प सयुके सिइके यात । अले ऋषि प्रब्रज्या कया अभिज्ञा व समापज्ञि प्राप्त याना न्ह्याइपुसे च्वंगु हिमालय प्रदेशय् फलमूलया नसा नया च्वं च्वन ।

उगु इलय् जुजुं थःगु दोष माला क्यने फुपिं मनूत माला जुल । जुजुं दुने च्वंपिं मनूतयुके, पिने च्वंपिं मनूतयुके, नगरय् च्वंपिं मनूतयुके, नगरं पिने च्वंपिं मनूतयुके दोष माला क्यने फुपिं मनूत लुइके मफुत । वं जनपदय् दइला धका भेष हिला जनपदय् माःजुल । अन नं दोष क्यने फुपिं सुं मलुल, गुण जक न्यंकीपिं लुल । अनलि हिमालय प्रदेशय् दइला धका जुजु जंगलं जंगलय् चाःह्यूह्यू बोधिसत्त्वयागु आश्रमय् वना वन्दना यात । बोधिसत्त्वं कुशलक्षेमया खँ न्यन । जुजु छखेलिकक फेतुत ।

अबले बोधिसत्त्वं जंगलं ल्ह्या तःम्ह गोधा हया नयेत च्वं च्वंगु जुया च्वन । गोधाया ला माकुसे च्वंगु, शक्तिवर्द्धकगु व साखःथें चाकुसे माकुसे च्वंगु जुया च्वन । बोधिसत्त्वं जुजुयात नं सःता धाल -

“महापुण्यवान् ! ध्व गोधाया ला नया लः त्वं ।” जुजुं ला नया लः त्वन । बोधिसत्त्वयाके न्यन - “भन्ते ! गोधाया ला साप हे साःगु छु जुया खः ?”

“महापुण्यवान् ! जुजुं अवश्य नं धर्मानुसार न्यायं राज्य याना च्वंगु दयेमाः । अथे जुया हे ध्व साःगु खः ।”

“भन्ते ! जुजु अधार्मिक जुइवं मसाइगु ला ?”

“खः, महापुण्यवान् ! जुजु अधार्मिक जुइवं चिकं, कस्ति, साखः आदि जक मखु जंगलय् च्वंगु फलमूल नं साइ मखु, ओज दइ मखु । अफ् उलि जक मखु, सारा राष्ट्र हे ओज हीन जुया वनी, मभिना वनी । जुजु धार्मिक जुइवं सकतां माकुइ, चाकुइ (स्वाद दइ), शक्तिबद्धक जुइ अले सारा राष्ट्र शक्तिशाली जुइ ।”

जुजुं “भन्ते ! अथे हे खइ” धया थः जुजु धका मकसे बोधिसत्त्वयात वन्दना याना वाराणसी लिहाँ वन । जुजुं तपस्वीयागु धापूयात परीक्षा याना स्वयेगु मती तल । “अधर्मं राज्य यायेधुंका, आः स्वये माल” धका छुं समय लिपा, जुजु हानं अन हे थ्यंकः वन । वन्दना याना छखेलिकक फेतुत ।

बोधिसत्त्वं नं व फेतुइसाथं छुया तःगु गोधाया ला नके बिल । वयात उगु फाकुसे च्वना मसात । जुजुं मसाःगु सिइका म्हुतुइ च्वंगु ई नापं ल्हवया धाल - “भन्ते ! ध्व फाकु, मसाः ।”

“महापुण्यवान् ! जुजु अवश्य नं अधार्मिक (जुल) जुइमाः । जुजुपिं अधार्मिक जुइवं जंगलय् च्वंगु फलमूलं निसें कया सकतां नीरस जुया वनी, ओज हीन जुया वनी ।

थुलि धया थुपिं गाथात धाल -

“गवे चे तरमानानं, जिम्हं गच्छति पुइवो ।
सब्बा ता जिम्हं गच्छन्ति, नेत्ते जिम्हं गते सति ॥

“एवमेव मनुस्सेसु, यो होति सेट्टसम्मतो ।
सो चे अधम्मं चरति, पगेव इतरा पजा ।
सब्बं रइं दुखं सेति, राजा चे होति अधम्मिको ॥

“गवं चे तरमानानं, उजुं गच्छति पुइवो ।
सब्बा गावी उजुं यन्ति, नेत्ते उजुं गते सति ॥

“एवमेव मनुस्सेसु, यो होति सेट्टसम्मतो ।
सो सचे धम्मं चरति, पगेव इतरा पजा ।
सब्बं रइं सुखं सेति, राजा चे होति धम्मिको’ति” ॥

“सा द्वहैत खुसि छिना वनिगु इलय् नेता जूम्ह (तःप्यंक मवंसे) ब्ययक्वय्क खुसि छिना वन धाःसा मेपिं साद्वहैत नं वयागु ल्यूल्यू ब्ययक्वय्क हे वनी ।”

“अथे हे मनुतय् दथुइ गुम्ह श्रेष्ठ (जुजु) धया तःम्ह खः, वं अधर्म यायेवं मेपिं बाकी जनता (प्रजा) पिंत धायेगु हे छु ? जुजु अधार्मिक जुइवं दक्व राष्ट्रं दुःख सिइ ।”

“सा द्वहैत खुसि छिना वनिगु इलय् नायो जूम्ह (ब्ययक्वय्क मवंसे) तःप्यंक खुसि छिना वन धाःसा मेपिं साद्वहैत नं वयागु ल्यूल्यू तःप्यंक हे वनी ।”

“अथे हे मनूतय् दथुइ गुम्ह श्रेष्ठ (जुजु) धका सम्मत याना तःम्ह खः, वं धर्म यायेवं मेपिं बाकी जनतापित धायेगु हे छु ? जुजु धार्मिक जुइवं दक्व राष्ट्रं सुख सिइ ।”

जुजुं बोधिसत्त्वयाके धर्मया खें न्यन । थः जुजु जूगु खें कना धाल - “भन्ते ! जिं हे गोधाया ला माकुकागु व फाकुकागु जुल । आः हानं माकुका बिये । वं बोधिसत्त्वयात वन्दना याना नगरय् वना धर्मानुसार राज्य याना दक्वदिक्वं प्राकृतिक अवस्थाय् परिणत याना बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् जुजु आनन्द खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

३३५. जम्बुक जातक

“ब्रह्म पवङ्कायो सो...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तं तथागतयागु नक्कल याःगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

कथा न्हापा हे लक्खण जातक (जा. नं. ११ व जा. नं. २०४) स वनेधुंकूगु जुल । थन जुलसा संक्षिप्त (प्रस्तुति) जक खः । शास्तां न्यना बिज्यात - “सारिपुत्र ! देवदत्तं छिमित खना छु यात ?” स्थविरं विन्ति यात - “भन्ते ! वं छपिनिगु नक्कल यायां जिगु ल्हातय् पंखा बिया गोतुल । अबले कोकालिकं वयागु छाती पुलिं न्याक्क घ्वाना धक्का बिल । थुकथं छपिनिगु नक्कल याना जूबले वं दुःख सिल ।

ध्व खें न्यना शास्तां - “सारिपुत्र ! आः जक देवदत्तं जिगु नक्कल याना दुःख स्यूगु मखु, न्हापा नं दुःख स्यूगु दु” आज्ञा जूबले स्थविरयागु प्रार्थनाय् पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म सिंह योनी जुल । व हिमालयया छगू गुफाय् च्वं च्वन । छन्हु म्येयात स्याना ला नया लः त्वना गुफाय् लिहाँ वया च्वंबले छम्ह ध्वनं वयात खना ग्याना बिस्सू वने मफुगुया कारणं छातीया बलं चुया क्वसुना च्वन । सिंहं न्यन - “जम्बुक ! छु खः ?” “भद्र ! जिं छपिनिगु सेवा याये ।” “अथेसा वा” धया सिंहं वयात थःगु वासस्थानय् यंका न्हिन्हिं ला हया नका लहिना तल । सिंहं स्याना नके हःगु ला नया ल्हवंम्ह ध्वंया मनं मनं छन्हु

अभिमान थहाँ बल । वं सिंहयाथाय् वना धाल - “स्वामी ! जिगु कारणं छपितं न्हिन्हं असुविधा जुल । छपिसं न्हिन्हं ला हया जित लहिना तल । थौं छपिं थन हे च्वना बिज्याहूँ । जिं छम्ह किसियात स्याना, ला नया, छपितं नं ज्वना वये ।”

“जम्बुक ! बेश जू, यदि छं थथे इच्छा मयागु जूसा । छ किंसि स्याना ला नयेगु योनी जन्म जूम्ह मखु । जिं छंत किंसि स्याना ला नके हये । किंसि तःधिकम्ह ग्यानपु । म्वाःगु खँ ल्हाये मते । जिगु खँ न्यं ।”

सिंहं थुलि धया न्हापांगु गाथा धाल -

“ब्रह्म पवङ्कायो सो, दीघदाटो च जम्बुक ।
न त्वं तत्थ कुले जातो, यत्थ गणहन्ति कुञ्जरन्ति” ॥

“अय् जम्बुक ! व ल्द्वंम्ह, तःधिकगु म्ह दुम्ह, अले तःहाकगु दन्त दुम्ह खः । छं किसियात ज्वनेगु कुलय् जन्म जूम्ह हे मखु ।”

ध्वँनं सिंहं ‘वने म्वाः’ धाय्क धाय्कं गुफां पिहाँ वया स्वकोतक ‘तू हू’ हाला ध्वँया सः पिकया हाल । अले पर्वत गया च्चकाय् वन । वं पर्वतक्वय् छम्ह हाकुम्ह किसियात खन । अले वयागु ख्वाल्य् हय्का वनेगु बिचाः याना तिग न्हया वन । वयागु तुति क्वय् लाःवन । किंसिं न्ह्योनेया तुतिं ध्वँया छचनय् न्हया बिल । छथौं तःज्याना न्ह्यपु छचाल ब्याल जुल । व अन हे चिल्लाय्दंक हाला सित । किंसिं क्रौंचनाद यायां वन । बोधिसत्त्व पिहाँ वया पर्वतया च्चकाय् थहाँ वना स्ववंबले व सिना च्वंगु खना थःगु अभिमानया कारणं थुम्ह ध्वँ विनाश जूगु जुल’ धया थुपिं स्वपु गाथात धाल -

“असीहो सीहमानेन, यो अत्तानं विकुब्बति ।
कोत्थूव गजमासज्ज, सेति भूम्या अनुत्थुनं ॥

“यसस्सिनो उत्तमपुग्गलस्स, सज्जातखन्धस्स महब्बलस्स ।
असमेक्खिय थामबलूपपत्तिं, स सेति नागेन हतोयं जम्बुको ॥

“यो चीध कम्मं कुरुते पमाय, थामब्बलं अत्तनि संविदित्वा ।
जप्पेन मन्तेन सुभासितेन, परिक्खवा सो विपुलं जिनाती’ति” ॥

“गुम्हसिनं थः सिंह मखय्कं सिंहया अभिमान याना किसियात आक्रमण याइम्ह ध्वँचार्थे चिल्लाय्दंक हाला बैय् ग्वाराचिना सिइ माली ।”

“यशस्वी, उत्तमम्ह व्यक्ति, बांलाक क्वातुसे च्वंगु शरीर दुम्ह, बल व योनियात मस्वसे (गुम्हसिनं व लिसे प्रतिस्पर्धा यायेत स्वइ) व किसियापाखें स्याका च्वने माःम्ह ध्वँचार्थे ग्वाराचिना सिइ माली ।”

“गुम्हसिनं थःगु शक्ति व बलयात म्हसिइका थःगु शक्तिया दुने च्वना ज्या याइ । बिचाः पूर्वका ज्या याइम्ह उम्ह व्यक्तिं अध्ययन यायेगु सल्लाह साहुति दुगु निर्दोष वचन ल्हायेगु याना तःधंगु अर्थ लाभ याना काइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं थुपिं स्वपु गाथाद्वारा थुगु लोकय् गुगु यायेमाःगु खः, उकियात क्यना बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ध्वँ देवदत्त खः । सिंह जुलसा जि हे खः ।

३३६. ब्रहाछत्त जातक

“तिणं तिणन्ति लपसि...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह ढोंगी भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान कथा न्हापा हे वनेधुंकूगु जुल ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया अर्थधर्मानुशासक अमात्य जुल । वाराणसी जुजुं तःधंगु सेना ज्वना कोशल राज्यय् हमला याना श्रावस्ती वना, युद्ध याना नगर त्याका जुजुयात ज्वन । कोशल जुजुया छत्र धयाम्ह राजकुमार छम्ह दुगु खः । वं भेष हिला पिहाँ वना तक्षशिला वन । अन वं स्वंगू वेद व भिंंच्यागू विद्या” सय्का तक्षशिलां पिहाँ वया (लँय्) सकतां किसिमया ज्या सय्कुं सय्कुं छगू प्रत्यन्त गामय् थ्यंकः वन । अनयागु आश्रय कया न्यासः तपस्वीपिं जंगलय् कुटि दय्का च्वं च्वन । कुमारं इमिथाय् वना इमिके नं छुं सय्का काये धका मती तया प्रव्रजित जुया इमिके सकतां सय्का काल । व लिपा जूबले गणया शास्ता (गुरु) जुल ।

छन्हु ऋषिगणपितं सःता वं न्यन – “पासापिं ! मध्यम देशय् छाया मवनागु ?”

“पासा ! मध्यम देशयापिं मनूत पण्डित खः । इमिसं न्ह्यसः न्यनी । (पुण्य) अनुमोदन याकी । मङ्गल (सूत्र) या पाठ याकी । याये मफयेवं निन्दा याइ । जिपिं अथे जुया ग्याना मवनागु खः ।

“छिपिं ग्याये मते । जिं थुपिं सकतां याना बिये ।”

“अथेसा नु ।”

सकसितं थथःगु मालसामान वस्तुत ज्वना छसिंकथं वाराणसी थ्यंकः वन । वाराणसी जुजुं कोशल जुजुयात थःगु कब्जाय् कया अन राज्याधिकारी नियुक्त याना अन च्वंगु दक्व धनसम्पत्ति वाराणसी ल्हयकल । उगु धन दक्व वं नया सन्दुकय् स्वथना उद्यानय् गाः म्हुया स्वथना ल्हाका तल । थः स्वयं वाराणसी हे च्वं च्वन ।

इपिं ऋषिगणपिं चच्छिं जुजुया उद्यानय् च्वना कन्हेखुन्हु भिक्षाया नितिं नगरय् वना जुजुया धवाखाय् थ्यंकः वन । जुजुं इमिगु चर्या (व्यवहार) खना लय्ताया सःता तःजागु मञ्चय् तया यागु व मधि नकल । अले भोजन याना च्वंबले नं आपालं न्ह्यसःत न्यना च्वन । छत्रं जुजुया चित्तयात प्रसन्न जुइक सकतां न्ह्यसःया लिसः बिया भोजन धुंका विचित्रकथं दानानुमोदन यात ।

जुजुं आपालं लय्ताया, वचन कया इपिं सकसितं उद्यानय् तल । छत्र धन लिकायेगु मन्त्र सःस्यूम्ह जुया च्वन । वं अन च्वं च्वंबले मन्त्रबलं ‘जिमि बौया धन गन सुचुका तःगु दु’ धयागु सिइका काल । वं अन राजोद्यानय् हे तया तःगु सिइका काल । ‘थुपिं धन ज्वना जिं थःगु राज्य लित काये’ धका मती तया तपस्वीपितं सम्बोधन याना धाल – “पासापिं ! जि कोशल जुजुया काय् खः । वाराणसीया जुजुं जिमिगु

७. भिंंच्यागू विद्या छु छु धयागु खँ सिइकेत मिलिन्द-प्रश्नया पृ. ५ व ६ स उल्लेखित विद्यात स्वया दिसँ ।

राज्य लाका काःगु खः । भेष हिला थुलिमच्छि दिंतक थःगु जीवन रक्षा याना जुया । आः थःगु कुलया धन दइगु जुल । जिं थुपिं ज्वना थःगु राज्य लित काःवने । छिमिसं छु याये त्यना ?”

“छपिं नापं हे वये ।”

वं “ज्यू” धया ततःपागु छचंगुया म्हाचा दय्के बिल । अले चान्हे गाः म्हुया धन दुगु सन्दुकत लिकाल । म्हाचाय् धन भरे याना सनखय् घाय् जाय्क तथा बिल । न्यासः ऋषिपिं व मेमेपिं मनूतय्क धन कुबिइका श्रावस्ती वन । अन राज्याधिकारीपिंत ज्वना, थःगु राज्य लित काल । हानं पःखा ल्हवने माःगु ल्हवन, क्वाथः अट्टालिका आदि हाकनं दय्के माःगु दय्का हानं उम्ह जुजुं लित काःवये मफय्क क्वातुक दय्कल । थः स्वयं राजधानी नगरय् च्वं च्वन ।

वं वाराणसी जुजुयात नं तपस्वीपिंसं उद्यानय् च्वंगु धन लिकया यंकेधुंकल धका खबर बिल । जुजुं उद्यानय् वना नया सन्दुक लिकया स्वबले उकी घाय्या घाय् जक खन । धन (लिकया यंकुगुलिं) या कारणं वयात शोक जुल । व नगरय् वना ‘घाय्, घाय्’ जक धया हाला चाःहिला जुल । सुनानं वयागु शोक मदय्का बिइ मफुत । बोधिसत्त्वं विचाः यात - जुजुया तःसकं शोक जुल । विलाप यायां चाःहिला जुल । जि छम्ह त्वःता मेपिं सुनानं थ्वयागु शोक क्वलाय्का बिइ फइ मखु । जिं थ्वयागु शोक मदय्का बिये । वं छन्हु जुजुनापं सुखपूर्वक फेतुना च्वबले विलाप याःगु इलय् न्हापांगु गाथा धाल -

“तिणं तिणन्ति लपसि, को नु ते तिणमाहरि ।
किं नु ते तिणकिच्चत्थि, तिणमेव पभाससी’ति” ॥

“घाय्, घाय्’ धका माःरी हाला च्वन, सुनां छंगु घाय् कया यंकल ? छंत घाय् छाय् माःगु ? छं छाय् खाली घाय् कि घाय् जक धया हाला जुया च्वनागु ?”

वयागु खँ न्यना जुजुं निपुगु गाथा धाल -

“इधागमा ब्रह्मचारी, ब्रह्मा छत्तो बहुस्सुतो ।
सो मे सब्बं समादाय, तिणं निक्खिष्य गच्छती’ति” ॥

“थन छत्त धयाम्ह तःधंमह व बहुश्रुतम्ह छम्ह ब्रह्मचारी वया वन । वं जिगु दक्वंदिक्वं कया यंका घाय् तथा त्वःता वन ।”

जुजुयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं स्वपुगु गाथा धाल -

“एवेतं होति कत्तब्बं, अप्पेन बहुमिच्छता ।
सब्बं सकस्स आदानं, अनादानं तिणस्स चा’ति” ॥

“गुम्हसिं भतिचा जकगुलिं आपाः इच्छा याइगु खः, वयात थथे हे यायेमाःगु दु । थःगु दक्वं धन यंकेधुंकल अले घाय् जक मयंकू । घाय् बाक्सय् द हे दु, छाय् ख्वयेगु हालेगु ?”

वयागु खँ न्यना जुजुं प्यपुगु गाथा धाल -

“शीलवन्तो न कुब्बन्ति, बालो सीलानि कुब्बति ।
अनिच्चसीलं दुस्सीत्यं, किं पण्डिच्चं करिस्सती’ति” ॥

“शीलवानं थथे याइ मखु, मूर्खं जक (थथे) शील स्यंकः जुइ । गुम्हसिया शील स्थिर मजू, उम्ह दुःशीलयागु पाण्डित्य छु ज्या ख्यले दु ?”

थुकथं जुजुयात निन्दा याना बोधिसत्त्वं थुगु गाथा न्यंकुसेलि जुजुं निःशोकी जुया धर्मानुसार राज्य यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् तःधम्म छत्र ढोंगी भिक्षु खः । पण्डित अमात्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

३३७. पीठ जातक

“न ते पीठमदायिम्हा...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल ।

वर्तमान कथा

उम्ह भिक्षु जनपदं जेतवनय् थ्यंकः वल । पात्रचीवर छखे तया शास्तायात वन्दना याना वयेधुंका ल्याय्म्हपिं श्रामणेरपिंके न्यन - “आयुष्मान्पिं ! अतिथि भिक्षुपिनि उपकार सुनां याइ ?

“आयुष्मान् ! अनाथपिण्डिक धयाम्ह महासेठं व विशाखा धयाम्ह महाउपासिकां, निम्हं मांबौपिं समानं उपकार याइपिं खः ।”

वं “ज्यू” धया सरखुन्हु सुं हे भिक्षुपिं नगरय् मवनिबले हे व अनाथपिण्डिकया छेक्वय् लुखाय् थ्यंकः वन । ई मत्यःनिगु जुया अन सुनानं वास्ता मयाः । अन छुं काये मखना विशाखाया छेक्वय् लुखाय् थ्यंकः वन । अन नं भचा न्ह्यथ्यानिगु जुया छुं काये मखं । हानं उखें थुखें चाचाःहिला लिहाँ वया काःवंबले यागु फुइधुंकल । हानं उखें थुखें चाचाःहिला वंबले भोजन नं फुइ धुंका थ्यन । व विहारय् वना निगुलिं परिवारयात (निन्दा याना) ब्वःबिया जुया च्वन - “थुपिं भिक्षुपिंसं थुमिगु कुल श्रद्धावान् खः भक्ति तइपिं खः धया च्वन परन्तु थुपिं परिवारपिंके श्रद्धा मद्दु, भक्ति नं मद्दु ।”

छन्हु भिक्षुपिंसं धर्मसभाय् खँल्हाबल्हा याना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह जनपदय् च्वम्ह भिक्षु तःसकं न्ह्यथ्याक गृहस्थया छेय् भिक्षा कायेत थ्यंकः वन, अले अन छुं काये मखना वं ब्वःबिया जुया च्वन ।” शास्ता बिज्याना - “भिक्षुपिं ! छिपिं फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु” धका न्यना बिज्यात । “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ति यायेवं शास्तां उम्ह भिक्षुयात सःतके छवया “धात्थे खःला, भिक्षु !” धका न्यना बिज्यात ।

“धात्थे खः, भन्ते !” धका बिनित्ति यायेवं शास्तां “भिक्षु ! छु छाय् तँ म्वयागु ? न्हापा न्हापाया इलय् बुद्ध उत्पन्न मज्जनिगु बखतय् तपस्वीपिं नं गृहस्थपिनि छेय् वंबले भोजन ताः मलात नं शान्त जुया च्वन ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म ब्राह्मण कुलय् जुल । तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् वना सकतां शिल्प सय्के सिइके यात । लिपा जूबले तपस्वी प्रब्रज्याकथं प्रब्रज्या कया हिमालय्य् वना च्वं वन । उगु बखतय् वाराणसी सेठ श्रद्धावान् व भक्ति दुम्ह खः । बोधिसत्त्वं “गुगु परिवार श्रद्धावान् जू” धका न्यंबले लिसः खः “सेठया छें” । व सेठया छेंय् वन । उगु इलय् सेठ राजपरिवारय् वना च्वंगु खः । मेपिं मनूतय्सं नं मखं । व लिहाँ वना च्वन । राजदरबारं पिहाँ वःगु इलय् सेठं वयात खन । वं वन्दना याना भिक्षापात्र कया छेंय् व्वना यंका लासाय् फेतुइकल । तुति सिलेगु हुइगु आदि कर्तव्य याना यागु व खाद्य पदार्थ लःल्हाना भोजन याका च्वंबले छुं हे खँ मन्यसे भोजन धुनेवं वन्दना याना छखेलिकक फेतुना “भन्ते ! जिमिगु छेंय् वइपिं याचकपिं व धार्मिक श्रमणपिं सत्कार सम्मान मदय्कं गुबले नं न्हापा पिहाँ वीपिं मदु । थौं जुलसा छपिंत जिमि मस्तय्सं मखंगु कारण आसन, त्वनेत लः, तुति सिलेगु, यागु व भोजन मदुगुलिं छपिं लिहाँ बिज्याये त्यन । ध्व जिमिगु दोष खः । जिमित क्षमा याना बिज्याहुँ ।” थुलि धया वं न्हापांगु गाथा धाल -

“न ते पीठमदायिम्हा, न पानं नपि भोजनं ।
ब्रह्मचारि खमस्सु मे, एतं पस्सामि अच्चयन्ति” ॥

“छपिंत क्वपु मबिल, लः मबिल, भोजन मबिल । हे ब्रह्मचारी ! जिमित क्षमा याना बिज्याहुँ । जिमिसं थःपिनिगु अपराध स्वीकार याना च्वना ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं थुगु निपुगु गाथा धाल -

“नेवाभिसज्जामि न चापि कुप्पे, न चापि मे अप्पियमासि किञ्चि ।
अथोपि मे आसि मनोवितक्को, एतादिसो नून कुलस्स धम्मो’ति” ॥

“जि आसक्त जुयागु मदु, जिं तँ पिकया च्वनागु नं मदु, जित मयः धयागु नं मदु । जिगु मनय् अवश्य नं थुगु कुलया धर्म थुजागु हे जुइमाः धका मती लुइका च्वना ।”

थुगु खँ न्यना सेठं निपु गाथात धाल -

“एसस्माकं कुले धम्मो, पितुपितामहो सदा ।
आसनं उदकं पज्जं, सब्बेतं निपदामसे ॥

“एसस्माकं कुले धम्मो, पितुपितामहो सदा ।
सक्कच्चं उपतिट्ठाम, उत्तमं विय जातक’न्ति” ॥

“जिमिसं आसन, लः व तुती बुइत चिकं आदि सकतां बिइगु, ध्व जिमि बौ बाज्यापिनि पालनिसें न्ह्याबले चले जुया च्वंगु कुलधर्म खः ।”

“गथे भिपिं थःथितिपिंत सेवा यायेगु खः, अथे हे आगन्तुकपिंत सत्कारपूर्वक सेवा यायेगु हे - ध्व जिमि बौ बाज्यापिनि पालनिसें न्ह्याबले चले जुया च्वंगु कुलधर्म खः ।”

बोधिसत्त्व छुं दितक वाराणसी सेठयात धर्मोपदेश याना अन च्वं च्वन । अनं हिमालय्य् वना अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् वाराणसी सेठ आनन्द खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

३३८. थुस जातक

“विदितं थुसं...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अजातशत्रुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

अजातशत्रु माया प्वाथय् च्वं च्वंबले वया मां कोशल राज-पुत्रीया मनय् जुजु बिम्बिसारया जःगु पुलिइ च्वंगु हि त्वनेगु दोहद (इच्छा) जूगु भन् हे बढे जुल । सेविकापिसं न्यनेवं वं थुगु खं कन । जुजुं नं न्यंबले लक्षणज्ञ (ज्योतिष) पितं सःतके छ्ववया न्यन - “थुकिया छु अर्थ खः ?” लक्षणज्ञपिसं धाल - “लानिया प्वाथय् च्वंम्ह मचां छपितं स्याना राज्य काइ ।” जुजुं धाल - “यदि जिमि कायं जित स्याना राज्य काल धाःसा थुकिं छु पात ?” वं थःगु जःगु पुलिइ ज्याभलं (शस्त्रं) फाया लुंयागु बाताचाय् हि फया लानियात त्वंकल । लानिं बिचाः यात - “यदि जिगु प्वाथं बूम्ह मचां बौयात स्याइगु खःसा जित थजाम्ह मचा छु यायेत ?” मचा क्वकायेत प्वाथय् तिइके बिल । जुजुं सिइवं लानियात सःतके छ्ववया धाल - “भद्रे ! जिमि कायं जित स्याना राज्य काःसा काय्की । जि अजरअमर ला खः हे मखु । जित काय्या ख्वाः स्वके ब्यु । आवनिसें थजागु ज्या याये मते ।” अनलि लानिं उद्यानय् वना अन प्वाः तिइके बिल । जुजुं सिइवं लानियात उद्यानय् वनेगु रोके यात । वयागु गर्भ पूरा जुइवं कायमचा बुइकल । नां छुइगु दिन खुन्हु मबूनिबले (अजात अवस्थाय्) हे वं बौया प्रति शत्रुता तःम्ह जूगुया कारणं वयागु नां ‘अजातशत्रु’ तल । वयात पालन पोषण यायां तःधिक जुया वल । छन्हु शास्ता न्यासः भिक्षुपिं व्वना जुजुया छेंय् बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । जुजुं बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात भिंगु खाच्च भोज्य न्ह्यच्याका शास्तायात वन्दना याना छ्खेलिकक फेतुना धर्मोपदेश न्यना च्वन । व हे इलय् कुमारयात बांलाक समये याना जुजुयात बिइ हल । जुजुं अप्वः माया याना काय्यात कया मुलय् फेतुइकल । वं पुत्रप्रेमया कारणं कायलिसे माया यायां ख्याः याना च्वन, धर्मोपदेश मन्यसे च्वं च्वन । शास्तां जुजुयागु प्रमाद खना आज्ञा जुया बिज्यात - “महाराज ! न्हापायापिं जुजुपिसं थः काय् खना आशंका याना वयात गनं छ्थाय् तय्के छ्वइगु जुया च्वन । अले जि सिइधुंका थ्वयात पिने हया राज्यय् फेतुकि धका उजं बिइगु जुया च्वन ।” जुजुयागु प्रार्थनाकथं शास्तां पूर्वजन्मया खं आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व तक्षशिलाय् प्यखेरं नां जाम्ह (सुप्रसिद्ध) आचार्य जुया आपालं राजकुमारपितं व ब्राह्मण कुमारपितं विद्या स्यनेगु याना च्वन । वाराणसीया जुजुया काय् भिखुदं दयेवं वयाथाय् स्वंगू वेद व सकतां शिल्प सयुके सिइके याना आचार्ययाके बिदा फ्वन । आचार्य अङ्ग-विद्याद्वारा ध्वया कायपाखे खतरा दु धयागु खँ सिइका काल । वं बिचाः यात - 'जिं थःगु प्रतापं ध्वयागु खतरा मदय्का बिये ।' वं प्यपु गाथा चिना (दय्का) कुमारयात बिल अले नियम दय्का बिल- "तात ! न्हापांगु गाथा राजगद्दी च्वनां छिमि काय् भिंखुदं दय्का छ नापं च्वना भोजन याये त्येका ब्वनेगु, निपुगु गाथा दरबारय् दुहाँ वने त्येका लबुइ ब्वनेगु, स्वपुगु गाथा स्वहाने गय्बले स्वहाने मोलय् च्वना ब्वनेगु व प्यपुगु गाथा दचनेगु (शयनकक्षय्) कोथाय् दुहाँ वने न्ह्यो लबुइ च्वना ब्वनेगु ।"

वं "ज्यू" धया स्वीकार याना आचार्ययात वन्दना याना लिहाँ वन । उपराज जुया च्वंबले बौम्ह सिइवं वयात जुजु यात । व जुजु जुया च्वंबले वया काय् भिंखुदं दयेवं उद्यान-क्रीडा आदिया नितिं पिहाँ वःम्ह जुजुया ऐश्वर्य खना बौ जुजुयात स्याना राज्य कायेगु इच्छा यात । वं थः सेवकपितं धाल । इमिसं धाल - "देव ! बुरा जुइका दइगु ऐश्वर्य छु यायेत ज्या लगे जू ? न्ह्याथे याना, छुं गुगुं उपाय याना जुजुयात स्याना राज्य ग्रहण यायेमाः ।" कुमारं बिचाः यात - "विष त्वंका स्याये माल ।" वं बौनापं सन्ध्या इलय् भोजन यायेगु इलय् विष ज्वना फेतुत । जुजुं देमाय् (भुई) जा तयेवं हे न्हापांगु गाथा धाल -

“विदितं थुसं उन्दुरानं, विदितं पन तण्डुलं ।
थुसं थुसं विवज्जेत्वा, तण्डुलं पन खादरे’ति” ॥

“छुंतय्के कंगालियागु नं ज्ञां दु, जाकियागु नं ज्ञां दु । इमिसं क्वाचुगु कंगालि चीका जाकि जक नइगु जुया च्वन ।”

Dhamma Digital

कुमारं 'जिगु खँ सिइकल' धका सम्भे जुल । वं भयं ग्याना वयागु देमाय् विष तये मफुत । अले जुजुयात वन्दना याना चिला वन । वं थः सेवकपितं कन । अले धाल - "थौं ला जिगु खँ सिइकल । आः गुकथं स्यायेगु ?" इमिसं उद्यानय् च्वं च्वंबले सुपिना सल्लाह यात । अले छगू योजना (उपाय) या बारे बिचाः यात । इमिसं योजना दय्कल । तलवार तयार याना जुजु राजदरबारय् वनिगु इलय् अमात्यपिनि दथुइ च्वना च्वनिबले जुजुयात असावधान जुया च्वंगु खंका तलवारं पाला स्यायेमाः ।

कुमारं "ज्यू" धका स्वीकार याना दरबारय् सवारी जुइगु इलय् तलवार सुचुका यंका अन वना उखे थुखे स्वस्वं जुजुयात प्रहार यायेगु अवसर स्वया च्वन । उगु इलय् जुजुं निपुगु गाथा धाल -

“या मन्तना अरञ्जस्मिं, या च गामे निकणिका ।
यञ्चेतं इति चीति च, एतम्पि विदितं मया’ति” ॥

“जंगलय् गुगु मन्त्रणा जूगु खः, अले गामय् नं गुगु न्हायपनय् स्वांपुया जूगु खः तथा गुगु थ्वं उखे थुखे मौका माला जुया च्वंगु खँ खः व दक्वंयात जिं सिइकेधुन ।”

कुमारं 'बौनं जिगु वैरभाव सिइकल' धका सम्भे जुल । वं बिस्यू वना सेवकपितं धाल । इमिसं न्हेन्हु च्यान्हु दय्का धाल - "छिमि बां छंगु वैरीया खँ पक्का नं मस्यू । वं अन्दाजं जक सम्भे जुल ।

वयात स्याथेमाः ।” वं छन्हु तलवार ज्वना स्वहाने फुसय् कोथाया लुखा न्ह्योने दना च्वन । जुजुं स्वहाने मोहलय् दना स्वपुगु गाथा धाल -

“धम्मने किर जातस्स, पिता पुत्तस्स मक्कटो ।
दहरस्सेव सन्तस्स, दन्तेहि फलमच्छिदा’ति” ॥

“माकःया अबुं धार्मिकपूर्वक जन्म जूम्ह थः काय्या पाखें पुचःया नायो जुइ धयागु आशंका जूगुलिं याना मचाबले हे वां न्याना वयागु क्वासि ग्वः तद्धचाना ब्यूगु खः ।”

अबुं जित ज्वनिन धका कुमारं सम्भे जुल । व ग्याना बिस्सू वन । अले सेवकपित वना जिमि अबुं ख्यात धका धाल । इमिसं बाच्छिदि वनेधुंका धाल - “कुमार ! यदि जुजुं स्यूगु जूसा थुलि दैतक सह याना च्वनी मखुगु जुइ । वं अन्दाजं जक धाःगु जुइमाः । वयात स्या ।” व छन्हु तलवार ज्वना तलेया महलयागु शयनकक्षय् दुने वना पलंगया क्वय् तःलय् दुहाँ वना “जुजु दुहाँ वयेवं तलवारं पाला स्याना बिये” धका गोतुला सुपिला च्वन । जुजुं वहनिया भोजन धुंका दचोवने धका सेवकपित बिदा बिया छ्वया शयन कोथाय् दुहाँ वनेत लबुइ दना दना हे प्यपुगु गाथा धाल -

“यमेतं परिसप्पसि, अजकाणोव सासपे ।
योपायं हेइतो सेति, एतम्मि विदितं मया’ति” ॥

“गुगु तूयागु बाली कांम्ह च्वलेचाथें ग्याग्यां उखें थुखें जुया च्वन । अले थन सुं गुम्ह क्वय् गोतुला च्वंगु दु धयागु खें नं जिं स्यू ।”

कुमारं बिचाः यात । आः धाःसा बौनं जिगु खें सिइका कायेधुंकल । आः जि नष्ट जुइगु जुल । व भयं ग्याना, पलंगया तःलं पिहाँ वया, जुजुया तुती तलवार तल अले चरणय् साष्टांग गोतुल - “देव ! क्षमा याना बिज्याहूँ ।” जुजुं वयात ख्यात - “छं सम्भे जुया च्वन, छंगु करतूत सुनां मस्यू धका ।” जुजुं वयात सिखलं चिना कारागारय् जाके याना बिल । पाले पहरा क्वातुक तया बिल । अले जुजुं बोधिसत्त्वयागु गुण लुमंकल । लिपा जूबले जुजु सिना वन । वयागु शरीर कृत्य यायेधुंका कुमारयात कारागारं पित हया राज्यय् फेतुइका बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदिशाना न्ह्यथना “महाराज ! थुकथं पुलांपिं पण्डितपिसं सशंकित जुइमाःगु ख्यं आशंका याः” आज्ञा जूसे थुगु खें न्यंका बिज्यात । थपायसकं (स्पष्टरूपं) कन नं जुजुं ध्यान बिया खें मन्यं । शास्तां जातकया स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् तक्षशिलाय् च्वंम्ह प्रसिद्धम्ह आचार्य जुलसा जि हे खः ।

३३९. बावेरु जातक

“अदस्सनेन मोरस्स-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लाभ-सत्कार विनाश जूपिं तैरिक्किपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

बुद्ध उत्पन्न जुइ न्ह्यो तैरिक्किपिनि आपालं लाभ जुया च्वंगु खः । परन्तु बुद्ध उत्पन्न जुइधुंका इमिगु लाभ-सत्कार निभा लुइ न्ह्यो पुई पुई केरा तना वंथें तना वन । इमिगु उगु खँ कया धर्मसभाय् चर्चा जुया च्वन ।

शास्ता बिज्याना “भिक्षुपिं ! आः थन छिपिं छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” धका आज्ञा जुया बिज्यायेवं “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यात । “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं गुणवान्पिं उत्पन्न मज्जुनिबले तक निर्गुणीपिनिगु लाभ-सत्कार व यश यक्व दया च्वंगु खः । गुणवान्पिं उत्पन्न जुइवं निर्गुणीपिनिगु लाभ-सत्कार म्हो जुया नष्ट जुया वन” धका आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व म्हुयखाया योनी जन्म जुल । तःधिक जुइवं बांलाना शोभायमान जुया जंगलय् विचरण याना च्वन । उगु बखतय् छध्वः व्यापारीत दिशा-को ज्वना जहाजय् च्वना बावेरु देशय् वन । उगु इलय् बावेरु देशय् भंगःपछित धयापिं सुं म्दु । ववःपिं उगु देशया वासीपिं मनूतय्सं पञ्जलय् कुना तःम्ह क्वःयात खना “स्वस्व, थ्वया छविवर्ण, गःपःतक च्वाउँसे च्वंगु ! मणिका गुलिथें च्वंगु मिखात” धाधां क्वःयात जक प्रशंसा याना उपिं व्यापारीतय्त धाल - “आर्य ! थ्व भंगः जिमित बिया दिसँ । जिमित नं थ्वयागु ज्या वइ । छिक्किपिसं थःगु देशय् मेपिं हे काये फइ ।

“अथेसा जूसा मू बिया यंका दिसँ ।”

“न्यागू कार्षापण कया बिया दिसँ ।”

“बिइ मखु ।”

थुकथं बढे यायां “सच्छि कया बिया दिसँ” धायेवं “थ्व जिमिगु नितिं तःसकं ज्या लगे जूम्ह खः । छिक्किपिं नाप मित्रता (सम्बन्ध) दया च्वनेमा धयागु विचारं छिक्किपित बिया च्वना” धया सच्छि कार्षापण दां कया बिल ।

इमिसं वयात यंका लुंयागु पञ्जलय् तया थीथी प्रकारयागु न्यां, ला व फलफुल आदि नका बिचाः याना तल । मेपिं सुं भंगपछि म्दुथाय् भिगू अवगुण दुम्ह जूसां क्वःयात अगु लाभ-सत्कार प्राप्त जुल ।

मेगु पटकय् उषिं व्यापारीतयसं छम्ह म्हय्खा जुजुयात चुट्की न्याय्कूगु सलं हालीम्ह, ल्हाः लापा थाःगु सलं प्याखँ हुलेगु स्यना तःम्हसित बावेरु देशय् ज्वना वन । अन महाजनपिं मुना च्वंथाय् जहाजया मूख्य थासय् दना पपू चकंका मधुर सः पिकया प्याखँ हुल । वायत खना मनूत तःसकं लय्ताया - “आर्य ! थ्व बांलाम्ह, सःम्ह भंगःतय् जुजु जिमित बिया दिसँ” धका धाल ।

“जिमिसं थ्वयां न्हापा छम्ह क्वः ज्वना वयागु खः । व छिकपिसं धया दिल । आः छम्ह म्हय्खा जुजु हया । थ्व नं प्वना दिल । छिकपिनिगु देशय् भंगःपंछित ज्वना वये मज्युगु जुया च्वन ।”

“आर्य ! अथे धया दी मते, छिकपिनिगु देशय् मेम्ह द हे दइ । थ्व जिमित बिया दिसँ” धाधां मू बढे यायां द्वःच्छि कार्षापण दां बिया काल ।

अनंलि वयात न्हेगू रत्न थुना तःगु बुत्ताकिया दय्का तःगु छगः पञ्जलय् तया न्याँ, ला, फलफुल कस्ति, सिया तःगु कःनि, साखःति व अथे हे मेमेगु सासाःगु भिभिंगु नसा नका तया तल । म्हय्खा जुजुयात अग्र लाभ-सत्कार उत्पन्न जुल । अनंलि म्हय्खा वसानिसँ क्वःयागु लाभ-सत्कार तना वन । वयात सुनानं स्वये मय्यकल । नयेगु नसा मदया क्वः “क्वा क्वा” हाहां फोहर वांछइगु थासय् वन ।

शास्तां थुपिं नितां खँ मिले याना अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका थुपिं गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“अदस्सनेन मोरस्स, सिखिनो मज्जुभाणिनो ।
काकं तत्थ अपूजेसुं, मंसेन च फलेन च ॥

“यदा च सरसम्पन्नो, मोरो बावेरुमागमा ।
अथ लाभो च सक्कारो, वायसस्स अहायथ ॥

“याव नुप्पज्जती बुद्धो, धम्मराजा पभङ्करो ।
ताव अज्जे अपूजेसुं, पुथू समणब्राह्मणे ॥

“यदा च सरसम्पन्नो, बुद्धो धम्मं अदेसयि ।
अथ लाभो च सक्कारो, तित्थियानं अहायथा'ति” ॥

“गुबलेतक मधुर भाषी कल्कि दुम्ह म्हय्खायात मखंनि, उबलेतक ला व फलफुलद्वारा क्वःया सत्कार जुया च्वन ।”

“गुबले बांलागु स्वरं सम्पन्नम्ह म्हय्खा बावेरु देशय् थ्यन, अबलेनिसँ क्वःया लाभ-सत्कार पाः जुजुं वन ।”

“अथे हे गुबलेतक धर्मराज प्रभंकर बुद्धयागु लोकय् उत्पन्न मज्जुनिगु खः, उबलेतक थीयी कथंयापिं श्रमण ब्राह्मणपिनिगु पूजा जुल ।”

“गुबले स्वर सम्पन्नम्ह बुद्धं धर्मोपदेश याना बिज्यात अले तैरिथिकपिनिगु लाभ-सत्कार पाः जुया वन ।”

थुपिं प्यपु गाथा आज्ञा जुया जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् क्वः निगण्ठनाटपुत्र खः । म्हय्खा जुजु जुलसा जि हे खः ।

३४०. विसय्ह जातक

“अदासि दानानि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अनाथपिण्डकयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया खँ न्हापा वनेधुंकूगु खदिरझार जातक (जा. नं. ४०) स वनेधुंकूगु दु । थुगु कथास शास्तां अनाथपिण्डकयात सम्बोधन याना “हे गृहपति ! पुलापिं पण्डितपिसं शक्रं आक्सय् च्वना ‘दान बिये मते’ धका धाय्क धाय्क नं दान बिइगु मत्वःतूसे दान बिल” आज्ञा जूबले वयागु प्रार्थनाकथं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व चेय्गु करोड धनया थुवा विसय्ह धयाम्ह सेठ जुल । व न्यागू (पञ्च) शील दुम्ह व दानी स्वभावम्ह खः । वं नगरया प्यखेरं धवाखाय्, नगरया दथुइ व थःगु छेक्वय् लुखाय् याना खुथाय् दानशाला दय्का (खुगू लाख) मनूतय् दान बिया च्वन । निहनिं खुगू लाख खर्च याना च्वन । दान काःवपितं दान ब्यूम्ह दातां थःम्हं उपभोग याय्गुथें जागु हे भोजन वस्तु दान बिया च्वन ।

वं सारा जम्बुद्वीप छगुलिं उद्वेलित (हलचल) जुइक दान ब्यूगुलिं, दानया प्रतापं शक्रया भवन कम्प जुल । देवेन्द्रया पाण्डु (वर्णयागु) कम्बल शिलासन क्वाना वल ।

शक्रं बिचाः यात - “सु व, गुम्हसिनं जित थुगु थासं च्युत यायेत स्वम्ह ? वं खन विसय्ह धयाम्ह महासेठयात, गुम्हसिनं आपालं आपाः दान बिया जम्बुद्वीप छगुलिं उद्वेलित जुइक दान बिया च्वन । ला साः थुगु दानयागु प्रतापं जित च्युत याना थः स्वयं शक्र जू वयेफु । वं बिचाः यात - थ्वयागु धन नाश याना बिया थ्वयात दरिद्र याना बिल धाःसा थ्वं दान बिये फइ मखु । अनंलि, इन्द्रं वयागु दक्वदिक्व धनधान्य, चिकं, कस्ति, साखः व उलि जक मखु दास, नोकर चाकर आदि मनूत तकं अन्तर्धान (गायब) याना बिल । दान प्रबन्धकपिं वया धाल - “स्वामी ! दानशाला खाली जुल, तया तयाथाय् छुं हे खने मंत ।”

“दान उच्छेद याये (त्वाःथले) मते । खर्च थनं यंका दान बिइ यंकि” धया वं कलाम्हसित सःता धाल - “भद्रे ! दान त्वाः थय्के बिइ मते ।”

वं छें छखां माला स्वत । वं छेंय् बच्चि मासायागु धनतक नं लुइके मफुसेलि धाल - “आर्य ! भीसं पुना तयागु वस्त्र त्वःता भीके छुं हे खने मंत । छें छखां खाली जुइधुकल । न्हेगू रत्नं जागु कोथाया लुखा चाय्का स्वया नं छुं हे खने मंत ।” सेठ व वया कला निम्ह त्वःता ज्या याइपिं दक्वदिक्वं नं खने मद्गु जुल ।

महासत्त्वं हानं कलाम्हसित सःता धाल - “भद्रे ! दान विइगु दिके मज्यू । छेय् छखां माला न्ह्यागुसां माला हति ।”

उगु हे इलय् घाय् लइम्ह घांसी छम्हस्यां ईचा छपु, नुगः छपु व घाय् चिइगु खिपः छपु लुखाय् दुने वांछूवया बिस्यू वंगु जुया च्वन । सेठया जहानम्हं व हे कया हया विइ हल - “स्वामी ! थुलिं अप्वः छेय् मेगु छुं हे खने मदु ।” महासत्त्वं धाल - “भद्रे ! थ्वयां न्ह्यो थौतक जिं गुबलें घाय् लः वनागु मदुनि । थौं जिं घाय् लः वने । घाय् हया, मिया, यथायोग्य दान बिये । उगु दान बन्द मजुइमा धका ग्याना ईचा छपु, नुगः छपु व खिपः ज्वना नगर पिहाँ वया घाय् दुथाय् वन । वं अन घाय् लया, खिपतं चिना भारी निगू दय्का नुगलं कृबिया नगरय् दुहाँ वया च्वंबले बिचाः यात - ‘थुखेया भारीया दां जिमि नितिं व उखेया भारी मिया वःगु दां दान बिये ।’ नगर धवाखाय् च्वना म्यूगु घांसं दान विइत फ्याना तःगु गुगु ध्यबा (मासक) दुगु खः वं याचकपितं दान बिल । याचकत आपालं दुगु जुया च्वन । ‘जित नं, जित नं’ धका चिच्यायेदंक हाकःपितं थःपितं धका तया तःगु भाग नं बिया कलासहित थः उखुन्हुया दिनय् छुं हे नये मखन (निराहार जुल) ।

थुकथं खुन्हु वन । न्हेन्हु दुखुन्हु वं घाय् कृबिया वया च्वंबले निराहार जूगु व अति सुकुमार जूगुया कारणं कपालय् निभा कःगुलिं वयागु मिखा बुलुया तिल्पिल धया छुं हे मखना वन, बेहोश जुल, घाय् छचाल ब्याल जुया गोतु वन । शक्रं वयागु ज्याखँ स्वया च्वंगु जुया च्वन । व हे इलय् वं आक्सय् च्वना थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

“अदासि दानानि पुरे विसय्ह, ददतो च ते खयधम्मो अहोसि ।
इतो परं चे न ददेय्य दानं, तिदेय्युं ते संयमन्तस्स भोगा’ति” ॥

“हे विसय्ह ! छं न्हापांसिं दान बिया वया च्वंगु दु । दान ब्युब्युं छंगु धन फुइधुकल । यदि छं भविष्यय् दान विइगु त्वःता बिल धाःसा (दान विइगुपाखँ) संयमी जुल धाःसा छंगु दक्वं धन दइ ।”

महासत्त्वं वयागु खँ न्यनेधुंका न्यन - “छ सु खः ?”

“जि शक्र (इन्द्र) खः ।”

“शक्र धयाम्हं थः स्वयं दान बिया, शीलयागु पालन याना नं उपोसथ कर्म याना, न्हेगू व्रत पालन याना शक्रत्व प्राप्त याःम्ह खः । परन्तु छं ला थःगु ऐश्वर्यया कारणं दानयात रोके याना च्वन । थ्व ला अनार्य ज्या खः ।” थुलि धया स्वपु गाथात धाल -

“अनरियमरियेन सहस्सनेत्त, सुदुग्गतेनापि अकिच्चमाहु ।
मा वो धनं तं अहु देवराज, यं भोगहेतु विजहेमु सद्धं ॥

“येन एको रथो याति, याति तेनपरो रथो ।
पोराणं निहितं वत्तं, वत्ततञ्जेव वासव ॥

“यदि हेस्सति दस्साम, असन्ते किं ददामसे ।
एवंभूतापि दस्साम, मा दानं पमदम्हसे’ति” ॥

“हे द्वःच्छिगः मिखा दुम्ह इन्द्र ! फ्वगिं जुया बंम्ह आर्य तकं नं थ्व अनार्य कर्म याये मत्यः । हे देवराज ! गुगु धन भोग यायेया नितिं, (दान) श्रद्धाया त्याग याये मालीबले, व धन तकं नं मदये थब्यु ।”

“गुगु लैपुं छगू रथ वनिगु सा, व हे लैपुं मेगु रथ वइगु खः । हे वासव ! थ्व पुलांगु दानया लैपुं चले जुया च्वने थब्यु ।”

“गुबलेतक थःके दया च्वनी, उबलेतक दान बियावं च्वने । द हे मदुसा ला छु बिये ? धन दया च्वतले दान बियावं च्वने । दानय् प्रमादी याके बिइ मते ।”

शक्रं वयात रोके याये मफुसेलि वयाके न्यन - “छु यायेत दान बियागु खः ?”

“न शक्रत्वयागु इच्छा दु न ब्रह्मत्वयागु । जिं ला सर्वज्ञतायागु प्रार्थना यायां दान बियागु खः ।”

शक्रं वयागु खँ न्यना लय्ताया जनुफातय् ल्हातं पात-पातं दाल । बोधिसत्त्वयागु शरीर व हे क्षणय् भोजन नया तःगु शरीरथे बःलाना प्वाः फुं दन । शक्रयागु प्रतापं वयागु सारा धन न्हापाथे दत । अनलि शक्रं वयात अपरिमित (असीमित) धन बिल । दान बिया च्वनेत उत्प्रेरित याना थःगु निवासस्थानय् तुं लिहाँ वन । वं धया वन - “महासेठ ! आवलि छं निहं भिनिद्वः भिनिद्वयागु दान ब्यु ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् सेठया जहान राहुलमाता खः । विसय्ह जुलसा जि हे खः ।

कोकिल वर्ग क्वचाल ।

D. वृ. वृलकुणाल वर्ग

३४१. कण्डरी^९ जातक

“नरानमारामकरासु-...” थुगु जातकया विस्तृत बाखँ कुणाल जातक (जा. नं. ५३६) स वइतिनि ।

- * -

९. किन्नरी जातक, हि. जातक

३४२. वानर जातक

“असक्खिं वत अत्तानं...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तं (थःत) स्यायेत स्वगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । बाखँ न्हापा हे सुंसुमार जातक (जा. नं. २०८) व वानरिन्द जातक (जा. नं. ५७) स वनेधुंकूगु जुल ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म माकःया योनी जुल । तःधिक जुइवं गङ्गाया सिथय् च्वं च्वन ।

अनंलि गङ्गाय् च्वंम्ह छम्ह गौजुनीं नं बोधिसत्त्वयागु नुगःचु नयेगु दोहद (इच्छा) जुया गौजुयात धाल । वं उम्ह माकःयात लखय् दुबे याना स्याना नुगःचु थःम्ह कलायात नकेगु विचार याना बोधिसत्त्वयात धाल - “पासा ! वा, द्वीपय् वना अँ नः वने नु ।”

“जि गुकथं वने फइ ?”

“छंत जिं म्हय् तया यंका बिये ।”

वं वयागु मनया खँ मस्यूगुलिं तिं ग न्हुया म्हय् वना च्वं वन । गोजुं भतिचा वनेधुंका लखय् दुबे जुइत सन ।

माकः नं वयाके न्यन - “भो ! छाय् जित लखय् दुबे याये त्यनागु ?”

“जिं छंत स्याना छंगु नुगःचु जिमि कलायात नके यंके त्यनागु ।”

“छ नं मूर्ख हे का, छं स्वयेबले जिगु नुगःचु जिगु छाती दुने दु धका च्वना ला ?”

“अथेसा छं गन तया तयागु ले ?”

“हूँ गुलर सिमाय् यःखना तयागु मखंला ?”

“खं, अथेसा छं बिइला ?”

“ज्यू, बिये ।”

गौजु, ज्ञां मदुम्ह जुया, वयात लित यंका खुसिसिथय् गूलर सिमाक्वय् यंका बिल । बोधिसत्त्व वयागु म्हं तिं ग न्हुया गूलर सिमाय् च्वय् वना थुपिं गाथात धाल -

“असक्खिं वत अत्तानं, उद्दातुं उदका थलं ।

न दानाहं पुन तुहं, वसं गच्छामि वारिज ॥

“अलमेतेहि अम्बेहि, जम्बूहि पनसेहि च ।

यानि पारं समुद्दस्स, वरं मय्हं उदुम्बरो ॥

“यो च उप्पतितं अत्थं, न खिप्पमनुबुज्झति ।
अमित्तवसमन्वेति, पच्छा च अनुतप्पति ॥

“यो च उप्पतितं अत्थं, खिप्पमेव निबोधति ।
मुच्चते सत्तुसम्बाधा, न च पच्छानुतप्पती’ति” ॥

“गोंजु ! जिं थःत थःम्हं लखं जमिनय् थहाँ वया ज्यान बचे याये फत, आः जि हानं छंगु बशय् वये मखुत ।”

“गुगु अँ, जामुन व फँसित समुद्र पारी दुगु खः व जित मयय्ल । जिगु नितिं उदुम्बर (गूलर) फल हे भिं जू ।”

“गुम्हसिनं छुं खँ लुया वइबले उकियात तुरन्त थुइका काये फइ मखु व शत्रुया बशय् वना लिपा पश्चाताप चाया च्वनेमाली ।”

“गुम्हसिनं छुं खँ लुया वइबले उकियात तुरन्त थुइका काये फइ, व शत्रुया ल्हातं उम्के जुइ फइ, अले वयात लिपा पश्चाताप नं जुइ मखु ।”

थुकथं थुपिं प्यपु गाथाद्वारा वं लौकिक ज्यायागु सफलतायागु कारण कन अले हानं वनखण्डय् तुं दुहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् गोंजु देवदत्त खः । माकः जुलसा जि हे खः ।

— * —

Dhamma.Digital

३४३. कुन्तिनी जातक

“अवसिम्ह तवागारे---” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् नरेश जुजुया छेंय् च्वंम्ह छम्ह क्रोंच भंगःयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह भंगः जुजुया दूतनी जुया च्वन । वया निम्ह मस्त दु । जुजुं वयात सन्देश बिया सुं छम्ह जुजुयाथाय् छवया बिल । व वना च्वतलें लाय्कु छेंय् च्वंपिं मस्तय्सं भंगःया मस्तयत् ल्हातं सास्ति याना स्याना बिल । मांम्ह लिहाँ वःबले थः मस्त स्याना तःगु खना न्यन - “जिमि मस्त सुनां स्याना ब्यूगु ?”

“फलाना-फलानापिसं ।”

उगु इलय् अन लहिना तःम्ह धुँ छम्ह दुगु खः । व तःसकं कठोरम्ह, हारांम्ह, चिना तःम्ह खः । इपिं मस्त धुँयात स्व वना च्वन । उम्ह भंगः नं इपिंलिसे वन । वं बिचाः यात - 'गथे थुपिं मस्तयूसं जिमि मस्तयूत स्याना बिल, अथे हे जिं स्याना बिये माल ।' वं उपिं मस्तयूत धुँया न्ह्योने वांछ्ववया बिल । धुँ इमित स्याना मारर मूरर याना नल । वं आः जिगु मनोरथ पूर्ण जुल धका बिचाः याना हिमालयय् लिहाँ वन । थुगु खँ भिक्षुपिसं धर्मसभाय् च्वना चर्चा याना च्वन - "आयुष्मान्पिं ! लाय्कुली क्रोञ्च भंगलं थःम्ह मस्तयूत स्याःपिं मस्तयूत धुँया न्ह्योने वांछ्ववया हिमालयय् लिहाँ वन ।" शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात -

"भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ लहाना च्वनागु ?"

"थुजा-थुजागु खँ ।"

"भिक्षुपिं ! थ्वं आः जक मखु, न्हापा नं थःम्ह मस्त स्याःपिं मस्तयूत धुँया न्ह्योने वांछ्ववया हिमालयय् वंगु दु ।" थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी बोधिसत्त्वं धर्मानुसार न्यायपूर्वक राज्य याना च्वन । वयागु लाय्कु छेंय् छम्ह क्रोञ्च भंगः सन्देश यंकीम्ह दु । (थनया खँ न्हापाथें तुं खः, थन भतिचा पाःगु खँ) वं थः मस्त स्याना तःगु खना बिचाः यात - 'आः जि थन च्वने मखुत । वने । जुजुयात छुं मधासे लिहाँ वने ।' वं हानं बिचाः यात - 'जुजुयात धया जक लिहाँ वने ।' व जुजुयाथाय् वन, छखे पाखे च्वना धाल - "स्वामी ! छंगु बेवास्तां याना जिमि मस्तयूत स्याना बिल । जिं नं तँ पिहाँ वःगुलिं इपिं मस्तयूत स्याना बियेधुन । आः जि थन च्वने मखुत । वं न्हापांगु गाथा धाल -

"अवसिम्ह तवागारे, निच्चं सक्कतपूजिता ।
त्वमेव दानिमकरि, हन्द राज वजामह'न्ति" ॥

"छंगु छेंय् न्हिथं सत्कृत व पूजित जुया च्वनेधुन । आः छ हे जि वने माःगुया कारण जुल । हे जुजु ! आः जि वने त्यना ।"

व न्यना जुजुं निपुगु गाथा धाल -

"यो वे कते पटिकते, किब्बिसे पटिकिब्बिसे ।
एवं तं सम्मती वेरं, वस कुन्तिनि मागमा'ति" ॥

"मभिंगु कर्मया बदलाय् मभिंगु कर्म यायेधुन धका गुम्हसिनं मती तइ, वयागु वैर शान्त जुइ । हे कुन्तिनी ! च्वं, वने मते ।"

वयागु खँ न्यना क्रोञ्च भंगलं स्वपुगु गाथा धाल -

"न कतस्स च कत्ता च, मेत्ति सन्धीयते पुन ।
हदयं नानुजानाति, गच्छञ्जेव रथेसभा'ति" ॥

"दोषी व गुम्हसिया प्रति दोष यात वया हानं मैत्रीसम्बन्ध स्वाइ मखु । हे जुजु ! आः जिगु नुगलं च्वनेगु अनुमति मव्यू, जि वना छ्ववये ।"

वयागु खँ न्यना जुजुं प्यपुगु गाथा धाल -

“कतस्स चेव कत्ता च, मेत्ति सन्धीयते पुन ।
धीरानं नो च बालानं, वस कुन्तिनि मागमा’ति” ॥

“दोषी व गुम्हसिया प्रति दोष यात वया हानं मैत्री सम्बन्ध धीरपिनि स्वाइ, तर मूर्खीपिनि मखु । हे कुन्तिनी ! च्वं, वने मते ।”

थथे धाःसां नं “स्वामी ! जि च्वने मखुत” धया जुजुयात वन्दना याना ब्वया हिमालयय् तुं लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् गुम्ह क्रौंच भंगः खः आःयागु इलय् नं व हे क्रौंच भंगः खः । वाराणसी जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

३४४. अम्ब जातक

“यो नीलियं मण्डयति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह अँ बिचाः याना च्वंम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व बुरा जुइका प्रव्रजित जुया जेतवनया सीमाय् अँया वनय् कुटि दय्का अन च्वना अँमा बिचाः याना च्वन । अँमां हाया वःगु अँ थःम्हं नं नइगु व म्हस्यूपिं थःधितिपिंत व म्हस्यूपिंत नं बिइगु याना च्वन । व भिक्षाटन याः वना च्वंतले अँखुंतय्सं अँ कुतुं वःगु मुना यंकल । उगु इलय् सेठया प्यम्ह म्हचाय्पिं अचिरवती नदी मोल्हुया चाःह्यूह्यू वयागु आम्रवनय् वल । बुरा लिहाँ वःबले इमित खना धाल - “छिमिसं जिगु अँ नल ।”

“भन्ते ! जिपिं नकतिनि जक थ्यंकः वयापिं खः । जिमिसं छपिनिगु अँ नयागु मद्दु ।”

“अथेसा का पा फय्कि ।”

“भन्ते ! जिमिसं पा फय्का ।”

बुरां इमित पा फय्के बिया, लज्जित याका छ्वया बिल । वयागु थुगु ज्याखँ न्यना भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खँ ल्हात - “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह बुरां थःगु निवासस्थानय् च्वंगु आम्रवनय् वःपिं सेठया म्हचाय्पिंत पा फय्के बिया लज्जित याका छ्वया बिल ।” शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खैं ।”

“भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं थ्वं आम्रवन रक्षक जुया सेठया म्हचाय्पिंत पा फय्के बिया इमित लज्जित याका छ्वगु दु ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खैं आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व शक्र (इन्द्र) जुल । उगु इलय् छुम्ह दुष्टम्ह जटाधारी वाराणसीया लिक्क नदीया सिथय् आम्रवनय् पर्णकुटि दय्का अमात बिचाः याना च्वन । वं कुतुं वया हाया वःगु अं ननं, थःथितिपिंत व म्हस्यूपिंत इना बिया थीथी प्रकारयागु मिथ्या जीविकां जीविका हना च्वन । उगु इलय् देवराज शक्रं थ्व लोकय् सुनां मांबौयागु सेवा याना च्वन, सुनां थकालिपिंत आदर याना च्वन, सुनां शीलयागु रक्षा याना च्वन, सुनां उपोसथ-व्रत पालन याना च्वन, सुं गुम्ह प्रव्रजित जुया श्रमणधर्म बांलाक पालन याना च्वन, अले सुं गुम्ह दुराचारी दुला ? थुकथं स्वया यंकूबले वं अमा बिचाः याना च्वंम्ह दुराचारीम्ह जटाधारीयात खन । नापं थुम्ह जटिल योगाभ्यास आदि थःगु श्रमणधर्म मयासे आम्रवनय् पिया च्वन । थ्वयात ख्याये माल धका मती तल । शक्रं (उम्ह) जटाधारी भिक्षाया नितिं गामय् वना च्वंबले थःगु प्रतापं अं सिमां हाय्का खूं खुया यंकूगुथें मदय्का बिल ।

उगु इलय् वाराणसी सेठया प्यम्ह म्हचाय्पिं उगु आम्रवनय् चाःह्यू वल । दुष्ट तपस्वी इमित खना लें पना न्यन - “छिमिसं जिगु अं नयागु ला ?”

“भन्ते ! जिपिं नकतिनि वयापिं खः । जिमिसं छपिनिगु अं नयागु म्दु ।”

“अथेसा पा फय्कि ।”

“जिमिसं पा फल धाःसा वने दइला ?”

“ज्यू, वने दइ ।”

“ज्यू, भन्ते !” धया इपिमध्ये जेष्ठीम्ह म्हचाय्म्हं पा फय्कुं फय्कुं न्हापांगु गाथा धाल -

“यो नीलियं मण्डयति, सण्डासेन विहञ्जति ।
तस्स सा वसमन्वेतु, या ते अम्बे अवाहरी’ति” ॥

“छपिनिगु अं खुया काःम्हसित अजाम्ह भात लायेमाः गुम्हसिया सैं हाक्क छिना तःगु दइ, गुम्हसिया तुयुगु सैं चिम्ताचां पुया तःगु दइ ।”

तपस्ती वयात पा फय्के बिया छखेपाखे तयेवं सेठया माहिलीम्ह म्हचाय्म्हं पा फय्कुं फय्कुं निपुगु गाथा धाल -

“वीसं वा पञ्चवीसं वा, ऊनतिसंव जातिया ।
तादिसा पति मा लद्धा, या ते अम्बे अवाहरी’ति” ॥

“छपिनिगु अं खुया काःम्हसिया नीदैं, नीन्यादैं वा नीगुदैं उमेर दय्का तिनि वयात भात दयेमा ।”

वयात नं पा फय्के बिइधुंका छखेपाखे तयेवं सेठया साहिलीम्ह म्हचाय्म्हं पा फय्कुं फय्कुं स्वपुगु गाथा धाल -

“दीघं गच्छतु अद्धानं, एकिका अभिसारिका ।
सद्धेते पति मा अद्द, या ते अम्बे अवाहरी’ति” ॥

“छपिनिगु अँ खुया कयागु दुसा व अभिसारिकायात तापाकतक याकचा वना नं गुगु थासय् संकेत बिया तःगु खः उगु थासय् भात (मिजं) लिसे नाप मलायेमा ।”

वयात नं पा फय्के बिया छखेलिक्क तयेवं सेठया कान्छीम्ह म्हचाय्म्हं पा फय्कुं फय्कुं प्यपुगु गाथा धाल -

“अलङ्कता सुवसना, मालिनी चन्दनुस्सदा ।
एकिका सयने सेतु, या ते अम्बे अवाहरी’ति” ॥

“छपिनिगु अँ खुया कयागु दुसा छायापिया बांबांलागु वसतं पुना, स्वाँमा क्वखाना, श्रीखण्डं बुला याकचा खाताय् दचने मालेमा ।”

तपस्वी इमित “छिमिसं ततःधंक पा फय्कूगु जुल, अँ मेपिसं नल जुइ, आः का हूँ” धका त्वःता छूवया बिल । शक्रं भैरवरूप क्यना दुष्टम्ह तपस्वीयात अनं बिसिकः छूवया बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् दुष्ट तपस्वी थुम्ह अँ पिवा च्वंम्ह बुरा खः । सेठया प्यम्ह म्हचाय्पिं आः नं थुपिं हे खः । देवराज शक्र जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

३४५. राजकुम्भ जातक

“वनं यदग्निं दहति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह अलसीम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व श्रावस्तीवासी कुलपुत्र (बुद्ध) शासनय् दुनुगलंनिसें श्रद्धा पिज्वय्का प्रब्रजित जुया नं अल्सी जुया च्वन । बुद्धवचन ब्वनेगुलि प्रश्नादि यायेगुलि, उचित रूपं मनन यायेगुलि व यायेमाःगु कर्तव्य यायेगुलि वया मन छत्तिं मवं । नीवरणं (चित्तमलं) क्वत्यय्का च्वनेगु, दनेगु आदि ईर्यापथयागु खँय् नं अजाम्ह हे जुया च्वन । वयागु अल्सी जूगुया बारे धर्मसभाय् चर्चा जुल - “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह भिक्षु थुजागु नैर्याणिक (कल्याणकारी) शासनय् प्रब्रजित जुया नं अल्सी जुया नीवरणं क्वत्यय्का च्वन ।”

शास्ता विज्याना न्यना विज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ लहाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं थ्व अल्सी हे जूम्ह खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया मन्त्रीरत्न जुया च्वन । वाराणसीया जुजु आलसी जुया च्वन । बोधिसत्त्वं वयात पाठ क्यनेत छगू उपमा माला जुया च्वन ।

छन्हु जुजु अमात्यपिं ब्वना उद्यानय् चाःहिला च्वन । उगु इलय् छम्ह गजकुम्भ धयाम्ह अल्सी (पशु) यात जुजुं खन । व न्हिच्छिं न्यासि वसां छलौ (छलंगु) निलौ (निलंगु) जक न्यासि वनिम्ह जुया च्वन । जुजुं वयात खना “थ्व गजाम्ह पशु खः” धया बोधिसत्त्वयाके न्यन ।

बोधिसत्त्वं “महाराज ! थुम्ह गजकुम्भ धयाम्ह अल्सीम्ह पशु खः । थ्व न्हिच्छिं न्यासि वसां छलौ निलौ जक न्यासि वनी” धका धया वनापं खँ ल्हाल्हां “हे गजकुम्भ ! छ तःसकं हे विस्तारं न्यासि वनिम्ह खः । थ्व जंगल मिं नल धाःसा छं छु यायेगु ?” धका न्यन्यं न्हापांगु गाथा धाल -

“वनं यदग्नि दहति, पावको कण्हवत्तनी ।
कथं करोसि पचलक, एवं दन्धपरक्कमो’ति” ॥

“हे पचलक ! यदि जंगल मिं नल धाःसा थपाय्सकं मन्दगतिं न्यासि वनिम्ह छं छु यायेगु ?”

थ्व खँ न्यना राजकुम्भं निपुगु गाथा धाल -

“बहूनि रुक्खछिद्धानि, पथब्या विवरानि च ।
तानि चे नाभिसम्भोम, होति नो कालपरियायो’ति” ॥

“सिमाय् आपालं आपाः प्वात दु, पृथ्वीसं नं दु । यदि अन थ्यंकः वने मफुत धाःसा जिमिगु मरण जुइ ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं मेगु निपु गाथात धाल -

“यो दन्धकाले तरति, तरणीये च दन्धति ।
सुक्खपण्णवं अक्कम्म, अत्थं भज्जति अत्तनो ॥

“यो दन्धकाले दन्धति, तरणीये च तारयि ।
ससीव रतिं विभजं, तस्सत्थो परिपूरती’ति” ॥

“गुम्हसिनं बुलुहुँ यायेमाःगु ज्यायात हथासं याइ, अले हथासं यायेमाःगु ज्यायात बुलुहुँ याइ, अजाम्हसिनं गंगु हःयात न्ह्या विनाश यायेथें थःगु अर्थ विनाश याइ ।”

“गुम्हसिनं बुलुहुँ यायेमाःगु ज्यायात बुलुहुँ याइ, अले हथासं यायेमाःगु ज्यायात हथासं याइ, अजाम्हसिनं कृष्णपक्षया चा स्वया फरकगु शुक्लपक्षया चाय् (तिमिला त्वइथें) पूर्णता प्राप्त याःथें थःगु ज्या पूरा याइ ।”

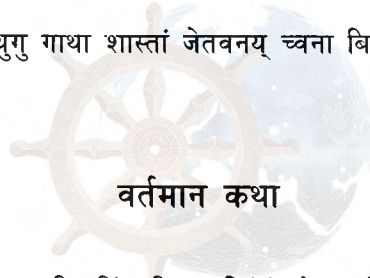
बोधिसत्त्वयागु थ्व खँ न्यना जुजु अबलेनिसें निरालसी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् गजकुम्भ आः अल्सी भिक्षु खः । पण्डित अमात्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

३४६. केसव जातक

“मनुस्सिन्दं जहित्वान...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् विश्वस्त भोजनयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

अनाथपिण्डकया छेंय् न्यासः भिक्षुपित न्हिया न्हिंथं भोजन बिइगु याना तल । वयागु छें जुलसा भिक्षुपिनिगु इच्छा आपूर्ति जुइगु स्रोत खः, न्हिन्हिं काषायवस्त्रं प्रज्वलित जुया च्वन, अले ऋषिपिनिगु फसं कःगु जुया च्वन ।

छन्हु जुजुं नगर परिक्रमा याना च्वंगु इलय् सेठया छेंय् भिक्षुसङ्घयात खना मती तल - “जिं नं आर्यसङ्घयात नित्य भोजन याके माल ।” वं विहारय् वना, शास्तायात वन्दना याना न्यासः भिक्षुपित नित्य भोजन याकेगु कोछित । उगु इलंनिसें जुजुया लाय्कुलि नित्य भिक्षा बिइगु यात । स्वदं पुलांगु सुगन्धित शाली वाया जा बिइगु यात । परन्तु विश्वास, (प्रेमपूर्वक) मायां थःगु ल्हातं लःल्हाना बिइपिं सुं मदु । जुजुया अफिसरपित बिइकेगु यात । भिक्षुपिं (अन) फेतुना नये मं मदु । थीथी प्रकारयागु भिभिंगु भोजन कया, थत सेवा याइपिनि छेंय् वना उगु भोजन इमित बिया अले इमिसं व्यूगु क्वाचुगु (रुक्खा सुक्खा) वा नायुगु गजागु दत अजागु भोजन नइगु जुया च्वन । छन्हु जुजुया नितिं आपाः दय्क फलाफल बिये हल । जुजुं धाल - “भिक्षुसङ्घयात व्यु ।” मनूतय्सं दानशालाय् वना स्ववंबले छम्ह नं भिक्षुपिं अन मखन । इमिसं जुजुयात छम्ह नं भिक्षु मदुगु खँ बित्ति यात ।

“छु इलं लाःनि मखुला ?”

“खः, समय दनि । परन्तु भिक्षुपिं छपिनिगु दरबारं भोजन कया यंका थः विश्वासीपिं सेवकपिनि छेंय् वना उगु भोजन इमित बिया, इमिसं व्यूगु रुक्खा सुक्खा वा भिंगु अथवा गजागु बिल अजागु भोजन नयेगु याना च्वन ।”

जुजुं बिचाः यात - “जिमिगु भोजन भिंगु खः । छु कारणं व मनसे मेपिनिगु नया च्वन ? शास्तायाथाय न्यं वने माल ।” वं विहारय वना शास्तायात वन्दना याना न्यन ।

शास्तां लिसः बिया बिज्यात - “महाराज ! भोजनय विश्वास धयागु तःधंगु चीज खः । छुपिनिगु छेय विश्वास उत्पन्न याना स्नेहपूर्वक भिक्षा बिइपिं सुं मदुगुलिं भिक्षुपिं भोजन कया यंका थथः विश्वासीपिनिगु थासय वना नः वंगु खः । महाराज ! विश्वासया समान मेगु रस मदु । अविश्वासी ब्यूगु प्यथी प्रकारयागु कस्तियागु रस विश्वासी ब्यूगु च्चकिया जा ति नं मग्यं । पुलापिं पण्डितपिसं (थःत) रोग उत्पन्न जूबले जुजुयापाखें न्यागु वैद्य-कुलयापित वासः याकल नं इमिसं लायुके मफुगु खः । इपिं विश्वास दुपिंथाय वंबले चि मदयक सामाक नीवर (जंगली वायागु जा) व यागु अले चि मदयक लखय दायका तःगु वाउँचा हः नया स्वास्थ्य लाभ याःगु दु ।”

अनंलि जुजुयागु प्रार्थनाकथं पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय बोधिसत्त्वयागु जन्म काशी राष्ट्रय ब्राह्मण कुलय जुल । वयात नां तल कल्पकुमार । व तःधिक जुइवं तक्षशिला वना सकतां विद्या स्यना सयका वल । लिपा जूबले ऋषि प्रब्रज्याकथं प्रब्रजित जुल । उगु बखतय केशव धयाम्ह तपस्वी न्यासः तपस्वीपिनि शास्ता (गुरु) जुया हिमालयय च्वं च्वन । बोधिसत्त्व वयाथाय वना न्यासः शिष्यापिमध्ये मूख्यम्ह शिष्य जुया च्वन । केशव तपस्वीया आशय मैत्री व स्नेहपूर्ण दुगु जुल ।

लिपा जूबले उपिं तपस्वीपिं व्वना केशव तपस्वी चि व पाउँ सवा कायेत मनूत दुगु बस्ती वल । व वाराणसी वना राजोद्यानय वना च्वं वन । कन्हेखुन्हु भिक्षा कायेत नगरय दुहाँ वना लायकु धवाखाय वन । जुजुं ऋषिगणपित खना सःतके छवल । लायकुलि दुने भोजन याका वचन कया उद्यानय तया तल । वर्षा ऋतु फुइवं केशव तपस्वीं जुजुयाके बिदा कया कने त्यन । जुजुं धाल - “भन्ते ! छपिं बुरा जुइधुंकल, आः जिमिथाय हे च्वना बिज्याहूँ । ल्याय्महपिं तपस्वीपित हिमालयय लिछ्वया बिज्याहूँ ।”

वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । अले मूख्यम्ह शिष्यमहलिसे मेपिं तपस्वीपित हिमालयय छ्वया थः याकचा च्वं च्वन । कल्प नं हिमालयय वना तपस्वीपिलिसे च्वं च्वन । केशव कल्प मदयक च्वं च्वंबले उद्विग्न जुया वल । वयात स्वयेगु इच्छां वयात न्त्यो मवल । न्त्यो मवगुलिं भोजन बांलाक पचे मजुल । हि नाप खि वल । तःसकं स्यात ।

जुजुं न्याम्ह वैद्य परिवारपित व्वना तपस्वीयागु सेवा यात । रोग शान्त जुया मवं । केशवं जुजुयाके न्यन - “जि सिना वनीगु यः लाकि म्ह फइगु स्वये यः ?”

“म्ह फइगु ।”

“अथेसा जित हिमालयय छ्वया बिज्याहूँ ।”

“ज्यू, भन्ते !” धया जुजुं नारद धयाम्ह अमात्ययात सःतके छ्वया धाल - “नारद ! जिमिम्ह भदन्तयात यंका वनचरपिं व्वना हिमालयय तये यंकि, हूँ ।”

नारदं वयात अन तथा लिहौं वल । केशवं नं कल्पयात खनेसाथ वयागु चैतशिक रोग शान्त जुया वन । अले उद्धिग्नता मदया वन । कल्पं वयात चि मदयूक जंगली तच्छ्व व जंगली वाया जा व यागु दयूका नकल । चि आदि मसला मदयूक लखयू दायूका तःगु वाउँचा हः नकल । व हे क्षणयू वया हि नापं जूगु दिसा बन्द जुल । जुजुं हानं नारदयात - “केशव तपस्वीयागु समाचार ज्वना वा” धका छ्वया विल । व अन वना स्ववंबले म्ह फुगु खना (आश्चर्य जुया) न्यन - “भन्ते ! वाराणसी जुजुया न्याम्ह वैद्यपरिवारपिं ब्वना छपिनिगु सेवा सुश्रुषा यात नं छपिनिगु स्वास्थ्य भिना मवः । कल्पं छपिनिगु सेवा सुश्रुषा गुकथं यात ।”

थ्व खँ न्यनेत वं न्हापांगु गाथा धाल -

“मनुस्तिन्दं जहित्वान, सब्बकामसमिद्धिनं ।
कथं नु भगवा केसी, कप्पस्स रमति अस्समे’ति” ॥

“सकतां कामना पूरा याना बिइत सामर्थ्य दुम्ह वाराणसी जुजुयात त्वःता भगवान् केशव कल्प ऋषिया आश्रमयू गुकथं न्ह्याइपुक च्वं च्वनागु ?”

थुकथं मेपिनाप खँल्हाबल्हा याना च्वंम्हथें जुया केशवया मन लगे जूगुया कारण न्यन । केशवं निपुगु गाथा धाल -

“सादूनि रमणीयानि, सन्ति वक्खा मनोरमा ।
सुभासितानि कप्पस्स, नारद रमयन्ति म’न्ति” ॥

“बांलागु रमणीय व मनोरमगु सिमात दु । हे नारद ! कल्पया सुभाषित वचनं जिगु मनयात न्ह्याइपुका च्वंगु दु ।”

थुलि धायेधुंका हानं धाल - “कल्पं जित चि मदुगु सामाक नीवार (जंगली वाया जा) व लखयू जक दायूका तःगु वाउँचा हः त्वंकल । उकिं हे जिगु रोग शान्त जुया जि निरोगी जुया ।” थ्व खँ न्यना नारदं स्वपुगु गाथा धाल -

“शालीनं ओदनं भुञ्जे, सुचिं मंसूपसेचनं ।
कथं सामाकनीवारं, अलोणं छादयन्ति त’न्ति” ॥

“छपिंसं शुद्धगु लालिसे शाली वाया जा भपा बिज्यागु खः, छपिंत चि मदुगु सामाक नीवार (= घाँय हःया तरकारी) गुकथं यल ?”

वयागु खँ न्यना केशवं प्यपुगु गाथा धाल -

“सादुं वा यदि वासादुं, अप्पं वा यदि वा बहुं ।
विस्सत्थो यत्थ भुञ्जेय्य, विस्सासपरमा रसा’ति” ॥

“सवाः दुगु थजु वा सवाः मदुगु, भतिचा थजु वा आपाः, गन विश्वस्त जुया नये त्वने दइ (व हे साः जू) । रसतमध्ये विश्वास हे दकसिबे उत्तमगु रस खः ।”

नारदं वयागु खँ न्यना जुजुयाथायू वना केशवं थथे धाल धका कं वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलयू जुजु आनन्द खः । नारद सारिपुत्र खः । केशव बक महाब्रह्मा खः । कल्प जुलसा जि हे खः ।

३४७. अयकूट जातक

“सबायसं कूटं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लोकोपकारया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा महाकण्ह जातक (जा. नं. ४६९) स वइतिनि ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म जुजुया महारानीया कोखय् जुल । तःधिक जुइवं शिल्प सय्के सिइके यात । बौम्ह सिइवं जुजु जुया धर्म व न्याय याना राज्य चले याना च्वन ।

उगु बखतय् मनूत देवपूजक (द्योभक्ति) जूगुया कारणं दुगुचा, फैचा, अथे हे मेमेपिं पशुत स्याना देवतापिंत बलि बिइगु याना च्वन । बोधिसत्त्वं नाय्खिं च्वय्के बिया प्राणीपिंत हत्या याये म्दु धका घोषणा याकल । यक्षपिसं बलि काये मखंगुलिं इपिं बोधिसत्त्व खना तँम्बल । इमिसं हिमालयय् सभा याना छम्ह यक्षयात बोधिसत्त्वयात हत्या यायेया नितिं छ्वया हल । व छँया गजू अपाय्धंगु छगः हवाना हवाना च्याना च्वंगु ह्याउँसे मिग्वाराथें जागु नंया मुगः ज्वना वयात स्याना बिये माल धका वल । उगु इलय् शक्रया आसन क्वाना वल । वं बिचाः याना स्वबले थ्व खँ सिइकल । अले इन्द्र वज्र ज्वना वया यक्षया फुसय् दंवल । बोधिसत्त्वं यक्षयात खना “जिगु रक्षा यायेत वःम्ह खः लाकि अथवा जित स्यायेत वःम्ह” धयागु सिइकेत वं खँल्हाबल्हा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“सब्बायसं कूटमतिष्पमाणं, पग्गह् यो तिडुसि अन्तलिक्खे ।
रक्खाय मे त्वं विहितो नुसज्ज, उदाहु मे चेतयसे वधाया’ति” ॥

“तगोगु नंयागु मुगः ज्वना गुम्ह छ आकाशय् दना च्वन, व छ थौं जिगु रक्षा याये धका च्वं च्वनागु लाकि अथवा जित स्याये धका च्वं च्वनागु ?”

बोधिसत्त्वं धाःसा यक्षयात जक खं, शक्रयात मखं । यक्ष धाःसा शक्रयागु भयं बोधिसत्त्वयात प्रहार याये ग्याना च्वंगु खः । वं बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना लिसः बिल - “महाराज ! जि छंगु रक्षा यायेत वयाम्ह मखु । थ्व हवाना हवाना च्यागु नंया मुगलं प्रहार याना छंत स्याये धका वयाम्ह खः । थ्व खँ क्यनेया नितिं वं निपुगु गाथा धाल -

“दूतो अहं राजिध रक्खसानं, वधाय तुय्हं पहितोहमस्मि ।
इन्दो च तं रक्खति देवराजा, तेनुत्तमङ्गं न ते फालयामी’ति” ॥

“हे जुजु ! जि राक्षसतय् दूत खः । छंत स्यायेत जित छ्वया हःम्ह खः । अथे नं देवराज इन्द्रं छंगु रक्षा याना च्वंगु दु । उकिं जिं छंगु छचौं तःमछ्चानागु खः ।”

थ्व खँ न्यना बोधिसत्त्वं बाकी निपु गाथात धाल -

“सचे च मं रक्खति देवराजा, देवानमिन्दो मघवा सुजम्पति ।
कामं पिसाचा विनदन्तु सब्बे, न सन्तसे रक्खसिया पजाय ॥

“कामं कन्दन्तु कुम्भण्डा, सब्बे पंसुपिसाचका ।
नालं पिसाचा युद्धाय, महती सा विभिसिका’ति” ॥

“देवराज, देवेन्द्र, मघवा, सुजम्पतिं जिगु रक्षा याना च्वंगु खः धयागु जूसा सारा पिशाचतय्सं कोलाहल मचे याःसां राक्षसी प्रजा खना जि मग्याः ।”

“चाहे सारा कुम्भण्ड (राक्षस) व पशु-पिशाचतय्सं कन्दन याःसां इमिगु ख्याच्चत भयङ्कर जूसां इपिं युद्ध यायेया नितिं सामर्थ्यं दुपिं मखु ।”

शक्रं यक्षयात बिसिक छूवया महासत्त्वयात उपदेश बिल - “महाराज ! ग्याना बिज्याये म्वाः । आवंलि छपिनिगु रक्षा यायेगु भाला जिगु जुल ।” वं थुलि धया थःगु निवासस्थानय् तुं लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् शक्र अनिरुद्ध खः । वाराणसी जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

३४८. अरज्ज जातक

“अरज्जा गाममागम्म...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् बुरीम्ह कन्यालिसे आसक्तिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा चूलनारद जातक (जा. नं. ४७७) स वइतिनि ।

Dhamma.Digital

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वं ब्राह्मण कुलय् जन्म काल । तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् वना शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वल । कला सिइवं काय् ब्वना ऋषि प्रव्रज्या ग्रहण यात । व हिमालयय् च्वं च्वंबले काय्यात आश्रमय् त्वःता फलमूल कायेत वन ।

उगु इलय् खूंतय्सं गामय् लुटे याना च्वन । इमिसं मनूत ज्वना चिना यंका च्वन । छम्ह बुरीम्ह कन्या बिस्यूं वना आश्रमय् वन । वं तपस्वी कुमारयात आकर्षित याना वयागु शील स्यंकेधुंका धाल - “वा, नापं वने नु ।”

“जिमि बौ वय्के ब्यु, वयाके वचन कया वने ।”

“अथेसा वचन कया वा” धया व पिहाँ वना लैय् पिया च्वन । तपस्वी कुमारं बौ वयेवं न्हापांगु गाथा धाल -

“अरज्जा गाममागम्म, किंसीलं किंवतं अहं ।
पुरिसं तात सेवेय्यं, तं मे अक्खाहि पुच्छितो’ति” ॥

“हे अबु ! जंगलं गामय् वनेबले जिं छु शील, छु व्रत दुम्ह मनूयागु संगत याये माली ? न्यना च्वनाम्ह जित कना बिज्याहँ ।”

वया बौम्हं उपदेश ब्युब्युं स्वपु गाथात धाल -

“यो तं विस्सासये तात, विस्सासञ्च खमेय्य ते ।
सुस्सूसी च तित्तिक्खी च, तं भजेहि इतो गतो ॥

“यस्स कायेन वाचाय, मनसा नत्थि दुक्कटं ।
उरसीव पतिट्ठाय, तं भजेहि इतो गतो ॥

“हल्लिद्धिरागं कपिचित्तं, पुरिसं रागविरागिनं ।
तादिसं तात मा सेवि, निम्मनुस्सम्मि चे सिया'ति” ॥

“अय् बाबु ! गुम्हसिनं छंत विश्वास याइ, अले गुम्हसित छं विश्वास याये फइगु खः, गुम्हसिनं छंगु खँ न्यने ययेकी, अले छंगु दोषयात सह याइ, थनं वनेबले अजाम्ह मनूनाप संगत या ।”

“गुम्हसिनं शरीर, वचन व मनं दुष्कृत्य कर्म याइ मखु, गुम्ह औरसपुरुष समानं प्रतिष्ठित ज, थनं वनेबले अजाम्ह मनूनाप संगत या ।”

“अय् बाबु ! सुं मनू ध्व मदुसां तवि नं गुम्हसियागु चित्त हलुया रंगथें अस्थीर जुल वा माकःथें चंचल जुल, अथवा पलख पलखया भित्रे रागी विरागी जुल धाःसा अजाम्ह मनूयागु संगत याये मते ।”

बौयागु खँ न्यना तपस्वी कुमार मवन, अले धाल - “तात ! थुलि गुण दुम्ह मनू जिं गन नाप लाइ ? जि वने मखु । छपिनिथाय् हे च्वं च्वने ।” वया बौम्हं वयात योग-विधि स्यना बिल । निम्हं ध्यान प्राप्त याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्दयथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् काय् व कन्या थुपिं हे खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

३४९. सन्धिभेद जातक

“नेव इत्थीसु सामञ्जं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् चुगली खँ मल्हायेगु शिक्षाया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू इलय् शास्तां षड्वर्गीय भिक्षुपिं चुगली खँ ल्हाना जुया च्वन धयागु न्यना इमित सःतके छवया न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छु छिपिं धात्ये ल्वापु यायां, कलह यायां, विवाद यायां भिक्षुपिनिगु चुगली खँ ल्हाना जुया च्वनागु ला ? गुकिं याना ल्वापु मजगु ल्वापु दय्का, जगु ल्वापु भन् बढे याना जुयागु ला ?”

“खः, धात्थें खः ।”

भगवानं इमित निन्दा यायां आज्ञा जुया विज्यात - “भिक्षुपिं ! चुगली खँ ल्हायेगु धयागु नःगु शस्त्रं प्रहार यायेगु ति ग्यं । उकिं याना क्वातूगु विश्वास नं याकनं त्वादला वं । सिंह व द्वहैया बाखँनय्थें मनुतय्के दुगु मैत्री (सम्बन्ध) नं स्यना वं ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया काय् जुया जन्म जुल । तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् वना शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वल । बौम्ह सिइवं धर्मानुसार राज्य याना च्वन ।

उगु इलय् छम्ह ग्वालां (सापू) सा द्वहैत इवये यंका लिहाँ वःबले छम्ह मचाम्ह सा जंगलय् त्वफिका लिहाँ वल । व छम्ह सिंहनीलिसे पासा जुल । इपिं निम्हं मिले जूपिं पक्कापिं पासापिं जुया छथाय् वना नसा माला च्वं च्वन । लिपा जूबले सां साया मस्त बुइकल, सिंहनीनं सिंह मस्त बुइकल । इपिं निम्ह कुलागत मैत्रीया कारण पक्कापिं पासापिं जुया नापं च्वं च्वन ।

छम्ह जंगली मनुखं जंगलय् वंबले इमिगु मैत्री (सम्बन्ध) खन । व जंगलय् उत्पादित मालसामान वाराणसी जुजुयात बिइ यंकुबले जुजुं वयाके न्यन - “पासा ! छं जंगलय् आश्चर्यजनकगु छुं खँ खंगु दुला ?”

“देव ! मेगु ला मखना, छम्ह सिंह व छम्ह साया परस्पर पासा जुया नाप नापं नसा माला जूगु खनागु दु ।”

“इमिथाय् स्वम्हम्ह वयेवं विपत्ति वइ । छं इमिथाय् स्वम्हम्ह खन धाःसा जित खबर ब्यू वा ।”

“देव ! ज्यू ।”

जंगली मनु वाराणसी वना च्वंबले छम्ह ध्वँ वया सिंह व सायागु सेवा याःवया च्वनेधुंकल । जंगली मनुखं जंगलय् वंबले वयात खना “आः स्वम्हम्ह वया च्वंवये धुंकुगु खँ” जुजुयात कंवने माल । व नगरय् वन । ध्वँनं बिचाः यात - “सिंह व सायागु बाहेक जिं मनयागु ला सुयागु हे मदये धुंकल ! थुमित ल्वाका फाया थुमिगु ला नये माल ।” वं वन ‘ध्वं छंत थये धाल, अथे धाल, वं जित थये कन’ धया निम्हसिया दथुइ परस्पर फूट याना याकनं हे इपिं निम्ह ल्वाना सिइ माय्का बिल ।

जंगली मनु वया जुजुयात सूचं ब्यू वल - “देव ! इमिथाय् स्वम्हम्ह वया च्वंवये धुंकल ।

“व सु खः ?”

“देव ! व ध्वँ खः ।”

वं इपिं निम्हसितं ल्वाका स्याना बिइ । “भीपिं इपिं सिइगु समयय् अन थ्यंकः वनेमाः” धया जुजु रथय् च्वना जंगली मनुखं कंगु लँ वना, अन इपिं ल्वाना सि जक सिइबले थ्यंकः वन । ध्वँ लय्ताया छको सिंहयागु ला नल, छको सायागु ला नल । जुजुं इपिं निम्हं सिइगु खना रथय् च्वना च्वंक च्वंक हे खँल्हाबल्हा यायां थुपिं गाथात धाल -

“नेव इत्थीसु सामञ्जं, नापि भक्खेसु सारथि ।
अथस्स सन्धिभेदस्स, पस्स याव सुचिन्तितं ॥

“असि तिक्खोव मंसम्हि, पेसुञ्जं परिवत्तति ।
यत्थूसभञ्च सीहञ्च, भक्खयन्ति मिगाधमा ॥

“इमं सो सयनं सेत्ति, यमिमं पस्ससि सारथि ।
यो वाचं सन्धिभेदस्स, पिसुणस्स निबोधति ॥

“ते जना सुखमेधन्ति, नरा सग्गतारिव ।
ये वाचं सन्धिभेदस्स, नावबोधन्ति सारथी’ति” ॥

“न मिसातय्गु दथुइ समानता दु, न भोजनय् हे (छुं ल्वापु ख्यापु यायेमाःगुया कारण मदु) ।
थुमित फायेत ग्वःसा ग्वःम्हसिया चलाखीपह छको स्व ।”

“चुगली याइम्हं नःगु तलवारंथे हे लाय् दुने थ्यंक घुसे जुइगु खें ल्हाइगु जुया च्वन । अथे जुया हे
अधमीपशुं सिंह व सायागु ला नइगु जुया च्वन ।”

“सारथी ! गुम्ह मनुखं चुगली याइम्हसियागु खें न्यनी, व छं खं हे खन मखुला, गजागु हे
अवस्थाय् थ्यना च्वंगु ?”

“सारथी ! गुम्ह मनुखं चुगली याइम्हसियागु खें न्यनी मखु, व स्वर्गय् वनिपिंथे सुखपूर्वक दचनिगु
जुया च्वन ।”

जुजुं गाथात धया सिंहया केशर, छचंगु, लुसि वा आदि काय्का नगरय् लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् जुजु जुलसा जि हे
खः ।

- * -

३५०. देवतापञ्च जातक

“हन्ति हत्थेहि पादेहि-...” थ्व देवता प्रश्नावली उम्मग्ग जातक (जा. नं. ५४६) स वइतिनि ।

चलकुणाल वर्ग क्वचाल ।

५. न्यागूगु निपात

१. मणिकुण्डल वर्ग

३५१. मणिकुण्डल जातक

“जीनो रथस्सं मणिकुण्डले च...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कोशल जुजुया अन्तःपुरया सर्वार्थ साधक अमात्ययागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा न्हापा हे (जा. नं. २८२ व ३०३ स) वनेधुंकूगु जुल ।

थुगु बाख्खँअनुसारं बोधिसत्त्व वाराणसीया जुजु खः । छ्म्ह दुष्टम्ह अमात्यं कोशल जुजुयात हया काशी राष्ट्रयात त्याकल । वाराणसी जुजुयात कुना कारागारय् तया बिल । जुजु ध्यानावस्थित जुया आक्सय् मुलपत्ति थ्याना फेतुना च्वन । खँ जुजुया शरीर जलन जुया पुना वल । वं वाराणसी जुयायाथाय् वया न्हापांगु गाथा धाल -

“जीनो रथस्सं मणिकुण्डले च, पुत्ते च दारे च तथेव जीनो ।
सब्बेसु भोगेसु असेसकेसु, कस्मा न सन्तप्पसि सोककाले’ति” ॥

“हे महाराज ! छ्गु रथ, सल व मणिकुण्डल मदये धुंकल । छ्ं काय्महचाय् व कलापिं नं मदये धुंकल । सकतां दक्कदिक्क भोगत (फुना वनेधुंका नं) मदयेधुंका नं छ्ं शोक याये माःगु इलय् छाय् छ् सन्तप्त मजुयागु ?”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं थुपिं निपु गाथात धाल -

“पुब्बेव मच्चं विजहन्ति भोगा, मच्चो वा ते पुब्बतरं जहाति ।
असस्सता भोगिनो कामकामि, तस्मा न सोचामहं सोककाले ॥

“उदेति आपूरति वेति चन्दो, अत्थं तपेत्वान पलेति सूरियो ।
विदिता मया सत्तुक लोकधम्मा, तस्मा न सोचामहं सोककाले’ति” ॥

“हे कामकामी ! भोगं मनूतय्त् न्हापा हे त्याग याइ, अथवा मनूतय् न्हापा हे कामयात त्याग याइ । भोग याइपिं अनित्य खः, अशाश्वत खः । उकिं जिं (मेपिनि) शोक याइगु इलय् नं शोक मयाना ।”

“शत्रुक ! चन्द्रमा लुया वइ, बढे जुया वइ, (हानं क्षय जुया वनी) व सूर्यं नं संसारयात क्वाका अस्त जुया वनी, अथे हे सकतां लोकधर्मय् जिं नं (उदय-व्यय जुइगु स्वभाव धर्म) सिइका कयागु दु । उकिं शोक जुइगु इलय् नं शोक मयाना ।”^{१०}

थुकथं बोधिसत्त्वं खँ जुजुयात धर्मोपदेश यायेधुंका हाकनं वयागु निन्दा याना थुपिं गाथात धाल -

१०. थुपिं निपुं गाथात न्हापा वनेधुंकूगु रथलट्टि जातक (३३२) स वयेधुंकूगु जुल ।

“अलसो गिही कामभोगी न साधु, असञ्जतो पब्बजितो न साधु ।
राजा न साधु अनिसम्मकारी, यो पण्डितो कोधनो तं न साधु ॥

“निसम्म खत्तियो कयिरा, नानिसम्म दिसम्पति ।
निसम्मकारिनो राज, यसो कित्ति च वट्ठी’ति” ॥

“अलसिम्ह कामभोगी गृहस्थ ठीक मजू । असंयमीम्ह प्रब्रजित नं ठीक मजू । बिचा: मयासे ज्या याइम्ह जुजुं नं ठीक मजू । तँकुलुम्ह पण्डित नं ठीक मजू ।”

“क्षत्रियं बिचा: याना ज्या यायेमा: । जुजु धयाम्हं बिचा: मयासे ज्या याये मज्यू । बिचा: पूवका ज्याखँ याइम्ह जुजुया यश व कीर्ति वृद्धि जुइ ।”

खँ जुजुं बोधिसत्त्वयाके क्षमा फवन । वयात राज्य लःल्हाना स्वयं जनपदय् तुं लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् कोशल जुजु आनन्द ख: । वाराणसी जुजु जुलसा जि हे ख: ।

- * -

३५२. सुजात जातक

“किं नु सन्तरमानोव...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् बौ सिइम्ह छम्ह कुटुम्बिकया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व बौ सिसेंनिसें ख्वयेगु (परिदेव) हालेगु याना जुया च्वन । शोकयात तापाके मफुत । शास्तां वयाके स्रोतापत्तिफलयागु उपनिश्रय खना, श्रावस्ती भिक्षाटन याना छम्ह श्रमण ब्वना वयागु छेंय् वना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । अले वन्दना याना फेतूम्ह वयाके “उपासक ! शोक याना च्वनागु लाकि छु ?” धका न्यना बिज्यायेवं “ख:, भन्ते !” धका बिनित्ति यात । “आवुसो ! पुलापिं पण्डितपिसं पण्डितपिनिगु खँ न्यना बौ सित धका शोक मया:” धका आज्ञा जुया बिज्याबले वं उगु खँ कना बिज्यायेत प्रार्थना यात । शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व छम्ह कुटुम्बिकया छेंय् जन्म जुल । वयात सुजातकुमार धका धाल । तःधिक जुइवं वया बाज्या सित । अले वया बाया थ: बौ सिइवं अन्तेष्ठि क्रिया याना शोकाकुलित जुया मसानय् वना अनं वयागु क्वेँत (अस्थि) हया थःगु क्यबय् अस्थि

तया चायागु स्तूप दयकल । हानं समय असमयय् स्तूपयात स्वाँ छाया पूजा याइगु, चैत्यय् प्यखेरं चाःहिलेगु यायां ख्वया हाला जुल । मो नं मल्हु, न (चन्दनार्दि) लेप याः, न नये त्वनेगु याः, न त (बुँज्या आदि) ज्या हे याः ।

ध्व खना “जिमि बौनं जिमि बाज्या सिसैनिसेँ शोकाकुलित जुया विचरण याना जुया च्वन । जि त्वःता मेपिं सुनानं वयात खँ थुइका बिइ फुपिं सुं दइ मखु । छगू उपाय याना अबुयात खँ थुइके माली” धका मती तया च्वंबले बोधिसत्त्वं गामं पिने छम्ह सिइम्ह द्वहँ खन । अले घाँय् व लः ज्वना वना वयागु न्ह्योने च्वना “न न, त्व त्वं” धका हाला च्वन । ववःपिं मनूतय्सं वयात खना – “पासा ! वेंला मजूला ? सिइम्ह द्वहँयात छु लः व घाँय् न त्वं धका हाला च्वनागु” धका धाल । वं सुयातं छुं लिसः मब्यू । अले वया बौयाथाय् वना “छिमि काय् वें जुल । सिइम्ह द्वहँयात घाँय् न, लः त्वं धका धया च्वन” धका कंवन ।

ध्व खँ न्यना कुटुम्बिकया पितृशोक तना वन अले पुत्रशोक उत्पन्न जुल । वं व्वाँय् अन वना “बाबु सुजात ! छ पण्डित मखुला ? छाया सिइम्ह द्वहँयात ‘घाँय् न, लः त्वं’ धका धया च्वनागु ?” थये धाधां निपु गाथात धाल –

“किं नु सन्तरमानोव, लायित्वा हरितं तिणं ।
खाद खादाति लपसि, गतसत्तं जरगगवं ॥

“न हि अत्रेन पानेन, मतो गोणो समुदुहे ।
त्वञ्च तुच्छं विलपसि, यथा तं दुम्मती तथा’ति” ॥

“वाउँगु घाँय् लया हया हथासं हथासं हथाय् चाम्हेँ जुया सिइ धुंकूम्ह ध्वग्गीम्ह द्वहँयात ‘न न’ धका छाया विलाप याना च्वनागु ?”

“सिइ धुंकूम्ह द्वहँयात अन्नपान नका जीवित जुया दना वइ मखुत । निर्बुद्धि मनुखेँ याना छं व्यर्थय् छाया विलाप याना च्वनागु ?”

अनंलि बोधिसत्त्वं निपु गाथात धाल –

“तथेव तिडुति सीसं, हत्थपादा च बालधि ।
सोता तथेव तिडुन्ति, मञ्जे गोणो समुदुहे ॥

“नेवय्यकस्स सीसञ्च, हत्थपादा च दिस्सरे ।
रुदं मत्तिकथूपसिं, ननु त्वञ्जेव दुम्मती’ति” ॥

“वयागु छुचौं नं अथे हे च्वनि, ल्हाः तुति व न्हिप्यँ नं अथे हे च्वनि । उकिं जिं बिचाः याना, द्वहँ म्वाना दना वइतिनि ।”

“बाज्यायागु ला छुचौं नं खने मंत । ल्हाः तुति नं खने मंत । अथेसा छु छ मूर्ख मजूला, गुम्हसिनं वयात चायागु स्तूप दयका ख्वया च्वन ?”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वया पितां बिचाः यात, ‘जिमि काय् पण्डित खः, इहलोक कृत्य व परलोक कृत्य निगुलिं स्पू । जित खँ थुइकेत जक वं थुगु ज्या याना क्यंगु खः ।’ वं धाल – “तात सुजात पण्डित ! सकतां संस्कार अनित्य खः धका थुल । पितायागु शोक मदय्का बिइम्ह काय् थुजोम्ह जुइमाः ।” थुलि धया काय्यागु प्रशंसा यायां धाल –

“आदित्तं वत मं सन्तं, घतसित्तं पावकं ।
वारिना विय ओसिञ्चं, सब्बं निब्बापये दरं ॥

“अब्बही वत मे सल्लं, यमासि हृदयस्सित्तं ।
यो मे सोकपरेतस्स, पितुसोकं अपानुदि ॥

“सोहं अब्बूहसल्लोस्मि, वीतसोको अनाविलो ।
न सोचामि न रोदामि, तव सुत्त्वान माणव ॥

“एवं करोन्ति सम्पञ्जा, ये होन्ति अनुकम्पका ।
विनिवत्तेन्ति सोकम्हा, सुजातो पितरं यथा'ति” ॥

“छं घ्यलं छ्वया च्वंगु मियात लखं स्यायेथे याना जिगु नगुलय् छ्वया च्वंगु शोकरूपी मियात स्याना बिल ।”

“जिगु नगुलय् सुया च्वंगु शोकरूपी कयात लिकया बिल । शोकातुरम्ह जिगु पितृशोक तापाका बिल ।”

“हे माणवक ! छंगु खँ न्यना जि शोक मदुम्ह जुल । चञ्चलता मदुम्ह जुल, कँ मदुम्ह जुल ।
आ: जिं शोक याये मखुत । ख्वयेगु याये मखुत ।”

“थुगु प्रकारं गुपिं प्रज्ञावान्या नुगलय् अनुकम्पा दु इमिसं, सुजातं थ: अबुयात शोकं मुक्त याना व्यूथे, मेपित शोकं मुक्त याना विइ ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात ।
सत्यया अन्तय् गृहस्थी स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् सुजात जुलसा जि हे ख: ।

Dhamma Digital

३५३. वेनसाख जातक

“नयिदं निच्चं भवितब्बं...” थुगु गाथा शास्तां भग्ग (जनपद) य् सुंसुमारगिरिया लिक्क
भेसकलावनय् च्वना बिज्यागु इलय् बोधिराजकुमार धयाम्हसिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् उदयन (जुजु) या बोधिराजकुमार धयाम्ह काय् सुंसुमारगिरिस च्वं च्वन । वं छम्ह तःसकं
सःम्ह सिकमियात सःता कोकनद धयागु सुं जुजुपिनि मदुगु तालं अजागु छगू दरबार दय्के बिल । दरबार
दय्केधुंका वं ईर्याया कारणं मेपिं जुजुपिसं नं अजागु हे दरबार मदय्केमा धका उम्ह सिकमिया मिखा

लिकाय्के बिया कां याना बिल । सिकमिया मिखा लिकागु खँ भिक्षुसङ्घ्य् प्रकट जुल । भिक्षुपिसं धर्मसभाय् थुगु खँ चर्चा याना च्वन - “अहो ! व गपाय्सकं कठोरम्ह खः, परुषम्ह खः, दुस्साहसिकम्ह खः ।”

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ लहाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! आः जक मखु, थ्व कठोर, परुष व दुस्साहसिक जूगु, न्हापा नं द्वःच्छिम्ह क्षत्रियपिनिगु मिखा लिकाय्के बिया इमित स्यना बलि व्यूगु दु ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व तक्षशिलाय् नां जाम्ह आचार्य जुल । जम्बुद्वीपभरयापिं क्षत्रिय विद्यार्थी तथा ब्राह्मण विद्यार्थीपिं वयाथाय् वया विद्या स्यं वया च्वन । वाराणसी जुजुया काय् ब्रह्मदत्तकुमारं नं वयाथाय् स्वंगू वेद ब्वन । व स्वभावं हे कठोर, परुष व दुस्साहसी जुया च्वन । बोधिसत्त्वं वयागु शरीर लक्षण स्वया वयागु कठोर, परुष व दुस्साहसिक स्वभाव म्हसिइका वयात उपदेश बिल - “तात ! छ कठोर, परुष व दुस्साहसीम्ह जुया च्वन । थुजापिं मनूतय्सं दय्कूगु ऐश्वर्य स्थायी जुइ मखु । ऐश्वर्य नष्ट जुया वनेवं, समुद्रय् जहाज स्यनेवं आश्रय दइ मखुथें वयात (गनं नं) आश्रय दइ मखु । उकिं अथे जुइ मते ।” वं निपु गाथात धाल -

“नयिदं निच्चं भवितब्बं ब्रह्मदत्तं, खेमं सुभिक्षं सुखता च काये ।

अत्थच्चये मा अहु सम्पमूळ्हो, भिन्नप्लवो सागरस्सेव मज्जे ॥

“यानि करोति पुरिसो, तानि अत्तनि पस्सति ।

कल्याणकारी कल्याणं, पापकारी च पापकं ।

यादिसं वपते बीजं, तादिसं हरते फल’न्ति ॥”

“हे ब्रह्मदत्त ! क्षेम (निर्भयता), सुभिक्षा व शरीरयागु सुख - थुपिं (स्वता) न्ह्याबले छगू तालं उर्थे जुया मच्चं । गथे समुद्रया दथुइ जहाज नष्ट जुइवं मनूत तःसकं प्रमूढ जुइगु खः अथे हे अर्थया नाश जुइबले छ प्रमूढ जुइ मते ।”

“मनुखं गजा-गजागु ज्या याइ, उजा-उजागु प्रतिफल थःपिसं भोग याइ । भिंगु ज्या याइम्हसिनं भिंगु फल भोगे याइ, मभिंगु ज्या याइम्हसिनं मभिंगु फल भोगे याइ । गुम्हसिनं गजागु पुसा प्यूगु खः वं अजागु हे फल प्राप्त याइ ।”

व आचार्ययात वन्दना याना वाराणसी लिहाँ वना बौयात शिल्प क्यना, युवराज पदय् आसीन जुल । बौ मदयेवं जुजु जुल । वया पिङ्गिय धयाम्ह पुरोहित छम्ह दु । व तःसकं कठोर, परुषम्ह खः । वं ऐश्वर्ययागु लोभं बिचाः यात- ‘जिं थुम्ह जुजुपाखें सारा जम्बुद्वीपया सकल जुजुपितं ज्वंके बिये । थथे जुइवं थ्व एकछत्र जुजु जुइ अले जि छम्ह जक वया पुरोहित जुइ ।’ वं उम्ह जुजुयात थःगु (योजनाया) खँ कन ।

जुजुं तःधंगु भारी सेना ब्वना पिहाँ वना छम्ह जुजुया नगरयात घेरा लगे याना वयात ज्वन । थये हे याना सारा जम्बुद्वीपयागु राज्यत कया द्वःच्छम्ह जुजुपितं यंका तक्षशिलाया राज्य कायेत अन वन । बोधिसत्त्वं नगरयात मेपिसं स्यंके मफयूक दयूकेगु ल्हवनेगु याना सुरक्षित याना तल ।

वाराणसी जुजु नं गंगा नदीया सिथयू तःमागु बर सिमाया क्वयू, पाल ग्वया उकी इलां तया अन क्वयू खाता तयूका च्वं च्वन । वं जम्बुद्वीपया द्वःच्छम्ह जुजुपितं त्याका तक्षशिला त्याके मफयेवं पुरोहितयाके न्यन - “आचार्य ! जिमिसं थुलिमच्छ जुजुपिं ब्वना हया नं तक्षशिला काये मफु । छु याये माल ?”

“महाराज ! द्वःच्छम्ह जुजुपिनिगु मिखा लिकायूके व्यु, (इमित) स्याकि, प्वाः फायूकि । न्याथी प्रकारया नलुगु ला यंका उगु बर सिमायू च्वंम्ह देवतायात बलि व्यु, आलपतिं मतं सिमा चाःहुइका, हियागु पञ्चाङ्गुली चिन्ह तया बिज्याहूँ । थये यायेवं भ्नीपिं याकनं त्याइ ।”

जुजुं “ज्यू” धया स्वीकार याना पर्दा दुने बबःलापिं महायोद्धा मल्लत (पहलमानत) पाः तल । छम्ह छम्ह याना जुजुपितं सःतल, क्वातुक न्याकक ज्वना बेहोश याना, मिखा लिकायूके बिया स्याकल । ला कया इमिगु लाश गंगायू चुइक छवत । गथे च्वयू धाःगु खः, अथे हे याना बलि बिल । बलि भेरी नायूखिं बाजँ थायूका युद्धया नितिं पिहाँ वल । अबले हे “अञ्जिसकत” धयाम्ह छम्ह यक्ष वया जुजुया जःगु मिखा लिकया यंकल । वयात तःसकं स्यात । व स्यागुलिं मचाला वना बेहोश जुया बर सिमाक्वयू लाया तःगु आसनयू थसः पाया गोतुला च्वन ।

उगु हे इलयू छम्ह गिद्धं च्वामुसेच्वंगु च्वाका दुगु क्वे छकु ज्वना वया व हे सिमाकचायू च्वना ला नयेधुंका क्वे कूत्का हल । क्वे च्वाका कूतुं वया जुजुया खःगु मिखायू लाना नंयागु कथं सुइथे याना ला वना मिखा तज्यात । उगु इलयू वयात बोधिसत्त्वयागु वचन लुमना वल । वं धाल - “जिमि आचार्य थुजागु खना हे गजागु पुसा पित अजागु फल दइ, अजागु हे कर्मानुरूप विपाक अनुभव याइ धका सिइका धया बिज्यागु खः ।” वं विलाप यायां निपु गाथात धाल -

“इदं तदाचरियवचो, पारासरियो यदब्रवि ।

‘मा सु त्वं अकरि पापं, यं त्वं पच्छा कतं तपे’ ॥

“अयमेव सो पिङ्गिय वेनसाखो, यम्हि घातयिं खत्तियानं सहस्सं ।

अलङ्कते चन्दनसारानुलित्ते, तमेव दुक्खं पच्चागतं मम’न्ति” ॥

“छं पाप याये मते, लिपा छंत कष्ट जुइ धका पाराशर्यं (आचार्य) धया बिज्यागु खः । थ्व हे उम्ह आचार्ययागु वचन खः ।”

“हे पिङ्गिय ! थ्व हे उगु कचामचा फौले जूगु बरमा खः गुकिया क्वयू अलंकृतपिं, चन्दनसारं बुलातःपिं द्वःच्छम्ह जुजुपितं (क्षत्रियपितं) स्यानागु खः । आः व हे दुःख जिथायू लिहाँ वया च्वन ।”

थुकथं ख्वख्वं छाती दादां वं महारानीयात गाथाद्वारा लुमंकल -

“सामा च खो चन्दनलित्तगत्ता, लड्डीव सोभज्जनकस्स उग्गता ।

अदिस्वा कालं करिस्सामि उब्बरिं, तं मे इतो दुक्खतरं भविस्सती’ति” ॥

“चन्दनं बुलातःगु शरीर दुम्ह, सिङ्गु सिमायागु लताथे च्वयू थहाँ वया च्वंगु शोभायमानम्ह (जिमि) सामा कला खः । आः जिं उम्ह उब्बरीयात स्वये मखक हे सिइ मालीगु जुल । व जिगु नितिं थ्व सिबे नं तच्चंत दुःखदायक जुइगु जुल ।”

व थुकथं विलाप यायां ह सिना वना नरकय् उत्पन्न जुल । उम्ह ऐश्वर्य लोभी पुरोहितं वयागु रक्षा याये मफु, न थःगु ऐश्वर्य हे याये फत । व सिना वनेवं भारी तःधंगु सेना छ्चाल ब्याल जुया बिस्यू वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् जुजु बोधिराजकुमार खः । पिङ्गिय देवदत्त खः । प्रसिद्धम्ह आचार्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

३५४. उरग जातक

“उरगोव तचं जिण्णं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् काय् सिद्धम्ह कुटुम्बिकयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

कला सिद्धम्ह व बौ सिद्धम्हसियागु बाख्थें हे थनया बाख्थें खः ।

थुगु बाख्थैनय् नं शास्ता अथे हे याना वयागु छेंय् बिज्याबले व वया वसपोलयात वन्दना याना छ्खेलिक्क फेतूबले “आवुसो ! छाया शोक यानागु ?” धका न्यना बिज्यात । अले वं “भन्ते ! जिमि काय् सिसेलि शोक याना च्वनागु खः” धका विन्ति यात । “आवुसो ! तज्याइगु वस्तु तज्याइ, नाश जुइगु वस्तु नाश जु हे जुइ । व नं छम्ह जक मखु, छ्गू गामय् जक मखु, परन्तु थ्व अनन्त संसारयापिं स्वंगू लोकय् सिद्धम्हाःपिं सुं मदु” धका आज्ञा जुया बिज्यात । न्ह्याबलें अथे हे छ्गू अवस्थाय् थातं च्वने फुगु छ्गू नं शाश्वत संस्कार मदु । सकलें सत्त्वप्राणीपिं सिद्धमाःपिं (मरणशीलपिं) खः, संस्कार अनित्य खः, (तज्याये यःपिं) खः । पुलापिं पण्डितपिंसं नं काय् सित नं ‘नष्ट जुइ माःगु नष्ट जुल’ धका सिद्धका चिन्ता मयाः ।”

थुलि आज्ञा जुया बिज्यायेवं वं उरगु खँ कना बिज्यायेत प्रार्थना यात । शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व वाराणसीया ध्वाखासिथय् गामय् ब्राह्मण कुलय् जन्म जुया बुज्या (कृषिकर्म) याना जीविका हना च्वन । वया काय् छम्ह, म्हचाय् छम्ह जम्मा निम्ह मस्त दु । तःधिकं जुइवं काय्या नितिं समान कुलयाम् भौमचा छम्ह हया बिल ।

थुकथं हयेधुंका बोधिसत्त्व, वया कला, काय, म्हचाय, भौ व दासीसहित खुम्ह जुल । मिलनसार, प्रियभाषी व प्रेमपूर्वक बसोबास याना इपिं च्वं च्वन । बोधिसत्त्व बाकी न्याम्हसित थुकथं अर्ति उपदेश विइगु याना च्वन - “यथा लाभानुसार छिमिसं दान व्यु, शील पालन या, उपोसथ-व्रत पालन या, मरणानुस्मृति भाविता या, थःगु मृत्युयागु बिचाः या । थुपिं सत्त्वपिनिगु मरण निश्चित खः परन्तु जीवन जुलसा अनिश्चित खः । सकतां संस्कार अनित्य खः, सकतां वस्तुत क्षय-व्यय स्वभावयागु खः । चां निहं अप्रमादी जु ।”

इमिसं “ज्यू” धया उपदेश न्यना, अप्रमादी जुया मरणानुस्मृति भावना याना च्वन ।

छन्हु काय्यात व्वना बुई वना बोधिसत्त्वं बुं पाला च्वन । कायम्हं भ्रारपात मुंका च्याका च्वन । वया लिक्क छगू भुलांया लिक्क प्वाल्य् छम्ह विषालु सर्प दुगु जुया च्वन । वयागु मिखाय् कुं गल । वं तँ पिकया पिहाँ वया ‘ध्वयागु कारणं जित भय उत्पन्न जूगु खः’ धया प्यपुं वां वयात न्याना बिल । अले व सित^{११}, सिइवं गोतुवन । बोधिसत्त्वं लिफः स्वबले थः काय् भोसु वना गोतुगु खन । द्वहँतयत् अथे त्वःता अन वंबले काय् सिइगु खँ सिइका वयात ल्हवना यंका छमा सिमाक्वय् गोतुइका कापतं त्वपुया बिल । अले व मख्वः, विलाप नं मयाः । बरु “नाशवान स्वभावयागु नाश जुल, मरण स्वभावयागु मरण जुल । सकतां संस्कारत अनित्य खः, मरण धयागु स्वाभाविक खः” धया अनित्यतायात जक विचार याना हानं बुई सा वा (जोते याः) वन ।

बुँया लिक्कं छम्ह विश्वासीम्ह मनू वना च्वंगु खना वं “छेँपाखे लिहाँ वना च्वनागु ला ?” धका न्यंबले “खः” धायेवं अथे जूसा जिमिगु छेँय् वना ब्राह्मणीयात धया व्यु - “थौं न्हापा न्हापाथेँ निम्हसित जा हये मते, छम्हसित जक खाना (नसा) ज्वना वा । अले न्हापा जूसा दासी जक खाना तय्के हयेगु पलेसा थौ जुलसा प्यंम्हं शुद्धगु वसः पुना ल्हातं सुगन्ध स्वाँ ज्वना वा ।”

“ज्यू” धया वना ब्राह्मणीयात अथे हे धाल ।

“तात ! थ्व खबर छंत सुनां बिल ?”

“आर्या ! ब्राह्मणं ।”

अले वं “जिमि काय् सित” धका सिइका काल । व भतिचा हे विचलित मजुल । थुकथं मरणानुस्मृतिस बांलाक भावित जूगु चित्त जूम्ह वं शुद्ध वस्त्र पुना ल्हातय् सुगन्ध स्वाँत ज्वना मेपित नं ज्वंके बिया बाकी मेपिं नापं तुं व बुई वन । इपिंमध्ये सुं नं मख्वः, विलाप नं मयाः । बोधिसत्त्वं काय्यात थ्यना तःगु थासय् च्वना नसा नल । नसा नयेधुंका सकसिनं सिं कया चिता (सिर्प) दय्का वयात सिर्पय् तया सुगन्ध स्वाँ छाया पूजा याना च्याकल । सुयागुं मिखाय् छप्ति नं खबि मवः, मदु । सकसियागु चित्त मरणानुस्मृति भावनास बांलाक अभ्यास दुगु जुल । इमिगु शीलयागु प्रभावद्वारा शक्या भवन क्वाना वल ।

अले वं ‘सुनां जित जिगु थासं कुत्केत सना च्वन’ धका विचार याना स्वबले इमिगु गुणयागु प्रभावं क्वाःगु खः धका सिइका लय्तागु चित्त तया ‘जि इमिथाय् वना सिंह गर्जे जुइथेँ गर्जे जुया सिंह गर्जनया अन्तय् इमिगु छेँय् सप्तरत्तं भरिभराउ याना वये माल’ धका व्वाँय् व्वाँय् इमिथाय् वना चिताया छुखेलिक्क दना “तात ! छु याना च्वनागु” धका न्यन ।

“स्वामी ! छम्ह मनूयात उना च्वनागु ।”

११. पेतवत्थुया उरग पेतवत्थुअनुसारं व सिइवं शक्र जुया उत्पन्न जुल धयागु खँ उल्लेख दु ।

“छिमिसं मनूयात उना च्वंगु खइ मखु, बरु छम्ह चलायात स्याना उना च्वंगु जुइ ।”

“स्वामी ! चलायात उनागु मखु, मनूयात हे उना च्वनागु खः ।”

“अथे जूसा छिमिसं सुं शत्रुयात उना च्वंगु जुइमाः ।”

अले बोधिसत्त्वं “स्वामी ! सुं वैरीयात मखु बरु जिमि थः हे औरसपुत्रयात उना च्वनागु” धका धाल ।

“अथे जूसा छं मयःम्ह काय् जुइ ।”

“स्वामी ! जित अति हे यःम्ह काय् खः ।”

“अथे जूसा छाया् मख्वयागु ले ?”

अनंलि बोधिसत्त्वं मख्वयागु कारण क्यक्यं न्हापांगु निपु गाथात धाल -

“उरगोव तचं जिण्णं, हित्वा गच्छति सं तनुं ।

एवं सरीरे निब्भोगे, पेते कालकते सति ॥

“ड्ह्मानो न जानाति, आतीनं परिदेवितं ।

तस्मा एतं न सोचामि, गतो सो तस्स या गती’ति” ॥

“गथे सर्पं थःगु बिखुयात त्वःता वनिगु खः, अथे हे जीवितेन्द्रियं थुगु शरीरयात त्वःता मृत्युं लिपा परलोक वनी ।”

“वं थःथितिपिंत डाह जुया च्वंगु खँ सिइ मखु, न त ख्वया हाला च्वंगु हे सिइ । उकिं हे थुगु बारे जिं शोक मयानागु खः । वयागु गुगु गति खः, व अन हे वनेधुंकल ।”

बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना शक्रं ब्राह्मणीयाके न्यन - “मां ! व छं सु खः ?”

“स्वामी ! फिलातक प्वाथय् तया दुरु त्वंका ल्हाः तुति ब्वलंका तःधिक यानाम्ह जिमि काय् खः ।”

“मां ! वौ जूम्ह शायद थःगु मिजं भावया कारणं मख्वःगु जुइमा परन्तु मांया नुगःला साप हे क्यातुसे नाइसे च्वं । अले छ छाया् मख्वयागु ले ?”

थः मख्वयागुया कारण ककं निपु गाथात धाल -

“अनद्धितो ततो आगा, अननुज्जातो इतो गतो ।

यथागतो तथा गतो, तत्थ का परिदेवना ॥

“ड्ह्मानो न जानाति, आतीनं परिदेवितं ।

तस्मा एतं न सोचामि, गतो सो तस्स या गती’ति” ॥

“जिं मसःतुकंहे व अनं थन वल । हानं जिके मन्यंसे हे व थनं वन । गथे वल, व अथे हे वन । गथे वल अथे हे वन धाःसा थुकी ख्वये माःगु हाले माःगु हे छु दु ?”

“वं थःथितिपिंत डाह जुया च्वंगु खँ सिइ मखु, न त ख्वया हाला च्वंगु हे सिइ । उकिं हे थुगु बारे जिं शोक मयानागु खः । वयागु गुगु गति खः, व अन हे वनेधुंकल ।”

अले ब्राह्मणीयागु खँ न्यना शक्रं केहेम्हसिके न्यन - “मै ! छं व सु खः ?”

“यथापि उदककुम्भो, भिन्नो अप्पटिसन्धियो ।
एवंसम्पदमेवेतं, यो पेतमनुसोचति ॥

“डह्ममानो न जानाति, जातीनं परिदेवितं ।
तस्मा एतं न सोचामि, गतो सो तस्स या गती’ति” ॥

“गथे तज्याये धुंकूगु लःघः हानं स्वाये फइ मखुगु खः, अथे हे परलोक वनेधुंकूहसिया नितिं ख्वयेगु नं खः । छायाकि वयात हानं म्वाका हये फइ मखुत ।”

“वं थःथितिपितं डाह जुया च्वंगु खँ सिइ मखु, न त ख्वया हाला च्वंगु हे सिइ । उकिं हे थुगु बारे जिं शोक मयानागु खः । वयागु गुगु गति खः, व अन हे वनेधुंकल ।”

सकसियागु धर्मदेशना न्यना शक्र प्रसन्न जुया “छिमिसं अप्रमादी जुया बांलाक मरणानुस्मृति भाविता याना तःगु दु । आवांलि छिमिसं थःगु ल्हातं ज्या याये म्वाल । जि शक्र देवराज खः । जिं छिमिगु छेय् अप्रमाण (असीमित) सप्तरत्नं जाय्का बिये । दान बिया, शील पालन याना, उपोसथ-व्रत पालन याना छिपिं अप्रमादी जुया च्वं” धया इमित अतिबुद्धि बिया सप्तरत्नं छे जाय्का लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्य खँया प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् कुटुम्बिक स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् दासी जूह खुज्जुत्तरा खः, म्हाचाय् जुलसा उत्पलवर्णा खः, मां जूह खेमा महारानी खः अले ब्राह्मण जुलसा जि हे खः ।

- * -

३५५. घट जातक

“अज्जे सोचन्ति रोदन्ति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कोशल जुजुयाम्ह छम्ह अमात्ययागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया खँ न्हापा हे उल्लेख जुइधुंकूगु कथा समान खः । थुगु (कथा) स जुजुं थःम्ह उपकारीम्ह अमात्ययात आपालं आपाः ऐश्वर्य बिल । (अले) फाया बिइपिनिगु खँय् विश्वास याना वयात चिना कारागारय् कुना बिल । वं अन फेतुना च्वच्वं स्रोतापत्तिमार्ग प्राप्त याना काल । (छन्हू) जुजुं वयागु गुण लुमंका वयात त्वःता बिल । वं सुगन्ध, माला आदि ज्वना शास्तायाथाय् वना वन्दना याना छखेलिकक फेतुत । शास्तां वयाके न्यना बिज्यात - “छंत अनर्थ जुलला ?”

“खः, भन्ते ! परन्तु अनर्थया पाखें जित अर्थ प्राप्त जुल । स्रोतापत्तिमार्गया लाभ जुल ।”

“उपासक ! छं जक अनर्थया पाखें अर्थ प्राप्त याःगु मखु, पुलांपिं पण्डितपिसं नं अनर्थया पाखें अर्थ प्राप्त याःगु दु ।”

वया पाखें प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वं जुजुया महारानीया कोख्य् गर्भधारण यात । व बुइवं वयात नां तल घृतकुमार । व लिपा जूबले तक्षशिलाय् वना शिल्प सयका लिहाँ वया धर्मानुसार राज्य यात । वयागु अन्तःपुरय् छम्ह अमात्यं दुराचार यात । जुजुं वयागु दोष थःगु हे मिखां खंसेलि वयात देशं पितिना छवत ।

उगु इलय् श्रावस्ती धङ्गराजां राज्य याना च्वन । व (अमात्यं) वयाथाय् वना वयागु सेवा याःवन । थःगु खें न्यंका वाराणसी राज्य त्याका काल । वं राज्य कया बोधिसत्त्वयात नया सिखलं चिना कारागारय् तया बिल । बोधिसत्त्व ध्यानारुढ जुया आकाशय् मुलपतिं थ्याना च्वं च्वन । धङ्कया शरीर जलन जुल । वं वना बोधिसत्त्वयागु ख्वाः स्ववन । व लूँया न्हाय्कथें ह्वया च्वंगु पलेस्वाँथें शोभां युक्त जुया बांलाना च्वंगु ख्वाः खन । वं बोधिसत्त्वयाके न्यनेगु कथं थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

“अञ्जे सोचन्ति रोदन्ति, अञ्जे अस्सुमुखा जना ।
पसन्नमुखवण्णोसि, कस्मा घट न सोचसी’ति” ॥

“हे धृत ! छ छम्ह त्वःता मेपिं सकलें ख्वया च्वन, शोक याना च्वन, मेपिनिगु ख्वालय् ख्ववि दु, छंगु ख्वाःयागु वर्ण प्रसन्न जू । छं छाय् शोक मयानागु ?”

बोधिसत्त्वं वयात थःम्हं चिन्ता मकयागु कारण कनेत प्यपु गाथात धाल -

“नाब्भतीतहरो सोको, नानागतसुखावहो ।
तस्मा धङ्क न सोचामि, नत्थि सोके दुतीयता ॥

“सोचं पण्डु किसो होति, भत्तञ्चस्स न रुच्चति ।
अभित्ता सुमना होन्ति, सल्लविद्धस्स रुप्पतो ॥

“गामे वा यदि वारञ्जे, निन्ने वा यदि वा थले ।
ठितं मं नागमिस्सति, एवं दिट्ठपदो अहं ॥

“यस्सत्ता नालमेकोव, सब्बकामरसाहरो ।
सब्बापि पथवी तस्स, न सुखं आवहिस्सती’ति” ॥

“शोकं (याना) पुला वनेधुंक्गु सुखयात हये फइ मखु, न भविष्ययागु सुखयात हे हये फइ । शोकयाके छुं गुगुं कथं पासा (निम्हम्ह सहायक) धयाम्ह मदु । धङ्क ! उकिं हे जिं शोक मयाना ।”

“शोक (चिन्ता) यायेवं ख्वाः म्हासुया गर्खेंसे च्वना वने यः । गंसिचा नं जुया वने यः । जा नं नये मयय्या वने यः । शोकयागु कथं कया दुःख जुया च्वंमहिसिया शत्रुत लय्ताया च्वनी ।”

“हे धङ्क ! आ जिं उगु पद प्राप्त यायेधुन, गुकिं याना चा हे जि गामय् च्वं हूँ, चा हे वनय्, व्वथ्यागु थासय् च्वंसां वा स्थलय्, न्ह्याथाय् वना च्वं वंसां जिगु ख्वाल्य् म्हासुया गर्खेसे च्वनेगु आदि दुःखत वइ मखुत ।”

“गुम्हसिनं थः याकचा जुया नं थःत थःम्हं दक्व कामरसं सुख बिइ फइ मखु, वयात सम्पूर्ण पृथ्वी नं सुखी याये फइ मखु ।”

धङ्क थुपिं प्यपु गाथात न्यना, बोधिसत्त्वयाके क्षमा फवना राज्य लित बिया लिहाँ वन । बोधिसत्त्व नं अमात्यपित राज्य लःल्हाना हिमालयय् वना ऋषि प्रब्रज्या ग्रहण याना ध्यानावस्थित जुया ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् धङ्क जुजु आनन्द खः । धृत जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

३५६. कोरण्डिय जातक

“एको अरञ्जे...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् धर्मसेनापतियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

Dhamma.Digital

वर्तमान कथा

(सारिपुत्र) स्थविरं ववःपिं दुःशीली मृग व्याधा व न्यां लाइपिं माभी आदिपित (तकं) खं खंगु थासय् “शील का, शील का” धया (पञ्च) शील बिया बिज्याना च्वन । स्थविरया प्रति गौरवया कारणं इमिसं खं मन्यने मफया इमिसं (पञ्च) शील काइ परन्तु कया रक्षा मयाः । थथःगु ज्या याना च्वन । स्थविरं थः नापं च्वपिं भिक्षुपित सःता - “आयुष्मान् ! थुपिं मनूतय्सं जिके शील धाःसा काः, परन्तु थःपिसं काःगु शील धाःसा पालन मयाः” धका धया बिज्यात ।

“भन्ते ! छपिसं इमित इमि रचि मदय्क शील बिया बिज्यात । छपिनिगु खं काटे याये मफया इमिसं शील काइ । आवलिं छपिसं अजापित शील बिया बिज्याये मते ।”

स्थविर असन्तुष्ट (अनत्तमनो) जुया बिज्यात ।

थुगु खं न्यना भिक्षुपिसं धर्मसभाय् थुगु खं चर्चा यात - “आयुष्मान्पिं ! आयुष्मान् सारिपुत्रं खंखंपित शील बिया बिज्याना च्वन ।”

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खं ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं खंखंपित प्रार्थना मयायूकं शील ब्यूम्ह खः” धका आज्ञा जुया बिज्यासे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व ब्राह्मण कुलय् जन्म जुया तःदिक जुइवं तक्षशिलायाम्ह प्रसिद्धम्ह शिष्य जुल । नां खः कोरण्डिय ।

उगु इलय् वया आचार्य सुयात सुयात खन, नाप लात, माभी आदिपित तक नं प्रार्थना मयायूकं हे ‘शील का, शील का’ धया शील बिया च्वन । इमिसं ग्रहण याना नं पालन मयाः । आचार्य थ्व खँ थःम्ह शिष्ययात कन । शिष्यम्हं लिसः बिल - “भन्ते ! छपिसं इमि रुचि मदयूकं हे शील बिया बिज्याना च्वन । उकिं शील भङ्ग याना च्वन । आवलि प्रार्थना याःपित जक शील बिया बिज्याहुँ, प्रार्थना मयाःपित बिया बिज्याये मते ।” व असन्तुष्ट जुल । अथेनं, थये जूसां नाप लाक्वसित शील बिया हे च्वन ।

छन्हु छगू गांयापिं मनूत वया इमिसं आचार्ययात पाठ याकेत निमन्त्रणा ब्यूवल । वं कोरण्डिय माणवकयात सःतके छूवया धाल - “तात ! जि वने मखु । छं उपिं न्यासः ब्रह्मचारीपित व्वना यंका अन वना पाठ सिधयूका जिमिगु भाग कया ज्वना वा ।”

व अन वना लिहाँ वया च्वंगु इलय् छगू पहाडया कापी खना बिचाः यात - ‘जिमि आचार्य शील प्रार्थना मयायेकं ध्वधूपित शील बिया च्वन । आवलि शील पर्वपित हे जक शील बिडकेगु याये माल ।’ वया ब्रह्मचारीपिं (पासापिं) सुखपूर्वक च्वं च्वंबले व याकचा दना वना तःगोगु ल्वहँ ल्हवना पर्वतया कापी कयूकल । हानं (हानं) कया कयूकल । हानं हानं लगातारं ल्वहँतं कयूका च्वन ।

ब्रह्मचारीपिसं दना वया न्यन - “आचार्य ! छु याना बिज्यानागु ?” वं न्वं मवाः । इपिं हथासं ब्वाँय वना आचार्ययात धाल । आचार्य वलिसे खँल्हाबल्हा यासे न्हापांगु गाथा धाल -

“एको अरञ्जे गिरिकन्दरायं, पग्गह पग्गह सिलं पवेच्छसि ।
पुनप्पुनं सन्तरमानरूपो, कोरण्डिय को नु तव यिधत्थो’ति” ॥

“हे कोरण्डिय ! छु याकचां हे वनय् पहाड पर्वत व पर्वतया कापी गया गया काचा काचां ब्वाँय ब्वाँय जुया बारम्बार ल्वहँत वांछूवया च्वन । थुकिं छंत छु लाभ दु ?”

वं वयागु खँ न्यना आचार्ययागु दोष क्यनेया नितिं निपुगु गाथा धाल -

“अहञ्जिंमं सागरसेवितन्तं, समं करिस्सामि यथापि पाणि ।
विकिरिय सानूनि च पब्बतानि च, तस्मा सिलं दरिया पक्खिपामी’ति” ॥

“जिं थुगु सागरं घेरे जूगु पृथ्वीयात चायागु पर्वत व ल्वहँयागु पर्वततयूत तछ्छाना माथं वंका पाः ल्हाःथे चकंकं माथं वंका च्वनागु खः । उकिं पर्वतया कापी ल्वहँत वांछूवया च्वनागु खः ।”

थ्व खँ न्यना ब्राह्मणं स्वपुगु गाथा धाल -

“नयिमं महिं अरहति पाणिकप्पं, समं मनुस्सो करणाय मेको ।
मज्जाभिमज्जेव दरिं जिगीसं, कोरण्डिय हाहसि जीवलोक'न्ति” ॥

“हे कोरण्डिय ! याकचा मनुखं थुगु पृथ्वीयात (ल्हाः यागु) पाः ल्हाःथें माथं वंके धयागु असम्भव खः । जिं मती तथा, थ्व छगू जक पर्वतया कापी जायकेगु कृतः यायां छं जीवलोकयात त्वःता वनी ।”

थ्व खं न्यना ब्रह्मचारी प्यपुगु गाथा धाल -

“सचे अयं भूतधरं न सक्का, समं मनुस्सो करणाय मेको ।
एवमेव त्वं ब्रह्मे इमे मनुस्से, नानादिट्टिके नानयिस्ससि ते'ति” ॥

“याकचा मनुखं थुगु पृथ्वीयात माथं वंके फइ मखु धयागु (सत्य) जूसा, हे ब्रह्म ! छं नं उपिं थीथी दृष्टियापिं मनूतयत्त (थःगु मतय) हये फइ मखु ।”

वयागु खं न्यना आचार्यं बिचाः यात, “कोरण्डियं ठीक हे धया च्वन । आवंलि थये याये मखुत ।” वं अथे सनेगु थीथी सिद्धान्त दुपिनि नितिं यइ मखुगु खं सिइका न्यापुगु गाथा धाल -

“संखित्तरूपेण भवं ममत्थं, अक्खासि कोरण्डिय एवमेतं ।
यथा न सक्का पथवी समायं, कत्तुं मनुस्सेन तथा मनुस्सा'ति” ॥

“हे कोरण्डिय ! छं जित संक्षिप्तकथं छम्ह मनुखं थुगु पृथ्वीयात माथं वंके फइ मखु धका क्यथें छम्हसिनं सारा मनूतयगु (थीथी सिद्धान्त, मत मदय्का छगू हे याये धयां फइ मखु धयागु) नं थुइका बिल ।”

थुकथं आचार्यं ब्रह्मचारीयागु प्रशंसा यात । वं नं वयात खं थुइका छेंय् ब्वना यंकल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ब्राह्मण सारिपुत्र खः । कोरण्डिय पण्डित जुलसा जिं हे खः ।

Dhamma Digital

- * -

३५७. लटुकिक जातक

“वन्दामि तं कुञ्जर सट्टिहायनं...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छन्हु भिक्षुपिंसं धर्मसभाय् खं छुत - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्त कठोर जू, परुष जू, दुस्साहसी जू । प्राणीपिनिप्रति वयाके करुणा धयागु भ्याः भतिचा हे मदु ।”

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ लहाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ ।”
“भिक्षुपिं ! व आः जक मखु, न्हापा नं करुणा मदुम्ह हे खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व किसि जुया जन्म जुल । तःधिक जुइवं बांलाम्ह, म्ह तःधि जुया चैयद्वल किसितय् नेता जुया हिमालय प्रदेशय् वना च्वं च्वन ।

उगु इलय् छम्ह लटुकिका (सतांचा) भंगलं किसित जुइगु लैय् (थासय्) छ्यें थ्वकल । छ्यें क्वाक तथा मांम्ह लिपा ख्यचं मचात पिकाल । मस्तय् पपू (पा) बुया मवनिगु इलय्, इपिं व्वये मफुगु अवस्थाय्, व हे इलय् चैयद्वम्ह किसित व्वना बोधिसत्त्व नसा मालेत अन वया च्वन । वयात खना लटुकिकां - “थुम्ह हस्तिराजं जिमि मस्तयत् न्ह्या स्याना बिइ ।” “हन्त ! जिं थुपिं मस्तयगु नितिं धार्मिक याचना याये माल’ धका बिचाः यात । वं पपू निगुलिं जोडे याना न्ह्योने न्ह्योने दना न्हापांगु गाथा धाल -

“वन्दामि तं कुञ्जर सट्टिहायनं, आरञ्जकं यूथपतिं यसस्सिं ।
पक्खेहि तं पञ्जलिकं करोमि, मा मे वधी पुत्तके दुब्बलाया’ति” ॥

“हे जंगलवासी ! हे पुचःया नायो ! हे यशस्वी ! हे ख्वीकु हाकःम्ह किसि ! छित्त नमस्कार दु । जिं छित्त पपू निगुलिं जोडे याना ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति याना च्वना । जि बल मदुम्हसिया कायपिंत (न्ह्या) स्याना बिइ मते ।”

बोधिसत्त्वं धाल - “लटुकिका ! जिं छिमि कायपिंत रक्षा याना बिये । छं चिन्ता याये मते ।” वं इपिं मस्तय् दचोने दना बिल । अले चैयद्वः किसित वनेधुंका लटुकिकायात सःता धाल - “जिपिं वनेधुंका लिपा याकचाम्ह छम्ह किसि वइतिनि । वं जिमिगु खँ मन्यं । व वयेवं वयात नं प्रार्थना याना थः कायपिंत रक्षा या” धया वन ।

वं व वयेवं लसकुस याना पपू निगुलिं जोडे याना ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति याना निपुगु गाथा धाल-

“वन्दामि तं कुञ्जर एकचारिं, आरञ्जकं पब्बतसानुगोचरं ।
पक्खेहि तं पञ्जलिकं करोमि, मा मे वधी पुत्तके दुब्बलाया’ति” ॥

“हे जंगलवासी ! हे पर्वतवासी ! हे एकचारी कुञ्जर ! छित्त नमस्कार दु । जिं छित्त पपू निगुलिं जोडे याना ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति याना च्वना । जि बल मदुम्हसिया कायपिंत स्याना बिइ मते ।”

वयागु खँ न्यना वं स्वपुगु गाथा धाल -

“वधिस्सामि ते लटुकिके पुत्तकानि, किं मे तुवं काहसि दुब्बलासि ।
सतं सहस्सानिपि तादिसीनं, वामेन पादेन पपोथयेय्य’न्ति” ॥

“हे सतांचा भंगः ! छ दुर्बलम्ह खः । छं जित छु याइ ? जिं छं मचातयत् स्याना बिये । छथें जापिं लाखौयात खःगु तुतिं न्ह्या स्याना बिये ।”

थुलि धया वं वया मचातयत् तुतिं नचुक न्ह्या उकी च्वफाना लखय् चुइकः छ्ववया बिल । लटुकिका भंगलं सिमाया कचाय् जुना - “किसि ! आः ला छं च्वफाना चुइका बिल । छं दिन लिपा छं

जिगु ज्या स्वया का । छं शरीर-बलया सिवे ज्ञानया बल तःधं धयागु खं मस्यू । आः छं सिइका का” धका
ख्याख्यां वं प्यपुगु गाथा धाल -

“न हेव सब्बत्थ बलेन किच्चं, बलज्झि बालस्स वधाय होति ।
करिस्सामि ते नागराजा अनत्थं, यो मे वधी पुत्तके दुब्बलाया’ति” ॥

“बलं जक न्ह्याथाय्सं नं ज्या मवः । बल मूर्खतय्गु हत्याया हथियार (कारण) जू वइ । हे
नागराज ! छं जि बःमलाम्हसिया मस्तयत्त स्याना बिल । जिं नं छंगु अनर्थं याना बिये ।”

वं थुलि धया वना छं दिं क्वःयागु सेवा यात । क्वः लय्ताया धाल - “छंत जिं छु याना बिये
माल ?”

“स्वामी ! जित मेगु छं म्वाः, छंपाखें थुलि हे आशा याना याकचा चाःहिला जुइम्ह किसियागु
मिखा तछ्छाना ब्यु ।”

वं “ज्यू” धाय्का स्वीकार याके धुंकूसैलि व छम्ह वाउँ भुजियागु सेवा यात । वं नं “छंत जिं छु
याना बिइ माल ?” धका न्यनेवं “थुम्ह क्वः नं याकचा चाःहिला जुइम्ह किसिया मिखा तछ्छाना बिइधुंका
छंपाखें थुलि हे आशा याना, छं वयागु मिखाय् ख्ये ध्वय्का ब्यु ।” वं नं “ज्यू” धया स्वीकार यात । अनलि
वं छम्ह ब्याँचायागु सेवा यात । वं न्यन - “जिं छु याये माल ?”

“याकचा चाःहिला जुइम्ह किसि कां जुया लः माला जुइबले छं पर्वतया च्चकाय् च्वना सः पिकया
हा । अले व पर्वत गया थहाँ वयेवं कुहाँ वया (क्वय्) पर्वत कापी च्वना सः पिकया हाला ब्यु । जित थुलि
याना ब्यु ।”

वं वयागु खँ न्यना “ज्यू” धका स्वीकार यात ।

छन्हु कोखं किसिया मिखा निगलं त्वाथलं क्वाना तछ्छाना बिल । वाउँम्ह भुजिं नं वया अन ख्ये
ध्वय्का बिल । कांम्ह किसि कीतय्सं स्याना स्याना ब्याकुल जुया लः मालेत चाचाःहिला जुल । व हे इलय्
ब्याचां पर्वतया च्चकाय् च्वना सः पिकया हाला च्वन । किसिं ‘अन लः दु’ भाःपिया पर्वतय् थहाँ वन ।
ब्याचां कुहाँ वया भीरय् च्वना सः पिकाल । किसिं ‘लः दइ’ धका भाःपिया पर्वतया ज्वलय् पला तःबले
पलाः च्चदचल । पर्वतं कृतुं वना सित ।

“भिक्षुपिं ! सुं नाप नं वैर तये मज्यू । थुजाम्ह बलवानम्ह किसियात नं थुपिं प्यम्ह मिले जुया
स्याना बिल । थुलि आज्ञा जुया क्वय् बिया तःगु अभिसम्बुद्धया गाथा आज्ञा जुया बिज्याना जातकया स्वापू
क्यना बिज्यात -

“काकञ्च पस्स लट्टुकिक्कं, मण्डूकं नीलमक्खिकं ।
एते नागं अघातेसुं, पस्स वेरस्स वेरिनं ।
तस्मा हि वेरं न कयिराथ, अप्पियेनपि केनची’ति” ॥

“वैरीपिनिगु वैरयागु (दुर्गति) खः । को, लट्टुकिक्क भंगः, ब्यांचा व वाउँभुजिं (मिले जुया)
किसियात स्याना बिल । उकिं सुं नं अप्रियपिलिसे तर्कं वैरभाव तये मते ।”

उगु इलय् याकचा जुइम्ह किसि देवदत्त खः । किसितय् पुचःया नायो जुलसा जि हे खः ।

३५८. चूलधम्मपाल जातक

“अहमेव दूसिया भूनहता-...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तं (थःत) हत्या यायेत कुतः याःगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

मेमेगु जातकय् देवदत्तं बोधिसत्त्वयात भ्याः भतिचा हे त्रास उत्पन्न याये मफुगु खः । थुगु चूलधम्मपाल जातक (जा. नं. ३५८) य् जुलसा न्हेला दुम्ह बोधिसत्त्वयागु ल्हाः तुति छर्चो तलवारं ध्यना म्हया अंगत ध्यना तलवारया छ्वाखेरं स्वांमार्थे दय्का बिल । ददर जातक (जा. नं. १७२) स ककु म्वय्हिला स्याना भुतुली ला दय्का नल । खन्तिवादी जातक (जा. नं. ३०३) स निगू चाबुकं द्रःच्छि द्रःच्छिको दाय्का ल्हाः तुति, न्हाय् न्हाय्पं ध्यंका जटा ज्वना साला थसः पाय्का छाती तुतिं लाकमं न्याना बिस्यू वन । बोधिसत्त्वं व हे दिनय् प्राण त्याग यात । चूलनन्दिय जातक (जा. नं. २२२) स व महाकपि जातक (जा. नं. ४०७) स नं बोधिसत्त्वयात स्याना ब्यूगु जुल । थुकथं ताःकालतक हत्या यायेत कुतः यायां बुद्ध जुया बिज्यायेधुंकूगु इलय् नं स्यायेत स्वत । छन्हु भिक्षुपिंसं धर्मसभाय् वयागु बारे खँ ल्हाना चर्चा याना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्तं बुद्धपितं स्यायेत उपाय माला च्वन । सम्यक्सम्बुद्धयात स्यायेत वं धनुर्धारीपितं नियुक्त यात, ल्वहँ कुर्का हल, नालागिरी (किसि) त्वःता हल ।”

शास्ता बिज्याना न्याना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! वं आः जक मखु, न्हापा नं जित हत्या यायेत स्वगु खः परन्तु त्रास मात्र नं बिइ फुगु मखु । परन्तु न्हापा धर्मपालकुमारया इलय् वया थः हे काय् जुया च्वनाम्ह जित स्याना जिगु म्हया अंगत ध्यना तलवारया छ्वाखेरं स्वांमार्थे दय्का बिल ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी महाप्रताप जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया चन्दादेवी धयाम्ह महारानीया कोखं जन्म जुल । नां छूबले धर्मपाल तल । न्हेला दुगु अवस्थाय् वया मामं वयात सुगन्धित लखं मोल्हुइका बांलाक समाये याना, फेतुका म्हितका तल । जुजु इपिं च्वना च्वंथाय् वन । लानि मचा नापं म्हिता च्वन । मचालिसे भुले चया च्वंगुलिं जुजु वःगु खना नं व मदं । जुजुं बिचाः यात - “ध्वं आः हे काय्या कारणं अभिमान यायेधुंकल । काय् तःधिक जुइवं जित मनू भापी मखु । आः हे स्याना छ्ववये माल ।”

जुजु लिहाँ वना, राज्यासनय् फेतुना घातक (मनू स्याइम्ह) यात उजं जुल- “छं ज्याभः ज्वना तयारी जुया वा । वं काषायवस्त्र धारण याना, ह्याउँगु स्वांमालं क्वखाना, ब्वहलय् पा पाछाया, थःगु छर्चोया क्वय् तयेगु थल व ल्हाः तुति चिइत व दण्ड ज्वना थ्यंकः वल । अले जुजुयात वन्दना याना धाल - “देव ! छु याये माल ?”

“लानिया शयनागारय् वना धर्मपालयात कया हति ।” लानि नं जुजु तँम्बया लिहाँ वंगु सिइका बोधिसत्त्वयात छाती न्याक्क घयपुना फेतुना ख्वया च्वन ।

घातकं वना वयागु म्हय् ल्हातं मुइक दाय् कुमारयात लाका कया यंका जुजुया न्ह्योने तये यंकल । अले धाल- “महाराज ! जिं छु याये माल ?” जुजुं तःपागु बोर्ड (सिपौ) काय्के छ्वया वया न्ह्योने तय्कल । अले जुजुं धाल - “ध्वयात थुकी गोतुइका थ्यं ।” वं अथे हे यात । चन्दादेवी मचाया ल्यूल्हू ख्वख्वं वया मचाया न्ह्योने च्वंवल । घातकं हानं न्यन - “महाराज ! आः छु यायेगु ?”

“धर्मपालया ल्हाः ध्यं ।” चन्दादेवी धाल - “महाराज ! जिमि काय् न्हेला दुम्ह मचा खः । वं छुं मस्यु । वयागु छुं दोष मदु । दोष दःसा जिगु हे खः, उकिं जिगु ल्हाः ध्यंका बिज्याहूँ ।” थुगु खँ कनेत लानिं न्हापांगु गाथा धाल -

“अहमेव दूसिया भूनहता, रज्जो महापतापस्स ।
एतं मुञ्चतु धम्मपालं, हत्थे मे देव छेदेही’ति” ॥

“जि भूण हत्या याइम्ह हे जुजु महाप्रतापया दोषी खः । महाराज ! थुम्ह धर्मपालयात त्वःता बिज्याहूँ । जिगु हे ल्हाः ध्यना बिज्याहूँ ।”

जुजुं घातकयात मिखा व्वया भाय् यात । घातकं न्यन - “महाराज ! आः छु यायेगु ?” “धर्मपालयागु ल्हाः ध्यं ।” वं निपा ल्हाः पंमाय् नकतिनि चुलि जाया वःगु कचा पालेथें त्वाः ल्हात । महारानी चन्दादेवी ध्यंगु ल्हाः ज्वना हि छ्वाल ब्याल जुइक ख्वख्वं हाहां जुल । घातकं हानं न्यन - “महाराज ! आः छु यायेगु ? “तुति निपां ध्यना व्यु ।”

जुजुयागु हुकुम न्यना चन्दादेवी निपुगु गाथा धाल -

“अहमेव दूसिया भूनहता, रज्जो महापतापस्स ।
एतं मुञ्चतु धम्मपालं, पादे मे देव छेदेही’ति” ॥

“जि भूण हत्या याइम्ह हे जुजु महाप्रतापया दोषी खः । महाराज ! थुम्ह धर्मपालयात त्वःता बिज्याहूँ । जिगु हे तुति ध्यना बिज्याहूँ ।”

जुजुं हानं घातकयात हुकुम बिल । वं तुति निपां त्वाः ल्हाणा बिल । चन्दादेवी त्वाः ल्हाःगु तुति मुलय् तल । हि छ्वाल ब्याल जुइक ख्वख्वं हाहां धाल - “स्वामी महाप्रताप ! छु छ्पिनिपाखें ल्हाः तुति ध्यंके बिइधुंकूम्ह मचायात मांपिसं लहिना तये मज्यूला ? जिं ज्या वना ध्वयात लहिना तये । जित ध्व मचा बिया बिज्याहूँ ।” घातकं न्यन - “महाराज ! जुजुया हुकुम पाले यायेधुन, जिगु ज्या सिधल मखुला ?”

“अं, सिमधनि ।”

“अथेसा छु याये मानी ?”

“ध्वयागु छ्चौं ध्यं ।”

चन्दादेवी स्वपुगु गाथा धाल -

“अहमेव दूसिया भूनहता, रज्जो महापतापस्स ।
एतं मुञ्चतु धम्मपालं, सीसं मे देव छेदेही’ति” ॥

“जि भ्रूण हत्या याइम्ह हे जुजु महाप्रतापया दोषी खः । महाराज ! थुम्ह धर्मपालयात त्वःता विज्याहूँ । जिगु हे छर्चो ध्यना विज्याहूँ ।”

थुलि धया वं थःगु छर्चो न्ह्योने तया बिल । घातकं हानं न्यन - “महाराज ! छु यायेगु ?”

“थ्वयागु छर्चो ध्यं ।”

वयागु छर्चो ध्यनेधुंका न्यन - “महाराज ! जुजुया हुकुम पालन जुल, मखुला ?”

“मजूनि ।”

“महाराज ! छु याये बाकि दनि ?”

तलवारया च्चकां थ्वयात कया यंका म्हया अंगत ध्यना तलवारया छ्चखेरं स्वांमार्थे दय्कि ।”

वं मचाया लाशयात आकाशय् वांछूवया तलवारया च्चका फया म्हया अंगत ध्यना तलवारया छ्चखेरं स्वांमार्थे दय्का बिल ।

चन्दादेवी बोधिसत्त्वयागु ला मुले मुंका मञ्चय् च्वना ख्वख्वं हाहां थुपिं गाथात धाल -

“न हि नूनिमस्स रञ्जो, मित्तामच्चा च विज्जरे सुहदा ।

ये न वदन्ति राजानं, मा घातयि ओरसं पुत्तं ॥

“न हि नूनिमस्स रञ्जो, जाती मित्ता च विज्जरे सुहदा ।

ये न वदन्ति राजानं, मा घातयि अत्रजं पुत्त’न्ति” ॥

“अवश्य नं थुम्ह जुजुया थुजापिं सुं पासाभाइ, अमात्य व सुहृदयपिं मदु खनि गुपिसं थः औरसपुत्रयात स्याये मते धका जुजुयात धाये फुपिं खः ।”

“अवश्य नं थुम्ह जुजुया थुजापिं सुं पासाभाइ, अमात्य व सुहृदयपिं मदु खनि गुपिसं थःपाखें जन्म जूम्ह काय्यात स्याये मते धका जुजुयात धाये फुपिं खः ।”

लानी थुपिं निपु गाथा धया निपा ल्हातं नुगःचुइ ल्हाः तया अन्तिम गाथा धाल -

“चन्दनसारानुलिता, बाहा छिज्जन्ति धम्मपालस्स ।

दायादस्स पथब्बा, पाणा मे देव रुज्जन्ती’ति” ॥

“पृथ्वी (राज्य) या उत्तराधिकारी जुइम्ह धर्मपाल चन्दनसारं बुला तयागु ल्हाः हिं किना त्वाः दला च्वन । (तुतित हिं किना त्वाः दला च्वन । छर्चो हिं किना त्वाः दला च्वन) । हे महाराज ! अले (थुजागु खना) जिगु प्राण रोके जुया च्वन ।”

लानि थुकथं ख्वख्वं हाहां, पंया बनय् मिं नइबले पंत पर पर मुया वइथें वयागु नुगः मुया तज्याना अन हे वयागु देहान्त जुल । जुजु सिंहासनय् च्वने मफुत । मञ्चय् गोतु वन । बं बाया वां खात । व अनं पृथ्वी दुने स्वचाल । निगू लाख चौरानब्बे योजन घनागु तःफिगु पृथ्वी नं वयागु दुर्गुण सह याये मफुगु कारणं बाया वना लं चिला बिल । अविची (नरकं) ज्वाला पिहाँ वया कुल-प्रदत्त कम्बल फांगां भुनेथें याना वयात मिया ज्वालां भुना अविची नरकय् वांछूवये यंकल । अमात्यं चन्दादेवी व बोधिसत्त्वयागु शरीरकृत्य यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् जुजु देवदत्त खः । चन्दादेवी महाप्रजापति गौतमी खः । धम्मपालकुमार जुलसा जि हे खः ।

३५९. सुवण्णमिग जातक

“विक्रम रे हरिपाद...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह कुल-कन्यायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह म्हचाय्मचा निम्ह अग्रश्रावकपिनि सेवक-परिवारयाम्ह खः । श्रद्धालुम्ह, बुद्ध, धर्म व सङ्घया प्रति ममता तइम्ह खः । आचार सम्पन्नम्ह, पण्डितम्ह व दानादि पुण्यकर्म यायेगुली मन छ्व दंम्ह ।

श्रावस्ती हे च्वंम्ह मेगु छगू समान जातिक तर मिथ्यादृष्टिक सेठं वयात धाय्के छ्ववया हल । अले वया माबौपिसं - “जिमि म्हचाय्मचा श्रद्धा दुम्ह, त्रिरत्नयाके ममता तइम्ह व दानादि पुण्यकर्म यायेगुलि व्यस्त जुया च्वंम्ह खः । छिपिं जुलसा मिथ्यादृष्टिकपिं खः । वयात इच्छा दुकथं दान बिइगु, धर्मश्रवण यायेगु, विहारय् वनेगु अले शील पालन यायेगु याना उपोसथ-व्रत पालन याके बिइ मखु छिमिसं । उकिं जिमिसं छिमित बिया हये फइ मखु । थःपिं समान मिथ्यादृष्टिक सुं मेगु कुलयाम्ह म्हचाय्मचा हति” धका धाल ।

इमिसं अस्वीकार यायेवं ‘जिमिगु छेंय् वया इच्छानुसार छिमि म्हचाययात सकतां याके बिया तये । थुकी जिमिसं छुं पंग (बाधा) बिये मखु । उकिं वयात व्यु’ धका इमिसं धाल ।

“अथे जूसा ज्यू, यकि” धका धायेवं भिंगु नक्षत्र (साइत स्वया) य् बांलाक मङ्गल याना वयात थःगु छेंय् यंकल ।

व कर्तव्य पूर्वकीम्ह, भातयात बिचाः याइम्ह जुया ससःबौ, ससःमांपिं, भातपिनिप्रति यायेमाःगु सकतां कर्तव्य पालन याना च्वन । छन्हु वं भातयात धाल - “आर्यपुत्र ! जिमिगु कुलय् बिज्याइपिं स्थविरपिंत जिं दान बिये मास्ति वल ।”

“ज्यू, भद्रे ! इच्छानुसार या ।”

वं स्थविरपिंत निमन्त्रणा बिइके छ्ववया महान् सत्कार याना प्रणीतगु भोजन याकेधुंका छखेलिक्क फेतुना - “भन्ते ! थुगु कुल अश्रद्धालु, मिथ्यादृष्टिक खः । थुमिसं त्रिरत्नयागु गुण मस्यू । उकिं थुगु कुलं त्रिरत्नयागु गुण मसिइकृतले थन हे भिक्षा ग्रहण याना बिज्याहुं” धका प्रार्थना यात । स्थविरपिसं नं स्वीकार याना अन हे निहन्हिं भोजन बिज्यात ।

वं छन्हु भातम्हसित धाल - “आर्यपुत्र ! स्थविरपिं न्हिया न्हिथं थन बिज्याना च्वन । छाया छपिं बिमज्यानागु ?”

“ज्यू, वये ।”

कन्हेखुन्हु भोजनया ज्या सिधयेवं वयात सःतके छ्ववल । व वया स्थविरपिंत कुशलक्षेमया खं न्यना छखेलिक्क फेतुत । अले धर्मसेनापतिं वयात धर्मकथा कना बिज्यात । स्थविरयागु धर्मकथा न्यना व

वसपोलयागु स्वभाव खना लयताया अबलेनिसें वं स्थविरपिनि नितिं लासा लायेगु यात, लः छाने याना बिइगु यात अले भोजनया अन्तय् धर्मकथा नं न्यनेगु यात । लिपा जूबले वयागु मिथ्यादृष्टि मदया वन । छन्हु स्थविरं इपिं निम्हसित धर्मकथा न्यंका बिज्याना प्यंगू आर्यसत्ययागु खँ कना बिज्यात । सत्य खँया अन्तय् निम्हं स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । अबलेनिसें माबौपिं आदि ज्या याइपिं ज्यामित लगायतया सकसिनं मिथ्यादृष्टि त्वःता बुद्ध, धर्म व सङ्घयात यय्कल । छन्हु वं थः भातयात धाल – “आर्यपुत्र ! गृहस्थ जुया छु च्वने ? जि प्रव्रजित जुये मास्ति वल ।”

“ज्यू, भद्रे ! जि नं प्रव्रजित जुये” धया महान् परिवार व्वना वयात भिक्षुणीपिं च्वनिथाय् यंका प्रव्रजित याका थः स्वयं नं शास्तायाथाय् वना प्रव्रज्या फ्वन । शास्तां वयात प्रव्रज्या व उपसम्पदा याके बिया बिज्यात । उपिं निम्हसिनं विपश्यना ध्यान भाविता याना छुं दिनय् हे अर्हत्त्व प्राप्त यात ।

अनंलि छन्हु धर्मसभाय् इमिगु खँ चर्चा जुल – “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह ल्यासेम्ह भिक्षुणीं थःगु नं हेतु दय्का थः नं प्रव्रजित जुया भातम्हसित नं प्रव्रजित याका थः नं अरहन्त जुया भातम्हसित नं अरहत्त्वय् थ्यंका बिल ।”

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात – “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! आः जक वं थः भातयात रागबन्धनं मुक्त याना ब्यूगु मखु, न्हापा नं पुलापिं पण्डितपिनिपाखें मरणबन्धनं मुक्त याका ब्यूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात –

अतीत कथा

Dhamma.Digital

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व मृगया योनी जन्म जुल । तःधिक जुइवं अभिरूप, दर्शनीय व प्रासादिक जुल । थुम्ह लुंयागु रंगथें जाम्ह, चप्राया रंगं छिना तःमथें ल्हाः तुति, वहःया सिखःथें जागु नेकू, मणिथें जागु मिखा, ह्याउँगु कम्बलथें जागु ख्वाः दुगु जुल । वया कला नं ल्यासेम्ह मृगनी अभिरूपिणी प्रासादिकम्ह जुया च्वन । इपिं तःसकं मिलेचले जुया च्वं च्वन । च्येद्धः चिचित्र मृगपिसं बोधिसत्त्व (मृग) यात उपस्थान (सेवा) याना च्वन । उगु इलय् व्याघातय्सं मृगतय्त स्याना पाशय् नं तःक्यंका ज्वना स्याना च्वन ।

अनंलि छन्हु मृगतय् न्हयो न्हयो वना च्वंबले बोधिसत्त्वयागु तुति पाशय् तक्यन । व चःफुइ धका साःबले तुतिया छचंगु काटे जुल । हानं साःबले ला काटे जुल, नसात काटे जुल अले पाश क्वँचय्तक थिल । पाश चःफुइ मफयेवं बन्धनयागु सः पिकया हाल । व हाःगु सः ताया मृगत ग्याना बिस्सू वन । कलाम्ह नं बिस्सू वन । लिपा मृगतय् दथुइ थःम्ह भातयात मखना ‘थुगु भय जिमि भातयात हे वःगु जुया च्वन’ धका सिइका वेगं ब्वाय् लिहाँ वना ख्वाःपा छपातं ख्वबि तया ख्वया – “स्वामी ! छपिं महाबलवान् खः । छु थुगु पाशयात सह याये मफुला ? बल याना पाशयात चःफुना ब्यु” धया वयात प्रोत्साहित यायेत न्हापांगु गाथा धाल –

“विक्कम रे हरिपाद, विक्कम रे महाभिग ।
छिन्द वारत्तिकं पासं, नाहं एका वने रमे’ति” ॥

“हे लूँयागु पला दुम्ह ! पराक्रम याना बिज्याहूँ । हे महामृग ! पराक्रम याना बिज्याहूँ । थुगु छचंगुयागु जाल चःफुना बिज्याहूँ । छलपोल बिना जि याकचा बनय् न्त्याइपुका च्वने मफु ।”

वयागु खँ न्यना मृगं निपुगु गाथा धाल -

“विक्रमामि न पारेमि, भूमिं सुभामि वेगसा ।
दब्धो वारत्तिको पासो, पादं मे परिकन्तती’ति” ॥

“जिं बल याना च्वनागु खः, तर चःफुइ मफु । चःफुये धका तुतिं बैय् नं थिकः न्ह्या । तर ध्व छचंगुयागु पाश तःसकं क्वातु । पाशयागु खिपतं जिगु तुती क्वें थ्यंकः प्यपुना च्वनेधुंकल ।”

“स्वामी ! ग्याना बिज्याये मते । जिं थःगु शक्तिं (बलं) व्याधायाके प्रार्थना याना छपिनिगु ज्यान बचे याना बिये । यदि प्रार्थनाद्वारा मफुत धाःसा जिगु ज्यान बियासां नं छपिनिगु ज्यान बचे याना बिये ।” धया मृगनीं नं थःम्ह स्वामीयात आश्वासन बिल । अनंलि हिभ्याःम्ह बोधिसत्त्वयात घयपुना व दना च्वन । व्याधा नं कल्पान्तयागु मिथें जुया तलवार व बाण ज्वना वल । व वया च्वंगु खना “स्वामी ! व्याधा वया च्वन । जिं जिगु शक्ति बल क्यना बिये । छपिं ग्याना बिज्याये म्वाः ।” धया स्वामीयात आश्वासन बिया व्याधा वया च्वंगु लैय् वना छखेलिक्क दना वयात वन्दना याना - “हे स्वामी ! जिमि जहान शील सदाचार सम्पन्नम्ह खः, अले चैयद्वः मृगपिनि जुजु खः ।” धया बोधिसत्त्वयागु गुण न्यंका मृगराजयात मस्यासे न्हापां थःत स्यायेत प्रार्थना यायां स्वपुगु गाथा धाल -

“अत्थरस्सु पलासानि, असिं निब्बाह लुद्धक ।
पठमं मं वधित्वान, हन पच्छा महाभिगो’न्ति” ॥

“हे व्याधा ! बैय् लप्ते घाँय् लाया दिसँ, म्यानं तलवार पिकया दिसँ । न्हापां जित स्यायेधुंका जक महामृगयात स्याना दिसँ ।”

वयागु खँ न्यना व्याधां बिचाः यात - “मनू जूपिसं ला भातया नितिं थःगु जीवन परित्याग मयाः धाःसा थुम्ह पशु जुया नं थःगु जीवन परित्याग यात । मनुष्य भाषाय् मधुर भाषं न्वं नं वाना च्वन । थौं ध्व व ध्वया भातयात जीवनदान बिये । वं लयतागु मन तया प्यपुगु गाथा धाल -

“न मे सुतं वा दिट्ठं वा, भासन्ति मानुसिं मिगिं ।
त्वञ्च भदे सुखी होहि, एसो चापि महाभिगो’ति” ॥

“मनूया भाषं न्वं वाःम्ह मृगयात जिं खनागु मदु, न्यनागु नं मदु । हे भद्रे ! उकिं छ नं सुखी जुइमा, थुम्ह महामृग नं सुखी जुइमा ।”

धुलि धया बोधिसत्त्वयाथाय् वना चकुतिं छचंगुया पाशयात धयना तुती हिना च्वंगु पाशयात विस्तारं लिक्कया नसां नसा, लां ला, छचंगुलि छचंगु स्वाना ल्हातं तुती पित्तु पिल । उगु हे क्षणय् महासत्त्वं पूरा याना तःगु पारमिताया प्रभावद्वारा, व्याधायागु मैत्रीचित्तयागु प्रभावद्वारा व मृगनीयागु मैत्रीधर्मयागु प्रभावद्वारा नसा, ला व छचंगु - नसा, ला व छचंगु नापं तुं मिले जुया लाया वन । बोधिसत्त्व नं सुखी व निदुःखीम्ह जुल । बोधिसत्त्वयात खना सौमनस्य उत्पन्न याना मृगनीं व्याधायात अनुमोदन याना न्यापुगु गाथा धाल -

“एवं लुद्धक नन्दस्सु, सह सब्बेहि जातिभि ।
यथाहमज्ज नन्दामि, मुतं दिस्वा महाभिगो’न्ति” ॥

“गथे थौं जि मुक्त जूम्ह महामृगयात खना लयतायागु खः, अथे हे, हे व्याधा ! छ नं छिमि थःथितिपिलिसे लयताया च्वने दयेमा ।”

“थुम्ह व्याधा उपकारी जुल, जि नं वयाम्ह उपकारी जुइमाः” धका बिचाः याना नसा माःवनेगु थासय् छगो मणि कया हया वयात बिया “सौम्य ! आवंलि प्राणीहिंसा आदि याये मते” धया बोधिसत्त्वं धाल । हानं “थ्व मणि ट्रंपाखे थःथितिपितं बिचाः याना मस्तयूत पालन पोषण याना पुण्यादि या” धया वयात अर्ति उपदेश बिया बोधिसत्त्व जंगलय् दुहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्हयथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् व्याधा छन्न खः, मृगनी ल्यासेम्ह भिक्षुणी खः । अले मृगराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

३६०. सुयोनन्दी जातक

“वाति गन्धो तिमिरानं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

Dhamma.Digital

शास्तां वयाके न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छ धात्थें उद्विग्न चित्त जूगु खः ला ?” “खः, धात्थें खः ।” “छु खना उद्विग्न चित्त जुल ?” वं धाल - “बांलाक समाये याना तःम्ह मिसा छम्ह खना ।” अनंलि शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “थुपिं गुपिं मिसात खः इमित सुरक्षित याना तये फइ मखु । पुलांपिं पण्डितपिंसं गरुड भवनय् यंका सुरक्षित याना तयेत कुतः यात नं याये मफु ।”

थुलि आज्ञा जुइवं वयागु प्रार्थनाय् शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी तम्बुराज धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । वया बांलागु रूप दुम्ह सुसन्धि धयाम्ह लानि छम्ह दु । उगु इलय् बोधिसत्त्व गरुड योनी जन्म जुल । उगु इलय् नागद्वीप धयागु सेदुम द्वीप छगू दु । बोधिसत्त्व उगु द्वीपय् गरुडभवनय् च्वं च्वन । व गरुडभवनं पिहाँ वया वाराणसी वना तम्बुराजलिसे छम्ह युवकयागु भेष कया जू म्हितः वन । वयागु रूप सौन्दर्य खना परिचारिकापिंसं सुसन्धियात धाःवन - “भूमिम्ह जुजुलिसे छम्ह युवक जू म्हितेत वः ।” थ्व खँ न्यना छन्हु वयात स्वयेगु इच्छां बांलाक समाये याना जू म्हीतिथाय् वल । परिचारिकापिलिसें तुं च्वना वयात स्वःवल । वं नं

लानियात खन । इपिं परस्परय् थवंथवय् आकर्षित जुल । गरुडराजं थःगु प्रतापं नगरय् गोफय् (तुफान) वय्का बिल । छें दुना वड्गु भयं लाय्क् छेंय् च्वंपिं बिस्सुं वना पिहाँ वल ।

अबले वं थःगु प्रतापं भन् खिउँसे च्वंका बिल । वं लानियात आकाशमार्गं व्वय्का यना नागद्वीपय् थःगु भवनय् दुकया तथा तल । सुसन्धि गन दु धयागु सुनानं मस्सू । व वलिसे रमण यायां जुजुलिसे जू म्हितेगु याना च्वन । जुजुया सगग धयाम्ह गन्धर्व छम्ह दु । जुजुं लानि वंगु थाय् मसीसैलि वं उम्ह गन्धर्वयात सःतके छ्दया प्रेरित यात - “तात ! न्यौकनं स्थलपथय् व जलपथय् वना देवी गन दु धयागु सिइका वा ।”

वं खर्च कया द्वार गार्मनिसें मामां भरुकच्छ (वर्तमान भडौच, गुजरात) थ्यंकः वन । उगु इलय् भरुकच्छया व्यापारीत स्वर्णभूमि वनेत जहाजय् च्वं च्वन । व इमिथाय् वना धाल - “जि गन्धर्व खः । जहाजया भाडा मब्बूसे उकिया पलेसा छिमि नितिं म्ये हालेगु, बाजें थायेगु याना छिमित न्ह्याइपुका बिये । जित नं जहाजय् तथा यंकि ।”

इमिसं “ज्यू” धया स्वीकार याना वयात जहाजय् तल । सुखपूर्वक वना च्वंगु जहाजय् वयात सःता धाल - “जिमिगु नितिं म्ये हा, बाजें था ।”

“यदि जिं म्ये हाल धाःसा जिगु म्ये न्यना, बाजेंया सः ताया न्यात चञ्चल जुइ फु । छिमिगु जहाज स्यने फु ।”

“मनुखं थागु बाजें व हाःगु म्येया सलं न्यात चञ्चल जुइ मखु । म्ये हा, बाजें था ।”

वं वीणा चाय्कल, तारया स्वरं म्येया स्वरं व म्येया स्वरं तारया स्वरलिसे मिले याना म्ये हाल, बाजें धाल । वयागु सलं मस्त जुया न्यात चञ्चल जुल ।

छम्ह तःधिकम्ह गौजुस्वंगु वया जहाजय् च्वंवल । जहाज स्यंका बिल । व न्ह्योनेयागु सिपुति घय्पुना फसं पुइकः यंकूथें बाः वना नागद्वीपय् गरुड भवनया लिक्क निग्रोध सिमाया लिक्क लाःवन । सुसन्धि देवी नं गरुडराज जू म्हितेत वनेवं विमानं कुहाँ वया अन हे समुद्र किनाराय् चाःहिलेगु याना च्वन । वं उम्ह सगग गन्धर्वयात खना म्हासिइका कया धाल -

“गुकथं वयागु ?” वं दक्वं जुक्व फुकक खैं कन । अथेसा ग्यायेम्वा धया वयागु लपु ज्वना विमानय् यंका खाताय् थ्यने यंकल । आराम कायेधुंका दिव्य भोजन बिया दिव्य गन्धोदकं (सुगन्धित लखं) मोल्हुइकल । दिव्य वस्त्रं पुंकल । दिव्य सुगन्धित स्वानं भःभः धाय्क समाये याना दिव्य शय्याय् थ्यन ।

थुकथं वयागु सेवा याना च्वच्वं गरुडराज लिहाँ वड्गु इलय् वयात सुपिइका तल । वनेवं हानं वलिसे रमण याना च्वन । अनंलि लच्छि लत्याःति लिपा वाराणसी च्वंपिं व्यापारीत सिं व लः कायेया नितिं अन हे द्वीपय् निग्रोध सिमाक्वय् थ्यंकः वल । व इपिलिसें तुं जहाजय् च्वना वाराणसी लिहाँ वल । अन जुजुयात खनेवं, जू म्हिता च्वंगु इलय् वीणा कया वादन याना जुजुया न्ह्योने म्ये हालेगु बाजें थायेगु यासे वं न्हापांगु गाथा धाल -

“वाति गन्धो तिमिरानं, कुसमुद्धो च घोसवा ।

दूरे इतो सुयोनन्दी, तम्ब कामा तुदन्ति म’न्ति” ॥

“(गन) तिमिर (स्वाँ) यागु सुगन्ध बास वया च्वंगु दु, चिचीधंगु समुद्रयागु सः पिहाँ वया च्वंगु दु, अनं भतिचा तापाक (अन) सुयोनन्दी (महारानी) दु । हे तम्ब ! कामं जित सुया च्वंगु दु ।”

वयागु खँ न्यना गरुडराजं निपुगु गाथा धाल -

“कथं समुद्गमतरि, कथं अहक्खि सेदुमं ।
कथं तस्सा च तुहञ्च, अहु सग्ग समागमो’ति” ॥

“गुकथं समुद्र पार याना ? गुकथं सेदुमयात खना ? हे सग्ग ! वयागु व छंगु समागम (भेटघाट) गुकथं जुल ?”

अनंलि सग्गं स्वपु गाथात धाल -

“कुरुकच्छा पयातानं, वाणिजानं धनेसिनं ।
मकरोहि अभिदा नावा, फलकेनाहमप्लविं ॥

“सा मं सण्हेन मुदुना, निच्चं चन्दनगन्धिनी ।
अङ्गेन उद्धरी भद्दा, माता पुत्तं व ओरसं ॥

“सा मं अङ्गेन पानेन, वत्थेन सयनेन च ।
अत्तनापि च मन्दक्खी, एवं तम्ब विजानही’ति” ॥

“कुरुकच्छं पिहाँ वया धनया इच्छां माःजूपिं व्यापारीतय्गु जहाजय् च्वना वनाबले गोंजुस्वजुं जहाज तच्छयाना बिल । जि व हे जहाजय् सिपुतिं घाटपाखे चुइकः यना लाःवन ।”

“न्हिथं श्रीखण्डयागु सुगन्धं बुया च्वंमह भद्रां प्रियंकर व मूदु वचनसहितं जिगु अङ्ग ज्वना, गथे मामं थः औरसपुत्रयात, उद्धार यायेथे जित नं यात ।”

“हे तम्ब ! उमह मस्त मिखा दुमह मय्जुं नसा, त्वंसा, पुसां, च्वसां व थथःमहं हे जिगु सेवा यात । ध्व खँ छं सिइकि ।”

गरुडराजयात गन्धर्वयागु खँ न्यना पश्चाताप जुल । वं बिचाः यात - “जि गरुडभवनय् च्वना (ध्वयात अन तथा तथां हे) ध्वयात सुरक्षित याना तये मफु, जित थुजामह दुःशीलमह छु यायेत ? वं वयात लित हया जुजुयात बिये हल । अनंनिसे व गुबले मवल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूमह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् जुजु आनन्द खः । गरुडराज जुलसा जि हे खः ।

मणिकण्डल वर्ग क्वचाल ।

३. वण्णारोह वर्ग

३६१. वण्णारोह जातक

“वण्णारोहेन-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् निम्ह अग्रश्रावकपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू वार निम्हं (सारिपुत्र व महामौद्गल्यायन) महास्थविरपिं (थुगुसि वर्षावास आरण्य) जंगलय् च्वं वने माली धका मती तया शास्तायाके वचन काल । परिषद् त्वःता, थथःगु पात्रचीवर थथःपिं तुं ज्वना जेतवनं पिहाँ वन । छगू प्रत्यन्त गांया लिक्क जंगलय् वना च्वं वन । छम्ह ल्यंपुल्यंगु च्विपः नइम्ह मनुखं नं स्थविरपिंत सेवा याना छखेपाखे वना च्वं च्वना । वं स्थविरपिंत मिलेचले जुया च्वंगु खना बिचाः यात - “थुपिं तःच्चतं हे प्रेमपूर्वक मिले जुया च्वं च्वन । छु जिं थुमित थवंथवय् ल्वाका फाया बिये मफइला ?” व सारिपुत्रयाथाय् वना न्यंवन - “भन्ते ! छु आर्य महामौद्गल्यायन स्थविरलिसे छपिनि छुं प्रकारयागु वैर (दुस्सन) दुला ?”

“छाय् आयुष्मान् ?”

“भन्ते ! थवं जि वनाबले थथे धया छपिनिगु निन्दा याना च्वन - “सारिपुत्र जाति, गोत्र, कुल अथवा सुत्तन्त अथवा ज्ञान अथवा ऋद्धिस जिगु छु ज्वरा खोजे याये फइ ?”

स्थविरं न्हिला “आयुष्मान् ! छ हूँ” धया (पितिना) हल । कन्हेखुन्हु व महामौद्गल्यायन स्थविरयाथाय् वना अथे हे धाल । व नं न्हिला “आयुष्मान् ! छ हूँ” धया हल । महामौद्गल्यायन स्थविरं सारिपुत्र स्थविरयाथाय् वना न्यन - “आयुष्मान् ! थुम्ह च्विपगु जा नइम्हं छंथाय् वया छुं धाः वःला ?”

“आयुष्मान् ! जित नं धाः वः, थ्वयात पितिना छ्रवयेमाः ।”

“ज्यू आयुष्मान् पितिना छ्रव” धायेवं स्थविरं वयात “थन च्वने मते” धया चुट्की न्याय्का पितिना छ्रवत । इपिं निम्हं मिलेचले जुया च्वं च्वन । लिपा शास्तायाथाय् लिहाँ वना वन्दना याना फेतुत । शास्तां कुशलक्षेमया खँ न्यना बिज्यायेधुंका इमिसं न्ह्यसः न्यन - “भन्ते ! छम्ह च्विपगु जा नइम्हं जिपिं निम्हसित ल्वाकेत स्वःगु खः । व असफल जुल अले बिस्सू वन ।

सारिपुत्र ! आः जक मखु थवं न्हापा नं छिमित फायेत स्वःगु खः परन्तु असफल जुल अले बिस्सू वन ।” शास्तां इमिसं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जंगलय् वृक्षदेवताया रूपय् जन्म जुल । उगु इलय् छम्ह सिंह व छम्ह धुँ जंगलय् पर्वत गुफाय् च्वं च्वन । अबले ध्वँ छम्हसिनं इमिगु सेवा याना चिपगु नसा नया च्वं च्वन । छन्हु वं बिचाः यात – “जिं सिंह व धुँया ला गुबलें नये मनं । जिं थुपिं निम्हसित ल्वाका बिये माल । थुपिं थवंथवय् ल्वाइबले इपिं सिइ, अले जिं इमिगु ला नये ।” वं सिंहयाथाय् वना न्यन – “स्वामी ! छु छपिनि धुँलिसे छुं वैर (दुस्मन) दुला ?”

“पासा ! छु खँ दु ?”

“भन्ते ! ध्वं जि वनाबले छपिनिगु निन्दा थुकथं याना च्वन – “सिंह न शरीर वर्णय्, न शरीरया गठनय् (म्हथामय्), न जाति, न बल न वीर्यय् हे जिगु छगू भागति नं मरयं ।”

सिंहं लिसः बिल ‘छु हँ । वं अथे गुबलें धाइ मखु ।’ व धुँयायाथाय् वना नं अथे हे धाल । धुँ ध्व खँ न्यना सिंहयाथाय् वन । वं “पासा ! छु छं थथे धयागु खः ला” धका न्यना न्हापांगु गाथा धाल –

“वण्णारोहेन जातिया, बलनिक्कमनेन च ।
सुबाहु न मया सेय्यो, सुदाठ इति भाससी’ति” ॥

“हे मृगराज ! छु छं थथे धयागु खःला – सुबाहु वर्णय्, शारीरिक गठनय्, जाति, शरीर बलय् व पराक्रमय् जि सिबे च्वमन्त्याः धका (धयागु ला) ?”

वयागु खँ न्यना सुदाठं ल्यं दुगु प्यपु गाथात धाल –

“वण्णारोहेन जातिया, बलनिक्कमनेन च ।
सुदाठो न मया सेय्यो, सुबाहु इति भाससि ॥

“एवं चे मं विहरन्तं, सुबाहु सम्म दुब्भसि ।
न दानाहं तथा सद्धिं, संवासमभिरोचये ॥

“यो परेसं वचनानि, सद्देह्यय्य यथातथं ।
खिप्पं भिज्जेथ मित्तिंमि, वेरञ्च पसवे बहुं ॥

“न सो मित्तो यो सदा अप्पमत्तो, भेदासङ्गी रन्धमेवानुपस्सी ।
यस्मिञ्च सेती उरसीव पुत्तो, स वे मित्तो यो अभेज्जो परेही’ति” ॥

“हे पासा सुबाहु ! वं सुबाहुं थथे धाल ‘.....’ धया जिगु मनय् द्वेष पिकायेत स्वल, उबलेनिसें जित वनापं च्वनेगु ललःमधाल ।”

“गुम्हसिनं कतपिनिगु उगुं थुगुं खँय् (बुफ्फे मयासे) विश्वास याइ, व याकनं हे पासापिलिसे बाये माली । अले वयागु मनय् आपालं वैरभाव लुया वइ ।”

“गुम्ह न्ह्याबलें फूटया आशंका याना पासायागु ह्वःपवाः जक माला जुइ, व पासा मखु । पासा ला उम्ह खः गुम्हसिनं मेपितं फाइ मखु, मांया मुलय् काय् दचनेथें वयागु मुलय् दचने फइ ।”

थुपिं प्यपु गाथाद्वारा सिंहं पासायागु गुण वर्णन याःबले धुँ थगु दोष खंका सिंहयाके क्षमा फ्वन । इपिं न्हापाथें तुं मिलेचले जुया च्वन । ध्वँ बिस्सुं वना मेथाय् च्वं वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उग इलय् ध्वं चिप नइम्ह खः । सिंह सारिपुत्र खः । धुं मौद्गल्यायन खः । उगु खँ थःगु हे मिखां खंम्ह उबले उगु बनय् च्वंम्ह वृक्षदेवता जुलसा जि हे खः ।

- * -

३६२. सीलवीमंस जातक

“सीलं सेय्यो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह शील (सदाचार) जाँच याना स्वम्ह ब्राह्मणयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

जुजुं वयात शीलवान्म्ह सम्भे जुया मेपिं ब्राह्मणपित सिबे विशेषरूपं माने याना तल । वं बिचाः यात - “छु जुजुं सदाचारी जूगुया नातां जिगु सम्मान याःगु खः लाकि अथवा बहुश्रुत (विद्वान) जूगुलिं याःगु ?” जिं परीक्षा याना शील तःधं कि बहुश्रुत जुइगु तःधं स्वये माल ।” वं छन्हु सराफीयाथाय् वना वयागु ताथं लुंया असफीं छगू खुका काल । सराफीं ब्राह्मणप्रति गौरवभाव दुगुलिं छुं मधाल । निकोगु पटकय् नं छुं मधाः । स्वकोगु पटकय् धाःसा वयात ज्वना यंका जुजुया न्ह्योने तये यंकल - “थ्व खँ डाखुं खः ।” जुजुं न्यन - “थ्वं छु यात ?”

“सम्पत्ति लुटे यात ।”

“ब्राह्मण ! धात्थे खः ला ?”

“महाराज ! जिं सम्पत्ति लुटे यानागु मखु । जिगु मनय् शील सदाचार तःधं ला अथवा बहुश्रुत जुइगु तःधं धयागु खँय् शंका जुल । उकिं जिं थुपिं नितामध्ये गुगु तःधं धका परीक्षा याना स्वयेया नितिं जिं स्वकोतक थ्वयाके कार्षापण कयागु खः । थ्वं जित चिना छपिनिथाय् न्ह्योने तये हल । आः जिं ‘बहुश्रुत जुइगुया सिबे शील सदाचारी जुइगु तःधं’ धयागु खँ सिल । जित गृहस्थी मयल । जि प्रव्रजित जुया वने ।”

वं प्रव्रज्यायागु स्वीकृति कया वया छेयागु लुखा हे मस्वसे जेतवनय् वना शास्तायाके प्रव्रज्यायागु याचना यात । शास्तां वयात प्रव्रज्या व उपसम्पदा बिया बिज्याकल । व उपसम्पन्न जुया याकनं हे, छुं समय लिपा, विपश्यना भावनायागु अभ्यास याना अग्रफल (अर्हत्त्व) य् प्रतिष्ठित जुल । भिक्षुपिंसं धर्मसभाय् खँ पिकाल - “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह ब्राह्मण थःगु शीलयागु परीक्षा याना स्वया प्रव्रजित जुया अर्हत्त्व प्राप्त याना काल ।”

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपि ! आः जक मखु, न्हापा नं पण्डितपिसं थःगु शीलयागु परीक्षा याना स्वया प्रव्रजित जुया थःम्हं थःत प्रतिष्ठित याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व ब्राह्मणयागु कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं वं तक्षशिलाय् वना सकतां विद्या सय्के सिइके याना वाराणसी लिहाँ वया जुजु नाप लाःवन । जुजुं वयात थःम्ह पुरोहित दय्का बिल । वं पञ्चशीलयागु रक्षा याना च्वन । जुजुं नं वयागु शील सदाचारी खना वयात सम्मान याना भारी नक्सां माने याना तल । वं बिचाः यात - “जुजुं जित माने याःगु सदाचारी जुया खः कि बहुश्रुत जुया ... (फुक्कं खँ वर्तमान कथास वनेधुंक्गुर्थे हे खः) । थुगु बाखँनय् उम्ह ब्राह्मणं ‘आः जिं बहुश्रुत (विद्वान) जुया च्वनेया सिबे बरु सदाचारी जुइगु हे तःधं’ धका सिइका काल । थ्व खँ कनेया नितिं वं न्यापु गाथात धाल -

“शीलं सेय्यो सुतं सेय्यो, इति मे संसयो अहु ।
शीलमेव सुता सेय्यो, इति मे नत्थि संसयो ॥

“भोग्घा जाति च वण्णो च, शीलमेव किरुत्तमं ।
शीलेन अनुपेतस्स, सुतेनत्थो न विज्जति ॥

“खत्तियो च अधम्मट्ठो, वेस्सो चाधम्मनिस्सितो ।
ते परिच्चज्जुभो लोके, उपपज्जन्ति दुग्गति ॥

“खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा, सुद्धा चण्डालपुक्कुसा ।
इध धम्मं चरित्वान, भवन्ति तिदिवे समा ॥

“न वेदा सम्परायाय, न जाति नापि बन्धवा ।
सकञ्च शीलं संसुद्धं, सम्परायाय सुखाय चा’ति” ॥

“शील (सदाचार) भिं लाकि बहुश्रुत भिं धयागु खँय् जिगु मनय् शंका दुगु खः । बहुश्रुत सिबे शील हे भिं धयागु खँय् आः जिके छुं शंका मंत ।”

“जाति व रूपवर्ण तुच्छ खः, शील हे उत्तम खः, शील सदाचार मद्दुम्हसियात (बहुश्रुतया नं ज्या मद्दु) ।”

“अधार्मिक क्षत्री व अधार्मिक वैश्य थुपि निम्ह थुगु लोक त्वःता वनेवं दुर्गती उत्पन्न जुइ ।”

“थन धर्माचरण याःपिं क्षत्रिय, ब्राह्मण, वैश्य, शूद्र, चाण्डाल व पुक्कुसपिं नं देव समानपिं जुइ अले देवलोकय् नं थ्यंकः वनी ।”

“परलोकया नितिं वेद, जात व बन्धुपिसं छुं याये फइ मखु; शील शुद्धि याःसा जक परलोकय् समेत सुख प्राप्त जुइ ।”

थुकथं शीलसम्बन्धी गुणयागु खँ न्यंका जुजुया पाखें प्रव्रज्यायागु अनुमति कया व हे दिनय् हिमालयय् वना ऋषिभेषकथं प्रव्रजित जुया अभिज्ञा व समापत्ति लाभ याना बोधिसत्त्व ब्रह्मलोकपरायण जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् शील परीक्षा याना स्वया ऋषिभेष कथं प्रव्रज्या जूम्ह ब्राह्मण जुलसा जि हे खः ।

- * -

३६३. हिरि जातक

“हिरिं तरन्तं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अनाथपिण्डकया पासा प्रत्यन्त निवासी सेठया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा व अतीत कथा

वर्तमान व अतीत कथाया परिचयात्मक बाखँत च्वय् गुंगूगु वर्गया अन्तिम जातक (जा. नं. ९०) स विस्तारपूर्वक वनेधुंकूगु जुल । परन्तु थुगु बाखँनय् प्रत्यन्त (देश) निवासी सेठया मनूतयूसं वाराणसी सेठयात थथे धाल - “जिमिगु दक्वं सम्पत्ति लुटे याना ब्यूगुलिं थःपिके छुं मालसामान मदुगुलिं बिस्सू वने त्यना ।” अबले वाराणसी सेठं “गुम्हसिनं थःथाय् वइम्हसिया प्रति थःगु कर्तव्य पूरा याइ मखु, वयात नं सुं उपकार याइपिं ध्वःदुइ मखु’ धया थुपिं गाथात धाल -

“हिरिं तरन्तं विजिगुच्छमानं, तवाहमस्मी इति भासमानं ।
सेय्यानि कम्मानि अनादियन्तं, नेसो ममन्ति इति नं विजज्जा ॥

“यज्झे कयिरा तज्झे वदे, यं न कयिरा न तं वदे ।
अकरोन्तं भासमानं, परिजानन्ति पण्डिता ॥

“न सो मित्तो यो सदा अप्पमत्तो, भेदासङ्की रन्धमेवानुपस्सी ।
यस्मिञ्च सेती उरसीव पुत्तो, स वे मित्तो यो अभेज्जो परेहि ॥

“पामोज्जकरणं ठानं, पसंसावहनं सुखं ।
फलानिसंसो भावेति, वहन्तो पोरिसं धुरं ॥

“पविवेकरसं पित्वा, रसं उपसमस्स च ।
निहरो होति निष्पापो, धम्मप्पीतिरसं पिव’न्ति” ॥

“लाज शरम (हिरि) मदुम्ह, घृणा तायके बहःम्ह, ‘जि छंम्ह खः’ धका खँ जक सय्कीम्ह, भिंगु याये माःगु ज्या मयाइम्ह, अजाम्ह मनूयात ‘थ्व जिमिम्ह मित्र मखु’ धका सिइका कायेमाः ।”

“गुगु यायेगु खः व हे जक न्वं वा । गुगु ज्या मयायेगु खः व खँ न्वंवाये मते । ज्या मयासे खालि खँ जक सय्का च्वनिम्हसित पण्डितं म्ह स्यू ।”

“गुम्ह न्ह्याबलेँ फूट (बाया वने मालीगु) या आशंका याना पासायागु ह्वःप्वाः जक माल जुइ, व पासा मखु । पासा ला उम्ह खः गुम्हसिनं मेपिं फाइ मखु । मांयागु मुलय् औरसपुत्र दचनीथेँ पासाया मुलय् दचने फइ ।”

“प्रमोद याना बिइम्ह, प्रशंसा याना बिइम्ह तथा सुख बिइगु मैत्रीभावयात मनूया कर्तव्य याम्हसिनं (प्रमोद, प्रशंसा व सुखया) फलया आशां (मित्रता) बढे याइगु जुया च्वन ।”

“एकान्तवास व शान्तियागु रसपान याना मनूत निडर (भय मदुम्ह) जुइ । अले धर्मया प्रीतिरस पान याना पाप मदुम्ह जुइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं पाप-मित्रयागु संसर्गं उद्विग्न जुया (एकान्त) वासयागु रसं अमृत महानिर्वाण प्राप्त यायेगु लैपुइ वनेगु धर्मदेशना याना धर्मयात च्छाया क्यना बिज्यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् प्रत्यन्तवासी आः यापिं प्रत्यन्त वासी खः । उगु इलय् वाराणसी सेठ जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

३६४. खज्जोपनक जातक

“को नु सन्तम्हि पज्जोते-...” थुगु गाथा खज्जोपनक पञ्चो धयागु महाउम्मग्ग जातक (जा. नं. ५४६) स वइतिनि ।

- * -

३६५. अहितुण्डिक जातक

“धुत्तोम्हि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह बुराम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

धनया वर्तमान कथा च्वय् वनेधुंकूगु सालूक जातक (जा. नं. २४९) स वनेधुंकल । थुगु कथासं नं बुरां गांयाम्ह मचायात प्रव्रजित याना वयात ब्वः विइगु, दायेगु नं यात । मचा बिस्सू वना चीवर त्वःतल । निकोगु पटक नं प्रव्रजित याना हानं वयात अथे हे यात । निकोगु पटकय् नं चीवर त्वःता वन । (स्वकोगु पटकय्) धाःवःबले ख्वाःतकं मस्वल । भिक्षुपिसं धर्मसभाय् थुगु खँ चर्चा यात- “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह बुरां थःम्ह श्रामणेरलिसे च्वने नं मफु, बाया च्वने नं मफु । वं वयागु दोष खना हानं ख्वाःतक नं मस्वल । कुमारक (मचा) जुलसा सुहृदयी खः ।”

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं उम्ह श्रामणेर सुहृदयी हे खः । छको दोष खनेवं हानं स्वये मय्यकल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

Dhamma.Digital

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म वा (मिइगु) व्यापारीया कुलय् जुल । तःधिक जुइवं वा मिया जीविका याना च्वन । छम्ह सर्प लाइम्हं (सपेरां) छम्ह माकःयात तालिम बिया प्याखँ क्यक्यं जुया च्वन । छन्हु वाराणसी उत्सव (नखः) यागु घोषणा जुइवं उत्सवय् ब्वति काःवनेत “ध्वयात बिचाः याना ति” धया माकःयात वा मिइम्ह व्यापारीयाथाय् तथा थकल । उम्ह व्यापारी माकःयात नसा नका तथा तल । अले उत्सवय् ब्वति कया छ्वाः लिपा वयाथाय् वया उम्ह माकःयात पंया कथिं स्वको दाया वयात ज्वना उद्यानय् वना छखेलिक्क चिना दचन । वं न्ह्योवय्कूगु सिइका थःत चिना तःगु फ्यना बिस्सू वना अमाया सिमाय् पाके जूगु अं नया च्वं च्वन । न्ह्यलं चायेवं माकःयात सिमाय् खना हेय्का ज्वने माल धका बिचाः याना वलिसे खँल्हाबल्हा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“धुत्तोम्हि सम्म सुमुख, जूते अक्खपराजितो ।
हरेहे अम्बपक्कानि, वीरियं ते भक्खयामसे’ति” ॥

“हे पासा सुमुख ! जि जू म्हिता बूम्ह जुवाचो (धूर्त) खः । छं जित पाके जूगु अँ ब्यु, छंगु मेहनत (वीर्य) या फल नये ।”

ध्व खँ न्यना माकःनं ल्यंगु गाथात धाल -

“अलिकं वत मं सम्म, अभूतेन पसंससि ।
को ते सुतो वा दिट्ठो वा, सुमुखो नाम मक्कटो ॥

“अज्जापि मे तं मनसि, यं मं त्वं अहितुण्डिक ।
धज्जापणं पविसित्वा, मत्तो छातं हनासि मं ॥

“ताहं सरं दुक्खसेय्यं, अपि रज्जम्पि कारये ।
नेवाहं याचितो दज्जं, तथा हि भयतज्जितो ॥

“यञ्च जज्जा कुले जातं, गब्भे तित्तं अमच्छरिं ।
तेन सखिञ्च मित्तञ्च, धीरो सन्धातुमरहती'ति” ॥

“अयं पासा ! मखुगु खँ ल्हाना जिगु प्रशंसा याना च्वन । का धा, छं सुं गुम्ह माकःयात बांलागु
ख्वाः दुम्ह धका गन खना, गन न्यनागु दु ?”

“हे सर्प प्याखँ हुइकीम्ह ! गुगु छं वा पसलय् दुहाँ वया मद मस्त जुया च्वनाम्हसित पित्याम्हसित
छं दाःगु खः । ध्व घाः जूगु जिगु मनय् आःतकं दनि ।”

“उगु पसलय् दुःखपूर्वक दचनागु खँयात लुमनिबले व छंगु भय खना ग्याइबले छं राज्य ब्यूसां नं
जिं छंत छं पचंगु अँ बिये मखु ।”

“गुम्हसित भिंगु कुलय् जन्म जूम्ह वा गर्भनिसें अमात्सर्यम्ह खः धका म्हस्यूम्ह जुल धाःसा धीरपुरुषं
अजाम्हलिसे सखीभाव व मित्रभाव तये योग्य जू ।”

थुलि धया माकः तुरन्त हे जंगलय् दुने दुहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्हयथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् सर्प प्याखँ हुइकीम्ह
बुराम्ह थेर खः । माकः श्रामणेर खः । वाया व्यापारी जुलसा जि हे खः ।

- * -

३६६. गुम्बिय जातक

“मधुवण्णं मधुरस...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् उद्विग्न चित्त जूह्म भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां वयाके न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छु धात्थे उद्विग्न चित्त जूगु खः ला ?” “धात्थे खः भन्ते !” लिसः बियेवं न्यना बिज्यात - “छु खना उद्विग्न जूगु ? लिसः बिल - “बांलाक समाये याना तःम्ह छुम्ह मिसा खंगुलिं ।” शास्तां “भिक्षु ! थ्व न्यागू पञ्च कामभोग धयागु गुम्बिय यक्षया पाखे हलाहल विष ल्वाकः छुचाना लैय् तथा तःगु कस्तिथे खः ।” आज्ञा जूबले वं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व बंजातय् नायोया कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं वाराणसी न्यासः गाडी मालसामान ज्वना ब्यापारया नितिं लैय् वना च्वंबले महामार्गय् जंगलय् दुहाँ वने न्हयो बंजात मुंका धाल - “भो ! थुगु लैपुइ विष दुगु हः स्वाँ, फल दु । छिपिं सुनानं न्हापा गुबले नये मनंगु जुल धाःसा जिके मन्यंसे छुं नये मते । अमनुष्यपिसं नं विष ल्वाकः छुचाना जाप्वः, हः, फल आदि लैय् वांछुवया तये यः । इपिं नं जिके मन्यंसे नये मते ।” थुगु खँ न्यना इपिं लै लिना वन ।

गुम्बिय धयाम्ह छुम्ह यक्षं जंगलया दथुया लैय् हः लाया, उकी विष ल्वाकः छुचाना, कस्ति ग्वारा अन तथा थः स्वयं सिमाय् तहाँ वना कस्ति का वना च्वंम्हथे जुया च्वन । मस्यूपिसं पुण्य यायेत तथा तःगु जुइ धका भाःपिल । इमिसं नःबले इपिं सित । अमनुष्यत वया इमित नया वन ।

बोधिसत्त्वया पुचलय् च्वंपिं बंजातमध्ये गुलिं लोभी जुया संयम, याये मफया गुलिसिनं नल । ज्ञा दुपिसं बोधिसत्त्वयाके न्यना जक नये धका ल्हातय् तथा पिाया च्वन । बोधिसत्त्वं खनेसाथं हे इमित वांछुवय्के विल । गुपिसं न्हापा नयेधुंकल, इपिं सित । गुपिसं बच्छि जक नल इमित ल्हवका चतुमधु नकल । उकिया प्रतापं इपिं म्वात । बोधिसत्त्व सकुशल गन वने माःगु खः अन वन । मालसामान मिया थःगु छेय् लिहाँ वल । थुगु खँ न्यंका शास्तां अभिसम्बुद्ध गाथा न्यंका बिज्यात -

“मधुवण्णं मधुरसं, मधुगन्धं विसं अहु ।
गुम्बियो घासमेसानो, अरञ्जे ओदही विसं ॥

“मधु इति मञ्जमाना, ये तं विसमखादिसुं ।
तेसं तं कटुकं आसि, मरणं तेनुपागमुं ॥

“ये च खो पटिसङ्घाय, विसं तं परिवज्जयुं ।
ते आतुरेसु सुखिता, ड्हमानेसु निब्बुता ॥

“एवमेव मनुस्सेसु, विसं कामा समोहिता ।
आमिसं बन्धनञ्चेत्तं, मच्चुवेसो गुहासयो ॥

“एवमेव इमे कामे, आतुरा परिचारिके ।
ये सदा परिवज्जेन्ति, सङ्गं लोके उपच्चगु'न्ति” ॥

“गुम्बियं (सिद्धिपिं मनुत्तयूगु) नसा माला जुजुं जंगलय् कस्तिथे च्वंगु (वर्ण) कस्ति सवा दुगु (रस) कस्ति बास वःगु विष तथा बिल ।”

“गुलिसिनं कस्ति भाःपिया नल । इमित व पालुसे च्वथे जुल । अले उकिया कारणं इपिं सिना वन ।”

“गुपिसं बुद्धि गाका बिचाः यात उगु विष मनसे परित्याग यात । इपिं दुःखीपिनि पुचलय् सुखी जुया च्वन । अले (विषं) पुका च्वपिनि पुचलय् शान्त जुया च्वन ।”

“अथे हे मनुष्यलोकय् गुगु ध्व कामभोगत चिलाये मलाये दना च्वन, इपिं विषत खः । लौकिक बन्धन खः । मृत्युपाश खः, अले गुह्याशय खः ।”

“अथे हे क्लेशरूपी परिचारकपिं दुगु थुपिं कामभोगतयूत गुपिं (मरणासन्न) बुद्धिमान्पिसं सिद्धिका न्ह्याबले त्वःता छ्वइ, इपिं सङ्ग (प्यपुनेगु) पाखे मुक्त जुइ ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्तम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् सार्थया नायो जुलसा जि हे खः ।

Dhamma.Digital

- * -

३६७. साळिय जातक

“ध्यायं साळियछापो...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आयुष्मान् देवदत्त त्राशकारक तक नं जुइ मफुगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् शास्तां “भिक्षुपिं ! वं आः जक मखु, न्हापा नं जित त्राशतक नं बिइ मफु” धका आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्यं याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छगू गामय् छगू कुटुम्बिक परिवारय् जुल । ल्याय्महचा जुइवं गांयापिं पासापिं मिले जुया गांया ध्वाखासिथय् निग्रोध सिमाक्वय् च्वना म्हिता च्वन । छम्ह मसःम्ह वैद्य ज्या मदया चाःहिलाच्चंबले वं अन सिमाक्वयां ह्वतं छर्चो पिकया दचना च्वंम्ह सर्प छम्ह खना बिचाः यात - “जित गामय् छुं ज्या मदु । थुपिं मस्तयत् भंगः लाना सर्प न्याके दत्त धाःसा वसः याना ध्यबा भचा कमाये याये दइ । वं बोधिसत्त्वयाके न्यन - “यदि मैनाया मचा दःसा कायेला ?”

“ज्यू काये ।”

“स्व, हूँ ख्वैतय् च्वं च्वंगु दु ।”

“वं सर्प धका मस्युगुलिं सिमाय् थहाँ वना वयात गःपतय् न्याक्क ज्वन । सर्प धका सिइसाथं लिफः हे मस्वसे वयात न्याक्क ज्वना साला कया मुइक हुंकेन थ्यंकः वांछवया बिल । सर्प कुतुं वना वैद्यया गःपतय् लाःवन । वयागु गःपतय् हिना ‘कट, कट’ न्यना वयात अन हे गोतुइका बिल । मनूतय्सं भुना स्वःवल । बोधिसत्त्वं मुना च्वपिं मनूतयत् धर्मोपदेश यायां थुपिं गाथात न्यंकल -

“ध्यायं साळियछापिति, कण्हसप्यं अगाहयि ।
तेन सप्पेनयं दट्ठो, हतो पापानुसासको ॥

“अहन्तारमहन्तारं, यो नरो हन्तुमिच्छति ।
एवं सो निहतो सेति, यथायं पुरिसो हतो ॥

“अहन्तारमघातेन्तं, यो नरो हन्तुमिच्छति ।
एवं सो निहतो सेति, यथायं पुरिसो हतो ॥

“यथा पंसुमुट्ठिं पुरिसो, पटिवातं पटिक्खिपे ।
तमेव सो रजो हन्ति, तथायं पुरिसो हतो ॥

“यो अप्पदुट्ठस्स नरस्स दुस्सति, सुद्धस्स पोसस्स अनङ्गणस्स ।
तमेव बालं पच्चेति पापं, सुखुमो रजो पटिवातं व खित्तो’ति” ॥

“गुम्हसितं हाकुम्ह सर्पयात मैनाया मचा धया ज्वंके बिल, उम्ह मभिंगु ज्या याःम्हसित व हे सर्प न्याना बिल ।”

“गुम्ह मनुखं सुयातं हत्या मयाम्ह मनूयात स्यायेत स्वइ, उम्ह मनू थुम्ह मनूथे सिना वना गोतुला च्वनी ।”

“गुम्ह मनुखं सुयातं घात मयाम्ह मनूयात घात यायेत स्वइ, उम्ह मनू थुम्ह मनूथे सिना गोतुला च्वनी ।”

“गुम्ह मनुखं धू पासःयात फय्या अखतं वांछवयेत स्वइ, उम्ह मनूयात व हे धुलं सास्ति याइ । अथे हे थुम्ह मनू थथःम्हं हत्या जुइका च्वने माल ।”

“गुम्ह मनुखं शुद्ध, निर्मलम्ह, दोष मदुम्ह मनूयात दोष विइत स्वइ, उम्ह दोष विइत स्वम्ह मनूयात हे पाप लगे जुइ । फय्या अखःगु धारय् धू वांछ्दयेवं थःत तुं नचुगु मिहिनगु धुलं कया दुःख विइथें ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् मसःम्ह वैद्य देवदत्त खः । बुद्धिमान्म्ह मिजं मचा जुलसा जि हे खः ।

- * -

३६८. तचसार जातक

“अमित्तहत्थत्थगता...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् प्रज्ञापारमितायागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् शास्तां “आः जक मखु न्हापा हे तथागत प्रज्ञावान् व उपाय कुशलम्ह खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म गामय् छगू कुटुम्बिक परिवारय् जुल । सकतां खँ नकतिनि वंगु जातकयथें तुं खँ सिइके माल । थुगु बाखँनय् वैद्य सिइवं ग्रामवासीपिसं उपिं मस्तयत्त मनु स्यापिं धका भाःपिया खिपतं चिना जुजुयाथाय् यंकेत वाराणसी यंकल । बोधिसत्त्वं लय् हे मेपिं सकलें मस्त मुंका उपदेश बिल - “छिपिं गयाये मते ।” जुजुया न्ह्योने तये यंकेवं सन्तुष्ट चित्त व प्रसन्न जूपिंथें जु । जुजुं न्हापां भीके निं खँ न्यनी । अनं लिपाया खँ लिपा हे सिइका काये । इमिसं “ज्यू” धया वयागु खँ न्यन । अले अथे हे यात । जुजुं इमित निर्भीक, प्रसन्न चित्त जूगु खना बिचाः यात - “थुपिं मनु स्याःपिं धका खिपतं चिना हल नं थुकथं दुःख जुल नं मग्याः । प्रसन्न जुया च्वन । इमि चिन्ता काये म्वाःगुया कारण छु खः न्यने माल धका न्हापांगु गाथा धाल -

“अमित्तहत्थत्थगता, तचसारसमप्पिता ।

पसन्नमुखवण्णात्थ, कस्मा तुम्हे न सोचथा’ति” ॥

“शत्रुतय्गु ल्हातय् लाःपिं जुया नं पँयागु खिपतं चिका च्वना नं छिपिं प्रसन्नगु ख्वाः दुपिं जुया च्वने फत । छाया् छिमिसं शोक मयानागु ?”

जुजुया खँ न्यना बोधिसत्त्वं ल्यं दुगु गाथात धाल -

“न सोचनाय परिदेवनाय, अत्थोव लब्धो अपि अप्पकोपि ।
सोचन्तमेनं दुखितं विदित्वा, पच्चत्थिका अत्तमना भवन्ति ॥

“यतो च खो पण्डितो आपदासु, न वेधती अत्थविनिच्छयञ्जू ।
पच्चत्थिकास्स दुखिता भवन्ति, दिस्वा मुखं अविकारं पुराणं ॥

“जप्पेन मन्तेन सुभासितेन, अनुप्पदानेन पवेणिया वा ।
यथा यथा यत्थ लभेथ अत्थं, तथा तथा तत्थ परक्कमेय्य ॥

“यतो च जानेय्य अलब्धनेय्यो, मयाव अज्जेन वा एस अत्थो ।
असोचमानो अधिवासयेय्य, कम्मं दळ्हं किन्ति करोमि दानी’ति” ॥

“चिन्ता कायेगु, ख्वयेगु, हालेगुया भ्याः भतिचा नं लाभ मदु । चिन्तित व दुःखी जूम्ह खना शत्रुत लयताया च्वनी ।”

“अर्थ व विनिश्चय स्यूम्ह पण्डित गुबले आपद्-विपद् वड्ढु इलय् हरबरे चाइ मखु, अस्थिर जुइ मखु । न्हापा लिपार्थे तुं विकार मदुगु ख्वाः खना उम्ह पण्डितया शत्रुत दुःखी जुया च्वनी ।”

“गुगुं उपायं गन गन ज्या (अर्थ लाभ) जुइगु खः, उगु उपायं अन अन पराक्रम यायेमाः । मन्त्र जप याना, मन्त्रणा याना, सुभाषित वचन ल्हाना (घुस आदि) बिया वा परम्परानिसँ स्वापू दयेका ।”

“जिगुपाखें वा मेपिनिपाखें थ्व ज्या जुइ मखु धका सिल धाःसा ‘थ्व जिगु (न्हापाया) कर्म छाः, छु याये ज्यू’ धका चिन्ता मयासे च्वनेमाः, सह यायेमाः ।”

जुजुं बोधिसत्त्वयागु धार्मिक खँ न्यना मुद्दा छिने याना मस्तयूत निर्दोष जूगु सिइका पँया खिपः फ्यना बिल । बोधिसत्त्वया आपालं सत्कार याना वयात थःम्ह अर्थधर्मानुशासक अमात्यरत्न याना बिल । बाँकी मेपिं मस्तयूत नं सत्कार याना मेमेगु पद बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् वाराणसीया जुजु आनन्द खः । मस्त स्थविरानुस्थविरपिं खः । पण्डितम्ह मचा जुलसा जि हे खः ।

- * -

३६९. मित्तविन्दक जातक

“क्याहं देवानमकरं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् खँ मन्यनीम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

थनया खँ महामित्तविन्दक जातक (जा. नं. ४३९) स वइतिनि । परन्तु थुम्ह मित्तविन्दकया समुद्रय् वांछूवया ब्यूबले अति लोभी जुया न्ह्योने वना नरकगामी प्राणीपित (मिइ) छुइगु, बुकीगु थाय् उस्सद नरक खना 'थ्व छगू नगर जुइमाः' धका बिचाः यात । व अन दुहाँ वना मस्तक चक्र (छचनय् ब्लेइथें धार दुगु चक्र) यागु दुःख भोगे यात । उगु इलय् बोधिसत्त्व देवपुत्रया योनी जन्म जुया उस्सद नगरय् चाःहिला च्वन । वं बोधिसत्त्वयात खना न्ह्यसः तसे न्हापांगु गाथा धाल -

“क्याहं देवानमकरं, किं पापं पकतं मया ।
यं मे सिरस्मि ओहच्च, चक्कं भमति मत्थके'ति” ॥

“स्वामी ! जिं देवतापित छु (अपराध) यानागु दु ? जिगुपाखें छु गजागु पाप याये लात ? गुकियागु कर्मफलकथं जिगु छर्चोया मस्तकय् प्यपुना चक्र चाःहिला च्वन ?”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं निपुगु गाथा धाल -

“अतिक्कम्म रमणकं, सदामत्तञ्च दूभकं ।
ब्रह्मत्तरञ्च प्रासादं, केनत्थेन इधागतो'ति” ॥

“छं रमणक, सदामत्त, दूभक व ब्रह्मत्तर प्रासाद त्वःता छाया थन वयागु ?”

अनलि मित्तविन्दकं स्वपुगु गाथा धाल -

“इतो बहुतरा भोगा, अत्र मज्जे भविस्सरे ।
इति एताय सञ्जाय, पस्स मं व्यसनं गत'न्ति” ॥

“थुपिं प्रासादत सिकं यक्व अप्वः भोग थन दइ धका सम्भे जुया थन वयागु, का स्व, जि थन वया गजागु विनाश अवस्थाय् थ्यंके माल ।”

अनलि बोधिसत्त्वं ल्यं दुगु गाथात धाल -

“चतुब्धि अट्टज्जगमा, अट्टाहिपि च सोळस ।
सोळसाहि च वात्तिस, अत्रिच्छं चक्कमासदो ।
इच्छाहतस्स पोसस्स, चक्कं भमति मत्थके ॥

“उपरिविसाला दुप्पूरा, इच्छा विसटगामिनी ।
ये च तं अनुगिज्जन्ति, ते होन्ति चक्कधारिणो'ति” ॥

“प्यंगुलिं च्यागू, च्यागुलिं भिंखुगू, भिंखुगुलिं स्वीनिगू इच्छा याःगु कारणं थुगु छचनय् चाःहिला च्वनिगु चक्र दय्का च्वने माल । इच्छां आहत (घाइते) जुइका च्वंम मनुया छचनय् चक्र चाःहिला च्वनी ।”

“थुगु तूष्णा च्वय् थहाँ वया च्वनिगु, गुबलें पूरा जुइ मखुगु, फैले जुया वना च्वनिगु खः । गुपिं थुजागु तूष्णाय् दुबे जुया च्वनी, इपिं हे चक्रधारी जुइ ।”

मित्तविन्दकं न्वंवाना च्वंक च्वंक हे चक्र कुतुं वया वयात लाना काटे जुया नचुसे च्वना स्वयं लुप्त जुया वन । व छुं हे न्वंवाये मफुत । देवपुत्र थःगु देवस्थानय् तुं लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह मित्तविन्दक
मन्यनीम्ह भिक्षु खः । देवपुत्र जुलसा स्वयं जि हे खः ।

- * -

३७०. पलास जातक

“हंसो पलासमवच-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कामुकताया निग्रहया बारे
कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

(वर्तमान) कथा पञ्जास जातकय् वइतिनि । थुगु बाखँअनुसारं शास्तां भिक्षुपितंत सःता - “भिक्षुपिं !
कामुकता खना सशङ्कित जुया च्वनेमा । चिमागु निग्रोध सिमाथें विनाशया कारण जुइ फु । पुलांपिं पण्डितपिंसं
नं शंका याये माःगु खँय् शंका याःगु दु ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

Dhamma Digital अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म सुवर्ण हंस (हँय्) या
रूपय् जुल । तःधिक जुइवं चित्रकूट पर्वतय् सुवर्ण गुफाय् च्वं च्वन । व हिमालय प्रदेशया पुखुली
(जलाशय्) थः थःम्हं बुया वःगु वा नया लिहाँ वयेगु याना च्वन । व वये वने याइगु लँय् पलासया तःमागु
सिमा छमा दु । व वनिबले नं उगु सिमाय् पलख आराम कया वनी अले लिहाँ वयेबले नं अथे हे पलख
आराम कया लिहाँ वयेगु याना च्वना । उगु सिमाय् च्वंम्ह देवतालिसे वया मैत्री जुल । लिपा जूबले छम्ह
भंगलं वंगल सिमाय् च्वंगु पाके जूगु स्वाँ(पू) नया वया पलास सिमाय् च्वना, सिमाकचाय् खिफाना थकल ।
वं फाःगु खिं वंगल सिमाया सिमाचा (बिरुवा) बुया वल । अबले प्यलंगु जक दुगु खः, ह्याउँसे ह्याउँसे

च्वंगु हः दया बांलासे च्वं च्वन । हंसराजं व खना वृक्षदेवतायात सःता धाल - “पासा !
वंगलसिमाया बिरुवा छंगु सिमाकचाय् बुया वया च्वन । तःमा जुया वयेवं सिमायात स्यंका बिइ । वयात
तःमा जुइके विये मते । उकिं छंगु विमान स्यंका बिइ । वयात तुरन्त लिना वांछ्व । गुरु शंका याये माःगु
खः उकी शंका याये हे माः ।” वं पलास देवतायात मन्त्रणा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“हंसो पलासमवच, निग्रोधो सम्म जायति ।
अङ्गस्मिं ते निसिन्नोव, सो ते मम्मनि छेच्छती”ति” ॥

“हैयनं पलासयात धाल - ‘पासा ! वंगलसिमा (निग्रोध मा) बुया वया च्वन । वं छंगु मुलय फेतुना हे छंगु प्राण काइतिनि ।”

वयागु खें न्यना उकियात अस्वीकार यायां वृक्षदेवतां निपुगु गाथा धाल -

“वहुतामेव निग्रोधो, पतिट्टस्स भवामहं ।
यथा पिता च माता च, एवं मे सो भविस्सती’ति” ॥

“थुगु निग्रोध तःमा जुइके व्यु । जि वया मांबौथें जुया आधार जुया बिये ।”

अर्नलि हैयनं स्वपुगु गाथा धाल -

“यं त्वं अङ्कसिं वट्ठेसि, खीररुक्खं भयानकं ।
आमन्त खो तं गच्छाम, बुट्ठि मस्स न रुच्चती’ति” ॥

“छं गुगु भयानकगु वंगलसिमाया दुरुमां (बिरुवा) मुलय पाले याना च्वन, व तःमा जुया वइगु जित ललःमधा धयागु जिं खें कना जि थनं वना च्वना ।”

थुलि धया हंसाराज पपू चकंका चित्रकूट पर्वतय् लिहाँ वन । व हानं गुबलें मवल । लिपा जूसिने मा तःमा जुया वल । उकी वृक्षदेवता च्वंवल । व तःमा जुया वया पलासमा स्यंकल । कचा मचा नाप देवतायागु विमान नं कुतुं वल । वं उगु इलय् हैसराजं लिपा जुइगु भय खना अथे धाःगु खः धका वयागु वचन लुमंकल । परन्तु जिं वं धाःगु खें मन्यना । वं ख्वख्वं प्यपुगु गाथा धाल -

“इदानि खो मं भायेति, महानेरुनिदस्सनं ।
हंसस्स अनभिज्जाय, महा मे भयमागत’न्ति” ॥

“आः थ्वं जित ख्याचो बिया थकल । हैययागु खें मथूगुलिं जित महानेरु (पर्वत) थें तःधंगु आपत्ति वल ।”

निग्रोध तःमा जुजुं फुकक पलासमां त्वःधुला थुथा जक ल्यन । देवताया दक्व विमान नष्ट जुया वन ।”

न्यापुगु गाथा अभिसम्बुद्ध गाथा जुल -

“न तस्स बुट्ठि कुसलप्पसत्था, यो वहुमानो घसते पतिट्ठं ।
तस्सूपरोधं परिसङ्कमानो, पतारयी मूलवधाय धीरो’ति” ॥

“गुगुलि च्वना तःमा जुया वयात हे तुं नया छ्रवगु खः, अजागु तःमा जूगुयात प्रज्ञावान्पिं मनूतय्पाखें प्रशंसा याइ मखु । उकिं पिहाँ वये फुगु शंका याना धीरम्ह मनुखं उकिया मू हा हे नष्ट यायेगु कुतः यायेमाः ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् न्यासः भिक्षुपित अर्हत्त्व प्राप्त जुल । उगु इलय् स्वर्णहंस जुलसा जि हे खः ।

वण्णारोह वर्ग क्वचाल ।

३. अइठ वर्ग

३७१. दीघीतिकोसल^{१२} जातक

“एवंभूतस्स ते राजा-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कोसम्बी ल्वापु याना जूपिं भिक्षुपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

इपिं जेतवनय् लिहाँ वया क्षमा याचना याःगु इलय् शास्तां इमित सःता आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छिपिं जिमि काय्पिं खः, म्हुतुं बूपिं काय्पिं खः । बौनं ब्यूगु उपदेश उल्लंघन मयायेगु काय्पिसं यायेमाः । परन्तु छिपिं उपदेशअनुसार मजू । पुलांपिं पण्डितपिसं थःपिनि मांबौयात स्याना राज्य त्याका काःपिं खूंतयत जंगलय् मौका वल नं मांबौपिनिगु वचन उल्लंघन जुइ धका मस्याः ।” थुलि आज्ञा जुया शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

थुगु जातकया निगुलिं कथा सहभेदक विनयपिटकया महावर्गया कोसम्बकक्खन्धक^{१३} (जातक) य् विस्तारपूर्वक वइतिनि । उम्ह दीर्घायुकुमारं जंगलय् थःगु मुलय् दचना च्वंम्ह वाराणसी जुजुयागु सँ ज्वना तलवार ल्हवना “आः जिं थः मांबौपित हत्या याःम्हसित भिंप्यकु याना पाला बिये” धका विचार याःबले, व हे इलय् मांबौपिसं कना थकूगु उपदेश लुमंका ‘थःगु प्राण वतलें नं इमिगु आज्ञा उल्लंघन याये मखु ।’ थ्वयात केवल ख्याना सां बिये धका मती तया न्हापांगु गाथा धाल -

“एवंभूतस्स ते राज, आगतस्स वसे मम ।

अत्थि नु कोचि परियायो, यो तं दुक्खा पमोचये’ति” ॥

“हे महाराज ! थुकथं जिगु बशय् लाये धुंकूम्ह छपिनि नितिं दुःखं मुक्त जुइगु छुं उपाय दनिला ?”

जुजुं निपुगु गाथा धाल -

“एवंभूतस्स मे तात, आगतस्स वसे तव ।

नत्थि नो कोचि परियायो, यो मं दुक्खा पमोचये’ति” ॥

१२. दीघीति जातक, हि. जातक

१३. स्व. दीघावुवत्थु, विनयपिटकअन्तर्गत महावर्गया कोसम्बकक्खन्धकसं । अन अलग हे दीर्घायुकुमारया मांबौपिनिगु खंसिसें विस्तृतरूपं जातकया विवरण वयां च्वंगु दु । - अनु.

“हे तात ! थुकथं छंगु बशय् लाये धुंकूम्ह जिगु नितिं दुःखं मुक्त जुइगु छुं उपाय मंत ।”

अनलि बोधिसत्त्वं ल्यं दुगु गाथात धाल -

“नाञ्जं सुचरितं राज, नाञ्जं राज सुभासितं ।
तायते मरणकाले, एवमेवितरं धनं ॥

“अक्कोच्छि मं अवधि मं, अजिनि मं अहासि मे ।
ये च तं उपनय्हन्ति, वेरं तेसं न सम्मति ॥

“अक्कोच्छि मं अवधि मं, अजिनि मं अहासि मे ।
ये च तं नुपनय्हन्ति, वेरं तेसूपसम्मति ॥

“न हि वेरेन वेरानि, सम्मन्तीध कुदाचनं ।
अवेरेन च सम्मन्ति, एस धम्मो सनन्तनो'न्ति” ॥^{१४}

“हे महाराज ! सिइ त्यइगु इलय् सुचरित वा सुभाषित बाहेक मेगु छुकिसनं रक्षा याये फइ मखु ।
अथे हे पिनेया धन नं ख्यले म्दु ।”

“वं जित ब्वःबिल', 'वं जित दाल', वं जित त्याकल', 'वं जिगु लुटे यात' धका गुम्हसिनं मती
तया तइ, उम्हसिया वैर गुबलें शान्त जुइ मखु ।”

“वं जित ब्वःबिल', 'वं जित दाल', वं जित त्याकल', 'वं जिगु लुटे यात' धका गुम्हसिनं मती
तया तइ मखु, उम्हसिया वैर न्ह्याबलें शान्त जुइ ।”

“वैरभावं वैर गुबलें शान्त जुइ मखु, अवैरभावं (मैत्रीभावं) जक हे वैर शान्त जुइ । थ्व हे
न्हापांसिसें न्ह्याना वया च्वंगु सनातन धर्म खः ।”

थुलि धया बोधिसत्त्वं वयागु ल्हातय् थःगु तलवार तया धाल - “महाराज ! जिं छपिं खना द्वेष
मतया । छपिसं जित स्याना ब्यु ।” जुजुं नं शपथ काल - “जिं नं छ खना द्वेष मतया ।” वलिसें तुं नगरय्
वना अमात्यपितं क्यना धाल - “भणे ! थुम्ह कोशल जुजुया काय् दीर्घायुकुमार खः । थ्वं जित जीवनदान
ब्यूगु दु । जिं थ्वयागु बदला काये मफु ।” जुजुं वयात थःम्ह म्हचाय् बिया राज्यय् प्रतिष्ठित यात ।
अबलेनिसें निम्हं परस्पर मिले जुया राज्य चले याना च्वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्य मांबौ महाराज
कुल खः । दीर्घायुकुमार जुलसा जि हे खः ।

- * -

३७२. मिगपोतक जातक

“अगारा पच्चुपेतस्स-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह वृद्धयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वं छम्ह मचायात प्रव्रजित यात । श्रामणेरं वयात बांलाक सेवा याना च्वन । (अले छन्हु) रोगं कया सित । व सिइवं वृद्धम्ह शोकाभिभूत जुया ततःसकं ख्वख्वं हाहां जुया च्वन । भिक्षुपिसं वयात सम्भे बुभ्भे यात नं खँ न्यंके मफुसेलि धर्मसभाय् खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह बुरा श्रामणेर सिइगुलिं ख्वया हाला जुया च्वन । थ्व मरणानुस्मृति भावना मदुम्ह खनि । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं थ्व सिइवं ख्वया हाला जूगु खः ।” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

Dhamma.Digital

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वं शक्रत्वया लाभ यात । उगु हे इलय् काशी राष्ट्रया निवासी सुं छम्ह मनू हिमालयय् वना ऋषिपिनिगु प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया च्वं च्वन । वं अन फलमूल नया च्वं च्वन । छन्हु मां मदुम्ह मृगया मचा छम्ह जंगलय् खन । वं आश्रमय् हया नसा नका वयात लहिना तल । मृगया मचा तःधिक जुइवं बांलासे च्वन । तपस्वी वयात थःम्ह काय्थे याना लहिना तल । छन्हु मृगया मचा आपा घाय् नःगुलिं पचे याये मफया सित । तपस्वी ‘जिमि काय् सिना वन’ धका ख्वख्वं हाहां जुया च्वन । अबलेलाक हे देवराज शक्रं लोकय् बिचाः याना स्वबले उम्ह तपस्वीयात खन । व वयागु मनय् संवेग उत्पन्न यायेया नितिं आकाशय् दना दना हे न्हापांगु गाथा धाल -

“अगारा पच्चुपेतस्स, अनगारस्स ते सतो ।
समणस्स न तं साधु, यं पेतमनुसोचसी’ति” ॥

“छ छँ त्वःता छँ मदुम्ह जुया अनागारिक जूम्ह खः, श्रमण खः । सुं छम्ह सित धका चिन्तित जुया ख्वया हाला जुइगु छंगु नितिं त्वः मजू ।”

वयागु खँ न्यना तपस्वी निपुगु गाथा धाल -

“संवासेन हवे सक्क, मनुस्सस्स मिगस्स वा ।

हृदये जायते पेमं, न तं सक्का असोचितु'न्ति" ॥

“हे शक्र ! नापं च्वनेवं मनु धजू, वा पशु नुगलय् प्रेम बुया वइगु जुया च्वन । वयागु नितिं चिन्ता मयासे च्वनेगु जिगु नितिं सम्भव मजू ।”

अनंलि शक्रं निपु गाथात धाल -

“मतं मरिस्सं रोदन्ति, ये रुदन्ति लपन्ति च ।
तस्मा त्वं इसि मा रोदि, रोदितं मोघमाहु सन्तो ॥

“रोदितेन हवे ब्रह्मे, मतो पेतो समुट्टहे ।
सब्बे सङ्गम्म रोदाम, अज्जमज्जस्स जातके'ति” ॥

“इपिं सिइ धुंकूपिं व सिइ मानिपिनि नितिं ख्वइपिं खः । गुपिं ख्वइपिं खः इपिं प्रलाप याइपिं खः । अथे जुया हे, हे ऋषि ! छपिं ख्वये मते । सन्त पुरुषपिंसं ख्वयेगुयात ज्या ख्यले मदु धया तःगु दु ।”

“हे ब्रह्मे ! यदि ख्वयेवं सिइम्ह प्रेत दना वइगु जूसा भीपिं सकले छम्हं मेम्हसिया थःथितिपिं मुना ख्वये नु ।”

थुकथं शक्रं खँ न्यंकेवं ख्वयेगु बेकार खः धका ऋषिं खँ थुइकल । शक्रयागु स्तुति यायां स्वपु गाथात धाल -

“आदित्तं वत मं सन्तं, घतसित्तं पावकं ।
वारिना विय ओसिच्चं, सब्बं निब्बापये दरं ॥

“अब्बहि वत मे सल्लं, यमासि हृदयस्सित्तं ।
यो मे सोकपरेतस्स, पुत्तसोकं अपानुदि ॥

“सोहं अब्बूहसल्लोस्मि, वीतसोको अनाविलो ।
न सोचामि न रोदामि, तव सुत्वान वासवा'ति” ॥

“घ्यः तया छूवगु मिइया लखं शान्त यायेथें शोकं छूवया च्वंगु जिगु नुगलय् दुःखयात लखं मि शान्त याना बिइथें याना बिल ।”

“जिगु नुगलय् शोकरूपी कयात लिकया बिल, गुम्ह ध्व शोकातुर जुया च्वंम्ह जिगु पुत्रशोक तापाका बिल ।”

“हे इन्द्र ! छंगु खँ न्यना जि शोक मदुम्ह जुयेधुन । आकुल ब्याकुल मजूम्ह जुयेधुन । कं मदुम्ह जुयेधुन । आः जिं चिन्ता नं मयायेधुन । ख्व नं मख्वयेधुन ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह तपस्वी आः याम्ह बुरा खः । शक्र जुलसा जि हे खः ।

३७३. मूसिक जातक

“कुहिं गता कथ गता...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

(वर्तमान) कथा न्हापा वनेधुंकूगु थुस जातक (जा. नं ३३८) स विस्तारपूर्वक वयेधुंकूगु जुल । थुगु बाखैनय् नं शास्तां जुजुं गुबलें काय्यात, गुबलें धर्मया खँ न्यना थुम्ह काय्या कारणं जुजुयात आपत्ति वइगु खँ सिइका जुजुयात आपत्ति वइगु खँ सिइका जुजुयात आज्ञा जुया बिज्यात - “महाराज ! पुर्लापिं जुजुपिसं शंका यायेमाथाय् शंका याना जिमि कायं जिमिगु चितारोहण जुइधुंका राज्य यायेमा धका बिचाः याना वयात छखेपाखे तय्के छ्वःगु दु ।” थुलि आज्ञा जूसै पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व तक्षशिलाय् ब्राह्मण कुलय् जन्म जुया प्रसिद्धम्ह आचार्य जुल । वयाथाय् वाराणसी जुजुया यव धयाम्ह राजकुमारं सकतां विद्या स्यना काल । अभ्यास यायेधुंका लिहाँ वनेगु इच्छां आचार्ययाके वचन काःवन । आचार्य अङ्गविद्या स्वया ‘ध्वया काय्या पाखें ध्वयात खतरा वइ’ धका सिइकल । ‘ध्वयात खतरा मदय्का बिइ माल’ धका बिचाः यात । आचार्य छ्गू उपाय माला स्वत ।

उगु इलय् आचार्य याके छम्ह सल दु । वयागु तुति-पाली घाः जुल । वयागु घाः लंकेया नितिं बिचाः याना वयात छ्छेय् तया लहिना तल । अनसं लिक्क छ्गू पुखू नं दुगु जुया च्वन । छम्ह मूसिका (मिसाम्ह छ्छुं) छ्छेनं पिहाँ वया वयागु तुति घाः नः वया च्वन । सलं वयात ख्याना छ्ववये मफु ।

छन्हु वं स्यागु सह याये मफया घाः नये धका वःम्ह मूसिका (मिसाम्ह छ्छुं) यात वयागु तुतिं न्हया स्याना पुखुली व्वफाना बिल । सल बिचाः याइम्ह मनुखं छ्छ्यात मखना धाल - “म्हग म्हग जूसा छ्छुं वया घाः नः वइगु खः आः खने म्दु । गन वन ?”

बोधिसत्त्वं थुगु खँ थःगु हे मिखां खना बिचाः यात - “मेपिसं छ्छुं गन वन धयागु खँ मस्यु । उकिं छ्छुं गन वन धका न्यना च्वन । जिं हे जक छ्छ्यात स्याना पुखुली वांछ्ववये धुंकल धयागु खँ स्यु । वं थुगुया बारे न्हापांगु गाथा दय्का राजकुमारयात बिल ।

मेगु उपमा माला जुया च्वंबले व हे घाः लंम्ह सलयात खन । व पिहाँ वया छ्वव बालीया बुँई वना छ्वव नया बुँ वालं चिना तःथाय् छ्छोँ दिका च्वं च्वन । वं उकियागु हे उपमा कया निपुगु गाथा दय्कल ।

स्वपुगु गाथा थःम्हं हे बिचाः याना दय्कल अले वयात बिया धाल - “तात ! राज्य्य प्रतिष्ठित जुइधुंका सन्ध्या इलय स्नान-पुष्करिणी (पुखुली) वनेबले दकले लिपाया त्वाथलय् च्वना न्हापांगु गाथा ब्वब्वं वनेगु, थः च्वनागु दरबारय् दुहाँ वनेबले दकले ब्वय्या त्वाथलय् च्वना निपुगु गाथा ब्वब्वं वनेगु, अले स्वहाने त्वाथः मैदानय् थ्यनेवं स्वपुगु गाथा ब्वनेगु यायेगु ।” थुलि धया वयात बिदा बिया छवत ।

उम्ह कुमार लिहाँ वना युवराज (उपराज) जुल । बौम्ह सिइवं जुजु जुया राज्य यात । वया काय् छम्ह बुल । व भिंखुदं दयेवं राज्य लोभयागु बशय् लाना बिचाः यात - “बौयात स्याये माल ।” अनलि वया थः सेवकपित सःता धाल - “जिमि पिता ल्याय्म्ह तिनि । जिं वयागु चितारोहण समय तक पिया च्वन धाःसा जि बुरा जुइ लाःनी । जरा जीर्ण जुइधुंका राज्य दत धाःसा छु ज्या लगे जुइ ?”

इमिसं धाल - “देव ! प्रत्यन्त प्रदेशय् वना विद्रोह याये फइ मखु । थःम्ह बौयात न्ह्यागुसां उपाय याना स्याना राज्य कया बिज्याहूँ ।”

वं “ज्यू” धाल । दरबारया दुने सन्ध्या इलय् जुजुया मोल्हुइगु पुखू छगू दु । अन वना तलवार ज्वना ‘जुजुयात स्याये’ धका पिया च्वन । जुजु सन्ध्या इलय् मूसिका धयाम्ह नोकरनीयात पुखू सफा या, मोल्हुये माल धया सफा याके छवत । वं वना पुखू सफा याना च्वंबले कुमारयात खन । कुमार ग्यात । थ्वं खं कंवनी धका ग्यात । उकिं वयात निकु याना वयात पुखुसी वांछवया बिल । जुजु मोल्हु वन । मनूत हाला जुल - “थौं नं मूसिका नोकरनी लिहाँ मवः, गन वन गुखे वन ।” जुजुं न्हापांगु गाथा धाधां पुखुया सिथय् थ्यकः वन ।

“कुहिं गता कथ गता, इति लालप्पती जनो ।
अहमेवेको जानामि, उदपाने मूसिका हता’ति” ॥

“जनतां प्रलाप याना च्वन - मूसिका गन वन, गुखे वन धका । जिं हे याकचां स्यू, मूसिका सिना पुखुली लाना च्वंगु दु धका ।”

कुमारं सम्भे जुल, जिगु योजना जुजुं सिल धका । व ग्याना बिस्यू वन । अले थः मनूतयूत कन । इमिसं न्हेन्हु च्यान्हु लिपा वयात हानं धाल - “देव ! यदि जुजुं स्यूगु जूसा वं सुम्क अवश्यं च्वनी मखुगु जुइ । अन्दाजं जक अर्थे धाःगु जुइमाः । वयात स्याना बिज्याहूँ ।” व हानं छन्हु ल्हातं तलवार ज्वना त्वाथः ब्वय् तःलय् च्वना सुपिना च्वन । जुजु वइबले उखें थुखें प्रहार यायेत मौका स्वया च्वन । जुजुं अन थ्यंका निपुगु गाथा धाल -

“यञ्चेतं इति चीति च, गद्रभोव निवत्तसि ।
उदपाने मूसिकं हन्त्वा, यवं भक्खेतुमिच्छसी’ति” ॥

“ध्व गुम्ह छ गधार्थे उखें थुखें (स्वया) दना च्वन । (थुकिं सिइ दु) पुखुली मूसिकायात स्याना वांछवया आः छं छ्व नयेगु इच्छा याना च्वन ।”

कुमारं सम्भे जुल, जित अबुं खन । व ग्याना बिस्यू वन । हानं बाच्छि लिपा ‘जुजुयात कथिं दया स्याये’ धका बिचाः याना तःहाकगु कथिं ज्वना उकी लिधना दना च्वन । जुजुं स्वपुगु गाथा धाल -

“दहरो चासि दुम्मेध, पठमुप्पत्तिको सुसु ।
दीघञ्चेतं समासज्ज, न ते दस्सामि जीवित’न्ति” ॥

“न्हापा उत्पत्ति जूगु दिननिसें हे छ मचा तिनि, ज्ञां मदुम्ह मूर्ख तिनि, अले बाल तिनि । तःहाकगु चु दुगु चतं ज्वना दना च्वं च्वन । आः जिं छंतं म्वाःम्वाकं त्वःते मखु ।”

उखुन्हुया दिनय् व बिस्युं वने मफुत अले वया जुजुया तुती भोसुना - “देव ! जित जीवनदान ब्यु ।” जुजुं वयात ख्यात, नंया सिखलं चित अले कारागारय् जाके याके छवत । अले श्वेतछत्रया क्वय् अलंकृत राजासनय् फेतुना बिचाः यात - “जिमिन्ह आचार्य, प्यंगू दिशाय् प्रसिद्धम्ह आचार्य जिगु नितिं थुगु खतरा खना हे थुपिं गाथात दय्का धाःगु जुइमाः । व लय्ताया प्रीतिवाक्य धाधां ल्यंगु गाथात धाल -

“नान्तलिक्खभवनेन, नाङ्गपुत्तपिनेन वा ।
पुत्तेन हि पत्थयितो, सिलोकेहि पमोचितो ॥

“सब्बं सुतमधीयेथ, हीनमुक्कडुमज्झिमं ।
सब्बस्स अत्थं जानेय्य, न च सब्बं पयोजये ।
होति तादिसको कालो, यत्थ अत्थावहं सुत’न्ति” ॥

“जि विमानय् च्वनाम्ह जूगुलिं बचे जूम्ह मखु, न थःगु शरीरया अङ्ग समानम्ह पुत्रयापाखें बचे जूम्ह हे खः । काय्या पाखें जित आक्रमण यात । (गुरुं चिना ब्युगु) गाथा (श्लोक) पाखें बचे जुल ।”

“हीन, मध्यम, उत्तम सकतां विद्या सय्का ति । सकताया अर्थ सिइका ति । परन्तु सकतायात छ्चले मते । अजागु नं समय वइ गबले श्रुतं (ज्ञानं) ज्या वइ ।”

लिपा जूबले जुजु सिइवं कुमार राज्यय् प्रतिष्ठित जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् प्यंगू दिशाय् प्रसिद्धम्ह आचार्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

३७४. चूळधनुगह जातक

“सब्बं भण्डं...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् न्हापायाम्ह कलाया पाखें आसक्ति जूगु बारे आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह भिक्षुं “भन्ते ! न्हापायाम्ह कलां नं जित (वयात) उद्विग्न यात” धका बिन्ति यायेवं शास्तां “भिक्षु ! थुम्ह मिसा आः जक छम्ह अनर्थकारिणी जूगु मखु, ध्वयागु कारणं न्हापा नं छंत तलवारं छर्चो ध्यंकेधुंकूगु दु” आज्ञा जुसेलि भिक्षुपिनिगु प्रार्थनाय् पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व शक्र जुल । उगु इलय् छम्ह ल्याय्म्ह ब्राह्मणं तक्षशिलाय् सकतां शिल्प सय्के सिइके याना धनुष विद्याय् पूर्णता प्राप्त याना चूलधनुग्गह पण्डित धाय्कल । वयात आचार्यं थःथेंतु शिल्प सःगु सिइका खंका वयात थःम्ह म्हचाय् बिल । वयात ब्वना वाराणसी वनेगु लैय् वया च्वन । लैय् छगू प्रदेशय् छम्ह किसिं (मनूत) शून्य याना बिल । सुं नं अनं वने छाःगु मखु । मनूतय्सं चूलधनुग्गह पण्डितयात अनं वने मते, अनं वने मते धाय्क धाय्कं कला ब्वना उगु जंगलया लै वना च्वन ।

जंगलया दथुइ थ्यनेवं किसिं इमित आक्रमण यात । वं किसिया छचनय् लाक तीर कय्कल । तीरं सुया ल्यूनं पिहाँ वल । किसि अन हे गोतूवन । चूलधनुग्गह पण्डित उगु थाय्यात निष्कण्टक (शान्त) याना मेगु जंगलय् दुहाँ वन । अन नं न्येय्म्ह खुँत लैय् वपित लुटे याना च्वन । मनूतय्सं इमित अन वने मते धका गन । अथेनं इपिं न्ह्योने बढे जुयावं वन । खुँतय्सं चलायात स्याना लैय् च्वना चलायागु ला छुया नया च्वन । बांलाक समाये याना वःम्ह मिसा ब्वना वःम्ह खना खुँतय्सं वयात ज्वने माल धका मती तल । खुँतय् नायो पुरुष लक्षण (विद्याय्) सःम्ह जुया च्वन । वं वयात खना थ्व उत्तम पुरुष खः धका सिइका इपिं सुयात दना वय्के मबिल । चूलधनुग्गह पण्डितं थःम्ह कलायात छवत । “हँ, जित नं बूगु ला कया हति” धया थःम्ह मिसायात काय्के छवत ।

वं वना धाःवन - “जिमित ला छकु बिया दिसँ ।” खुँतय् नायोनं ‘थ्व तःधंम्ह मनू खः’ धका बिचाः याना ला बिइके बिल । खुँतय्सं ‘बूगु ला जिमिसं नयेधुन’ धया कचिगु लापाय् छर्पाय् बिया छवत । धनुग्गहया मनय् अभिमान बढे जुल । जित कचिगु ला बिया हल धका खुँत खना तँ पिकाल । खुँत नं - “छु थ्व छम्ह जक मिजंम्ह, जिपिं मिसापिं खःला !” धका दना वल ।

धनुग्गहं पीगुम्ह मनूतय्त पीगुपु तीरं कय्का स्याना बिल । खुँया नायोयात कय्केत तीर मंत । वयागु तीरतय्गु थलय् जम्मा न्येपु तीर जक दुगु जुया च्वन । छपु तीरं किसियात कय्कूगु खः । पीगुपु तीरं खुँतय्त कय्कल । खुँतय् नायोयात गोतुइका वयागु छाती न्हुया बिचाः यात - ‘थ्वयागु छर्चो त्वाःल्हाना बिये ।’ वं थःम्ह कलायात तलवार काय्के छवत । वं व हे इलय् खुँया नायो खना आसक्त जुया भातया ल्हातय् म्यान व खुँया ल्हातय् तलवार तया बिल । खुँ तलवार ज्वना धनुग्गहया छचनय् पाला छर्चो ध्यना बिल ।

वं वयात स्याना मिसायात ब्वना यंका च्वंगु इलय् वयागु जाति गोत्र न्यन । वं धाल - “जितक्षशिलायाम्ह प्रसिद्धम्ह आचार्यया म्हचाय् खः ।”

“वयात छं गुकथं नाप लात । ?”

“जिमि बौनं व खना लय्ताया जिमि बौ गुलि सःगु खः उलि हे वयात शिल्प स्यना बिल, जित नं वयात बिल । जिं छि खना आसक्त जुयागुलिं थःम्ह कुलं प्राप्तम्ह भातयात स्याके बिया ।”

खुँया नायोनं बिचाः यात - “थ्वं थः कुलं प्राप्तम्ह भातयात स्याके बिल । सुं मेम्ह खन धाःसा जित नं थये हे याकी । थ्वयात त्वःता छवये माली ।” लैय् छगू तःब्यागु चिजागु नदी वल, उबले छगू फाँटं लः जाय्क बाः वया च्वन । वं धाल - “भद्रे ! थुगु नदी भयानकपिं गोंजु, स्वैजुत दु । छु यायेगु ?”

“स्वामी ! छिं जिगु गाय् तिसा वसः प्वःचिना पाछाया वारी यंका दिसं । निकोगु पटक्य जित काः भासैं ।”

वं “ज्यू” धाल । दक्वदिक्व तिसा प्वःचिना खुसी छिना लाल कया पार जुया वन । वारी थ्यनेवं वयात त्वःता वन । वं खना धाल - “स्वामी ! छाया जित त्वःता वने त्यनागु ? छाया थथे याना दी त्यनागु ? भासैं, जित काः भासैं ।”

थुकथं खँल्हाबल्हा यासे न्हापांगु गाथा धाल -

“सब्बं भण्डं समादाय, पारं तिण्णोसि ब्राह्मण ।
पच्चागच्छ लहं खिप्पं, मम्मि तारेहि दानितो’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! दक्व सामान कया आः छ पार तरे जूम्ह जुइधुं कल । आः छ तुरन्त लिहाँ वया जित नं याकनं थनं पार तरे याना ब्यु ।”

खुं वयागु खँ न्यना वारी च्वना दना दनां हे निपुगु गाथा धाल -

“असन्धुतं मं चिरसन्धुतेन, निमीनि भोती अधुवं धुवेन ।
मयापि भोती निमिनेय्य अज्जं, इतो अहं दूरतरं गमिस्स’न्ति” ॥

“छं ताःकालं निसैं नाप च्वना च्वंम्ह ब्याहा याना तःम्ह (धुव) भातयात त्वःता, न्हापा गुबलें संसर्ग मदुम्ह ब्याहा याना मतःम्ह (अधुवम्ह) जित थः नाला काल । आः जित नं अथे हे मेम्ह दयेवं हिला छ्वये फु । उकिं जि थनं नं भन् तापाःथाय् वने त्यना ।”

खुं ‘छ च्वना च्वं, जि थनं भन् तापाःथाय् वने त्यना’ धया वयात ख्वय्क ख्वय्क त्वःता तिसाप्वः ज्वना बिस्यू वन । अनलि उम्ह मूर्खम्ह मिसा इच्छा आपाः तःगु कारणं थुजागु विपत्तिस लाका, हा नाः मदय्क जुया लिक्कस एलगलयागु भाडी दुने च्वना ख्वया च्वन ।

उगु इलय् शक्रं लोक्य पाखे स्वया च्वंबले वयात खन । इच्छा आपाः दुगुया कारणं दुःखी जुइका थः भात नं मदय्का, खुं त्वःता थकूगु खन । शक्रं व ख्वया च्वंगु खना विचाः यात - ‘थ्वयात हाय्का लज्जित याना बिये माल ।’ शक्रं मातलि व पञ्चशिख पासा ब्वना नदीया सिथय् दना मातलियात धाल - “छ न्यां जु ।” अले पञ्चशिखायत धाल- “छ भंगः जु ।” जि धवै जुया म्हुतुइ ला छक्क ज्वना वयागु न्ह्योने वने । छ जि अन थ्यनेवं लखं तिग न्ह्या जिगु न्ह्योने कुतुं वा । जिं म्हुतुइ च्वंगु ला त्वःता न्यां ज्वनेत ला त्वःता न्यां ज्वं वये । उगु इलय् पञ्चशिखं ! छं ला पाय् ज्वना आकाशय् ब्वया हूँ ।” वं मातलियात “लखय् हूँ” धाल ।

“ज्यू, देव !”

मातलि न्यां जुल । पञ्चशिख भंगः ।

शक्र धवै जुया, लापाय् ज्वना वया न्ह्योने वन । न्यां तिग न्ह्या धवैया न्ह्योने कुतुं वल । म्हुतुइ च्वंगु लापाय् त्वःता न्यां नये धका ब्वाय् वन । न्यां तिगु न्ह्या लखय् वन । भंगलं लापाय् दाया यंका आकाशय् ब्वया वन । धवैयात निगुलिं छता नं मंत । व एलगलया भाडीपाखे स्वस्वं दुखित मन जुइका च्वं च्वन ।

व मिसां वयात खना ‘थ्व इच्छा आपाः जूम्ह जूगुया कारणं ला नं मंत, न्यां नं मंत’ धका विचाः याना घः तज्यागु सः पिकायेथें हररं न्हिला हल । व न्हूगु न्यना धवै नं स्वपुगु गाथा धाल -

“कायं एळगलागुम्बे, करोति अहुहासियं ।
नयीध नच्चगीतं वा, ताळं वा सुसमाहितं ।
अनम्हिकाले सुसोणि, किञ्चु जग्घसि सोभने’ति” ॥

“एलगल धयागु भारपातया दुने फेतुना न्हा हःम्ह सु खः ? न थन प्याखँ हू दु न म्ये हाः दु, न ताल ब्यूगु हे दु । हे सुन्दरी ! हे सुश्रेणी ! छ ख्वयेगु लिसे लिसें तुं छाया हररं न्हिला हयागु ?”

वयागु खँ न्यना वं प्यपुगु गाथा धाल -

“सिङ्गाल बाल दुम्मेध, अप्पपञ्जोसि जम्बुक ।
जीनो मच्छञ्च पेसिञ्च, कपणो विय ज्ञायसी’ति” ॥

“हे श्रृगाल ! हे जम्बुक ! छ बालमूर्ख खः, छ दुर्मेध खः । छ प्रज्ञा मदुम्ह खः । न्याँ व लापाँयु नित्तां मदय्का दरिद्रम्हथेँ चिन्ता याना भुले जुया च्वन ।”

अनंलि ध्वं नं न्यापुगु गाथा धाल -

“सुदस्सं वज्जमज्जेसं, अत्तनो पन दुदसं ।
जीना पतिञ्च जारञ्च, मज्जे त्वज्जेव ज्ञायसी’ति” ॥

“मेपिनिगु द्विबिद्वं खंके अःपु, थःगु द्विबिद्वं खंके थाक् । छ नं थःम्ह भात व थःम्ह ल्यवःलिसे बाया जित्थे तुं चिन्तित जुया भुले जुया च्वं च्वंम्ह खःनि ।”

वयागु खँ न्यना वं गाथाद्वारा धाल -

“एवमेतं भिगराज, यथा भाससि जम्बुक ।
सा नूनाहं इतो गन्त्वा, भत्तु हेस्सं वसानुगा’ति” ॥

“हे मृगराज ! हे जम्बुक ! छं गथे धाल अथे हे खः आः जि थनं वना स्वामीया बशय् च्वनिम्ह जुये ।”

उम्ह अनाचारिणी, दुराचारिणीयागु धापू न्यना देवराज शक्रं अन्तिम गाथा धाल -

“यो हरे मत्तिकं थालं, कंसथालम्पि सो हरे ।
कतंयेव तया पापं, पुनपेवं करिस्ससी’ति” ॥

“गुम्हसिनं चायागु थल खुया काइ, वं लुं, वहः, कँय् आदियागु थल नं खुया काइ । छं पाप यात । हानं हानं छं याइतिनि ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्त्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्ययागु अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्याम्ह धनुग्गह उद्विग्न चित्त जूम्ह खः । देवराज शक्र जुलसा जि हे खः ।

३७५. कपोत जातक

“इदानि खोम्हि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह लोभीम्ह भिक्षुया बारे आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

लोभी जूपिनिगु तःगुमच्छ्र प्रकारयागु बाखँत च्वय् वनेधुंकल । थन शास्तां उम्ह (लोभीम्ह) भिक्षुयात “भिक्षु ! छ् छ् धात्थें लोभी खः ला ?” आज्ञा जुइवं वं “भन्ते ! खः” धका बिन्ति यात ।

“भिक्षु ! छ् आः जक लोभी जूगु मखु, न्हापा नं लोभीम्ह हे खः । लोभयागु कारणं हे छ् ज्यान वंके माःगु जुल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म बखुँ जुया जुल । वाराणसी सेठया भान्छाघरय् बखुँगलय् (पञ्जलय्) च्वं च्वन । ला न्याँ लोभी जूम्ह छ्म्ह क्वः वनाप पासा दय्का अन हे च्वं वया च्वन ।

छ्न्हु यक्व दय्क हया तःगु न्याँ ला खना नयेगु इच्छा तया वं ई घुत्का स्वया बखुँगलय् तुं च्वं च्वन । बखुँनं नसा माःवनेत वयात सतः वंबले वं वयात ‘भारा (अजीर्ण) जुल’ धका धाल । बखुँ वनेवं ‘जिमि शत्रु-कण्टक (कँभा) चिला वन, मंत ।’ आः जि थः न्याँ व ला नये धका धया न्हापांगु गाथा धाल -

“इदानि खोम्हि सुखितो अरोगो, निक्कण्टको निष्पतितो कपोतो ।
काहामि दानी हदयस्स तुट्ठिं, तथा हि मं मंससाकं बलेती’ति” ॥

“आः जि सुखी जुल, निरोगी जुल, कँभा मदुम्ह जुल छायाधाःसा बखुँ ब्वया वनेधुंकल । आः जि थःगु नुगाःयात सन्तुष्ट याये । ला कवाफ धालकि जित थुलि यः कि गुलि यः गुलि यः ।”

“भान्छें न्याँ ला बुका च्वंबले भान्छाघरं पिहाँ वया थःगु म्हय् वःगु चःति हुया च्वंबले क्वः बखुँगलं पिहाँ वया थलया पुस्पातय् जुइवं ‘ध्वाराक्क’ सः पिहाँ वल । भान्छें ब्वाय् वना स्ववंबले क्वः खना वयात ज्वन । वयागु पा पुया बिल । अले पालु, मले आदि निना उकी लवा, ध्वग्गीगु मही ल्वाक छ्चाना म्हय् पाना बिल । अले छ्त्वाः सिंइ प्वाः छ्त्वाः खना उकी कां चिना वयागु गःपतय् घाना चिना बिल । अले वयात बखुँगलय् स्वचाके यंकल ।

बखुँ लिहाँ वया वयात खनेवं “ध्व सु ब्वहः खः, जिमि पासा क्वःयागु गलय् च्वना च्वंम्ह । (जिमि पासा) क्वः ला तःसकं हारांम्ह खः । वया ध्वयात स्याना बिइ फु” धया न्ह्यून्ह्यूनं निपुगु गाथा धाल -

“कायं बलाका सिखिनी, चोरी लङ्घिपितामहा ।
ओरं बलाके आगच्छ, चण्डो मे वायसो सखा'ति” ॥

“ध्व सु ब्वहः खः, गुम्हसिया छचनय् कल्कि दु ? ध्व खुं खः, गुम्ह सुपाँय्या छय् खः ? हे
मांब्वहः ! थन वा । जिमि पासा क्वः कठोरकथं हारांम्ह खः ।”

वयागु खँ न्यना क्वः नं स्वपुगु गाथा धाल -

“अलज्हि ते जग्घिताये, ममं दिस्वान एदिसं ।
विलूनं सूदपुत्तेन, पिड्डमण्डेन मक्खित'न्ति” ॥

“जित थुगु दुर्दशा खना ख्याः याना हाय्के मते । जि भुतुसुवाया पाखें पा पुइका च्वने माःम्ह
जुइधुन । अले निना तःगु पालु आदिं बुला तःम्ह जुइधुन ।”

बखुंनं न्हिला प्यपुगु गाथा धाल -

“सुन्हातो सुविलित्तोसि, अन्नपानेन तप्पितो ।
कण्ठे च ते वेळुरियो, अगमा नु कज्जल'न्ति” ॥

“बांलाक मोल्हुया तयेधुंकल, बांलाक (श्रीखण्ड आदिं) बुला तयेधुंकल । नसा त्वंसा प्वाःत्यंक
नया तयेधुंकल । अले छंगु गःपतय् बिल्लौरया माः नं क्वखाया तःगु दु । छु छु कजंगल (वाराणसी) वना
वयेधुन ला ?”

अनंलि क्वः नं न्यापुगु गाथा धाल -

“मा ते मित्तो अभित्तो वा, अगमासि कज्जलं ।
पिञ्छानि तत्थ लायित्वा, कण्ठे बन्धन्ति वट्टन'न्ति” ॥

“छं मित्र वा शत्रु सुं कज्जल मवनेमा । अन पा पुया गःपतय् थल बाकु (सित्वा) घाना बिइगु
जुया च्वन ।”

वयागु खँ न्यना बखुंनं क्वःयात थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“पुनपापज्जसी सम्म, सीलज्हि तव तादिसं ।
न हि मानुसका भोगा, सुभुज्जा होन्ति पक्खिना'ति” ॥

“हे पासा ! छं हानं अथे हे याइतिनि । छंगु स्वभाव हे अजागु खः । भंगःतय् नितिं मनूतयगु
भोजन सुभोज्य मजू ।”

थुकथं वयात उपदेश बिया अन मच्चंसे पपू चकंका मेथाय् हे ब्वया वन । क्वः नं अन हे सिना
वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात ।
सत्यया अन्तय् लोभीम्ह भिक्षु अनागामीफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् क्वः लोभी भिक्षु खः । बखुं जुलसा
जि हे खः ।

मणिकुण्डल वर्ग क्वचाल ।

६. खुगूगु निपात

१. अवारिय वर्ग

३७६. अवारिय जातक

“मासु कुञ्ज भूमिपति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह नाविक (फेरी चले याना च्वम्ह) या बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व मूर्खम्ह जुया च्वन । अज्ञानीम्ह जुया च्वन । बुद्ध आदिपिनिगु व मेमेपिनिगु गुण छप्ति हे म्हमस्यूम्ह जुया च्वन । प्रचण्ड, कठोर व दुस्साहसीम्ह जुया च्वन । छम्ह जनपदयाम्ह भिक्षुं बुद्धयात दर्शन यायेगु इच्छां सन्ध्या इलय् अचिरवती नदीया घाटय् वना वयात धाल - “उपासक ! जित नाउचाय् तया पार याना ब्यु ।”

“भन्ते ! लिबात । थन गनं च्वना बिज्याहूँ ।”

“उपासक ! थन गन च्वने ? जित यंका ब्यु ।”

वं तँ पिकया धाल - “का, वा, श्रमण ! यंका बिये । स्थविरयात नाउचाय् तया तप्यंक मयंकूसे क्वय्पाखे स्वका यंका (नाउचा) फारा फारा पुइक संका वयागु पात्रचीवर प्याका बिल । (थुकथं) वयात दुःख कष्ट बिया पारीया सी थ्यंबले खिउँसे च्वंका कुहाँ वल । व विहारय् थ्यंकः वन । उखुन्हुया दिंखुन्हु बुद्धयागु सेवाय् वने मलात । कन्हेखुन्हु शास्तायाथाय् वना वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत । शास्तां कुशलया खँ न्यनेधुंका वयाके न्यन - “गुबले वयागु ?”

“भिहग वयागु, भन्ते !”

“अथेसा बुद्धयागु सेवाय् थौं छाय् वयागु ?”

वं लैय् जूगु खँ कन । वयागु खँ न्यनेधुंका व आः जक प्रचण्ड व कठोरम्ह जूगु मखु, न्हापा नं अजाम्हे हे खः । थुगु इलय् वं छंत दुःख कष्ट जक ब्यूगु खः ।” थुलि आज्ञा जुया वयागु प्रार्थनाकथं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छगू ब्राह्मण कुलय् जुल । तःधिक जुइवं तक्षशिला वना सकतां विद्या सय्का लिहाँ वल । ऋषिपिनिगु प्रब्रज्या ग्रहण याना ताःकालतक हिमालय्य फलमूल नया च्वंबले चि व पाउँ सवा कायेगु इच्छां वाराणसी वल । जुजुया उद्यानय् वना च्वं वन । कन्हेखुन्हु भिक्षाया नितिं वन । वयात राजाङ्गनय् वया च्वंबले जुजुं वयागु चर्या खना प्रसन्न जुया, अन्तःपुर ब्वना यंका भोजन याकल । (वयाके) वचन कया राजोद्यानय् तया तल । जुजु न्हिन्हिं वयागु सेवाय् वना च्वन । बोधिसत्त्वं वयात - “महाराज ! जुजु धयाम्हसिनं प्यंगू अगतियगामी धर्मय् मलासे अप्रमादी जुया क्षमा, मैत्री व दया तया धर्मानुसार राज्य यायेमाः” धया न्हिन्हिं उपदेश ब्युब्युं निपु गाथात न्यंका च्वन -

“मासु कुज्ज भूमिपति, मासु कुज्ज रथेसभ ।
कुद्धं अप्पटिकुज्जन्तो, राजा रट्टस्स पूजितो ॥

“गामे वा यदि वारज्जे, निन्ने वा यदि वा थले ।
सब्बत्थ अनुसासाभि, मासु कुज्ज रथेसभा’ति” ॥

“हे भूमिपति ! तँ पिकया बिज्याये मते । हे रथेसभ ! तँ पिकया बिज्याये मते । तँ पिकाइम्हसिया प्रति नं तँ पिमकाम्ह जुजु राष्ट्रय् पूज्य जुइगु जुया च्वनी ।”

“जिं गामय्, जंगलय्, थय्याः क्वथ्याः थासय् वा स्थलय् न्ह्याथाय् वंसां ‘हे रथेसभ ! तँ पिकाये मते’ धका अनुशासन याना च्वना ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं जुजु गुबले गुबले वइ उबले उबले थुपिं गाथात न्यंकल । जुजु लय्ताया बोधिसत्त्वयात (छगू) लाख आम्दानी वइगु छगू गां बिल । बोधिसत्त्वं स्वीकार याना मकाः । थुकथं भिनिदँ तक अन च्वनेधुंका बोधिसत्त्वं बिचाः यात - ‘ताःकालतक (थ्व थासय्) च्वनेधुन । जनपदय् चाःहिला वये माल । वं जुजुयात सूचं मब्युसे उद्यानपालयात सःता धाल- “तात ! जि जनपद चारिका याये मास्ति वल । चाःहिला वये त्यना । छं जुजुयात धया ब्यु ।” व वना गङ्गाया घाटय् थ्यंकः वन । अन अवारिय पिता धयाम्ह नाविक छम्ह दु । व मूर्खम्ह गुणवान्पिनिगु गुण म्हमस्युम्ह खः । थःगु आम्दानी जुइगु उपाय नं मस्युम्ह खः । व गङ्गा पार यायेत वइपितं पार तरे यायेधुंका जक भाडा काइम्ह जुया च्वन । भाडा मब्युपिलिसें ल्वाइ, वयात भाडा दइगुया बेंसिं ल्वायेगुया लिसें दाय्का च्वने माःगु जुल । थुकथं कांम्ह मूर्खम्हसिया बारे शास्तां बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका स्वपुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात ।

“अवारियपिता नाम, अहु गङ्गाय नाविको ।
पुब्बे जंनं तारेत्वान, पच्छा याचति वेतनं ।
तेनस्स भण्डनं होति, न च भोगेहि वट्ठी’ति” ॥

“गंगाय् अवारिय पिता धयाम्ह माभी छम्ह दु । गुम्हसिनं मनूतय्त् न्हापां पारी थ्यंका लिपा ज्याला (भाडा) फ्वनी । उकिं याना वया न्ह्याबले डुंगाय् च्वनिपिलिसे ल्वापु जुइगु जुया च्वन । भोग्य वृद्धि याये मफु ।”

बोधिसत्त्वं उम्ह नाविकयाथाय् वना धाल - “आयुष्मान् ! जित पारी थ्यंका ब्यु ।”

ध्व खँ न्यनां वं धाल - “जित छं ज्याला (भाडा) बिइला ?”

“आयुष्मान् ! जिं भोग वृद्धि, अर्थ वृद्धि व धर्मया वृद्धिया उपाय कना बिये ।”

नाविकं मती तल - ‘ध्वं निश्चय नं छुं बिइ । पारी थ्यंका बिइधुंका धाल - “जित डुंगाया भाडा व्यु ।”

“ज्यू, आयुष्मान् ! धया बोधिसत्त्वं वयात भोग वृद्धि यायेगु न्हापांगु उपाय कना गाथा धाल -

“अतिण्णंयेव याचस्सु, अपारं तात नाविक ।

अज्जो हि तिण्णस्स मनो, अज्जो होति पारेसिनो’ति” ॥

“तात नाविक ! पार याये न्ह्यो वारी च्वना ज्याला (भाडा) फ्वं । पारी वने न्ह्यो वयागु मन मेगु हे जुइ ? पारी थ्यनेधुंका मन मेगु हे जुइ ।”

ध्व खँ न्यना नाविकं बिचाः यात - ‘ध्व ला उपदेश जुल, आः ध्वं जित छुं बिइगु जुइ ।’ बोधिसत्त्वं “आयुष्मान् ! ध्व ला भोग वृद्धिया उपाय जुल । आः अर्थ वृद्धिया उपाय न्यं, धया वयात उपदेश यायां थुगु गाथा धाल -

“गामे वा यदि वारज्जे, निन्ने वा यदि वा थले ।

सब्बत्थ अनुसासामि, मासु कुज्झित्थ नाविका’ति” ॥

“जिं गामय्, जंगलय्, थथ्याः क्वथ्याः थासय् वा स्थलय् न्ह्याथाय् च्वना च्वंसां ध्व हे अनुशासन याना च्वना - ‘नाविक ! तँ पिकाये मते’ ।”

अर्थ व धर्म वृद्धिया नितिं थुगु गाथा धायेधुंका धाल- “ध्व छंगु अर्थ धर्म वृद्धिया नितिं जुल ।” उम्ह दुष्टम्ह पुरुषं थुकिं छुं खँ थुइके मफुत । धाल- “श्रमण ! छं जित बियागु डुंगाया भाडा ध्व हे ला ?”

“खः, आयुष्मान् !”

“जित ध्व ज्या लगे मजू । मेगु व्यु ।”

“आयुष्मान् ! जिके थुपिं बाहेक मेगु छुं मदु ।”

“अथेसा छ्छाय् नाउचाय् च्वं वयागु ?” धया तपस्वीयात गंगाया किनाराय् क्वःथला बिल, छाती फेतुना ख्वालय् दाल ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! गुगु उपदेश बिया तपस्वीं जुजुयाके गां प्राप्त यात व हे उपदेश कांपिं मूर्खपिंत ब्यूबले ख्वालय् ल्हाः नये माल । उकिं उपदेश बिइ त्यःपिंत जक उपदेश बिइमाः, उपदेश बिइ मत्यःपिंत बिइ मज्यू । आज्ञा जूसे अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंकाया गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“यायेवानुसासनिया, राजा गामवरं अदा ।

तायेवानुसासनिया, नाविको पहरी मुख’न्ति” ॥

“गुगु अनुशासन याना जुजुं श्रेष्ठगु गां बिल, उगु हे उपदेश ब्यूबले माभीं ख्वालय् दाल ।”

वं ऋषियात दाया च्वंगु इलय् वया कलाम्हं जा ज्वना थ्यंकः वल । वं तपस्वीयात खना धाल - “स्वामी ! थुम्ह तपस्वी लाय्क्या सम्मानितम्ह खः । ध्वयात दाये मते ।” वं तँ पिकया ‘छ्छ हे मखुला

कुटिल तपस्वीयात दाय्के मब्यूह' धया दना वयात दाया चता वाय्क गोतुइकल । चाया कसिचा तज्यात । प्वाथय् दुम्ह मिसाया मचा कुहाँ वल । मनूतय्सं वयात मनू स्याम्ह खुँ (ज्यानमारा) धका ज्वना चिना जुजुयाथाय् यंकल । जुजुं मुद्दा फैसला याना राजदण्ड बिल ।

शास्तां अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका थुगु खँ कनेत अन्तिम गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“भत्तं भिन्नं हता भरिया, गब्भो च पतितो छमा ।
मिगोव जातरूपेन, न तेनत्थं अबन्धि सू'ति” ॥

“जा कसिचा तज्यात, कला सित अले बँय् गर्भ कुतुं वल । लुँ चिलाये दना च्वंसां चलायात छुँ फाइदा मदइगुथेँ हे वयात थुम्ह मूर्खयात ओवाद ब्यूसां छुँ फाइदा मजुल ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ठयथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्ययागु अन्तय् उम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् नाविक आःयाम्ह नाविक खः । जुजु आनन्द खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

३७७. सेतकेतु जातक

“मा तात कुञ्जि न हि साधु कोधो-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह ढोंगीम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान कथा उद्दाल जातक (जा. नं. ४८७) स वइतिनि ।

Dhamma.Digital

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व वाराणसी प्रसिद्धम्ह आचार्य जुया न्यासः ब्रह्मचारीपितं मन्त्रं ब्वंका च्वन । इपिंमध्ये मूख्यम्ह शिष्यया नां खः स्वेतकेतु । व छगु उदीच ब्राह्मण कुलय् जन्म जूम्ह खः । वया मनय् तःसकं हे जाति-अभिमान दु । छन्हु व मेपिं ब्रह्मचारीपिं ब्वना नगरं पिहाँ वना दुहाँ वया च्वन । वं नगरय् दुहाँ वया च्वंबले छम्ह चण्डालयात खना वयाके न्यन -

“छ सु खः ?”

“जि चण्डाल खः ।”

वयागु म्हय् फसं कया वःगु फसं वयात दाइ धका गयात । वं उम्ह चण्डालयात “अलच्छिनाम्ह मनू ! गुखे फय् वना च्वन उखेँ हूँ” धका धया गुखेँ फय् वया च्वन, उखेपाखे सिबे न्ठयोने च्वं वन ।

अनंलि वं वयात 'वृषल, अलक्षणी धया मांफवया ब्वःबिल । वयागु खँ न्यना चण्डालं न्यन - “छ सु खः ?”

“जि ब्राह्मण माणवक खः ।”

“छं ब्राह्मण खःसा जिगु न्ह्यसःया लिसः बिइ फुला ?”

“खः, बिइ फु ।”

“यदि लिसः बिइ मफुत धाःसा जिगु कलं दुहाँ वने माली ।”

वं थःम्ह बिइफुगु आत्म विश्वास कया “न्यं” धाल । चण्डाल पुत्रं वयागु खँय् मनूतयूत साक्षी तया न्ह्यसः न्यन - “दिशा गोगू दु ?”

“पूर्व आदि प्यंगू दु ।”

“जिं छंके थुजागु दिशा न्यनागु मखु । छं थुलि हे मस्यू अयनं जिगु म्हय् कया वःगु फसं दाःगुलिं घौ चाः ।”

वं वयात ब्वहः ज्वना थःगु कलं दुछ्वल । ब्रह्मचारीपिसं थ्व खबर आचार्ययात कंवन ।

थ्व खँ न्यना आचार्य न्यन- “तात स्वेतकेतु ! छु धात्थे चण्डालपुत्रं छंत कलं दुछ्वःगु खः ला ?”

“खः, आचार्य ! उम्ह चण्डालपुत्रं दासीपुत्रं दिशातकं मस्यूम्ह धका धया थःगु कलं हाचां गाल । आः नाप लायेवं वयात यायेगु स्यू का ।”

थुकथं तँ पिकाया वं चण्डालपुत्रयात ब्वःबिल । आचार्य धाल - “तात श्वेतकेतु ! व खना तँ चाये मते । चण्डालपुत्रं पण्डितम्ह खः । वं छंके थुगु दिशाया खँ न्यंगु मखु । मेगु हे दिशायागु खँ न्यंगु खः । छं स्वये नंगु, न्यने नंगु सिइके खंगु सिबे अप्वः मखंगु, मन्यंगु, मसीकूगु यक्व आपाः दनि ।”

थुकथं उपदेश ब्युब्युं थुपिं निपु गाथात धाल -

“मा तात कुञ्जि न हि साधु कोधो, बहुम्पि ते अदिट्टमस्सुतञ्च ।

माता पिता दिसता सेतकेतु, आचरियमाहु दिसतं पसत्था ॥

“अगारिनो अन्नदपानवत्थदा, अक्कायिका तम्पि दिसं वदन्ति ।

एसा दिसा परमा सेतकेतु, यं पत्वा दुक्खी सुखिनो भवन्ती’ति” ॥

“बाबु ! छं तँ पिकाये मते । तँ पिकायेगु बांला मजू । छं स्वये मनंगु, न्यने मननिगु यक्व दनि । हे स्वेतकेतु ! मांबौ (पूर्व) दिशा खः । अले आचार्य श्रेष्ठगु (दक्षिण) दिशा धाइ धका प्रशंसा याये बहःपिं बुद्ध आदिपिसं कना तल ।”

“नसा, त्वंसा, पुंसा काइपिं, सःता सःता (बिइपिं) गृहस्थपिं उगु (श्रमण ब्राह्मणपिनिगु दिशा) यात नं छगू कथंया दिशा धाइ । हे स्वेतकेतु ! उगु दिशा परम श्रेष्ठगु खः, गुगु दिशाया थ्यनेवं दुःखीपिं सुखी जुइगु खः ।”

थथे नं धया तःगु दु -

“माता पिता दिसा पुब्बा, आचरिया दक्खिणा दिसा ।

पुत्तदारा दिसा पच्छा, मित्तामच्चा च उत्तरा ॥

“दासकम्मकरा हेट्ठा, उद्धं समणब्राह्मणा ।

एता दिसा नमस्सेय्य, अलमत्तो कुले गिही”ति ॥

“समतित्तिकं अनवसेसकं, तेलपत्तं यथा परिहरेय्य ।

एवं सचित्तमनुरक्खे, पत्थयानो दिसं अगतपुब्ब’न्ति” ॥

“मांबौ पूर्वदिशा, आचार्य दक्षिणदिशा, कायकलापिं पश्चिमदिशा, मित्र अमात्यपिं उत्तरदिशा, दास ज्यामि व्वययागु दिशा व श्रमण ब्राह्मणपिं च्वययागु दिशा खः । थुपिं दिशायात नमस्कार याना गृहस्थपिं कुल गृहय् च्वने सय्केमाः ।”^{१५}

“सी थ्यंक भय् भय् व्यूगु चिकं थल मवाक्क ज्वना वनिम्ह मनुखंथे न्हापा छकोबकोतकं मथ्यनिगु निर्वाणयात प्रार्थना याःम्ह भिक्षुं थःगु चित्तयात न्हिथं रक्षा यायेमाः ।”^{१६}

थुकथं बोधिसत्त्वं ब्रह्मचारीयात दिशात थुइक कना बिल । ‘व चण्डालं जित कलं हाचा गाल’ धका मती तथा अन मच्चंसे तक्षशिलाय् वना च्वं वन । अनयाम्ह प्रसिद्धम्ह आचार्ययाथाय् सकतां शिल्प स्यना कायेधुंका आचार्ययाके आज्ञा कया तक्षशिलां लिहाँ वया सकतां सम्प्रदाययागु विद्या स्यना बिया च्वन । छगू प्रत्यन्त गामय् वनेवं वं उगु गांया आधार कया न्यासः तपस्वीपिं च्वं च्वन । इमिथाय् प्रव्रजित जुया वं इमिके सःगु स्युगु सकतां शिल्प, मन्त्र अथवा चरण सय्का काल लिपा परिषद्या नायो जुया बनारसय् वल । छन्हु भिक्षाटन यायां राजाङ्गणय् वल ।

जुजुं तपस्वीपिनि चर्या खना लयताया लाय्कुलि तथा भोजन याकल । अनलि थःगु उद्यानय् तल । जुजुं तपस्वीपिंत भोजन याकेधुंका धाल – “थौं सन्ध्या इलय् उद्यानय् वया आर्यपिंत वन्दना याः वये ।”

स्वेतकेतुं उद्यानय् वया तपस्वीपिंत मुंका धाल – “पासापिं ! जुजुं ‘थौं वये धाःगु’ दु । जुजु धयापिंत छको लयताय्के धुनेवं जीवनकाछिं सुखं च्वनेत गाः । थौं गुलिसिनं चिमगादड-व्रतयागु आचरण या, गुलिसिनं कंया लासा दय्का दचना च्वं, गुलिसिनं पञ्चाग्नि ताप (मि) पना च्वं, गुलिसिनं पुतुं फेतुना परिश्रम याना च्वं, गुलिसिनं लखय् लाल कायेगु कर्म (ज्या) याना च्वं, अले गुलिसिनं मन्त्र पाठ याना च्वं ।” थुकथं इमित आदेश बिया (ज्या ब्वया) थः स्वयं पर्णकुटिया धवाखाय् छगू तके याना तःगु आसनय् च्वना न्याथी वर्णयागु प्वाला प्वालां थीगु कापतय् प्वचिना तःगु सफूया विचित्र वर्णयागु सफू तयेगु खःचा तथा प्यम्ह न्याम्ह सुशिक्षितपिं विद्यार्थीपिनिगु न्ह्यसःया लिसः बिया च्वंमथे जुया फेतुना च्वन ।

उगु हे इलय् जुजु थ्यंकः वल । वं मिथ्यातप याना च्वंगु खना लयताल । स्वेतकेतुयाथाय् वना वन्दना यात । हानं छखेलिकक फेतुना पुरोहितलिसे खँल्हाबल्हा यासे स्वपुगु गाथा धाल –

“खराजिना जटिला पङ्कदन्ता, दुम्मक्खरूपा येमे जप्पन्ति मन्ते ।
कच्चि नु ते मानुसके पयोगे, इदं विदू परिमुत्ता अपाया’ति” ॥

“चलायागु छचंगुलिं भुना तःपिं, जटा धारण याना तःपिं, फोहरगु वा दुपिं, अले वख्वा थ्वख्वा मदुपिं, मन्त्र जप याना च्वीपिं थुपिं मनुतय्गु ज्याखँय् दक्वफुक्क स्यूपिं जुया अपायं मुक्ता जूपिं जुलला ?”

वयागु खँ न्यना पुरोहितं प्यपुगु गाथा धाल –

“पापानि कम्मनि करित्वा राज, बहुस्सुतो चे न चरेय्य धम्मं ।
सहस्सवेदोपि न तं पटिच्च, दुक्खा पमुञ्चे चरणं अपत्वा’ति” ॥

“महाराज ! यदि बहुश्रुत जुया पाप यात वा धर्माचरण मयात धाःसा द्वलद्वः वेद (शिक्षा) व्वना तःम्ह जूसां आचरण मयासें दुःखं मुक्ता जुइ मखु ।”

थ्व खँ न्यना तपस्वीपिनिप्रति जुजुयाके दुगु श्रद्धा मदया वन । अनलि स्वेतकेतुं मती तल –

१५. सिंगाल-सुत्त, दीघनिकाय पृ. ४२३ ।

१६. जा.नं. ९६ या गाथा ।

थुम्ह जुजुया तपस्वीपिनिप्रति दुगु श्रद्धा पुरोहितयागु खँ न्यना पाँ पाला नचुस्से च्वंकेथें याना ध्वस्त याना बिल । जिं थ्वलिसे खँ ल्हाये माल । वं वलिसे खँल्हाबल्हा यासे न्यापुगु गाथा धाल -

“सहस्सवेदोपि न तं पटिच्च, दुक्खा पमुञ्चे चरणं अपत्त्वा ।
मञ्जामि वेदा अफला भवन्ति, ससंयमं चरणमेव सच्च'न्ति” ॥

“यदि द्वलंद्वः वेद (शिक्षा) ब्वना तःम्ह जूसां उकिया कारणं आचरण मयात धाःसा दुःखं मुक्त जुइ मखु धयागु जूसा, अथे खःसा जिं 'वेद निष्फल खः, अले संयमसहितगु आचरण हे सत्य खः' धका माने याये माल ला ?”

वयागु खँ न्यना पुरोहितं खुपुगु गाथा धाल -

“न हेव वेदा अफला भवन्ति, ससंयमं चरणमेव सच्चं ।
किन्तिञ्चि पप्पोति अधिच्च वेदे, सन्ति पुणेति चरणेन दन्तो'ति” ॥

“मखु, वेद निष्फल मखु । संयमं युक्तगु आचरण हे सत्य खः । वेद ब्वनेवं कीर्ति प्राप्त जुइ । संयत जूम्ह मनू आचरणद्वारा शान्तिपदय् थ्यनीगु खः ।”

थुकथं पुरोहितं स्वेतकेतुयागु सिद्धान्तयागु खण्डन याना इपिं सकसितं गृहस्थ याना बिल । इमित ढाल व (मेमेगु) आयुध (ल्वाभ) ज्वंका महन्त दय्का जुजुया सेवक दय्का बिल । थ्व हे महन्तकारकपिनिगु वंश (उत्पत्ति जूगु कथा) खः ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू ब्यना बिज्यात । उगु इलय् स्वेतकेतु ढोंगी भिक्षु खः । चण्डालपुत्र सारिपुत्र खः । पुरोहित जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

३७८. दरीमुख जातक

“पङ्को च कामा...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् महानिष्क्रमणयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा न्हापा हे वयेधुंकूगु जुल ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा राजगृहय् मगधराज धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । अबले बोधिसत्त्वं जुजुया महारानीया कोखय् गर्भ धारण यात । बुइवं वयात ब्रह्मदत्तकुमार नां छुत । व बूखुन्हुया दिनय् हे पुरोहितया नं काय् बुल । वयागु ख्वाः तःसकं बांलागुलिं वयागु नां दरीमुख तल । इपिं निम्हसितं लाय्कुली हे पालन पोषण याना लहिना तल । परस्परय् तःसकं प्रेमपूर्वक मिलेचले जुया च्वं च्वन । भिंखुदै दयेवं तक्षशिला वना सकतां शिल्प सय्का सिइका, दक्वदिक्व सिद्धान्त अध्ययन याना कायेधुंका देश व्यवहार सय्के

सिद्धकेया नितिं ग्रामनिगम आदिस चाचाःहिला जुल । थुकथं चाःह्युह्युं वाराणसी थ्यंका छगू मन्दिरय् (देवकुलय्) च्वना कन्हेखुन्हु वाराणसी भिक्षाया नितिं पिहाँ बल । छखा छेय् खीर थुया दय्का आसन लाया ब्राह्मणपित भोजन याका दक्षिणा बिया च्वन ।

मनूतय्सं उपिं निम्हसित भिक्षा वया च्वंगु खना बिचाः यात - “ब्राह्मणपिं वया च्वन । इमिसं इमित नं छेय् ब्वना यंकल अले बोधिसत्त्वयात आसनय् तुयुगु कापः लाया बिल । दरीमुखया आसनय् ह्याउंगु कापः लाया बिल । दरीमुखं थुगु लक्षण खना - ‘थौं जिमि पासा वाराणसीया जुजु जुइ अले जि सेनापति जुइ’ धका सिद्धका काल । इपिं निम्हं अन भोजन याना दक्षिणा कया, आशिर्वाद बिया लिहाँ वना जुजुया उद्यानय् वना च्वं वन ।

अन बोधिसत्त्व मङ्गलशिलाय् वना गोतुला च्वन । दरीमुखं वयागु तुति तिया च्वन । उगु इलय् वाराणसी जुजु सिद्धगु न्हेन्हु दुगु जुया च्वन । पुरोहितं जुजुया शरीर कृत्य याना काय्मचा मदुगु राज्यय् न्हेन्हुया दिंखुन्हु पुण्यरथ (फुस्सरथो) त्वःता बिल । पुण्यरथया ज्यायागु बयान महाजनक जातक (जा. नं. ५३९) स वइतिनि । चतुरङ्गिनी सेना चाःहुइका पुण्यरथ नगरं पिहाँ वया सलंस म्वाले (तुरिय) पुइका वंबले उद्यानया ध्वाखाय् थ्यन ।

दरीमुखं म्वाले पुगु सः ताया मती तल - “जिमि पासाया नितिं पुण्यरथ वया च्वन । व थौं जुजु जुया वं जित सेनापतिपद बिइ । परन्तु जित गृहस्थी छु यायेत । पिहाँ वना प्रव्रजित जूवने । वं बोधिसत्त्वयात छुं सूचं मब्युसे छथायपाखे सुपिला दना स्वया च्वन । पुरोहितं उद्यान ध्वाखाय् रथ दिका उद्यानय् दुहाँ वन । अन वं बोधिसत्त्व मङ्गलशिलाय् गोतुला च्वंगु खन । वयागु पाली (महापुरुष) लक्षण खना बिचाः यात - ‘ध्व पुण्यवान्मह प्राणी खः । निद्रः द्वीपसहित प्यंगू महाद्वीपया राज्य याये फुम्ह खः ।’ वयाके गुलि धैर्य दु धका स्वयेत दक्व बाजं तःसकं थाय्के बिल ।

बोधिसत्त्वं न्ह्यलं चाय्का ख्वालय् च्वंगु कापः उल । जनसमूहयात खना हानं कापतं ख्वाः त्वःपुया पलख गोतुला च्वन । त्यान्हु लंके सिधयेवं दना वया शिलाय् मुलपतिं थ्याना फेतुत । पुरोहितं पुलिं चुया धाल - “छपिं राज्यया अधिकारी खः ।”

“भणे ! छु राज्य अपुत्रक ला ?”

“खः, देव !”

“अथेसा ज्यू” धया वं स्वीकार यात । इमिसं उद्यानय् हे वयात राज्याभिषेक याना बिल ।

महान वैभव दयेवं थः पासा दरीमुखयात लोमंकल । रथय् च्वना जनतालिसे व नगरय् प्रवेश यात । लाय्कु ध्वाखाय् दिना अमात्यपित इमिगु पद बिया दरवारय् दुहाँ वन । अनलि दरीमुखं ‘आः उद्यान खाली जुल’ धका बिचाः याना शिलाय् फेतुवन । व हे इलय् वयागु न्ह्योने गंगु म्हासुगु हः हाया कुतुं बल । वं उगु गंगु म्हासुगु हःयात कया क्षय-व्यय विचार यायां त्रिलक्षण (अनित्य, दुःख व अनात्म) यागु मनन याःबले पृथ्वी ध्वय्क प्रत्येकबोधित्व लाभ याना कया बिज्यात । व हे इलय् वसपोलयागु गृहस्थभेष मदया वन । आकाशं ऋद्धिमय पात्रचीवर कुहाँ वया वसपोलयागु म्ह्य धारण यात । व हे इलय् वसपोलं च्यागू परिष्कार (स्वपु चीवर, पात्र, कायबन्धन, ख्वाः, मुलु सुका व लः चाले यायेगु कापः) धारी जुया सम्यक्चर्या युक्त सच्छि वर्ष दुम्ह स्थविरथे जुया ऋद्धिबलं आकाशय् ब्वया हिमालय प्रदेशय् नन्द-मूलक प्रपातय् थ्यंकः बिज्यात ।

बोधिसत्त्वं नं धर्मानुसार राज्य याना च्वन । परन्तु वैभवयागु अधिकता जूगुलिं, उकि हे मस्त जुजुं पीदैतक दरीमुखयात ल्वःमंकल । पीदै दै वनेधुंका वयात नाप लायेगु इच्छा यात । ‘दरीमुख धयाम्ह जिमि

पासा गो ?' अबलेनिसें वं अन्तःपुरय् नं सभाय् नं 'जिमि दरीमुख धयाम्ह पासा गो, गन दु ? सुनां जित वयागु निवासस्थान कना बिइ, वयात जिं यक्व यक्व दय्क यश बिये' धका धया जुल । धुकथं बारम्बार लुमंकुं लुमंकुं मेगु भिदँ वन ।

दरीमुख प्रत्येकबुद्धं नं न्येयदँ बिते जुसेलि ध्यानबलं 'पासां जित लुमंकल' धका सिइकल । 'आः व बुरा जुइधुंकल, काय्महचाय्पिं (परिवार) यक्व दयेधुंकल । वना उपदेश बिया वयात प्रव्रजित याये माल' धका मती तथा ऋद्धिबलं आकाशमार्गं वना उद्यानय् कुहाँ वया लुँया मूर्तिथे च्वंक शिलाय् फेतुना च्वन ।

उद्यानपालं वसपोलयात खना अन वना न्यन - "भन्ते ! गनं विज्यानागु ?"

"नन्दमूलक पर्वतं ।"

"छपिनिगु नां छु खः ?"

"आयुष्मान् ! जित दरीमुख प्रत्येकबुद्ध धाइ ।"

"भन्ते ! जिमि जुजुयात म्हस्यूला ?"

"स्यू, जि गृहस्थयाम्ह पासा खः ।"

"भन्ते ! जुजुं छपिनिगु नां कया च्वंगु दु । जिं वसपोलयात छपिं विज्याना च्वंगु सूचं व्यूवने ।"

"धा, है ।"

वं ब्वाय् वना जुजुयात सूचं ब्यू वन - "वसपोल शिलाय् फेतुना विज्याना च्वंगु दु ।"

जुजुं थःम्ह पासा थ्यंक वया च्वंगु दु धयागु न्यना वयात नाप लायेत रथय् च्वना अनेक अनुयायीपिं ल्यूत्यू तथा उद्यानय् वन अले प्रत्येकबुद्धयात वन्दना याना कुशलक्षेमया खँ न्यना छखेलिक्क फेतुत ।

प्रत्येकबुद्धं वयात धर्मोपदेश बिल - "ब्रह्मदत्त ! धर्मानुसार राज्य याना च्वनागु दु ला ? अगतिगामी कर्म याना च्वनागु ला मखुला ? छं धनया नितिं मनूतय्त कष्ट बिया च्वनागु ला मखुला ? पुण्य याना च्वनागु दु मखुला ?" हानं कुशलक्षेमया खँ न्यनेधुंका - "ब्रह्मदत्त ! छ बुरा जुइधुंकल । आः कामभोग त्वःता प्रव्रजित जुइगु ई जुल" धया वयात धर्मोपदेश ब्यूब्यू न्हापांगु गाथा धाल -

"पङ्को च कामा पलिपो च कामा, भयञ्च मेतं तिमूलं पवुत्तं ।

रजो च धूमो च मया पकासिता, हित्वा तुवं पब्बज ब्रह्मदत्ता'ति" ॥

"कामभोग भ्यातनाः खः । कामभोग भ्यातनाः पुखू खः । जिं ध्वयात तःधंगु भय धया । जिं थुमित धू व कुँ धका नं धया । हे ब्रह्मदत्त ! छं थुमित वांछ्वया प्रव्रजित जू वा ।"

वसपोलयागु खँ न्यना जुजुं कामभोगय् थत थःम्हं तःक्यना च्वंगु क्यनेया नितिं निपुगु गाथा धाल-

"गधितो च स्तो च अधिमुच्छितो च, कामेस्वहं ब्राह्मण भिसरूपं ।

तं नुस्सहे जीविकत्थो पहातुं, काहामि पुञ्जानि अनप्पकानी'ति" ॥

"हे ब्राह्मण ! जि कामभोगय् भयानकरूपं तःक्यनेधुंकल, अनुरक्तम्ह जुयेधुन, मूच्छां कःम्ह जुयेधुन । जिं म्वाना च्वनेगु इच्छां याना त्वःते मफया च्वन । जिं धीधी कथंया पुण्य (कर्म) याये ।"

बोधिसत्त्वं 'वं प्रव्रजित जुइ फइ मखु' धाःसां नं उत्साहित यासे अफ् मेगु नं उपदेश ब्यूब्यू निपु गाथात धाल -

“यो अत्थकामस्स हितानुकम्पिनो, ओवज्जमानो न करोति सासनं ।
इदमेव सेय्यो इति मज्जमानो, पुनप्पुनं गब्भमुपेति मन्दो ॥

“सो घोररूपं निरयं उपेति, सुभासुभं मुत्तकरीसपूरं ।
सत्ता सकाये न जहन्ति गिद्धा, ये होन्ति कामेसु अवीतरागा’ति” ॥

“गुम्हसित अर्थकामीम्ह, हित व अनुकम्पा दुम्हसिनं उपदेश विइबले वं धाःथे (खँ न्यना) आचरण याइ मखु । अले (जिं छु याना च्वना) व हे तःधं जू धका मती तइम्ह मूर्ख बारम्बार गर्भय् च्वंवना च्वनी ।”

“ग्यानपुसे च्वंगु नरकय् व थ्यंकः वनी । गुकियात योगीपिसं अशुभ माने याइगु खः । कामभोगप्रति रागीपिं-आसक्त जूपिं, तासे जुया च्वंपिसं मलमूत्रं जाया च्वंगु मांया गर्भ त्वःते फइ मखु ।”

थुकथं दरीमुख प्रत्येकबुद्धं गर्भ प्रवेश व गर्भ विनाशया मूल दुःखयात कनेधुंका गर्भ पिहाँ वयेबलेया दुःखया खँ क्यनेत छपुत्याः गाथा कना विज्यात ।

“मीळ्हेन लिता रुहिरेन मक्खिता, सेम्हेन लिता उपनिक्खमन्ति ।
यं यज्झि कायेन फुसन्ति तावदे, सब्बं असातं दुखमेव केवलं ॥

“दिस्वा वदामि न हि अज्जतो सवं, पुब्बेनिवासं बहुकं सरामी’ति” ॥

“मलमूत्रं भ्यात भ्यातां भुना तःगु, हिं घच्याइपुसे च्वंक भ्या जुया च्वंगु, न्हिं नं भ्या जूगु, (गर्भ पिने) पिहाँ वइगु खः । उगु इलय् गुगु वस्तुकं शरीरं थिइगु खः इपिं दक्वं मयइपुसे (घौचागु) च्वंगु खः । खालि दुःख जक जुइगु खः ।”

“जिं ध्व थःम्हं हे खंका धया च्वनागु खः । सुं मेपिंके न्यना कनागु मखु । जिं आपालं आपाः न्हापायागु जन्मयागु खँ लुमंका च्वना ।”

अले शास्तां अभिसम्बुद्ध जुइधुंका ‘थुकथं वसपोल प्रत्येकबुद्धं जुजुयात सुभाषित गाथाद्वारा उपदेश बिया विज्यात धका आज्ञा जूसे बच्छि गाथा आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

“चित्राहि गाथाहि सुभासिताहि, दरीमुखो निज्जापयि सुमेध’न्ति” ॥

“थीथी अर्थं जागु सुभाषित गाथाद्वारा दरीमुखं सुमेध जुजुयात थःगु खँ स्वीकार याकल ।”

थुकथं प्रत्येकबुद्धं कामभोगय् दोष क्यना थःगु खँ माने याका जुजुयात धाल - “महाराज ! छपिं प्रव्रजित जुया विज्याहुँ अथवा जुया विज्याये मते । जिं छपिंत कामभोगया दुष्परिणाम व प्रव्रज्याया महत्त्व कनेधुन । छपिं अप्रमादी जुया विज्याहुँ ।” थुलि धया स्वर्ण राजहंस ब्वयेथें आकाशय् ब्वया सुपांययात फाया वनेथें नन्दमूलक पर्वतय् तुं लिहाँ विज्यात । बोधिसत्त्वं भ्रिपतिंया लुसिं थिइका ल्हाः ज्वजलपा छ्चनय् ल्हाः तया बित्ति याना च्वन । वसपोल मिखां न्ह्याये मदयक खने मदया वनेवं थःम्ह जेष्ठम्ह काय्यात सःता राज्य लःल्हाना बिल । जनता ख्वय्क ख्वय्क, हाय्क हाय्कनं कामभोगयात त्वःता हिमालयय् प्रवेश यात । अन पर्णकुटि दय्का ऋषि प्रव्रज्या कया याकनं हे अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना आयु फुइधुंका ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । सत्यया अन्तय् आपालं आपाः स्रोतापत्ति आदि जुल । उगु इलय् जुजु जुलसा जि हे खः ।

३७९. नेरु जातक

“काकोला काकसङ्गा...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व शास्तायाके कर्मस्थान (योगविधि) ग्रहण याना छगू सीमा पारीया गामय् वना च्वं वन । मनूतय्सं वयागु चर्या (व्यवहार) खना लयताया वयात भोजन याकल । वचन कया जंगलय् पर्णकुटि छगू दय्का अन तल । वयात सत्कार याना आपालं माने यात । अन मेम्ह छम्ह शाश्वतवादी थ्यंकः वल । अन च्वपिं मनूतय्सं वयागु सिद्धान्त न्यंबले स्थविरयागु सिद्धान्तयात त्वःता शाश्वतवादयागु सिद्धान्त माने याना वयात नं यक्व माने याना सत्कार यात । अबले उच्छेदवादी वल । अले इमिसं शाश्वतवादीयात त्वःता उच्छेदवाद स्वीकार याना काल । हानं मेम्ह नग्नतावादी थ्यंकः वल । इमिसं उच्छेदवादीयात त्वःता नग्नतावाद स्वीकार याना काल । थुकथं उम्ह भिक्षु इपिं गुण-अवगुण म्हमस्यूपिंनाप च्वने माःगुलिं दुःख सिल । वर्षावास सिधय्का पवारणा यायेधुंका शास्तायाथाय् थ्यंकः वल ।

शास्तां कुशलक्षेमया खँ न्यनेधुंका न्यना बिज्यात - “वर्षावास गन च्वनागु ?”

“भन्ते ! सीमा पारी गामय् ।”

“सुखपूर्वकं च्वला ?”

“भन्ते ! गुण-अवगुण मस्यूपिं लाःगुलिं दुःख सिइ माल ।”

“भिक्षु ! पुलापिं पण्डितपिं पशु योनी जन्म जुया नं गुण-अवगुण मस्यूपिलिसे छन्हु जक नं मच्चं धाःसा छ् अजागु थासय् छंगु गुण-अवगुणयागु खँ मस्यूपिनिथाय् छाया च्वं च्वनागु ?”

थुलि आज्ञा जुया बिज्यायेवं वयागु प्रार्थनाकथं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदेत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व स्वर्ण हंसयागु योनी जन्म जुल । वया किजा छम्ह नं दु । इपिं चित्रकूट पर्वतय् च्वं च्वंबले हिमालय प्रदेशय् अर्थे (थथःम्हं) बुया वःगु वा नया च्वं च्वन । छन्हु अन नसा माला नया चित्रकूट लिहाँ वया च्वंबले लैय् नेरु धयागु कञ्चन पर्वत खना अन वन । उगु पर्वतय् च्वनिपिं भंगःतय् बथान, पशुतय्गु बथान उगु गोचर भूमी वयेवं थीथी वर्णयापिं जुइगु जुया च्वन । परन्तु इपिं पर्वतय् वयेवं इमिगु जः (प्रकाश) या प्रभावया कारणं सुवर्ण वर्ण जुइगु जुल । थ्व खना बोधिसत्त्वया किजां थ्व खँ मसिया (थःम्ह) दाइयाके ‘छु कारण खः’ धका न्यनेत निपु गाथात धाल -

“काकोला काकसङ्गा च, मयञ्च पततं वरा ।
सब्बेव सदिसा होम, इमं आगम्म पब्बतं ॥

“इध सीहा च ब्यग्घा च, सिङ्गाला च भिगाधमा ।
सब्बेव सदिसा होन्ति, अयं को नाम पब्बतो’ति” ॥

“जंगली कोत, सामान्य कोत अले गुपिं भीपिं भंगःतमध्ये श्रेष्ठपिं खः । थुगु पर्वतय् थ्यनेवं सकलें हाकुगु रंग समानपिं जू वनिगु जुया च्वन ।”

“सिंह, धुं व पशुतमध्ये दकले क्वह्यंम्ह ध्वं चा थन सकलें समानपिं जू वनिगु जुया च्वन । थ्व पर्वतया नां छु ?”

वयागु खें न्यना बोधिसत्त्वं स्वपुगु गाथा धाल -

“इमं नेरुति जानन्ति, मनुस्सा पब्बतुत्तमं ।
इध वण्णेन सम्पन्ना, वसन्ति सब्बपाणिनो’ति” ॥

“थुगु उत्तमगु पर्वतयात मनूतय्सं ‘नेरु’ धाइगु जुया च्वन । थन दक्क प्राणीपिं (सु)वर्णं सम्पन्नपिं जुया बास याइगु जुया च्वन ।”

वयागु खें न्यना किजाम्हं ल्यंगु गाथात धाल -

“अमानना यत्थ सिया, अन्तानं वा विमानना ।
हीनसम्मानना वापि, न तत्थ विसतिवसे ॥

“यत्थालसो च दक्खो च, सूरुो भीरु च पूजिया ।
न तत्थ सन्तो वसन्ति, अविसेसकरो नरे ॥

“नायं नेरु विभजति, हीनउक्कट्टमज्झिमे ।
अविसेसकरो नेरु, हन्द नेरुं जहामसे’ति” ॥

“गुगु थासय् सन्त पुरुषपिनिगु सम्मान दइ मखु, अथवा अपमान जुइगु खः । अले हीन पुरुषपिनिगु सम्मान दइगु खः । अन च्वने मते ।”

“गुगु पर्वतय् छुं हे विशेषतायागु बिचाः मतःसे अलसिम्ह व दक्षता दुम्ह तथा सूरवीरम्ह व गयाफराम्ह समानरूपं पूज्य जुइगु खः । अन पण्डितजनपिं च्वनी मखु ।”

“थुगु नेरं (पर्वतं) हीन, मध्यम व उत्कृष्टयात छुटे याइ मखु । थ्व नेरं दक्कसित एक समान भाःपिया च्वन । हन्त ! भीसं नेरुयात त्वःता वने माल ।”

थुलि धया इपिं निम्हं हँय्त ब्वया वना चित्रकूट पर्वतय् तुं लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्यया अन्तय् उम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् किजाम्ह हँय् आनन्द खः । थकालिम्ह हँय् जुलसा जि हे खः ।

३८०. आसङ्ग जातक

“आसावती नाम लता...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् न्हापायाम्ह कलाया प्रति दुगु आसक्तिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा इन्द्रिय जातक (जा. नं. ४२३) स वइतिनि ।

थुगु कथासं शास्तां थथे न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छ धात्थे उत्कण्ठित जूगु खःला ?” वं “भन्ते ! धात्थे खः” धका बिन्ति यायेवं शास्तां न्यना बिज्यात - “सुनां उत्कण्ठित यात ?” भिक्षुं बिन्ति यात - “न्हापायाम्ह जहानं ।” शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षु ! थुम्ह मिसा छंगु अनर्थ याःम्ह खः, न्हापा नं छ ध्वयागु कारणं चतुरङ्गिनी सेनातयत् त्वःता हिमालय प्रदेशय् तःच्वतं दुःख स्यूस्यं स्वदैतक च्वंगु दु ।”

थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व काशीया छगू गामय् ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं तक्षशिला वना शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वया ऋषि प्रव्रज्या कया जंगलय् फलमूल नया च्वच्चं अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना हिमालय प्रदेशय् च्वं च्वन ।

उगु इलय् छम्ह पुण्यवान्म्ह सत्त्वप्राणी त्रयस्त्रिंश भवनं च्युत जुया अन हे थासय् पलेस्वाँ पुखुली छगू पलेस्वाँनय् मिसामचा जुया जन्म जुल । बाकी पलेस्वाँ दक्व पुलां जुया हाया वन नं उगु स्वाँ तफोगु कोख दुगु स्वाँ जुया ह्वया तुं च्वन ।

तपस्वी मोल्हुइत पलेस्वाँ पुखुली वंबले बाकी पलेस्वाँ दक्वं पुलां जुया हाया वन नं उगु स्वाँ तफोगु कोख दुगु स्वाँ जुया ह्वया तुं च्वंगु खना बिचाः यात - “छु कारण खः ?” वं मोल्हुइगु वसः पुना लखय् कुहाँ वना पलेस्वाँ खोले याना स्वःबले छम्ह मिसामचा खन । वं वयात थःम्ह म्हचाय् भापा पर्णकुटी यंका लहिना तल ।

लिपा भिंखुदं दयेवं साप हे बांलाम्ह, उत्तमम्ह रूप दुम्ह, मानुषीरूप व देवरूपया दथुयागु रूप दुम्ह जुल । उगु इलय् शक्र बोधिसत्त्वयागु सेवाय् वयेगु याना च्वन । शक्रं वयात खना ‘गनं कया हयाम्ह धका न्यन ।’ कया हःगु छसिंकथया खँ सिइवं शक्रं वया नितिं छु याये माल धका ऋषियाके न्यन ।

“च्वनेत स्फटिक (फर्की) यागु महल दय्का, दिव्य शयन, दिव्य वस्त्रालङ्कार व (अजागु हे) भोजन प्रबन्ध याना ब्यु, मित्र !”

वयागु खँ न्यना “ज्यू, भन्ते !” धया वयागु निवासया नितिं स्फटिकयागु दरबार दय्का बिल, दिव्य शयन, दिव्य वस्त्रालङ्कार व दिव्य अन्नपान दय्का बिल ।

व उगु दरबारय् थहाँ वनिबले दरबार थःहे कुहाँ वया बँ समान जा जूवइ हानं थहाँ वनेधुनेवं दरबार आक्सय् थहाँ वया तजाः जुइगु जुया च्वन । वं बोधिसत्त्वयागु सेवा याना दरबारय् च्वं च्वन । वयात छम्ह जंगली मनुखं खना न्यन - “भन्ते ! थुम्ह छपिनि सु खः ?”

“जिमि म्हचाय् खः ।”

व वना वाराणसी जुजुयात कं वन - “देव ! जिं तपस्वी छम्हसिया थुजा-थुजाम्ह बांलाम्ह म्हचाय् छम्ह खनागु दु ।”

वयागु खँ न्यने मात्रं जुजु वया प्रति आसक्त जुया जंगली मनूयात लँ क्यनिम्ह मार्गदर्शक (पथप्रदर्शक) दय्का चतुरङ्गिनी सेना ब्वना अन थ्यंकः वन । वं अन हे क्याम्प दय्का च्वन । जंगली मनू ब्वना अमात्यपिसहित आश्रमय् वना बोधिसत्त्वयात वन्दना याना छ्खेलिक्क फेतुना धाल - “भन्ते ! मिसात धयापिं ब्रह्मचर्यया नितिं मल (स्वरूप) खः, छपिनि म्हचाय् मय्जुया पालन पोषण जिं याये ।”

बोधिसत्त्वं “थुगु पलेस्वानय् छु दु” धका आशंका याना लखय् कुहाँ वना कया हःम्ह खः । उकिं वं उम्ह मिसामचायागु नां आशंका कुमारी तःगु जुल । उकिं जुजुयात तप्यंक ‘थुम्ह म्हचाय्मचायात ब्वना यंकि’ धका मधासे बोधिसत्त्वं धाल - “यदि जिमि म्हचाय्या नां स्यूसा यंका बिज्याहूँ ।”

जुजुं धाल - “छपिसं कना बिज्यात धाःसा जिं सिइका काये ।”

“जिं धाये मखु । छपिनिगु प्रज्ञाबलं सिइका कया यंका बिज्याहूँ ।”

वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । अबलेनिसें मन्त्रित नाप च्वना थ्वया नां छु जुइ धका विचार यात । उगु असाधारणगु नांयात कया बोधिसत्त्वयात कंवन - “भन्ते ! फलाना-फलानागु नां जुइमाः ।” बोधिसत्त्वं ‘मखु, थ्व नां जिमि म्हचाय्यागु मखु’ धका धाइगु जुया च्वन ।

थुकथं नांयागु बारे विचार यायां जुजुयात दच्छि वन । सिंह आदि जंगली पशुतयसं, किसि, सल व मनूतयत स्याना नया च्वन । सर्पतयगु खतरा वया च्वन । (न्याना दुःख बिइपिं) भुजिं चल (पत्ति) आदि कीतयगु खतरा बढे जुया वया च्वन । चिकुया सास्ति जुया आपालं मनूत सिना च्वन । अनलि जुजुं तँ पिकया धाल - “थ्व मिसा छम्ह छु यायेत ?” वं बोधिसत्त्वयात “म्हाल” धया लिहाँ वने त्यन ।

आशंका कुमारी व हे दिनय् स्फटिकयागु झ्याः चाय्का थःत क्यना च्वं च्वन । जुजुं वयात खना धाल - “जिमिसं छंगु नां मसिल । छ हिमालयय् च्वना च्वं । जिपिं लिहाँ वने त्यना ।”

“महाराज ! गनं छपिंत जिथें जाःम्ह मिसा चूलाइ ! जिगु खँ न्यना बिज्याहूँ । त्रयस्त्रिंश देवलोकय्, चित्रलता वनय् आशावती धयागु लता दु । उकिया फल (सी) यागु दिव्यपान याइगु जुया च्वन । उकियात छको त्वनेवं प्यलातक दिव्य शय्याय् दचना च्वनी । व द्वःच्छिदँय् छको जक सइगु जुया च्वन । सुरा-प्रेमीपिं देवपुत्रपिसं ‘थनं फल बुया वइ’ धका आशा यायां प्यास चागु सह यायां द्वःच्छिदँ तक लगातार बांलाक लता बुया वल ला धका स्व जुइगु जुया च्वन । छपिला दच्छि दुबले हे दिक्क (उद्विगन) जुया बिज्यात । आशां फल बिइवं सुख बिइ । उद्विगन जुया बिज्याये मते ।” थुलि धया स्वपु गाथात धाल -

“आसावती नाम लता, जाता चित्तलतावने ।
तस्सा वस्ससहस्सेन, एकं निब्बतते फलं ॥

“तं देवा पयिरुपासन्ति, ताव दूरफलं सतिं ।
आसीसेव तुवं राज, आसा फलवती सुखा ॥

“आसीसतेव सो पक्खी, आसीसतेव सो दिजो ।
तस्स चासा समिज्जति, ताव दूरगता सती ।
आसीसेव तुवं राज, आसा फलवती सुखा’ति ॥”

“चित्रलता वनय आशावती नां दुगु लता बुया वइ । द्वःच्छि दैय् छगः फल सइगु खः । उलितकं तापाक फल बिइगु जूसं नं देवतापिसं उकियात सेवन याइगु जुया च्वन ।”

“हे महाराज ! छपिसं आशा यायेगु त्वःता बिज्याये मते । आशा फलवती जुल धायेवं सुखदायक जुइ ।”

“उम्ह भंगलं आशा तयाव च्वं च्वनी । उम्ह द्विजं^{१७} नं आशा तया च्वं च्वन । अपायसकं तापाना च्वं च्वंगु वयागु आशा नं पूवना च्वंगु हे दु । हे महाराज ! छपिसं आशा यायेगु त्वःता बिज्याये मते । आशाया फलवती जुल धायेवं सुखदायक जुइ ।”

जुजुं वयागु खँ न्यना हानं अमात्यपित मुंका भिगू भिगू नांयागु कल्पना याकल । थुकथं नां मामां हानं दच्छि वन । भिगू भिगू नामय नं वयागु नां मलाः । ‘फलानागु नांयाम्ह जुइ’ धका धाःसां बोधिसत्त्वं मखु धका अस्वीकार याइ । जुजुं हानं बिचाः यात ‘ध्व मिसा छु यायेत’ धया सल गया वने त्यन ।

वं नं हानं इयाः चाय्का थःत क्यन । जुजुं वयात खना धाल – “छ च्वना च्वं, जिपिं वने त्यना ।”

“महाराज ! छाय् बिज्याये त्यनागु ?”

“छंगु नां मस्यगुलिं ।”

“महाराज ! नां छाय् सिइके मफइ ! आशा फल सइ । जिगु खँ न्यना बिज्याहुँ । छम्ह न्याखुं ब्वहः पर्वतया च्वकाय् च्वना नं वयागु आशा पूवं धाःसा छपिनिगु आशा छाय् पूमवनि ! महाराज ! धैर्य याना बिज्याहुँ ।” न्याखुं ब्वहः छगू पलेस्वाँ पुखुली शिकारयात ज्वना पर्वत च्वकाय् वन । व उखुन्हु अन हे च्वं च्वन । कन्हेखुन्हु बिचाः यात – “जि थुगु पर्वतया च्वकाय् सुखपूर्वक च्वं च्वना ।” यदि थनं कुहाँ मवंसे थन हे च्वच्वं शिकार ज्वना, लः त्वना, थौया दिन छन्हु थन हे च्वंसा जिगु नितिं गुलि न्ह्याइपुसे च्वनिगु जुइ ! व हे दिनय देवेन्द्र शक्रं असुरपित विजय प्राप्त यात । शक्रं त्रयस्त्रिंश भवनय देव-ऐश्वर्य प्राप्त याना बिचाः यात – जिगु मनोरथ पूरा जुल । छु मनोरथ पूरा जुइ मानिपिं सुं दनिला ? वं वाला स्वबले उम्ह न्याखुं ब्वहः छम्हसित खना थुयागु मनोरथ नं पूरा याना बिये धका निश्चय यात । न्याखुं ब्वहः च्वं च्वंगु लिक्कस छगू नदी दुगु जुया च्वन । वं नदी वा वयका उकियात पर्वतया च्वकाय् तक थ्यंका बिल । न्याखुं ब्वहं अन हे च्वना न्याँ नल, लः त्वन, उगु दिं अन हे बिते यात । लः क्वलाना वना न्हापाथे तुं जुल । थुकथं महाराज ! न्याखुं ब्वहया ला आशा पूवं धाःसा छपिनिगु आशा छाय् पूमवनी ?”

जुजुं वयागु खँ न्यना वयागु रूप पाशय चिना, वयागु खँय विश्वास याना, लिहाँ वने मफुत । हानं अमात्यपित सःता सच्छि सच्छि नां कल्पना याकल । सच्छि सच्छि नां मामां मेगु दच्छि बिते जुल । वं बोधिसत्त्वयाथाय् सच्छि सच्छि नां मध्ये फलानागु नां जुइ, धिस्कागु नां जुइ’ खः ला धका न्यंवन ।

“महाराज ! सिया बिमज्याला ?”

“जिपिं वना छ्वये” धया बोधिसत्त्वयात वन्दना याना लिहाँ वने त्यन ।

आशंका कुमारी हानं स्फटिकया इयाः चाय्का दं वल । जुजुं वयात खना धाल – “छ च्वना च्वं, जिपिं वना छ्वये ।”

१७. भंगपद्धित धयापिं निको जन्म जुइ मापिं खः । छको मामं ख्ये थ्वकीगु व निकोगु पटकय् ख्यचं मचा थ्वकीगु खः । उकिं भंगत निको जन्म जुइ मापिं जुया ‘द्विज’ धाःगु खः ।

“छाय्, महाराज !”

“छं जित वचन मात्रं जक सन्तुष्ट याना हेय्का तल । कामरतिं मखु । छंगु मधुर वाणीया पाशाय् तक्यंका जि थन च्वनागु स्वदं दये धुंकल । आः जि लिहाँ वने त्यना ।”

वं थुपिं गाथात धाल -

“सम्पेसि खो मं वाचाय, न च सम्पेसि कम्मुना ।
माला सेरेय्यकस्सेव, वण्णवन्ता अगन्धिका ॥

“अफलं मधुरं वाचं, यो भित्तेसु पकुब्बति ।
अददं अविस्सजं भोगं, सन्धि तेनस्स जीरति ॥

“यञ्हि कयिरा तञ्हि वदे, यं न कयिरा न तं वदे ।
अकरोन्तं भासमानं, परिजानन्ति पण्डिता ॥

“बलञ्च वत मे खीणं, पाथेय्यञ्च न विज्जति ।
सङ्के पाणूपरोधाय, हन्द दानि वजामह'न्ति” ॥

“छं वचनं हे जक जित सन्तोष यायेत स्वया च्वन । कर्म मखु । सेरेय्यकयागु स्वांमार्थे बांलासां सुगन्ध छंके मदु ।”

“गुम्हसिनं पासापिलिसें मधुरगु बोलिवचन लहाना (बिइ धका मब्यूसे) बिइगु मयाः । त्याग मयाः । वयागु मित्रता सम्बन्ध स्यना वनी ।”

“गुगु ज्या यायेगु खः, उकियात जक धा । गुगु ज्या मयायेगु खः व धाये मते । गुम्हसिनं ज्या याइ मखु, खालि खँ जक लहाना च्वनी, उम्हसित पण्डितपिसं म्हसीका काइगु जुया च्वन ।”

“जिमि बल सैन्य फुइ धुंकल । अले जिके लँ खर्च नं मदये धुंकल । जित आः थःगु ज्यान वनिगुया शंका जुइधुंकल । हन्त ! आः जि वने त्यना ।”

आशंकाकुमारी जुजुया खँ न्यना धाल - “महाराज ! छपिसं जिगु नां सिइका बिज्यात । छपिसं गुगु धया बिज्यात व हे जिगु नां खः । थ्व हे नां जिमि बौयात न्यंका जित यंका बिज्याहूँ ।” वं जुजुलिसे खँल्हाबल्हा यासे अन्तिम छपु गाथा धाल -

“एतदेव हि मे नामं, यंनामस्मि रथेसभ ।
आगमेहि महाराज, पितरं आमन्तयामह'न्ति” ॥

“हे महाराज ! गुगु नां दुम्ह जि खः, व हे जिगु नां खः । प्रतीक्षा याना बिज्याहूँ । जिं अबुयात सन्ता हये ।”

थ्व खँ न्यना जुजुं बोधिसत्त्वयाथाय् वना वन्दना याना धाल - “छपिनि म्हचाय्या नां आशंका खः ।” बोधिसत्त्वं लिसः बिल - “छपिसं नां काःबले हे छपिसं यंके फुम्ह जुल ।” थ्व खँ न्यना बोधिसत्त्वयात वन्दना याना स्फटिक धवाखाय् वना धाल - “भद्रे ! थौं छं अबुं नं छ जित बिइ धुंकल । आः नु, वने त्यल ।” जुजुया खँ न्यना “महाराज ! आसे, पलख बिज्याहूँ । जिं बौयात नाप लाना वये धया दरबारं कुहाँ वया बौयात वन्दना याना ख्वया, क्षमा फ्वना जुजुयाथाय् वल । जुजुं वयात ब्वना यंका वाराणसी वल । काय्-म्हचाय्पिं दय्का प्रेमपूर्वक च्वं च्वन । बोधिसत्त्वं ध्यानारुढ जुया ब्रह्मलोक्य उत्पन्न जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्ययागु अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् आशंकाकुमारी न्हापायाम्ह जहान खः । जुजु उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

३८१. मिगालोप जातक

“न मे रुच्चि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह खँ न्यनी मखुम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां उम्ह भिक्षुयात सःतके छ्वया बिज्याना न्यना बिज्यात- “भिक्षु ! छु छु धात्थे खँ न्यनी मखुम्ह खः ला ?” “खः, भन्ते !” धका बित्ति यायेवं “भिक्षु आः जक मखु न्हापा नं छु खँ न्यनी मखुम्ह खः । खँ मन्यनिगु बानि दुगुया कारणं पण्डितपिनिगु खँ मन्यंगु कारणं वेरम्भवातमुख धयागु वा फसय् लाना दुःख सिया सिइ माःम्ह जुल” धका आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व गिद्धया योनी जन्म जुल । वयागु नां अपरण्ण गिद्ध खः । व गिद्धया बथानं भुना गृद्धकूट पर्वतय् वना च्वं वन । वया मिगालोप धयाम्ह छम्ह तःसकं बःलाम्ह काय् छम्ह दु । वं मेपिं गिद्धतय्गु सीमां पुला तःसकं च्वय् च्वय् वना ब्वयेफु । गिद्धतय्सं गिद्धराजयात धाःवन - “छम्ह काय् तःसकं च्वय् च्वय् ब्वया जुल ।”

गिद्धराजं इमिगु खँ न्यना वयात सःतके छ्वया धाल - “तात ! छु तःसकं च्वय् च्वय् थहाँ वना ब्वया जुल । तःसकं च्वय् च्वय् थहाँ वना ब्वया जुइवं ज्यान वने यः ।”

थुलि धया स्वपु गाथात धाल -

“न मे रुच्चि मिगालोप, यस्स ते तादिसी गती ।
अतुच्चं तात पतसि, अभूमिं तात सेवसि ॥

“चतुक्कण्णवं केदारं, यदा ते पथवी सिया ।
ततो तात निवत्तस्सु, मास्सु एत्तो परं गमि ॥

“सन्ति अज्जेपि सकुणा, पत्तयाना विहङ्गमा ।
अक्खित्ता वातवेगेन, नट्ठा ते सस्सतीसमा’ति” ॥

“हे मिगालोप ! छंगु गति जित यःताः मजू । छ तःसकं च्वय् च्वय् ब्वया जुल । छ आक्सय् च्वनिह्म खः ।”

“बाबु ! थ्व पृथ्वी छंत प्यंकुंलागु बुँधे च्वनेवं छ अनं लिहाँ वा । अनं च्वय् थहाँ वने मते ।”

“मेमेपिं भंगःत दु, गुपिं थःगु पपूरूपी यानय् च्वना आकाशय् च्वय् च्वय् ब्वया जुइपिं खः । इमिसं थःत थःहं पृथ्वीथे क्वातुसे च्वं धका सम्भे जुइगु खः । इपिं फय्यागु वेगय् लाना विनाश जुया वनी ।”

उपदेश मन्यंम्ह जूगुया कारणं मिगालोपं अबुया खँ मन्यं । च्वय् च्वय् थहाँ वना अबुं धाःगु सीमा खना अनं नं पार याना च्वय् थहाँ वंबले काल वायुं (हाकुगु फसं) नं पार जुया वंबले वेरम्भवायुस लाः वन । वेरम्भवायुया वेगय् लाना नचुक्क टुका टुका जुया आकाशय् हे अन्तर्धान (लोप) जुल ।

थुपिं स्वपु अभिसम्बुद्ध गाथात खः -

“अक्त्वा अपनन्दस्स, पितु बुद्धस्स सासनं ।
कालवाते अतिक्कम्म, वेरम्भानं वसं अगा ॥

“तस्स पुत्ता च दारा च, ये चज्जे अनुजीविनो ।
सब्बे ब्यसनमापादुं, अनोवादकरे दिजे ॥

“एवम्पि इध बुद्धानं, यो वाक्यं नावबुज्झति ।
अतिसीमचरो दित्तो, गिज्झोवातीतसासनो ।
सब्बे ब्यसनं पप्पोन्ति, अक्त्वा बुद्धसासन’न्ति” ॥

“बुराम्ह अबु अपरण्णयागु खँ मन्यंगुलिं काल वायुयात अतिक्रमणं याना वेरम्भवायुयागु बशय् लात ।”

“उम्ह भंगःयागु धया खँ मन्यंगुया फलस्वरूप वया कायपिं, कला अले वयागु लिधंसाय् जीवन हना च्वपिं सकले विनाश जुया वन ।”

“अथे हे थकालिपिनिगु खँय् ध्यान बिया खँ मन्यनिपिं सकले, धयागु खँ मन्यंसे सीमा नाघे जुया वंम्ह अभिमानीम्ह गिद्धंथे दुःख सिया विनाश जुइका च्वने माली ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्त्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् मिगालोप खँ मन्यंम्ह भिक्षु खः । अपरण्ण जुलसा जि थः हे खः ।

३८२. सिरिकाळकण्णि जातक

“का नु काळेन वण्णेन...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अनाथपिण्डकयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जूसैनिसें वं अखण्डरूपं पञ्चशील पालन याना च्वन । अथे हे वया जहान व काय्महचाय्पिसं नं पालन याना च्वन । दासपिसं व ज्याला कया ज्या याइपिं ज्यामित सकसिनं नं पालन याना च्वना । छन्हु भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! अनाथपिण्डक स्वयं पवित्र जीवन हना च्वन । थःगु परिवारयात नं पवित्र जीवन हंका च्वन ।”

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं पण्डितपिसं स्वयं थःपिं पवित्र जुया थःगु परिवारयात नं याःगु दु” आज्ञा जुइवं इमिगु प्रार्थनाकथं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व सेठ जुया (जन्म जुल), दान बिल । शील रक्षा याना च्वं च्वन । उपोसथ-व्रत पालन याना च्वन । वयाम्ह जहानं नं पञ्चशील रक्षा याना च्वन, काय्महचाय्पिं, दास व ज्यामीतय्सं नं पञ्चशील रक्षा याना च्वन । व शुचि (पवित्रगु) परिवार सेठ धका धाय्कल । छन्हु वं विचाः यात - “यदि जिसिबे नं आपाः पवित्रतायागु विचाः दुम्ह वल धाःसा थः फेतुना च्वनागु आसन वा दचनेगु शय्या त्वःता बिइगु पाय्छि जुइ मखु । वरु वयात न्हापा गुबलें उपभोग मयानिगु थाय् त्वःता बिइ माली” धका वं थःगु उपस्थानशालाय् सुनानं उपभोग मयानिगु आसन व शय्या दय्का तया तल ।

उगु इलय् चातुर्महाराजिक देवलोकं विरुपाक्ष महाराजया कालकण्णी धयाम्ह म्हाचाय् व धृतराष्ट्र महाराजया सिरी (श्री) धयाम्ह म्हाचाय् - थुपिं निम्हं आपालं सुगन्ध व माला ज्वना अनोतप्त दहस म्हितेत अनोतप्त दहलय् थ्यंकः वल । उगु अनोतप्त दहलय् तःगुमच्छि घाटत दुगु जुया च्वन । उपिंमध्ये बुद्धपिनिगु घाटय् बुद्धपिसं स्नान याना बिज्याइ, प्रत्येकबुद्धपिनिगु घाटय् प्रत्येकबुद्धपिसं स्नान याना बिज्याइ । भिक्षुपिनिगु घाटय् भिक्षुपिसं स्नान याना बिज्याइ, तपस्वीपिनिगु घाटय् तपस्वीपिसं स्नान याना बिज्याइ । चातुर्महाराजिक आदि खुगू स्वर्गयापिं देवपुत्रपिनिगु घाटय् जक देवकन्यापिं मोल्हुइगु जुया च्वन ।

अन इपिं निम्हं घाटया नितिं 'जिं निं न्हापां मोल्हुये' 'जिं निं न्हापां मोल्हुये' धया त्वापु याना च्वन । कालकण्णी धाल - "जिं लोकयात पालन याना च्वना, बिचाः याना च्वना, उकिं जिं निं न्हापां मोल्हुयेमाः ।" सिरिं (श्री) धाल - "जिं मनूतयत् ऐश्वर्य दाय्क सम्यक् कर्मय् च्वं च्वनाम्ह खः, उकिं जिं निं न्हापां मोल्हुयेमाः, थुकिया निर्णय प्यम्ह महाराजां याइ ।" इपिं निम्हं प्यम्हं महाराजयाथाय् वना न्यंवन - "जिपिं निम्ह मध्ये न्हापां अनोतप्त दहलय् सुनां मोल्हुइ दइ ?"

धृतराष्ट व विरुपाक्षं विरुढक व वैश्रवणपिंत 'जिमिसं निर्णय याये मफुत' धया जिम्मा त्वःता बिल । इमिसं नं 'जिमिसं निर्णय याये मफुत' धया शक्रया चरणय् छ्वया विइ माल धका वयाथाय् छ्वया बिल । शक्रं नं इमिगु खं न्यनां थुपिं निम्हं जिमि हे मनूतय् म्हचाय्मचात खः, जिं निर्णय याये मफु । अनंलि शक्रं धाल - "वाराणसी शुचि परिवार धयाम्ह छम्ह सेठ दु । वयागु छेंय् सुनानं उपभोग मयानिगु आसन व शय्या दय्का तःगु दु, गुम्ह अन वना फेतुइ फइ वा शय्याय् दचने दइ वं हे न्हापां मोल्हुइ योग्य जुइ । ध्व खं न्यना कालकण्णी व हे इलय् वचुगु वसः पुना वचुगु लेप इला नीलमणीया तिसां तिया च्वं अपाः कुतुं वयेथें तुरन्त देवलोकं कुहाँ वना (रात्रीया) मध्यम याम धुंका सेठया दरबारय् उपस्थानशालाया ध्वाखाय् शय्याया लिक्क वचुगु रंगया जः (किरण) त्वःता आक्सय् दना च्वन । सेठं वयात खन । वयात खनेवं सेठयात यः मताल, अप्रिय जुल । वं वलिसे खँल्हाबल्हा यासे न्हापांगु गाथा धाल -

"का नु काळेन वण्णेन, न चापि पियदस्सना ।
का वा त्वं कस्स वा धीता, कथं जानेमु तं मय'न्ति" ॥

"हाकुगु रंगयाम्ह छ सु खः ? छंगु दर्शन जित यः ताः मजू । छ सु खः ? वा सुया म्हचाय् खः ? जिमिसं छंत गथे याना म्हसिइकेगु ?"

वयागु खं न्यना कालकण्णी निपुगु गाथा धाल -

"महाराजस्सहं धीता, विरूपक्खस्स चण्डिया ।
अहं काळी अलक्खिका, काळकण्णीति मं विदू ।
ओकासं याचितो देहि, वसेमु तव सन्तिके'ति" ॥

"जि विरुपाक्ष महाराजया प्रचण्ड स्वभाव दुम्ह हाकुगु वर्णयाम्ह अलक्षणम्ह म्हचाय्मचा खः । जित कालकण्णी धाइगु खः । जिं प्रार्थना याना च्वना, जित छपिनि लिक्क च्वनेत मौका व्यु ।"

अनंलि बोधिसत्त्वं स्वपुगु गाथा धाल -

"किंसीले किसमाचारे, पुरिसे निविससे तुवं ।
पुडा मे काळि अक्खाहि, कथं जानेमु तं मय'न्ति" ॥

"हे काली ! जिमिसं न्यना च्वना, छं धा, छ गजागु स्वभावयाम्ह खः ? अले गजागु आचरण दुपिं मनूतलिसे च्वने मं दु ? गुकिं याना जिमिसं छंत म्हसिइके दइ ?"

अनंलि वं थःगु गुण कनेत प्यपुगु गाथा धाल -

"मक्खी पळासी सारम्भी, इस्सुकी मच्छरी सठे ।
सो मय्हं पुरिसो कन्तो, लद्धं यस्स विनस्सती'ति" ॥

"जित अजाम्ह मिजं यः, गुम्ह अकृतज्ञम्ह खः । धया खं मन्यनिम्ह खः । ल्वापुखिचाम्ह खः । ईर्थ्याल्हुम्ह खः । नुगः स्याम्ह खः । छलकपटीम्ह खः । अले लाभ जूगु दक्व फुक्व फुका बिइम्ह खः ।"

अनंलि वं स्वयं थःहं हे न्यापुगु, खुपुगु व न्हेपुगु गाथा नं धाल -

“कोधनो उपनाही च, पिसुणो च विभेदको ।
कण्डकवाचो फरुसो, सो मे कन्ततरो ततो ॥

“अज्ज सुवेति पुरिसो, सदत्थं नावबुज्जति ।
ओवज्जमानो कुप्पति, सेय्यं सो अतिमज्जति ॥

“दवप्पलुद्धो पुरिसो, सब्बमित्तेहि धंसति ।
सो मय्हं पुरिसो कन्तो, तस्मिं होमि अनामया’ति” ॥

“तँकुलुम्ह, मेपिसं उपदेश बिलकि तँ पिकाइम्ह, शत्रुभाव तथा जुइम्ह, चुगलि याना जुइम्ह, मेपित फाया जुइम्ह, छाक्कः बोली खँ ल्हाणा जुइम्ह, अले कठोरम्ह मनु जित न्हापा धया वयाम्हसिकं अभ् अप्वः यः ।”

“थौ (याये माःगु) वा कन्हे (याये माःगु) तकं सिइके मफुम्ह, अववाद उपदेश याइबले तँ पिकाइम्ह व श्रेष्ठपिं मनूत स्वया नं थःपित तःसकं तःधं तायेकीम्ह अले -

“(रूप आदिस) तःसकं आसक्त जुइम्ह, हानं दक्व पासापिसं परित्याग याना तःम्ह हे जित यःम्ह भात खः । वयात प्राप्त याना जि सुखी जुइगु जुया च्वन ।”

वयात निन्दा यायां बोधिसत्त्वं च्यापुगु गाथा धाल -

“अपेहि एत्तो त्वं काळि, नेतं अम्हेसु विज्जति ।
अज्जं जनपदं गच्छ, निगमे राजधानियो’ति” ॥

“हे काली ! छ् धनं तापना हूँ । जिमिके थुजागु गुण मदु । गनं मेथाय् जनपदय् हूँ, मेथाय् निगमय् हूँ, मेथाय् राजधानी हूँ ।”

ध्व खँ न्यना नुगः मछिंका कालकण्णी अनंलि मेगु गाथा धाल -

“अहम्मि खो तं जानामि, नेतं तुम्हेसु विज्जति ।
सन्ति लोके अलक्खिका, सङ्करन्ति बहुं धनं ।
अहं देवो च मे भाता, उभो नं विधमामसे’ति” ॥

“जिं नं थुपिं गुणत छिमिके मदु धका स्यू । संसारय् अलछिनापिं मनूत आपालं धन सम्पत्ति मुंका तःपिं दु । जि व जिमि किजा देवपुत्र निम्हसिनं उगु धन फुका बिइगु खः ।”

वं धाल- “जिमिथाय् देवलोकय् यक्व दिव्य परिभोगत दु । दिव्य शयनासनत दु । चाहे छं ब्यु वा बिइ मते जिमित छुं मतलव मदु” थुलि धया व वन ।

व वनेधुंका सिरि (श्री) देवकन्या स्वर्ण वर्ण सुगन्धित लेपं इला, स्वर्णालङ्कारं (लुं तिसां) तिया, उपस्थानशालाया ध्वाखाय् म्हासुगु किरण छरे याना बैय् पला माथं वंक चुया गौरवयुक्त जुया दना च्वन । वयात खना बोधिसत्त्वं न्हापांगु गाथा धाल -

“का नु दिब्बेन वण्णेन, पथव्या सुपतिट्ठिता ।
का वा त्वं कस्स वा धीता, कथं जानेमु तं मय’न्ति” ॥

“बैय् माथं वंक पलाखं चुया च्वंम्ह दिव्यवर्ण दुम्ह छ सु खः ? अथवा सुया म्हचाय् खः । जिमिसं छंत गुकथं म्हसिइकेगु ?”

वयागु खँ न्यना सिरिं निपुगु गाथा धाल -

“महाराजस्सहं धीता, धतरइस्स सिरिमतो ।
अहं सिरि च लक्खी च, भूरिपज्जाति मं विदू ।
ओकासं याचितो देहि, वसेमु तव सन्तिके’ति” ॥

“जि श्रीमान महाराज धृतराष्ट्रया म्हचाय् खः । जिगु नां सिरि खः । लक्ष्मी खः । जित अतिकं प्रज्ञा दुम्ह धका माने याइगु खः । जिं प्रार्थना याना च्वना । जित छपिनि लिक्क च्वनेगु मौका ब्यु ।”

अनलि बोधिसत्त्वं धाल -

“किंसीले किंसमाचारे, पुरिसे निविससे तुवं ।
पुट्ठा मे लक्खि अक्खाहि, कथं जानेमु तं मयं ॥

“हे लक्ष्मी ! जिमिसं न्यना च्वना । छं धा । छ गजागु स्वभावयापिं गजागु आचरण दुपिं मनूतलिसे च्वने मं दु ? गुकिं याना जिमिसं छंत म्हसिइके दइ ?”

थ्व खँ न्यना सिरिं मेगु गाथात धाल -

“यो चापि सीते अथ वापि उण्हे, वातातपे उंससरीसपे च ।
खुधं पिपासं अभिभुय्य सब्बं, रत्तिन्दिवं यो सततं नियुत्तो ॥
“कालागतञ्च न हापेति अत्थं, सो मे मनापो निविसे च तम्हि ।
अक्कोधनो मित्त्वा चागवा च, सीलूपपन्नो असठोजुभूतो ॥
“सङ्गाहको सखिलो सण्हवाचो, महत्तपत्तोपि निवातवुत्ति ।
तस्मिंहं पोसे विपुला भवामि, ऊमि समुदस्स यथापि वण्णं ॥
“यो चापि मित्ते अथ वा अमित्ते, सेट्टे सरिक्खे अथ वापि हीने ।
अत्थं चरन्तं अथ वा अनत्थं, आवी रहो सङ्गहमेव वत्ते ॥
“वाचं न वज्जा फरुसं कदाचि, मतस्स जीवस्स च तस्स होमि ।
एतेसं यो अज्जतरं लभित्वा, कन्ता सिरि मज्जति अप्पपज्जो ।
तं दित्तरूपं विसमं चरन्तं, करीसठानं विवज्जयामि ॥
“अत्तना कुरुते लक्खि, अलक्खि कुरुतत्तना ।
न हि लक्खि अलक्खि वा, अज्जो अज्जस्स कारको’ति” ॥

“गुम्ह चिकुगु अथवा तान्वगु, फय्, निभा व भुजिं अले सर्प आदियात पित्या, प्याःचा दक्वयात त्याका चान्हं न्हिनं लगनशील जुया मृत्यु हे न्ह्योने वःसां थःगु अर्थहितयात त्वःती मखुम्ह हे जित यः । अले अजाम्हलिसे च्वने जि मं दु ।”

“गुम्ह तँ मद्दुम्ह खः । गुम्ह शीलं सम्पन्नम्ह खः । गुम्ह छलकपटी मजू । गुम्ह तप्यं जू ।”

“गुम्ह मित्र आदिपिंत संग्रह याइम्हे खः । गुम्ह नायुगु वचन बोली दुम्ह खः । गुम्हसिया बोलो वचन विश्वास याये बहः जू । गुम्ह उच्चपद प्राप्त जूसां कोमली जू । अजाम्ह मनूयात प्राप्त याना जि अथे हे विपुल जुइ, गथे समुद्रय् लहरथे ।”

“गुम्हसिनं मेपिं मित्र अथवा अमित्रपिनिप्रति श्रेष्ठ समान अथवा हीनपिनिप्रति अर्थहित आचरण अथवा अनर्थकथं आचरण याइम्हसिगुप्रति प्रकटरूपं वा अप्रकटरूपं संग्रह जक याइम्ह खः ।”

“गुम्हसिनं गुबलें हे छाःगु वचन ल्हाइ मखु, जि उम्ह मनू सिना वंसा नं वयाम्ह हे खः । थुपिं गुणतमध्ये गुगुं छगू प्रति तकं गुम्ह अल्प प्रज्ञम्ह व्यक्ति कान्ता सिरियात प्राप्त याना प्रमादी जुया च्वनी । उम्ह अभिमानी दुराचारीयात जिं मलमूत्रयातथे चीका च्वनेगु खः ।”

“थः हे भाग्य दय्कीम्ह खः । थः हे दुर्भाग्य नं दय्कीम्ह खः । छम्हं मेम्हसित सुनां नं भाग्य दुम्ह वा मदुम्ह दय्के फइ मखु ।”

बोधिसत्त्वं सिरिदेवीयागु थुजागु खँ न्यना वयात अभिनन्दन यायां धाल - “थ्व न्हापा सुनां उपभोग मयानिगु आसन व शय्या छंगु नितिं योग्य जू । छ आसन व पलंगय् फेतु, गोतु । व अन च्वना, सुथ न्हापां दना चातुर्महाराजिक देवलोक थ्यंक वन अले अनोतप्त दह (सरोवर) य् न्हापां मोल्हुत । उगु शय्या सिरि देवताया उपभोगय् वःगुलि श्रीशय्या धायेगु यात । श्रीशय्या धायेगुया थ्व हे परम्परा खः । व हे कारणं थौतकं श्रीशय्या धया च्वंगु खः ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्हयथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् सिरिदेवी उत्पलवर्णा खः । शुचि परिवार सेठ जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

३८३. कुक्कुट जातक

“सुचित्तपत्तछदन...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां उम्ह भिक्षुयाके न्यना बिज्यात - “छू जुया उद्विग्न चित्त जूगु खः ?” “भन्ते ! बांलाक समाये याना तःम्ह मिसा छम्हसित खना आसक्ति जूगुलिं ।” शास्तां “भिक्षु ! मिसात धयापिं ठगे याना, हेय्का, थःगु बशय् कया नष्ट याना बिइपिं खः । लोभीम्ह मिसाम्ह भौचाथे जुइ यः” आज्ञा जूसे सुम्क मौन जुया बिज्यात । अनलिं वं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जंगलय् खायागु योनी जन्म जुया ग्वंगःखा जुया अन सलंसः ग्वंगःत नापं च्वं च्वन । इमि लिक्क छम्ह मिसाम्ह भौचा नं च्वं च्वन । वं बोधिसत्त्व छम्ह त्वःता मेपिं दक्व फुक्क खाः, ग्वंगःतय्त छम्ह छम्ह याना नया बिल । बोधिसत्त्व छम्हसित वं धाःथें याये मफया च्वन । भौचां बिचाः यात 'खा धयापिं साप हे चलाखम्ह शठ खः ।' जिमिगु शठता व चलाखीपना थ्वं मस्यू । थ्वयात 'जिपिं छंम्ह मिसा जुये' धका हेय्का थ्वयात ल्हातय् वयेवं स्याना नयेमाः । खा च्वं च्वंगु सिमा क्वय् वना वयात प्रशंसा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“सुचित्तपत्तच्छदन, तम्बचूळ विहङ्गम ।
ओरोह दुमसाखाय, मुधा भरिया भवामि ते'ति” ॥

“विचित्रगु पां बांलाक छायापिया तःम्ह, सिजःथें ह्याउंसे च्वंगु कल्कि दुम्ह हे भंगः ! सिमायागु कचां क्वय् कुहाँ वा । जि सितिककं छम्हं कला जुया बिये ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “थ्वं जिमि थःथितिपिंत नयेधुंकल । आः जित हेय्का नये त्यन । थ्वयात बिदा बिया बिसिकक छ्वया बिये माल ।” वं निपुगु गाथा धाल -

“चतुष्पदी त्वं कल्याणि, द्विपदाहं मनोरमे ।
मिगी पक्खी असञ्जुत्ता, अञ्जं परियेस सामिक'न्ति” ॥

“हे कल्याणि ! छ् प्यपां चूम्ह खः । हे मनोरमे ! जि निपा चूम्ह खः । पशु व पंछिया मेल मिलाप गुबलें जुइ मखु । छं मेम्ह भात मा ।”

वं मती तल - “थ्व तःसकं हे शठम्ह लाना च्वन । थ्वयात न्ह्यात्थे याना जूसां नयां त्वःते ।” वं स्वपुगु गाथा धाल -

“कोमारिका ते हेस्सामि, मञ्जुका पियभाणिनी ।
विन्द मं अरियेन वेदेन, सावय मं यदिच्छसी'ति” ॥

“जि बांलाक यय्क खँ ल्हाये सःम्ह (आः तक) कुमारी तिनिम्ह खः । जि छं कला जुये । जित दोष मदुगु भिंगु लाभ माने याना स्वीकार याना का । अले यदि जित यः धयागु जूसा (थ्व भ्वाति) धका थ्व खँ सकसितं न्यका ब्यु ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं बिचाः यात - थ्वयात ख्याना बिसिक छ्वये माल । वं प्यपुगु गाथा धाल -

“कुणपादिनि लोहितपे, चोरि कुक्कुटपोथिनि ।
न त्वं अरियेन वेदेन, ममं भत्तारमिच्छसी'ति” ॥

“सीपिंत नया जुइम्ह, हि त्वना जुइम्ह, खुंनी, खातय्त स्याना जुइम्ह छं जित दोष मदुगु भिंगु लाभ माने याना भात दय्के मास्ति वय्के मते ।”

मिसाम्ह भौचा विस्यू वन ! लिफः हे मस्वसे वन । थुपिं अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंकाया गाथात खः -

“एवमि चतुरा नारी, दिस्वान सधनं नरं ।
नेन्ति सण्हाहि वाचाहि, बिळारी विय कुक्कुटं ॥

“यो च उप्पतितं अत्थं, न खिप्पमनुबुज्जति ।
अमित्तवसमन्चेति, पच्छा च अनुतप्पति ॥

“यो च उप्पतितं अत्थं, खिप्पमेव निबोधति ।
मुच्चते सत्तुसम्बाधा, कुक्कुटोव बिळारिया’ति” ॥

“शुकथं नं चतुरपिं मिसातयसं श्रेष्ठ वरयात खंका नाइसे च्वंगु वचनं इमित थःगु बशय् काइगु खः, गथे भौचां खायात (बशय् तयेत कुतः याःथे) ।”

“गुम्हसिनं लुया वःगु परिस्थितियात याकनं थुइका काये फइ मखु, वं शत्रुया बशय् लाः वनीगु जुया च्वन । लिपा पश्चाताप नं चाये मालीगु जुया च्वन ।”

“गुम्हसिनं लुया वःगु परिस्थितियात याकनं थुइका काये फइ, वं शत्रुया फन्दां बचे जुया, खां भौचियागु फन्दां पिहाँ वःथे, पिहाँ वइगु जुया च्वन ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्ययागु अन्तय् उद्विग्न जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् कुक्कुटराज जुलसा जि हे खः ।

३८४. धम्मधज जातक

“धम्मं चरथ जातयो-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह ढोंगी भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

उगु इलय् शास्तां “भिक्षुपिं ! थुम्ह भिक्षु आः जक मखु, न्हापा नं ढोंगीम्ह हे खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व भंगपछियागु योनी उत्पन्न जुया तःधिक जुइवं भंगःतयगु बथान व्वना समुद्रया छगू द्वीपय् वना च्वं वन । छ्थवः काशी राष्ट्रवासी व्यापारीत दिशा-काक धयाम्ह क्वः ज्वना जहाजं समुद्रय् वन । समुद्रय् जहाज तज्याना स्यन । उम्ह क्वः नं

उगु द्वीपय् विचाः यात - थ्व पंछितयगु तःधंगु बथान दुगु थाय् खः, जिं ढोंगी याना इमिगु ख्ये व मचात इलय् ब्वलय् नयेगु याये माल ।

व पंछितयगु बथानय् कुहाँ वया त्वा चाय्का छपा तुतिं चुया दना च्वन । भंगःतय्सं न्यन - “स्वामी ! छंगु नां छु खः ?”

“जिगु नां धार्मिक खः ।”

“छपा तुतिं जक छाया चुया च्वनागु ?”

“जिं मेगु तुतिं चुइबले पृथ्वी (भार) फय् फइ मखुगुलिं ।”

“अले त्वाः छाया आँ खाया च्वनागु ?”

“जिं मेगु छुं मनया, फय् जक नया च्वनागुलिं ।”

थुकथं लिसः बिया वं उपिं भंगःतयत् सम्बोधन याना ‘जिं छिमित उपदेश बिये त्यना, न्यं’ धया उपदेश व्युब्धुं न्हापांगु गाथा धाल -

“धम्मं चरथ जातयो, धम्मं चरथ भदं वो ।
धम्मचारी सुखं सेति, अस्मिं लोके परहि चा’ति” ॥

“हे जातिबन्धुपिं ! धर्म या । धर्म या; भिं जुइ । धर्माचरण याइम्ह धर्मचारी थुगु लोकय् नं परलोकय् नं सुखपूर्वक दचने दइ ।”

भंगःतय्सं ‘थ्व क्वः ख्ये नयेत थुकथं खँ सय्का च्वंगु’ धका मसिया इमिसं थ्व दुःशीलयात प्रशंसा यायां निपुगु गाथा धाल -

“भदको वतयं पक्खी, दिजो परमधम्मिको ।
एकपादेन तिट्ठन्तो, धम्ममेवानुसासती’ति” ॥

“थुम्ह भंगः भिंम्ह खः । थुम्ह द्विज परम धार्मिकम्ह खः । छपा तुतिं जक चुया धर्मया हे उपदेश व अनुशासन याना च्वंम्ह खः ।”

भंगःतय्सं उम्ह दुराचारीयाके विश्वास (श्रद्धा) तया धाल - “स्वामी ! छुं मेपिं सुं नं शिकार याना मनः, फय् जक नया च्वन । जिमिगु ख्ये व मचात स्वया विचाः याना ति ।” इपिं थथःपिं नसा माःवन । उम्ह पापी इपिं वनेधुंका इमिगु ख्ये व मस्त प्वाः जायक नया इपिं लिहाँ वइगु इलय् (न्हापाथेतुं) शान्त आकृति जुया, त्वाः चाय्का वाँखाया छपा तुतिं चुया च्वन । भंगःत लिहाँ वबले मस्त मखना ‘सुनां जिमि मस्त नल’ धका ततःसकं ख्वया हाला जुल । उम्ह क्वःयात धार्मिक सम्भे जूगुलिं वया प्रति भ्या भतिचा हे शंका मवं ।

छन्हु बोधिसत्त्वं विचाः यात । थन न्हापा छुं हे खतरा मद्दुगु खः । थ्व वसानिसे (खतरा) पिहाँ वल । थ्वयागु जाँच याना स्वये माल । व भंगःत नापं नसा माःवंम्हथे जुया लिहाँ वया सुपिइगु थासय् वना सुला च्वं च्वन ।

क्वः नं नं भंगःत सकले वनेधुंकल धका दना वना ख्ये व मस्त नया लिहाँ वया त्वाः वाँखाया छपा तुतिं चुया च्वं च्वन । पंछिराजं भंगःत लिहाँ वयेवं सकसितं मुंका धाल - “जिं मस्तयगु खतरायागु जाँच याना च्वनाबले थ्व पापी क्वः नं इमित नःगु खना । थौं थ्वयात ज्वने नु ।” वं दक्व भंगःतयत् आज्ञा बिल - “यदि बिस्सुं वन धाःसा ज्वं ।’ थुलि धया ल्यं दनिगु गाथात धाल -

“नास्स सीलं विजानाथ, अनज्जाय पसंसथ ।
भुत्वा अण्डज्च पोतज्च, धम्मो धम्मोति भासति ॥

“अज्जं भणति वाचाय, अज्जं कायेन कुब्बति ।
वाचाय नो च कायेन, न तं धम्मं अधिट्ठितो ॥

“वाचाय सखिलो मनोविदुग्गो, छन्नो कूपसयोव कण्हसम्पो ।
धम्मधजो गामनिगमासु साधु, दुज्जानो पुरिसेन बालिसेन ॥

“इमं तुण्डेहि पक्खेहि, पादा चिमं विहेटथ ।
छवज्झिमं विनासेथ, नायं संवासनारहोति” ॥

“छिमिसं ध्वयागु चरित्र वा स्वभाव स्यूगु मखु । मसिइकं मसिइकं छिमिसं ध्वयागु प्रशंसा याना च्वन । ध्वं ख्ये व मचात नया ‘धर्म धर्म’ धका खे ल्हाना च्वन ।”

“म्हुतुं छता खे ल्हाना च्वन, शरीरं छता ज्या याना च्वन । ध्व म्हुतुं हे जक धर्मय् प्रतिष्ठित जुया च्वंम्ह खः, शरीरं मखु ।”

“वचन नाइसे च्वं, मन थुइके थाकु । प्वाल्य दुने दचना च्वनिम्ह हाकुम्ह सर्पथे सुला च्वंम्ह खः । थुजाम्ह धर्मया ध्वोय्थे च्वंम्ह गां गामय् धर्मात्मा साधु धका नां जाय्का च्वंम्ह खः । मूर्ख पुरुषपिनिपाखे म्हसिइके थाकुगु जुया च्वन ।”

“ध्वयात (भ्रीगु) त्वाथलं, पपूतिं व तुतिं सास्ति या, थुम्ह दुष्टयात विनाश याना छ्व । ध्व नापं च्वने ल्वःम्ह मखु ।”

थुलि धया पंछिराजं स्वयं तिं ग न्हया वना वयागु छचनय् क्वाःवन । मेपिं भंगःतय्सं नं त्वाथलं क्वाःवन, तुतिं कय्च्यात, तुति व पपूतिं प्रहार यात । व अन हे सित ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ढोंगीम्ह क्वः थुगु इलय् ढोंगीम्ह भिक्षु खः । पंछिराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

३८५. नन्दियमिगराज जातक

“सचे ब्राह्मण गच्छेसि-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् मांयात लहिना च्वंम्ह भिक्षु छम्हसिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां वयाके न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छं धात्थें गृहस्थपितं लहिना च्वनागु खः ला ?” “धात्थें खः, भन्ते !” “इपिं छं सु परे जू ?” “भन्ते ! जिमि मांबौपिं ।” “साधु ! साधु ! छं पुलांपिं पण्डितपिनिगु परम्परा रक्षा यात । पुलांपिं पण्डितपिंसं पशु योनी जन्म जुया नं मांबौपितं जीवनदान व्यूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा कोशल राष्ट्रय् साकेत (नगर) य् कोशल जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व मृगया योनी जन्म जुल । तःधिक जुइवं नन्दियमृग नां जुल । व सदाचारी जुया मांबौपितं पालन पोषण याना च्वन । उगु इलय् कोशल जुजुं मृगतय् ल्यूल्यू जुया च्वन । वं मनूतय्त बुज्या मयाकूसे आपालं मनूत मुंका शिकार भित्तः वनेगु याना च्वन । मनूत मुना बिचाः यात - “आर्यपिं ! थुम्ह भीम्ह जुजुं भीगु ज्या स्यंका च्वन, गृहस्थी भतांभुतंग याना च्वन । छाया भीसं अञ्जनवन उद्यानयात घेरा लगे याना लुखा छुना पुखू छगू दय्का घाय् मपियेगु ?” अर्नलि दण्डी, कथि, मुगः आदि ल्हातं ज्वना जंगलय् दुहाँ वना भाडी चिइका मृगतय्त पिकया इमित, सात सागलय् कुनेथें याना, उद्यानय् हया खापा तिना कुना बिये माल । अले थथे याना जुजुयात सूचं व्यूवनेगु यायेगु अले भी थथःगु ज्या याःवनेगु यायेनु । सकलें छगू मत जुया थुगु उपाय स्वीकार याना उद्यान दय्का जंगलय् दुहाँ वना छगू छगू योजन प्यखेरं जमिन घेरा लगे यात ।

उगु इलय् नन्दिय चिधंचागु भाडी मांबौपिं व्वना बँय सुला च्वं च्वन । थीथी प्रकारयागु अस्त्रशस्त्र ल्हातं ज्वना मनूत छम्हं मेम्हसियागु ल्हाः ज्वना उगु भाडी घेरा लगे याना च्वन । गुलिं मनूत मृगत मामां उगु भाडी दुहाँ वल । नन्दियं इमित खना बिचाः यात । थौं थःगु जीवन त्याग याना मांबौपितं रक्षा याना बिइमाः । व दना वया मांबौपितं वन्दना याना धाल - “मांबापिं ! थुपिं मनूत थुगु भाडी थ्यंकः वल धायेवं भीपिं स्वम्हसितं नं खंकी । छलपोलपिं न्ह्याथे यानासां म्वाना च्वना बिज्याहुँ । म्वाना च्वनेगु भिं जू । जिं छलपोलपितं जीवनदान बिया बिइ, मनूत भाडीया फुसय् च्वना सः वय्का थल थाना हइबले जिं व्वाय् वना बिस्यू वने । इमिसं थन भाडी छम्ह जक मृग दु धका सम्भे जुया दुहाँ वइ मखु । छलपोलपिं सतर्क जुया बिज्याहुँ ।” वं मांबौपितं वन्दना याना त्वःता वनेत तयार जुल । मनूतय्सं भाडी फुसय् च्वना हल्ला याना थल थाना हयेवं व तिं ग न्हया दुरुरं व्वाय् वन । इमिसं अन छम्ह जक मृग दु धका भाःपिया अन भाडी दुहाँ मवन । नन्दिय वन मेपिं मृगत दुथाय् वना च्वं वन । मनूतय्सं इमित छचाखेरं भुना दक्वं मृगत उद्यानय् यंका तये यंकल । इमित कुना ध्वाखा बन्द याना जुजुयात सूचं व्यूवन अले इपिं थथःगु छेंय् लिहाँ वन ।

अबलेनिसें जुजु स्वयं थःमहं सुं छम्ह मृगयात कय्का वयात मेपिं मनूत छवया कायेके छवयेगु यात । गुम्हसिया पाः वइ उम्ह मृग छखेलिकक दं वनिगु जुया च्वन । वयात कय्का यंकीगु जुया च्वन । नन्दियं पुष्करिणी (पुखुली) लः त्वनी, घाँय् नइ परन्तु वयागु पाः मत्यनिगु जुया च्वन । अनलि यक्व दिं वनेधुंका वया मांबौपिनि मनय् वयात स्वयेगु इच्छा जुल । इमिसं बिचाः यात - “जिमिह काय् नन्दिय मृगराजयाके किसियाकेति बल दु, बःलाम्ह खः, यदि आः तक म्वानिसा वं अवश्य पःखा तिग न्हया वया जिमित नाप लाः वयेमाः । जिमिसं वयात खबर बिइके छवये माल । इमिसं लय् छथाय् सिथय् दना च्वंबले छम्ह वना च्वंम्ह ब्राह्मणयात खना मनूया भाषं न्यन - “आर्य ! गन भाये त्यनागु ?” वं धाल - “साकेत ।” इमिसं काय्यात खबर बिइया निरिति न्हापांगु गाथा धाल -

“सचे ब्राह्मण गच्छेसि, साकेते अज्जुनं वनं ।
वज्जासि नन्दियं नाम, पुत्तं अस्माकमोरसं ।
माता पिता च ते बुद्धा, ते तं इच्छन्ति पस्सितु’न्ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! यदि छ साकेत (नगर) या अज्जन वनय् वनेगु खःसा अन जिमि नन्दिय धयाम्ह सदच काय् (औरसपुत्र) यात ‘छं मांबौपिं बुराबुरी जुइधुंकल । छंगु ख्वाः स्वयेगु इच्छा याना च्वन’ धका धया ब्यु ।”

वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । अले साकेत थ्यनेवं कन्हेखुन्हया दिनय् उद्यानय् वना न्यंवन - “नन्दिय धयाम्ह मृग गुम्ह खः ?” मृगं वया वयान्ह्योने दना ‘जि खः’ धका धाल । ब्राह्मणं वयात (मांबौया) खबर न्यंकल । नन्दियं लिसः बिल - “ब्राह्मण ! जि वनेमाः । पःखा पुलांसां वनेमाः । परन्तु जिं जुजुं ब्युगु घाँय् लः भोजन नयेधुन । जि वया प्रति ऋणी खः । जि थुपिं मृगतलिसे ताकालं निसें नापं च्वं च्वनागु दु । जिं जुजुयात भिं याना थःगु बल मक्यसें अथे वनेगु जिगु निरिति उचित मजू । थःगु पाः वयेवं जिं वयात सकुशल याना वनेमाः ।” थ्व खँ कनेत निपु गाथात धाल -

“भुत्ता मया निवापानि, राजिनो पानभोजनं ।
तं राजपिण्डं अवभोत्तुं, नाहं ब्राह्मण मुस्सहे ॥
“ओदहिस्सामहं पस्सं, खुरप्पानिस्स राजिनो ।
तदाहं सुखितो मुत्तो, अपि पस्सेय्य मातर’न्ति” ॥

“जिं जुजुं बिया तःगु नसा त्वंसा ग्रहण याना च्वना । हे ब्राह्मण ! जिं राजपिण्डया प्रति नून सेवा मयासे च्वने मफु । जिं जुजुया तीरया न्ह्योने थःत थःमह न्ह्योने वने । हानं, सकुशल मुक्त जुया मांयागु दर्शन याःवने ।”

वयागु खँ न्यना ब्राह्मण वन । लिपा जूबले वयागु पाः वल । जुजुं आपालं अनुयायीत ब्वना उद्यानय् वन । बोधिसत्त्व छखेलिकक दना च्वन । जुजुं मृगयात कय्केत तीर साल । मृत्युयागु भय खना मेपिं मृगत बिस्सू वंथे बोधिसत्त्व मवं । व निर्भीक जुया, मैत्रीभावना यायां थःगु नायुगु पला न्ह्योने तथा सं हे मसंसे दना च्वन । जुजुं वयागु मैत्रीभावनायागु कारणं तीर त्वःते मफुत ।

बोधिसत्त्वं न्यन - “महाराज ! तीर छाय् मत्वःतागु ? त्वःता बिज्याहूँ ।”

“मृगराज ! तीर त्वःते मफु ।”

“महाराज ! अथेसा गुणवान्पिनिगु गुण म्हसिइका बिज्याहूँ ।”

अनलि जुजुं धनुष बँय् क्वय् तल । अले धाल - “थुगु ज्यू मदुगु सिं हे छंगु गुण म्हस्यू, जि मनु जुया नं म्हसिइके मफुत । जित क्षमा या । जिं छंत अभय बिया च्वना ।”

“महाराज ! जित ला अभय बिल, थुगु उद्यानय् च्वंपिं मेपिं मृगगणपिंत छु यायेगु ले ?”

“इमित नं अभय बिया च्वना ।”

थुकथं बोधिसत्त्व मृगराज जातकय् कना तःकथं सकलें जंगली मृगपिंत, आकाशचारी पंछितयत्, जलचारी न्यातयत् तकं अभय बिइका जुजुयात पञ्चशीलय् स्थापित याना बिल । हानं जुजुयात - “महाराज ! प्यंगू अगति (छन्दागति, दोसागति, मोहागति व भयागति) स मलायेमा, भिगू राजधर्म (दान, शील, त्याग, ऋजुभाव, मृदुता, तप, अक्रोध, अविहिंसा, क्षमा व अविरोध) या विरुद्धय् मवंसे धर्मपूर्वक, न्यायपूर्वक राज्य यायेमाः” धका कना छुं दिन जुजुयाथाय् च्वन ।

वं ‘सकल प्राणीपिंत अभयदान’ धयागु प्रचार (प्रसिद्ध) यायेया नितिं नाय्खिं च्वय्के बिया घोषणा याकल । अनलि वं “महाराज ! अप्रमादी जुया च्वं” धया मांबौपिनिगु दर्शन यायेत वन ।

थुपिं अभिसम्बुद्ध गाथात खः -

“मिगराजा पुरे आसिं, कोसलस्स निकेतने ।
नन्दियो नाम नामेन, अभिरूपो चतुप्पदो ॥

“तं मं वधितुमागच्छिं, दायस्मिं अज्जुने वने ।
धनुं आरज्जं कत्तान, उत्तुं सन्नय्ह कोसलो ॥

“तस्साहं ओदहिं पस्सं, खुरप्पानिस्स राजिनो ।
तदाहं सुखितो मुत्तो, मातरं ददुमागतो’ति” ॥

“जि न्हापा कोशल जुजुया दरबार (या लिक्कसं च्वंगु जंगलय्) नन्दिय धयाम्ह बांलासे च्वंम्ह प्यपा तुति दुम्ह चला (मृग) जुया च्वनाम्ह खः ।”

“अञ्जन वनया उद्यानय् जित स्यायेया नितिं उम्ह कोशल जुजु थ्यंकः वल । अले वं धनुष साला उकी बाण चढे यात ।”

“जिं ल्हातय् बाण दुम्ह जुजुया न्ह्योने थत थःम्हं न्ह्यचिला बिया । अबले जि कुशलपूर्वक मुक्त जुया मांयागु ख्वाः स्वयेत थ्यंकः वना ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्ययागु अन्तय् मांयात लहिना च्वंम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । अबले मांबौपिं महाराज कुल खः । ब्राह्मण सारिपुत्र खः । जुजु आनन्द खः । नन्दिय मृगराज जुलसा जि हे खः ।

अवारिव वर्ग क्वचाल ।

१. खरपत्र वर्ग

३८६. खरपुत्त जातक

“सच्चं क्खिरेवमाहंसु...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् न्हापायाम्ह कलायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां उम्ह भिक्षुयाके न्यना बिज्यात- “भिक्षु ! छु छ धात्थें उद्विग्न जूगु खः ला ?” “खः, भन्ते !” धका बिन्ति यायेवं “सुनां उद्विग्न यात ?” धका न्यना बिज्यायेवं “न्हापायाम्ह कलानं” धका बिन्ति यात । “भिक्षु ! थुम्ह मिसा छं अनर्थकारिणी खः, न्हापा नं छ ध्वयागु हे कारणं मिइ क्वबाना सिइत्थंम्हसित पण्डितपिनिगु कारणं बचे जुल” धका आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी सेनक धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व शक्र जुल । उगु इलय् सेनक जुजुया छम्ह नागराजलिसे पासा जुल । उम्ह नागराज नागभवनं पिहाँ वया भूमिस नसा माला जुया च्वंबले गाया मस्तय्सं वयात खना ‘ध्व सर्प खः’ धका अपां कय्कल, कथिं दाया च्वन । जुजुं क्रीडाया नितिं उद्यानय् वना च्वंगु इलय् खना न्यन - “थुपिं मस्त छु याना च्वं च्वंगु ?” “सर्पयात स्यायेत सना च्वन” धका न्यनेवं “स्याके बिये मते, बिसिकः छ्ववया ब्यु” धया वयात बिसिकः छ्ववया बिल ।

नागराज जीवित जुया नागभवनय् लिहाँ वने खन । अनं आपालं आपाः रत्न ज्वना बाचा इलय् जुजुया शयनकक्ष (कोथा) य् वया उपिं रत्नत बिया “जिगु ज्यान छपिनिगु कारणं बचे जुल” धका धया जुजुनाप मैत्री (सम्बन्ध) स्वापू दय्कल । व बरोबर जुजुयाथाय् वया नाप लाः वयेगु याना च्वन । वं थः म्हाचाय्पिं नागकन्यापिं मध्ये छम्ह कामभोगय् अतृप्तम्ह म्हाचाय्म्हसित जुजुया सेवा याःवनेत ज्या ब्वया हल । जुजुयात उम्ह नागकन्यां मखनेवं मन्त्र जप यायेत छगू मन्त्र बिया थकल । छन्हु जुजुं उद्यानय् वना नागकन्यालिसे पुखुली वना जलक्रीडा यात । नागकन्यां लखय् छम्ह सर्प खनेवं रूप बढले याना वलिसे अनुचितकथं ज्वःचिन । जुजुं वयात मखनेवं ‘गन वन’ धका मन्त्र जप याना स्वबले वं अनाचार याना च्वंगु खन । जुजुं वयात पैया कथिं दाल ।

वं तँ पिकया अनं नागभवन लिहाँ वन । “छाय् लिहाँ वयागु” धका न्यंबले वं धाल - “छिभि पासां ‘वं धाःथें मयाः’ धका जित जनुफातय् दाया पितिना हल ।” वं जनुफातय् घाः व दाग क्यन । नागराजं सत्यगु खँ बुझे मयासे प्यम्ह नाग तरुणतय् सःतके छ्ववया इमित ज्या ब्वल - “हूँ, छिपिं

सेनकयागु शयनकक्ष (कोथा) य वना फुङ्कार याना हे वयात म्वः च्याकेथे याना छ्वयका स्याना ब्यु । इपिं जुजु दचनिगु इलय् शयनकक्षय वन । इपिं दुहाँ वःगु इलय् जुजुं लानियात धाल - “भद्रे ! नागकन्या गन वनथें, स्यूला ?”

“महाराज ! मस्यू ।”

“थौं जिपिं पुष्करिणी वना जलक्रीडा याना च्वनाबले वं उदक सर्पलिसे अनाचार यात । जिं ‘थये याये मते’ धका वयात शिक्षा बिइत पैया कथिं दाया बिया । लासा व नागभवनय् वना जिमि पासायात माःगु म्वागु खँ न्यंका जिमिगु मैत्री स्वापू स्यंका बिइ धका गयाः ।”

थ्व खँ न्यना तरुण-नागपिंसं अनं हे तुं लिहाँ वना नागभवनय् थ्यंका नाग जुजुयात थ्व खँ बिन्ति यात । वयागु मनय् संवेग उत्पन्न जुल । व व हे क्षणय् जुजुया शयनागार कोथाय् वना व खँ कना क्षमा फ्वन । अनलि जुजुयात ‘सकसियागु भाय् बोली सिइके फइगु मन्त्र’ बिल अले धाल - ‘थ्व जिगु सजाय खः ।’ अले हानं धाल - ‘थ्व मन्त्र अति मूल्यवान्गु खः, यदि सुयातं बिल धाःसा मि च्याना सिना वनी ।’ जुजुं “ज्यू” धया स्वीकार याना काल ।

अबलेनिसें व इमुचातय्गु तकं भाय् थुइके फत । छन्हु व दबुली च्वना कस्ति मरि तथा भोजन याना च्वन । नया च्वंबले कस्ति मरियागु कस्ति बैय् तिकिनन, मरियागु टुका व मालपाया टुका बैय् कुतुं वन । छम्ह इमुचां खना चिल्लायदंक हाला चाःहिला जुल - “जुजुया दबुली कस्तिया थल तज्यात, मरिया गाडी व मालपाया गाडी फारा पुल । कस्ति, मरि व मालपा नः वा ।” जुजुं वयागु सः न्यना न्हिल । जुजुया लिक्क च्वंम्ह लानिं बिचाः यात ‘जुजु छु खना न्हिल ?’

जुजुया नयेधुंका मोल्हया पलंगय् च्वं च्वंबले छम्ह मिसाम्ह भुजियात वया भातं धाल - “भद्रे ! वा, भी न्ह्याइपुके वा ।” वं धाल - “स्वामी ! पलख प्यु । जुजुया नितिं सुगन्ध हइतिनि । व इलिबले तुति सुगन्धित चूर्ण (धू) वाइतिनि । जि उकिं बुला सुगन्धित शरीरयाम्ह जुये । अले जुजुया अनुफातय् च्वना भी रमण याये ।” जुजुं थ्व खँ न्यना न्हिल । लानिं हानं मती तल - ‘जुजु छु खना न्हूगु जुइ ?’

हानं वहनि जुजुया भोजन याना च्वंबले जा छगः बैय् कुतुं वन । इमुचात चिल्लायदंक हाल - “लाय्कुली जाया जःसि तज्याना वात । जा न वा ।” थ्व खँ न्यना जुजु हानं न्हिल । लानिं लौया चतं ज्वना जुजुयात जा ताना च्वंगु खः । वं मती तल ‘जित खना जुजु न्हिल ।’ लानिं जुजु नापं शय्याय् दचना च्वंबले न्यन - “देव ! छाया न्हिला बिज्यानागु ?” वं धाल - “जि न्हिलागुया कारणलिसे छंत छु मतलव ?” व हानं तःसकं हे जिद्धि यायेवं (न्हिलागुया कारण) कना बिल ।

अले वं धाल - “छपिंसं स्यूगु मन्त्र जित ब्यु । ‘बिइ फइ मखु’ धका अस्वीकार यायेवं, बार बार जिद्धि यायेगु यात । जुजुं धाल - “यदि जिं थुगु मन्त्र छंत बिल धाःसा जि सिना वनी ।”

“देव ! सिना हे वंसां जित मन्त्र ब्यु ।”

जुजुं मिसायागु वशय् वना “ज्यू” धका स्वीकार यात । अले “थ्वयात मन्त्र बिया अग्नि स दुहाँ वने ।” व रथय् च्वना उद्यानय् वन ।

उगु इलय् शक्रं लोकय् नजर तथा स्वया च्वंबले वं थ्व खँ खन । वं बिचाः यात - “मूर्खम्ह जुजु मिसाया नितिं मिइ च्याना सिना वनिन ।” जिं थ्वयागु ज्यान बचे याना बिइ माल । वं ‘सुजा’ धयाम्ह असुर कन्यायात व्वना व वाराणसी दुहाँ वन । व च्वलेचा जुल अले शक्र दुगुचा । शक्रं ‘जनतां इमित मखनेमा’ धका संकल्प यात । इमित जुजु व रथय् च्वपिं सलतय्सं जक खंगु जुया च्वन, मेपिं सुनानं मखं ।

दुगुचां खँल्हाबल्हा यायेया नितिं च्वलेचा नापं मैथुन यायेत सना च्वंम्हथें जुया क्यन । रथय् जोते जुया च्वंम्ह सलं इमित खना धाल - “पासा दुगुचा ! न्हापा जिमिसं न्यना जक तयागु खः, दुगुचा धयापिं मूर्ख जुइ, लाज मद्रुपिं जुइ धका, परन्तु मखनागु खः । छं सुपिना याये बहःगु अनाचार जिपिं थुलिमच्छिसिनं खंक खंक याना च्वन । न्हापा जिमिसं न्यना तयार्थें हे, खनागु जुल, न्यनार्थें खनागु मिले जुल ।” वं न्हापांगु गाथा धाल -

“सच्चं किरैवमाहंसु, वस्तं बालोति पण्डिता ।
पस्स बालो रहोकम्मं, आविकुब्बं न बुज्जती’ति” ॥

“पण्डितपिसं ‘दुगुचा मूर्ख खः’ धका खःगु हे धया तल । स्व, ध्व मूर्खं गोप्यरूपं याये माःगु ज्यायात प्रकटरूपं याये मज्जू धका तर्कं मस्यू ।”

वयागु खँ न्यना दुगुचां निपु गाथात धाल -

“त्वं खोपि सम्म बालोसि, खरपुत्त विजानहि ।
रज्जुया हि परिक्खित्तो, वड्ढोड्ढो ओहितोमुखो ॥
“अपरम्मि सम्म ते बाल्यं, यो मुत्तो न पलायसि ।
सो च बालतरो सम्म, यं त्वं वहति सेनक’न्ति” ॥

“हे गधाया काय् ! छं नं मूर्खं धका मती ति । गुम्ह खिपतं चिका च्वं च्वंगु दु, ब्यकोगु म्हुतुसी दु, क्वल्लुना च्वंगु ख्वाः दु ।”

“अले हानं मेगु छंगु मूर्खता दु, छं मुक्त जुया बिस्यू मवं । अहं छसिबे नं मूर्खं सेनक धयाम्ह (जुजु) खः । गुम्हसित छं (रथय्) तया साला यंका च्वन ।”

जुजुं उपिं निम्हसियागु खँ थू, उकिं इमिगु खँ न्यनेत बुलुं रथ न्त्याका यंका च्वन । सलं नं इमिगु खँ न्यना प्यपुगु गाथा धाल -

“यं नु सम्म अहं बालो, अजराज विजानहि ।
अथ केन सेनको बालो, तं मे अवखाहि पुच्छितो’ति” ॥

“हे अजराज ! जि मूर्खं जुयागु कारणं छं सिइकि ! परन्तु जिं न्यना च्वं च्वना - सेनकं छाय् मूर्खं खः ? धा ।”

दुगुचां न्यापुगु गाथा धाल -

“उत्तमत्थं लभित्वान, भरियाय यो पदस्सति ।
तेन जहिस्सतत्तानं, सा चेवस्स न हेस्सती’ति” ॥

“गुम्हसिनं उत्तम वस्तु प्राप्तं याना कलायात बिइ, गुकिं याना वया थःगु मृत्यु जुइ । अले व नं वयागु जुइ मखु ।”

जुजुं वयागु खँ न्यना धाल - “अजराज ! छं हे जिमिगु कल्याण याइ । ‘आः जिमिसं छु याये माल’ कना ब्यु ।”

“महाराज ! प्राणीपिनि नितिं थःसिबे यःगु (प्रियतर) मेगु छुं मद्रु । छगू यःगु वस्तुया नितिं थःत विनाश यायेगु अथवा प्राप्तं यशयात त्वःतेगु उचितं मजू ।” वं खुपुगु गाथा धाल -

“न वे पियम्मेति जनिन्द तादिसो, अत्तं निरंकत्वा पियानि सेवति ।
अत्ताव सेय्यो परमा च सेय्यो, लब्भा पिया ओचितत्थेन पच्छा'ति” ॥

“हे जनेन्द्र ! छ्रिपिथें जाम्ह (मनुखं) 'ध्व जित यः जू' थये भापा (यदि वयागु नितिं) थःगु ज्यान बिल धाःसा वं उगु प्रिय वस्तुया सेवन याइ मखु । थः थः हे श्रेष्ठ खः, परम श्रेष्ठ खः । उचितगु उपायद्वारा प्रिय वस्तुतयगु लाभ लिपा नं जुइगु जुया च्वन ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं जुजुयात उपदेश बिल । जुजु लयताया न्यन - “अजराज ! गनं वयागु ?”

“महाराज ! जि शक्र खः, छंत अनुकम्पा (दया) तया छंत मृत्युं बचे यायेत वयागु खः ।”

“देवराज ! जिं ध्वयात मन्त्र बिये धका वचन बिये धुनागु दु । आः छु याये माल ?”

“महाराज ! छ्रिपिं निम्ह नाश जुया वने माःगु मदु । ध्व मन्त्र (शिल्प) स्यनेत तयारी यायेगु धका वयात निस्पीकिं भुकु भुकुं दायकी । अले वं मन्त्र ग्रहण याइ मखु ।”

जुजुं “ज्यू” धका स्वीकार यात । बोधिसत्त्वं जुजुयात उपदेश बिया थःगु थासय् लिहाँ वन । जुजुं उद्यानय् थ्यंका लानियात सःता धाल - “भद्रे ! मन्त्र कायेगुला ?”

“खः, देव !”

“अथेसा तयार याका विइ ।”

“छु तयार ?”

“जनुफातय् सच्छिको कोदां दायेबले म्हुतुं 'आया' धका सः पिकाये दइ मखु ।”

वं मन्त्रयागु लोभं “ज्यू” धया स्वीकार यात । जुजुं मनू स्याइपिं (जल्लाद) तयत् सःतके छ्वया निखेरं चाबुकं दायकल । निथु स्वथु चाबुकं दागु सह यायेधुंका धाल - “म्वाल, जित मन्त्र म्वाल ।”

अनंलि जुजुं धाल - “छं जित स्याना नं मन्त्र काये मास्ति वयकल ।” वं वयागु जैयागु छ्चंगु तुइका त्वःता बिल । अनं लिपा वं हानं छुं न्वंवाये मफुत ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्ययागु प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् जुजु उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु खः । लानि न्हापायाम्ह कला खः । सल सारिपुत्र खः । देवराज शक्र जुलसा जि हे खः ।

३८७. सूचि जातक

“अकक्कसं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना विज्यागु इलय् प्रज्ञापारमितायागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा उम्मग्ग जातक (जा. नं. ५४६) स वइतिनि ।

उगु इलय् शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक तथागत प्रज्ञावान् तथा उपाय कुशल जूगु मखु न्हापा नं जूगु खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् काशी राष्ट्र्य् छम्ह नकःमिया छेंय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं थःगु ज्याय् (शिल्पय) तःसकं सःम्ह जुल । वया मांबौपिं तःसकं गरीब । वयागु गामं भतिचा तापाक छगू मेगु गामय् द्रिछिखा छें दुगु नकःमितय्गु गां छगू दु । अन उपिं द्वःच्छम्ह नकःमितय् नायो जुजुया तःसकं यःम्ह व आपालं धनीम्ह जुया च्वन । वया म्हचाय् छम्ह दु । तःसकं बांलाम्ह, रूप दुम्ह, देव-अप्सरार्थे च्वम्ह, तथा जनपद सुन्दरीया लक्षण दुम्ह । जःखः गांयापिं मनूत, चुपि, कू, त्वकु, फाल आदि दय्केत उगु गामय् वइबले अप्वःसिनं उम्ह म्हचाय्मचायात खं । इमिसं थथःगु गामय् लिहाँ वना मनू मुनिथाय् आदि थीथी थासय् वयागु रूपयागु प्रशंसा याना च्वन । बोधिसत्त्वं न्यने (श्रवण) मात्रं आसक्त जुया वयात थःम्ह मिसा यानां त्वःते धका मती तल । वं भिंगु जातयागु अयस (इस्पाट, नं - धातु) यागु छत्याः यात दाया मसिनगु मुलु दय्कल । वयात छखेपाखें प्वाः दय्का लखय् क्वफाबले लें पुल । अले वथेंतुं जागु मुलुया पुस्पा दय्का छखेपाखे हव दय्कल । अथे हे तुं (छगुलिं मेगु पुस्पा दय्कुं दय्कुं) न्हेगू पुस्पा (खोल) दय्कल । गुकथं दय्कल धका कने हे माःगु मखुत । बोधिसत्त्वयागु ज्ञानयागु अधिकतायागु कारणं ज्या सिद्ध जुइ ।

वं उगु मुलुयात छगः बत्ताचाय् तल । अले वयात म्हिचाय् तथा उगु गामय् वन । वं अन नकःमिया नायोयागु छें न्यना वया लुखा क्वसं दना मुलुया विज्ञापन यायां “सु दु गुम्हसिनं जिक्के थुगु मुलु न्याइ ?” धका ततःसकं हाला न्हापांगु गाथा धाल -

“अकक्कसं अफरुसं, खरधोतं सुपासियं ।
सुखुमं तिखिणग्गञ्च, को सूचिं केतुमिच्छती’ति” ॥

“सुनां थ्व क्वाचु मजूगु, गोलागु, भिंगु, बांलागु, ल्वहँचां बुया तःगु, चूलुसे च्वंगु अले च्वामुगु च्चका दुगु मुलु न्याइ ?”

वं हानं थःगु वस्तुया विज्ञापन यायां हानं मेगु गाथा छपु धाल -

“सुमज्जञ्च सुपासञ्च, अनुपुब्बं सुवट्ठितं ।
घनघातिमं पटिधद्धं, को सूचिं केतुमिच्छती’ति” ॥

“व सु ? गुम्हस्यां थ्व बांलागु च्वतुच्चला तःगु बांलागु हवः प्वाः दुगु छसिंकथं गोलागु (वस्त्र आदिलय्) दुहाँ वनिगु व बःलागु मुलु न्याइ ?”

व हे इलय् उम्ह म्हचाय्मचां बौयात जा नकेधुंका आराम बिइत लासाचाय् गोतुइका ताइबःसि हःया पंखां गाला च्वंगु जुया च्वन । वं बोधिसत्त्वयागु नायुगु सः ताबले वयागु दुनुगलय् दुने थ्यंक नायुगु लापाय् थार्ये जुल अथवा द्वःच्छिग घलं मोल्हुइबले त्यानुगु लंथे जुल । वं मती तल- 'सु थ्व गुम्ह थपाय्स्कं नायुगु सलं नकःमितय्गु गामय् मुलु म्यु वया च्वंम्ह ? जिं सिइके माल, व छाया वःगु खः ?' वं ताइबःसि हःया पंखा बँय् तथा बार्दली पिहाँ वया वलिसे खँ ल्हाःवल । बोधिसत्त्वयागु संकल्प पूवनीगु जुया च्वन । व वया नितिं उगु गामय् वःगु खः । अले वलिसे हे तुं खँल्हाबल्हा याना च्वन - "ल्याय्म्हम्ह दाइचा ! सारा राष्ट्रवासीपिं मुलु आदि माल धाःसा थुगु गामय् वइ । छ मूर्ख जूगुया कारणं नकःमितय्गु गामय् मुलु म्यु वया च्वन । यदि न्हिच्छि यंकं मुलुयागु विज्ञापन याना हाला च्वंसां छंगु ल्हातं सुनानं मुलु काःवइ मखु । यदि मिइ माःसा मेगु गामय् हँ ।" वं निपु गाथात धाल -

“इतोदानि पतायन्ति, सूचियो बळिसानि च ।
कोयं कम्मरगामस्मि, सूचिं विक्केतुमिच्छति ॥

“इतो सत्थानि गच्छन्ति, कम्मन्ता विविधा पुथू ।
कोयं कम्मरगामस्मि, सूचिं विक्केतुमिच्छतीति” ॥

“थुगु हे गामं मुलुत व मेमेगु ज्याभत पिने वना च्वन । व सु खः ? गुम्हसिनं नकःमितय्गु गामय् मुलु मिइ मास्ति वय्का च्वन ?”

“थ्व हे गामं शस्त्र व अनेक प्रकारयागु ल्वाभत पिने वना च्वन । व सु खः ? गुम्हसिनं नकःमितय्गु गामय् मुलु मिइगु उचित ताय्का च्वन ?”

बोधिसत्त्वं वयागु खँ न्यना “भद्रे ! छं मस्यूगुलिं जक थये धया च्वंगु खः” धया वं निपु गाथात धाल -

“सूचिं कम्मरगामस्मि, विक्केतब्बा पजानता ।
आचरियाव जानन्ति, कम्मं सुकतदुक्कटं ॥

“इमज्जे ते पिता भद्रे, सूचिं जज्जा मया कतं ।
तया च मं निमन्तेय्य, यच्चत्थज्जं घरे धनन्ति” ॥

“बुद्धि दुपिं मनूतय्सं मुलु नकःमितय्गु गामय् हे मिइ माः । शिल्पयागु गुण दोष उकिया आचार्यपिंसं जक स्यू ।”

“हे भद्रे ! यदि छिमि अबुं जिं दय्कागु खः धका सिल धाःसा वं जित छ मबिइ हे मखु, अले छेय् च्वंगु धन नं जित हे बिइफु ।”

नायोम्ह नकःमिं वयागु सकतां खँ न्यना च्वंगु जुया च्वन अले म्हचाय्पाके न्यन - “मै ! छ सुलिसे खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“बा ! छम्ह मनुखं मुलु म्यु वया च्वन, वलिसे ।”

“वयात सःति ।”

व वना वयात सःता हल । बोधिसत्त्वं छेय् दुहाँ वल अले नायोम्ह नकःमियात प्रणाम याना छुखेलिक्क च्वना वं न्यन - “गन गामय् च्वंम्ह खः ?”

“फलानागु गामय् च्वंम्ह खः अले फलानाम्ह नकःमिया काय् खः ।”

“थन छु यायेत वयागु ? हति सा, छंगु मुलु छको स्वये ।”

बोधिसत्त्वं सकसिया न्ह्योने थःगु गुण क्यनेगु इच्छां धाल - “छु याकचा च्वना स्वयेगु पलेसा बरु सकलें मुंका स्वःसा बेश मजुइला ?”

वं “ज्यू” धया सकलें नकःमितय्त छथाय् मुंका इमिसं भुनेवं धाल - “तात ! हतिसा, जिमिसं छंगु मुलु स्वये ।”

“आचार्य ! (नया मुगः) छगः व लः दुगु केंया थल छगः काय्के छ्वया बिया दिसँ ।

वं काय्के छूवत । बोधिसत्त्वं बत्तां मुलु पुस्पा (घर) समेत लिकया बिल । नायोम्ह नकःमिं उकिं मुलु लिकया न्यन - “तात ! थ्व मुलु ला ?”

“थ्व मुलु मखु, थ्व ला मुलुया घर (छें) खः ।”

वं उखें थुखें आपालं स्वत, वं च्वका नं मसिल प्वःका नं मसिल ।

बोधिसत्त्वं लुसिं मुलुया पुस्पा (घर) लिकया जनतायात ‘थ्व मुलु खः’ ‘थ्व मुलुया छें खः’ धया मुलु आचार्ययात बिल अले मुलुया छें आचार्यया तुती तया बिल । हानं वं धाल - “तात ! थ्व मुलु खः ला ?” धाबले ‘थ्व नं मुलु मखुनि, थ्व ला मुलुया छें हे तिनि’ धया वयात नं लुसिं लिकया खुको तक मुलुघर लिकया नायोम्ह नकःमिया तुती तया बिल । मुलु ल्हातय् तया बिल । द्वलंद्रः नकःमित (आश्चर्य जुया) ल्हाःया पतिंचा न्याय्कल अले वसः आक्सय् वांछ्वल ।

अनलि नायोम्ह नकःमिं न्यन - “तात ! थ्व मुलु गुलि तक बःला ?”

“तात ! छम्ह बःलाम्ह मनूखं मुगः ल्हवना केंयागु थलय् लः तया मुलुया च्वकाय् (दथुइ) निफ्रिकिं दाय्कि ।”

वं अथे हे याना मुलु च्वकाय् दाय्कल । उगु मुगलं दाःबले मुलु सँगोछि हे उखे थुखे मजूसे तप्यना च्वन । सकलें नकःमित कालाकुलु हाला हल - “जिमिसं थ्वयां न्ह्यो थुजाम्ह नकःमि दइ धका न्यनागु तकं मदु ।” इमिसं पतिंचा न्याय्कल, वसः आक्सय् वांछ्वल ।

नायोम्ह नकःमिं म्हचाय् सःता व हे परिषद्या दथुइ ‘थ्व जिमि म्हचाय् मय्जु छंत हे योग्य जू’ धया लः हाय्का वयात बिया बिल । लिपा जूबले उम्ह नायोम्ह नकःमि सिइ धुंका व उगु गामय् नायोम्ह नकःमि जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् नकःमि म्हचाय्मचा राहुलमाता खः । पण्डित नकःमिपुत्र जुलसा जि हे खः ।

३८८. तुण्डिल जातक

“नवछन्नकेदानि ...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् सिइ खना ग्याम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व श्रावस्तीवासी कुलपुत्र खः (बुद्ध) शासनय् प्रव्रजित जूसां नं व सिइ खना ग्याः । भतिचा जक सिमा हः फिरिक संसां, गंगु सिमा कचामचा कुतुं वःसां, भंगःपंछित, पशुतथेंजापिनिगु सः ताःसां मरण भय खना थारा न्हुया ग्याना प्वाथय् बाणं कःम्ह खराचारें म्ह खाका जुइगु जुया च्वन । भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खँ पिकाल - “आयुष्मानपिं ! फलानाम्ह भिक्षु सिइ खना साप ग्याः । भतिचा सः वःगु ताःसां नं म्ह खाका बिस्यूं वनी । सत्त्वपिनिगु मरण जुलसा ध्रुव खः, जीवन जुलसा अध्रुव खः । उकिं हे (भी सकसिनं) थुजागु खँय् ध्यान विइमाः, मखुला ?”

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ लहाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

उम्ह भिक्षुयात सःतके छ्रवया “भिक्षु ! धात्थें छु छु सिइ खना ग्याम्ह खः ला ?” धका आज्ञा जुया बिज्यायेवं “खः, भन्ते !” धका बित्ति यात । “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं थ्व सिइ खना ग्याम्ह खः ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व फांयागु गर्भय् प्रवेश यात । गर्भ परिपक्व जुइवं मिसाम्ह फां निम्ह कायूपित जन्म बिल । छन्हु इमित ब्वना फांया माम्ह छगू गालय् दचना च्वन । अले वाराणसीया ध्वाखाया लिक्क गांयाम्ह छम्ह बुरी कपाय्या बालीं दालाय् जायक कपाय् तथा बैय् तुतां चुचुं वया च्वन । तुतांया सः ताया मरण भयं भयभीत जुया फांया मामं थःम्ह मस्त त्वःता बिस्यूं वन । बुरी फांया मस्त खना पुत्रस्नेह उत्पन्न जुया दालाय् तथा छेंय् यंका तःधिकम्हसित महातुण्डिल व चिधिकम्हसित चूलतुण्डिल धयागु नां तथा इमित काय्थें याना लहिना तल ।

लिपा इपिं तःधिक जुया ल्हवना वल । इमित दां कया म्यू धाःसां बुरी “थुपिं जिमि काय् बराबरपिं खः” धया सुयातं मम्यू । अले छगू उत्सवया दिनय् अय्ला त्वना ला फुइवं ‘गनं ला कया हये फइ ?’ धका धूर्ततय्सं बिचाः याना स्वबले बुरीया छेंय् फांत दुगु खँ सिइका अय्ला ज्वना अन वना “अजि ! दां कया थ्व फां जिमित व्यु” धका धाल ।

“तात ! म्वा, बिइ मखु । ला नयेत न्याःवपित नं काय्पिं मिइपिं सुं दइला ?” धका बुरी अस्वीकार यात ।

“अजि ! मनूतय् फांत काय्पिं दइ मखु” धका धूर्ततय्सं धाल । “जिमित ब्यु” धका बारम्बार धाल नं काये मफुसैलि बुरीयात अय्ला त्वंकल । अले अय्लाखं कासैलि “अजि ! फांतय्सं छु हे याइ ? दां कया खर्च बर्च या” धया वयागु ल्हातय् कार्षापण प्वःचिका बिल ।

कार्षापण कया वं धाल - “तात ! महातुण्डिलयात ला बिइ मखु, चूलतुण्डिलयात यंकि ।”

“व गन दु ?”

“व अन भालय् दु ।”

“सः ब्यु ।”

“नकेगु वस्तु छुं मदु ।”

“ध्यबा बिया देमां छथल जा न्याना हति ।”

जा कया लुखाय् तया तःगु फांयात नकीगु द्रोणी (खरखनाय्) जाय्का द्रोणी लिक्क बुरी दना च्वन । स्वीम्हति धूर्तत नं ल्हातं स्वाल्पाय् ज्वना अन हे दना च्वन ।

“तात ! चूलतुण्डिल ! वा, वा ।” धया वया सः बिया सःतल ।

थ्व खँ न्यना महातुण्डिलं “थौ तक जिमि मामं चूलतुण्डिलयात सःतूगु मदुनि । जित हे न्हापां सःतिइगु खः । अवश्य नं थौ जिमिगु नितिं भय उत्पन्न जुल जुइमा” धका सिइका काल ।

किजायात सःता वं धाल - “तात ! मानं छंत सःता च्वन । वना न्हापां सिइकि ।”

व भालं पिहाँ वया द्रोणी लिक्क इपिं दना च्वंगु खना “थौ जिगु मरण जुइ” धका सिइका मरण भयं ग्याका लिहाँ वया दाइयाथाय् वया म्ह खाका दना च्वने मफया भ्वाक्क भोसूवन ।

वयात खना “तात ! थौ छ थर थर खाना च्वन, गोतुवना च्वन, दुहाँ वनेगु थाय् माला च्वन, थ्व छु याना च्वनागु ?” धया महातुण्डिलं न्यन । अनलि थःम्हं खंगु कारण कक वं न्हापांगु गाथा धाल -

“नवछत्रकेदानि दिव्यति, पुण्णायं दोणि सुवामिनी ठिता ।

बहुके जने पासपाणिके, नो च खो मे पटिभाति भुज्जितु’न्ति” ॥

“थौ न्हुगु कथंया नसा तया तल । थुगु द्रोणी (बाताय्) जाय्क जा दु अले आर्या नं लिक्क दना च्वंगु दु । ल्हातय् स्वाल्पाय् ज्वना आपालं मनूत नं दना च्वंगु दु, उकिं हे दना च्वपिं इपिं व थ्व जा नं नये मास्ति मवः ।”

वयागु खँ न्यना महासत्वं “तात ! चूलतुण्डिल ! थन च्वना जिमि मामं फांत लहिना तल । गुगु कारणं ल्हयूगु खः व वयागु मतलव थौ पूरा जुइ त्यंगु दु । छं चिन्ता याये मते ।” धया बुद्धलीलाद्वारा मधुरस्वरं धर्मदेशना यायां निपु गाथात धाल -

“तससि भमसि लेणमिच्छसि, अत्ताणोसि कुहिं गमिस्ससि ।

अप्पोस्सुक्को भुज्ज तुण्डिल, मंसत्थाय हि पोसिताम्हसे ॥

“ओगह रहदं अकहमं, सब्बं सेदमलं पवाहय ।
गणहाहि नवं विलेपनं, यस्स गन्धो न कदाचि छिज्जती’ति” ॥

“छ ग्याना च्वन । छ भ्रमित जुया च्वन । छं शरणस्थल माला च्वन । रक्षा याइपिं सुं मदु । गन वनेगु ? हे तुण्डिल ! च्यूता मकासे जा न । लाया नितिं हे भीत लहिना तःगु खः ।”

“भ्यातनाः मदुगु पुखुली कुहाँ हूँ । चःतिं प्यागु खितिन दक्वं सिला छूव । न्हूगु विलेपनं बु । गुकियागु नस्वा गुबलें तना वनी मखु ।”

दशपारमितायात संस्मरण याना मैत्रीपारमितायात न्ह्योने तया न्हापांगु वाक्य न्वंवाये साथं उगु सः भिनिगू योजन दुगु वाराणसी छगुलिं फैले जुल सः तायेसाथं हे जुजु, उपराज आदि याना वाराणसीवासीपिं भेला जूवल । मवःपिंसं छेंय हे च्वना न्यन । राजपुरुषपिंसं भाल सफा याना भूमि माथं वंका फि लात । धूर्ततयूत अय्लाखं त्वःतल । स्वाल्पायू त्वःता धर्मया खँ न्यना दना च्वन । बुरीयात नं अय्लाखं त्वःतल । महासत्त्वं महाजनपिनि दथुइ चूलतुण्डिलयात धर्मदेशना बिइगु यात ।

दाइया खँ न्यना चूलतुण्डिलं ‘जिमि दाइनं थथे धया च्वन । परन्तु जिमिगु वंशयू पुखुली कुहाँ वना मोल्हया चःतिं पिहाँ वःगु खिति सिलेगु, पुलांगु विलेपनयात सिला न्हूगु विलेपनं बुइगु धयागु न्हापा गुबलें जूगु मदु । छु कारणं दाइनं जित थथे धाःगु जुइ ?” धका खँ न्यनेत प्यपुगु गाथा धाल -

“कतमो रहदो अकहमो, किंसु सेदमलन्ति वुच्चति ।
कतमञ्च नवं विलेपनं, यस्स गन्धो न कदाचि छिज्जती’ति” ॥

“भ्यातनाः मदुगु पुखू धयागु छु ? छुकियात चःतिं प्याःगु खिति धाइ ? न्हूगु लेपन धयागु छु खः ? गजागु नस्वाः (गन्ध) गुबलें तनी मखुगु ?”

किजायागु खँ न्यना - “अथे जूसा न्हायूपं बिया न्यं” धया बुद्धलीलां धर्मदेशना यायां महासत्त्वं थुपिं गाथात धाल -

“धम्मो रहदो अकहमो, पापं सेदमलन्ति वुच्चति ।
शीलञ्च नवं विलेपनं, तस्स गन्धो न कदाचि छिज्जति ॥

“नन्दन्ति सरीरघातिनो, न च नन्दन्ति सरीरधारिनो ।
पुण्णाय च पुण्णमासिया, रममानाव जहन्ति जीवित’न्ति” ॥

“यः किजा ! धर्म भ्यातनाः मदुगु पुखू खः । पापयात चःतिं प्याःगु खिति धाइ । शील हे न्हूगु विलेपन खः । उकियागु नस्वाः गुबलें तनी मखु ।”

“प्राणी हत्या याइपिं मनूत जुलसा न्ह्याइपु तायूका च्वं च्वनी । परन्तु शरीरधारीपिं (जुलसा) मरण खना न्ह्याइपु ताये फइ मखु । गुणं पूर्णं जूपिं प्राणीपिं पुन्हीया चाया इलयू न्ह्याइपु तायूका च्वनीथें (थःगु) प्राण नं परित्याग याइ ।”

थुकथं बुद्धथें मधुरस्वरं महासत्त्वं धर्मदेशना यात । लाखौं महाजनपिंसं चुटकी न्यायकल । कापः नं आक्सयू वंछूवत । साधुकार शब्दं आकाश गुञ्जायमान जुल ।

वाराणसी जुजुं बोधिसत्त्वयात राज्यद्वारा पूजा यात । बुरीयात यश प्रदान यात । उपिं निम्हसिनं सुगन्धित लखं मोल्हुइका वसतं पुंका गःपतयू मणिरत्नादिं अलंकृत याना नगरयू यंका पुत्रया थासयू तया महान परिवारपिलिसे तुं लहिना तल ।

बोधिसत्त्वं जुजुयात पञ्चशील विल । सकल वाराणसीवासीपितं व काशी राष्ट्रवासीपिसं शीलयागु पालन यात । महासत्त्वं पक्षया दिं खुन्हु धर्मदेशना यायेगु यात । न्यायाधीश जुया ल्वापु छिने यात । व दुबले जक मखु लिपा तकं ल्वापु धयागु जु हे मजुल ।

लिपा जुजु परलोक जुल । वयागु शरीरकृत्य यायेधुंका न्यायालयय् सफू च्चका महासत्त्वं 'थुगु सफू स्वया मुद्दा छिने या' धया अववाद विया सकसितं ख्वय्कुं ख्वय्कुं चूलतुण्डिलयात ब्वना जंगलय् लिहां वन । बोधिसत्त्वयागु थुगु उपदेश ख्वीद्वल वर्ष तक च्वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उम्ह सिइ खना ग्याम्ह भिक्षु सोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् जुजु आनन्द खः । चूलतुण्डिल सिइ खना ग्याम्ह भिक्षु खः । परिषद् बुद्ध-परिषद् खः । महातुण्डिल जुलसा जि हे खः ।

- * -

३८९. सुवण्णकक्कटक जातक

Dhamma Digital

“सिङ्गीमिगो...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आनन्द स्थविरं वसपोलया (थःगु) नितिं थःत उत्सर्ग याःगु खँयात कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

धनुर्धारीतयूत ज्या ब्वया स्याके हःगु खँ खण्डहाल जातक (जा. नं. ५४२) स वइतिनि, अले (किसियागु) गर्जन चूलहंस जातक (जा. नं. ५३३) स कना तःगु दु । उगु इलय् धर्मसभाय् भिक्षुपिसं खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! धर्मया भण्डागारिक आनन्द स्वविरं शैक्षज्ञान प्राप्त याना धनपालक (किसि) यात खना सम्यक्सम्बुद्धया नितिं थःगु जीवन पाना बिज्यात ।

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं आनन्दं जिगु नितिं थःगु जीवन पाःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा राजगृहपाखें पूर्वपाखे सालिन्दिय धयागु छगू ब्राह्मण गां दु । उगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म उगु गामय् छगू कृषक ब्राह्मण परिवारय् जुल । तःधिक जुइवं परिवार (कुटुम्ब) दुम्ह जुया वं उगु गांया पूर्वउत्तर दिशाय् मगध (राज्य) या बुँइ द्वःच्छ करीष दुगु बुँ ज्याना च्वन । छन्हु व ज्यामित ब्वना बुँइ वन । ज्यामितय्त हल जोते या धया खाः सिलेत बुँया फुसय् छगू तःधंगु दहलय् वन । उगु दहलय् छम्ह बांलाम्ह कःलि छम्ह च्वं च्वंगु दु, स्वये हे यइपुसे, मन हे ल्वःवंम्ह । बोधिसत्त्व वा च्वला दहलय् कुहाँ वन । वं खाः सिला च्वंगु इलय् कःलि लिक्क वल ।

वं वयात कया थःगु गाय् तया हया बुँइ ज्या सिधयेवं छेंय् लिहाँ वने त्यंगु इलय् व हे दहलय् त्वःता बिल । अबलेनिसें बुँइ वइबले उगु दहलय् वना कःलियात थःगु गाय् तया हयेधुंका जक बुँइ स्वःवनेगु यात । इमि छम्हं मेम्हसिया क्वातुकक विश्वास जुल ।

बोधिसत्त्व न्हिन्हं बुँइ वना च्वन । वयागु मिखाय् न्यागू दरबार व स्वंगू मण्डल बांलाक खने दुगु जुया च्वन । वयागु बुँया फुसय् ताइबःसि मा छमा दु । अन कोतय् स्वैय् च्वना च्वंम्ह मिसाम्ह क्वःया वयागु मिखा खंबले मिखा नयेगु इच्छा (दोहद) जुल । वं थःम्ह क्वःयात धाल - “स्वामी ! जित इच्छा (दोहद) जुल ।”

“गजागु इच्छा (दोहद) ?”

“उम्ह ब्राह्मणयागु मिखा नये मास्ति वल ।”

“तःसकं हे थाकुगु इच्छा उत्पन्न जुल । सुनां हये फइ ?”

“जिं स्यू, छं हये फइ मखु धका । थुगु सिमा भचा उखे छगू प्वाल्य हाकुम्ह सर्प च्वं च्वंगु दु । वयागु सेवा या । वं न्याना स्याना बिइ । अले छं वयागु मिखा लिक्का हये फइ ।”

वं “ज्यू” धका स्वीकार यात । अबलेनिसें हाकुम्ह सर्पयागु सेवा याना च्वन । बोधिसत्त्वं वा पुसा तया तःथाय् वा पुसा (प्वाचा) बुया वबले कःलि नं तःधि जुल ।

छन्हु सर्प क्वःयात धाल - “पासा ! छं न्हिन्हं जिगु सेवा याना च्वन । छंगु नितिं जिं छु याये माल ?”

“स्वामी ! छंम्ह भौया मनय् थुगु बुँ थुवाया मिखा नयेगु दोहद जुल । जिं छंगु कृपां वयागु मिखा काये फइला धका छंत सेवा याः वया च्वनागु खः ।”

सर्प वयात ‘थ्वला अपायसकं थाकुगु खँ मखु’ धया आश्वासन बिल । कन्हेखुन्हु बुँइ घांसय् दुने सुला ब्राह्मण वइगु लैपुइ च्वना पिया च्वं च्वन ।

बोधिसत्त्व न्हापां दहलय् वन, खाः सिल । अले स्नेहया कारण लुँया रंगथें जाम्ह कःलियात घयपुना गां हिना बुँ स्वया वल । सर्प वयात खनेसार्थं याकनं ब्वाय् वया म्हय् न्यावल । अबले हे बोधिसत्त्व बैय् गोतुवन । सर्प प्वाल्य् बिस्यू वन । बोधिसत्त्व गोतुवंगु, लुँथें च्वम्ह कःलि गां पिहाँ वःगु व क्वः वया बोधिसत्त्वयागु छाती जू वःगु पाय्छि छगू धुंका मेगु जूगु (घटना) जुल । क्वः जुना मिखा क्वायेत त्वा ल्हवन । कःलिं बिचाः यात - ‘थ्व क्वःया कारणं जिमि पासा खतराय् लात । थ्वयात ज्वन

धाःसा सर्प वइ । वं कापुल्लिं ज्वनेथे क्वःया गःपतय् न्याक्क ज्वना भचा छ्वासुका बिल । क्वः
चिल्लायदंक हाल - “पासा ! जित छाया त्वःता बिस्युं वना च्वनागु ? थ्व कःलिं जित सास्ति याना च्वन ।
जि सिइ न्हयो थ्यंकः वा ।” वं सर्पयात सःतेत न्हापांगु गाथा धाल -

“सिङ्गीमिगो आयतचक्खुनेत्तो, अट्टित्तचो वारिसयो अलोमो ।
तेनाभिभूतो कपणं रुदामि, हरे सखा किस्स नु मं जहासी’ति” ॥

“लुंया वर्ण दुम्ह, ततःगोगु मिखा दुम्ह क्वे व छ्चंगु दुम्ह, लखय् च्वनिम्ह, सँ मदुम्ह कःलि खः ।
थ्वं ज्वंका जि दुःखी जुया ख्वया च्वं च्वना । अय् पासा ! छं जित छाया त्वःता वनागु ?”

शास्तां थुगु खँ कनेत अभिसम्बुद्ध जुया विज्यायेधुंका निपुगु गाथा आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

“सो पस्ससन्तो महता फणेन, भुजङ्गमो कक्कटमज्झपत्तो ।
सखा सखारं परितायमानो, भुजङ्गमं कक्कटको गहेसी’ति” ॥

“पासां पासायात ग्वाहालि यायेया नितिं उम्ह सर्प तःधंगु फना फइले याना वेगं सासः ल्हाना फुई
फुई याना कःलि दुथाय् थ्यंकः वल । कःलिं सर्पयात नं ज्वन ।”

कःलिं सर्पयात ज्वना तःगु भतिचा छ्वासुका बिल । सर्प बिचाः यात - ‘कःलि धयाम्हं क्वःयागु
ला मनः, न सर्पयागु हे ला नः । वं जिमित छाया ज्वना च्वन ? थ्व खँ न्यनेत व स्वपुगु गाथा धाल -

“न वायसं नो पन कण्हसप्पं, घासत्थिको कक्कटको अदेय्य ।
पुच्छामि तं आयतचक्खुनेत्त, अथ किस्स हेतुम्ह उभो गहीता’ति” ॥

“कःलिं क्वःयात व सर्पयात नयेया नितिं ज्वंगु खः हे मखु । हे तःगोगु मिखा दुम्ह कःलि ! जिं
न्यना च्वना - छाया छं जिपिं निम्हसितं ज्वना तयागु ?”

कःलिं ज्वनेमाःगु कारण कंसे निपु गाथात धाल -

“अयं पुरिसो मम अत्थकामो, यो मं गहेत्वान दकाय नेति ।
तस्मिं मते दुक्खमनप्पकं मे, अहञ्च एसो च उभो न होम ॥

“ममञ्च दिस्वान पवद्धकायं, सब्बो जनो हिंसितुमेव मिच्छे ।
सादुञ्च थूलञ्च मुदुञ्च मंसं, काकापि मं दिस्व विहेठयेय्यु’न्ति” ॥

“थुम्ह मनू जिमि हितैपी खः । थ्वं जित ज्वना दहलय् तया बिइ । व सिना वन धाःसा जित
तःसकं दुःख जुइ । थ्व व जि - निम्हं ल्यं दइ मखु । जिगु बढे जुया वःगु म्ह खना दक्कसिनं जित स्याये
मास्ति वय्का च्वन । कोतय्सं तकं, थ्वयागु ला सवा दइ, ला पाय् पाय् दइ, अले नाइसे च्वनी धका
बिचाः याना जित सास्ति याइ ।”

वयागु खँ न्यना सर्प मती तल - ‘छ्गू उपाय याना थ्वयात भंग लाना क्वःयात व थःत तोतका
बिइ माल’ धका खुपुगु गाथा धाल -

“सचेतस्स हेतुम्ह उभो गहीता, उट्ठातु पोसे विसमावमामि ।
ममञ्च काकञ्च पमुञ्च खिप्पं, पुरे विसं गाब्भमुपेति मच्च’न्ति” ॥

“यदि ध्वयागु कारणं याना निम्हसितं ज्वना तयागु खःसा शुम्ह मनु दना थ वयेमा । जिं ध्वयाके च्वंगु विष चुसे याना काये । जित व क्वःयात याकनं त्वःता व्यु । शुरु शुरुइ मनूयाके विष याकनं हे तिब्रं चढे जुइगु खः ।”

वयागु खँ न्यना कःलिं बिचाः यात ‘ध्वं जित भंगः लाना निम्हं बिस्सू वनेत स्वया च्वन । थुमिसं जिगु उपाय कुशल मस्सू । जिं थःगु तुति काकय् भचा छ्वासुका बिये गुकिं याना सर्प सने फइ, क्वःयात ला त्वःते हे मखु ।’ वं न्हेपुगु गाथा धाल -

“सप्यं पमोक्खामि न ताव काकं, पटिबन्धको होहिति ताव काको ।
पुरिसञ्च दिस्वान सुखिं अरोगं, काकं पमोक्खामि यथेव सप्य’न्ति” ॥

“सर्पयात त्वःता च्वना । क्वःयात धाःसा मखु । क्वःयात अबलेतक बन्धक तया तये गुबलेतक उम्ह मनूयात सुखी व निरोगी जूगु खना सर्पयातथें तुं क्वःयात नं त्वःता बिये ।”

थुलि धया सर्प सने ज्याछिं क थःगु तुति काकय् भतिचा छ्वासुका बिल । सर्प विष चुसे याना बोधिसत्त्वया म्हायात विषरहित याना बिल । व सुखी जुया स्वाभाविक अवस्थाय् वल । कःलिं बिचाः यात - ‘थुपिं निम्हं म्वाना च्वन धाःसा जिमि पासायात कल्याण जुइ मखु । थुपिं निम्हसित स्याना बिये माल ।’ वं कैचिं पलेस्वाया दहँ ध्यनेथें थःगु तुति काकयनं निम्हसियागु छ्चौं ध्यना स्याना बिल । मिसाम्ह क्वः नं बिस्सू वन । बोधिसत्त्व सर्पया म्हायात कथिं तक्यंका भाःया ल्यूने वांछ्रवये यंकल । लुँथें जाम्ह कःलियात दहलय् त्वःते यंकल । मोल्हुया सालिन्दिय गामय् तुं लिहाँ वल । अबलेनिसें कःलिलिसे विश्वास भन् हे क्वातुसे च्वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना अन्तिम गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“काको तदा देवदत्तो अहोसि, मारो पन कण्हसप्यो अहोसि ।
आनन्दभद्दो कक्कटको अहोसि, अहं तदा ब्राह्मणो होमि सत्था’ति” ॥

“को उगु इलय् देवदत्त खः । मार हाकुम्ह सर्प, आनन्द भद्र कःलि खः । जि अबले अन जुलसा ब्राह्मण जुया च्वना ।”

सत्ययागु अन्तय् आपालं स्रोतापन्न आदि जुल । मिसाम्ह क्वःयागु खँ गाथाय् धया तःगु मद्दु - व चिञ्चामाणविका खः ।

३१०. मरहक जातक

“सकुणो मरहको नाम-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आगन्तुक सेठ छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती आगन्तुक-सेठ धयाम्ह धनीम्ह साहु छम्ह दु । वं थःम्हं नं साक्क नये त्वने मयाः, मेपिंत नं छुं मब्यू । थीथी प्रकारयागु स्वादिष्ट भिभिगु भोजन न्ह्यच्याके हःसां वं नइ मखुगु जुया च्वन । चक्की जा व पाउंगु जा नइगु जुया च्वन । नायुगु रेशमयागु वसतय् बास वःगु सुगन्ध तथा हःगु वसः मपुंसे छखे तथा क्वाचुगु, मोटागु, ख्वातूगु वसः पुनिगु जुया च्वन । आजानिय सल जोते याना, मणि व स्वर्ण विचित्रगु रथ न्ह्योने तये हःसां उकियात चिइका सिमा हःयागु कुसा दुगु, सिं त्याकं दय्का तःगु भ्वाथगु रथय् च्वना जुइगु जुया च्वन ।

वं जन्मकाछिं दानादि पुण्यकर्ममध्ये छता हे मयाः अले सिना वनालि रोख व नरकय् जन्म जूवन । वयागु अपुताली धन जुजुया सेनातय्सं न्हेन्हु न्हेचातक ल्हया लाय्कुली तये यंकल । धन सम्पत्ति जम्मां ल्हये सिधयेधुंका सुथेया भोजन धुंका जुजु जेतवनय् वन । शास्तायात वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत । शास्तां न्यना बिज्यात - “छाय् महाराज ! बुद्धयागु सेवाय् मवयागु ?”

“भन्ते ! श्रावस्ती आगन्तुक सेठ सित । वयागु थुवा मदुगु धन जिभिगु छेंय ल्हय्केत जक हे न्हेन्हु लगे जुल । वं थुलिमच्छि धन प्राप्त याना नं न थःम्हं नये त्वने यात न मेपिंत बिल । वयागु धन राक्षसतय्सं सुरक्षा याना तःगु पुख्थें जुया च्वन । थपाय्सकं नुगःस्याम्ह कंजुस अपुण्यवान्म्ह मनूयाके थुलिमच्छि धन गनं जक वल ? धन भोग यायेगु इच्छा छाया मजूगु ?”

“महाराज ! धन दइगु व धन भोग मयायेगु निगुलिं वयागु कर्मया फल खः ।”

जुजुं प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् वाराणसी सेठ अश्रद्धावान्म्ह व नुगस्याःम्ह जुया सुयातं बिइ मखुम्ह, सुयातं नके त्वंके याइ मखुम्ह जुया च्वन । वं छन्हु राजदरवारय् वना च्वंगु इलय् नगरय् भिक्षा बिज्याना च्वंम्ह प्रत्येकबुद्धयात खना वन्दना याना न्यन - “भन्ते ! भिक्षा दत ला ?” “सेठ ! भिक्षा वया च्वना तिनि ।” धका धया बिज्यायेवं सेठं (थः) मनूयात धाल - “हँ, वसपोलयात छेंय व्वना यंका जिभिगु पलंगय् फेतुका जिभिगु नितिं तयार याना तःगु भोजन हया पात्र जाय्क तथा व्यु ।”

वं प्रत्येकबुद्धयात छेय् यंका फेतुका सेठया जहानयात धाल । वं थीथी प्रकारयागु स्वादिष्ट भोजनं पात्र जाय्का प्रत्येकबुद्धयात बिल । वसपोलं भोजन ज्वना सेठया छेनं पिहाँ वया लैय् बिज्यात ।

सेठं राजदरबारं लिहाँ वःबले वसपोलयात खना न्यन – “भन्ते ! भोजन दत ला ?”

“महासेठ ! दत ।”

वं पात्र स्वबले वया मन लयताये मफुत । मती तल – ‘थुगु भोजन जिमि ज्या याइपित ब्यूगु जूसा इमिसं न्ह्याक्व थाकुगु ज्या जूसां याना बिइगु जुइ । “घाः, सितिं बिइका ! जिगु नोक्सानी जुल ।” वं स्वंगूगु चेतना मनय् थने मफुत । दान वयात जक महाफल दइ गुम्हसिनं स्वतां चेतनाया पूर्ति याये फु ।”

“पुब्बेव दाना सुमना भवाम, ददम्पि वे अत्तमना भवाम ।
दत्वापि वे नानुत्पाम पच्छा, तस्मा हि अम्हं दहरा नमिय्यरे ॥

“पुब्बेव दाना सुमनो, ददं चित्तं पसादये ।
दत्त्वा अत्तमनो होति, एसा यज्जस्स सम्पदा” ॥

“दान (बिये) न्ह्यो नं प्रसन्न मन जुइमाः, दान बिया च्वंगु इलय् नं मन प्रसन्न जुया च्वनेमाः, बिइधुंका नुगः मछिंके मज्यू उकिं जिमिगु (थन बौ दतले) काय् सिइ मखु ।”

(जा. नं. १. १०. ९५)

“दान बिइ न्ह्यो प्रसन्न मन जु, बिया च्वंगु इलय् चित्त प्रसन्न या, बिइधुंका नं प्रसन्न जुया च्वं – थ्व हे (दान) यज्ञया सम्पत्ति खः ।”

(अं. नि. २. ६. ३७ व प्रेतवत्थु ३०५)

“महाराज ! थुकथं आगन्तुक सेठं तगरसिखी प्रत्येकबुद्धयात दान ब्यूगु कारणं यक्व यक्व धन दय्कल, परन्तु चेतनायात पूर्णरूपं पवित्र (शुद्ध) याये मफुगु कारणं धनया उपभोग याये मखन (यायेगु मन मवन) ।”

“भन्ते ! वया काय् छाया मदुगु ?”

“महाराज ! काय् मदुगुया कारण नं व स्वयं हे खः ।”

वं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात –

मेगु (निगूगु) अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व चैय्गू करोड धन दुगु सेठ कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं मांबौयागु मृत्यु जुइधुंका किजायात नये त्वनेगु सुविधा बिया, परिवारया लालन पालन याना च्वं च्वन । वं छेक्वय् लुखाय् दानशाला दय्का महादान ब्युब्यु छेय् च्वं च्वन । वया काय् छम्ह दत ।

मचा न्यासि जुइ सयेवं वं कामभोगयागु दोष व अभिनिष्क्रमणय् कल्याण जुइगु खना कला काय्पिसहित सारा वैभव किजायात लःल्हाना “अप्रमादी जुया दान बिया च्वं” धका उपदेश बिया, ऋषि प्रब्रज्याकथं प्रब्रजित जुल । अले समापत्ति प्राप्त याना हिमालयय् वना च्वं च्वन ।

किजाम्हसिया नं काय् छम्ह दत । वं व तःधिक जुया वःगु खना मती तल - 'जिमि दाइया काय् म्वाना च्वन धाःसा छैयात निकु थले माली । दाइया काय्यात स्याना छ्वये माल ।' वं छन्हु वयात नदी यंका लखय् थुना स्याना बिल । व मोल्हया लिहाँ वबले दाइया कलां (भोतं) न्यन - "काय् गो ?" लखय् म्हिता च्वंगु, माला स्वयां लुया मवः ।" व ख्वल लिपा सुम्क च्वन ।

बोधिसत्त्वं थ्व खँ न्यना मती तल - "(ध्वयागु) थुगु ज्याखँ प्रकट याना क्यना बिये माल ।" वं आकाशं वया वाराणसी कुहाँ वया बांलाक वस्त्रादि मिले याना वयागु छेंक्वय् लुखाय् वःबले अन दानशाला मखना थुम्ह असत्पुरुषं दानशाला स्पंकेधुंकल धका सिइका काल । किजाम्हं दाजुम्ह थ्यंकः वल धयागु न्यना बोधिसत्त्वयात वन्दना याना महलय् यंका बांलाक साक्क भोजन याकल ।

भोजन यायेधुंका सुखपूर्वक खँल्हाबल्हा याना च्वंगु इलय् न्यन - "मस्त खने मद्दु । व गन वना च्वन ?"

"भन्ते ! व सिइ धुंकल ।"

"गुकथं ?"

"लखय् म्हिता च्वंगु । धाये मफु, गुकथं ?"

"असत्पुरुष ! छं छु मस्यूला ? छं थःम्हं यानागु ज्या छं हे मस्यूला ? छु छं थुगु कारणं वयात स्याना बियागु मखुला ?" छु छं राजा आदिपिसं नष्ट जुइ फुगु धनयात रक्षा याये फुला ? मय्हक भंगः व छंगु दथुइ छु फरक दु ?" बोधिसत्त्वं बुद्धलीलां उपदेश ब्युब्युं थुपिं गाथात धाल -

"सकुणो मय्हको नाम, गिरिसानुदरीचरो ।
पक्कं पिप्फलिमारुह, 'मय्हं मय्ह'न्ति कन्दति ॥

"तस्सेवं विलपन्तस्स, दिजसङ्गा समागता ।
भुत्वान पिप्फलिं यन्ति, विलपत्त्वेव सो दिजो ॥

"एवमेव इधेकच्चो, सङ्गरित्वा बहुं धनं ।
नेवत्तनो न जातीनं, यथोधिं पटिपज्जति ॥

"न सो अच्छादनं भत्तं, न मालं न विलेपनं ।
अनुभोति सकिं किञ्चि, न सङ्गहाति जातके ॥

"तस्सेवं विलपन्तस्स, मय्हं मय्हन्ति रक्खतो ।
राजानो अथ वा चोरा, दायादा येव अप्पिया ।
धनमादाय गच्छन्ति, विलपत्त्वेव सो नरो ॥

"धीरो भोगे अधिगम्म, सङ्गहाति च जातके ।
तेन सो किन्तिं पप्पोति, पेच्च सग्गे पमोदती'ति" ॥

"पर्वत, जंगल व पर्वतया कुना कापी च्वना जुया मय्हक भंगलं पाके जूगु पिफलिमाय् च्वना 'जिगु, जिगु' धका हाला जुया च्वनी ।"

"व थुकथं चिल्लायुदकं हाला च्वनिबले मेपिं भंगः बधान वया पिफलि फलत नया वनिगु जुया च्वन । उम्ह भंगः ख्वम्ह ख्वयातुं च्वनिगु जुया च्वन ।"

“थथे हे धन गुलिं गुलिं मनूतयसं आपालं धन मुंका थःमं नयेगु मयाः, थःथितिपिंत उचितकथं बिइगु व बिइकेगु नं मयाः ।”

“वं पुनेगु मयाः, नयेगु नं मयाः, स्वांमा क्वखायेगु नं मयाः, विलेपन बुइगु नं मयाः न त छुं गुगुं कथंयागु भोग सम्पत्ति हे वं स्वयं भोगे याः । वं थःथितिपिंत नके मब्बु, त्वंके नं मब्बु ।”

“थुकथं वं ‘जिगु, जिगु’ धका कय्च्याना च्वं च्वं ख्वया हाला च्वनिबले, कित जुजुं वयागु धन लुटे याना यंकी । कित खुं खुया यंकी । कित मयःमह अंशियारया ल्हातय् ला वनी । व मनू खालि ख्वया हाला जक च्वं च्वनी ।”

“धीर मनूखं भोग सम्पत्ति मुंका थःथितिपिंत नकी, त्वंकी । थुकिं याना वयात यशकीर्ति प्राप्त जुइ । अले मरणं लिपा स्वर्गय् न्ह्याइपु ताइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं वयात धर्मोपदेश बिया न्हापाथें तुं दान बिइके बिया हिमालयय् लिहां वना ध्यानावस्थित जुया ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “महाराज ! थुकथं आगन्तुक सेठं थःमह दाइया काययात स्याना वःगु कारणं वयात थुलि ईतक काय्महचाय् सन्तान मदुगु खः आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् किजा आगन्तुक सेठ खः । दाजुमह जुलसा जि हे खः ।

- * -

३९१. विज्जाधर जातक

“दुब्बण्णरूपं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लोकपकारीया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा महाकण्ह जातक (जा. नं. ४६९) स वइतिनि । उगु इलय् शास्तां – “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं तथागतं लोकोपकार याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात –

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व शक्र जुया च्वन । उगु इलय् छम्ह विद्याधर मन्त्रबलं बाचा इलय् वया जुजुया महारानीलिसे अनाचार याना च्वन । वया परिचारिकापिंसं खँ सिइवं लानिं जुजुयात धाःवन ।

“महाराज ! छम्ह मनू बाचा इलय् शयनागारय् वया जित दूषित याः वया च्वन ।

“वयात चिं तथा बिइ फुला ?”

“देव ! फु ।”

वं प्राकृतिक हलु रंग दुगु भू काय्के छ्वल, व मनुखं रमण याना वने त्यंबले वयागु जनुफातय् न्यापतिं चिं तया बिल, अले जुजुयात खबर बिल ।

जुजुं मनूतयत् उजं जुल - “हूँ, प्यखेरं दिशाय् वना माः हूँ । न्ह्याथाय् जूसां प्राकृतिक हलु रंगं जनुफातय् न्यापतिं चिं दुम्ह सुं मनू खन धाःसा वयात ज्वना हति ।” विद्याधर नं चान्हे अनाचार याना न्हिनय् सूर्ययात नमस्कार याना छपा तुतिं चुया च्वनिगु जुया च्वन । राजपुरुषपिसं वयात खना छ्वालं भुन । वं थःगु ज्याखं मेपिसं सिल धका सिइका कायेवं मन्त्रया बलं आकाशं ब्वया वन । जुजुं वयात खपिं मनूतय्के न्यन - “खं ला ?”

“खः खना !”

“व सु खः ?”

“देव ! व प्रब्रजितम्ह खः । व चान्हे अनाचार याना न्हिनय् साधुया भेष्य् च्वं च्वंम्ह ।”

जुजुयात साधुत खना तँ पिहाँ वल । न्हिने साधु भेष कया चान्हे अनाचार याइपिं साधुत धका । वं मिथ्यासंकल्प याना घोषणा याकल - “जिगु राज्य् च्वपिं सकलें साधुत बिस्युं हूँ । मखुला धयागु जूसा साधुतयत् खनेवं इमित राजदण्ड बिइगु जुइ ।” स्वसः योजन दुगु काशी राष्ट्र्य् च्वने मफया सकलें साधुत मेमेगु राजधानी वना च्वं वन । सारा काशी राष्ट्र्य् मनूतयत् उपदेश बिइ फुपिं सुं छम्ह नं श्रमण-ब्राह्मणपिं मंत । उपदेश न्यने मखंगुलिं मनूत कठोर स्वभावयापिं जुल । दान शील विमुख जूगुया कारणं सिइवं आपाः याना सत्त्व प्राणपिं नरकय् उत्पन्न जूवन । स्वर्गय् उत्पन्न जूपिं सुं मंत ।

शक्रं न्हूपिं देवतापिं मखंसेली ध्यान तया स्वया मती तल - ‘छु कारण खः ?’ वं सिइका काल । छम्ह विद्याधरयागु कारणं वाराणसी जुजु तँ पिकया मिथ्यासंकल्प याना प्रब्रजितपित देशं पित्युंगु जुल । शक्रं बिचाः यात - व छम्ह बाहेक सुनानं जुजुयागु मिथ्या आग्रहयात त्वःतके फइ मखु । वं जुजु व देशवासीपित उपकार याःवनेगु निश्चय यात । अनंलि शक्रं तक्रमूलक पर्वतयापिं प्रत्येकबुद्धपिनिथाय् वना बिनित्ति यात - “भन्ते ! जित छम्ह बुराम्ह प्रत्येकबुद्ध बिया बिज्याहूँ । जिं काशी जुजुयात प्रसन्न याःवने त्यना ।”

वयात सङ्गस्थविर बिया हल ।

वसपोलयागु पात्र ल्हातं ज्वना वसपोल न्ह्यो न्ह्यो तया थः ल्यू ल्यू वना छचनय् ल्हाः ज्वजलपा प्रत्येकबुद्धयात नमस्कार यायां शक्र छम्ह बांलासे च्वंम्ह ल्याय्म्हया रूप धारण याना नगर छगुलिं स्वको परिक्रमा याना जुजुया धवाखाय् थ्यंका आकाशय् दना च्वन । जुजुयात सूचं छ्वल - “देव ! छम्ह बांलासे च्वंम्ह ल्याय्म्हं छम्ह श्रमणयात ब्वना लाय्कु धवाखाय् आकाशय् दना च्वन ।”

जुजुं आसनं दना झ्यालं स्वबले “युवक ! छ स्वयं बांलाम्ह खः, थुम्ह कुरूपम्ह श्रमणया पात्रचीवर ज्वना छाय् प्रणाम याना दना च्वनागु ?” न्यन्यं न्हापांगु गाथा धाल -

“दुब्बण्णरूपं तुवमरियवण्णी, पुरक्खत्वा पज्जलिको नमस्ससि ।

सेय्यो नु तेसो उदवा सरिक्खो, नामं परस्सत्तनो चापि ब्रूहीति” ॥

“हे बांलागु रूप दुम्ह ! छं थुम्ह कुरूपयात न्ह्योने न्ह्यचीका ल्हाः ज्वजलपा बिनित्ति याना च्वन । व छसिबे श्रेष्ठम्ह खःला ? अथवा ज्वलिं ज्वम्ह खःला ? ध्वयागु व छंगु नां धा ।”

शक्रं धाल - “महाराज ! श्रमण धयापिं अति हने बहःपिं खः । उकिं जिं वसपोलयागु नां धाये मफु । थःगु नां कना बिये ।” वं निपुगु गाथा धाल -

“न नामगोत्तं गण्हन्ति राज, सम्मगगतानुज्जुगतान देवा ।
अहञ्च ते नामधेय्यं वदामि, सक्कोहमस्मी तिदसानमिन्दो’ति” ॥

“हे राजन् ! देवतापिसं अरहत्व प्राप्त जूपिं व निर्वाण प्राप्त याःपिनिगु नां वा गोत्र म्हुतुं पिकाइ मखु । खः, जिं थःगु नां सम्म छंत कने । जि त्रयस्त्रिंश देवपिनि इन्द्र शक्र खः ।”

वयागु खँ न्यना जुजुं स्वपुगु गाथाद्वारा भिक्षुपित नमस्कार यानागुया फल न्यन -

“यो दिस्वा भिक्खुं चरणूपपन्नं, पुरक्खत्वा पज्जलिको नमस्सति ।
पुच्छामि तं देवराजेतमत्थं, इतो चुतो किं लभते सुखं सो’ति” ॥

“हे देवराज ! जिं छंगुपाखें ध्व खँ सिइके मास्ति वः, गुम्हसिनं सदाचरणं युक्तम्ह भिक्षुयात न्ह्योने न्ह्यचीका ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति याइ, व थनं सिना वनेधुंका वयात छु सुख लाभ जुइगु खः ?”

शक्रं प्यपुगु गाथा धाल -

“यो दिस्वा भिक्खुं चरणूपपन्नं, पुरक्खत्वा पज्जलिको नमस्सति ।
दिट्ठेव धम्मं लभते पसंसं, सगगञ्च सो याति सरीरभेदा’ति” ॥

“गुम्हसिनं सदाचरणं युक्तम्ह भिक्षुयात खना न्ह्योने न्ह्यचीका ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति याइ, वयागु थुगु जन्मय् प्रशंसा जुइ । अले मरणं लिपा स्वर्गय् ध्यनी ।”

जुजुं शक्रयागु खँ न्यना थःगु मिथ्या सिद्धान्त (मत) त्वःता प्रसन्न चित्त तया न्यापुगु गाथा धाल -

“लक्खी वत मे उदपादि अज्ज, यं वासवं भूतपतिइसाम ।
भिक्खुञ्च दिस्वान तुवञ्च सक्क, काहामि पुञ्जानि अनप्पकानी’ति” ॥

“थौं भूतपति इन्द्रयात स्वये खंगुलिं जित भाग्य प्राप्त जुल । हे शक्र ! थौं जिं भिक्षुयात व छंत खना आपालं पुण्य याये ।”

जुजुयागु खँ न्यना पण्डितपिनिगु प्रशंसा यायां खुपुगु गाथा धाल -

“अद्दा हवे सेवितब्बा सपज्जा, बहुस्सुता ये बहुठानचिन्तिनो ।
भिक्खुञ्च दिस्वान ममञ्च राज, करोहि पुञ्जानि अनप्पकानी’ति” ॥

“निःसन्देह गुपिं बहुश्रुत दुपिं खः, गुलिं आपालं खँया बिचाः याये फुपिं खः, अले गुपिं प्रज्ञावान्पिं खः, इमिगु सेवा यायेमाः । हे राजन् ! जित व भिक्षुयात स्वया आपालं पुण्य या ।”

ध्व खँ न्यना जुजुं थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“अक्कोधनो निच्चपसन्नचित्तो, सब्बातिथीयाचयोगो भवित्वा ।
निहच्च मानं अभिवादयिस्सं, सुत्वान देविन्द सुभासितानी’ति” ॥

“हे देवेन्द्र ! छंगु सुभाषित वचन न्यना जि तँ मदुम्ह न्हिथं प्रसन्न चित्तम्ह जुया दक्व अतिथीपिनिप्रति यथायोग्य सेवा याइम्ह जुया थःगु अभिमानयात क्वत्यला अभिवादन याये ।”

थुकथं धया दरबारं कुहाँ वया प्रत्येकबुद्धयात नमस्कार याना छखेलिकक फेतुत । प्रत्येकबुद्धं आकाशय् मुलपतिं थ्याना जुजुयात उपदेश बिल - “महाराज ! विद्याधर श्रमण मखु । आर्वलि लोकय् धार्मिक श्रमण-ब्राह्मणपिं खाली जुइ मखु धका सिइका कया दान ब्यु, शील पालन या, उपोसथ कर्म या ।” शक्रं नं शक्रया प्रतापं आकाशय् दना नगरवासीपित ‘अप्रमादी जुया च्वं’ धका धया बिस्सुं वंपि श्रमण-ब्राह्मणपिं लिहाँ वा’ धका घोषणा यात । इपिं निम्ह थथःगु थासय् लिहाँ वन । जुजुं उपदेशअनुसार वना पुण्य यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्त्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह प्रत्येकबुद्ध परिनिर्वाण जुइधुंकल । जुजु आनन्द खः । शक्र जुलसा जि हे खः ।

- * -

३१२. सिद्धपुष्प जातक

“यमेतं-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह भिक्षुयागु^{१९} बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

जेतवनं पिहाँ वना कोशल राज्ययागु गनं छगू जंगलय् आश्रय कया व च्वं च्वन । छुं दिन पञ्च सरोवरय् हवया च्वंगु पलेस्वाँ खना अन कुहाँ वना फय् वःपाखे च्वना स्वाँया वासना नतुना च्वन । अनलि उगु इलय् वनय् च्वंम्ह छम्ह देवतां “मारिष ! छ गन्धचोर खः” धका वयात धाल । ध्व नं चोरीया छगू अङ्ग खः धया वयात विरक्त याकल । वं विरक्त याकेवं हानं व जेतवनय् वना शास्तायात वन्दना याना फेतुइधुंका वसपोलं वयाके “भिक्षु ! गन च्वं च्वनागु” धका न्यना बिज्यात ।

वं “फलानागु वनखण्डय् च्वं च्वनागु, अन जित छम्ह देवतां थुकथं विरक्त यात” धका बिन्ति यात ।

अनलि शास्तां “भिक्षु ! छंत जक स्वाँ नतुंबले देवतां विरक्त याना ब्यूगु मखु, पुलांपिं पण्डितपित नं न्हापा विरक्त याःगु दु” धका आज्ञा जुया बिज्यात । भिक्षुं उगु खँ कना बिज्यायेत प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

१९. मूल सूत्रया नितिं स्वया दिसँ ‘गन्धत्थेर-सुत्त’ सं.नि. नेपाल भाषा पृ. २३१ ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व छगू निगमयागु ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् शिल्प सय्का लिहाँ वया ऋषिभेषकथं प्रब्रजित जुया पलेस्वाँ पुखूया आश्रय कया च्वं च्वन । अनंलि छन्हु पलेस्वाँ पुखुली कुहाँ वना बांलाक ह्वया च्वंगु पलेस्वाँ नतुना च्वन । अनंलि छम्ह देवकन्यां सिमाया कचाय् कापी दना वयात विरक्त यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“यमेतं वारिजं पुष्पं, अदिन्नं उपसिद्धसि ।
एकङ्गमेतं धेय्यानं, गन्धधेनोसि मारिसा’ति” ॥

“सुनां नं मबिइकं लखय् ह्वःगु पलेस्वाँ नतुना च्वन । थ्व छगू प्रकारयागु खुँज्या खः, मारिष ! छपिं गन्धचोर खः ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं निपुगु गाथा धाल -

“न हरामि न भञ्जामि, आरा सिद्धामि वारिजं ।
अथ केन नु वण्णेन, गन्धधेनोति वुच्चती’ति” ॥

“जिं छुं मयंका, जिं छुं मस्यंका, तापाकंनिसें स्वाँ नतुना धाःसा, गथे जित सुना नं गन्धचोर धका धाये जी ?”

उगु हे इलय् छम्ह मनुखं उगु पुखुली कुहाँ वना हांनापं लिना च्वन, अले पलेस्वाया चू नं धयना च्वन । थ्व खना बोधिसत्त्वं “तापाक च्वना गन्ध नतुम्हसित खुँ धका धाल धाःसा थुम्ह मनूयात छायाँ छुं मधयागु ? धका न्यन्यं वलिसे खँल्हाबल्हा यायां स्वपुगु गाथा धाल -

“योथं भिसानि खणति, पुण्डरीकानि भञ्जति ।
एवं आकिण्णकम्मन्तो, कस्मा एसो न वुच्चती’ति” ॥

“गुपिं मनूतयसं पलेस्वाँ हा मांनाप लिना च्वन, पलेस्वाँ थ्वया च्वन, थथे मखुगु ज्या याना च्वंपितं ‘गन्धचोर’ धका छायाँ मधयागु ?”

अनंलि वयात छुं मधयागु कारण ककं देवकन्यां प्यपुगु व न्यापुगु गाथात धाल -

“आकिण्णलुद्धो पुरिसो, धातिचेलं व मक्खितो ।
तस्मि मे वचनं नत्थि, तञ्चारहामि वत्तवे ॥

“अनङ्गणस्स पोसस्स, निच्चं सुचिगवेसिनो ।
वालग्गमत्तं पापस्स, अब्भामत्तं व खायती’ति” ॥

“यक्व पाप याइपिं लोभीपिं मनूत धयापिं धाइमां नं फिना तःथे हाकुगु वसः पुना तःपिंथे जापिं खः । अजापितं धाः जुइगु बेकार खः बरु छपितं धाःसा धाये बहः जू ।”

“न्ह्याबलें शुद्धि (शील, समाधि व प्रज्ञा) माः जुइपिं छपिंथे जापिं निर्दोषीयात सँयागु च्वका गोछि पाप नं तःपाँयगु सुपाँय्धीथे च्वनी ।”

वं विरक्त याकूम्ह बोधिसत्त्वं विरक्त जुया खुपुगु गाथा धाल -

“अद्वा मं यक्ख जानासि, अथो मं अनुकम्पसि ।
पुनपि यक्ख वज्जासि, यदा पस्ससि एदिस’न्ति” ॥

“हे देवता ! अवश्य नं छं जित महसिइकल । जित अनुकम्पा तथा धया च्वन । हानं नं जित थुजागु खं कं वा गुबले छं जित अथे याःगु खनी ।”

अले देवकन्यां न्हेपुगु गाथा धाल -

“नेव तं उपजीवामि, नपि ते भतकाम्हसे ।
त्वमेव भिक्खु जानेय्य, येन गच्छेय्य सुगति’न्ति” ॥

“जि छपिनि च्यो मखु, जिं छपिनिगु कारणं जीविका याना च्वनागु नं मदु । भिक्षुं थः थःमहं हे सुगति छुकिं दइ धका सिइका का ।”

थुकथं वयात अववाद बिया व थःगु विमानय् दुने वन । बोधिसत्त्व नं ध्यान लाभ याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उमह भिक्षु सोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् देवकन्या उत्पलवर्णा खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

३९३. विघासाद जातक

“सुसुखं वत जीवन्ति...” थुगु गाथा शास्तां पूरारामय् च्वना बिज्यागु इलय् छमह क्रीडा-शीलीमह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

महामौद्गल्यायन स्थविरं (भिक्षुपिं च्वं च्वंगु) प्रासादयात कम्प याना भवखाय् ब्वय्का इमिगु मनय् संवेग थना बिल । धर्मसभाय् मुना भिक्षुपिसं इमिगु दोषया बारे खं ल्हाना च्वन । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खं ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खं ।” शास्तां “भिक्षुपिं ! थुपिं आः जक मखु, न्हापा नं क्रीडा-शीलीपिं हे खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खं आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व शक्र जुया च्वन । छगू काशीया गामय् न्हेम्ह दाजुकिजापिं कामभोगयागु दोषयात बांलाक खंका सिइका थुइका छेंनं पिहाँ वया ऋषिपिनिगु प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुल । इपिं मेध्यारण्यय् च्वं च्वंबले योगाभ्यासय् लगे मजूसे शरीरयात बःलाकेत थीथी प्रकारयागु क्रीडाय् लगे जुया च्वन । शक्र देवराजं 'इमिगु मनय् संवेग थना बिइ माल' धका मती तल । व वाउँभत्तु (तोत्ता) यागु रूप धारण याना इपिं च्वं च्वंगु निवासस्थानय् वल अले छगू चाकलय् (वृत्तय्) च्वना इमिगु मनय् संवेग उत्पन्न यायेया नितिं न्हापांगु गाथा धाल -

“सुसुखं वत जीवन्ति, ये जना विघासादिनो ।
दिद्वेव धम्मे पासंसा, सम्पराये च सुगती'ति” ॥

“गुपिसं नया ल्यं दुगु भोजन नइगु खः, इपिं सुखपूर्वक म्वाना च्वनिपिं खः । इमिगु प्रशंसा थुगु जन्मय् जुइ अले सिना वनालि सुगती ध्यनिगु जुया च्वन ।”

इपिंमध्ये छम्हसिनं वयागु खँ न्यना बाकी मेपिंत सम्बोधन याना निपुगु गाथा धाल -

“सुकस्स भासमानस्स, न निसामेथ पण्डिता ।
इदं सुणाथ सोदरिया, अम्हेवायं पसंसती'ति” ॥

“हे पण्डितपिं ! वाउँभत्तु (सुगा) यागु खँ मन्यना ला ? ध्व खँ न्यं । ध्वं भीगु हे प्रशंसा याना च्वन ।”

वयागु विरोध यायां शक्रं स्वपुगु गाथा धाल -

“नाहं तुम्हे पसंसामि, कुणपादा सुणाथ मे ।
उच्छिदुभोजिनो तुम्हे, न तुम्हे विघासादिनो'ति” ॥

“हे ध्वग्गीगु नइपिं ! जिं छिमिगु प्रशंसा याना च्वनागु म्दु । छिपिं च्विपः नइपिं खः । नया ल्यं दुगु नइपिं मखु ।”

वयागु खँ न्यना सकसिनं प्यपुगु गाथा धाल -

“सत्तवस्सा पब्बजिता, मज्झारज्जे सिखण्डिनो ।
विघासेनेव यापेन्ता, मयज्जे भोतो गारव्हा ।
के नु भोतो पसंसिया'ति” ॥

“न्हेदंसिं जिपिं शिखाधारी (कल्किधारी) प्रव्रजितपिं जुया मेध्यारण्यय् बास याना च्वन । अले ल्यं पुल्यं जक नया म्वाना च्वना । यदि छं जिपिंथें जापिंत निन्दा याना च्वनागु खः धयागु जूसा गजापिंत प्रशंसा याये बहः जूले ?”

इमित लज्जित यायां बोधिसत्त्वं न्यापुगु गाथा धाल -

“तुम्हे सीहानं व्यग्धानं, वाळानञ्चावसिदुक्कं ।
उच्छिद्वेनेव यापेन्ता, मज्जिह्को विघासादिनो'ति” ॥

“छिपिं सिंह, धुँ अले मेपिं जंगली पशुतयगु चिपः नया म्वाना च्वपिं जुया थःत थःपिसं ल्यं पुल्यं नइपिं सम्भे जुया च्वन ।”

इमिसं वयागु खँ न्यना न्ह्यसः न्यन - “यदि जिपिं ल्यं पुल्यं नइपिं मखु धयागु जूसा गजापिं ल्यं पुल्यं नइपिं जुइले ?” बोधिसत्त्वं इमित खँ थुइकु थुइकुं खुपुगु गाथा न्यंकल -

“ये ब्राह्मणस्स समणस्स, अञ्जस्स वा वनिब्बिनो ।
दत्ताव सेसं भुञ्जन्ति, ते जना विघासादिनो’ति” ॥

“गुपिसं श्रमण, ब्राह्मण अथवा मेपिं सुं फ्वंवइपितं विइधुंका जक नइ इमित ल्यं पुल्यं नइपिं धका धाइ ।”

थुकथं इमित लज्जित याना बोधिसत्त्व थःगु थासय् तुं लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् न्हेम्ह दाजुकिजापिं थुपिं क्रीडा-शीलीपिं भिक्षुपिं खः । शक्र जुलसा जि हे खः ।

- * -

३९४. वटुक जातक

“पणीतं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लोभीम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

Dhamma.Digital

वर्तमान कथा

शास्तां वयाके न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छ छु धात्थे लोभीम्ह खः ला ?” “खः, भन्ते !” धका विन्ति यायेवं “भिक्षु ! आः जक मखु, न्हापा नं छ लोभीम्ह हे खः । लोभयागु कारणं वाराणसी किसि, द्रहं, सल व सिइपिं मनूतयगु लाश नया नं अतृप्त जुया थ्वयासिबे सागु नये दइ धका जंगलय् दुहाँ वंम्ह खः ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व बट्टाईया योनी जन्म जुल । व जंगलय् च्वना छागु घाय् व पुसा नया जीवन हना च्वन । उगु इलय् वाराणसीस च्वंम्ह छम्ह लोभीम्ह क्वः किसि आदियागु सिम्हसियागु ला नया चित्त बुभ्के मजुया ‘थ्वयासिबे सागु दइ’ धका जंगलय् वन । अन वं फलमूल नया च्वंम्ह बोधिसत्त्वयात खना विचाः यात - ‘थुम्ह बट्टाई तःसकं ल्हवं । वं सासाःगु नसा माला

नइगु जुइ, ध्वयाके न्यना जि नं अजागु हे नया ल्हवंकें माल ।' वं बोधिसत्त्वया सिबे च्वय् सिमाकचाय् च्वन अले धाल - "भो बट्टाई ! छं गजागु नसा नयेगु खः, छ ला साप हे ल्हवं ?" बोधिसत्त्वं वं न्यनेवं वलिसे खँल्हाबल्हा यायां थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

"पणीतं भुज्जसे भत्तं, सप्पितेलञ्च मातुल ।
अथ केन नु वण्णेन, किसो त्वमसि वायसा'ति" ॥

"यः पाजु ! छं घ्यः, चिकं दुगु सासाःगु भोजन नया च्वन । हे वायस ! छु कारणं छ गंसि जुया च्वंगु ?"

वयागु खँ न्यना क्वः नं स्वपु गाथात धाल -

"अमित्तमज्जे वसतो, तेसु आमिसमेसतो ।
निच्चं उब्बिग्गहदयस्स, कुतो काकस्स दब्बिहयं ॥
"निच्चं उब्बेगिनो काका, धङ्का पापेन कम्मना ।
लद्धो पिण्डो न पीणेति, किसो तेनस्मि वट्टक ॥
"लूखानि तिणवीजानि, अप्पस्सेहानि भुज्जसि ।
अथ केन नु वण्णेन, थूलो त्वमसि वट्टका'ति" ॥

"शत्रुतयगु दथुइ च्वना इमिगु भोजन खुया खुया नये माःम्ह, न्हिन्हं नुगः थारा थारा न्हुइका जुइमाःम्ह जि क्वःयाके हष्ट पुष्ट जूगु शरीर गनं दइ ?"

"हे बट्टाई ! पापकर्मयागु कारणं न्हिथं कोत नुगः थारा न्हया जुइ माःपिं खः । अथे जुया गुगु भोजन इमित प्राप्त जुइगु खः व इमिगु म्हय् तिइले मयं । हे बट्टाई ! उकिं जि दुर्बल जुया च्वनागु खः ।"

"हे बट्टाई ! छ ला घाय्यागु दं नइम्ह खः । गुकी छुं चिल्लो मडु । छु कारणं छ ल्हवना च्वंगु ?"

वयागु खँ न्यना बट्टाईनं थः ल्हवंगुया कारण ककं थुपिं गाथात धाल -

"अप्पिच्छा अप्पचिन्ताय, अदूरगमनेन च ।
लद्धालद्धेन यापेन्तो, थूलो तेनस्मि वायस ॥
"अप्पिच्छस्स हि पोसस्स, अप्पचिन्तसुखस्स च ।
सुसङ्गहितमानस्स, वुत्ती सुसमुदानया'ति" ॥

"अय् क्वः ! जि भतिचा इच्छा दुम्ह, भतिचा चिन्ता दुम्ह, अप्वः तापाक वने म्वाःम्ह, अले छु छु दत उकिं हे जीवन हना च्वनाम्ह जूगु कारणं जि ल्हवंगु खः ।"

"गुम्ह भतिचा जक इच्छा दुम्ह खः, गुम्हसिया अल्प चिन्तारूपी सुख दु, गुम्हसियाके थःगु भोजनया मात्रा जां दु, गुम्ह मनूया जीवन चर्या सुखपूर्वक न्ह्यावनी ।"

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् लोभीम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् क्वः लोभीम्ह भिक्षु खः । बट्टाई जुलसा जि हे खः ।

३९५. पारावत जातक

“चिरस्सं वत पस्साम-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लोभीम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा च्वय् वनेधुंकुगुर्थे हे खः ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व बखुं जुया वाराणसी सेठया भान्छाघरय् बखुंगलय् च्वं च्वन । क्वः नं वलिसे पासा दय्का नापं च्वं वया च्वन (सकतां खँ च्वय्थें विस्तार यायेमाः) । भुतु सुवानं क्वःया पा पुया, वयागु म्हय् छुचुनं बुला ककुइ कौमा माः हना घाना गलय् वांछवये हल । बोधिसत्त्व जंगलं लिहाँ वःबले वयात खना हाय्केथें गिज्जे याना न्हापांगु गाथा धाल-

“चिरस्सं वत पस्सामि, सहायं मणिधारिनं ।
सुकता मस्सुकुत्तिया, सोभते वत मे सखा’ति” ॥

“मणि क्वखाना तःम्ह जिमि पासायात यक्व लिपा तिनि खना च्वना । बांलाक दय्का तःगु मनूयागुर्थे जागु दान्ही दुम्ह जिमि पासा साप बांलाना च्वन ।”

वयागु खँ न्यना क्वः नं निपुगु गाथा धाल -

“परुब्बहकच्छनखलोमो, अहं कम्मेषु ब्यावटो ।
चिरस्सं न्हापितं लद्धा, लोमं तं अज्ज हारयि’न्ति” ॥

“ज्याय् व्यस्त जुया च्वने माःगुलिं जिगु म्हय् च्वंगु सँ, चिमिसँ, लुसि व छ्चनय् च्वंगु सँत ताःहाक जुया च्वन । ताः दय्का तिनि नौ धवःदुल । थौं वयापाखें सँसि खाके बियागु खः ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं स्वपुगु गाथा धाल -

“यं नु लोमं अहारेसि, दुल्लभं लद्ध कप्पकं ।
अथ किञ्चरहि ते सम्म, कण्ठे किणिकिणायती’ति” ॥

“तःसकं थाकुक धवदुम्ह नौयात छं सँसि खाके बिल । अय् पासा ! छंगु गःपतय् गँथें न्याना च्वंगु ध्व छु खः ?”

अनंलि क्वः नं निपु गाथात धाल -

“मनुस्ससुखुमालानं, मणि कण्ठेषु लम्बति ।
तेसाहं अनुसिक्खामि, मा त्वं मज्जि दवा कतं ॥
“सचेपिमं पिहयसि, मस्सुकुत्तिं सुकारितं ।
कारयिस्सामि ते सम्म, मणिञ्चापि ददामि ते’ति” ॥

“सुकुमारपिं मनूतयुगु गःपतय् मणि यःखाना घाना तइगु खः । जिं इमिगु नक्कल यानागु खः । जिं अभिमान याना क्वखाया तल धका छं मती तये मते ।”

“यदि जिं दारी लहिनागु खना ईर्ष्या यानागु खःसा, पासा ! जिं छंत नं दारी दय्का बिये, मणि नं छंत हे बिया बिये ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं खुपुगु गाथा धाल -

“त्वञ्जेव मणिना छन्नो, सुकताय च मस्तुया ।
आमन्त खो तं गच्छामि, पियं मे तवदस्सन'न्ति” ॥

“अय् पासा ! छ हे मणियात लायक जू । बांलाक दय्का तःगु दारी नं छंत हे ज्यू । जिं छंत धया च्वना, जित ला छंगु ख्वाः स्वये मात्रं हे यः जू ।”

वं थुलि धया गनं मेथाय् वन । क्वः अन हे सित ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् लोभीम्ह भिक्षु अनागामीफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् क्वः लोभीम्ह भिक्षु खः । वखुँ जुलसा जि हे खः ।

७. न्हेगूगु निपात

१. कुक्कु वर्ग

३९६. कुक्कु जातक

“दियड्कुक्कू...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् जुजुयात उपदेश बिइया नितिं आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा तेसकुण जातक (जा. नं. ५२९) स वइतिनि ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया अर्थ धर्मानुशासक अमात्य खः । जुजु अनुचित मार्गय् वना अधर्मं राज्य यायेगु याना च्वन । जनपदयात कष्ट बिया (कर कया) धन मुंकेगु यात । बोधिसत्त्वं जुजुयात उपदेश बिइया नितिं उपाय माला जुया च्वन । उद्यानय् जुजुया निवासस्थान सिमधनिगु जुया च्वन, पल्लिं चिये सिमधनि, निना धंका धलिं लाया तःगु तिनि । जुजु म्हितेया नितिं उद्यानय् वंबले अन चाःहिला व अन छेय् दुहाँ वन । व अन थां निनाले मुसि धलिं लाया तःगु खना कुतुं वइ धका काचा काचां पिहाँ वल । पिहाँ वया स्वस्वं निना व धलिं छुकि लिधना च्वंगु दु धका बोधिसत्त्वयाके न्यनेत न्हापांगु गाथा धाल -

“दियड्कुक्कू उदयेन कण्णिका, विदत्थियो अट्ट परिकिखपन्ति नं ।
सा सिंसपा, सारमया अफेगुका, कुहिं टिता उप्परितो न धंसती’ति” ॥

“छकुत्याः हाकः दुगु गजू दु । घेरा प्यकु दु । थुपिं सार दुगु क्वातुसे च्वंगु सिंसौ सिं दयका तःगु खः । थुपिं गन दिना च्वंगु दु ? गुगु च्वं कुतुं मवः ?”

अनलि बोधिसत्त्वं आः धाःसा जित जुजुयात उपदेश बिइगु मौका दत धका मती लुइका थुपिं गाथात धाल -

“या तिसति सारमया अनुज्जुका, परिकिरिय गोपानसियो समं टिता ।
ताहि सुसङ्गहिता बलसा पीळिता, समं टिता उप्परितो न धंसति ॥

“एवमि मित्तेहि दब्बेहि पण्डितो, अभेज्जरूपेहि सुचीहि मन्तिभि ।
सुसङ्गहीतो सिरिया न धंसति, गोपानसीभारवहाव कण्णिका’ति” ॥

“गुगु स्वीपु क्वातुसे च्वंगु मूसितय्सं घेरे याना तःगु दु । इपिं बांलाक मिले याना तःगु जुया बःलाना च्वंगु दु । उकिं च्वं कुतुं मवःगु खः ।”

“अथे हे अजाम्ह जुजुया मन्त्रीतयसं युक्त जुया च्वं च्वंगु जुइमाः, गुपिं जुजुया क्वातुपिं पासापिं खः, गुपिं बाया वनी मखुपिं खः, शुचिपरायणपिं खः । अथे जुल धाःसा जुजु धयापिं राज्यश्रीं गथे ध्व गजू मूसिका दचोने दिनाच्चथे, अलग जुइ मखु ।”

जुजुं बोधिसत्त्वं कना च्वंबले हे थःगु कर्मयागु विचार यायां मती तल - ‘च्वका मदुगु जूसा मूसिं च्वने फइ मखुगु जुइ । च्वका अथे च्वने फइ मखु यदि मूसि मदुगु जूसा । मूसि त्वःधुसा च्वका नं कुतुं वइगु जुइ । थुकथं अधार्मिक जुजुया थः मित्र अमात्यपिं, सेना व ब्राह्मण गृहपतिपिनिगु बिचाः मतल धाःसा इपिं अलग अलग जुइवं इमित अपमानित जूगुया कारणं ऐश्वर्यं पतित जुया वनी । जुजु धयाम्ह धार्मिक जुइमाः ।’

उगु इलय् जुजुयात उपहार (कोसेली) या रूप्य भूमसी कागति बिइ हल । जुजुं बोधिसत्त्वयात धाल- “पासा ! थ्व कागति न ।” बोधिसत्त्वं कया धाल - “महाराज ! गुम्हसिनं नये मसः वं पाउँसे च्वंगु, खाइसे च्वंका बिइ । परन्तु सःम्ह पण्डितं पाउँगु व खाउगु लिकया कागतिया स्वाद मस्यंकुसे नइ । थुकथं जुजु धयाम्हसित धन संग्रह यायेगु उपाय ककं थुपिं निपु गाथात धाल -

“खरत्तचं बेल्लं यथापि सत्थवा, अनामसन्तोपि करोति तित्तकं ।
समाहरं सादुं करोति पत्थिव, असादुं कयिरा तनुबन्धमुद्धरं ॥

“एवमि गामनिगमेसु पण्डितो, असाहसं राजधनानि सद्धरं ।
धम्मनुवत्ती पटिपज्जमानो, स फाति कयिरा अविहेठयं पर’न्ति” ॥

“गथे चक्कु ल्हातय् दुम्ह मनुखं छाःगु ख्वाला दुगु कागति (लेबु) यात ख्वाला तासे मयासे हे पाउँसे च्वंका बिइगु खः । अथे हे, राजन् ! पिनेयागु ख्वाला प्वला स्वाद दुगु व भतिचा प्वला स्वाद मदुगु याना बिइगु जुया च्वन ।”

“अथे हे, हे राजन् ! पण्डितम्ह मनुखं गां निगमय् जबर्जस्ति मयासे धन मुकुं मुकुं धर्मानुसार आचरण यायां मेपित दुःख कष्ट मब्यूसे उन्नति वृद्धि याइगु जुया च्वन ।”

जुजुं बोधिसत्त्वलिसे खँल्हाबल्हा यायां पुखू सिथय् थ्यंबले बालसूर्य समानं लखं मथ्यूसे ह्वया च्वंगु पलेस्वाँ खन । वं धालं - “पासा ! थ्व पलेस्वाँ लखय् ह्वया च्वन, लखं प्यमपुंसे थहाँ वया च्वं च्वन । बोधिसत्त्वं “महाराज ! जुजु धयाम्ह नं अथे हे जुइमाः” धका उपदेश व्युब्यु थुपिं निपु गाथात धाल -

“ओदातमूलं सुचिवारिसम्भवं, जातं यथा पोक्खरणीसु अम्बुजं ।
पदुमं यथा अग्गिनिकासिफालिमं, न कद्दमो न रजो न वारि लिम्पति ॥

“एवमि वोहारसुचिं असाहसं, विसुद्धकम्मन्तमपेतपापकं ।
न लिम्पति कम्मकिलेस तादिसो, जातं यथा पोक्खरणीसु अम्बुज’न्ति” ॥

“गथे तुयुगु हा दुगु, पवित्रगु लखं बुया वःगु, पुखुली बुया वःगु, अले सूर्ययागु जःनं ह्वया वइगु पलेस्वाँ भ्यातनालं नं मक्यू, धूलनं नं मगः, लखं नं मथ्यूगु खः ।”

“अथे हे गुम्हसिनं जबर्जस्ति मयासे, बांलाक व्यवहार याना, बांलाक ज्याखँ याइम्ह जुइ, उम्हं पाप मयासे कर्मक्लेशं लिप्त मजूसे च्वं च्वनी ।”

जुजुं बोधिसत्त्वयागु उपदेश न्यना अबलेनिसे धर्मानुसार राज्य याना दानादि पुण्यकर्म याना स्वर्गगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना नृत्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् जुजु आनन्द खः । पण्डित अमात्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

३९७. मनोज जातक

“यथा चापो निन्नमति...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् विपक्षी-सेवक भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा महिलामुल जातक (जा. नं. २६) स विस्तारं वनेधुंकूगु जुल । उगु इलय् शास्तां “भिक्षुपिं ! थ्व आः जक मखु, न्हापा नं विपक्षी लीम्ह खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व सिंहया योनी जन्म जुल । सिंहनी नाप च्वच्चं वया निम्ह मस्त दत - छम्ह काय्, मेम्ह म्हचाय् । काय्या नां मनोज खः । व नं तःधि जुइवं छम्ह सिंहनी कला तल । थुपिं थुकथं न्याम्हसियागु परिवार जुल । मनोजं जंगली म्येँ आदियात स्याना ला हया मांबौ, केहें व कलायात लहिना च्वन । छन्हु व शिकार माःवंबले बिस्यू वने मफुम्ह ‘गिरी’ धयाम्ह धर्वैयात छ्वातिं चुया च्वंगु खन । वं न्यन - “पासा ! छु खः ?”

“स्वामी ! छपिनि सेवा याये मास्ति वः ।”

वं “ज्यू” धया थःलिसें तुं गुफाय् यंकल ।

बोधिसत्त्वं वयात खना ब्वःबिल । “तात मनोज ! धर्वै धयाम्ह दुःशील जुइ, पापी जुइ, अनुचित ज्याय् लगे जुइ । वयात छंथाय् तये मते ।” वं खँ मन्यं, खँ न्यंके मफुत ।

छन्हु धर्वै नं सलया ला नयेगु इच्छां मनोजयात धाल - “स्वामी ! सलया ला छता बाहेक जिमिसं मनयागु ला हे मंत । सलयात ज्वं ।”

“सल गन दइ ?”

“वाराणसीया नदी सिथय् ।”

वं वयागु खँ न्यना सलतय्त नदी मोल्हुइका च्वंगु इलय् थ्यंकः वना छम्ह सलया म्हय् ज्वना साला हया गुफाया लुखाय् थ्यंके हल । वया अबुं सलया ला नयेधुंका धाल - “तात ! सल धयापिं जुजुया भोग्य खः । जुजु धयापिं मायावी खः । इमिसं कुशल धनुर्धारीपिं छ्वया हया स्याके हये फु । सलयागु ला नइपिं सिंहत ताःई म्वाइ मखु । आर्वलि सलयात ज्वने मते ।”

सिंहं बौम्हसियागु खँ मन्यं । हानं सल ज्वंवन । जुजुं सिंहं सल ज्वना यंकीगु धका सिइवं नगर्य दुने पुखू दय्का बिल । अन नं वया सल यंकल । जुजुं पःखालं चाःहुइका सल गः दय्का अन हे दुने घाँय व लःया प्रबन्ध मिले याना तल । सिंहं पःखा पुला वना नं सल ज्वना यंकल । जुजुं छम्ह अचूक निशानावाजम्ह धनुर्धारीयात सःतके छ्वया न्यन - “तात ! सिंहयात तीरं कय्का लाके फुला ?”

वं “लाके फु” धाल अले सिंह वइगु लैपुइ पःखालिकक मचान दय्का अन च्वं च्वन । सिंह वल अले धवैयात पःखा पिने मसानय् त्वःता सल ज्वनेत नगर्य दुहाँ वन । धनुर्धारी सिंह वःगु इलय् वयागु वेग यक्व दइगु सिइका मकय्कूसे सलयात ज्वना लिहाँ वनीगु इलय् भारया कारणं बुलुं वनिगु जुया पलख पिया वं ल्यूनं तीरं कय्का छ्वःबले तीरं न्त्योने पिचाला पिहाँ वया आक्सय् लाना ब्वया वन । सिंहं - ‘जि सित’ धका चिच्चायदंक हाल । धनुर्धारी वयात कय्का आक्सय् नं न्यायर्थे धनुषया खिपःया सः पिकाल । धवै नं सिंहयागु व खिपःयागु सः ताबले वया पासा तीरं कया सित धका सिइकल । वं बिचाः यात - ‘सिइधुकूम्ह पासा छु यायेत ?’ आः जि थःगु हे छेँय् लिहाँ वने । वं थः थःम्हं हे मनं मनं थुपिं निपु गाथात धाल -

“यथा चापो निन्नमति, जिया चापि निकूजति ।

हज्जते नून मनोजो, मिराजा सखा मम ॥

“हन्द दानि वनन्तानि, पक्कमामि यथासुखं ।

नेतादिसा सखा होन्ति, लब्धा मे जीवतो सखा’ति” ॥

“गथे धनुष क्वछुइगु खः उकिया खिपःया सः पिहाँ वःगु खः, उकिं निश्चित जुल, जिमि पासा मनोज मृगराज स्याका च्वने माले धुंकल ।”

“आः जिगु नितिं बन हे प्राण खः । आः जि सुखपूर्वक वने त्यना । थुजाम्ह सिइधुकूम्ह पासा जुइ फइ मखु । म्वाना च्वंतले मेपिं पासापिं दइतिनि ।”

सिंहं नं तःसकं वेगं ब्वाँय् वया गुफाया ध्वाखाय् थ्यंकल । अन सलयात बँय् कृतुका थः स्वयं गोतु वना सित । अनलि वया थःथितिपिं पिहाँ वया वयात हि भ्याः जूगु खना, घालं हि पिहाँ वःगु खना मखुम्हसिया कुसंगतिया कारणं सिइ माःगु जुल । वयात खना वया बौम्हं, मांम्हं, केहेंनं व कलानं म्हतिं छपु छपु याना छसिंकथं प्यपु गाथा धाल -

“न पापजनसंसेवी, अच्चन्तं सुखमेधति ।

मनोजं पस्स सेमानं, गिरियस्सानुसासनी ॥

“न पापसम्पवड्ढेन, माता पुत्तेन नन्दति ।

मनोजं पस्स सेमानं, अच्छन्नं सम्हि लोहिते ॥

“एवमापज्जते पोसो, पापियो च निगच्छति ।

यो वे हितानं वचनं, न करोति अत्थदस्सिनं ॥

“एवञ्च सो होति ततो च पापियो, यो उत्तमो अधमजनूपसेवी ।

पस्सुत्तमं अधमजनूपसेवितं, मिगाधिपं सरवरवेगनिद्धत’न्ति” ॥

“पापीजनपिनिगु संगत याइम्हसित ताःकालतक सुख प्राप्त जुइ मखु । (बाणं कया) गोतुला च्वंम्ह मनोजयात स्व, थ्व गिरिय (धवै) यागु अनुशासन खः ।”

“पापीजन संगत याइम्ह काय्या पाखें मांयात चित्त सुख दइ मखु । थःगु हे बाः वःगु ही (बाण कया) गोतुला च्वंम्ह मनोजयात स्व ।”

“गुम्हसिनं थः हितैषी बुद्धिमान्नीपिनिगु धया खँ न्यनी मखु वं थुकथं दुःखद् अवस्थाय् ध्यना दुःख सिइगु जुया च्वन ।”

“गुम्ह उत्तम पुरुषं मभिंपिं मनूतयगु संगत याइ, वयागु अवस्था नं भन् हे स्यना वनी । श्रेष्ठ मृगेन्द्रयागु अवस्था छको स्वसा, गुम्ह मभिंम्हसियागु कुसंगतया कारणं बाणं लाका स्याका च्वने माल ।”

दकले लिपायागु अभिसम्बुद्ध गाथा खः -

“निहीयति पुरिसो निहीनसेवी, न च हायेथ कदाचि तुल्यसेवी ।
सेट्टमुपगमं उदेति खिप्पं, तस्मात्तना उत्तरितरं भजेथा'ति” ॥

“नीचपिनिगु संगत याइम्ह मनू पतन जुया वनी । थः समान नाप संगत याइम्हसित गुबलें चास जुइ मखु । थः स्वयां भिंपिं नाप संगत याइम्हसित याकनं उन्नति जुइ । उकिं थः स्वयां भिंपिनिगु संगत यायेमाः ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् विपक्षी ल्यूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् ध्वं देवदत्त खः । मनोज विपक्षीयागु संगत याःम्ह भिक्षु खः । केहेम्ह उत्पलवर्णा खः । कला क्षेमा भिक्षुणी खः । मांम्ह राहुलमाता खः । बौम्ह जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

३९८. सुतनु जातक

“राजा ते भत्तं-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् मांयात लहिना तःम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा सुवण्णसाम जातक (जा. नं. १४०) स वइतिनि ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व छगू दरिद्र कुलय् जन्म जुल । नां तल सुतनु । तःधिक जुइवं ज्या वना मांबौपित लहिना च्वन । बौ मदयेधुंका मांयात लहिना च्वन ।

उगु इलय् वाराणसी जुजुया शिकार यायेगुली तःसकं शोखिन जुया च्वन । छन्हु वं यक्व मनूत व्वना छगू योजन निगू योजनयागु जंगलय् वना घोषणा यात - “गुम्हसिया पाखें मृग विस्यू वनी वं उम्ह मृगया ध्यवा पुलेमाः ।”

अमात्यपिसं जुजुया नितिं (मृगत) वड्गु लँपुइ छ्गू क्याम्प दय्का बिल । मृगतयुगु निवासस्थानयात छ्चाखेरं घेरा लगे याना हल्ला मचे याःगुलिं दना बिस्यू वंपिं मृगतमध्ये छ्मह वारसिगे चला जुजु च्वना च्वंथाय् थ्यंकः वल । जुजुं वयात तीरं कय्का छ्वत । मृग माया (ट्रीक) सः । जुजुं कय्का हःगु तीरं छले जुया तीरं कःमर्थे च्वंक छ्गवारा चिना गोतुला च्वन । जुजुं मती तल – ‘जिं कय्काःमह चला सित । चला कायेत ब्वाय् वन । मृग वाथाइथिं दना फय्या गतिं ब्वाय् वना बेपत्ता जुल । अमात्य आदिपिं सकले जुजु खना न्हिल ।

जुजुं मृगायात लिना यंकल । चला त्यानु चाया भाःसु लना च्वंबले वयात तलवारं पाला निकु याना छ्पु कथि निखेसनं तथा खमू कुबिइथे न्वःलय् तथा कुबिया हल । अथे वया च्वंबले पलख आराम कायेत सडकया सिथय् वंगल सिमाया क्वय् थ्यनेवं गोतुला दचन । उगु वंगल सिमा मघदेव यक्षयात कुवेरया पाखे अन वड्पित नयेगु अधिकार बिया तःगु जुया च्वन । जुजु दना वने त्यंबले वयात ल्हाः ज्वना – “आसे ! छ् जिगु भोजन खः” धका धाल –

“छ् सु खः ?”

“जि थन च्वंमह यक्ष खः । थ्व थासय् वड्पित नयेत जित अधिकार दु ।”

जुजुं होश समाले याना न्यन – “छ् थौं जक नयेगु लाकि न्हिन्हं नयेगु ?”

“दःसा न्हिन्हं नयेगु का ।”

“थौं थ्व मृगाया ला नया जित तोति । जिं छंत कन्हेनिसें छ्गु नितिं छ्पा भु जाय्क जा तथा छ्मह मनु छ्वया हया बिये ।”

“अथेसा छं ल्वःमंके मते । गुखुन्हया दिनय् छ्वया हइ मखु उखुन्हु छंत हे नः वये ।”

“जि वाराणसीया जुजु खः । जिंके सकतां दु ।”

यक्षं वयात कबुल याका त्वःता छ्वया बिल ।

व नगरय् दुहाँ वना थः निजी मन्त्रीपित सकतां खँ कना न्यन – “छ् युयाये माली ?” मन्त्रीपिसं न्यन – “देव ! छ् दिनयागु सीमा तयागु दुला ?”

“मदु ।”

“यदि थथे खःसा अनुचित यात । अथेनं चिन्ता कया बिज्याये म्वाः । कारागारय् यक्व मनुत (बन्दीत) दु ।”

“अथेसा छं हे थ्व ज्या याना जित जीवनदान ब्यु ।”

अमात्यं “ज्यू” धया स्वीकार यात । वं न्हिं छ्मह छ्मह कारागारं मनु पिकया जा दुगु भु ज्वंका वयात छं मधासे यक्षयाथाय् छ्वयेगु यात । यक्षं भोजन यायेधुंका मनूयात नं स्याना नया बिइगु याइगु याना च्वन । लिपा जूबले कारागारय् सुं मनूत.मंत । जुजुया सुं भोजन ब्युवनिपिं मनु मदुगुलिं मृत्युभयं मह खात । अमात्यं जुजुयात आश्वासन ब्युब्युं धाल – “देव ! म्वायेगु तृष्णाया सिकं धनयागु तृष्णा आपाः बलवान् जू । किसिम्हय् द्वःच्छि साहियागु मिहचा तथा घोषणा याके बिया बिज्याहुँ । ‘सु दु, गुम्ह थुगु धन कया यक्षयाथाय् भोजन यंके न्ह्यांमह ?’” जुजुं अथे हे याकल । बोधिसत्त्वं बिचाः यात – “जिं ज्या वना मासा, आधा मासा

थाकुक कमाये याना मांयात लहिना च्वना । थुगु धन कया मांयात बिया यक्षयाथाय् वने माल । यदि यक्षयात दमन याये फत धाःसा बेश हे जुल, मखु धयागु जूसा जिमि मां सुखं जीवन हने खनी ।”

वं ध्व खँ मांयात धाःवन । वं निकोतक नं ‘मज्यू मज्यू’ धाल – “तात ! जित धन म्वाः ।” स्वकोगु पटकय् मांयाके मन्यंसे वं धाःवन – “आर्यीपिं ! द्वःच्छि दां हति । जिं भोजन यंका बिये ।” वं द्वःच्छि दां कया मांयात विइ यंका प्रणाम याना धाल – “मां ! चिन्ता कायेम्वाः । जिं यक्षयात दमन याना जनतायात सुखी याना थौं हे छु ख्वया च्वंमसित न्हिइकेत लिहॉ वये ।” व राजपुरुषपिंसिं तुं जुजुयाथाय् वन ।

जुजुं न्यन – “तात ! जा ज्वना वनेगु खः ला ?”

“खः, देव !”

“छंत छु माःगु दु ?”

“देव ! छपिनिगु खडाउँ ।”

“छाय् ?”

“देव ! उम्ह यक्षं सिमाक्वय् भूमी दंपित नये फु । जि वया लिक्क भूमी दना मच्चंसे खडाउँलय् च्वना दना च्वने ।”

“मेगु छु माःगु दु ?”

“देव ! छपिनिगु कुसा ।”

“छु यायेत ?”

“देव ! यक्षं थःगु सिमा किचलय् दना च्वंमसित जक नये फु । जि उगु सिमाया किचलय् मच्चंसे कुसाया किचः क्वय् दना च्वने ।”

“मेगु नं छुं माःगु दुला ?”

“देव ! छपिनिगु तलवार ।”

“थुकिं छु ज्या दु ?”

“देव ! शस्त्रधारीपिं खना अमनुष्यत ग्याः ।”

“मेगु नं छुं मानिला ?”

“देव ! लुंया भुइ छपिनिगु भोजन ।”

“तात ! छु यायेत ?”

“देव ! जिथें जाम्ह पण्डितं साधारण जा भुई तया रुक्खा सुखागु भोजन यंके बहः मजू ।”

जुजुं स्वीकार याना सकतां सामान तालाका थःमह नोकरतय् वयागु सेवाय् ज्या ब्वल । बोधिसत्त्वं जुजुयात वन्दना याना— “महाराज ! ग्याना बिज्याये मते । थौं जिं यक्षयात दमन याना छपिनिगु मंगल याना लिहॉ वये ।” वं मालसामानत ज्वंका अन थ्यंकाः वन । वं मनूतय् उगु सिमां भचा तापाक थना थः स्वयं लुंयागु पादुका न्ह्याना तलवार भेरे याना, श्वेतछत्र धारण याना लुंया भुई भोजन ज्वना यक्षयाथाय् वन ।

यक्ष पिया च्वंगु जुया च्वन । वयात खना यक्षं बिचाः यात - 'थुम्ह मनू भिग भिग वःपिंथें वःगु मखु । छु कारण खः ?' बोधिसत्त्वं नं सिमाक्वय् वना सिमा किचःया लिक्क दना तलवारया च्चकां भोजन दुगु भु घ्वाना किचलय् दुने छ्वया न्हापांगु गाथा धाल -

“राजा ते भत्तं पाहेसि, सुचिं मंसूपसेचनं ।
मघदेवस्मिं अधिवत्थे, एहि निक्खम्म भुञ्जसू’ति” ॥

“हे मघदेव ! सिमाय् च्वनिम्ह यक्ष ! जुजुं छंगु नितिं शुद्धगु ला दुगु भोजन छ्वया हःगु दु । वा, पिहाँ वया नः वा ।”

यक्षं वयागु खँ न्यना वयात किचलय् दुने सःता नयेगु नियतं भंगः लायेत निपुगु गाथा धाल -

“एहि माणव ओरेन, भिक्खमादाय सूपित्तं ।
त्वञ्च माणव भिक्खा च, उभो भक्खा भविस्सथा’ति” ॥

“हे माणवक ! तरकारीसहितगु भिक्षा ज्वना थन वा । हे माणवक ! छ व भोजन नितां जिगु भोजन जुइ ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं निपु गाथात धाल -

“अप्पकेन तुवं यक्खं, थुल्लमत्थं जहिस्ससि ।
भिक्खं ते नाहरिस्सन्ति, जना मरणसञ्जिनो ॥

“लद्धाय यक्खा तव निच्चभिक्खं, सुचिं पणीतं रससा उपेतं ।
भिक्खञ्च ते आहरियो नरो इध, सुदुल्लभो होहिति भक्खित्ते मयी’ति” ॥

“हे यक्ष ! छं भतिचा लाभया नितिं तःधंगु लाभयात त्याग याना च्वन । (यदि छं जित नल धाःसा) लिपा सी खना ग्याना मनूतय्सं छंगु नितिं भोजन बिइ हइ मखु ।”

“हे यक्ष ! छंत थ्व शुद्धगु तःजिगु सवाः दुगु भोजन न्हिथं चूलाना च्वनी । परन्तु छं जित नल धाःसा थुगु भोजन थन हया बिइपिं व्यक्ति तःसकं दुर्लभ जू वनी ।”

यक्षं ‘थुम्ह माणवकं पाय्छि हे धाल’ धका मती तया निपु गाथात धाल -

“ममेव सुतनो अत्थो, यथा भाससि माणव ।
मया त्वं समनुज्जातो, सोत्थि पस्साहि मातरं ॥

“खग्गं छत्तञ्च पातिञ्च, गच्छमादाय माणव ।
सोत्थि पस्सतु ते माता, त्वञ्च पस्साहि मातर’न्ति” ॥

“हे माणवक ! छं गथे धया च्वन थ्व जिगु हे हितया नितिं धया च्वंगु खः । जिं छंत त्वःता बिया च्वना । छ स्वस्तिपूर्वक लिहाँ वना छं मांयात स्व हूँ ।”

“हे माणवक ! छ खड्ग, कुसा व भु ज्वना हूँ । छं थः मांयात स्वस्तिपूर्वक स्वये दयेमा । अले छिमि मामं नं छंत स्वस्तिपूर्वक स्वये दयेमा ।”

यक्षयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं मती तल - “जिगु ज्या पूरा जुल, जिं यक्षयात दमन यायेधुन । जित आपालं धन दत अले जुजुं धाःगु ज्या नं पूरा जुल । बोधिसत्त्वं प्रसन्न चित्त तया यक्षयागु खँय् समर्थन यायां थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“एवं यक्ख सुखी होहि, सह सब्बेहि जातिभि ।
धनञ्च मे अधिगतं, रज्जो च वचनं कत’न्ति” ॥

“हे यक्ष ! छ थः सकलं थःथितिपिं नापं तुं सुखी जुइमा । जित धन दत । अले जुजुं धाःगु ज्या नं याना बियेधुन ।”

थुलि धायेधुंका यक्षयात सम्बोधन याना हानं धाल - “पासा ! छं न्हापा अकुशल कर्म यात । उक्कियागु परिणाम स्वरूप छ कठोर, परुष जुया मेपिनिगु ला हि नइम्ह यक्ष जुया जन्म जुल । आर्वलि प्राणीतिपात आदि याये मते । थुकथं शील सदाचारयागु सुपरिणाम व दुःशीलयागु दुष्परिणाम^{१९} कना यक्षयात पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित यात । वं यक्षयात जंगलय् च्वनां छंत छु लाभ ? वा, छंत नगर ध्वाखासिथय् तथा भिंगु भोजनया लाभी जुइका बिये” धया वयात व्वना हल । वयात हे खड्ग आदि ज्वंका वाराणसी थ्यंकः वल । ‘सुतनु माणवकं यक्ष व्वना वःगु दु’ धका जुजुयात खबर बिइके छ्वत । अमात्यपिसहित जुजुं बोधिसत्त्वयात लसकुस यात । यक्षयात नगर ध्वाखां पिने तल । वयात भिंगु भोजनया प्रबन्ध मिले यात । अनंलि नगरय् दुहाँ वना घोषणा याका नगरवासीपितं मुंका बोधिसत्त्वयागु गुणयागु प्रशंसा याना वयात सेनापति दय्का बिल । जुजुं स्वयं बोधिसत्त्वयागु उपदेशअनुसार वना दानादि पुण्यकर्म याना स्वर्ग लाभ यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् मांयात लह्यूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् यक्ष अंगुलिमाल खः । जुजु आनन्द खः । माणवक जुलसा जि हे खः ।

- * -

३९९. मातुपोसकगिज्झ जातक

“ते कथं नु करिस्सन्ति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् मांयात लहिना च्वंम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व गिद्धयागु योनी जन्म जुल । तःधिक जुइवं बुरापिं कापिं मांबौपितं गिद्ध (गुफा) य् तथा गोमांस आदि हया लहिना तल । उगु इलय् वाराणसीयागु मसान भूमी छम्ह व्याधां सकभनं थासय् धयाथे गिद्धत लायेत जाल प्यना तल । छन्हु बोधिसत्त्व गोमांस मामां मसानय् वन । अन जालय् वयागु तुति तःक्यन । वं थःगु चिन्ता मकासे बुरापिं मांबौपितं लुमंका च्वन । आः जिमि मांबौपिं गुकथं म्वाइगु जुइ, इमिसं जि जालय् तःक्यंगु खँ सिइ मखु । इपिं हाना मद्रुपिं जुया पर्वत गुफाय् हे सुखु गना सिना वनिगु मखा जुइ धका ख्वख्वं वं न्हापांगु गाथा धाल -

१९. शीलसम्बन्धी सदाचार व दुःशीलपिनिगु दुष्परिणामया नितिं स्वया दिसं दी.नि. नेपाल भाषा पृ. १९८ ।

“ते कथं नु करिस्सन्ति, बुद्धा गिरिदरीसया ।
अहं बद्धोस्मि पासेन, निलीयस्स वसं गतो’ति” ॥

“पहाडयागु कापी च्वं च्वंपिं बुराबुरीतय्सं छु याना च्वनिगु जुइ ? जि जालय् तक्यना नीलिय धयाम्ह भंगः व्याधाया बशय् लायेधुंकल ।”

अनंलि भंगः व्याधाया कायं गिद्धराजयागु विलाप न्यना निपुगु गाथा धाल -

“किं गिज्ज परिदेवसि, का नु ते परिदेवना ।
न मे सुतो वा दिट्ठो वा, भासन्तो मानुसि दिजो’ति” ॥

“हे गिद्ध ! छं सुयागु नितिं विलाप याना च्वनागु ? अले छाया विलाप याना च्वनागु ? जिं (ध्वयां न्हयो) मनूया भासं खँ ल्हाइम्ह भंगः धयाम्ह न्यनागु नं मदु, खनागु नं मदु ।”

गिद्धं धाल -

“भरामि मातापितरो, बुद्धे गिरिदरीसये ।
ते कथं नु करिस्सन्ति, अहं वसं गतो तवा’ति” ॥

“जि पर्वतया कापी च्वं च्वंपिं जिमि मांबौपित पालन पोषण याना लहिना च्वनाम्ह खः । आः जि छंगु बशय् लायेधुसेलि इपिं छु याना च्वनिगु जुइ ?”

व्याधां धाल -

“यं नु गिज्जो योजनसतं, कुणपानि अवेक्खति ।
कस्मा जालञ्च पासञ्च, आसज्जापि न बुज्जसी’ति” ॥

“गुम्ह गिद्धं सच्छिगू योजन च्वं तापाकनिसें लाशयात खंका काये फुम्ह खः, वं थः लिक्कसं च्वंगु जाल व पाशयात छु जुया खंका काये मफुगु खः ?”

गिद्धराजं धाल -

“यदा पराभवो होति, पोसो जीवितसङ्घये ।
अथ जालञ्च पासञ्च, आसज्जापि न बुज्जती’ति” ॥

“गुबले सत्त्व प्राणीयागु जीवन फुइ त्यनी, अबले वं थः लिक्कसं जूसां जाल वा पाशयात खनी मखुगु जुया च्वन ।”

व्याधां धाल -

“भरस्सु मातापितरो, बुद्धे गिरिदरीसये ।
मया त्वं समनुज्जातो, सोत्थिं पस्साहि जातके’ति” ॥

“पर्वतया कापी च्वं च्वंपिं थः बुराबुरीपिं मांबौपित पालन पोषण याः हूँ । जिं छंत त्वःता छ्वया बिये । स्वस्तिपूर्वक थःथितिपित स्व हूँ ।”

गिद्धं धाल -

“एवं लुद्धक नन्दस्सु, सह सब्बेहि आतिभि ।
भरिस्सं मातापितरो, बुद्धे गिरिदरीसये’ति” ॥

“हे व्याधा ! थये हे छं नं थः दक्वं थःधितिपिलिसे आनन्द कया च्वं । जिं पर्वतया कापी च्वं च्वं पिं बुराबुरीपिं मांबौपितं लालन पालन याना च्वने ।”

बोधिसत्त्व मरण-दुःखं बचे जुया शिकारीयागु सुखी कामना याना थुगु अन्तिम गाथा धया म्हुतुं लापाय् ज्वना वना मांबौयात विइ यंकल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् मांयात लहिना च्वंम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् भंगः व्याधापुत्र छन्न खः । मांबौपिं महाराज कुल खः । गिद्धराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

४००. दम्भपुष्प जातक

“अनुतीरवारी भदन्ते...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उपनन्द शाक्यपुत्रयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व बुद्धशासनय् प्रव्रजित जुया नं अल्पेच्छता आदि गुणयात त्वःता आपालं आपाः तृष्णा दुम्ह जुया च्वन । वर्षावास च्वनिगु इलय् निगू स्वंगू विहारय् वर्षावास स्वीकार याना छथाय् कुसा अथवा लाकां तइगु, छथाय् तुतां अथवा लः थल तइगु अले मेथाय् थः स्वयं च्वं वनिगु । छगू वार वं वर्षाऋतुस एकजनपदीय विहारय् वर्षावास च्वनेगु स्वीकार याना ‘भिक्षुपिं धयापिं अल्पेच्छ जुइमाः’ धका म्हुतुं धया आकाशय् तिमिला खने दइथें कना भिक्षुपितं परिभोग वस्तुस सन्तोषी जुया च्वनेत प्रेरणा दुगु आर्यवंश प्रतिपदाया उपदेश कन । वयागु खँ न्यना भिक्षुपिसं बांबांलागु पात्रचीवर त्वःता चायागु पात्र, व भ्वाथःगु गूगु चीवर काः जुल । वं बांबांलागु पात्रचीवर थःगु निवासस्थानय् ज्वना वन । वर्षावास क्वचायेवं गाडाय् जाय्क पात्रचीवर ज्वना जेतवनय् वन । लैय् छगू आरण्य विहार दुगु जुया च्वन । तुतिइ गुंखि लतां हिना वना च्वंबले वं बिचाः यात - ‘निश्चय नं थन छुं दयेमाः’ अले व विहारय् दुहाँ वन । अन विहारय् निम्ह बुरापिं भिक्षुपिं वर्षावास च्वं च्वन । इमित निपु क्वाचुगु मोटागु वस्त्र व छपु मसिनगु कम्बल प्राप्त जुल । इमि इना काये ज्या मछिना च्वंबले व वःगु खना स्थविरं जिमित इना विइगु जुल धका इपिं लयताल । इमिसं धाल - “भन्ते ! जिमित वर्षावासय् प्राप्त जूगु थुपिं वस्त्रत इना काये ज्या मछिना च्वन । थुकिया कारणं जिमि दथुइ विवाद ब्वलनि । थुकियात छपिसं जिमित इना बिज्याहूँ ।” वं इना विइगु स्वीकार याना निपु क्वाचुगु मोटागु निम्हसित इना बिल । अले बांलागु कम्बल छपु विनयधरयात दयेमाः धका थःम्हं कया ज्वना वन । उपिं स्थविरपिं कम्बल यःपिं खः । इपिं नं वलिसें तुं जेतवनय् वन । अले विनयधर भिक्षुपितं उगु खँ न्यंकेधुंका न्यन - “भन्ते ! छु विनयधरं थुकथं लुटे याना यंके ज्यूला ?”

भिक्षुपिसं उपनन्द स्थविरं कया हःगु पात्रचीवर द्वचिंक खना धाल - “आयुष्मान् ! छ ला तःसकं पुण्यवान्मह खनि । छंत आपालं आपाः पात्रचीवर दत ।”

“गन खः, पुण्य ? आयुष्मान् ! जिं थुगु उपाय याना मुंका हयागु” धका जुक्व फुक्क खँ वं कन । धर्मसभाय् वयागु बारे खँ जुल - “आयुष्मान्पिं ! उपनन्द शाक्यपुत्र आपालं तृष्णा दुम्ह जुया च्वन । महालोभी जुया च्वन । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ ।” “भिक्षुपिं ! उपनन्द मेपिंत आर्यचर्यायागु उपदेश बिया अनुचित यात । मेपिंत उपदेश बिइम्ह भिक्षुं न्हापां थःम्हनिं पालन यायेमाः । अले तिनि मेपिंत उपदेश बिइमाः । थुकथं धम्मपदयागु गाथाद्वारा उपदेश बिइधुंका “भिक्षुपिं ! आः जक उपनन्द महालोभी जूगु मखु, न्हापा नं ध्व महालोभीम्ह हे खः । अले आः जक मेपिनिगु वस्तु लुटे याना काःगु मखु न्हापा नं लुटे याना काःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा बाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व नदीया सिथय् वृक्षदेवताया रूप्य् जन्म जुल । उगु इलय् मायावी धयाम्ह कला व्वना छम्ह ध्वं नदीया सिथय् छथाय् वना च्वं वन । छन्हु ध्वंयात कलाम्हं धाल - “स्वामी ! जि दोहद (इच्छा) जुल । तःधिम्ह रोहितया न्यां नये मास्ति वल । ध्वं नं धाल - “धन्दा कायम्वाः, हया बिये ।” तृती लता गुंखि घाय् हिना नदीया सिथं सिथं वना च्वंबले घाटय् थ्यन । उगु इलय् गम्भीरचारी अनुतीरचारी धयापिं निम्ह लः भौचात नदी सिथय् च्वना न्यांत माला च्वन । इपिमध्ये गम्भीरचारी छम्ह तःधिकम्ह न्यांयात खना याकनं याकनं लखय् कुहां वना वयागु न्हिप्यं ज्वं वन । बलवान्मह न्यां वयात नं साला यंल । उम्ह गम्भीरचारी लः भौचां मेम्हसित “थुम्ह तःसकं तःधिकम्ह न्यांयात भ्नीपिं निम्हं दयेवं बिस्यूं वने फइ मखु, वा महत या, वा” धका सःतुं सःतुं न्हापांगु गाथा धाल -

“अनुतीरचारी भदन्ते, सहायमनुधाव मं ।
महा मे गहितो मच्छो, सो मं हरति वेगसा’ति” ॥

“हे अनुतीरचारी ! छं भिं जुइमा । वा, जित र्वहालि याः वा । जिं तःधिकम्ह न्यां लाना तयागु दु । वं जित न्याक्क बेगं साला यंका च्वन ।”

वयागु खँ न्यना वं निपुगु गाथा धाल -

“गम्भीरचारी भदन्ते, दब्बं गण्हाहि थामसा ।
अहं तं उद्धरिस्सामि, सुपण्णो उरगामिवा’ति” ॥

“हे गम्भीरचारी ! छं भिं जुइमा । वयात क्वातुक बांलाक ज्वना ति । जिं वयात, गरुडं सर्पयात ज्वंथें, ज्वना सात्तुसाला लखं पिकया बिये ।”

इपिं निम्हं मिले जुया रोहित न्यांयात लखं पिकया हया बय् तये हल । वयात स्याना छं युं, छं युं धका ल्वाना च्वन । इना काये मफुसैलि अथें फेतुना च्वन । उगु हे इलय् ध्वं अन थ्यंकः वल ।

वयात खना निम्हसिनं नं वयात लसकुस याना धाल - “भित्र दब्बपुप्फ ! थुम्ह न्यां जिपिं निम्ह मिले जुया ज्वनागु खः । वयात इना काये मफुगुलिं जिमि निम्हय् ल्वापु जुया च्वन । जिमित बच्चि बच्चि इना व्यु ।” इमिसं स्वपुगु गाथा धाल -

“विवादो नो समुप्पन्नो, दब्भपुप्फ सुणोहि मे ।
समेहि मेधगं सम्मा, विवादो वूपसम्मत्’न्ति” ॥

“हे दब्भपुप्फ ! जिमिगु खं न्यं । जिमि दथुइ ल्वापु जुया च्वन । गुकथं ल्वापु शान्त जुइगु खः, उकथं हे, हे पासा ! जिमित न्याय याना ब्यु ।”

इमिगु खं न्यना ध्वं नं थःगु बल क्यनेत धाल -

“धम्मट्ठोहं पुरे आसिं, बहू अट्ठा मे तीरिता ।
सभेमि मेधगं सम्मा, विवादो वूपसम्मत्’न्ति” ॥

“जि न्हापा न्यायाधीश खः । जिं यक्व यक्व मुट्टा छिने यायेधुन । जिं छिमिगु विवाद बांलाक छिने याना बिये, गुकिं याना विवाद शान्त जुइगु खः ।”

अले भाग इना ब्युब्युं थुगु गाथा धाल -

“अनुतीरचारि नङ्गुट्टं, सीसं गम्भीरचारिनो ।
अच्चायं मज्झिमो खण्डो, धम्मट्टस्स भविस्सती’ति” ॥

“अनुतीरचारीया नितिं न्हिप्यं व गम्भीरचारीया नितिं छर्चो अले दथुयागु म्ह जक न्यायाधीशयागु भाग जुल ।”

थुकथं न्यायात इना “छिपिं ल्वाये मते, न्हिप्यं व छर्चो न” धया दथुयागु भाग म्ह म्हुतुइ तया यंकल । इमिसं खंक खंक हे व बिस्सुं वन ।

इपिं जूलय् द्वःच्छि द्वःच्छि दां बूपिंथे जुया ख्वाः खिउंका च्वच्चं खुपुगु गाथा धाल -

“चिरप्पि भक्खो अभविस्स, सचे न विवदेमसे ।
असीसकं अनङ्गुट्टं, सिङ्गालो हरति रोहित’न्ति” ॥

“यदि भीपिं मल्वानागु जूसा ताःकालया नितिं भोजन गाइगु जुइ । छर्चो व न्हिप्यं मदुम्ह रोहित न्यायात ध्वंचां यंका च्वन ।”

ध्वं नं नं थौ कलायात रोहित न्यां नकेगु धका लयताया वयाथाय् वन । व वयेवं लसकुस याना धाल -

“यथापि राजा नन्देय्य, रज्जं लद्धान खत्तियो ।
एवाहमज्ज नन्दामि, दिस्वा पुण्णमुखं पति’न्ति” ॥

“गुकथं क्षेत्रया जुजु राज्य प्राप्त याइबले खुशी जुइगु खः अथे हे थौ जिमि भातयात म्हुतुइ जाय्क न्यां ज्वना वःगु खना जि खुशी जुया च्वना ।”

अले गुकथं न्यां कया हया धका न्यन्यं मेगु गाथा धाल -

“कथं नु थलजो सन्तो, उदके मच्छं परामसि ।
पुट्टो मे सम्म अक्खाहि, कथं अधिगतं तया’ति’ ॥

“सौम्य ! स्थलचारी जुया नं छं लखय् च्वनिम्ह न्यायात गथे याना ज्वना हयागु ? ध्व न्यां गुकथं प्राप्त जुल ? जित कं ।”

ध्वंनं न्यां दय्कागु उपाय ककं थुगु गाथा धाल -

“विवादेन किसानो होन्ति, विवादेन धनकखया ।
जीना उद्दा विवादेन, भुञ्ज मायावि रोहित’न्ति” ॥

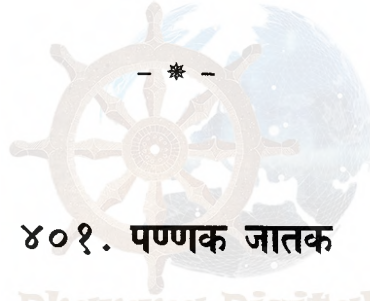
“ल्वापुं (विवादं) कमजोर जुइ । ल्वापुं धन नाश जुइ । विवादं हे लःभौत न्याँ मदय्का च्वने माःपिं जुल । हे मायावि ! रोहित न्याँ न ।”

थुगु अभिसम्बुद्ध गाथा खः -

“एवमेव मनुस्सेसु, विवादो यत्थ जायति ।
धम्मदुं पटिधावति, सो हि नेसं विनायको ।
धनापि तत्थ जीयन्ति, राजकोसो पवइती’ति” ॥

“थथे हे मनूतयगु पुचलय् गनं ल्वापु पिदन धायेवं इपिं न्यायाधीशयाथाय् (न्यायालयय्) ब्वाय् ब्वाय् जुइगु खः । इमिसं इमिगु न्याय याना बिइ । इमिगु धनया नाश व जुजुया दुकुटी वृद्धि जुइकी ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना नृत्यधना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् उपनन्द ध्वं खः, लःभौत निम्ह बुरापिं भिक्षुपिं खः । उगु खँया थःगु हे मिखां खंम्ह वृक्षदेवता जुलसा जि हे खः ।

४०१. पण्णक जातक

“पण्णकं तिखिणधारं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् न्हापायाम्ह मिसा छम्हसिनं लोभे याःगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां उम्ह भिक्षुयात सत्ता न्यना बिज्यात - “भिक्षु छ्छु धार्थ्ये उद्विगन जूगु खः ला ?” “भन्ते ! धार्थ्ये खः ।” “छ्छु कारणं ?” “न्हापायाम्ह मिसायागु कारणं ?” “भिक्षु ! थुम्ह छ्छं मिसा छ्छंगु अनर्थ याःम्ह खः । न्हापा नं छ्छु ध्वयागु कारणं चैतसिक (=मानसिक) रोगं कय्का सिइ त्यम्ह खः । पण्डितपिनिगु कारणं छ्छंगु जीवन बचे जुल ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । वयागु नां तःबले सेनककुमार तल । व तःधिक जुइवं तक्षशिला वन अले अन वना सकतां शिल्प सय्के

सिद्धके याना वाराणसी लिहाँ वल । अले वं जुजु मद्दवराजया अर्थ धर्मानुशासक अमात्य जुल । सेनक पण्डित धायेवं सकल नगरय् चन्द्रमाथें, सूर्यथें प्रसिद्धमह जुल ।

उगु इलय् जुजुया पुरोहित पुत्र जुजुयागु सेवाय् वबले सकतां तिसावसतं छायापिया तःम्ह बांलागु रूप दुम्ह जुजुयाम्ह महारानी खना वया प्रति आसक्त जुल । अले छेंय् वना नसा मनसे गोतुला च्वन । पासापिसं न्यंबबले वं थ्व खँ कन ।

जुजुं न्यन - “पुरोहित पुत्र खने मद्दु । गन दु ?” वं व खँ सिद्धवं वयात सःतके छूवया धाल - “जिं न्हेन्हुया नितिं जिमि लानि छंत बिये । न्हेन्हुतक छं वयात छेंय् ति । च्यान्हु दुखुन्हु छं वयात लि त ब्वना हति ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । अले लानियात छेंय् यंका वलिसे रमण याना तया तल । इपिं निम्ह परस्परय् आसक्त जुल अले सुयातं नं सिद्धके मब्यूसे मूलुखां पिहाँ वना मेम्ह जुजुयागु राज्यय् वना च्वं वन । सुनानं इपिं गन वन धयागु खँ सिद्धके मफुत, डुंगाया वना च्वं पिंथें ।

जुजुं राज्यय् नायखिं च्वय्का घोषणा याकल । इपिं गन वन धका थीथी प्रयास याना माय्का स्वत नं सिद्धके मफुत । उकिया कारणं जुजुया नुगलय् तच्चवंत शोक जुल । नुगः क्वाना हि ल्हवत । वयागु प्वाथं (आलपतिं) हि पिहाँ वल । तच्चवंतं बिरामी जुल । ततःधंपिं राज्य वैद्वतयसं नं चिकित्सा याये मफुत ।

बोधिसत्त्वं बिचाः यात - ‘थुम्ह जुजुयाके छुं रोग मद्दु । कला तंगुलिं जक वयात मानसिक रोग जूगु खः । उपाय याना थ्वयागु वासः यायेमाः ।’ वं जुजुया आयुर व पुक्कुस धयापिं बुद्धिमान्पिं निम्ह मन्त्रीतय्त सःता धाल - “जुजुयात लानि मद्दुगुलिं जक मानसिक रोग जूगु खः, थ्व बाहेक मेगु छुं रोग जूगु मद्दु । जुजु भी तःधंम्ह उपकारीम्ह खः । उकिं वयात उपाय याना वासः यायेनु ।” लाय्कु चुकय् तमासा क्यने नु अले तलवार घुत्के फुम्ह मनु सःता हया वयात तलवार घुत्के बिइ नु । उगु तमासा जुजुयात झ्यालं क्यने नु । जुजुं तलवार घुत्कूगु खना थये न्यनी “थ्वया सिबे नं थाकुगु मेगु ज्या दुला ?” अबले पासा आयुर ! छं थये धा - “थ्व बिये धका धायेगु थ्व सिबे भन् हे थाकु ।” अले पासा पुक्कुस ! छंके जुजुं न्यनी । छं धायेगु - “महाराज ! “बिये” धया नं मबिइगु वचन ब्यर्थगु खः । अथेला वचन मात्र कया नं सुं वयागु ग्वहालिं म्वाइ मखु, न उकियात नइ, न त्वनी । परन्तु गुम्हसिनं थःगु वचनअनुसारं याइ, गुम्हसिनं बिइ धयाथें तुं बिइ, थ्व बिइगु वसिबे नं थाकुगु ज्या खः ।” वयां लिपा छु छु याये माल व जिं याये धया वं तमासा (समज्ज) क्यंके बिल ।

अनंलि स्वम्ह पण्डितपिं जुजुयाथाय् वन अले “महाराज ! लाय्क्या चुकय् तमासा जुया च्वन । व स्वःम्हसियात दुःख दइ मखु । बिज्याहुँ, स्व बिज्याहुँ ।” धया जुजुयात ब्वना यंकल अले झ्याःखापा चाय्का जुजुयात तमासा क्यन । यक्वसिनं थयःपिसं सःगु कला अन क्यन । छम्ह मनुखं स्वीलौ हाकःगु नःगु धार दुगु तलवार म्हुतुं घुत्का च्वन । जुजुं बिचाः यात - ‘थुपिं पण्डिततय्के थ्व सिबे नं थाकुगु मेगु दुला धका न्यने माल ।’ अले जुजुं आयुर पण्डितयाके न्हयसः न्यन्यं थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

“पण्णकं तिखिणधारं, अस्मिं सम्पन्नपायिनं ।

परिसायं पुरिसो गिलति, किं दुक्करतरं ततो ।

यदज्जं दुक्करं ठानं, तं मे अक्खाहि पुच्छितो’ति” ॥

“थुम्ह मनुखं पण्णक (पर्णक) देशं प्राप्त जूगु, मेपिनिगु हि त्वनिपितं प्राप्त जूगु, थुगु जःगु धार दुगु तलवार नुना च्वन । जिं न्यना च्वना, छु थ्व सिबे नं दकसिबे याये थाकुगु मेगु छुं ज्या दनिला ? दःसा जित कं ।”

वं लिसः ब्युब्युं निपुगु गाथा धाल -

“गिलेय्य पुरिसो लोभा, असिं सम्पन्नपायिनं ।
यो च वज्जा ददामीति, तं दुक्करतरं ततो ।
सब्बञ्जं सुकरं ठानं, एवं जानाहि महवा'ति” ॥

“हे मगध गोत्रम्ह ! थथे मती ति । मेपिनिगु हि त्वनिपितं प्राप्त जुइगु तलवारयात मनुखं लोभं याना नुना छवये फु, परन्तु गुगु थ्व 'जिं बिये' धायेगु खः व, वसिबे भन् हे थाक् । थ्व 'बिइगु' धका धायेगु वचन छता त्वःता मेगु सकतां अःपु ।”

जुजुं आयुर पण्डितयागु खँ न्यना विचाः यात - 'जिं थ्व बिये धयागु तलवार नुनेगु सिबे भन् हे थाकुगु जुया च्वन । जिं पुरोहित पुत्रयात थःम्ह लानि बिये धका धया, व जिं तःसकं थाकुगु ज्या यानागु जुल ।' थथे विचाः यायां वयागु नुगलय् जूगु शोक म्हो जुया भचा सिचुल । अर्नलि वं मेम्हसिके थ्व 'बिये' धका धायेगु सिबे नं तःसकं थाकुगु मेगु छुं ज्या दनिला कि मंत धका सिइकेया नितिं पुक्कुस पण्डितलिसे खँलाबल्हा यायां स्वपुगु गाथा धाल -

“ब्याकासि आयुरो पञ्चं, अत्थं धम्मस्स कोविदो ।
पुक्कुसं दानि पुच्छामि, किं दुक्करतरं ततो ।
यदञ्जं दुक्करं ठानं, तं मे अक्खाहि पुच्छितो'ति” ॥

“अर्थ व धर्मय् दक्षता दुम्ह आयुरं न्ह्यसःया ब्याख्या याना लिसः बिल । आः जिं पुक्कुसयाके न्यना च्वना, छु व सिबे नं अप्वः थाकुसे च्वंगु मेगु छुं ज्या दनिला ? यदि व सिबे नं अप्वः थाकुगु ज्या दनिसा जित कं ।”

पुक्कुस पण्डितं जुजुयात सम्भे यायां प्यपुगु गाथा धाल -

“न वाचमुपजीवन्ति, अफलं गिरमुदीरितं ।
यो च दत्त्वा अवाकयिरा, तं दुक्करतरं ततो ।
सब्बञ्जं सुकरं ठानं, एवं जानाहि महवा'ति” ॥

“सितिं वंगु म्हुतुं पिहाँ वःगु वचनयात कया सु नं म्वाना च्वंगु मदु । गुम्हसिनं 'जिं बिये' धका 'बि हे बिइ' उगु बिइगु धायेगु सिबे भन् दकले थाक् । हे मगध गोत्रम्ह ! थथे मती ति । 'बिइगु' बाहेक मेगु दक्वं अःपु ।”

जुजुं थ्व खँ न्यंबले विचाः यात - 'जिं पुरोहित पुत्रयात न्हापां 'लानि बिये' धयागु खः अले थःम्हं धयाथे वयात वि नं बिया । 'जिं थाकुगु ज्या यानागु जुल ।' थथे मती तयेवं वयागु शोक भन् हे म्हो जुया वन । अले वयाके विचार लुया वल, 'सेनक पण्डितथे जाम्ह मेम्ह पण्डित मदु ।' जिं वयाके थ्व न्ह्यसः न्यने माल । जुजुं वयाके न्यन्यं न्यापुगु गाथा धाल -

“ब्याकासि पुक्कुसो पञ्चं, अत्थं धम्मस्स कोविदो ।
सेनकं दानि पुच्छामि, किं दुक्करतरं ततो ।
यदञ्जं दुक्करं ठानं, तं मे अक्खाहि पुच्छितो'ति” ॥

“अर्थ व धर्मय् दक्षता दुम्ह पुक्कुसं न्ह्यसःया ब्याख्या याना लिसः बियेधुंकल । आः जिं सेनकयाके न्यना च्वना, छु वसिबे नं अप्वः थाकुगु मेगु छुं ज्या दनिला ? यदि वसिबे नं अप्वः थाकुगु छुं ज्या दनिसा जित कं ।”

सेनकं लिसः व्युव्युं खुपुगु गाथा धाल -

“ददेय्य पुरिसो दानं, अप्यं वा यदि वा बहुं ।
यो च दत्त्वा नानुत्तप्ये, तं दुक्करतरं ततो ।
सब्बञ्जं सुकरं ठानं, एवं जानाहि महवा’ति” ॥

“मनुखं भति वा आपा दान बिइमाः । परन्तु गुगु थ्व बियेधुंका लिपा नुगः मछिंका मच्चंसे च्वनेगु खः थ्व बिइगुसिबे नं थाकु । हे मगध गोत्रम्ह ! थथे मती ति । ‘बिइगु’ बाहेक मेगु दक्व अःपु ।”

बिइगु, बिया च्वनेगु अले बिइधुंका मनय् नुगः मछिंका मच्चनेगु थ्व थाकुगु ज्या खः । थज्यागु थाकुगु खँ वेस्सन्तर जातक (जा. नं. ५४७) स क्यना तःगु दु । धया तःगु नं दु -

“अदु चापं गहेत्वान, खगं बन्धिय वामतो ।
आनेस्सामि सके पुत्ते, पुत्तानज्हे वधो दुखो ॥
“अट्टानमेतं दुक्खरूपं, यं कुमारा विहज्जरे ।
सतञ्च धम्ममज्जाय, को दत्त्वा अनुत्तप्यती’ति” ॥

“धनुष ज्वना वना खःपाखे तलवार भेरे याना थःम्ह मस्तयत् लित हये माल ला ? मस्त मदय्का च्वनेगु तःसकं कष्ट दायक खः ।”

“मस्तयत् तःसकं दुःख कष्ट ब्यूगु तःसकं अनुचित व दुःखया खँ खः, परन्तु सत्पुरुषपिनिगु धर्म सिइका बिइधुंका छाया अनुताप याना नुगः मछिंकेगु ?”

जुजुं बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना बिचाः यात - ‘जिं थःगु दुनुगलंनिसें पुरोहित पुत्रयात थःम्ह लानि बिया । आः जिं थःगु मनयात चिइ फुगु मखुत । जिं चिन्ता कया च्वना, कष्ट नया च्वना । थ्व जिगु नितिं योग्य मजू । यदि लानिं जित स्नेह तःगु खःसा वं थ्व ऐश्वर्ययात त्वःता बिस्यू वनी मखुगु जुइ । गुम्हसिनं जित स्नेह मत, उम्ह स्नेह मदुम्हलिसे जित छु मतलव ?’ जुजुं थथे विचार याना च्वंबले वयाके दुगु दक्व शोक, पलेस्वाँ हलय् च्वंगु लः कुतुं वर्थे, मदया वन । उगु हे इलय् वयागु ख्वाः ठीक जुल । वं निरोगी सुखी जुया बोधिसत्त्वयात प्रशंसा यायां थुगु अन्तिमगु गाथा धाल -

“ब्याकासि आयुरो पज्हे, अथो पुक्कुसपोरिसो ।
सब्बे पज्हे अतिभोति, यथा भासति सेनको’ति” ॥

“आयुरं न्ह्यसःया लिसः बिल । अले पुक्कुसं नं बिल । परन्तु सेनकं गुकथं न्ह्यसःया लिसः बिल, व दकसिबे च्वन्ह्याः ।”

जुजुं बोधिसत्त्वयात प्रशंसा याना लयताया वयात यक्व धन बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् लानि न्हापायाम्ह जहान खः । जुजु उद्विग्न चित्तम्ह भिक्षु खः । आयुर पण्डित मौद्गल्यायन खः । पुक्कुस पण्डित सारिपुत्र खः । सेनक पण्डित जुलसा जि हे खः ।

४०२. सत्तुभस्त जातक

“विद्वन्तचित्तो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् थःगु प्रज्ञापारमितायागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल । थनया वर्तमान कथा उमङ्ग जातक (जा. नं. ५४६) स वइतिनि ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापाया इलय् वाराणसी जनक धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । वयात सेनककुमार नां छुत । व तःधिक जुइवं तक्षशिला वना अन सकतां विद्या सय्के सिइके याना वाराणसी लिहाँ वया जुजु नाप लाः वल । जुजुं वयात अमात्य याना बिल । अले वयात यक्व सम्पत्ति नं बिल । वं जुजुयात अर्थ व धर्मसम्बन्धी सल्लाह बिया च्वन । मधुरभाषी धर्मभाषी जुया वं जुजुयात पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित याना – दानय्, उपोसथ कर्म यायेगुलि व भिक्ता कुशलकर्मय् – थुपिं कल्याणमार्गय् आरुढ याना बिल । राष्ट्र छगुलिंसन बुद्धपिनिगु उत्पत्ति जूगु समयथें जुल । (उपोसथ) पक्षया दिनय् जुजुं युवराज (उपराज) आदि सकसितं मुंका धर्मसभायागु व्यवस्था याना च्वन । बोधिसत्त्वं नं समाये याना तःगु धर्मसभाय् चलाया छचंगुया आसनय् फेतुना बुद्धलीलां धर्मोपदेश बिइगु याना च्वन । वयागु वचन बुद्धपिनिगु धर्मसभाय्या वचनथें हे जुया च्वन ।

छम्ह बुराम्ह ब्राह्मणं धन-भिक्षा वना द्वःच्छि कार्षापण मुंकल । वं थःगु धन छगू ब्राह्मण कुलय् (नासो) तया हानं धन-भिक्षा फ्वं वना च्वन । व वनेवं उगु कुलयाम्ह ब्राह्मणं कार्षापण (क्वकया) खर्च यात । वं लिहाँ वया कार्षापण काःवल । ब्राह्मणं कार्षापण बिइ मफुत । उकिया पलेसा वं वयात थःम्ह म्हचाय् छम्ह बिया हल । ब्राह्मणं वयात व्वना वाराणसी भतिचा तापागु छगू ब्राह्मण गामय् वना च्वं वन ।

वया मिसा ल्यासेम्ह जुया च्वन, कामभोग यायेगुलि तृप्त मजूम्ह । वं मेपिं ल्याय्म्हपिं ब्राह्मणपिंलिसे अनाचार यायेगु याना च्वन ।

थुपिं भिंखुम्हसित गुबलें मन सन्तोष जुइ मखु । सु सु भिंखुम्ह ? (१) समुद्रया दक्व नदी दःसां मन सन्तोष जुइ मखु । (२) मिया इन्धन दःसां मन सन्तोष जुइ मखु । (३) जुजुया राज्य दःसां मन सन्तोष जुइ मखु । (४) मूर्खया पापकर्म याये दःसां मन सन्तोष जुइ मखु । (५) मिसाया मैथुन-धर्म, तिसा वसत दःसां मन सन्तोष जुइ मखु । (६) ब्राह्मणया मन्त्र व्वने दःसां मन सन्तोष जुइ मखु । (७) ध्यानीया ध्यान भावना याना मन सन्तोष जुइ मखु । (८) शैक्षया (शिक्षा) संग्रह याना मन सन्तोष जुइ मखु । (९) अल्येक्षयात धृताङ्गुणं मन सन्तोष जुइ मखु । (१०) प्रयत्नवानयात प्रयत्न यायेगुली मन सन्तोष जुइ मखु । (११) धर्मकथिकया धर्मचर्चा यायेगुली मन सन्तोष जुइ मखु । (१२) विद्वानयात परिषदं मन सन्तोष जुइ मखु । (१३) श्रद्धावानया सङ्घयागु सेवा यायेगुली मन सन्तोष जुइ मखु । (१४) दातायात त्याग यायेगुली मन सन्तोष जुइ मखु । (१५) पण्डितया धर्मश्रवण यायेगुली मन सन्तोष जुइ मखु । व (१६) प्यंगू परिषद् (भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापिं) यात तथागतयागु दर्शन यायेगुली मन सन्तोष जुइ मखु ।

उम्ह ब्राह्मणीया नं मैथुनं मन सन्तोष मज्जूगु जुया च्वन । उम्ह ब्राह्मणयात पिछूवया निश्चिन्त जुया पापकर्म यायेगु इच्छा जुया व छन्हू गोतुला दचना च्वन । ब्राह्मणं न्यन – “भगवती ! छु जुल ?”

“ब्राह्मण ! जिं छंगु छेंया ज्यात याये मफु । ज्या याकेत च्योनी छम्ह हया ब्यु ।”

“भगवती ! जिके ध्यबा मदु । छु बिया हयेगु ?”

“भिक्षा फचना ध्यबा मुंका हयेगु का ।”

“भगवती ! अथेसा लैय् नयेत खाना दय्का ब्यु ।”

वं वया नितिं छचंगुया म्हिचाय् सत्तू प्वःचिना बिल ।

ब्राह्मणं गां, निगम, राजधानी चाचा ह्युह्युं न्हेसः कार्षापण दां मुंकल । ‘आः ला ज्या याइम्ह च्योनी तयेत गात’ धका भाःपिया व थःगु गां स्वया लिहाँ वल । लैय् छथाय् लः दुथाय् फेतुना म्हिचा चाय्का सत्तू नया, म्हिचा चाय्का तुं तया, लः त्वं वन ।

छमा सिमाया फुसुलुगु दं दुने छम्ह हाकुम्ह सर्प च्वं च्वन । वं सत्तूयागु बास नं ताया म्हिचाय् दुहाँ वना, फन फैले याना सत्तू नया च्वन । ब्राह्मण लिहाँ वया दुने मस्वसे म्हिचा चिना ब्वहलय् पाछाया वन । लैय् छम्ह वृक्षदेवतां फुसुलुगु दंनय् च्वना थये धया अन्तर्धान जुया वन - “ब्राह्मण ! यदि छ लैय् चा च्वन धाःसा छ सिइ अले यदि छ थौं छेंय् थ्यन धाःसा छिमि कला सिइ ।”

छचाखेरं स्वल नं उम्ह देवता मखंसेली वया ग्याना वल अले मृत्युभयं ग्या ग्यां ख्व ख्वं छाती दा दां वाराणसी धवाखा सिथय् थ्यंकः वन । उखुन्हुया दिं पुन्हीया दिं जुया च्वन । बोधिसत्त्वं समये याना तःगु धर्मसभाय् फेतुना धर्मोपदेश याइगु दिं । जनता ल्हातय् सुगन्ध व स्वीं ज्वना पुचः पुचः मुना धर्मोपदेश न्यनेत वना च्वन । ब्राह्मणं न्यन -

“गन वने त्यनापिं ?”

“ब्राह्मण ! थौं सेनक पण्डितं मधुरस्वरं बुद्धया लीलां धर्मोपदेश याना बिज्याइ । छं मस्यूला ?”

वं बिचाः यात - “धर्मकथिक धयापिं पण्डितपिं खः । जि मृत्युभयं ग्याःम्ह खः । पण्डितपिंसं ततःधंगु शोकयात नं मदय्का बिइ फु । जिं नं अन वना धर्मोपदेश न्यं वनेमाः ।”

व नं इपिलिसें तुं अन थ्यंकः वन । अले व बोधिसत्त्व च्वं च्वंगु थासं भतिचा जक तापाक ब्वहलय् सत्तूया म्हिचा पाछाया दना दनां तुं मृत्युभय खना ग्याना मिखां ख्वबि स्वस्व पिकया ख्वया हल । बोधिसत्त्व थुकथं धर्मोपदेश याना च्वन, मानो आकाश गंगा कुहाँ वया च्वथें जुल, अमृत वर्षा याना च्वथें जुल । जनता प्रसन्न-चित्त तया “साधु, साधु” धाधां धर्मोपदेश न्यना च्वन । पण्डितपिनिगु मिखा प्यखेरं लाना च्वनी । उगु इलय् बोधिसत्त्वं न्यागू प्रसादं (लय्तागुलिं) युक्त जूगु प्रसन्नगु मिखा चाय्का प्यखेरं परिषद्दयात मिखा ब्वया स्वबले उम्ह ब्राह्मणया पाखे स्वया मती तल - “थुलिमच्छि परिषद् लय्ताया प्रसन्न मनं ‘साधु, साधु’ धाधां धर्मोपदेश न्यना च्वन नं थ्व ब्राह्मण छम्ह दुःखी जुया ख्वया च्वन । वयागु मनय् थ्वयात ख्वय्का बिइ फुगु शोक दु जुइमाः । पाउँलिं सिजःया ख्वं सिला छ्वयेथें, पलेस्वाँया हलं लः कुतुं वनीथें याना थ्वयात थन हे शोक मदुम्ह प्रसन्न चित्त दुम्ह याना धर्मोपदेश न्यंके माल ।”

वं वयात सःतके छ्वया धाल - “ब्राह्मण ! जिगु नां सेनक पण्डित खः । जिं आः थत्थें छंगु शोक मदय्का बिये । विश्वास या धाधां वलिसे खँल्हाबल्हा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“विभन्तचित्तो कुपितिन्द्रियोसि, नेत्तेहि ते वारिगणा सवन्ति ।
किं ते नट्टं किं पन पत्थयानो, इधागमा ब्रह्मे तदिद्ध ब्रूही’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! छंगु चित्त चिलाये मलाये दना च्वंगु दु । छंगु इन्द्रिय (मिखा) तमं जाया च्वंगु दु । छंगु मिखा निगलं ख्वबिधाः न्ह्याना च्वंगु दु । छंगु छु नाश जुल अथवा छं छु यय्का च्वनागु दु ? छ थन छाया वयागु ? व खँ धा ।”

थःगु शोकया कारण ककं ब्राह्मणं निपुगु गाथा धाल -

“भियेथ भरिया वजतो ममज्ज, अगच्छतो मरणमाह यक्खो ।
एतेन दुक्खेन पवेधितोस्मि, अक्खाहि मे सेनक एतमत्थ’न्ति” ॥

“यक्षं (वृक्षदेवतां) धाल - थौं जि छें थ्यन कि जिमि कला सिइ, अले मथ्यन धाःसा जि थः सिइ । हे सेनक ! जि थुगु दुःखं थर्कमान (कम्पमान) जुइका च्वं च्वना । जित थुकिया कारण थुइका ब्यु ।”

बोधिसत्त्वं ब्राह्मणयागु खँ न्यना समुद्रय् जाल प्यनेगुथें याना बुद्धिरूपी जाल प्यना छसिंकथं स्वया हःबले सत्त्वप्राणीपिं सिइगु अनेक कारण दये फु, गथे कि समुद्रय् दुबे जुया नं सिइ, अन समुद्रय् च्वंपिं न्यां ज्वना नं सिइ, नदी क्वबाना नं सिइ, गोंजु स्वञ्जुतय्सं ज्वनेवं नं सिइ, सिमां कुतुं वया नं सिइ, कथं सुया नं सिइ, थीथी प्रकारयागु शस्त्रया प्रहार नं सिइ, विष नया नं सिइ, यःगाना भुने जुया नं सिइ, पहाडया भीरं (प्रपातं) कुतुं वना नं सिइ, अति ख्वाउँचाया नं आदि अथवा थीथी प्रकारयागु रोगं कया रोगी जुया नं सिना वंपिं दु । थुपिं कारणतमध्ये छुं छंगू कारणं थौं थुम्ह ब्राह्मण लैय् लासा थः स्वयं सिइगु अले छेंय् थ्यंसा वया कलाम्ह सिइगु ? थथे मनय् दुने वाला स्वबले वं ब्राह्मणया ब्वहलय् पाछाया तःगु म्हिचा छपा खना उपाय कुशलता-ज्ञानं थुगु म्हिचाय् छम्ह सर्प दुहाँ वंगु अवश्य दयेमाः धका सिइका काल । थ्व ब्राह्मणं सुथे सत्तू नया म्हिचा चाय्का तुं लः त्वं वंगु जुइमाः, उगु हे इलय् सत्तूया बास नं ताया सर्प दुहाँ वंगु जुइमाः । ब्राह्मणं नं लः त्वना वया म्हिचाय् सर्प दुहाँ वंगु खँ मस्युगुलिं म्हिचाया म्हुतु चिना पाछाया वःगु जुइमाः । यदि थ्वं सन्ध्या इलय् लैय् बाय् च्वना नयेत सत्तूया म्हिचा चाय्का ल्हाः दुत छ्वत धाःसा सर्प थ्वयागु ल्हातय् न्याना बिइ अले थ्व सिइ । थ्व लैय् लाइबले सिइमाःगुया थुगु कारण जुया च्वन । यदि छेंय् थ्यन धाःसा म्हिचा मिसाम्हसिया ल्हातय् लाःवनी । वं दुने मालसामान स्वयेया नितिं म्हिचा चाय्का ल्हाः दुछ्वइ । अले सर्प वयात न्याना स्याना बिइ । थ्व व थौं छेंय् थ्येनवं कलाम्ह सिइगुया कारण जुइ ।

अनंलि वया थथे बिचाः लुल - “थुम्ह सर्प हाकुम्ह जुइमाः, शूर व मग्याःम्ह जुइमाः । थुम्ह ब्राह्मणया म्हुय् न्याना तिना ज्या मछिंक्क च्वना सह याना च्वने माःगुलिं म्हिचाय् सने मदया च्वं च्वंगु जुइमाः । थुजागु परिषदय् थ्व छु धयागु प्रकट याना क्यने माल । उकिं थुम्ह सर्प हाकुम्ह जुइमाः, शूरम्ह व मग्याःम्ह जुइमाः ।” थ्व खँ नं वं थःगु दिव्यचक्षुं खंगुथें याना उपाय कुशलता-ज्ञानं सिइका काल । थुकथं मानो इवलय् च्वना परिषदया दथुइ च्वच्चं सर्पयात म्हिचाय् दुहाँ वंगु खंम्हथें जुया बोधिसत्त्वं उपाय कुशलता-ज्ञानं हे निश्चय याना ब्राह्मणया न्ह्यसःया लिसः ब्युब्युं थुगु स्वपुगु गाथा धाल -

“बहूनि ठानानि विचिन्तयित्वा, यमेत्थ वक्खामि तदेव सच्चं ।
मज्जामि ते ब्राह्मण सत्तुभस्तं, अजानतो कण्हसप्पो पविट्ठो’ति” ॥

“यक्व खँय् बिचाः याना स्वयेधुंका, जिं आः छु कने त्यनागु खः, व हे सत्य खः । हे ब्राह्मण ! छं मसिइकं हे सत्तूया म्हिचाय् सर्प दुहाँ वना च्वंगु दु धका जिं भाःपिया च्वना ।”

थुलि धया न्ह्यसः न्यन - “ब्राह्मण ! थुगु म्हिचाय् सत्तू दुला ?”

“दु, पण्डित !”

“थौं सुथय् सत्तू नयागु दुला ?”

“नया, पण्डित !”

“गन च्वना ?”

“जंगलया सिमाक्वय् ।”

“सत्तू नया लः त्वं वनाबले म्हिचा बन्द याःला ?”

“पण्डित ! मयाना ।”

“लः त्वना वयेधुंका म्हिचाय् दुने स्वया चिनागु ला ?”

“पण्डित ! मस्वसे म्हिचा चिना ।”

“ब्राह्मण जिं भाःपिया, छं लः त्वनेत वना च्वंबले छं मसिइकं हे सत्तू बास नं ताया सर्प म्हिचाय् दुने दुहाँ वन । अले छं व म्हिचा ज्वना थन वल । म्हिचा बँय् तया मनूतय्गु न्ह्योने उकिया म्हुतु व्वछुका, दना छपु कथिं म्हिचाय् दा । म्हिचां पिहाँ वयेखतं फन् फैले याना फुँइ फुँइ याना हाकुम्ह सर्प पिहाँ वयेवं वयात खना छ निशंशय जु ।”

थुलि धया वं प्यपुगु गाथा धाल -

“आदाय दण्डं परिसुम्भ भस्तं, पस्सेळमूगं उरगं दुजिहं ।

छिन्दज्ज कहं विचिकिच्छितानि, भुज्जमं पस्स पमुञ्च भस्तंति” ॥

“कथि ज्वना म्हिचाय् दा । अले निगू चिं दुम्ह सर्पयात म्हिचां पिहाँ वःगु स्व । थौं छं थःके दुगु संशय व सन्देह मदय्का छव । सर्पयात स्व । म्हिचाया म्हुतुप्वाः चाय्कि ।”

ब्राह्मणं बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना वयात रोमाञ्च जुल अले वं भयं ग्याचिकु पहः वय्का अथे हे यात । सर्प नं थःगु फनय् कथिं दागुलिं लाना पिहाँ वया मनूतय्गु न्ह्योने दना वल । थुगु खँ प्रकट यायेया नितिं शास्तां न्यापुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“संविग्गरूपो परिसाय मज्जे, सो ब्राह्मणो सत्तुभस्तं पमुञ्चि ।

अथ निक्खमि उरगो उगतेजो, आसीविसो सप्पो फणं करित्वाति” ॥

“चिमिसँ व्वं व्वं दंक उम्ह ब्राह्मणं सभाया दथुइ म्हिचा चाय्कल । अबले उग्र तेज दुम्ह विषधारी सर्प फन फैले याना पिने पिहाँ वल ।”

सर्प फन फैले याना पिहाँ वबले बोधिसत्त्वया धापू सर्वज्ञ बुद्धयागु भविष्यवाणीथे जुल । जनतां इलंढः वस्त्र (लँ) आक्सय् वांछवत । पतिंचा न्याय्कल । मूसलधार वर्षा जूथे रत्नयागु वर्षा जुल । लाखौं ‘साधुकार’ बिया हल । महापृथ्वी तज्याःथे हैला खेला जुल । थ्व थुकथं बुद्धया न्ह्योने तये बहःगु न्ह्यसः ज्यंकेगु न जातिया बलं, न गोत्रया बलं, न कुलया बलं, न प्रदेशया बलं, न यशया बलं अले हानं न धनया बलं हे संभव दुगु खः । थ्व छुकिया बल खः ? थ्व प्रज्ञाया बल खः । प्रज्ञावान्मह मनुखं विपश्यना भावनायागु वृद्धि याना आर्यमार्गयागु लुखा चाय्का अमृत महानिर्वाणय् दुहाँ वनी । उम्हं श्रावक-पारमिता, प्रत्येकबुद्ध-पारमिता, सम्बोधि-पारमिता नं प्राप्त याना काइ । अमृत महानिर्वाणथ्यंक यंकीगु धर्मय् प्रज्ञा हे मूख्यगु खः, बाकी फुक्क धर्म गौण खः । उकिं धया तःगु नं दु -

“पज्जा हि सेट्ठा कुसला वदन्ति, नक्खत्तराजारिव तारकानं ।

सीलं सिरी चापि सतञ्च धम्मो, अन्वायिका पज्जवतो भवन्तीति” ॥

“पण्डितजनपिसं, गथे तारातमध्ये चन्द्रमा (प्रमुख) खः अथे हे प्रज्ञायात हे श्रेष्ठ धका धाइ । शील, श्री तथा सत्पुरुषयागु धर्म प्रज्ञावान्या ल्यूल्यु वइ ।”

बोधिसत्त्वं थुकथं न्त्यसःयात समाधान याना बिइवं छम्ह सर्प ज्वनिम्हं सर्पयात लाना जंगलय् यंका त्वःते यंकल । ब्राह्मणं जुजुयाथाय् वना ‘जय’ पुकार याना ल्हाः ज्वजलपा बिनित्ति याना, जुजुया स्तुति यायां, बच्छि गाथा धाल -

“सुलद्धलाभा जनकस्स रज्जो, यो पस्सती सेनकं साधुपज्जन्ति” ॥

“जुजु जनकया नितिं थ्व तःसकं हे सौभाग्यपूर्णगु लाभ खः । वसपोलयात श्रेष्ठगु प्रज्ञा दुम्ह सेनक पण्डितयागु दर्शन दुगु जुल ।”

जुजुयागु स्तुति यायेधुंका थःगु म्हिचां न्हेसः कार्षापण लिकया बोधिसत्त्वयागु प्रशंसा याना वयात छायेगु इच्छां छपु त्याः गाथा धाल -

“विवट्टुद्धो नुसि सब्बदस्सि, जाणं नु ते ब्राह्मण भिसरूपंति” ॥

“इमानि मे सत्तसतानि अत्थि, गण्हाहि सब्बानि ददामि तुय्हं ।
तथा हि मे जीवितमज्ज लद्धं, अथोपि भरियाय मकासि सोत्थिन्ति” ॥

“छु छलपोल क्लेशं त्वःपुया तःगु मदुम्ह सर्वदर्शी मखुला ? हे ब्राह्मण ! छपिनिगु ज्ञान महान् जू ।”

“हे ब्राह्मण ! जिं थुपि सकतां छलपोलयात बिया च्वना, ग्रहण याना कया बिज्याहुँ । छलपोलयागु कारणं हे थौं जित जीवन लाभ जुल । अले जिमि मिसायात नं कल्याण जुल ।”

“यदि जिके छगू लाख ध्यबा दुगुसा व नं छपित बिया बिये । जिके थुलि जक धन दु । थ्व न्हेसः (कार्षापण) कया बिज्याहुँ” धाधां व बारम्बार आग्रह यात । वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं थुगु च्यापुगु गाथा धाल -

“न पण्डिता वेतनमादियन्ति, चित्राहि गाथाहि सुभासिताहि ।
इतोपि ते ब्रह्मे ददन्तु वित्तं, आदाय त्वं गच्छ सकं निकेतन्ति” ॥

“पण्डितजनपिसं बांलागु सुभाषित गाथायागु पलेसा ज्याला (ध्यबा) काइ मखु । हे ब्राह्मण ! थन जिगु थासं नं छंत धन दयेमा । थ्व ज्वना छ थःगु छैय् हूँ ।”

थुलि धया बोधिसत्त्वं ब्राह्मणयात बिइत द्दच्छि कार्षापण छखे तथा बिया न्यन - “ब्राह्मण ! छंत धन भिक्षाया नितिं सुनां छवया हःगु ?”

“पण्डित ! जिमि मिसां ।”

“छिमि मिसा बुरीम्ह लाकि ल्यासेम्ह ?”

“पण्डित ! ल्यासे तिनिम्ह ।”

“अथे जूसा व मिसां मेपिनापं अनाचार याःगु दयेमाः । निर्भय जुया अनाचार यायेया नितिं वं छंत पिने छवया हःगु खः । यदि छं थ्व ध्यबा ज्वना छैय् वन धाःसा, छं तःसकं दुःख सिया कमाये याना हःगु उगु ध्यबा वं थः ल्यवःयात बिया छवइ । उकिं छं तप्यंक छैय् मवंसे गांया पिने गनं सिमाया हा कापी अथवा गनं छथाय् स्वथना जक गामय् लिहाँ हूँ ।”

वं गाया लिक्क वना छमा सिमाया हा कापी कार्षापण सुचुका सन्ध्या इलय् छेय् वन । उगु इलय् वया कला ल्ववःलिसे दचना च्वंगु जुया च्वन । ब्राह्मणं लुखाक्वय् च्वना सःतल - “भगवती !” वं वयागु सः ताया मत स्याना बिल । अले ब्राह्मण छेय् दुहाँ वःगु इलय् मेहसित पिछ्खवया लुखाय् थना तल । थः छेय् दुहाँ वना म्हिचा वाला स्वःबले खालीगु खना न्यन - “ब्राह्मण ! भिक्षाचार याना छंत छु दत ?”

“द्वःच्छि दत ।”

“गन तया वया ले ?”

“चिन्ता कायेम्वाः । जिं फलानागु थासय् तया थकागु दु । सुथे कया ज्वना वये ।”

वं वना थःम्ह यज्जु ल्यवःयात कंवन । वं वना थःम्हं तयार्थे च्वंक लिक्कया यंकल ।

ब्राह्मणं कन्हेखुन्हु वना स्ववंबले कार्षापण मखन अले व सरासर बोधिसत्त्वयाथाय् वन । बोधिसत्त्वं न्यन - “ब्राह्मण ! छाय् वयागु ?”

“पण्डित ! कार्षापण तया तयाथाय् म्दु ।”

“छु छं कलायात कना ला ?”

“खः, पण्डित !”

बोधिसत्त्वं मिसाया ल्यवःनं कया यंकल धका सिइका न्यन - “ब्राह्मण ! छंम्ह मिसाया म्हस्यूपिं ब्राह्मणपिं दुला ?”

“दु, पण्डित !”

“छं नं दुला ?”

“दु, पण्डित !”

बोधिसत्त्वं वयात न्हेन्हुया खर्च बिया धाल - “हूँ, न्हापांगु दिंखुन्हु छंपाखे न्हेम्ह व छं मिसाया पाखे न्हेम्ह भिंप्यम्ह ब्राह्मणपिंत निमन्त्रणा बिया भोजन याकि । कन्हेखुन्हुनिसें छम्ह छम्ह पाः पाः याना यंका न्हेन्हु दुखुन्हु छंपाखे छम्ह व छं मिसाया पाखे छम्ह याना निम्ह ब्राह्मणपिंत निमन्त्रणा बिया छं कलाया पाखे लगातार न्हेन्हुतक निमन्त्रित जूम्ह ब्राह्मण सु खः व जित कं वा ।”

ब्राह्मणं अथे हे याना बोधिसत्त्वयात धाल - “पण्डित ! जिं न्हेन्हुतक लगातार नःम्ह ब्राह्मणयात म्हसिइकेधुन । बोधिसत्त्वं वलिसे मनूत छूवया उम्ह ब्राह्मणयात सःता हया न्यन - “फलानागु सिमाया क्वय् च्वंगु थुम्ह ब्राह्मणया द्वःच्छि कार्षापण छं कयागु मखुला ?”

“पण्डित ! मकया ।”

“छु छं मस्यू ला, जि सेनक पण्डित धका ? छंगु कार्षापण पिकाय्का बिये ।”

वं ग्याना सात्तु वना स्वीकार यात - “जिं कयागु खः ।”

“गन तया तयाले ?”

“पण्डित ! अन हे लिक्क ।”

बोधिसत्त्वं ब्राह्मणयाके न्यन - “ब्राह्मण ! छंत व हे मिसा मानि लाकि मेम्ह ?”

“पण्डित ! व हे मानि ।”

बोधिसत्त्वं मनूत छूवया ब्राह्मण, कार्षापण व ब्राह्मणीयात काय्के छूवत । अले खँ ब्राह्मणया ल्हातं ब्राह्मणयात कार्षापण बिइके बिल, अले वयात राजदण्ड बिइका नगरं पितिना छूवत । ब्राह्मणीयात नं राजदण्ड बिया ब्राह्मणयात यक्व ऐश्वर्य बिया वयात थःथाय् हे तल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय आपासिनं स्रोतापत्ति आदि फलयात साक्षात्कार याना काल । उगु इलय् ब्राह्मण आनन्द खः । देवता सारिपुत्र खः । परिषद् बुद्ध-परिषद् खः । सेनक पण्डित जुलसा जि हे खः ।

- * -

४०३. अट्टिसेन जातक

“येमे अहं न जानामि...” थुगु गाथा शास्तां आलवीया आश्रय कया अग्गालव चैत्यय् च्वना बिज्यागु इलय् कुटिचा दयकेगु शिक्षायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । थनया वर्तमान कथा मणिकण्ठ जातक (जा. नं. २५३) स वनेधुंकूगु जुल । शास्तां उरिं भिक्षुपित सतके छूवया बिज्याना “भिक्षुपिं ! न्हापाया समयय् बुद्ध उत्पन्न मजूनिगु इलय् पिनेया प्रब्रज्याकथं प्रब्रजित जूपिसं तक नं जुजुं अपायसकं प्वं धाल नं, प्वनेगु धयागु मेपिनि नितिं यइ मखु, बांला ताइ मखु धका प्वनेगु मयाः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

Dhamma Digital

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व छूगु निगमय् ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । नां तःबले वयात अट्टिसेनकुमार तल । तःधिक जुइवं तक्षशिला वना दक्कं शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ बल । कामभोगय् दोष खंका ऋषिपिनिगु प्रब्रज्याकथं प्रब्रजित जुया अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना ताःकालतक हिमालय प्रदेशय् च्वं च्वन । हानं चि व पाउँया सवा काये माला मनूतयगु बस्ती दुथाय् वया वाराणसी थ्यंकः बल । अले उद्यानय् च्वना कन्हेखुनु भिक्षाटन यायां जुजुया चुकय् थ्यंकः वन । जुजुं वयागु इर्यापथ (व्यवहार) खना लय्ताया वयात सतके छूवया दरवारया तलय् पलंगय् फेतुइकल । हानं भोजन नके बिया अले भोजनानुमोदनया खँ न्यना प्रसन्न जुया बोधिसत्त्वयाके वचन कया वयात जुजुया उद्यानय् तया तल । जुजु न्हिच्छ्रया निको, स्वकोतक नं सेवा याः वना च्वन । छन्हु धर्मकथा न्यना प्रसन्न जुया जुजुं धाल - “राज्यनिसैं कया छुपित छु माल धया बिज्याहँ ।”

बोधिसत्त्वं जित व्यु धका मधाः । मेपिं याचकपिसं छु छु माल व व ‘थ्व व्यु, व व्यु’ धका प्वन । जुजुं निःसन्देह जुया बिइगु जुया च्वन । छन्हु जुजुं मती तल - ‘मेपिं याचकपिसं जुलसा जिमित थ्व माल, व माल धका म्हुतुं हे धया प्वना च्वन । आर्य अट्टिसेनं छुं हे मप्वं । थुम्ह प्रज्ञावान्म्ह खः उपाय कुशलम्ह खः । जिं वसपोलयाके न्यने माल ।’

जुजुं छन्हु सुथेया ज्योनाधुंका वना वन्दना याना छखेलिकक फेतुत । अले मेपिसं याचना याःगु व वं याचना मयाःगुया कारण न्यन्त्यं थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

“येमे अहं न जानामि, अट्टिसेन वनिब्बके ।
ते मं सङ्गम याचन्ति, कस्मा मं त्वं न याचसी’ति” ॥

“हे अट्टिसेन ! जिं महमस्यूपिं याचकत वया जिके फ्वं वया च्वन । छपिसं जुलसा जिके छाया फ्वना बिमज्यानागु ?”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं निपुगु गाथा धाल -

“याचको अप्पियो होति, याचं अददमप्पियो ।
तस्माहं तं न याचामि, मा मे विदेस्सना अहू’ति” ॥

“फ्वनिमह व्यक्ति अप्रिय जुइगु जुया च्वन । फ्वनिबले मबिइमह व्यक्ति नं यइ मखु । जिगु मनय वा जि खना सुयां विद्वेष मदयेमा धका हे जिं मफ्वनागु खः ।”

वयागु खँ न्यना जुजुं स्वपु गाथात धाल -

“यो वे याचनजीवानो, काले याचं न याचति ।
परञ्च पुज्जा धंसेति, अत्तनापि न जीवति ॥

“यो च याचनजीवानो, काले याचहिं याचति ।
परञ्च पुज्जं लभेति, अत्तनापि च जीवति ॥

“न वेदेस्सन्ति सप्पज्जा, दिस्वा याचकमागते ।
ब्रह्मचारि पियो मेसि, वद त्वं भज्जमिच्छसी’ति” ॥

“गुम्ह भिक्षाद्वारा जीवन यापन याइमहं उचित इलय् फ्वनी मखु वं मेपिनिगु पुण्ययात नाश याना बिइगु जुया च्वन । अले थः स्वयं नं सुखपूर्वक म्वाइ मखु ।”

“गुम्ह भिक्षाद्वारा जीवन यापन याइमहसिनं उचितगु इलय् फ्वनी, वं मेपित पुण्य दय्का बिइगु जुया च्वन । अले थः स्वयं नं सुखपूर्वक म्वाइ ।”

“प्रज्ञावान्पिं मनूतय्सं सुं भिक्षु बिज्यागु खना द्वेषभाव मतः । हे ब्रह्मचारी ! छलपोल जित यःमह खः । छलपोलं छु फ्वना बिज्याये मास्ति वः व जिके फ्वना बिज्याहूँ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं थःत राज्य समेत बिइगु खँ धाल नं छुं याचना मयाः । जुजुं थःगु विचारं खंका बिसेलिं बोधिसत्त्वं नं प्रव्रजित-चर्या स्पष्ट यायेया नितिं धाल - “महाराज ! फ्वनेगु गृहस्थी कामभोगीपिनि नितिं ठीक जू, प्रव्रजितपिनि नितिं ठीक मजू । प्रव्रजितपितं प्रव्रजित जूगु इलंनिसं गृहस्थपिं स्वया बिस्कं शुद्ध जीविका याइमह जुइमाः ।” वं प्रव्रजितपिनिगु चर्यायात क्यनेया नितिं खुपुगु गाथा धाल -

“न वे याचन्ति सप्पज्जा, धीरो च वेदितुमरहति ।
उट्टिस्स अरिया तिट्ठन्ति, एसा अरियान याचना’ति” ॥

“प्रज्ञावान्पिसं फ्वनेगु याइ मखु । पण्डितपिसं थ्व खँ थःमहं हे सिइका कायेमाः । आर्यजनपिं भिक्षा फ्वनेगु उद्देश्यं मौन जुया दना जक च्वना बिज्याइ । थ्व हे आर्यपिनिगु फ्वनेगु (तरिका) खः ।”

जुजुं बोधिसत्त्वयागु वचन न्यना धाल - “भन्ते ! यदि बुद्धिमान्मह सेवकं थःगु बुद्धिं हे विश्वस्त जुया बिये बहःगु बिइगु खःसा जिं नं छलपोलयात थुपिं बिये” धया न्हेपुगु गाथा धाल -

“ददामि ते ब्राह्मण रोहिणीनं, गवं सहस्सं सह पुङ्गवेन ।

अरियो हि अरियस्स कथं न दज्जा, सुत्वान गाथा तव धम्मयुत्ता’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! जिं छलपोलयात नायोपि द्रहँतसहितं द्रःच्छिम्ह रोहिणी सात दान बिया च्वना । छलपोलयागु धार्मिक गाथात न्यना छम्ह आर्य मेम्ह आर्ययात मब्युसे गन च्वने फइ ?”

थथे धायेवं बोधिसत्त्वं “महाराज ! जि अकिञ्चनम्ह प्रव्रजित खः । ‘जित सात माःगु मदु’ धका अस्वीकार यात । जुजुं वयागु उपदेशअनुसार वना दानादि पुण्य याना स्वर्गगामी जुल । व नं ध्यानलाभी जुया ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय आपालं मनूत स्रोतापत्तिफल आदिस प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् जुजु आनन्द खः । अट्टिसेन जुलसा जि हे खः ।

- * -

४०४. कपि जातक

“यत्थ वेरी निवसति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्त पृथ्वीस दुसुना वंगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । देवदत्त जमिनय् दुने दुसुना वनेवं धर्मसभाय् भिक्षुपिंसं खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्त थः अनुयायीपिं सहितं विनाश जुया वन ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! द्विपिं फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ ।” “भिक्षुपिं ! वं थः अनुयायीपिं नापं आः जक विनाश जुया वंगु मखु, न्हापा नं जुया वंगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व माकः जुया जन्म जुल । थःम्ह न्यासः अनुयायीपिं ब्वना जुजुया क्यबय् वना च्वं च्वन । देवदत्त नं माकः जुया जन्म जुया थः अनुयायीपिंलिसें तुं अन हे वना च्वं च्वन । छन्हु पुरोहित क्यबय् मोल्हया पिहाँ वया च्वंबले वयात छम्ह चञ्चलम्ह माकः न्हापा हे क्यबया लुखा फुसय् तोरणय् च्वना च्वंम्हं छचनय् खि फाना बिल । च्वय् थस्वःबले वयागु ख्वाल्य् लाक नं खि फाना बिल । वं दिना धाल - “स्वये निंं छं याःगु ज्या” धया माकःतय्त ख्याना अनलि हानं मोल्ह वन । बोधिसत्त्वं थ्व खँ सिल । वं द्रःच्छिया द्रःच्छि माकःत सःतका सकसितं मुंका गन वैरीत दइ अन च्वने मज्यू । सकलें माकःत बिस्यू वना मेथाय् हे वना च्वं वनेमाः धका धाल । खँ मन्यंम्ह देवदत्तं विचाः यात - ‘जि थ्व खँय् थः अनुयायीपिंलिसे लिपा जक विचाः याये’ धया बिस्यू मवं । बोधिसत्त्व थः अनुयायीपिं ब्वना जंगलय् दुने वना च्वं वन ।

छन्हु वा कुतिइ वना सुइम्ह छम्ह ज्यामिनी नं निभालय् पाना तःगु वा नःवम्ह च्वलेचित मिं च्यागु मिपूसिं दाल । वयागु म्ह्य् मिं नया च्यात । व बिस्सू वना छगू किसिगल्य् तथा तःगु घाय् भोपडीया अंगलय् थःगु म्ह घ्वास्या घ्वास्या याःवन । घाय्या भोपडी मिं नल । घाय्या भोपडी मिं नया किसिगः मिं नल । शालाय् तथा तःपिं किसितय्गु म्ह मिं नल । किसिया (पशुतय्) वैचं किसितयत् वासः याःवल । पुरोहितया नं माकःतयत् ज्वंकेगु उपाय माला च्वंगु जुया च्वन ।

जुजुं सेवाय् वःम्ह ब्राह्मणयाके न्यन “आचार्य ! आपालं किसित मिं पुना घाइते जुल । किसिया वैद्यतय्सं वासः याये मसःल । छु छं छुं वासः यायेगु तरिका स्यूला ?”

“स्यू महाराज !”

“छु ले ?”

“महाराज ! माकःतय्गु दाहा ।”

“गन दइ ?”

“उद्यानय् यक्व माकःत दु ।”

जुजुं हुकुम बिल- “उद्यानय् च्वंपिं माकःत स्याना इमिगु दाहा हया व्यु ।” धनुर्घारीपिसं वना दक्वं न्यासः माकःतयत् तीरं कयका स्याना बिल । छम्ह थकालिम्ह बुराम्ह माकः छम्ह बिस्सू वने फत । वयात नं तीरं कल अथे नं व अनतुं गोतू मवंसे बोधिसत्त्व दुथाय् व्वाय् वना अन थयंका गोतूवन । माकःतय्सं जिमिथाय् सिइ वल धका खन । इमिसं तीरं कया छम्ह माकः सिइ वःगु खं बोधिसत्त्वयात कंवन । बोधिसत्त्वं वया स्वःवबले माकःतय् दथुइ च्वना “पण्डितपिनिगु खं मन्यंनीपिं, वैरीपिनि दथुइ च्वनिपिं थुगु प्रकारं नष्ट जुया वनी” धयागु खं प्रकट यायेया नितिं माकःतयत् उपदेश व्युब्युं थुपिं गाथात धाल -

“यत्थ वेरी निवसति, न वसे तत्थ पण्डितो ।
एकरत्तं द्विरत्तं वा, दुक्खं वसति वेरिसु ॥

“दिसो वे लहुचित्तस्स, पोसस्सानुविधीयतो ।
एकस्स कपिनो हेतु, यूथस्स अनयो कतो ॥

“बालोव पण्डितमानी, यूथस्स परिहारको ।
सचित्तस्स वसं गन्त्वा, सयेथायं यथा कपि ॥

“न साधु बलवा बालो, यूथस्स परिहारको ।
अहितो भवति जातीनं, सकुणानं चेतको ॥

“धीरोव बलवा साधु, यूथस्स परिहारको ।
हितो भवति जातीनं, तिदसानं वासवो ॥

“यो च सीलञ्च पञ्जञ्च, सुतञ्चत्तनि पस्सति ।
उभिन्नमत्थं चरति, अत्तनो च परस्स च ॥

“तस्मा तुलेय्य मत्तानं, सीलपञ्जासुतामिव ।
गणं वा परिहरे धीरो, एको वापि परिब्बजेति” ॥

“गन वैरी (शत्रु=दुष्मन) च्वं च्वंगु दइ, अन चच्छि वा निचा जक जूसां पण्डितपिसं बास च्वने मज्यू । छायाधाःसा वैरीतलिसे च्वनेवं दुःख जुइगु जुया च्वन ।”

“धीर मदुगु चित्त दुम्ह मनूया नक्कल याइम्हसिया नितिं अजाम्ह हे धीर मदुगु चित्त दुम्ह वैरी दइगु जुया च्वन । छम्ह माकःया कारणं याना दक्व माकःतय्गु हानि जुल ।”

“गुम्ह मूर्ख खः, वं थःत थःम्हं पण्डित भाःपाः च्वन । हानं यदि व बथानया नायो नं जुल धाःसा व थःगु चित्तयागु बशय् वना थुम्ह माकः सिइथें सिना वनी ।”

“मूर्खम्ह बलवान्म्ह जूसां व बथान (पार्टी) या नायो जुइगु भिं मजू । छायाधाःसा वं थःगु जातिसङ्घयात हे अहितकारी याइ, गथे (म्वाः मदुगु) खें ल्हाःम्ह बट्टाईनं मेपिं बट्टाईतय्त् नष्ट याःथें ।”

“धैर्यवान् जुया नं बलवान्म्ह जुल धाःसा व बथान (पार्टी) या नेता जुइगु भिं जू । छायाधाःसा वं थः बथानयात हित याइ, गथे इन्द्रं देवतापितं याःथें ।”

“गुम्ह व्यक्तिं थःके शील, प्रज्ञा व बहुश्रुत दुगु खनी, उम्ह व्यक्तिं थःत नं कतःपितं नं निखलसियागु हित याइ ।”

“उकिं (नेता जुइम्हं) थःके शील, प्रज्ञा व बहुश्रुत दुलाकि मदु धका थः थःम्हं दुवाला स्वयेमाः । यदि दत धाःसा धीरम्ह मनुखं गणया नेतृत्त्व यायेमाः । (मखु धयागु जूसा) याकचासां विचरण याना जुइमाः ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं कपिराज जुया च्वन नं विनयानुकूल चर्यायागु खें कन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् खें मन्यंम्ह माकः देवदत्त खः । वयागु परिषद् नं देवदत्त-परिषद् खः । पण्डित कपिराज जुलसा जि हे खः ।

Dhamma Digital

- * -

४०५. बक जातक

“दासत्ति-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् बक ब्रह्मायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह ब्रह्मायाके थज्यागु मत (धारण) दया च्वन - “ध्व लोक नित्य खः, ध्रुव खः, अच्युत खः । थुलिं बाहेक गनं मेगु लोकयागु मुक्ति अथवा निर्वाण मदु ।” क्वय्या लोकय् च्वंम्ह थुम्ह ब्रह्मां न्हापा ध्यानयागु भावना याःगु जुया च्वन । उकिं याना व वेहप्फल लोकय् उत्पन्न जूगु खः । अन वं न्यासः कल्प आयु बिते याना सुभकिण्ह लोकय् उत्पन्न जुल । अन ख्वीप्यंगू कल्प आयु बिते याना च्यागू कल्प

आयु दुगु आभाश्वर-लोक्य उत्पन्न जूवन । अन हे नं वयाके थज्यागु धारणा उत्पन्न जूगु खः । छायाधाःसां ब्रह्मलोकं च्वय् वयाके (थः) सिइमाःगु वा उत्पन्न जुये माःगु खँ लुममं । थुपिं नितां खँ मखंगुलिं हे ब्रह्मायाके थजागु धारणा दुगु खः ।

भगवानं थःगु चित्तं ब्रह्मायाके च्वंगु चित्त वितर्कया खँ सिइका कया बिज्यात अले गथे बलवान्मह मनुखं कय्कुंका तःगु ब्वहः (ल्हाः) चकंकीगु खः अथवा चकंका तःगु ब्वहः कय्कुंकीगु खः, अथे हे याना बिज्यासे जेतवनं अन्तर्धान जुया ब्रह्मलोक्य प्रकट जू बिज्यात । ब्रह्मां भगवान्यात खना धाल - “पासा ! वा । पासा ! छंत लसकुस दु । थन छ वल । पासा ! थ्व नित्य खः, थ्व ध्रुव खः, थ्व शाश्वत खः, थ्व अच्युत खः, थ्व सम्पूर्ण खः, थ्व उत्पन्न जुइ मखुगु खः, थ्व जीर्ण जुइ मखुगु खः, थ्व सिइ मखुगु खः, थ्व पतन जुइ मखुगु खः, थ्व जन्म जुइ मखुगु खः । थ्वसिबे च्वय्यागु छुं नं मोक्ष द हे मद्दु ।” थथे धायेवं भगवानं बक ब्रह्मायात आज्ञा जुया बिज्यात - “हे बक ब्रह्मा ! छ अविद्याया चक्रय् लाना च्वन । हे बक ब्रह्मा ! छ अविद्याया चक्रय् लाना च्वन । अथे जुया हे छं ‘थःत गुगु अनित्य खः उकियात नित्य धया च्वन’ अले थ्वसिबे च्वय्यागु मुक्ति दय्क दय्कं नं ‘थ्वसिबे च्वय्यागु छुं नं मोक्ष द हे मद्दु’ धया च्वन । वसपोलयागु थुगु खँ न्यना ब्रह्मां थुगु (भगवानं) ‘छं थथे धया च्वन, छं थथे धया च्वन’ धागु खँ न्यना जिगु ल्यूल्यू वया च्वंपिं दु धका मती तया गथे गुलिं खूँत भतिचा घाःपाः नयेवं ‘छु जि छम्ह जक खूँ खः ला ? छु जि छम्ह जक खूँ मखु, फलानाम्ह नं खूँ खः, फलानाम्ह नं खूँ खः धका प्वला सकलें पासापिनिगु नां कया हयेथें याना भगवान्यागु आरोपया खँ न्यना ग्यानागिना वं थः मेमेपिं पासापिनिगु नां काकां न्हापांगु गाथा धाल -

“द्वासत्तति गोतम पुञ्जकम्मा, वसवत्तिनो जातिजरं अतीता ।
अयमन्तिमा वेदगू ब्रह्मपत्ति, अस्माभिजप्पन्ति जना अनेका’ति” ॥

“हे गौतम ! थन जिपिं पुण्यकर्म याना वयेधुपिं, वशवतीपिं जन्म जुइगु व बुरा जुइगुलिं पार पुला वनेधुपिं न्हेय्निम्ह (७२) दु । हे वेदज्ञ ! थ्व अन्तिम ब्रह्म प्राप्ति खः । अनेक जनं जिमिगु जप याना च्वंगु दु ।”

वयागु खँ न्यना शास्तां निपुगु गाथा न्यंका बिज्यात -

“अप्पं हि एतं न हि दीघमायु, यं त्वं बक मञ्जसि दीघमायुं ।
सतं सहस्सानि निरब्बुदानं, आयुं पजानामि तवाह ब्रह्मे’ति” ॥

“हे बक ब्रह्मा ! गुगु आयुयात छं तःहाकगु आयु भाःपिया च्वन, व आपाः मद्दु, अल्प मात्र दु । हे ब्रह्मा ! जिं छंगु सच्छिगू द्वःच्छि निरब्बुद^{१०} वर्षयागु आयु स्यू ।”

२०. गणनाया ल्याः १० × १० = सतं,

सतं × १० = सहस्सं,

सतसहस्सं × १०० = कोटि,

कोटि सतसहस्सं × १०० = पकोटि,

पकोटि सहस्सं × १०० = कोटिप्पकोटि,

कोटिप्पकोटिसतसहस्सं × १०० = नहुतं, नहुत सतसहस्सं × १०० = निन्नहुतं - थुलि तक

कृशलम्ह गणकं गणना याये फु । थ्वयां लिपाया गणना बुद्ध गणनाया विषय खः । उकी निन्नहुत सतसहस्सानं × १०० अब्बुदं, अब्बुदं × २० = निरब्बुदं सतसतसहस्सं निरब्बुदं = सतसहस्सं अहहं ।

ध्व खँ न्यना बक ब्रह्मां स्वपुगु गाथा धाल -

“अनन्तदस्सी भगवाहमस्मि, जातिज्जरं सोकमुपातिवत्तो ।
किं मे पुराणं वतसीलवत्तं, आचिक्ख मे तं यमहं विजज्ज’न्ति” ॥

“हे भगवान् ! छलपोलं (थःत) जि अनात्मदर्शी खः, जि जन्म जुइगुलिं, बुरा जुइगुलिं व शोक यायेगुलिं पार याना वनेधुंम्ह खः धका धया विज्यानागु खःसा जित जिगु न्हापायागु शील व व्रत छु खः धयागु खँ कना विज्याहूँ । जिं न्यना सिइका काये ।”

अनंलि भगवानं पूर्वजन्मया खँ उल्लेख याना विज्यासे प्यपु गाथात आज्ञा जुया विज्यात -

“यं त्वं अपायेसि बहू मनुस्से, पिपासिते घम्मनि सम्परेते ।
तं ते पुराणं वतसीलवत्तं, सुत्तप्पबुद्धोव अनुस्सरामि ॥

“यं एणिकूलस्मि जनं गहीतं, अमोचयी गहक नीयमानं ।
तं ते पुराणं वतसीलवत्तं, सुत्तप्पबुद्धोव अनुस्सरामि ॥

“गङ्गाय सोतस्मि गहीतनावं, लुद्देन नागेन मनुस्सकप्पा ।
अमोचयि त्वं बलसा पसह, तं ते पुराणं वतसीलवत्तं ।
सुत्तप्पबुद्धोव अनुस्सरामि ॥

“कप्पो च ते बद्धचरो अहोसिं, सम्बुद्धिमन्तं वतिनं अमज्जं ।
तं ते पुराणं वतसीलवत्तं, सुत्तप्पबुद्धोव अनुस्सरामी’ति” ॥

“गुम्ह छं (न्हापा) निभालं त्यानु चाया प्याः चाःपिं आपालं मनूतय्त लः त्वंकूगु खः । जिं छंगु पुलांगु शील व व्रतयात अथे हे लुमंका गथे दचना दना वःम्ह मनुखं म्हगसयात लुमंकीगु खः ।”

“गुम्ह छं एनि धयागु खुसी सिथय् ज्वना तःपिं मनूतय्त मुक्त याना ब्यूगु खः । जिं छंगु पुलांगु शील व व्रतयात अथे हे लुमंका गथे दचना दना वःम्ह मनुखं म्हगसयात लुमंकीगु खः ।”

“गंगायागु सोतय् तक्यना च्वंगु डुंगाया च्वपिं मनूतय्त नष्ट यायेगु इच्छा तथा च्वंम्ह नागया पाखें जबर्जस्तीं छुटे याना ब्यूगु खः । जिं छंगु पुलांगु शील व व्रतयात अथे हे लुमंका गथे दचना दना वःम्ह मनुखं म्हगसयात लुमंकीगु खः ।”

“छं केशव तपस्वी जुया च्वंबले जिं छंत बुद्धिमानम्ह व व्रत दुम्ह भाःपिया । उबले जि छंम्ह कप्प धयाम्ह शिष्य जुया च्वनाम्ह खः । जिं छंगु पुलांगु शील व व्रतयात अथे हे लुमंका गथे दचना दना वःम्ह मनुखं म्हगसयात लुमंकीगु खः ।”

वं शास्तायागु वचन न्यना थःगु पुलांगु कर्मयात लुमंका तथागतयागु स्तुति यायां अन्तिम गाथा धाल -

“अद्दा पजानासि ममेतमागुं, अज्जम्पि जानासि तथा हि बुद्धो ।
तथा हि तायं जलितानुभावो, ओभासयं तिट्ठति ब्रह्मलोक’न्ति” ॥

“निश्चय नं छलपोलं जिगु थुगु आयुयात सिया विज्याः । अले मेमेगु खँ नं सिया विज्याः । उकिं छलपोल बुद्ध जुया विज्याः । उकिं हे छलपोलयागु थुगु प्रकाशं ब्रह्मलोक छगुलिं प्रकाशित याना तःगु दु ।”

थुकथं शास्तां थःगु ब्रह्मगुण्यात प्रकट यायां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (प्यंगू) आर्यसत्ययात प्रकाशित याना विज्यात । सत्य प्रकाशनं लिपा भिगू सहस्र ब्रह्मापिनिगु चित्त आसवं मुक्त जुल । थुकथं भगवान् आपालं ब्रह्मापिनि सहायक जुया ब्रह्मलोकं जेतवनय् लिहाँ विज्यात । अन व हे खँ धर्मकथाया रूपय् भिक्षुपिंत कना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् केशव तपस्वी बकब्रह्मा खः अले कप्प ब्रह्मचारी जुलसा जि हे खः ।

कुक्कु वर्ग क्वचाल ।

३. गन्धार वर्ग

४०६. गन्धार जातक

“हित्वा गामसहस्सानि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् भैषज्य (वासः) संग्रह यायेगु सम्बन्धय् शिक्षापदयागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थुगु घटना राजगृहय् जुल । आयुष्मान् पिलिन्दवच्छं विहारलिसे विशेष सम्बन्ध दुगु परिवारयात मुक्त यायेया नितिं लायकुलि वना (थःगु) ऋद्धिबलं जुजुया दरबार लुंयागु दय्का बिल । मनूतय्के श्रद्धा पिज्वल । इमिसं स्थविरयाथाय् न्याथी वासः बिइके छूवल । वं व थः अनुयायीपिंत बिल । वया अनुयायीपिं बाहुलिक (वस्तु प्वः प्वः मुंका जुइपिं) खः, आपालं वस्तुत मुंका तथा तःपिं खः । छु छु दत उपिं फुक्क थलबलय्, घलय् नं, पात्रय् नं, म्हिचाय् नं जाय्का सुचुका तल । मनूतय्सं खंबले तँ पिकाल - “थुपिं नकलिपिं भिक्षुपिं खः । दुने भण्डार दुपिं खः ।” शास्तां थ्व खँ सिइका विज्याना “गुम्ह रोगी जूम्ह भिक्षु खः वया नितिं (वासः) खः” (धयागु) शिक्षापद घोषणा याना आज्ञा जुया विज्यात - “भिक्षुपिं ! प्राचीन इलय् बुद्ध उत्पन्न मज्जूगु इलय् पण्डितपिं (बुद्धशासनं) पिनेयागु प्रब्रज्यां प्रब्रजित जूपिं खः अले इपिं न्यागु शीलयात जक रक्षा याइपिसं चि व साखः (चिनि) तक नं कन्हेखुन्हुया नितिं तथा तःपिंत निन्दा याः । छिपिं थुजागु नैर्यानिक (कल्याणकारी) शासनय् प्रब्रजित जुया नं कन्हे कंसया नितिं थुकथं संग्रह याना अनुचित ज्या याना च्वन ।” थुलि धया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् गन्धार राष्ट्र्य् बोधिसत्त्व गन्धार जुजुया काय् जुया जन्म जुल । बौ सिइवं राजगद्दी च्वना धर्मपूर्वक राज्य याना च्वन । मध्य प्रदेशया विदेह राष्ट्र्य् विदेह धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । उपिं निम्ह जुजुपिसं छम्हं मेम्हसित मखं । अथेसां नं इपिं पासापिं खः । इपिं थवंथवय् क्वातुगु विश्वास दु । उगु इलय् मनूतय्गु आयु आपाः दु - स्वीद्वः दै म्वाः ।

छन्हु गन्धार जुजु पुन्हीया उपोसथया दिंखुन्हु शील कया (दरबारया) तले च्वना श्रेष्ठ सिंहासनय् फेतुना च्वन । इयाःखापा चाय्का पूर्वदिशापाखे स्वया अमात्यपिंत धार्मिक खँ न्यंका च्वन । उगु इलय् आकाशय् हाचां गाया पूर्वय् चन्द्रमायात राहुं ग्रहण यात । तिमिलाया प्रभा लोप (अन्तर्धान) जुया वन । अमात्यपिंत तिमिला खने मंत । इमिसं चन्द्रमायात ग्रहणं ज्वंगु खँ जुजुयात कन ।

जुजुं चन्द्रमायात स्वस्वं बिचाः यात - 'ध्व चन्द्रमा पिनेया क्लेशं क्लिष्ट जुया प्रभा मदुम्ह जुल । जिगु नितिं नं राजपरिवार उपक्लेश हे खः । जिगु नितिं राहुं ज्वंम्ह चन्द्रमार्थे जुया प्रभा मदुम्ह जुइगु उचित मजू । शुद्ध आकाशय् थीम्ह चन्द्रमार्थे जुया राज्य त्याग याना प्रव्रजित जुइमाः । जिं मेपिंत उपदेश बिया च्वनां छु फाइदा ? कुल व गणं अलग जुया थत हे उपदेश बिइम्ह जुया विचरण याना जुये । थथे हे यायेगु जित ल्वः ।'

अनंलि वं राज्य अमात्यपिंत लःल्हाना धाल - "गथे याये माल अथे या ।" वं राज्य त्वःता ऋषिपिनिगु प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया ध्यान लाभ याना ध्यान-सुख भोग यायां हिमालयय् वना च्वं च्वन ।

विदेह जुजुं व्यापारीपिनि पाखें थम्ह पासायागु कुशल समाचारया बारे न्यन । पासा जुजु प्रव्रजित जुया वन धयागु खँ न्यना वं बिचाः यात - 'जिमि पासा प्रव्रजित जुया वनेधुंकल धाःसा जिं जक छु राज्य याना च्वनेगु ?' वं न्हेगु योजन दुगु मिथिला नगरया राज्य स्वसः योजन दुगु विदेह राष्ट्रया भिंखुसः गां दुगु भण्डार व भिंखुसः प्याखँ हुलिपिं मिसातयूत त्वःता अले सिमां कुतुं वःगु फलयागु आहार ननं समचर्या यायां विचरण याना जुल ।

इपिं निम्हं समचर्यापूर्वक चारिका यायां जुया च्वंबले छगू थासय् नाप लात । परन्तु छम्हं मेम्हसित म्हासिइके मफु । प्रसन्नतापूर्क नापं च्वं च्वन । विदेह तपस्वी गन्धार तपस्वीयागु सेवा याना च्वन ।

इपिं निम्हं पुन्हीया दिंखुन्हु छमा सिमाक्वय् च्वना धार्मिक खँल्हाबल्हा याना च्वन । उगु इलय् आकाशय् थीना च्वंम्ह चन्द्रमायात राहुं ज्वन । विदेह तपस्वी तिमिला प्रभा हीन जूगु छु कारण जुइ धका बिचाः यात । चन्द्रमायात राहुं ज्वंगु खना न्यन - "आचार्य ! चन्द्रमायात ग्रस्त याना प्रभा हीन याम्ह सु खः ?"

"शिष्य ! थुम्ह चन्द्रमायाके छगू उपक्लेश दु गुकिं याना थीइके बिइ मखु । जिं नं राहुं ग्रसित चन्द्रमायात खनाबले, गथे ध्व शुद्धगु चन्द्रमण्डल पिनेया उपक्लेशं प्रभाहीन जूगु खः, अथे हे जिगु नितिं ध्व राज्य नं उपक्लेश खः । जित नं, चन्द्रमायात राहुं ज्वना प्रभा हीन यार्थे प्रभा हीन मयायेमा धका हे जि प्रव्रजित जुयाम्ह खः । ध्व हे राहुं ज्वंम्ह चन्द्रमा खना हे राज्ययात त्वःता प्रव्रजित जुयाम्ह खः ।"

"आचार्य ! छु छपिं गन्धार जुजु खः ला ?"

"खः जि हे खः ।"

“आचार्य ! जि नं विदेह राष्ट्र्य मिथिला नगर्य विदेह जुजु खः । भीपिं छम्हं मेम्ह मखिपिं पासापिं मखुला ?”

“छ छु विचारं प्रब्रजित जुयागु ?”

“जिं छपिं प्रब्रजित जुया वन धयागु खँ न्यना प्रब्रज्यायागु गुण खंका अले छपिंत लुमंका प्रब्रजित जुयाम्ह खः ।”

अनंनिसें इपिं तःसकं लयताया सिमां कुतुं वःगु फल नयेगु याना च्वन । अन ताःकालतक च्वना चि व पाउं सवा कायेया निरिं हिमालयं कुहाँ वया छगू प्रत्यन्त गाम्य वया च्वंवल । मनूतयसं इमिगु चर्या खना लयताया भिक्षा बिल अले इमिके वचन कया जंगलय चान्हे च्वनेत योग्य स्थान आदि दयका अन हे तल । लय भोजन यायेया निरिं लः दुथाय् पर्णकुटि दयका बिल । अले प्रत्यन्त गामं भिक्षा पवना हया अन च्वना भोजन याना हानं थःगु निवासस्थानय् लिहाँ वना च्वं वन ।

इपिं मनूतयसं इमित भोजन बिइबले गुबले लप्य तया चि बिइ, गुबले लप्येया द्रंचाय् तया चि बिइ अले गुबले चि मदयुक आहार नं दान बिइ । छन्हु इमिसं लप्येया द्रंचाय् आपालं चि तया बिल । विदेह तपस्वी चि यंका बोधिसत्त्वया भोजन याना च्वंगु इलय् वयात भचा तया बिया अले थःत नं गाच्छि कया ल्यंगु चि लिपा चि मदइबले ज्या वइ धका लप्येया द्रंचाय् तया घांसं हिना छथाय् तया तल ।

छन्हु चि मदुगु आहार दुबले विदेह तपस्वी गन्धार तपस्वीयात वयागु पात्र बिल । अले घांसं हिना तःगु चि हया धाल - “आचार्य ! चि कया बिज्याहँ ।”

“थौ जुलसा मनूतयसं चि तया महः, छंके चि गनं वल ?”

“आचार्य ! छन्हु मनूतयसं यक्व चि बिया हल । जिं ‘चि मदइबले ज्या वइ’ धका मती तया ल्यंगु चि तया तयागु खः ।”

बोधिसत्त्वं वयात ब्वःबिल - “मूर्ख ! स्वसः योजनया विदेह राष्ट्र त्वःता वया प्रब्रजित जुया अकिञ्चन जुया नं आः चि भतिचाय् तृष्णा तया च्वनागु का मखुला ?” वयात उपदेश ब्युब्युं बोधिसत्त्वं न्हापांगु गाथा धाल -

“हित्वा गामसहस्सानि, परिपुण्णानि सोळस ।
कोट्टागारानि फीतानि, सन्निधिं दानि कुब्बसी’ति” ॥

“भिंखुद्धः गांतयत् व भिंखुद्धः समृद्धगु भण्डार त्याग याना वया नं छं चि भचा मुंकेगु ज्या याना च्वन ।”

गन्धार तपस्वीयात थुकथं ब्वःब्युगु सह याये मफुत । व विरोधी जुया धाल - “आचार्य ! छपिसं थःगु दोष मखं । छपिसं जिगु जक दोष खं । छु छपिं जुलसा कतपिंत उपदेश बियां छु फाइदा ? थःत थःम्हं उपदेश बिइम्ह जुये धका मती तया प्रब्रजित जुया वया नं जित आः छु कारणं उपदेश बिया च्वनागु ?” वं निपुगु गाथा धाल -

“हित्वा गन्धारविसयं, पहतधनधारियं ।
पसासनतो निक्खन्तो, इध दानि पसाससी’ति” ॥

“धन धान्यं परीपूर्णगु गन्धार राज्य त्याग याना मेपिंत उपदेश बिइगुलि विरक्त जुल । आः हानं जित उपदेश बिया च्वनागु ला ?”

ध्व खँ न्यना बोधिसत्त्वं स्वपुगु गाथा धाल -

“धम्मं भणामि वेदेह, अधम्मो मे न रुच्चति ।
धम्मं मे भणमानस्स, न पापमुपलिम्पती’ति” ॥

“जिं विदेह तपस्वीयात धर्मया खँ कना च्वना । जित अधर्म यःता मजू । धर्मया खँ ल्हाना च्वनाम्ह जित पाप लाइ मखु ।”

विदेह तपस्वी बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना धाल - “आचार्य ! हितकार खँ धायेगु खःसा मेपित नुगलय् स्याका तँ पिकाये मज्यू । छपिसं मनःगु छ्वःचां खँ खायेथें याना छाःगु वचन ल्हाना बिज्यात ।” वं प्यपुगु गाथा धाल -

“येन केनचि वण्णेन, परो लभति रूप्पनं ।
महत्थियम्मि चे वाचं, न तं भासेय्य पण्डितो’ति” ॥

“यदि मेपित नुगलय् स्याइगु जूसा तःसकं हितकरगु खँ हे जूसां अजागु खँ पण्डितं ल्हाये मज्यू ।”

अनलि बोधिसत्त्वं न्यापुगु गाथा धाल -

“कामं रूप्तु वा मा वा, भुसंव विकिरीयतु ।
धम्मं मे भणमानस्स, न पापमुपलिम्पती’ति” ॥

“चाहे नुगलय् स्यायेमाः वा मस्यायेमाः, चाहे खँयात हिम्बःथें ह्वला छाया मछ्वयेमा, धर्मया खँ ल्हाना च्वनाम्ह जित पाप लाइ मखु ।”

थुलि धया मेगु नं उपदेश बियेया नितिं क्वय्या निपु गाथात धाल -

“नो चे अस्स सका बुद्धि, विनयो वा सुसिक्खितो ।
वने अन्धमहिंसोव, चरेय्य बहुको जनो ॥

“यस्मा च पनिधेकच्चे, आचेरम्हि सुसिक्खिता ।
तस्मा विनीतविनया, चरन्ति सुसमाहिता’ति” ॥

“यदि सुं छम्हसियाके थःगु बुद्धि नं मगाः अले वं थः नयेगु, त्वनेगु, जुइगु, रहन सहनया नियमयात बांलाक स्यना तःगु मडु धाःसा अजाम्ह मनू, वनय् कांम्ह म्ये जुया च्वंथें, विचरण याना जुइ ।”

ध्व खँ न्यना विदेह तपस्वी धाल - “आचार्य ! आवलि जित उपदेश बियेगु याना बिज्याहूँ । जि असहनशील जूगुया कारणं छपित गुलि नं धाये लात, उकिया नितिं क्षमा बिया बिज्याहूँ ।”

इपिं छथासं च्वना हानं हिमालयय् हे तुं लिहाँ वन । अन बोधिसत्त्वं विदेह तपस्वीयात योगया आधार जुया बिल । वं उकिया अभ्यास याना अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना काल । इपिं निम्हं ध्यान लाभी जुया ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् विदेह तपस्वी आनन्द खः । गन्धार (तपस्वी) जुजु जुलसा जि हे खः ।

४०७. महाकपि जातक

“अत्तानं सङ्गमं कत्वा...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् जाति उपकारयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा भद्रसाल जातक (जा. नं. ४६५) स वइतिनि । उगु इलय् धर्मसभाय् खँ जुया च्वन - “आयुष्मान्पिं ! सम्यक्सम्बुद्ध जाति उपकारक खः ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात- “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ ।” शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक तथागतं जाति उपकार याःगु मखु, न्हापा नं याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व माकः जुया जन्म जुल । व बल शक्ति दुम्ह, न्यासः किसियागुति बल दुम्ह जुया चैयद्वल माकःत ब्वना हिमालयय् वना च्वं च्वन । अन गङ्गा सिथय् यक्व कचामचा दुगु, छ्वातुक किचः दुगु, यक्व आपाः हहि दुगु पर्वतयागु च्वकार्थे च्वंगु अँमा छमा दु । गुलि गुलिसिनं ध्वयात न्यग्रोध सिमा नं धाः । उकियागु साःगु फल दिव्यरस गन्धर्थे च्वंगु खः अले उकी सइगु फल तःगोगु घः अपायगोगु खः । उकिया छखेपाखेया कचाया फल कुतुं वया बैय् लाइसा छखेया फल गंगाया लखय् लाइगु जुया च्वन ।

माकःतयगु पुचः ब्वना अन फल नया च्वंम्ह बोधिसत्त्वं छको बिचाः यात - ‘थुगु सिमाया फल लखय् कुतुं वनीगु कारणं खतरा वये फु ।’ अनलि वं लःया फुसे च्वंगु कचामचाय् च्वंगु फल अथवा बुं ह्वःगु स्वाँ अथवा ह्वइथे च्वंगुयात नके बिचा अथवा हाय्केगु यात । अथे जूसां चैयद्वल माकःतयसं खंके मफुगु हलं त्वःपुया तःगु छगः पाके जूगु फल नदी कुतुं वन अले नदी चुइकः यना क्वय् जाल प्यना जल क्रीडा म्हिता च्वंम्ह वाराणसी जुजुया फुसे च्वंगु जालय् लाना तःक्यन । जुजु न्हिच्छि लखय् म्हिता सन्ध्या इलय् वने त्यंबले माभीतयसं प्यना तःगु जाल लिकाबले उकी फल छगः खन । व गज्यागु फल धयागु मस्यगुलिं जुजुयात क्यने यंकल ।

जुजुं न्यन - “थुगु फलया नां छु खः ?”

“देव ! जिमिसं मस्यु ।”

“गुकथं म्हसिइकेगु ?”

“देव ! वनचर मनूतयेसं सिइ ।”

जुजुं जंगली मनूत सःतके छवया इमिपाखें थ्व छगः पाके जूगु अँ धका सिइकल । वं चकृतिं ध्यना न्हापां जंगली मनूयात नकल । अले लिपा थःम्हं नं नल । जुजुं लानिपित व अमात्यपित नं नके बिल । पाके जूगु अँया रस जुजुया म्ह छम्हं व्याप्त जुल ।

वं रसतृष्णायागु बशय् वना जंगली मनूतयके ‘उगु सिमा गन दु’ धका न्यन । इमिसं हिमालय प्रदेशय् नदीया सिथय् दुगु खँ कन । जुजुं यक्व फेरीत चिना जंगली मनूतयसं क्यंगु लँ कथं अखगु धारं

न्ह्यां वन । गोन्हु लगे जुइ धका धाये फुगु मखु । छसिंकथं वना अन थ्यंका जंगली मनूतय्सं जुजुयात धाल - “देव ! थ्व हे उगु सिमा खः ।”

जुजु फेरी नाउँचात दिके बिल अले आपालं मनूत ब्वना न्यासि वना अन थ्यंकः वन । सिमाया क्वय् शय्या तयेके बिल । अले पाके जूगु अँया थीथी भिभिंगु रस काकां आनन्द कया च्वन । प्यखेरं पाः तया मि च्याका बिल । मनूत दचना च्वंबले बाचा इलय् बोधिसत्त्व थः पासापिं ब्वना अन थ्यंकः वल । चैय्द्रः माकःत छगू कचां मेगु कचाय् तिंंगः न्ह्या अँ नया च्वं च्वन ।

जुजुं मिखाप्वाः चाय्का स्वबले माकःतय्गु सेना खना मनूतय्त थना धनुर्धारीपित हुकुम बिल- “इमित घेरा लगे याना स्याना ब्यु फल नइपिं माकःत बिस्युं वने मफयेमाः । कन्हे अँ व माकःया ला नये ।” धनुर्धारीपिसं “जू” धया सिमाया छचालं घेरा बिया च्वन । इमित खना मृत्युभयं भयभीत जूपिं माकःत (बिस्युं वने मफुपिं) बोधिसत्त्वयाथाय् वना थर थर खाखां धाल - “देव ! छु यायेगु ? धनुर्धारीपिसं सिमा घेरे याना तयेधुकल । बिस्युं वंपि माकःत स्याये धका च्वं च्वंगु दु ।”

बोधिसत्त्वं माकःतय्त आश्वासन बिया “ग्याये मते” धाल । “जिं छिमिगु रक्षा याना बिये ।” अले तप्यंक च्वय्या कचाय् गया थहाँ वन । वं नदीपाखेया कचापाखे स्वया उकिया च्वकापाखे स्वया थहाँ वना तिंंगः न्हुल । अले वं नदीया सिथय् छगू भाडी वन । अले वं छगू तिंमायात हां नापं तप्यंकल अले ‘थुलि भाग सिमाय् तयेमाः, थुलि भाग आक्सय् लाइ’ धका ल्याःचाः याना स्वत । वं थुपिं नितां ल्याःचाः याना तापागु हिसाब ल्याः स्वत परन्तु थःगु म्हया भागय् च्वंकां हिनेमाःगु ल्याःचाः तयेगु पाखे बिचा याये ल्वःमन ।

अले तुंया गुँखि (लता) या छच्चः थःगु जँय् चित । अले फसं पुइकूगु सुपाँय्थें जुया धनुष्थें जुया ब्वाँय् वना तिंंगः न्ह्या मेगु सिमा कचाय् ज्वन । वयागु जँय् चिइत माःगु ल्याःचाः ल्वःमंगु कारणं व मेगु सिमाकचाय् थ्यंके मफुत । अले वं निपा ल्हाः चकंका अँमाया कचायात न्याक्क क्वातुक्क ज्वन । अले माकःतय्त मिखा भाय् याना ‘याकनं जिगु जँय् जुना सकुशल पिहाँ हँ’ धाल । चैय्द्रल माकःतय्सं बोधिसत्त्वयात नमस्कार यायां क्षमा फ्वफ्वं म्हय् गया अनं बचे जुया पिहाँ वन ।

उगु इलय् देवदत्त नं माकः जुया इमि हे दथुइ च्वं च्वन । वं थ्व हे समय शत्रुयात ब्वलासा कायेगु मौका खः धका मती तल । अले व च्वय्या कचाय् थहाँ वना जोरं वयागु म्हय् जुत । बोधिसत्त्वया नुगःचु तज्यात । बोधिसत्त्वया नुगःचुइ तःसकं स्यात । वं वयात दुःख बिया वन । बोधिसत्त्व याकचा जुल ।

जुजुं माकःतय्गु व बोधिसत्त्वयागु सकतां खँ न्ह्यलं चाय्का मिखा हे लिमकासे स्वया च्वन । अले बिचाः यात - “थ्वं पशु जुया नं थःगु ज्यानयागु वास्ता मयासे परिषद्यागु कल्याण यात । वं चा बिते याना सुथे जुइवं बोधिसत्त्व खना लय्ताया थ्व कपिराजयात सिका छ्वयेगु उचित मजू”, थ्वयात उपाय याना क्वकाये माल धका निश्चय यात । वं गंगाय् डुंगात तया स्वहाने तया बोधिसत्त्वयात बुल्हुं क्वकाल । अले म्ह्य काषायवस्त्र पुंका नदीया लखं मोल्हुइका अले साखःति त्वंकल । अले म्ह बःलाना यचुसे च्वना वयेवं सहस्रपाक चिकनं बुइका (मालिश याना) शय्याय् फौचिया छचंगु लाया उकी वयात थ्यन । अले स्वयं क्वय्या आसनय् फेतेना न्हापांगु गाथा धाल -

“अत्तानं सङ्गमं कत्वा, यो सोत्थि समतारयि ।

किं त्वं तेसं किमे तुहं, होन्ति एते महाकपीति” ॥

“हे महाकपिराज ! छं थःत जोखिम फया गुपिं इमित सकुशल थःगु म्हय् दचोनें बांलाक पार तरे याना बिल । इपिं छं सु खः ? अले थुपिं छं सु परे जू ?”

जुजुयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं जुजुयात उपदेश व्युब्युं ल्यं दुगु गाथात धाल -

“राजाहं इस्सरो तेसं, यूथस्स परिहारको ।
तेसं सोकपरेतानं, भीतानं ते अरिन्दम ॥

“उल्लङ्घयित्वा अत्तानं, विस्सट्ठधनुनो सतं ।
ततो अपरपादेसु, दब्बं बन्धं लतागुणं ॥

“छिन्नभूमिव वातेन, नुण्णो रुक्खं उपागमिं ।
सोहं अप्पभवं तत्थ, साखं हत्थेहि अग्गहिं ॥

“तं मं वियायतं सन्तं, साखाय च लताय च ।
समनुक्कमन्ता पादेहि, सोत्थि साखाभिगा गता ॥

“तं मं न तपते बन्धो, मतो मे न तपेस्सति ।
सुखमाहरितं तेसं, येसं रज्जमकारयिं ॥

“एसा ते उपमा राज, तं सुणोहि अरिन्दम ।
रज्जा रट्ठस्स योग्गस्स, बलस्स निगमस्स च ।
सब्बेसं सुखमेट्ठब्बं, खत्तियेन पजानता’ति” ॥

“हे राजन् ! जि छपिं खना ग्यापिं शोकं आकुल व्याकुल जुइका च्वंपिनि जुजु खः । जि इमि ईश्वर खः । जि गणया नायक खः ।”

“जिं सच्छिगू धनुषति तिंंगः न्ह्या उखे पारी वना क्वातुसे च्वंक गुंखियात म्हय् चिना, फसं बाया वंगु सुपांय्थे ब्वया सिमापाखे ज्वं वना । परन्तु सिमातक न्ह्याये मदुगु (लता, गुंखि) या कारणं जिं ल्हातिं सिमाकचायात क्वातुकक ज्वना तथा ।”

“थुकथं जि सिमाकचा व गुंखिया दथुइ न्ह्याये मदुथाय् म्ह तिप्यना च्वना बिया । अले माकःत जिगु म्हय् दचोने जुना सकुशल पार तरे जुया वन ।”

“उकिं न जित थुगु बन्धनं कष्ट बिल न त सिइ माःगुलिं हे जित कष्ट दइगु जुल छायाकि जिं गुपित राज्य याना च्वनागु खः इमिगु नितिं जि सुख बिइगुया कारण जुल ।”

“हे राजन् ! ध्व छपिनिगु नितिं उपमा खः । थुकियात न्यना बिज्याहुं, गुम्ह बुद्धिमान्म्ह क्षत्रिय (जुजु) खः, वयापाखे राष्ट्रयात, रथयात, सेनायात, निगमवासीपितं, सकसितं सुख दयेमाः ।”

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं जुजुयात उपदेश व्युब्युं, अले अनुशासन यायां सिना वन । जुजुं अमात्यपितं सःतके छवया थुम्ह कपिराजयागु दाह संस्कार (क्रिया) जुजुपित यायेगुथे यायेत हुकुम बिल । वं लानिपितं नं ह्याउंगु वस्त्रं पुना, सँ फ्यना, ल्हातय् मतप्वाः ज्वना कपिराजया ल्यूल्यु मसान भूमितक वनेत हुकुम बिल ।

अमात्यपिसं सच्छिगू गाडा सिं यंका चिता दयकल अले जुजुपितं दाह संस्कार यायेथे याना बोधिसत्त्वयागु नं दाह संस्कार याना वयागु छचोया अस्थि जुजुयात बिइ हल । जुजुं बोधिसत्त्वयागु दाह संस्कार याःगु थासय् चैत्य दयके बिल । अले मत च्याका गन्धमाला आदिं पूजा यात । हानं छचोया अस्थियात लुई जडे याना भालाया च्वकाय् तथा वया न्ह्यः न्ह्यः गन्धमाला आदिं पूजा यायां वाराणसी यंकल । हानं उकियात लाय्कु ध्वाखाय् तथा नगर छगुलिं भःभः धाय्क बांलाक समाये याना छवातक पूजा यात ।

हानं शरीरघातु यंका अन चैत्य दय्का जीवनभर गन्धमाला आदिं पूजा यायां उम्ह जुजुं बोधिसत्त्वयागु उपदेशअनुसार वना दानादि पुण्य यायां धर्मानुसार राज्य याना स्वर्गगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्थ) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उबलेयाम्ह जुजु आनन्द खः । दुष्टम्ह माकः देवदत्त खः । परिषद् बुद्ध-परिषद् खः । कपिराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

४०८. कुम्भकार जातक

“अम्बाहमदं वनमन्तरस्मि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कामुकतायागु निग्रहया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा पाणीय जातक (जा. नं. ४५९) स वइतिनि ।

वर्तमान कथा

उगु इलय् श्रावस्ती न्यासः पासापिं प्रव्रजित जुया करोडौ (धयबा तुका दय्का तःगु छेंय् च्वं च्वन । इमिगु मनय् बाचा इलय् मोतीयागु संकल्प लुया वल । शास्तां चान्हे स्वको व न्हिने स्वको याना चा व न्हिं खुको थः शिष्यपिंत ध्यान बिया रक्षा याना च्वना बिज्याइ, गथे खां छ्यें, च्चामोसां न्हिप्यें, मांम्हं थः यःम्ह याकः काय्यात अथवा छपा मिखा दुम्हं थःगु मिखा रक्षा याइथें । गुगु इलय् कामुकतायागु संकल्प दना वइ उगु उगु इलय् उकियात दमन याना बिज्याइ । उखुन्हुया दिनय् वसपोलं जेतवनय् च्वना ध्यान तया स्वया बिज्याबले उपिं भिक्षुपिंके दना वःगु संकल्प-विकल्पयागु खँ सिइका “थुपिं भिक्षुपिंगु मनय् यदि थुपिं संकल्प बढे जुया वल धाःसा अर्हत्त्वयागु हेतु काटे जुया वनी । आः हे इमिके दना वःगु कामुतायागु संकल्पयात मदय्के बिया इमित अर्हत् दय्का बिये माल ।” (शास्ता) गन्धकुटीं पिहाँ बिज्याना आनन्द स्थविरयात सःता आज्ञा जुया बिज्यात - “आनन्द ! करोडौ लाया तःगु छेंय् च्वं च्वपिं सकलें भिक्षुपिंत छथाय् मुंकि ।” वसपोलं भिक्षुपिं छथाय् मुनेवं थः स्वयं बुद्धासनय् फेतुना आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! मनय् दुने च्वंगु संकल्प-विकल्पयागु बशय् वने मज्यू । कामुकता बढे जुया वयेवं शत्रुतय्संथें (याःथें) महाविनाशया कारण बने जुइ । भिक्षुपिंसं छकुचा कामुकतायात दमन याना छ्ववयेगु यायेमाः । पुलापिं पण्डितपिसं चिधंगु वस्तु खना मनय् लुया वःगु काम संकल्पयात दमन याना प्रत्येकबुद्धत्व प्राप्त याना काःगु दु ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व वाराणसी नगरया ध्वाखा गामय् कुम्हाया कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं परिवार (कुटुम्ब) दुम्ह जुया छम्ह काय् व छम्ह म्हाचाय् दय्का कुम्हाया ज्या याना काय्म्हाचाय् व जहानपितं लहिना च्वन ।

उगु इलय् कालिङ्ग राष्ट्रया दन्तपुर नगरय् करण्डक धयाम्ह जुजु दुगु जुया च्वन । वं थः यक्व अनुयायीत व्वना उद्यानय् च्वं च्वंबले फल ज्वाय् ज्वाय् सया क्वल्लुना च्वंगु अमा छमा खन । वं किसिया म्हाय् च्वना तुं ल्हाः चकंका छगः अं खात अले उद्यानय् वना मंगलशिलाय् (त्वहँफाँटय्) सुयात बिये बहः जू इमित (नं) बिया अं नल । जुजुं अं खना यंके धुंका बाकी मेपिं मन्त्री व ब्राह्मण गृहपति आदिपिसं नं अं खाना नये माल धका मती तथा अं खात । लिपा वःपिसं सिमाय् गया कथिं दाया कचामचा त्वथुला पाके मज्जनिगु अंत नं कुतुका नल ।

जुजु निहच्छियं उद्यानय् क्रीडा याना सन्ध्या इलय् बांलाक समाये याना तःम्ह किसिया म्हाय् च्वना लिहाँ वल । लिहाँ वया च्वंगु इलय् सिमायात खना किसिम्हं कुहाँ वया सिमाक्वय् वना सिमापाखे मिखा ब्वया स्वया बिचाः यात - 'सुथे ध्व खनावले स्वलिसे स्वये मगाःगु, फल ज्वाय् ज्वाय् सःगु बांलासे च्वंगु खः । आः जुलसा ध्व फल मदय्क कचामचा त्वधुइका बांमलाका च्वं च्वने माल ।' अले हानं वं फल मदुगु अंमायात स्वस्वं बिचाः यात - 'थुपिं फल मसःगु कारणं मुण्डमणि पर्वतथे बांलाना च्वन । परन्तु ध्व फल सःगु कारणं थुकथं दुर्दशा जुइका बांमलाका च्वं च्वने माल ।' ध्व गृहस्थी धयागु नं फल सःगु सिमा समान हे खः । प्रव्रज्या धयागु फल मसःगु सिमा समानगु खः । धन दुम्हसित जक भय दु । अकिञ्चनयात छुं भय मदु । जि नं फल मदुगु सिमार्थे जुया च्वनेमाः । थुकथं फल सःगु सिमायागु ध्यान तथा सिमाक्वय् दना दना हे (अनित्य, दुःख व अनात्म) स्वंगू लक्षणय् विचार यायां विपश्यना भावनाय् वृद्धि यात । वं दना दना हे प्रत्येक बोधिज्ञान प्राप्त याना बारम्बार बिचाः यात - 'मांयागु कोखरूपी कुटिचा जिं स्यंका बियेधुन, स्वंगू भवय् जन्म कावने माःगु छिन्न भिन्न जुइधुंकल, संसाररूपी फोहरथाय् शुद्ध जुयेधुंकल, ख्वबिया समुद्र गनेधुंकल । आः हानं जिगु जन्म मंत । थुकथं मती लुइका च्वंबले सकतां अलंकारं छायापिया च्वंम्ह जुल ।

अमात्यपिसं बिनित्ति यात - "महाराज ! दना च्वना बिज्यागु ताउ जाल ।"

"जि महाराज मखु, जि प्रत्येकबुद्ध धयाम्ह खः ।"

"देव ! प्रत्येकबुद्ध धयापिं छपिंथे जाम्ह जुइ मखु ।"

"गजापिं, गन बिज्याइपिं जुइ ?"

"वसपोलपिनि ख्वालय्, छचनय् दारी, ग्वाय्, सँ दइ मखु । वसपोलपिं फसं पुइक यंकूगु सुपांय्थे अथवा राहु मुक्त जुइधुंकूम्ह चन्द्रमार्थे जुया बिज्याइ । वसपोलपिं हिमालयय् नन्दमूल पर्वतय् च्वना बिज्याइ । देव ! प्रत्येकबुद्धपिं थजापिं जुया बिज्याइ ।"

उगु हे इलय् जुजुं ल्हाः ल्हवना थःगु छचनय् थिल । तुरन्त गृहस्थभेष अन्तर्धान जुया वना श्रमणभेष प्रकट जुल ।

"तिचीवरञ्च पत्तो च, वासि सूचि च बन्धनं ।
परिस्सावनेन अट्टेते, युत्तयोगस्स भिक्खुनो'ति" ॥

“योगी भिक्षुया स्वपू चीवर, छगः पात्र, छपु खचा, छपु मुलु-सुका, छपु कायबन्धन अले लः छाने यायेगु कापः - थुपिं च्याथी (परिष्कार) दइ ।”

थुकथं वर्णित परिष्कार वसपोलयागु म्हय दया हे प्रकट जुल । व आकाशय दना जनतायात उपदेश बिल अले आकाशमार्ग उत्तर हिमालयय नन्दमूल पर्वतय बिज्यात ।

गन्धार राष्ट्रय नं तक्षशिला नगरय नग्गजि धयाम्ह महाराज छम्ह दुगु खः । वं दरबारया तले बांलाक छायापिया तःगु आसनय फेतुना च्वंबले छम्ह मिसायात खन । व छपा छपा ल्हातय छपा छपा जडाउ थुना तःगु कङ्गन चुरी न्ह्याना भतिचा तापाक च्वना सुगन्ध उगलय न्हुया च्वन । जुजुं बिचाः यात - ‘उगु छपा छपा ल्हातय छपा छपा चुरी न्ह्याना तःगुलिं कङ्गन चुरा मल्वाः, सः नं पिहाँ मवः ।’ अनलि व मिसा जःगु ल्हातय च्वंगु कङ्गन चुरा खःगु ल्हातय न्ह्याना जःगु ल्हातं सुगन्ध छ्याना च्वन । खःगु ल्हातय च्वंगु कङ्गन मेगुलिसे ल्वागुलिं सः वल । जुजुं उपिं कङ्गन चुरात परस्परय ल्वाना सः वःगु न्यना बिचाः यात- ‘ध्व कङ्गन छपा जक जूबले मल्वाः, आः निपा दयेवं ल्वात अले सः नं वल । थुकथं हे थुपिं प्राणीपिं धयापिं याकचा याकचा ल्वाइ मखु, सः नं वइ मखु । निम्ह स्वम्ह दयेवं ल्वाइ, सः नं वइ । जि कास्मीर गन्धारया निगू राज्ययापिं निवासीपित राज्य चले याना च्वना । जिं नं याकचा कङ्गन चुराथें जुया मेपित राज्य मयासे थत थःम्हं राज्य याना च्वनेमाः ।’ (थुकथं) ल्वाना च्वंगु कङ्गन चुरायागु ध्यान तथा फेतुना च्वं च्वं हे स्वंगू लक्षणयागु विचार याना विपश्यना बढे याःबले प्रत्येकबोधि ज्ञान प्राप्त जुल । ... (थनया बाकी खें च्वयथें सिइकेगु ।)

विदेह राष्ट्रा मिथिला नगरय निमि धयाम्ह जुजु छम्ह दुगु जुया च्वन । सुथेया ज्योना (भोजन) धुंका व मन्त्रीत मुंका झ्याःया न्ह्योने दना दना हे गल्ली स्वया च्वन । छम्ह इमां ला पसलं छपाय ला दाया ब्वया आकाशय वन । उखें थुखें गिद्धत आदि भंगःपछित वया वयात लिना यंका घेरा लगे याना त्वाथलं ब्वात, पपूतिं दाल, पंजां कय पुल । इमिगु चोट सह याये मफया वं लापाय त्वःता छवत । मेम्ह पछिं काल । पछितयसं इमायात त्वःता वयात ल्यूवन । व नं त्वःतल, मेम्हं काल । वयात नं अथे हे सास्ति यात । जुजुं उपिं पछित खना बिचाः यात - ‘गुम्ह गुम्हसिनं लापाय काल, उम्ह उम्हसित दुःख जुल, गुम्ह गुम्हसिनं त्वःतल वयात सुख जुल । थुपिं न्यागू कामगुण धयागु नं गुम्ह गुम्हसिनं ग्रहण यात, उम्ह उम्हसित दुःख हे जुया च्वंगु दु । मेम्हसित सुख । थुपिं कामभोग आपासिया नितिं छु नि छु (साधारण) खः, जिथाय भिखुदः मिसात दु । जिं नं इमां लापाय त्वःतूथें न्यागू कामभोग त्वःता सुखपूर्वक च्वनेमाः ।’ वं बांलाक विचार यायां दना दना हे स्वंगू लक्षणयागु ध्यान याना विपश्यना भावना वृद्धि याना प्रत्येकबोधि प्राप्त याना काल । ... (थनया बाकी खें च्वयथें सिइकेगु ।)

उत्तर पञ्चाल राष्ट्रय कम्पिल नगरय दुर्मुख धयाम्ह जुजु छम्ह दुगु जुया च्वन । सुथेया ज्योना (भोजन) धुंका सकतां तिसा व वसतं छायापिया थःम्ह अमात्यपिं मुंका झ्या ह्योने दना दना हे लायकु चुकय स्वया च्वन । उगु हे इलय ग्वालातयसं गोठया लुखा चायकल । थुसात गोठं पिहाँ वःबले कामुकतायागु बशय लाना छम्ह द्रह (थुसा) छम्ह साया ल्यूलू जुल । अन हे छम्ह चातूगु न्येकू दुम्ह मेम्ह थुसां मेम्ह थुसा वःगु खना काम-मात्सर्यया बशय लाना चातूगु न्येकुतिं वयागु प्वाथय सुया बिल । चोटयागु प्रहारं प्वाथं आलपति पिहाँ वल । अन हे व सिना वन । जुजुं ध्व खना मती तल - ‘पशुतनिसें कया सत्त्वप्राणीपिं कामुकतायागु कारणं सास्ति नया च्वन । थुम्ह थुसा कामुकतायागु कारणं थर थर खाना ग्याना च्वन । जिं प्राणीपित थर थर खाका तःगु कामभोगयात त्वःता छ्वयेमाः ।’ वं दना दना हे स्वंगू लक्षण (अनित्य, दुःख व अनात्म) यागु खंय ध्यान यायां विपश्यना वृद्धि यात अले प्रत्येकबोधि प्राप्त यात । ... (थनया बाकी खें च्वयथें सिइकेगु ।)

छन्हु वसपोलपिं प्यमं प्रत्येकबुद्धपिं भिक्षा वनेगु ई स्वया नन्दमूल पर्वतं पिहाँ बिज्याना, अनोतप्त दहलय् बिज्याना नागलतां वा बुया वा च्वला, दिसा पिसाब याना, मनोशिला ल्वैहफाँटय् दना बिज्यात । वसपोलपिसं (चीवर) पुना न्यापु चीवर पाछाया बिज्यात । (थथःगु) ऋद्धिबलं आकाशं ब्वया न्यागू वर्णयागु सुपाँयात खुना वयेथें याना वाराणसी नगरया ध्वाखा गामं भतिचा तापाक कुहाँ बिज्यात । अन छगू आरामया थासय् चीवर मिले याना पात्र धारण याना गामय् दुहाँ बिज्यात । अले भिक्षाटन याना बिज्यासे बोधिसत्त्वया लुखाक्वय् थ्यंकः बिज्यात ।

बोधिसत्त्वं वसपोलपितं खना लय्ताल । अले वं वसपोलपितं ब्वना छेंय् दुत हया लाया तःगु आसनय् फेतुइकल । हानं भोजन याकेत ल्हाः सिइके बिया सासाःगु भोजन न्त्यच्याकल । अले छखेलिकक फेतुना सङ्गस्थविरयात वन्दना याना विन्ति यात - “भन्ते ! छलपोलयागु प्रव्रज्या तःसकं सुशोभित जुया च्वन । इन्द्रियत प्रसन्न खने दु । छविवर्णं नं बांलासे च्वं । छु खँय् ध्यान याना छलपोलपिसं थुगु भिक्षु जीवन (प्रव्रज्या) ग्रहण याना बिज्यानागु ?” सङ्गस्थविरयात थें तुं मेपिंके (प्रत्येकबुद्धपिंके) नं न्यन । वसपोलपिं प्यमंसिनं “जि फलानागु राष्ट्रय्, फलानागु नगरय् च्वंम्ह फलानाम्ह जुजु खः” आदि कना थथःपिनिगु अभिनिष्क्रमण-कथा कना बिज्यात । अले वसपोलपिसं वयात छसिकथं म्हितं छपु छपु गाथा कना बिज्यात-

“अम्बाहमदं वनमन्तरसिं, निलोभासं फलितं संविरुद्धं ।

तमदसं फलहेतु विभगं, तं दिस्वा भिक्षाचरियं चरामि ॥

“सेलं सुमदं नरवीरनिद्रितं, नारी युगं धारयि अप्सदं ।

दुतियञ्च आगम अहोसि सहो, तं दिस्वा भिक्षाचरियं चरामि ॥

“दिजा दिजं कुणपमाहरन्तं, एकं समानं बहुका समेच्च ।

आहारहेतू परिपातयिसु, तं दिस्वा भिक्षाचरियं चरामि ॥

“उसभाहमदं यूथस्स मज्जे, चलक्ककुं वण्णबलूपपन्नं ।

तमदसं कामहेतु वितुन्नं, तं दिस्वा भिक्षाचरियं चरामी’ति” ॥

“जिं वनय् अँमा खना । व वाउँसे च्वं । व फल ज्वाँय् ज्वाँय् सःगु जुया च्वन । व तमाःगु जुया च्वन । फलयागु हे कारणं सिमा कचामचा त्वाःथला तःगु जिं खना । व खना जि भिक्षु जुयाम्ह खः ।”

“सःमह लुँकमिं दय्का तःगु कङ्गन चुरी छज्वः छपा छपा ल्हातय् छपा छपा याना न्ह्याना तःबले चुरीपाखें सः पिमज्वः । निपां छपा ल्हातय् न्ह्यायेवं इपिं थवंथवय् ल्वाना सः पिहाँ वल । व खना जि भिक्षु जुयाम्ह खः ।”

“ला छपाँय् क्वाना यंका च्वंम्ह छम्ह भंगयात आपालं भंगःतय्सं आहारया कारणं दाया कुर्का बिल । व खना जि भिक्षु जुयाम्ह खः ।”

“जिं रूपलावण्य व बलं सम्पन्नम्ह थुसायात सा द्रहँतय्गु पुचःया दथुइ खना । अले हानं कामभोगया कारणं व हे थुसायात सिना वंगु खना । व खना जि भिक्षु जुयाम्ह खः ।”

बोधिसत्त्वं वसपोलपिनिपाखें म्हितं छम्ह छम्ह प्रत्येकबुद्धपिनिगु स्तुति यात - “भन्ते ! थुगु ध्यान छलपोलपिनि नितिं योग्य जू ।” उपिं प्यमंसिया पाखें उपदेश ब्युगु धर्मकथा न्यना, प्रत्येकबुद्धपिं लिहाँ बिज्यायेधुँका सुथेया भोजन याये सिधय्का सुखपूर्वक फेतुना कलायात सःता धाल - “भद्रे ! वसपोलपिं प्यमं प्रत्येकबुद्धपिं राज्य त्वःता प्रव्रजित जुया बिज्यापिं खः । वसपोलपिं अकिञ्चन जुया, पंगलत छुं

मदय्का प्रव्रज्या सुखयागु आनन्द कया बिज्यापिं खः । जि जुलसा ज्या याना जीवन हना च्वनाम्ह खः ।
जित गृहस्थी छु यायेत ? छं मस्त लहिना छेंय् च्वं च्वं ।” थुलि धया निपु गाथा धाल -

“करण्डको कलिङ्गानं, गन्धारानञ्च नग्गजि ।
निभिराजा विदेहानं, पञ्चालानञ्च दुम्मुखो ।
एते रट्टानि हित्वान, पब्बजिसु अकिञ्चना ॥

“सब्बेपिमे देवसमा समागता, अग्गी यथा पज्जलितो तथेविमे ।
अहम्मि एको चरिस्सामि भग्गवि, हित्वान कामानि यथोधिकानी’ति” ॥

“कलिंग जुजु करण्डक, गन्धार जुजु नग्गजि, विदेह जुजु निमि व पञ्चाल जुजु दुम्मुख - थुपिं
प्यम्हं जुजुपिं थयःगु राष्ट्र त्याग याना अकिञ्चन (छुं च्यूता मदुपिं) जुया प्रव्रजित जुल ।”

“थुपिं सकले हे प्रज्वलित जूगु मिथें अले शोभायमान्पिं देवतापिथें जुया समागम जूवल । हे
भग्गवी ! जि नं थुपिं कामभोगरूपी उपधितयूत त्याग याना याकचा हे विचरण याये ।”

थःम्ह मिज्यागु खँ न्यना वं धाल - “स्वामी ! प्रत्येकबुद्धपिनिगु धर्मकथा न्यनाबलेनिसें जि नं छेंय्
च्वने मास्ति मवल ।” वं थुगु गाथा धाल -

“अयमेव कालो न हि अज्जो अत्थि, अनुसासिता मे न भवेय्य पच्छा ।
अहम्मि एका चरिस्सामि भग्गव, सकुणीव मुत्ता पुरिसस्स हत्था’ति” ॥

“थ्व हे समय खः, मेगु म्दु । लिपा उपदेश बिद्धपिं जित सुं नं मदये फु । जि नं हे, भग्गव !
पुरुषया ल्हातं मुक्त जुया वंम्ह भंगःथें याकचा विचरण याये ।”

बोधिसत्त्व वयागु खँ न्यना सुम्क च्वन । वं बोधिसत्त्वयात भंगः लायेत बोधिसत्त्वया सिबे नं
न्त्यो प्रव्रजित जुइगु इच्छा तथा धाल - “स्वामी ! लः काःवने त्यना । मस्त स्वया च्वं ।” वं घः ज्वना
वंम्हथें पिहाँ वन अले बिस्थूं वना नगरया सिमायू तपस्वीपिनिथायू थ्यंकः वना प्रव्रजित जूवन । बोधिसत्त्वं
लिपा व लिहाँ वइ मखुत धका सिइका थः थःम्हं मस्तेत पालन पोषण याना च्वन ।

लिपा मस्त तःधिक जुइवं, ज्ञानं थुइवं, इमिगु जाँच कया स्वयेत बोधिसत्त्वं जा थूबले छन्हु जा
भवा मबुइक स्यः थाक्क जा थुल । छन्हु भ्याता भ्याता नायक्क जा थुल । छन्हु बांलाक बुक्क जा थुल ।
छन्हु छूवालुक जा थुल । छन्हु चि मदयूक दयकल । छन्हु आपा चि तथा चि सवाः वयूक दयकल ।
मस्तयूसं धाल - “बा ! थौं जा स्यः थाः । थौं जा नाः । थौं जा बांला । थौं चि म्दु । थौं चि सवा वः ।”
बोधिसत्त्वं “खः” धया लिसः बिल । अले मती तल - “थुपिं मस्त आः धाःसा बू, मबू, चि दु म्दु सिल ।
आः थुपिं थःगु सामर्थ्य म्वाये फइ । जि प्रव्रजित जुया वने माल ।”

वं मस्तयूत थःथितिपिं सःता इमित लःल्हाना धाल - “दाजुकिजा तताकेंहेंपिं ! थुपिं मस्तयूत
बांलाक लहिना ति ।” थःथितिपिं ख्वयूक ख्वयूक नगर त्वःता ऋषिपिनिकथं प्रव्रजित जुया व नगरया पिने हे
च्वं च्वन । छन्हु वयात वाराणसी भिक्षा वना च्वंबले परिव्राजिकां खन । वं वन्दना याना धाल - “आर्य !
छपिसं मस्तयूत स्याना वंम्हथें च्वं ।” बोधिसत्त्वं लिसः बिल - “जिं मस्तयूत स्याना वयाम्ह मखु । जिं मस्त
ज्यू मज्यू सिइके फयेवं प्रव्रज्या कया वयाम्ह खः । छ जुलसा इमिगु छुं हे वास्ता मयासे प्रव्रज्यायू लयूताया
च्वं च्वन ।” वं थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“आमं पक्कञ्च जानन्ति, अथो लोणं अलोणकं ।
तमहं दिस्वान पब्बजिं, चरेव त्वं चरामह’न्ति” ॥

“इमिसं बू मबू बांलाक स्यू । पाके जू मजू नं स्यू । चि सवा वः मवः नं स्यू । थ्व खना जि प्रव्रजित जुयाम्ह खः । छ सुखपूर्वक भिक्षुचर्याय् न्ह्याइपु तायेका च्वं । जि नं भिक्षाचर्याय् न्ह्याइपु ताय्का च्वने ।”

थुकथं उम्ह परिव्राजिकायात उपदेश बिया उत्साहित याना बिल । वं नं उपदेश ग्रहण यात अले बोधिसत्त्वयात प्रणाम याना गन इच्छा दु अन वल । उखुन्हुया दिननिसें हानं इमिसं छम्हं मेम्हसित मखन । बोधिसत्त्वं ध्यान प्राप्त याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय न्यासः भिक्षुपिं अर्हन्त जुल । उगु इलय् म्हचाय् उत्पलवर्णा खः, काय् राहुलकुमार खः, परिव्राजिका राहुलमाता खः अले प्रव्रजित जुलसा जि हे खः ।

- * -

४०९. दळ्ढधम्म जातक

“अहं चे दळ्ढधम्मस्स...” थुगु गाथा शास्तां कोसम्बीया घोषितारामय् च्वना बिज्यागु इलय् जुजु उदेनयाम्ह भद्रवती धयाम्ह मां किसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

Dhamma.Digital

उम्ह मां किसियात पुंकेगु गुगु पोशाक दुगु खः व उदेनया राजवंशयागु खँ मालङ्ग जातक (जा. नं. ४९७) स पिहाँ वइतिनि । छन्हु नगरं पिहाँ वया च्वंगु इलय् उम्ह मांकिसिं आर्यगणपिसहित भगवान् अनुपम बुद्धरश्मि पिज्वय्का नगरय् भिक्षाया नितिं दुहाँ बिज्याना च्वंगु खन । वं भगवान्यागु चरणय् (पाली) भोसुना ख्वख्वं प्रार्थना यात - “भगवान् ! छलपोल सर्वज्ञ खः । सकल लोकयात तरे याना बिज्याम्ह खः । राजवंशयाम्ह उदेन जुजुं जि ल्यासेबले जिं ज्या बिया च्वनाबले जुजुं ‘थ्वयागु (=जिगु) सहायतां जित जीवन दत्त, राज्य दत्त, लानि दत्त’ धका यय्का यक्व सम्मान याना माने याना तल । सकतां तिसा वसः अलंकारं छायापिया तल । जि दना वयेगु थाययात बांलाक भःभः धाय्क समाये याना तल । हवाला हवाला बास वय्क सुगन्धित यात । च्वय् लुंयागु तासयागु इलां तया प्यखेरं छ्वाखेरं पाल ग्वया तल । हवाला हवाला बास वःगु चिकं मत च्याका, धूप च्याका, खि फायेगु थासय् लुंयागु कोप्रा तया जित अतिकं विचित्रगु आस्तरण (लासा, कार्पेट) लाया तल । जित थीथी प्रकारयागु लाय्कुया भिभिंगु खाना नका तल । आः जि बुरी जुल, ज्या याना बिये मफुसेलिं सकतां आदर सत्कार यायेगु बन्द याना बिल । आः जि हाना मदुम्ह, छुं आधार भरोसा कायेगु मदुम्ह जुया केटक फल नया च्वना । आः जित शरण बिइम्ह सुं मद्दु । उदेन जुजुयात जिगु गुणया खँ कना जित न्हापा गुगु आदर सत्कार दुगु खः उकियात कायम याका बिज्याहूँ ।”

शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “छ हूँ, जिं छंम्ह जुजुयात धया छंगु आदर-सत्कार न्हापाथेंतुं याका विये ।” थुलि आज्ञा जुया वसपोल जुजुया लाय्कु छेंय् बिज्यात । जुजुं तथागतयात लाय्कुछेंय् लसकुस याना दुकया तथागतप्रमुख भिक्षुसङ्घयात महादान यात । भोजन धुंका अनुमोदन याना बिज्यागु इलय् शास्तां न्यना बिज्यात - “महाराज ! भद्रवतिका (मांकिसि) गन दु ?”

“मस्यू भन्ते !”

“महाराज ! उपकारीयागु मान सत्कार याना बुराबुरी जुइगु अवस्थाय् इमित लिछ्वये मज्यू । कृतज्ञ, उपकार याःपित लुमंका च्वनेमाः । भद्रवतिका थुगु इलय् बुरी जुइधुंकल, जरा जीर्णम्ह । व हाना मदुम्ह जुया जंगलय् केटक नया म्वाना च्वन । वयात बुरी अवस्थाय् अनाथ याना त्वःता छ्वयेगु अनुचित खः ।

थुकथं तथागतं भद्रवतीयागु गुणयागु खँ कना जुजुयात वयात न्हापाथें सकतां आदर सत्कार यायेया नितिं आज्ञा जुया बिज्यात । थुलि आज्ञा जुया वसपोल लिहाँ बिज्यात । जुजुं नं न्हापाथें याना बिल । तथागतं भद्रवतिकायागु गुणया खँ कना बिज्यासे वयागु पुलांगु आदर सत्कार न्हापाथें याना बिल धयागु खँ नगर छगुलिं फैले जुल । भिक्षुसङ्घ्युं नं थ्व खँ पिहाँ बल । भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खँ पिकाल - “आयुष्मान्पिं ! शास्तां भद्रवतिकायागु गुणया खँ कना बिज्याना वयागु पुलांगु आदर सत्कार न्हापाथें तुं याका बिज्यात ।”

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! तथागतं आः जक थ्वयागु गुणगाणयागु खँ कना थ्वया मदयेधुंकूगु आदर सत्कार न्हापाथें यानागु मखु, न्हापा नं याना बियागु दु ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापाया इलय् दल्हधम्म धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व अमात्य कुलय् जन्म जुया तःधिक जुइवं उम्ह जुजुयागु सेवा याना च्वन । बोधिसत्त्वयात उम्ह जुजुया पाखें आपालं ऐश्वर्य दत । व अमात्यरत्न पदय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् उम्ह जुजुयाम्ह ओट्टिव्याधि मांकिसि छम्ह दु व शक्तिशालिम्ह व महाबल दुम्ह जुया च्वन । छन्हुं हे सच्छिगू योजन न्यासि वने फुम्ह खः । जुजुया सन्देशवाहक जुया ज्या याना च्वन । संग्रामय् युद्ध याना शत्रुयात मर्दन याना ब्यूम्ह खः । जुजुं “थ्व जिगु आपालं उपकार याःम्ह खः” धका मती लुइका वयात सकतां वसः तिसां अलंकारं छायापिया आपालं आदर सत्कार, गथे जुजु उदेनं भद्रवतिका याना तःथें, याना तल । अले व बुरी जुया बःमलायेवं जुजुं वयात बिया तःगु सकतां आदर सत्कार लित काल । अबलेनिसें व हाना मदुम्ह जुया जंगलय् वना घाय् सिमा हः नया म्वाना च्वन ।

छन्हुया दिनय् राजकुलय् थलबल मगात । अले जुजुं कुम्हाःयात सःतके छ्वया धाल - “थलबल मगात ।” “देव ! सौखि (गोबर) ल्ह्ययेत गाडा जोते यायेया नितिं थुसात मदु ।” जुजुं वयागु खँ न्यना वयाके न्यन - “भीम्ह ओट्टिव्याधिनी मांकिसि गन दु ?”

“देव ! वया मं दुथाय् जुया च्वन ।”

जुजुं व उम्ह कुम्हाःयात बिया धाल - “आवलि वयात जोते याना सौखि ल्ह्ये ।” कुम्हाःनं “देव ! ज्यू ।” धया अथे हे यात ।

छन्हू व मांकिसिं नगरं पिने वना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व नगरय् दुने दुहाँ वया च्वन । वं बोधिसत्त्वयागु पाली भोसुना धाल - “स्वामी ! जि ल्यासेबले जुजुं जिगु अनेक उपकार गुण लुमंका जित आपालं ऐश्वर्य ब्यूगु खः । आः जि बुरी जुइवं जित छुं नं मनकू जित वास्ता हे मयाः । जि हाना मदुम्ह जुया घाय्, सिमा हः ननं म्वाना च्वना । थुजाम्ह दुःखी जुया च्वनाम्हसित आः गाडा जोते यायेया नितिं बिया छ्वत । छपिं त्वःता जित मेपिं सुं शरण मदु । जिं जुजुयात उपकार याना तथा तथागु खँ छलपोलं सिया हे बिज्याः । साप हे ज्यू जित मदयेधुंकूगु आदर सत्कार न्हापाथे तुं याका बिज्यासा ।” वं स्वपु गाथात धाल -

“अहं चे दल्लधम्मस्स, वहन्ती नाभिराधयिं ।
धरन्ती उरसि सल्लं, युद्धे विक्कन्तचारिनी ॥

“नून राजा न जानाति, मम विक्कमपोरिसं ।
सङ्गामे सुकतन्तानि, दूतविप्पहितानि च ॥

“सा नूनाहं मरिस्सामि, अबन्धु अपरायिनी ।
तदा हि कुम्भकारस्स, दिन्ना छकणहारिका’ति” ॥

“यदि जिं गुगु सन्देश ज्वना वना च्वं च्वना, छाती चिना तइ तःगु वाण आदियात शत्रुतय् प्रति कयेकावं च्वं च्वनागु दु । अले युद्धय् पराक्रम कयनावं च्वं च्वनागु दु ।”

“जुजुं दल्लधम्मयागु चित्तयात प्रसन्न याना तये मफुसा (सुनां प्रसन्न तयका तये फइ ?) जुजुं अवश्य नं जिगु पौरुषयागु खँ स्यू । वया नितिं जिं संग्रामय् सुकृत्य ज्या याना बिया । अले गुम्ह जिं सन्देशवाहिनीयागु ज्या याना बिया ।”

“व जि, आः थयिति पासापिं सुं मदुम्ह, लिधंसा सुं मदुम्ह जुया सिइ त्यनागु दु । जुजुं जित सौखि कुबिइकेत कुम्हाःयात बिया छ्वत ।”

बोधिसत्त्वं वयागु खँ न्यना धाल - “छं चिन्ता कयेम्वाः । जिं जुजुयात धया छंगु आदर सत्कार न्हापाथे याना बिये ।” थुकथं वयात आश्वासन बिया, नगरय् दुने वना, सुथेया ज्योना याये सिधयका जुजुयाथाय् वना खँ ल्हाःवन - “महाराज ! छु फलाना नांयाम्ह छपिनि ओट्टिब्याधि धयाम्हसिनं फलाना फलानागु थासय् थःगु छाती वाण घाना संग्रामं त्याका ब्यूगु मखुला ? फलानागु दिंखुन्हू गःपतय् सन्देश घाना बिइवं सच्छिगू योजन वना ब्यूगु मखुला ? छपिंसं नं वयात आपालं ऐश्वर्य बिया बिज्यागु नं खः, व आः गन दु ?”

“जिं वयात कुम्हाःयात सौखि ल्ह्ययेत बिया छ्वयेधुन ।”

“महाराज ! छु छपिनि नितिं, छपिंसं वयात कुम्हाःया गाडा जोते यायेत बिया छ्वयेगु पाय्छि जूला ?” न्यन्यं वयात उपदेश बिइया नितिं प्यपु गाथात धाल -

“यावतासीसती पोसो, तावदेव पवीणति ।
अत्थापाये जहन्ति नं, ओट्टिब्याधिं व खत्तियो ॥

“यो पुब्बे कतकल्याणो, कतत्थो नावबुज्जति ।
अत्था तस्स पलुज्जन्ति, ये होन्ति अभिपत्थिता ॥

“यो पुब्बे कतकल्याणो, कतत्थो मनुबुज्झति ।
अत्था तस्स पवह्वन्ति, ये होन्ति अभिपत्थिका ॥

“तं वो वदामि भदन्ते, यावन्तेत्थ समागता ।
सब्बे कतञ्जुनो होथ, चिरं सग्गम्हे ठस्सथा'ति” ॥

“गुलिं गुलिं मूर्खपिं मनूतयसं गुबलेतक वया पाखे ज्या बिइगु आशा दइ अबलेतक वयात लहिना तइगु जुया च्वन । ज्या याये मफु धायेवं वयात त्वःता छ्वइगु जुया च्वन, गथे जुजुं ओट्टिव्याधियात याःथे ।”

“गुम्हसिनं थःत न्हापा न्हापा याना तइ तःगु उपकारयात लोमका छ्वइ, वयागु मनोकामनात नाश जुया वनिगु जुया च्वन ।”

“गुम्हसिनं थःत न्हापा न्हापा याना तइ तःगु उपकारयात लुमका तइ, वयागु मनोकामनात अभिवृद्धि हे जुइगु जुया च्वन ।”

“उकिं गुलि नं थन समागम (भेला) जू वया च्वपिं दु, इपिं सकसितं थ्व भिं जुइगु खं जिं धया च्वना । सकले कृतज्ञ गुण दुपिं जु । अले ताःकालतक स्वर्ग्य बास याइपिं जु ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं जुजुनिसे कया सकल उपस्थित जूपिं मनूतयत उपदेश बिल । बोधिसत्त्वयागु थ्व खं न्यना ओट्टिव्याधियात आदर सत्कार न्हापाथे याना बिल । जुजु, बोधिसत्त्वयागु उपदेशअनुसार जुया दानादि पुण्यकर्म याना स्वर्गपरायण जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् याम्ह ओट्टिव्याधि भद्रवतिका खः । जुजु आनन्द खः अले अमात्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

४१०. सोमदत्त जातक

“यो मं पुरे पच्चुड्ढेति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् बुरा छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वं छम्ह श्रामणेरायात प्रव्रजित यात । श्रामणेर वयाम्ह उपकारी खः । व छुं रोगब्याधिं सिना वन । बुरा व सिना वनेवं ख्वया हाला चाःहिला जुल । वयात खना भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खं ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह बुरा, श्रामणेर छम्ह सिना वंगुलिं ख्वया हाला जुल । थुम्हसिके मरणानुस्मृति कर्मस्थान भ्या भतिचा हे मदुम्हथे च्वं ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खं ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खं” धका बिनित्ति यायेवं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! आः जक

ध्व व सिद्धवं ख्वया हाला जूम्ह मखु, न्हापा नं व सिना वनेवं ख्वया हाला जूम्ह खः ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वं शक्रपद लाभ यात । छम्ह काशी निगमवासी श्रेष्ठम्ह ब्राह्मणं कामभोगयात त्याग याना हिमालयय् दुने वना ऋषिपिनिगु प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया जंगलयागु फलमूल नया म्वाना च्वन । छन्हुया दिनय् फलमूल काःबंबले, जंगलय् छम्ह किसिया मचायात खना वयात थःगु आश्रमय् हल । वं वयात थःम्ह काय्थें याना वयागु नां सोमदत्त तल अले घाय् सिमा हः नका वयात लहिना तल ।

व तःधिक जुद्धवं तःधिम्ह जुल । छन्हुया दिनय् यक्व नःगुलिं अजीर्ण रोग जुल । तपस्वी वयात आश्रमय् तथा फलमूल काःवन । व लिहाँ वये न्ह्यो हे किसिया मचा सिना च्वन । तपस्वी फलमूल कया लिहाँ वःबले वं मेमेबले जूसा जिमि कायं जित लँय् लँस्व वया लसकुस याः वइ च्वनिम्ह, थौं खने मद्दु, गन वन, धाधां ख्वया ख्वया न्हापांगु गाथा धाल -

“यो मं पुरे पच्युहेति, अरज्जे दूरमायतो ।
सो न दिस्सति मातङ्गो, सोमदत्तो कुहिं गतो’ति” ॥

“गुम्हसिनं जित जंगलय् तापाक वया लसकुस याः वइ च्वनिम्ह खः । व तःधिकगु म्हधिक दुम्ह मातङ्ग खने मद्दु । उम्ह सोमदत्त गन वन ?”

थुकथं ख्वख्वं वया च्वंम्ह चंक्रमण-भूमिया फुसय् गोतुला च्वंम्ह खंबले वयागु ककु न्याक्क घये पुना ख्वख्वं निपुगु गाथा धाल -

“अयं वा सो मतो सेति, अल्लसिद्धं वच्छित्तो ।
भूम्या निपतितो सेति, अमरा वत कुज्जरो’ति” ॥

“चबुइ धुंकूगु गुखि (लता) थें भूमी गोतुला च्वंम्ह थुम्ह किसि अर्थे सिना च्वन । ध्व हे उम्ह सोमदत्त किसि खः ।”

उगु हे इलय् शक्रं संसारय् मिखा व्वया स्वबले थुम्ह तपस्वी थःम्ह मिसायात त्वःता प्रव्रजित जुया च्वन नं आः किसिया मचायात काय् भाःपिया ख्वया च्वन । “ध्वयागु मनय् संवेग थना ध्वयात होशय् वयेका बिये माल” धका व आश्रमय् वल अले आकाशय् च्वना स्वपुगु गाथा धाल -

“अनगारियुपेतस्स, विष्णुत्तस्स ते सतो ।
समणस्स न तं साधु, यं पेतमनुसोचसी’ति” ॥

“अनागारिक जुइधुंकूम्ह, मुक्त चित्त जुइ धुंकूम्ह श्रमणया नितिं सिना वंम्हसिया प्रति नुगः मद्धिंका शोक याना च्वनेगु उचित मजू ।”

तपस्वी वयागु खँ न्यना प्यपुगु गाथा धाल -

“संवासेन हवे सक्क, मनुस्सस्स भिगस्स वा ।
हदये जायते पेमं, तं न सक्का असोचितु’न्ति” ॥

“हे शक्र ! मनु जुइमा अथवा पशु, नापं च्वनेवं नुगलय् प्रेम लुया वइगु जुया च्वन । अजापिं सित धाःसा शोक मयासें च्वने मफु ।”

वयात उपदेश विइगुकथं शक्रं निपु गाथात धाल -

“मतं मरिस्सं रोदन्ति, ये रुदन्ति लपन्ति च ।
तस्मा त्वं इसि मा रोदि, रोदितं मोघमाहु सन्तो ॥

“कन्दितेन हवे ब्रह्मे, मतो पेतो समुद्धे ।
सब्बे सङ्गम्म रोदाम, अञ्जमञ्जस्स जातके’ति” ॥

“गुपिं ख्वइपिं, छाती दाया जुइपिं खः, इपिं सिइपिनि नितिं अथवा सिइत्यपिं खना ख्वइपिं खः । ऋषि ! उकिं हे, छ ख्वये मते । सत्पुरुषपिंसं ख्वयेगुयात ज्या ख्यले म्दु धका कना तल ।”

“हे ब्राह्मण ! यदि ख्वया, छाती दाया ख्वयेवं सिइम्ह म्बाना वइगु जूसा भीपिं सकलें भेला (समागम) जुया थवंथवय् छम्हं मेम्हसिया थःथितिपिनि नितिं ख्वया जू वनेनु ।”

तपस्वी शक्रयागु खँ न्यना होश वय्का, शोक म्दुम्ह जुया मिखाय् ख्ववि हुया, शक्रयात स्तुति यायां ल्यं दुगु गाथात धाल -

“आदित्तं वत मं सन्तं, घतसित्तं पावकं ।
वारिना विय ओसिञ्चं, सब्बं निब्बापये दरं ॥

“अब्बही वत मे सल्लं, यमासि हदयस्सितं ।
यो मे सोकपरेतस्स, पुत्तसोकं अपानुदि ॥

“सोहं अब्बूहसल्लोस्मि, वीतसोको अनाविलो ।
न सोचामि न रोदामि, तव सुत्वान वासवा’ति” ॥

“घ्यः तया छ्वःगु भियात लखं स्याना विइथे जिगु दक्वं पीडा कष्टयात शान्त याना बिज्यात ।”

“गुम्हसिनं शोकाकुल जुया च्वनाम्ह जिगु पुत्रशोकयात लिकया बिल, वं जिगु नुगलय् स्वचाना च्वंगु शोकरूपी वाणयात लिकया बिल ।”

“हे वासव ! छपिनिगु खँ न्यना जि वाण म्दुम्ह जुयेधुन, शोक म्दुम्ह जुयेधुन । निर्मलम्ह जुयेधुन । उकिं आः जिं शोक याये मखुत । ख्वये नं मखुत । छाती दाया जुइ नं मखुत ।”

थुकथं शक्रं तपस्वीयात उपदेश बिया थःगु थासय् तुं लिहाँ वन । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह किसिया मचा श्रामणेर खः । तपस्वी बुराम्ह भिक्षु खः । अले शक्र जुलसा जि हे खः ।

४११. सुसीम जातक

“काळानि केसानि पुरे अहेसुं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् महाभिनिष्क्रमणयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् भिक्षुपिं धर्मसभाय् च्वना शास्तायागु प्रशंसा याना च्वन । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ ।” “भिक्षुपिं ! अनेक कल्प, कोटि लाख वर्षतक पारमिता पूरा याये धुंकूम्हसिनं आः महाभिनिष्क्रमण यात धयागु खँय् छुं आश्चर्य चाये माःगु मद्दु, जि जुलसा न्हापा नं स्वसः योजन दुगु काशी राष्ट्रायागु राज्य त्वःता अभिनिष्क्रमण यानागु दु ।” थुलि आज्ञा जूसे शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व उम्ह जुजुया पुरोहितयाम्ह ब्राह्मणी (लानि) यागु कोखय् च्वंवल । व बूगु दिखुन्हु हे वाराणसी जुजुया नं काय् बुल । इमिगु नां छुइगु दिन खुन्हु बोधिसत्त्वयात सुसीमकुमार व राजपुत्रयात ब्रह्मदत्त नां छुत । वाराणसी जुजुं ‘जिमि काय् बूखुन्हुया दिनय् हे बूम्ह मचायात नं काय्के छव’ धया बोधिसत्त्वयात काय्के छवया धाइमांयात लहिके बिल । निम्हं छथाय् हे तया पालन पोषण याना तल । इपिं निम्ह तःधिक जुइवं देव कुमारपिनिगु वर्णथें जूपिं जुया तक्षशिलाय् ब्वंका सकतां विद्या सय्के सिइके याना इपिं लिहाँ वल ।

राजपुत्र युवराज जूबले नं बोधिसत्त्व नाप नाप च्वना हे नयेगु, त्वनेगु, च्वनेगु व दचनेगु याना च्वन । बौम्ह सिइवं वं बोधिसत्त्वयात आपालं ऐश्वर्य बिया पुरोहितयागु पदय् तया बिल । छन्हु नगर भूभः धाय्क समाये याना, देवेन्द्र शक्रयाम्ह समाये याना तःम्ह ऐरावत किसियातथें बांलाम्ह भिंम्ह किसिम्हय् फेतुना बोधिसत्त्वयात थः ल्यूने फेतुका नगरयागु परिक्रमा याःवन । वया मांम्हं काय्यात स्वयेगु इच्छा तया इयालं स्वया च्वन । वं नगरयागु परिक्रमा याना वया च्वंम्ह थः काय्या ल्यूने फेतुना च्वंम्ह पुरोहितयात खन, अले व खना आसक्त जुल । वं नयेगु, त्वनेगु त्वःता शयनागारय् वना गोतुला च्वं च्वन - ‘थ्व मद्दुसा जि थन हे सिना वने ।’

जुजुं मांयात मखंसेलि जिमि मां गन दु धका न्यन । म्ह मफय्का च्वं च्वन धका न्यन । जुजु थः मांयाथाय् वना प्रणाम याना न्यन - “मां ! छपितं छु जुल ?” राजमातां मछाला न्वंमवासे छुं मधासे च्वं च्वन । जुजु वना राजसिंहासनय् फेतुना वं थःम्ह महारानीयात सःतके छवया धाल - “हँ, मांया म्ह मफुगु खँ सिइका वा ।” लानि वना जँय् उसि उसि याना न्यन । मिसातय्सं मिसात नापं खँ सुचुका तइ मखु । राजमातां लानियात व खँ कन । लानिं वना जुजुयात कन ।

जुजुं धाल - “ज्यू मांयाथाय् वना सान्त्वना ब्यू हूं । पुरोहितयात जुजु दय्का वयात महारानी दय्का बिये ।” वं वना वयात सान्त्वना बिल । हानं जुजुं पुरोहितयात सःतके छ्वया थ्व खैं कन अले धाल - “पासा ! जिमि मांयात प्राण दान बिया ब्यु । छ जुजु जुइ । व महारानी जुइ । जि उपराजा ।” वं धाल - “थथे जुइ हे फइ मखु ।” परन्तु बारम्बार वयात आग्रह यायेवं व मज्यू धाये मफुत ।

जुजुं पुरोहितयात जुजु अले राजमातायात महारानी दय्का थः स्वयं उपराजा (युवराज) जुल । व नाप च्वं च्वं लिपा जूबले बोधिसत्त्व गृहस्थी जुया च्वने मं मदय्का, कामभोग त्याग याना प्रब्रज्या कया वनेगुपाखे मन व्वछुइकल । व कामरतिस लीन मजूसे याकचा च्वनेगु, याकचा फेतुइगु व याकचा दचनेगु यात । व कारागारय् कुंका च्वनेमाःम्व्थे अथवा पंजलय् लाःम्व् भंगःथे जुल ।

अनंलि बोधिसत्त्वया महारानी खन - “थुम्ह जुजुं जिलिसे रमण मयाः । याकचा च्वं च्वन । याकचा फेतुना च्वन । याकचा हे दचना च्वन । थ्व ल्याय्म्व्म्व् खः, युवक खः, जि जुलसा बुरिम्ह । जिगु छचनय् तुयुगु सैं खने दयेधुंकल । जिं खःसां मखुसां जुजुयात ‘छंगु छचनय् तुयुगु सैं बुया वल’ धका धया जुजुयात खैं न्यंका थःलिसे रमण याके माल ।” छन्हु वं जुजुया छचनय् सि स्वयेथे याना धाल - “महाराज ! छपिं नं बुरा जुल । छपिनिगु छचनय् छपु तुयुगु सैं बुया वःगु खने दत ।”

“अथेसा, प्रिया ! तुयुगु सैं पुया जिगु ल्हातय् तया ब्यु ।”

वं जुजुया छचोनं छपु सैं पुल अले थःगु छचोनं छपु तुयुगु सैं पुया जुजुयागु सं वांछ्वया थःगु तुयुगु खैं वयागु ल्हातय् तया बिल । बोधिसत्त्व तुयुगु सैं खनेसाथं थारा न्हल । वयागु लुंथे च्वंगु कपालं चःति स्व स्व वया हाया वल । वं थःत थःम्व् उपदेश बिइगु यात - “सुसीम ! छ आः मचा मखुत, बुरा जुइधुंकल । थुलिमच्चि दितंखिद्वैय् च्वं च्वंम्व् फांथे कामभोगया ध्याचलय् दुना ध्याचःयात त्वःते मफय्का च्वं च्वन । छु छ थ्व कामभोग त्वःता हिमालयय् वना प्रब्रजित जुया ब्रह्मचर्य वास याःवनेगु ई मज्जिना ?” वं न्हापांगु गाथा धाल -

“काळानि केसानि पुरे अहेसुं, जातानि सीसम्वि यथापदेसे ।

तानज्ज सेतानि सुसीम दिस्वा, धम्मं चर ब्रह्मचरियस्स कालो’ति” ॥

“न्हापा हाकुगु सैं बुया वइथाय् तुयुगु सैं बुया वयेधुंकल । सुसीम ! उगु तुयुगु सैं खंका धर्माचरण या । थ्व ब्रह्मचर्ययागु समय जुइधुंकल ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं ब्रह्मचर्यवासयागु गुण कनेवं महारानी गयात । “जिं थ्वयागु मनय् लोभ वय्के धका स्वया, भन्नु दकले वं वैराग्य जकं पिकाल । लानिं प्रब्रज्यापाखे वंगु वयागु मन फः हिइकेया नितिं शरीरयागु सौन्दर्य वर्णन यायां निपु गाथात धाल -

“ममेव देव पलितं न तुय्कं, ममेव सीसं मम उत्तमङ्गं ।

‘अत्थं करिस्स’न्ति मुसा अभाणि, एकापराधं खम राजसेइ ॥

“दहरो तुवं दस्सनियोसि राज, पठमुगतो होति यथा कळीरो ।

रज्जञ्च कारेहि ममञ्च पस्स, मा कालिकं अनुधावी जनिन्दा’ति” ॥

“महाराज ! जिगु जक सैं तुयुगु खः, छपिनिगु मखु । जिगु हे छर्चोयागु, जिगु हे उत्तमाङ्गयागु खः । थःगु स्वार्थ सिद्ध याये धका जिं मखुगु खैं ल्हानागु खः । हे राज श्रेष्ठ ! जिगु थ्व छगू अपराधयात क्षमा याना बिज्याहूं ।”

“राजन् ! छपिं ल्याय्म्ह तिनि । छपिं स्वये बहःम्ह खः । छपिं न्हापांगु उमेरय् नकतिनि बुया तमाः जूगु पंथें सुशोभितम्ह जु । जनेन्द्र ! राज सञ्चालन याना बिज्याहूँ । जित नं बिचाः या । फुर्सत मदुम्हसिया उखेपाखे (भिक्षु जुइगुपाखे) ब्वाय् जुइ मते ।”

बोधिसत्त्वं लानियागु खँ न्यना धाल - “भद्रे ! छं व हे खँ ल्हाना च्वन गुगु जुइतिनिगु खः । आयु बलिसे हाकुगु सँया थासय् नालुथें त्वपुया वइतिनि । जिं खना च्वना, वचुगु पलेस्वाँथें बांलापिं सुकुमारीपिं, लुँया ऊनथें बांलागु यौवन दुपिं क्षत्रिय कन्यापिं नं आयु बलिसे स्वये हे मयःगु वर्ण जुया वनितिनि अले इपिं धुसि नं लुइतिनि । भद्रे ! ध्व संसार थथे हे परिवर्तनशील खः ।” हानं बुद्धलीलां धर्मोपदेश यायां थुगु गाथा धाल -

“पस्सामि वोहं दहरिं कुमारिं, सामडुपस्सं सुतनुं सुमज्झं ।
काळप्पवाळाव पवेल्लमाना, पलोभयन्तीव नरेसु गच्छति ॥
“तमेन पस्सामिपरेन नारिं, आसीतिकं नावुतिकं व जच्चा ।
दण्डं गहेत्वान पवेधमानं, गोपानसीभोग्गसमं चरन्ति” ॥”

“जिं छम्ह ल्यासेयात खना च्वना, गुम्हसिया लप्पा बांला जू । गुम्हसिया म्हत्याः बांला जू । गुम्हसियागु दथुयागु भाग बांला जू । फय् वयेवं चञ्चल जुया च्वंगु हाकुगु गुखिथें, हावभाव यायां मनूतय्त थःपाखे आकर्षित यायां वना च्वन ।”

“अले हानं व हे मय्जु चय्दं गुइदं दुम्ह जूबले तुतां ज्वना, त्वःधुइधुंकूगु धनुषथें जुया, थर थर खाखां वना च्वंम्हसित खना च्वना ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं रूपयागु विपरिणाम क्यना गृहवासय् थःगु अरुचि (म्हाइपु) क्यक्यं थुपिं निपु गाथा धाल -

“सोहं तमेवानुविचिन्तयन्तो, एको सयामि सयनस्स मज्झे ।
‘अहम्मि एवं’ इति पेक्खमानो, न गहे रमे ब्रह्मचरियस्स कालो ॥
“रज्जुवालम्बनी चेसा, या गेहे वसतो रति ।
एतम्मि छेत्वान वजन्ति धीरा, अनपेक्खिनो कामसुखं पहाया’ति” ॥

“थुजागु खँय् चिन्तन यायां जि शयनासनय् याकचा दचना च्वना । जित नं थथे हे जुइतिनि धका मती तथा च्वना । आः जि छेंय् च्वने मास्ति मवल । ध्व जिगु ब्रह्मचर्य बास यायेगु ई खः ।”

“छेंय् च्वनेगुली गुगु कामरति खः, व (रोगीया नितिं मूपुलेत तथा तःगु) यःखाना तःगु खिपःथें खः । धीरम्ह व्यक्तिं थुकियात चफुना कामसुखयात त्याग याना प्रव्रजित जुया वनेत स्वयेमाः ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं कामभोगयागु रस व उकिया दुष्परिणाम क्यना, बुद्धलीलां धर्मोपदेश यात । अले थःम्ह पासायात सत्ता वयात तुं राज्य लःल्हाना ख्वःपि हाय्कूपिं, छाती दाःपिं थःथितिपिं व पासापिनि नितिं ऐश्वर्य बिया हिमालयय् दुने वन । व ऋषिपिनिगुकथं प्रव्रजित जुया ध्यान अभिज्ञा प्राप्त याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना आपासित अमृतपान याका जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् महारानी राहुलमाता खः । मित्र जुजु आनन्द खः । सुसीम जुजु जुलसा जि हे खः ।

४१२. कोटिसिम्बलि जातक

“अहं दससतंब्यामं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कामुकतायागु निग्रहया खँय् आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । थनया खँ पानीय जातक (जा. नं. ४५९) स वइतिनि । थुगु कथासं शास्तां करोडौं लाया तःगु विहारय् च्वं च्वंपिं, कामवितर्कं अभिभूत जुइका च्वंपिं न्यासः भिक्षुपित खंका सङ्घयात मुंके बिया आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! भय दुगु थासं ग्यायेमाः । कामवितर्कं बढे जुया मनूयात उकथं हे नष्ट याना बिइ गथे वनय् बुया वःगु वंगलसिमा आदिं मेमेगु सिमातय्त स्यंकीथें । उकिं हे, न्हापायागु समयय् कोटिसिम्बलि (कपाय् मां) धयागु सिमाय् च्वं च्वंम्ह देवतां छम्ह भंगलं वंगलसिमाया पु नया थःगु सिमाकचाय् खि फागु खंबले ‘का, आः थ्वं जिगु निवासस्थान मदय्का छ्वइगु जुल’ धका थर्कमान जुया ग्याःगु खः ।”

थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व कोटिसिम्बलि धयागु सिमाय् देवता जुया जन्म जुल । छम्ह गरुडराजं सच्छि व न्येगू योजन अपाय्धिगु शरीर दय्का, थःगु पपूया फसं समुद्रया लःयात निखें चिइका घ्वाना द्वःच्छिक्कु हाकः दुम्ह नागराजयागु निहप्यं ज्वन । अले नागया म्हुतुइ च्वंगु शिकारयात कुर्के बिया बनया फुसं फुसं यंका कोटिसिम्बलि सिमा दुथाय् यंकल ।

नागराजं यःखना वना च्वंबले थःत थःम्ह छुटे यायेया नितिं थःगु फनं (म्हं) छमा वंगलसिमायात हिन, उकियात क्वातुक हिना बिल । गरुडराज महाबलवान जूगुया कारणं अले हानं नागराजया म्ह तःसकं तःधि जूगुया कारणं उगु वंगलसिमा हा नापं ल्ये दन । नागराजं सिमायात मत्वःतू । गरुडं वंगलसिमासमेतं नागराजयात ज्वना यंका कोटिसिम्बलि सिमाय् जूवन । अन नागराजयात सिमाय् तया वयागु प्वाः फाया वयागु दाहा नल अले छ्चंगु समुद्रय् वांछ्वत ।

उगु न्यग्रोध सिमाय् छम्ह भंगः च्वनिगु जुया च्वन । वं उगु वंगलसिमा लिना यंकेवं व वना कोटिसिम्बलि सिमायागु कचाय् वना च्वं वन । उम्ह वृक्षदेवतां वयात खने खतं मती तल - “थुम्ह भंगलं जिगु सिमाय् जुना च्वंबले खि फाना बिइ । अनं वंगलसिमा बुया वया तःमा जुया फैले जुइ अले जिगु निवासस्थान थ्वं स्यंका बिइ । व ग्याना म्ह खाकल । व खायेवं कोटिसिम्बलि सिमाया हांनाप छमां खात । गरुडराजं व खाना हःगु खना उकिया कारण सिइकेया नितिं निपु गाथात धाल -

“अहं दससतंब्यामं, उरगमादाय आगतो ।

तञ्च मञ्च महाकायं, धारयं नप्पवेधसि ॥

“अथिमं खुदकं पक्खि, अप्पमंसतरं मया ।

धारयं व्यथसि भीता, कमत्थं कोटिसिम्बली’ति” ॥

“जिं द्रुच्छिकु हाकःह सर्पयात ज्वना वया । व व जि थपायूमच्छिकिपिं निम्ह सिमाय् वया जू वयाबले छ थर थर मखाः । आः थुम्ह चिकिचाधिकम्ह भंगचा जू वयेमात्रं, थुम्ह जुलसा जिगु न्ह्योने छकुचा जक ला दुम्ह भंगः खः, हे कोटिसिम्बलि ! छ छाया ग्याना थर थर खानागु ?”

थुकिया कारण ककं देवपुत्रं प्यपु गाथात धाल -

“मंसभक्खो तुवं राज, फलभक्खो अयं दिजो ।
अयं निग्रोधबीजानि, पिलक्खुदुम्बरानि च ।
अस्सत्थानि च भक्खित्वा, खन्धे मे ओहदिस्सति ॥

“ते रुक्खा संविरुहन्ति, मम पस्से निवातजा ।
ते मं परियोनन्धिस्सन्ति, अरुक्खं मं करिस्सरे ॥

“सन्ति अज्जेपि रुक्खा से, मूलिनो खन्धिनो दुमा ।
इमिना सकुणजातेन, बीजमाहरिता हता ॥

“अज्झारूहाभिवड्ढन्ति, ब्रहन्तम्मि वनप्पतिं ।
तस्मा राज पवेधामि, सम्पस्संनागतं भयन्ति” ॥

“हे गरुडराज ! छ ला नइम्ह खः । थ्व फल नइम्ह खः । थ्व न्यग्रोध मा वा पिलक्ख अथवा उदुम्बरयागु फल नया इमिगु पुयागु खि जिथाय् फाना थकी । अले फय् व लखं सुरक्षितगु इपिं मांत जिगु सिमाकचाय् बढे जुया जित नाश याना बिइ ।”

“हा दुगु, दँ दुगु मेमेगु सिमातयत्त नं न्हापा थ्व भंगलं पुसात हया नाश याना बियेधुंकल ।”

“थुपिं बुया वइबले मेमेगु सिमात स्वया नं तःमा जुया बुया वइ । हे गरुडराज ! उकिं जिं अनागतयागु भय खना ग्याना थर थर खानागु खः ।”

वृक्षदेवतां वयागु खँ न्यना गरुडं थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“सङ्खेय्य सङ्कितब्बानि, रक्खेय्यानागतं भयं ।
अनागतभया धीरो, उभो लोके अवेक्खती’ति” ॥

“भय कायेमाःथाय् भय कायेमाः । अनागत भय खना रक्षा यायेमाः । धीर पुरुषं भावीभयपाखें बचे जुया निगुलिं लोकयात रक्षा याइ ।”

थुलि धया गरुडराजं थःगु प्रतापं उम्ह भंगःयात उगु सिमां ख्याना ब्वय्का छ्वत ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना भययागु खँय् भय खंकेमाः धया (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् न्यासः भिक्षुपिं अर्हत्फलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्याम्ह गरुडराज सारिपुत्र खः । वृक्षदेवता जुलसा जि हे खः ।

४१३. धूमकारि जातक

“राजा अपुच्छि विधुरं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् कोशल जुजुयागु अतिथि सत्कारयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू इलय् जुजुं परम्परागत योधापित सत्कार सम्मान यायेगु त्वःता न्हू वःपित सत्कार सम्मान यात । छको छगू इलाकाय् अशान्ति जुया विद्रोह दना वयेवं पुलांपिं योद्धातयसं सत्कार प्राप्त याना च्वंपिं न्हूपिं योद्धातयसं युद्ध याःवनी धका थःपिं ल्वाः मवं । विद्रोहीतयसं जुजुयात पराजित याना बिल । जुजुं थः बुइवं न्हू वःपित हनावना (सत्कार सम्मान) यानागु दोषया कारणं थथे जूगु खः धका वाचाय्कल । वं श्रावस्ती लिहाँ वना बिचाः यात - “जिं दशबल (बुद्ध) याथाय् वना ‘जिं थथे यानागु कारणं बूगु खः अथवा न्हापायागु इलय् मेमेपिं जुजुपिं नं बूगु दु’ धका न्यंवने माल ।” जुजु सुधेया ज्योना यायेधुंका जेतवनय वन । अले शास्तायात वन्दना याना थुगु खँ बिनित्ति याना न्यन । अले शास्तां महाराज ! आः छपिं जक बूगु मखु, न्हापायापिं जुजुपिं नं न्हू वःपित सत्कार सम्मानयागु कारणं बूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

Dhamma.Digital

न्हापाया इलय् कुरु राष्ट्रय् इन्द्रपत्त (इन्द्रप्रस्थ) नगरय् युधिष्ठिर (युधिष्ठिल) गोत्रयाम्ह धनञ्जय धयाम्ह कुरु जुजुं राज्य याना च्वन । अनलि बोधिसत्त्व जुजुया पुरोहित कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं तक्षशिला वना सकतां शिल्प सय्का सिइका इन्द्रप्रस्थय् लिहाँ वल । बौम्ह सिइवं वयात पुरोहितपद बिया जुजुयाम्ह अर्थ धर्मानुशासक जुल । वयागु नां जुल विधुर (विदुर) पण्डित ।

उगु इलय् धनञ्जय जुजुं पुलांपिं योधापित कदर मयासे न्हू वःपित जक आदर सत्कार याना च्वन । वयागु छगू इलाकाय् अशान्ति जुया विद्रोह दना वयेवं जुजु युद्धया नितिं वंबबले पुलांपिसं न्हूपिं ल्वाइ धका मल्वाः । जुजु बुत अले इन्द्रप्रस्थ लिहाँ वया ‘न्हूपित आदर सत्कार यानागुलिं हे जि बूगु खः’ धका वाचाय्का स्वत । छन्हु वया मती लुत, विधुर पण्डितयाथाय् वना ‘जिं थथे न्हूपित सत्कार यानागु कारणं बूगु खः अथवा न्हापायागु इलय् नं मेमेपिं जुजुपिं नं बूगु दु’ धका न्यना स्वये माल । जुजुं विधुर पण्डित राजसेवाय् वयेवं थुगु प्रश्न न्यन । वं न्यंगु तरिका क्यनेया नितिं शास्तां बच्छि गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“राजा अपुच्छि विधुरं, धम्मकामो युधिष्ठिलो’ति” ॥

“धर्मकामीम्ह जुजु युधिष्ठिरं विधुरयाके न्यन -

“अपि ब्राह्मण जानासि, को एको बहु सोचती’ति” ॥

“ब्राह्मण ! छु छं स्यूला - व सु खः गुम्ह याकचा च्वना आपालं चिन्तन याना च्वं च्वंम्ह ?”

जुजुयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं धाल - “महाराज ! छपिनिगु शोक छु (तःधंगु) शोक खः ल्याः ? न्हापायागु इलय् धूमकारी धयाम्ह छम्ह ब्राह्मण दु । व च्वलेचातय्गु छ्गू तःधंगु बथान ज्वना जंगलय् छ्गू थासय् च्वना अन मि च्याका कू वय्का च्वलेचातयत् लहिना च्वन अले दुरु आदि नया त्वना च्वं च्वन । अन कू वय्का च्वं च्वंगुलिं लुंया रंगयापिं चलात वया च्वंवल । वया चलात खना स्नेह दया वल अले न्हापा वं च्वलेचातयत् माने याना तःथाय् चलातयत् माने याना च्वन । चिकुलां चलात बिस्पू वना हिमालयय् वना च्वं वन । च्वलेचात सिना न्हा वन । चलात अन मखनेवं वया शोक जुया वयात म्हासु ल्वचं थिल अले व हे ल्वचं सिना वन । वं न्हू वःपित आदर सत्कार याना छपिनि बेसिं सच्छ्गू गुणा, द्वःच्छ्गू गुणा शोक प्राप्त याना सास्ति नया सिना वन । बोधिसत्त्वं थुगु नमूना दसुकथं क्यना थुपिं गाथात कन -

“ब्राह्मणो अजयूथेन, प्हुतेजो वने वसं ।

धूमं अकासि वासेट्ठो, रत्तिन्दिवमतन्दितो ॥

“तस्स तंधूमगन्धेन, सरभा मकसड्डिता ।

वस्सावासं उपगच्छुं, धूमकारिस्स सन्तिके ॥

“सरभेसु मनं कत्वा, अजा सो नावबुज्झथ ।

आगच्छन्ती वजन्ती वा, तस्स ता विनसुं अजा ॥

“सरभा सरदे काले, पहीनमकसे वने ।

पाविसुं गिरिदुग्गानि, नदीनं पभवानि च ॥

“सरभे च गते दिस्वा, अजा च विभवं गता ।

किसो च विवण्णो चासि, पण्डुरोगी च ब्राह्मणो ॥

“एवं यो सं निरंकत्वा, आगन्तुं कुरुते पियं ।

सो एको बहु सोचति, धूमकारीव ब्राह्मणो’ति” ॥

“च्वलेचातय्गु बथान ब्वना आपालं छुसित मुंका हया ब्राह्मण वनय् च्वं च्वन । उम्ह वासेट्ठं अलसी मचासे चान्हं न्हिनं कू वय्का च्वं च्वन ।”

“उगु कू वःगु गन्धं आकर्षित जुया भुजिं चलतय्पाखें सास्ति नया च्वपिं चलात उम्ह कू वय्का च्वं च्वंम्हसिया जःखः वया वर्षाकालय् च्वंवल ।”

“वं चलात खना आकर्षित जुया च्वलेचातयत् वास्ता मयात । इपिं वइगु वनिगु खँय्तक नं वास्ता मयात । गुकिं याना उपिं च्वलेचात विनाश जुया वन ।”

“चिकुला वयेवं वनय् चलः भुजिं मवयेवं चलात थयःगु पर्वत व पर्वत कापी लिहाँ वन, गनं नदीत पिहाँ वया च्वंगु खः ।”

“ब्राह्मणं चलात लिहाँ वंगु व च्वलेचात सिना च्वंगु खनेवं चिन्ताया कारणं गंसिचा जुया स्वये हे मजीया वन । अले वयात म्हासु ल्वचं थिल ।”

“थथे हे तुं, गुम्हसिनं थः मनूतयत् अनादर याना न्हू वःपित यःतायेका च्वं च्वनी, व धूमकारी (कू वय्कीम्ह) ब्राह्मणयें याकचा च्वना यक्व चिन्ता याना च्वनिम्ह जुइ ।”

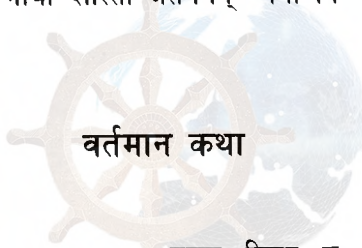
थुकथं बोधिसत्त्वं जुजुयात सम्भे याना बिल । वं नं थुइका काल अले वं व खना लयताया यक्व धन बिल । अनं लिपांनिसें व थः मनूतयत् हनावना याना दानादि पुण्य यायां स्वर्ग परायण जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह कुरु जुजु आनन्द खः । धूमकारी ब्राह्मण प्रसेनजित कोशल खः । विधुर पण्डित जुलसा जि हे खः ।

- * -

४१४. जागर जातक

“कोध जागरतं सुतो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उपासक छम्हसिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व छम्ह स्रोतापन्नम्ह उपासक खः । छन्हुया दिनय् व श्रावस्ती गाडीवान्पिनि नायोलिसे कान्तारयागु लँ लिना वना च्वन । गाडीवान्पिंत लःया सुविधा दुथाय् छगू थासय् न्यासः गाडातय्गु थुसातयत् फ्यना खाद्यभोज्य तयार याना नायोम्ह च्वं च्वन । उर्पिं मनूत उखे थुखे वना थसः पाया गोतुना च्वं च्वन । उपासक जुलसा गाडीवान्या नायोया लिक्क छमा सिमाक्वय् चंक्रमण याना च्वन । अनंलि गाडा लुटे याये धका थीथी ल्वाभः ज्याभः ज्वना वःपिं न्यासः खुँतय्सं गाडातयत् घेरा लगे याना पिया च्वंपिं इमिसं उम्ह उपासकयात चंक्रमण याना च्वंगु खना “थ्व दचनेवं लुटे याये” धका उखे थुखे दना च्वन । चाया स्वंगूगु यामतक नं वं जुलसा चंक्रमण याना हे च्वन । सुथे न्हापां जुइवं थःपिं ल्हातं ज्वना वःगु ल्वहँ, कथि मुगः आदि बँय् वांछवया खुँतय्सं “हे गाडीवान्या नायो ! अप्रमादी व जागरुक जुया च्वं च्वंम्ह थुम्ह मनूयागु कारणं याना छिमिसं थःगु ज्यान बचे याये खन, छिमिगु सम्पत्तिया मालिक नं छिपिं थःपिं हे जुइ खन । थुम्ह मनूयात सत्कार या” धया लिहाँ वन ।

मनूत इलय् हे दना वया इमिसं वांछवया थःकूगु ल्वहँ, कथि, मुगः आदि खना “थ्वयागु कारणं भ्नीगु ज्यान बचे याये खन” धया उपासकयात सत्कार यात । वने माःगु थासय् वना, याये माःगु ज्या सिधय्का श्रावस्ती लिहाँ वया जेतवनय् वना तथागतयात पूजा व वन्दना याना च्वंम्ह उपासकयात तथागतं “उपासक ! थौंम्हग खने मदुनि ?” धका आज्ञा जुया बिज्यायेवं वं उगु खँ बिन्ति यात ।

अनंलि शास्तां “छं जक न्ह्यो मवय्कूसे जागरुक जुया विशेषता प्राप्त याःगु मखु, पुलांपिं पण्डितपिसं नं जागरुक जुया विशेषगुण प्राप्त याःगु दु” धका आज्ञा जुया बिज्यायेवं वं उगु खँ कना बिज्यायेत प्रार्थना याःबले पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् वना सकतां शिल्प सय्के सिइके याना छेंय् लिहाँ वल । लिपा छें त्वःता ऋषि प्रब्रज्याकथं प्रब्रजित जुया यक्व दिन मवं हे ध्यानाभिज्ञ लाभ याना कया हिमालयपाखेया छगू जक चंक्रमण यायेगु इर्यापथ कया मदचंसे चच्छियंक चंक्रमण जक याना च्वन । अनलि चंक्रमण यायेगु थाय्या छगू ध्वाकुने च्वंम्ह देवता लय्ताया सिमाया छकु ध्वाकुने च्वना दना न्ह्यसः ततं न्हापांगु गाथा धाल -

“कोध जागरतं सुत्तो, कोध सुत्तेसु जागरो ।
को ममेतं विजानाति, को तं पटिभणाति मे’ति” ॥

“गज्याम्हसित थुगु लोकय् न्ह्यलं चाय्का च्वंसां दचना च्वंम्ह धका धाइ ? अले गज्याम्हसित दचना च्वंपिं मध्ये नं न्ह्यलं चाय्का च्वंम्ह धका धाइ ? सुनां थ्व जिगु न्ह्यसःयात थुइका काइ अले सुनां जिगु न्ह्यसःया लिसः बिइ फु ?”

वयागु वचन न्यना बोधिसत्त्वं धाल -

“अहं जागरतं सुत्तो, अहं सुत्तेसु जागरो ।
अहमेतं विजानामि, अहं पटिभणामि ते’ति” ॥

“न्ह्यलं चाय्का च्वंपिंमध्ये जि दचना च्वनाम्ह खः अले दचना च्वंपिंमध्ये जि न्ह्यलं चाःम्ह खः । जिं थ्व खँ स्यू । जिं छंत लिसः बिये ।”

वयागु खँ न्यना देवतां धाल -

“कथं जागरतं सुत्तो, कथं सुत्तेसु जागरो ।
कथं एतं विजानासि, कथं पटिभणासि मे’ति” ॥

“न्ह्यलं चाय्का च्वंपिंमध्ये छ गुकथं दचनीम्ह जुल अले गुकथं दचनीपिंमध्ये छ न्ह्यलं चाःम्ह जुल ? थ्व खँ छं गुकथं सिल ? जित गुकथं लिसः बियेगु ?”

गाथाद्वारा थुगु खँ न्यनेवं बोधिसत्त्वं लिसः बिल -

“ये धम्मं नप्पजानन्ति, संयमोति दमोति च ।
तेसु सुप्पमानेसु, अहं जग्गामि देवते ॥

“येसं रागो च दोसो च, अविज्जा च विराजिता ।
तेसु जागरमानेसु, अहं सुत्तोस्मि देवते ॥

“एवं जागरतं सुत्तो, एवं सुत्तेसु जागरो ।
एवमेतं विजानामि, एवं पटिभणामि ते’ति” ॥

“देव ! गुम्हसिनं थ्व संयम खः, अले थ्व दमन खः धयागु धर्मयात सिइ मखु अजापिं दचनीपिंमध्ये जि न्ह्यलं चाःम्ह खः ।”

“देव ! गुम्हसियाके राग, द्वेष व अविद्या मदये धुंकल, अजापिं न्ह्यलंचापिं (अरहन्तपिं) मध्ये जि दचनाम्ह खः ।”

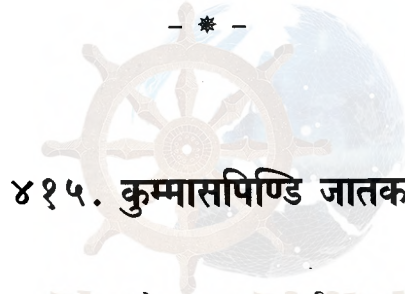
“थुकथं न्ह्यलं चापिमध्ये दचनाम्ह व थुकथं दचना च्वपिमध्ये न्ह्यलं चाःम्ह खः । थुकथं जिं थ्व खं स्यू । अले थुकथं जिं छंत लिसः बिया च्वना ।”

महासत्त्वं थुकथं न्ह्यसःया लिसः बिया ब्यूबले लयताया वयागु प्रशंसा यायां देवतां थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“साधु जागरतं सुत्तो, साधु सुत्तेसु जागरो ।
साधु मेतं विजानासि, साधु पटिभणासि मे’ति” ॥

“न्ह्यलं चापिनि पुचलय् दचना च्वंम्ह नं धन्य खः । दचना च्वंपिनि पुचलय् न्ह्यलं चाय्का च्वंम्ह नं धन्य खः । धात्थें छं थ्व खं स्यू । अले जित लिसः ब्यूगुलिं (छं नं) धन्य हे खः ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह देवता उत्पलवर्णा खः अले तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

४१५. कुम्मासपिण्डि जातक

“न किरिथि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् मल्लिकादेवीयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व श्रावस्तीयाम्ह छम्ह तःधंम्ह गथुया म्हचाय् खः । व अतिकं बांलाम्ह, रूपवतीम्ह अले महापुण्यवान्म्ह । भिंखुर्दया वैशय् व मेपिं ल्यासेतलिसे स्वाया बगैचाय् वना च्वन । वना च्वंबले स्वंगः धकिइ कुल्माषयागु लड्डु तथा ज्वना वना च्वन । नगरं पिहाँ वना च्वंगु इलय् भगवान्यागु शरीरं प्रभा पिज्वया च्वंगु खन । वं कुल्माषया लड्डु (माय्यागु पकौरी ग्वारा) या स्वंगः धकिं छाये यंकल । शास्तां चातुर्महाराजिक देवतापिसं बिया तःगु पात्रय् फया स्वीकार याना बिज्यात । वं तथागतयागु चरणय् वन्दना यात अले बुद्धभक्तिं प्रमुदित जुया छखेलिकक दना च्वन । शास्तां वयात स्वया मुसुकक न्हिला बिज्यात । आनन्द स्थविरं तथागत छाया न्हिला बिज्यात धका मती तथा वसपोलयाके न्ह्यसः तथा न्यना बिज्यात । शास्तां न्हिला बिज्यानागुया कारण कना बिज्यात - “थुगु कुल्माषया लड्डु दान याःगुया फलस्वरूप थुम्ह म्हचाय्मचा थौं हे कोशल जुजुया महारानी जुइ । उम्ह म्हचाय्मचा नं स्वाया बचैचाय् वन ।

उखुन्हया हे दिनय् अजातशत्रुलिसे युद्ध याना कोशल जुजु युद्धय् बुना बिस्सू वःगु जुया च्वन । अनं सलम्हय् च्वना वना च्वंबले वं वयागु म्यै न्यना वया प्रति आसक्त जुया सलयात आराम (क्यम) पाखे स्वकल । पुण्यवान्म्ह म्हचाय्मचा जुजु खना बिस्सू मवं । व वया सलयागु लगाम ज्वं वल । जुजुं सलम्हय् च्वना तुं न्यन - “मिजं दुम्ह खः वा मखु ?” व मिजं मदुनिम्ह खः धका सिइका सलम्हं कुहाँ वया फसं निभालं त्यान्हु चाम्ह जुया पलख वयागु मुलय् गोतुला विश्राम (आराम) काल । हानं सलया म्हय् च्वना सेनासहित नगरय् दुहाँ वन । वयात वयागु छैय् छूवया, सन्ध्या इलय् सत्कार सम्मान यासे वयागु छेनं यंका रत्नयागु द्वैय् फेतुका, अभिषिक्त याना महारानी दयका बिल । अनंनिसे व जुजुया यःम्ह मनं ज्वंम्ह, (जुजु) दने न्ह्यो आदि^{२९} न्यागू भिंगु गुण दुम्ह जुल अले थःम्ह भातयात देवताथे माने याना तल ।

बुद्धपिनि नं यःम्ह खः । शास्तायात कुल्माषया स्वंग धकि लड्डु दान ब्यूगुलिं थुगु सम्पत्ति दुगु खः धयागु खँ नगर छगुलिं फैले जुल । छन्हु धर्मसभाय् खँ जुया च्वन - “आयुष्मान्पिं ! मल्लिकादेवी बुद्धपित स्वंगः लड्डु ब्यूगुया प्रतापं व हे दिनय् महारानी जुल । अहो ! बुद्ध-गुणया महानता (आनुभाव) ।”

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ ।” धका बिनित्ता यायेवं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छम्ह सर्वज्ञ बुद्धयात कुल्माषया स्वंग लड्डु ब्यूगुलिं मल्लिका कोशल जुजुया महारानी जूगु खँय् छुं आश्चर्य चाये माःगु मदु । छाय् ? बुद्धपिनिगु गुणया महानताया कारणं । पुलांपिं पण्डितपिसं प्रत्येकबुद्धपित चि मदय्क, चिकं मदय्क, साखः मदय्क कुल्माष दान यात अले उकियागु फलं व मेगु जन्मय् स्वसः योजनयागु काशी राष्ट्रया राज्यश्रीया स्वामी जुइ दत ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व छगू गरीब कुलय् जन्म जुल । ताधिक जुइवं वं छम्ह सेठयाथाय् ज्या वना प्वाः पाले याना च्वन । छन्हु वं बजारं (पसलं) सुथे कौलाया नितिं प्यंगः कुल्माषयागु लड्डु न्यात । लड्डु न्याना ज्वना बुँइ वना च्वंबले वं प्यम्ह प्रत्येकबुद्धपित भिक्षाया नितिं वाराणसी स्वया बिज्याना च्वंगु खन । वं मती तल - “ध्वसपोलपिं वाराणसी बिज्याना च्वन अले जिके नं प्यंगः कुल्माषया लड्डु दु । ध्व जिं वसपोलपित दान बिये ।” थुलि मती तया व वसपोलपिंथाय् वना वन्दना याना धाल - “भन्ते ! जिके कुल्माषया लड्डु प्यंगः दु । जिं ध्व छलपोलपित बिये । भन्ते ! छलपोलपिसं ग्रहण याना कया बिज्याहुँ । थुगु पुण्यकर्म ताःकालतक जिगु हित सुखया नितिं जुइमा ।” वसपोलपिनिगु स्वीकृति दुगु खँ सिइका वं फियागु तजागु प्यंगू आसन दय्का उकी दचोने सिमाया कचामचा हः लाया अन प्रत्येकबुद्धपित छसिंकथं इवःलाक फेतुइकल । अले हःलय् लः कया हया लः हाय्का दान बिल । प्यंगः पात्रय् प्यंगः लड्डु तया वन्दना यात । अले प्रार्थना यात - “भन्ते ! थुगु दानया प्रतापं गरीब कुलय् जन्म काःवने म्वालेमा अले थुगु दान सर्वज्ञता ज्ञानया कारण जुइमाः ।”

प्रत्येकबुद्धपिं भोजन याना बिज्यायेधुंका दानानुमोदन याना ब्वया बिज्याना नन्दमूलपर्वतय् बिज्यात । बोधिसत्त्वं ल्हाः बिनित्ता याना प्रत्येकबुद्धपिनिप्रति प्रीतिभाव मनय् तया वसपोलपित मिखां न्ह्याये दतले स्वया, खने मदयेवं बुँइ वन । गुबलेतक व म्वाना च्वन उबलेतक वं उगु दान लुमंका तइ तल । सिना

२९. दनेगु, दचनेगु आदि न्यागू खँया नितिं दीघनिकाय् (नेपाल भाषा) पृ. ३९ स्वये बहः जू ।

वनेवं उगु दानयागु पुण्यं व वाराणसी जुजुया महारानीया कोखं जन्म जुल । वयागु नां तल ब्रह्मदत्तकुमार । व पलाछिना वने सःबले वं पूर्वजन्मयागु ज्ञानं न्हापायागु छगू जन्मया सकतां वृतान्त खँ न्हाय्कनय् दुने थःगु ख्वाःया किचः खनीथें गुकथं वं थःमं थ्व हे नगरय् ज्यामी ज्या याना बुज्याय् वना च्वनागु इलय् प्रत्येकबुद्धपितं कुल्माषयागु प्यंगः लङ्कु ब्युगु खँ, अले उगु दानयागु पुण्यं थन ग्रहण काःगु धयागु खँ खंका काल ।

तःधिक जुइवं व तक्षशिला वन अले अन सकतां विद्या सय्के सिइके याना लिहाँ वया थःमह बौयात क्यंवल । बौमह लय्ताया वयात युवराज दय्का बिल । लिपा जूबले बौमह सिइवं व जुजु जुल । कोशल जुजुयात भिंमह, रूप दुमह म्हचाय्मचा हया बिल । वयात महारानी दय्का बिल । छत्र धारण याःगु दिनय् नगर छगुलिं देवनगरथें भ्रुः धाय्क सिंगार पतार याना बांलाकल ।

नगरयागु प्रदक्षिणा याना बांलाक भ्रुः धाय्क समाये याना तःगु दरबारय् वल । अन तःजा जुइक दबू दय्का तःजागु तुयुगु कुसा दुगु सिंहासनय् फेतुत । व छखेपाखे दना च्वं पिं छचाखेरं घेरा लगे याना च्वं पिं अमात्यपिं, छखेपाखे दना च्वं पिं थीथी प्रकारयागु भेषभूषां छाय्पिया तःपिं ब्राह्मण-गृहपतिपिं, छखेपाखे दना च्वं पिं थीथी प्रकारयागु कोसेलि ज्वना च्वं च्वं पिं बांलाक तिसा वसतं छाय्पिया तःपिं, देवअप्सरारथें जापिं भिंखुद्रः प्याखँ हलिपिं मिसापितं खन । अनलि व थुगु अति मनोरम श्री वैभवयात खंका- “थःगु पूर्वकर्मयात लुमंका थुगु लुंयागुलिं दय्का तःगु कञ्चनमाला दुगु तुयुगु कुसा, थुपिं अनेक सहस्र किसित, सलत तथा रथवाहनत, थुपिं मणि मोतिं जाःगु भण्डार, थुपिं थीथी प्रकारयागु वा जाकिं जाःगु महापृथ्वी, तथा थुपिं देवअप्सरारथें जापिं मिसात, सकतां श्री वैभव सं मेपिनिपाखें दुगु मखु, थ्व व हे प्यमह प्रत्येकबुद्धपितं बिया वयागु कुल्माषयागु प्यंगः लङ्कुयागु दानं प्राप्त जूगु खः” धका लुमंकल । थुकथं वं प्रत्येकबुद्धपितं लुमंका थःगु कर्म प्रकट यात । न्हापा याना वयागु कर्म लुमना वयेवं वयागु मह छमं प्रीतिं भय् भय् बिया वल । वं प्रीतिं प्याका जनताया न्ह्योने उदान-गीत हाहां निपु गाथात धाल -

“न किरत्थि अनोमदस्सिसु, पारिचरिया बुद्धेसु अप्पिका ।

सुम्खाय अलोणिकाय च, पस्स फलं कुम्मासपिण्डिया ॥

“हत्थिगवास्सा चिमे बहू, धनधज्जं पथवी च केवला ।

नारियो चिमा अच्छरूपमा, पस्स फलं कुम्मासपिण्डिया’ति” ॥

“अनोमदर्शी प्रत्येकबुद्धपिनिगु सेवा अल्पफलदायी जुइ मखु । गंगु, चि मदुगु कुल्माष लङ्कु दान यानागुया फल स्व सा ।”

“थुपिं जिमि आपालं किसित, सात, सलत, धनधान्य, सकतांया सकतां पृथ्वी व अप्सरारथें जापिं मिसापिं कुल्माष लङ्कु दान यानागुया फलं दुगु छको स्व सा ।”

बोधिसत्त्व थःत छत्र धारण याःगु उत्सवया दिंखुनु गुगु प्रीति व आनन्द जूगु खः उकिं प्रेरित जुया थुपिं निपु गाथातद्वारा उदान गीत (म्यें) हाला च्वन । अबलेनिसें बोधिसत्त्वया प्याखँमो मिसातय्सं, मेपिं गन्धर्वतय्सं आदि प्याखँमोतय्सं नं अन्तःपुरय् च्वं पिंसं नं, नगर निवासीपिंसं नं, नगर पिने च्वं पिंसं नं, त्वनेथाय् सुलिमय् च्वनिपिंसं नं, अमात्यपिंसं नं - “थ्व भीमह जुजुया यःगु म्यें खः धका थःपिंसं नं म्यें हाला च्वन ।”

थुकथं समय वलिसे लिपा छन्हु उमह महारानीया थुगु म्येया अर्थ सिइके मास्ते वल । वं धाःसा बोधिसत्त्वयाके न्यना स्वयेगु आँट याये मफु । छन्हु जुजुं लानियागु गुण खना लय्ताया धाल - “भद्रे ! वर प्वं । छंत वर बिये ।”

“ज्यू देव ! फवने ।”

“किसि सल आदि मध्ये छंत छु माः ?”

“छपिनिगु कारणं जिके थुजागु वस्तु छुं मद्दु धाये म्वाक दु । जित थुजागु छुं वस्तु माःगु मद्दु । यदि बिया बिज्यायेगु खःसा छपिनि थःगु म्येया अर्थ कना बिज्याहूँ ।”

“भद्रे ! थुगु वर कयां छं छु यायेगु ? मेगु न्ह्यागुसां वर फवं ।”

“देव ! जित मेगु छुं ज्या ख्यले दु । ध्व हे फवने ।”

“भद्रे ! ज्यू, कना बिये । छु याकचित एकान्तय तया कनेगु मखु । भिनिगू योजन दुगु वाराणसी नाय्खिं च्वय्का लाय्कु ध्वाखाय् रत्नमण्डप दय्का रत्नयागु सिंहासन तया, अमात्यपिं, ब्राह्मणपिं, नागरिकपिं तथा भिंखुद्वल मिसापिनि दथुइ रत्न सिंहासनय् फेतुना कनेगु ।” वं “ज्यू देव !” धका स्वीकार यात ।

जुजुं अथे हे याना तयार याकल । अले जनताया दथुइ रत्नयागु सिंहासनय् थुकथं विराजमान जुया बिज्यात, गथे देवतापिनि दथुइ इन्द्र । लानिं नं सकतां तिसा वसतं छायापिया लुंया आसनय् फेतुइका छखेपाखें मिखाया कुनं स्वल अले उगु आसनय् फेतुना धाल – “देव ! छपिं लय् लय्तातां म्ये हाला बिज्याइगु म्येया अर्थ आकाशय् चन्द्रमार्थे छुटे छुटे जुइक कना बिज्याहूँ ।” लानिं स्वपुगु गाथा धाल –

“अभिव्रखणं राजकुञ्जर, गाथा भाससि कोसलाधिप ।
पुच्छामि तं रट्ठवड्ढन, बाब्हं पीतिमनो पभाससी’ति” ॥

“हे कुशल कर्मया स्वामी ! हे राजकुञ्जर ! हे राष्ट्रवर्धन ! गुगु छपिंसं अत्यन्त प्रीतिं युक्त जुया बारम्बार हाला बिज्याना च्वनागु गाथा खः, जिं उकिया अर्थ न्यना च्वना ।”

उगु गाथायागु अर्थ कनेया नितिं बोधिसत्त्वं प्यपु गाथात धाल –

“इमस्मियेव नगरे, कुले अञ्जतरे अहुं ।
परकम्मकरो आसिं, भतको सीलसंबुतो ॥

“कम्माय निक्खमन्तोहं, चतुरो समणेद्दसं ।
आचारसीलसम्पन्ने, सीतिभूते अनासवे ॥

“तेसु चित्तं पसादेत्वा, निसीदेत्वा पण्णसन्थते ।
अदं बुद्धानं कुम्मासं, पसन्नो सेहि पाणिभि ॥

“तस्स कम्मस्स कुसलस्स, इदं मे एदिसं फलं ।
अनुभोमि इदं रज्जं, फीतं धरणिमुत्तम’न्ति” ॥

“ध्व हे नगरय् जि छगू कुलय् (न्हापा) जन्म जुयाम्ह खः । जि छम्ह मेपिनिगु ज्या याना प्वाः पाले याना च्वनाम्ह, शील संयम दुम्ह सदाचारीम्ह ज्यामी जुया च्वनाम्ह खः ।”

“बुँइ वना च्वनागु इलय् जिं आचारशीलं सम्पन्नपिं रागादि मि शान्त जुइ धुंकूपिं आसव मदयेधुकूपिं प्यम्ह श्रमणपित खना ।”

“वसपोलपिनिप्रति चित्त प्रसन्न याना जिं वसपोल (प्रत्येकबुद्ध) पित सिमा हः घाय् लाया फेतुका लय्ताःगु चित्त तया थःगु हे ल्हातं कुल्माषया लङ्कु दान बिया वयागु खः ।”

“ध्व व हे कुशल कर्मयागु थुजागु फल खः । गुकिं याना जिं उत्तम श्रेष्ठगु पृथ्वीया समृद्धशालीगु राज्य अनुभव याना च्वनागु खः ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं थःगु कर्मफलयात विस्तारं न्यंकूगु खँ न्यनेधुंका लय्तागु मन तथा लानिं धाल - “महाराज ! यदि छुपिंसं थुकथं दानयागु फल थःगु हे मिखां खं, स्यू धयागु जूसा आवलि छप्ये जक जा दःसां उकिमध्ये धार्मिक श्रमण ब्राह्मणपितं बिया जक भपा बिज्याहूँ ।” वं बोधिसत्त्वयागु स्तुति यायां थुगु गाथा धाल -

“ददं भुज्ज मा च पमादो, चक्कं वत्तय कोसलाधिप ।
मा राज अधम्मिको अहु, धम्मं पालय कोसलाधिपा’ति” ॥

“हे कुशल कर्मया स्वामी ! दान ब्यु अले थःथम्हं भोग याना बिज्याहूँ । प्रमाद जुया बिज्याये मते । थुकथं चक्र (=पतिरूप देस वास इत्यादि प्यंगू चक्रवाल) चले याना बिज्याहूँ । हे राजन् ! अधार्मिक जुया बिज्याये मते । हे कोशलाधिप ! धर्मयात पालन याना बिज्याहूँ ।”

बोधिसत्त्वं वयागु खँ स्वीकार याना थुगु गाथा धाल -

“सोहं तदेव पुनप्पुनं, वदुमं आचरिस्सामि सोभने ।
अरियाचरितं सुकोसले, अरहन्तो मे मनापाव पस्सितु’न्ति” ॥

“हे शोभा दुम्ह ! जिं हानं हानं व हे लँपुया अनुशरण याये, गुगु लँपुइ, हे सुकोशलम्ह ! आर्यपिंसं अनुशरण याःगु दु । जिं अरहन्तपित दर्शन याये मास्ते वः ।”

थुलि धया लानियागु सौन्दर्यपाखे स्वया जुजुं धाल - “भद्रे ! जिं छंत थःगु पूर्वजन्मयागु कुशल कर्मयागु खँ सविस्तार कनेधुन । उपिं मिसापिंमध्ये छम्ह नं रूपय् अथवा हावभावय् छ समान बांलाम्ह मेपिं सुं मदु । छं गजागु कर्म यानागु दु, गुकिं याना छंत थज्यागु रूप-सम्पत्ति प्राप्त जूगु खः ?” जुजुं ध्व खँ न्यन्यं थुगु गाथा धाल -

“देवी विय अच्छरूपमा, मज्जे नारिगणस्स सोभसि ।
किं कम्ममकासि भदकं, केनासि वण्णवती सुकोसले’ति” ॥

“हे भद्रे ! छ मिसापिनि पुचलय् अप्सराथे बांलाना शोभा दुम्ह खः । हे सुकोशले ! छं छु कर्म याना वयागु दुगुलिं थपाय्सकं बांलासे च्वंम्ह जूगु खः ?”

लानिं नं थःगु पूर्वजन्मयागु कुशल कर्मयागु खँ क्यनेया नितिं ल्यं दुगु निपु गाथात धाल -

“अम्बट्टकुलस्स खत्तिय, दास्याहं परपेसिया अहुं ।
सञ्जता च धम्मजीविनी, सीलवती च अपापदस्सना ॥
“उद्धटभत्तं अहं तदा, चरमानस्स अदासिं भिक्खुनो ।
वित्ता सुमना सयं अहं, तस्स कम्मस्स फलं ममेदिस’न्ति” ॥

“हे क्षत्रिय ! जि छम्ह अम्बट्ट कुलयाम्ह दासी जुया च्वनाम्ह खः । गुम्हसिया ज्या मेपिंसं ज्या व्वःथे उखे थुखे ज्याय् वने माःम्ह खः । जि संयम दुम्ह जुया च्वनाम्ह खः । धार्मिकपूर्वकं जीवन हना च्वनाम्ह खः । शीलवती व पाप मदुम्ह खः ।”

“अबले जिं थःगु भागयागु खाना भिक्षाया नितिं चाःहिला बिज्याना च्वं पिं क्लेश मदयेधुं कूपिं प्रत्येकबुद्धपितं बिया । अबले जि सन्तुष्ट जुया भिं गु मन दुम्ह जुया च्वना । थ्व जिगु उगु हे कर्मयागु फल खः ।”

थुकथं निम्हसिनं नं थःगु पूर्वकर्म सविस्तारं कन अले अनंनिसे प्यंगू नगर ध्वाखाय्, नगरया दथुइ, वा लाय्कु ध्वाखाय् छगू याना खुथाय् दानशाला दय्का जम्बुद्वीप छगुलिं नाय्खिं च्वय्का महादान यात । इपिं निम्ह सदाचारी जुया, उपोसथ कर्म पालन याना सिना वनेवं स्वर्गगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्था लानि राहुल-माता खः । जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

४१६. परन्तप जातक

“आगमिस्सति मे पापं...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तं स्याये त्यंगु हत्यायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् धर्मसभाय् थुगु खँय् चर्चा जुल - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्तं तथागतयागु हत्या यायेत कुतः याना च्वन । वं धनुर्धारीपितं ज्या ब्वल, ल्वहँ वांछ्वय्के बिल अले नालागिरि किसि त्वःता बिल । थुकथं वं तथागतयात नाश यायेगु उपाय याना च्वन ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, थ्व न्हापा नं जिगु हत्याया नितिं कुतः याःगु खः परन्तु थ्वं जिके त्रास मात्र नं उत्पन्न याये मफु । वं स्वयं थःम्हं दुख सिये माल” आज्ञा जूसे तथागतं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व वया महारानीया कोखय् जन्म जुल । तक्षशिलाय् सकतां विद्या सय्के सिइके यात । दक्क प्राणीपिनिगु भाय् सिइकेगु मन्त्र सय्कल । वं आचार्ययाके शिक्षा ध्यानं ग्रहण यात अले वाराणसी लिहाँ वल । बौम्हं वयात युवराज दय्कल, अथे नं वं थः बौयात स्यायेगु मती तल । उकिं वं वयात ख्वाः स्वये हे मय्कल ।

थःम्ह निम्ह मस्त ब्वना छम्ह ध्वं चान्हे मनूत दचना च्वंबले हाःसः मदय्क सुतुक्क नगरय् दुहाँ वल । बोधिसत्त्व प्रासादय् शयनकक्षया लिक्क छगू सतलय् च्वं च्वन । अन छम्ह यात्री थःगु लाकां तुति क्वय् तथा खाताय् गोतुला च्वन । वया न्ह्यो मवनिगु जुया च्वन । अबले ध्वंया मचात नये मास्ति वया चिच्याये दना हाल । वया मामं धाल - “तात ! हाले मते । थुगु सतलय् छम्ह मनू थःगु लाकां बँय् तथा खाताय् दचना च्वंगु दु । वया न्ह्यो मवःनि । वया न्ह्यो वयेवं वयागु लाकां कया छिमित नके हये ।”

बोधिसत्त्वं मन्त्रबलं वयागु बोलि वचन सिइकल अले शयनगृहं पिहाँ वया झ्याः चाय्का न्यन - “थन सु दु ?”

“देव ! जि छम्ह यात्री खः ।”

“छं लाकां गन तथागु ?”

“देव ! बँय् ।”

“कया हया थासय् ति ।”

ध्व खँ न्यना ध्वंचां बोधिसत्त्व खना तँ पिकाल ।

हानं छन्हुया दिनय् व व हे नगरय् वन । छम्ह मद मस्तम्ह मनू लः त्वनेत पुखुली कुहाँ वना च्वन । व दया लखय् दुबे जुल अले सासः कुना सित । वं निपाः लँ फिना तःगु दुगु जुया च्वन । वयागु लैनय् द्वःच्छि कार्षापण दुगु व पतिंचाय् अंगु न्ह्याना तःगु दुगु जुया च्वन । उगु इलय् नं मस्तय् नये मास्ति वया ख्वया हाःबले मामं धाल - “तात ! हाले मते । थुगु पुखुली सिइम्ह मनू छम्ह दु । वयाके फलाना फलानागु वस्तुत दु । व सिना त्वाथलय् लाना च्वंगु दु । छिमित उम्ह सिइम्ह मनूया ला नके हये ।”

बोधिसत्त्वं ध्व खँ न्यना सतलय् च्वना हाल - “अन सु दु ?” छम्ह मनू दनां धाल - “देव ! जि ।” बोधिसत्त्वं आज्ञा बिल - “हँ, थुगु पुखुली सिइम्ह मनूया लैनय् द्वःच्छि कार्षापण व पतिंचाय् च्वंगु अंगु त्वका कया उगु मृत शरीरयात थुकथं लखय् दुने स्वथना व्यु, गुकिं याना उकियात हानं लिक्कया हये मफय्मा ।” वं अथे हे यात ।

ध्वं नं हानं तँ पिकया धाल - “उखुन्हु ध्व जिमि कायपित लाकां नके मबिल । थौं लाश नके मबिल । का, थनिं स्वन्हुया दिनय् छम्ह शत्रु वया नगरयात घेरे याः वइ । अनलि छिमि बौनं छंत युद्धया नितिं छवइ । अन छंगु छर्चो ध्यनी । अले छंगु गःपःया हि त्वना ब्वलासा काये । छं जिलिसे वैर तल, आः स्वया काये नि ।” वं थुकथं वयात ख्याच्चः बिया कायपिं ब्वना नगरं पिहाँ वन ।

स्वन्हु खुन्हुया दिनय् शत्रु जुजुं नगर घेरा लगे याः वल । जुजुं बोधिसत्त्वयात धाल - “हँ तात ! वलिसे युद्ध याः हँ ।”

“देव ! जिं छु खनागु दु । वनेगु साहस याये मफु । मृत्युयागु भय दु ।”

“जित छ सिइगु वा मसिइगु छुं प्रयोजन मदु । छ वने हे माः ।”

बोधिसत्त्वं “ज्यू देव !” धाल अले शत्रु जुजु च्वं च्वंगु ध्वाखां पिहाँ मवंसे मेगु हे ध्वाखा चाय्का थः मनूत ब्वना अनं पिहाँ वन । बोधिसत्त्व पिहाँ वनेवं नगर छगुलिं खालीथें जुल । सकलें वलिसें तुं नगरं पिने वन । वं छगू अनुकूलगु थासय् वना छावनी दय्का च्वं च्वन ।

जुजुं बिचाः यात - "युवराजं नगर खाली याना सेना ब्वना बिस्सू वनेधुंकल । शत्रु जुजुं नगर घेरे याना तयेधुंकल । आः जिगु प्राण बचे जुइ मखुत ।" वं थःगु ज्यान बचे यायेया नितिं थःम्ह लानि, पुरोहित व परन्तप धयाम्ह छम्ह सेवक ब्वना चान्हे भेष बदले याना बिस्सू वना जंगलय् दुहाँ वन ।

बोधिसत्त्वं जुजु भागाभाग जुयां बिस्सू वनेधुंकल धयागु खँ न्यना नगरय् दुहाँ वया युद्ध यात अले शत्रु जुजुयात बिसिकः छ्रवया थः जुजु जुल । वया बौ नं नदीया सिथय् भोपडी छ्रू दयका फलमूल नया दिं छ्राना च्वन । जुजु व पुरोहित फलमूल काःवनेगु याना च्वन । परन्तप दास देवीलिसे भोपडी च्वं च्वन । अन जुजुया पाखें लानिया प्वाथय् दत ।

लगातारं नापं च्वनेवं लानिं परन्तपलिसे अनाचार यात । छन्हुया दिनय् वं परन्तपयात धाल - "जुजुं सिल धायेवं छ्र बचे जुइ मखु, जि नं बचे जुइ मखु । उकिं वयात स्याना छ्रव ।" "गुकथं स्यायेगु ?" "जुजुं छ्रंत खड्ग बिया मोल्हुइत लँ त्वःता वनी । अन मोल्हुइगु थासय् वयात असावधान जूगु खंका खड्गं छ्रचौं ध्यना म्ह त्वाः त्वाः थला जमिनय् थुना ब्यु ।" वं स्वीकार यात ।

छन्हु पुरोहित याकचा जक फलमूल कायेत वन । वं जुजुया मोल्हुइगु थासं भतिचा उखे च्वंगु छ्रमा सिमाय् वना फल खाःवंगु जुया च्वन । जुजुं परन्तपयात लँ व खड्ग बिया मोल्हुइत नदी सिथय् वन । अन वयात असावधान जूगु खना स्याये धका परन्तपं ककु ज्वना तलवार ल्हवन । व मृत्युभय खना ग्याना चिल्लाये दना हाल । पुरोहितं सः ताया, परन्तपं जुजुयात स्यायेत्यंगु खना ग्याना सिमा कचां कुहाँ वया छ्रगू भ्नाडी वना सुप्पुवन । परन्तपं सिमां कुहाँ वःगु सः ताल । वं जुजुयात स्याना जमिनय् थुना बिल । अले मती तल - "थन सिमां कुहाँ वःगु सः पिहाँ वःगु खः, थन सु दु ?" वं अन सुं मखन । व मोल्हुया लिहाँ वल । व वनेवं पुरोहित थः च्वं च्वंगु थासं पिहाँ वल । जुजुयात स्याना वयागु म्ह त्वाः त्वाः थला जमिनय् थुने धुंकल धका सिइका मोल्हुया थःत स्याइ धका ग्याना कांम्हथें जुया पर्णकुटी वल । वयात खना परन्तपं न्यन - "ब्राह्मण ! छ्रु यानागु ?" वं मस्यूम्हथें जुया लिसः बिल - "देव ! जि थःगु मिखा कां जुल । विष दुम्ह सर्प छ्रम्हसिनं फुईक याना ब्युगुलिं कां जुल ।" परन्तपं बिचाः यात - "थवं जित म्हमस्यू, देव धया च्वन । जिं थ्वयात सान्त्वना बिये ।" वं धाल - "ब्राह्मण ! चिन्ता याये मते । जिं छ्रंगु पालन याये ।" वं वयात फलमूल बिया सन्तुष्ट यात ।

अबलेनिसें परन्तप दासं हे फलमूल काःवन । लानिं नं काय्यात जन्म बिल । काय् तःधिक जुइवं छन्हुया दिनय् सुखपूर्वक च्वना च्वंम्ह लानिं सुथसिया इलय् परन्तप दासयाके चिसकं न्यन - "जुजुयात स्यानागु इलय् छ्रंत सुनानं मखंला ?"

"जित सुनां मखं । खः बरु सिमां कुहाँ वःगु सः जक ताया ।" वं लानिलिसे खँल्हाबल्हा यायां थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

"आगमिस्सति मे पापं, आगमिस्सति मे भयं ।

तदा हि चलिता साखा, मनुस्सेन मिगेन वा'ति" ॥

"जित विपत्ति वइतिनि । जित भय जुइतिनि । अबले मनू वा पशुया पाखें सिमा कचा संगु मस्यूगु खः उकिं सिमा संगुलिं जित आपद् वइतिनि, भय वइतिनि ।"

इमिसं स्वयेबले पुरोहित दचना च्वंगु धका च्वन । पुरोहितं न्ह्यलं चायका इमिगु खँल्हाबल्हा न्यना च्वन । छन्हुया दिनय् पुरोहितं परन्तप दास फलमूल काःवना च्वंबले थःम्ह ब्राह्मणीयात लुमंका विलाप यायां निपुगु गाथा धाल -

“भीरुया नून मे कामो, अविदूरे वसन्तिया ।
करिस्सति किसं पण्डुं, साव साखा परन्तप’न्ति” ॥

“उम्ह भतिचा तापाक च्वना च्वंम्ह ग्याफरया नितिं जिगु मनय् गुगु काम उत्पन्न जुल । वं जित अथे हे गंसिचा व गर्खेसे च्वना म्हासुसे च्वंम्ह याना बिइतिनि । गथे उगु सिमा कचां परन्तपयातथे ।”

थुकथं ब्राह्मणं गाथा जक हाला च्वन, उकिया अर्थ मधाः । उकिं लानिं गाथाया मतलव मथू । वं न्यन - “ब्राह्मण ! छु धयागु ?” वं धाल - “अथे हे छुं खनागु खः ।” हानं छन्हुया दिनय् स्वपुगु गाथा धाल -

“सोचयिस्सति मं कन्ता, गामे वसमनिन्दिता ।
करिस्सति किसं पण्डुं, साव साखा परन्तप’न्ति” ॥

“जिमि अनिन्दतम्ह कान्ता गांमय् (वाराणसी) च्वं च्वंम्हं जिगु चिन्ता याना च्वनी । उकिं वयात गंसिचाम्ह व गर्खेसे च्वना म्हासुसे च्वंम्ह याना बिइ । गथे उगु सिमा कचां परन्तपयातथे ।”

हानं छन्हुया दिनय् प्यपुगु गाथा धाल -

“तया मं असितापङ्गि, सितानि भणितानि च ।
किसं पण्डुं करिस्सन्ति, साव साखा परन्तप’न्ति” ॥

“हे हाकुसे च्वंगु वर्ण दुगु मिखायागु कुं दुम्ह ! छंगु मुसुका व मधुरगु भाषणं जित गंसिचाम्ह व गर्खेसे च्वना म्हासुसे च्वंम्ह याना बिइ । गथे उगु सिमा कचां परन्तपयातथे ।”

लिपा कुमार तःधिक जुया भिंखुदं दत । ब्राह्मणं वयात कथिया च्वका ज्वंकल अले मोल्हुइगु थासय् यंका मिखा चाय्कल । कुमारं धाल - “ब्राह्मण ! छ मिखां मखंम्ह कांम्ह मखुला ?”

“मखु, जि कांम्ह मखु । थुगु उपायं ज्यान वचे याना च्वनाम्ह खः । थः बौ म्हास्यूला ?”

“खः, थ्व जिमि बौ खः ।”

“मखु, थ्व छिमि बौ मखु । छिमि बौ वाराणसी जुजु खः । थ्व छिमि दास खः । थ्वं छिमि मालिसे अनाचार यात अले छिमि बौयात स्याना थुगु थासय् स्वथना ब्यूगु दु । वं गाः म्हुया क्वेत् लिकया क्यन । कुमारयात तःसकं तं पिहाँ वल । वं न्यन - “आः छु याये मालले ?”

“गुगु वं छिमि बायात थुगु थासय् यात, व हे या ।” वं सकतां खँ कना कुमारयात छुं दिं तलवार स्यनेगु यात ।

छन्हुया दिनय् कुमारं खड्ग व मोल्हुइगु लं ज्वना वना धाल - “तात ! मोल्हु वनेनु ।” परन्तपं “ज्यू” धया वलिसे वन । व मोल्हुइया नितिं कुहाँ वंबले जःगु ल्हातं तलवार ज्वना खःगु ल्हातं वयागु संप्वाय् ज्वना धाल - “छं थ्व हे थासय् जिमि चिल्लायदंक हाःम्ह बौयात सँ ज्वना स्याःगु खः । जिं नं छंत अथे हे याये ।” वं मृत्युं भयभीत जुया ख्वख्वं छाती दादां निपु गाथात धाल -

“आगमा नून सो सहो, असंसि नून सो तव ।
अक्खातं नून तं तेन, यो तं साखमकम्पयि ॥

“इदं खो तं समागम्म, मम बालस्स चिन्तितं ।
तदा हि चलिता साखा, मनुस्सेन भिगेन वा’ति” ॥

“अवश्यं नं उगु (शाखा) सः छंथाय् थ्यंकः वल, व हे छंतं न्यंकल । अवश्यं नं गुगु (सिमा कचायागु) सलं उगु सिमा कचायात संकल, उकिं हे व खं छंतं कन ।”

“जिगु थ्व पूर्वअनुमानं छंथाय् तक थ्यन । उगु इलय् उगु सिमा कचा मनुखं संकल अथवा पशुं धयागु खं जिं मस्यु ।”

उगु इलय् कुमारं थुगु दकले लिपाया गाथा धाल -

“तथेव त्वं अवेदेसि, अवञ्चि पितरं मम ।
हन्त्वा साखाहि छादेन्तो, आगमिस्सति मे भयन्ति” ॥

“थुकथं जिमि बौयात धोखा बिया स्याना छंतं थ्व ज्ञां दत जुइमाः - थुपिं कचाय् सुला च्वंगु भय जिथाय् थ्यंकः वल ।”

वयात थुलि धया अले अन हे वयात सिधय्का गालय् स्वचाका बिल । अले च्वय् सिमा कचां त्वपुया बिल । तलवार सिला मोल्हुत अले भोपडी वना पुरोहितयात वयात स्याये धुनागु सूचं बिल । अले मांयात परिहास याना स्वंहं आः थन छु याना च्वनेगु धका बिचाः यात । इपिं वाराणसी तुं लिहाँ वन । बोधिसत्त्वं किजायात राज्य लःल्हाना दानादि कर्म यायां स्वर्गगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् बौ जुजु देवदत्त खः । पुरोहित आनन्द खः । काय्मह जुजु जुलसा जि हे खः ।

गन्धार वर्ग क्वचाल ।

Dhamma.Digital

८. च्यागू निपात

१. कत्तानि वर्ग

४१७. कच्चानि जातक

“ओदातवत्था...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना विज्यागु इलय् मांयागु सेवा याना च्वंम्ह उपासक छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती च्वंम्ह उम्ह युवक तःसकं सदाचारीम्ह जुया च्वन । बौम्ह सिना वनेवं वं मांयात हे थःम्ह देवता भाःपिल । वं म्हुतु च्वलेत दतिवं, मोल्हुइत लः विइगु अले वसः हिया आदि सेवा याना च्वन । यागु जा आदि नका मांयात लहिना च्वन । छन्हु मांमं धाल - “बाबु ! छं मेपिनि छेंय् वना नं ज्या याः वनेमाः । थः समानगु जाति कुलयाम्ह छम्ह म्हचाय्मचा हति । वं जित नं सेवा याइ अले छंगु ज्या नं याना विइ ।”

“मां ! जिं थःगु हितसुखयागु कामना याना छंगु सेवा याना च्वना । मेपिं सुनां अथे याइ ?”

“तात ! कुल वृद्धि यायेमाः ।”

“मां ! जि गृहस्थी जुइ म्हाः । जिं छंगु सेवा याये । छंगु लिपा जि प्रव्रजित जुया वने ।”

वया मांमं वयात बारम्बार धाल । वया इच्छा मदय्कं हे, वयागु स्वीकृति मदय्कं हे, समानगु जाति कुलयाम्ह मिसा छम्ह हया बिल । वं नं माजुयात बिचाः याना हे च्वन । अले मांयात मिले जुया नापं हे तया तल । वं नं बिचाः यात, जिमि भात वया मांयात तःसकं मन तया सेवा याना च्वन, अथे हे जिं नं यात धाःसा वया ययानं च्वनी । वं बांलाक थःम्हं माजुयात सेवा याना च्वन । भातम्हं नं थःम्ह जहानम्हं मांयात बांलाक सेवा याना च्वंगु खना वयात सासाःगु भिभिंगु नयेगु दइबले नं वयात विइ हयेगु यात । लिपा जूबले वं मती तल - ‘थ्वं सासाःगु भिभिंगु खाना जित जक नके हया च्वन, शायद मांयात पितिना छूवये मास्ति वः जुइमाः । जिं थ्वयात पितिनेगु उपाय पिकाये माल ।’ थुकथं अनुचित ढंगं बिचाः याना छन्हु वं धाल - “स्वामी ! छ पिहाँ वनीबले छिमि मांनं जित ब्वः विइयः ।” व सुम्क च्वन । वं मती तल - ‘थुम्ह बुरीयात तँम्बयका काय्या बिरुद्धय् थना बिये माल ।’ उगु इलंनिसें जा नके यंकीबले गुबलें तःसकं चुई चुई पुइकः नके यंकी, गुकलें (च्वापुथें) ख्वाउंक नके यंकी, गुबलें चि न्वय्क नके यंकी, गुबलें चि मतसे नके यंकी । यदि वं ‘तःसकं क्वाः, चि न्व’ धाःसा तःसकं ख्वाउँगु लः तया विइ । हानं यदि तःसकं ख्वाउँ, चि मदु धाःसा चिच्च्याय्दंक धाल - “नकतिनि धाःसा तःसकं क्वाः है, चि न्व है ! सुनां छंत चित्त बुभ्ने याये फइ ?” मोल्हुइत तया तःगु लः नं यक्व र्वारा र्वारां दाय्का म्हुय् लुना विइ । हानं यदि वं “भौ मय्जु ! जिगु म्हुय् पुत” धाःसा च्वापुथें ख्वाउँगु लखं लुना विइ । हानं वं तःसकं ख्वाउँ धका धाःसा जलखलतयूत न्यंकी “नकतिनि तःसकं क्वाः धया हानं तुरन्त तःसकं ख्वाउँ धाल । सुनां थुगु अपमान सह याइ ?” यदि

वं “भौ मय्जु ! सुकुली धँय् कुसि थात” धाःसा वयागु सुकु थना यंका उकी दचोने थःगु सुकु तथा मारी दाया हानं (सुकु मदासे) दुने यंका लाया बिया धाइ “सुकु दाया हयेधुन ।” महाउपासिकां धँय् कुसिया कारणं चिच्छं फेतुना हे चा काते यात । यदि वं “भौ मय्जु ! थौ चिच्छ धँय् कुसिं न्यात” धका धाल धाःसा वं छ्वमुक्क हक्का लिसः विइ - “छंगु सुकु यक्व दाया हयागु खः, सुनां थ्व ज्या सिधय्के फइ !” हानं सुम्क च्वना तँम्बय्केया नितिं छें छखां न्हिं खें फाना, सँ आदि छचाल ब्याल याना तल । “सुनां छें छखां फोहर याना तल ?” धका न्यंसा वं लिसः विइ “मेपिं सु जुइ, छिमि मां हे ला खः नि । याये मते धाःसा ल्वाः वइ । जि थुजाम्ह अलछिनमहलिसें छखा छेंय् च्वने मफु । कि वयात छेंय् ति, कि जित ।” वयागु खँ न्यना धाल- “भद्रे ! छ आः ल्यासे तिनि । न्ह्याथाय् वना नं थत थःम्हं पालन पोषण याये फु । जिमि मां बुरी जुइधुंकल, बःमलाये धुंकल । जि हे वया भरोसा खः । छ पिहाँ वना थःछें हँ ।” वं वयागु खँ न्यंबले व ग्यात - “जिं थ्वयात मालिसे फाये फइ मखु । वया न्ह्याथे जूसां मां यः । यदि जि थःछेंय् वने धाःसा भात मदुमह मिसांथें दुःख सिया च्वने माली । जिं न्हापाथें माजुयात लय्ताय्का वयागु सेवा याना च्वने माली ।” वं न्हापाथें तुं याना हानं माजुयागु सेवा यात ।

छन्हु उमह उपासक धर्म न्यनेया नितिं जेतवन वन । अले शास्तायात वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत । शास्तां न्यना बिज्यात - “उपासक ! पुण्ययागु ज्याय् प्रमाद जुया जकं मच्चनला ? मांयागु सेवाय् लगे जुया च्वंला ?”

“खः, भन्ते ! जिमि मांनं जित मय्क मय्क छगू कुलं मिसा छमह हया बिल । वं अथे याये मज्यूगु ज्या यात । सकतां खँ शास्तायात कना बित्ति यात - “उमह मिसां जिमि मां व जित फायेत स्वत नं फाये मफु । आः वं बांलाक सेवा याना च्वंगु दु ।” शास्तां वयागु खँ न्यना आज्ञा जुया बिज्यात - “आयुष्मान् ! आः ला छं वयागु खँ मन्यन, परन्तु न्हापायागु इलय् छं वयागु खँ न्यना थःम्हं मांयात पित्तिना छ्वत । लिपा जिगु खँ न्यना हानं छेंय् हया सेवा यात ।” थुलि आज्ञा जुइवं वं प्रार्थना यात । शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् छमह कुलपुत्रं बौ सिना वनेवं मांयात देवताथें माने याना च्वय् धयाथें सेवा याना च्वन । (सकतां थनयागु खँ च्वय्थें कनेमाः ।) “जि थुजाम्ह अलछिनीनापं च्वने मफु, थ्वयात छेंय् ति कि जित ति” धायेवं वयागु खँ न्यना मां हे मज्यू, मांयागु दोष खंका वं मांयात धाल- “मां ! छं थ्व छेंय् न्हिं न्हिं ल्वापु थया च्वन । थनं पिहाँ वना मेथाय् न्ह्याथाय्सां च्वं हँ ।”

वं “ज्यू” धया मिखां ख्ववि हाय्का पिहाँ वना छमह पासापिनिगु परिवारय् ज्यामी ज्या याना सापसंक दुःख सिया न्हि छचाना च्वन । मांजु पिहाँ वनेवं भौमहसिया प्वाथय् दत । वं थः भातयात व जलाखलायात धया जुल - “थुमह अलछिनमह छेंय् च्वंतले जि प्वाथय् मदु । आः पिहाँ वनेवं प्वाथय् दत ।” लिपा वया काय् बुइवं वं धाल - “छिमि मां छेंय् च्वंतले जित काय् मदु । आः दत । थुकिं नं व अलछिनिमह खः धयागु खँ सिइ दु ।

मांजुमह नं थत पित्तिना हयेवं वया काय् मचा छमह दुगु खँ सिया - “निश्चय नं संसारय् धर्म सित । यदि धर्म मसिइगु जूसा मांयात दाया पित्तिना हःमहसित काय् दइ मखुगु जुइ, इपिं सुखं च्वने मफइगु जुइ । जिं धर्मयागु श्राद्ध याये” धका मती तल ।

छन्हु वं निनातःगु हामो, जाकी, जासी व चतं ज्वना वना कच्चागु मसानय् वना मनूया छचों स्वंगः हया भुतु दय्का मि च्याकल । अले खुसी वना मोल्हुया, खाः सिला, भुतु दय्का तःथाय् वना सँ फ्यना, हामो लखय् सिला च्वन ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व देवेन्द्र शक्र जुया च्वन । सकलें बोधिसत्त्वपिं अप्रमादीपिं जुइ । उगु इलय् वं लोकय् मिखा ब्वया स्वबले वं थत दुःख जूगु कारणं धर्मयात सिइगु भाःपिया धर्मयागु नामय् श्राद्ध याना च्वंगु खन । वं बिचाः यात - “थौं जिं थःगु बल क्यना बिये ।” वं ब्राह्मण भेष कया लँ जुवारें जुया वं खंक खंक लँय् छथाय् चिला वना वयाथाय् वया धाःवल - “मां ! मसानय् जा थुइ मखु । छं थुगु निनातःगु हामो जाकिं छु याये त्यनागु ?” थुगु खँ न्यनेत शक्रं न्हापांगु गाथा धाल -

“ओदातवथा सुचि अल्लकेसा, कच्चानि किं कुम्भिमधिससयित्वा ।
पिट्टा तिला धोवसि तण्डुलानि, तिलोदनो हेहिति किस्सहेतू’ति” ॥

“अय् तुयुगु वसः पुना तःम्ह कात्यायनी ! प्यागु सँ फँफँ तया थ्व छु जासि संका नचुगु हामो व जाकि सिला संका च्वनागु ? छुकिया नितिं थ्व हामो जा ?”

बुरी वयात लिसलय् थुगु गाथा धाल -

“न खो अयं ब्राह्मण भोजनत्था, तिलोदनो हेहिति साधुपक्को ।
धम्मो मतो तस्स पहुत्तमज्ज, अहं करिस्सामि सुसानमज्जे’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! थ्व बांलाक बुइ धुंकूगु हामो जा भोजनया नितिं मखु । धर्म सिना वनेधुंकल । जिं धर्मया नामय् थौं मसानय् श्राद्ध याये त्यनागु खः ।”

शक्रं स्वपुगु गाथा धाल -

“अनुविच्च कच्चानि करोहि किच्चं, धम्मो मतो को नु तवेव संसि ।
सहस्सनेत्तो अतुलानुभावो, न मिय्यती धम्मवरो कदाची’ति” ॥

“अय् कात्यायनी ! बिचाः याना ज्या या । धर्म सित धका छंत सुनां धाल ? जि अतुल (ज्वः मदुगु) आनुभाव दुम्ह खः । द्वःच्छिगः मिखा दुम्ह खः । उत्तम श्रेष्ठगु धर्म गुबलें सिइ मखु ।”

वयागु खँ न्यना वं निपु गाथात धाल -

“दब्धप्पमाणं मम एत्थ ब्रह्मे, धम्मो मतो नत्थि ममेत्थ कङ्गा ।
ये येव दानि पापा भवन्ति, ते तेव दानि सुखिता भवन्ति ॥

“सुणिसा हि मद्दं वज्झा अहोसि, सा मं वधित्वान विजायि पुत्तं ।
सा दानि सब्बस्स कुलस्स इस्सरा, अहं पनम्हि अपविद्धा एकिका’ति” ॥

“हे ब्रह्मे ! धर्म सिइ धुंकल धयागु खँय् जिके शंका हे मंत । थुकियागु क्वातुगु दसु जिके दु । थुगु इलय् गुपिं गुपिं पापी खः । इपिं इपिं हे जय (सुखी) जुया च्वंगु दु ।”

“जिमि भौमचा थारीम्ह (बाँभ्रम्ह) खः । वं जित दासेलि वया काय् बुल । व हे आः छँया थाकली न्वकू खः । अले आः जि याकचाम्ह हाःनाः मदुम्ह जुया ।”

अनंलि शक्रं खुपुगु गाथा धाल -

“जीवामि वोहं न मतोहमस्मि, तवेव अत्थाय इधागतोस्मि ।
या तं वधित्वान विजायि पुत्तं, सहाव पुत्तेन करोमि भस्म’न्ति” ॥

“जि मसिइनि । जि म्वाःनि । जि छंगु हे नितिं थन वयाम्ह खः । छंत दाय़ा सुनां काय् बुइकल ?
वयात काय् नापं तुं भम्म याना बिये ।”

वयागु खं न्यना वं थत थःम्हं धिक्कार याना थःम्हं छु याये लात धका नुगः मछिंका थःम्हं छय्
म्वाना च्चंकेया नितिं न्हेपुगु गाथा धाल -

“एवञ्च ते रुच्चति देवराज, ममेव अत्थाय इधागतोसि ।
अहञ्च पुत्तो सुणिसा च नत्ता, सम्मोदमाना घरमावसेमा’ति” ॥

“हे देवराज ! यदि छंत थ्व यःता जूसा, यदि छ जिगु भिं तुना थन वयागु जूसा, जिमि काय्,
जिमि भौ, जिमि छय्, अले जि सकलें लय् लय्तातां छेंय् च्वने दयेमा, थ्व हे जित यः ।”

अनंलि शक्रं च्यापुगु गाथा धाल -

“एवञ्च ते रुच्चति कातियानि, हतापि सन्ता न जहासि धम्मं ।
तुवञ्च पुत्तो सुणिसा च नत्ता, सम्मोदमाना घरमावसेमा’ति” ॥

“अय् कात्यायनी ! छंत थथे हे यः ताःसा छंत पितिना हल नं छं धर्म त्वःते मखुसा छं काय्, छं
भौ, छं छय्, अले छ (सकलें) लय् लय्तातां छेंय् तुं च्वने दयेमा ।”

थुलि धया शक्र अलङ्कारं समाये याना थःगु प्रतापं आकाशय् थातं च्वना धाल - “कात्यायनी ” छ
ग्याये मते । जिगु प्रतापं छंम्ह काय् व छंम्ह भौनं लय् छंके क्षमा फ्वंका छंत काःवया छेंय् यंकी । छ
अप्रमादी जुया च्चं ।” अले शक्र थःगु थासय् तुं लिहाँ वन । वं नं शक्रयागु प्रतापं थःम्ह मांयागु गुण
लुमंका गामय् वया न्यं जुल - “जिमि मां गन दु ?” मनूतय्सं वयात कन - “मसानपाखे स्वया वंगु दु ।”
वं “मां, मां” धका सःतुं सःतुं मसानपाखे व्वाय् वन । अले मांयात खनेसाथं पाली भोसुना “मां ! जिमिगु
दोषयात क्षमा याना व्यु” धाधां क्षमा फ्वन । वं छय्यात बुल । थुकथं इपिं लय् लय्तातां छेंय् लिहाँ वल ।
अले अनं लिपा मिलेचले जुया च्वन ।

थुगु अभिसम्बुद्ध गाथा खः -

“सा कातियानी सुणिसाय सद्धिं, सम्मोदमाना घरमावसिस्थ ।
पुत्तो च नत्ता च उपट्टहिंसु, देवानभिन्देन अधिग्गहीता’ति” ॥

“थः भौनाप उम्ह कात्यायनी लय् लय्तातां थःगु छेंय् तुं च्वन । देवेन्द्रयागु प्रतापं काय् व
छय्पिंसं वयागु सेवा यायेगु यात ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात ।
सत्य प्रकाशनया अन्तय् उपासक स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्याम्ह मांयात सेवा याःम्ह थुगु
इलय्याम्ह मांयात सेवा याःम्ह खः । अले वया मिसा नं थुगु इलय्याम्ह मिसा हे खः । शक्र जुलसा जि हे
खः ।

४१८. अडुसद् जातक

“इदं पुरे निन्नमाहु-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् बाचा: इलय् कोशल जुजुं ताःगु ग्यानपूगु हा: सःयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया खें च्वय् वनेधुंकूगु लोहकुम्भी जातक (जा. नं. ३१४) थें तुं खः । थुगु कथास जुजुं “भन्ते ! थुपिं हाःसः ताःगु कारणं जित छु जुइ ?” धका न्यनेवं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “महाराज ! ग्याना बिज्याये म्वाः । थुपिं सः न्यनागु कारणं छपित छु नं हानि जुइ मखु । महाराज ! थुजागु भयानक, अस्पष्ट सः छपिसं जक ताःगु मखु, न्हापायापिं जुजुपिसं नं ताया ब्राह्मणपिनिगु खें न्यना सकतां प्रकारयापिं प्यपां चूपिनिगु यज्ञ यायेया नितिं तयार जुइ धुंकूगु खः परन्तु पण्डितपिनिगु खें न्यना वं यज्ञय् स्यायेत हया तःपिं प्राणीपित तोतका बिल अले नगरय् सुनां नं सुयातं स्याये म्दु धका नाय्खिं नं च्वय्का ब्यूगु खः ।” थुलि आज्ञा जुया बिज्यायेवं वं प्रार्थना यात । शास्तां पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व चयगु करोड धन दुगु छगु ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं तक्षशिला वना अन शिल्प सय्केगु सिइकेगु याना वल । अनलि मांबौपिं सिना वनेधुंका रत्नत पिकाय्का स्वया दक्कदिकक धन दान बिया अले कामभोग त्याग याना, हिमालयय् वना ऋषिप्रब्रज्याकथं प्रब्रज्या काल । अन वं ध्यान व अभिज्ञा प्राप्त यात । लिपा जूबले चि व पाउँ सवा कायेया नितिं मनूतय्गु बस्ती दुथाय् वया वाराणसी थ्यंकः वल । अले अन उद्यानय् वया च्वं च्वन ।

उगु इलय् वाराणसी जुजुयात थःगु शयनागारय् दचनया च्वंबले बाचा इलय् च्याथी सः ताये दत । न्हापांगु सः (१) लाय्कु छेंया न्ह्योने च्वंगु उद्यानपाखें छम्ह न्याखुँब्वहं सः पिकया हाला हल । (२) वयागु सः बन्द जुइ न्ह्यो किसिगःया लुखा फुसय् च्वंम्ह मिसाम्ह क्वः हाला हल । (३) लाय्कुया गजुली च्वंम्ह छम्ह त्वाति कि (धुण) हाला हल । (४) लाय्कुली लहिना तःम्ह कोयली भंगः नं हाला हल । (५) अन हे लहिना तःम्ह चला हाला हल । (६) अन हे लहिना तःम्ह माकः हाला हल । (७) अन हे लहिना तःम्ह किन्नर हाला हल । (८) नकतिनि उगु सः दि हे मलानिबले लाय्कु छेंया फुसं फुसं बिज्याना च्वंम्ह प्रत्येकबुद्धं छगु उदान व्यक्त याना बिज्यागु सः ताये दत ।

वाराणसीया जुजुं थुपिं च्याथी सः ताःबले व थारा न्ह्या ग्यात । वं कन्हेखुन्हु ब्राह्मणपिंके (उकिया बारे) न्यन । ब्राह्मणपिसं धाल - “महाराज ! छपिनि नितिं खतरा खने दु । दक्वं प्यपां चूपिनिगु यज्ञ याना बिये ।” जुजुं धाल - “गथे जिल अथे या ।” ब्राह्मणपिं लय्ताल अले लाय्कुली पिहाँ वया यज्ञयागु तयार याः जुल ।

याज्ञिक ब्राह्मणया थकालिम्ह शिष्य पण्डितम्ह खः, मेधावीम्ह खः । वं धाल - “आचार्य ! थुजागु यक्व प्राणीपितं स्याये माःगु कठोर, निर्दय व मभिंगु कर्म याना बिज्याये मते ।”

“तात ! छं छु स्यू ? मेगु छुं मखुसां न्या, ला यक्व नये दइ ।”

“आचार्य ! प्वाःया नितिं अजागु कर्म याना बिज्याये मते, लिपा नरक भोग याये माली ।”

वयागु खँ न्यना मेपिं ब्राह्मणपि तँस्वया धाल - “ध्वं भ्नीगु लाभय् पंगल थना च्वन ।”

उम्ह शिष्यया नं इमिसं याना च्वंगु खना ग्यात । उकिं “अथेसा छिमिसं न्या ला नयेगु उपाय याना च्वं” धया नगरं पिहाँ वना जुजुयात खँ न्यंका रोके याके फुम्ह सुं अजाम्ह धार्मिक श्रमण माला जुल । वं जुजुयागु उद्यानय् बोधिसत्त्वयात खना वन्दना यात अले धाल - “भन्ते ! छु छपिनिगु नुगलय् प्राणीपिनिप्रति दया माया मदुला ? जुजुं यक्व प्राणीपितं स्याना यज्ञ याके त्यन । छु जनतायात बन्धनं मुक्त याना बिइगु उचित मखुला ?”

“ब्रह्मचारी ! जिमित जुजुं म्मस्यू, जिमिसं नं जुजुयात म्मस्यू ।”

“भन्ते ! अथेसा छु छपिसं जुजुं ताःगु हाःसःयागु फल स्यूला ?”

“स्यू ।”

“स्यूसा छाया मकनागु ?”

“ब्रह्मचारी ! जिं स्यू धका कपाले न्येकुं छुना हाः जुइगु ला ? यदि थन वया न्यं वसा जिं कना बिये ।”

शिष्यम्ह लाय्कुली ब्वाय् वन । “तात ! छु खँ दु ?” न्यनेवं वं जुजुयात धाल- “महाराज ! छपिसं ताःगु सःयागु फल कने’ फुम्ह तपस्वी छम्ह छपिनिगु उद्यानय् मङ्गलशिलाय् फेतुना च्वंगु दु । अले वं ‘जिके न्यन धाःसा कने’ धका धया च्वंगु दु । वयाथाय् वना न्यं बिज्याहँ ।” जुजु हथाय् चाचां याकनं अन थ्यंकः वन । अले तपस्वीयात वन्दना याना कुशलक्षेमया खँ न्यनेधुंका छखेलिक्क फेतुत । अले वं न्यन- “छु छपिसं जिं ताःगु हाःसःयागु फल स्यूला ?” “स्यू, महाराज !” “अथेसा व जित कना बिज्याहँ ।”

“महाराज ! अजागु हाःसः न्यनागु कारणं छपितं छुं खतरा मदु । छपिनिगु पुलांगु क्यमय् छम्ह न्याखुंभवहः दु । वया शिकार मदयेवं नये मास्ति वःगुलिं दकले न्हापां सः पिकया हाला हल ।” बोधिसत्त्वं थःगु ज्ञानं उकियागु खँ थुइकेत न्हापांगु गाथा धाल -

“इदं पुरे निन्नमाहु, बहुमच्छं महोदकं ।

आवासो बकराजस्स, पेतिकं भवनं मम ।

त्यज्ज भेकेन यापेम, ओकं न विजहामसे’ति” ॥

“(छपिनिगु) थुगु पुखुली न्हापा यक्व लः व यक्व न्यात दुगु खः । ध्व जि बकुलातय् जुजु बकराजया कुल छँ खः । आः जिं खालि ब्यांचातय्पाखँ ज्या चले याना च्वना । अथेसा नं जिं ध्व छँ मत्वःता ।”

“महाराज ! थुकथं उम्ह ब्वहःया नये मास्ते वःगुलिं (थुजागु) सः पिकया हाःगु खः । यदि वयात नये मास्ते वःगुलिं बचे याना बिइगु खःसा उगु उद्यानयात सफा याना पुखुली लः जाय्का ब्यु ।” जुजुं छम्ह अमात्ययात अथे याना विइत उजं बिल ।

अले किसिगऱ्या लुखा फुसय् च्वंम्ह छम्ह मिसाम्ह क्वः नं थःम्ह काय्यागु शोकं मेगु सः पिकया हाःगु खः । उकिं नं छपितं छुं खतरा म्दु । थुलि धया वं निपुगु गाथा धाल -

“को दुतियं असीलिस्स, बन्धरस्सक्खि भेच्छति ।
को मे पुत्ते कुलावकं, मञ्च सोत्थि करिस्सती’ति” ॥

“सुनां दुराचारीम्ह बन्धरया मेगु मिखा छगः नं तच्छयाना बिइ ? सुनां जिमि कायपितं, जिगु स्वैयात व जित कल्याण याना बिइ ?”

बोधिसत्त्वं न्यन - “महाराज ! छपिनिगु किसिगलय् किसिमागः सु खः ?”

“भन्ते ! बन्धर धयाम्ह खः ।”

“महाराज ! छु व मिखा छगः कांम्ह खः ला ?”

“खः, भन्ते !”

“महाराज ! छपिनिगु किसिगऱ्या लुखा फुसय् छम्ह मिसाम्ह क्वः नं स्वै दय्का ख्ये थ्वका तल । ख्येच्वं मचा थ्वय्के त्यल । उकी मध्ये ख्येच्वं क्वःया मस्त पिहाँ वल । किसिमागःनं किसि गया किसिगलं पिहाँ वइगु इलय् व दुहाँ वइगु इलय् अंकुसं मिसाम्ह क्वःयात व वया मचापिं कोतय्त नं सुया सास्ति याना थकीगु जुया च्वन अले वयागु स्वै नं स्यंका बिइगु जुया च्वन । वं व हे कष्ट लुमंका दुःखी जुया कामना याःगु खः - “किसिमागः कां जुइमा । यदि छपिंके क्वःया प्रति मैत्री चित्त दुसा बन्धरयात सःता स्वै स्यंके मते धका उजं दय्का बिज्याहूँ ।” जुजुं वयात सःतके छवया, ब्वः बिया, किसियात स्वयेगु ज्या मेम्हसित लःल्हाना बिल ।

“महाराज ! छपिनिगु दरबारया गजुलि छम्ह त्वाति कि दु । व सार म्दुगु नयेधुंका वं सार दुगु (छाःगु दह) नःबले नये मफुत । वं नये मफुबले अनं व पिहाँ वये नं मफुत । उकिं हे वं ख्वख्वं हाहाँ स्वंगूगु सः पिकया हाःगु खः । उकिं नं छपितं छुं खतरा म्दु ।”

बोधिसत्त्वं थःगु ज्ञानं उकियागु नं खँ कना स्वपुगु गाथा धाल -

“सब्बा परिक्खता फेग्गु, याव तस्सा गती अहु ।
खीणभक्खो महाराज, सारे न रमती घुणो’ति” ॥

“गन तक व फु अन तक त्वाति किनं (घुणं) दक्व नया छवये धुंकल । हे महाराज ! आः छुं नयेगु ल्यं मंत । उकिं घुण सारय् सास्ति नया च्वन ।”

अले वं घुणयात लिकाय्का बिज्याहूँ धका धाल । जुजुं छम्ह मनूयात ज्या ब्वया वयात उपाय याना लिकाय्के बिल ।

“महाराज ! छपिनिगु लाय्कु छ्ये लहिना तःम्ह छम्ह कोयली दुला ?

“दु, भन्ते !”

“महाराज ! वं थः न्हापा च्वं च्वनागु वनखण्डयात लुमंका उत्कण्ठित जुया प्यपुगु गाथाद्वारा, “आः जि हानं गुबले उगु वनखण्डय् वने दइ’ धका सः तया हाःगु खः । थुकिं नं छपितं छुं खतरा म्दु ।”

बोधिसत्त्वं प्यपुगु गाथा धाल -

“सा नूनाहं इतो गन्त्वा, रज्जो मुत्ता निवेसना ।
अत्तानं रमयिस्सामि, दुमसाखनिकेतिनी’ति” ॥

“गुबले जि जुजुयागु सिमाकचाय् च्वं च्वनाम्हं, लाय्कु छेँनं छुटे जुया, थनं वना आनन्द माने याःवने खनि ?”

“महाराज ! थुम्ह कोयली भंगःयात त्वःता बिज्याहूँ ।” जुजुं अथे हे यात ।

“महाराज ! छपिनिगु लाय्कु छेँय् चला लहिना तयागु दुला ?”

“दु, भन्ते !”

“महाराज ! व चला बथानया नायो खः । वं थःम्ह मिसायात लुमंका कामुकतायागु कारणं उत्कण्ठित जुया न्यागूगु सः पिकागु खः । उकिं नं छपितं छुं खतरा मदु ।”

बोधिसत्त्वं न्यापुगु गाथा धाल -

“सो नूनाहं इतो गन्त्वा, रज्जो मुत्तो निवेसना ।
अग्गोदकानि पिस्सामि, यूथस्स पुरतो वज’न्ति” ॥

“जि गुबले जुजुयागु लाय्कु छेँनं छुटे जुया थनं वना चलातय्गु बथानया न्ह्यो न्ह्यो वना निर्मल यचुगु लः त्वंवने दइ ?”

बोधिसत्त्वं उम्ह चलायात नं मुक्त याका अले न्यन - “महाराज ! छपिनि लाय्कुलि माकः लहिना तयागु दुला ? “दु, भन्ते !” धायेवं “महाराज ! व नं हिमालय प्रदेशय् माकःतय् सेनापति खः । अन थःम्ह मिसालिसे कामासक्त जुया चाचाःहिला च्वंम्ह खः । भरत धयाम्ह शिकारी वयात थन हया व्यूगु खः । आः व उत्कण्ठित जुया अन वनेगु इच्छा तया खुगूगु सः पिकागु खः । थुकिं नं छपितं छुं खतरा मदु ।” धया खुपुगु गाथा धाल -

“तं मं कामेहि सम्मत्तं, रत्तं कामेसु मुच्छितं ।
आनयी भरतो लुद्धो, बाहिको भदमत्थु ते’ति” ॥

“कामभोगय् फसे जुया च्वनाम्ह, कामभोगय् मूर्छित जुया च्वनाम्ह जित बाहिक राष्ट्रय् च्वंम्ह भरत धयाम्ह शिकारीं ज्वना हल । छंतं कल्याण जुइमा ।”

बोधिसत्त्वं उम्ह माकःयात नं मुक्त याका न्यन - “महाराज ! छपिनिगु लाय्कुलि लहिना तःम्ह किन्नर दुला ?” “दु” धायेवं धाल - “महाराज ! वं थःम्ह किन्नरीयागु उपकार गुणयात लुमंका कामासक्त जुया न्हेगूगु सः पिकया हाल । छन्हु इपिं तुङ्ग पर्वतया च्वकाय् गया थहाँ वन । अन इमिसं थीथी वर्ण व थीथी सुगन्ध दुगु स्वाँ ल्यल्यं धारण याना च्वन । इमिसं सूर्य बिना वंगु हे मचाल । सूर्य बिना वनेवं कुहाँ वःगु इलय् खिउँसे च्वन । किन्नरीं धाल - “स्वामी ! खिउँसे च्वन । दइ, लुपिं महाय्क होश तया कुहाँ हूँ ।” वं वयागु व खँ लुमंका सः पिकया हाला हःगु खः । उकिं नं छपितं छुं खतरा मदु ।” बोधिसत्त्वं थःगु हे ज्ञानं थुपिं खँत क्यक्यं न्हेपुगु गाथा धाल -

“अन्धकारतिमिसायं, तुङ्गे उपरिपब्बते ।
सा मं सण्हेन मुदुना, मा पादं खलि यस्मनी’ति” ॥

“पर्वतयागु तुङ्ग च्चकां घनघोरगु अन्धकारय् वं जित नायुगु क्यातुगु सलं धाल - ल्वहँतय् लुफिं हाय्के मते ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं किन्नरयागु सऱ्यागु कारण कना वयात मुक्त याका अले हानं च्यागूगु सऱ्यागु कारण कन - “नन्दमूलक पर्वतय् छम्ह प्रत्येकबुद्धं थऱ्गु आयुसंस्कार खंका बिज्यात । वसपोलं मती तथा बिज्यात - “बस्ती वना वाराणसी जुजुयागु उद्धानय् वना परिनिर्वृत जूवने । अन मनूतय्सं जिगु शरीर क्रिया याना, उत्सव हना, धातु पूजा याना स्वर्गगामी जुइ ।” वसपोल थऱ्गु ऋद्धिबलं बिज्याना च्वंगु इलय् छपिनिगु लाय्कु फुसय् थ्यंबले थऱ्गु स्कन्धभारयात दिका निर्वाणरूपी नगरय् दुहाँ बिज्यायेत प्रकट याना उदान व्यक्त याना बिज्यागु खः । बोधिसत्त्वं प्रत्येकबुद्धद्वारा व्यक्त गाथा कन -

“असंसयं जातिखयन्तदस्सी, न गब्भसेय्यं पुनरावजिस्सं ।
अयमन्तिमा पच्छिमा गब्भसेय्या, खीणो मे संसारो पुनब्भवाया’ति” ॥

“जिं निःसन्देह जन्मयागु अन्त खंकेधुन । आः हानं जि गर्भ-शय्याय् वने मखुत । ध्व जिगु अन्तिम गर्भ-शय्या खः । जिगु संसार हानं उत्पन्न जुइया नितिं क्षीण जुइधुंकल ।”

थुगु उदान व्यक्त याना वसपोलं थुगु उद्धानय् बिज्यात अले छमा स्वां ह्वया च्वंगु शालवृक्षया व्वय् परिनिर्वाण प्राप्त याना बिज्यात । बोधिसत्त्वं “महाराज ! बिज्याहुँ, वसपोलयागु शरीरकृत्य याना बिज्याहुँ” धया जुजुयात अन व्वना यंका प्रत्येकबुद्ध परिनिर्वाण जुया बिज्यागु थासय् वना प्रत्येकबुद्धयागु शरीर क्यना बिल ।

जुजुं वसपोलयागु शरीर दर्शन याना सेनासहित गन्ध माला आदिद्वारा बोधिसत्त्वयागु आज्ञानुसार यज्ञ स्यंके बिया सकल प्राणीपितं जीवनदान बिल । अले नगरय् नाय्खिं च्वय्का छ्वाःतक शहरय् उत्सव माने यात । सकतां सुगन्ध दुगु चिताय् तथा प्रत्येकबुद्धयागु सीम्ह छ्वय्का वसपोलयागु धातु तथा प्यकालैया दथुइ कालय् कालय् स्तूप दय्कल । बोधिसत्त्वं नं जुजुयात अप्रमादी जुया च्वनेगु धर्मोपदेश बिल । अनंलि हिमालयय् दुने वना ब्रह्मविहारयागु अभ्यास यात । थुकथं ध्यानलाभी जुया ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “महाराज ! थुगु हाःसऱ्यागु कारणं छपितं छुं खतरा मदु” आज्ञा जूसे यायेत्यंगु यज्ञ रोके याका, प्राणीपितं जीवनदान व्यु” आज्ञा जूसे जीवनदान बिइके बिया नगरय् नाय्खिं च्वय्का घोषणा याके बिया, जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह जुजु आनन्द खः । ब्रह्मचारी सारिपुत्र खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

४१९. सुलसा जातक

“इदं सुवर्णकायूरं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अनाथपिण्डकयाथाय् ज्या याइम्ह मिसा छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वं छगू उत्सवया दिखुन्हु ज्या याइपिं मिस्त ब्वना उद्यानय् वना च्वंगु इलय् थःम्ह मालिकनी पूर्णलक्षणादेवीयाके तिसात न्यय्कया तियेत फ्वन । वं थःगु लाख मूवंगु तिसा वयात बिल । वं उगु तिसां तिया ज्या याइपिं मिस्त नापं उद्यानय् वन ।

छम्ह खँ वयागु तिसा खना लालची जुया ध्वयात स्याना ‘ध्वं तिया तःगु तिसा त्वका काये’ धका मती तल । अले बलिसे खँय् भुले यायां उद्यानय् वन । अन वं न्याँ ला अय्ला आदि बिल । वं जि खना आसक्त जूगुलिं ब्यूगु धका सिइकल । वं काल । उद्यान क्रीडा यायेधुंका सन्ध्या ई जूसैलि सकलें मिसापिं ज्यामित आराम कायेत गोतुला च्वं च्वन । व दना वयाथाय् वन । वं धाल - “भद्रे ! ध्व खुल्लागु चक्कंगु थाय् खः भचा उखे वनेनु ।”

वं मती तल - “थन रहस्यगु ज्या जुइ फुगु थाय् खः, अयूनं ध्वं पक्कानं जित स्याना जिगु तिसा त्वका काये मास्ते वय्कूगु जुइमाः । ज्यू, जिं ध्वयात यायेगु स्यू ।” वं धाल - “स्वामी । अय्लाखं कया जिगु म्ह गना च्वन । जित लः त्वंकि ।”

वं वयात छगू तूथी ब्वना यंकल । अले खिपः व गोम्प कया धाल - “थुकिं लः साला जित त्वंकि ।” खँ तूथी लः सालेत खिपः क्वछूवत । वं क्वछुना लः साला च्वंबले उम्ह तःसकं बल दुम्ह ज्यामि मिसां वयात निपा ल्हातं न्याक्क घ्वाना तूथिइ क्वफाना बिल । अले “छ थुलिं सिना वनी मखु” धका मती लुइका तःगोगु त्वहँ कया हया वयागु छचनय् कय्का बिल । व अन हे सित । वं नं नगरय् वना थःम्ह मालिकनीयात तिसा लित बिया ‘थौं थुगु तिसायागु कारणं भण्डले सिना वने त्यंगु’ धका धया जुक्व फुक्क खँ वं वयात न्यंकल । वं अनाथपिण्डकयात कन । अनाथपिण्डकं तथागतयात बिन्ति यात । शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात- “गृहपति ! व आः जक थाय् अनुसारयागु प्रज्ञा दुम्ह मखु, न्हापा नं अथे हे प्रज्ञा दुम्ह खः । आः जक ध्वं वयात स्यागु मखु न्हापा नं स्यागु दु ।” थुलि आज्ञा जुइवं वं प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् सुलसा धयाम्ह गणिकाया न्यासः ज्या याइपिं च्योनीत दु । वं चच्छिया नितिं द्वःच्छि दां काइम्ह खः । व हे नगरय् सत्तुक धयाम्ह छम्ह खँ दु, किसिथे बःलाम्ह । वं चच्छिया दुने साहुतय्गु छें वना इमिथाय् यक्व लुटे याना यंकीगु जुया च्वन । नागरिकत मुना जुजुयात धाःवन ।

जुजुं नं नगरप्रमुख (नगरगुप्तिक) यात सःता न्यौकनं पाः तयेत हुकुम बिल । अले खुंयात ज्वना वयागु छुचौं त्वाःल्हायेत उजं बिल । खुया यंकूम्ह खुंयात ज्वना ल्हाः ल्यूने चिना यंकल । वयात प्यकालं पतिकं कोदां दादां मनू स्यायेगु थासय् यंका च्वन । खुं ज्वन धयागु खबर नगर छगुलिं हैला फैला जुल । उगु हे इलय् सुलसा धयाम्हं झ्याः चाय्का बजारपाखे स्वया च्वन । वं वयात खना प्रेमय् आसक्त जुया मती तल - 'यदि जिं थुम्ह योधार्थे च्वंम्ह बलवानम्ह मनूयात त्वःतके फत धाःसा थुगु वैश्यायागु ज्या त्वःता थ्वयात भात कया च्वं च्वने ।' वं च्वय् वंगु कणवेर जातक (जा. नं. ३१८) य् कना वयार्थे नगरप्रमुखयाथाय् द्वःच्छि साइया प्वः छप्वः बिइके छवल । अले वयात तोतका हया वलिसे मोजं च्वं च्वन । स्वला प्यला लिपा खुं मती तल - 'जि थन च्वने मफु । थनं जि खाली ल्हातं वने मखु । सुलसायागु तिसा लाख मू वं । जिं वयात स्याना वयागु तिसात ज्वना वने माल ।'

छन्हु वं वयात धाल - "भद्रे ! जित राजपुरुषपिसं ज्वना यंका च्वंबले जिं फलानाथाय् च्वंगु पर्वतय् च्वय् च्वंम्ह वृक्षदेवतायात बलि बिये धका भाकल यानागु खः । व बलि मयानागुलिं जित सास्ति जुया च्वन । भीसं वयात बलि चढे याःवने नु ।"

"ज्यू, स्वामी ! तयार याना मेपित् छवये का ।"

"भद्रे ! छवयेगु जिइ मखु । भीपिं निम्हं सकतां तिसां तिया, बांलाक भ्रुः धायेक बलि चढे याःवने नु ।"

"ज्यू, स्वामी ! अथे हे यायेका ।"

वं वयात अथे हे यात । व पर्वतयागु च्वकाय् थ्यंबले वं धाल - "भद्रे ! जनसमूहं खंक खंक देवतां बलि कया बिज्याइ मखु । भीपिं निम्ह जक पर्वतय् थहाँ वना बलि ब्यूवने ।" वं "ज्यू" धका धाल । अले खुं वयाके च्वंगु पूजाभः कया स्वयं थःके ल्वाभः ज्याभ भेरे याना पर्वतय् थहाँ वन । अन सच्छिक्कु हाकःगु पर्वतया च्वंकाय् बुया वइच्वंगु छमा तःमागु सिमाक्वय् बलि तया धाल - "भद्रे ! जि थन बलि चढे याये धका वयाम्ह मखु । का छं थःगु तिसा त्वया थःगु गाय् सुतुक्क प्वःचिना व्यु ।"

"स्वामी ! जित छाया स्याये त्यनागु ?"

"धनया नितिं ।"

"स्वामी ! जिगु उपकार लुमंका दिसं । छित स्यायेत यंका च्वंबले जिं सेठपुत्रयात हिलाबुला याना आपालं धन बिया छिगु ज्यान बचे याना बियागु खः । जि छिम्ह थुकथं उपकार यानाम्ह खः । जित स्याना दी मते । जि यक्व धन बिये । अले छिम्ह च्योनी जुया बिये ।" थुकथं वयाके प्रार्थना यायां थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

"इदं सुवण्णकायूरं, मुत्ता वेळुरिया बहू ।
सब्बं हरस्सु भदन्ते, मच्च दासीति सावया'ति" ॥

"हे भद्र ! थ्व लुंयागु सिखः, मोति, बिलौर थुपिं दक्वं छिगु हे खः । दक्वं कया दिसं अले जित थःम्ह च्योनी धका घोषणा याका बिया दिसं ।"

अनलिं खुं धाल -

"ओरोपयस्सु कल्याणि, मा बाळ्हं परिदेवसि ।
न चाहं अभिजानामि, अहन्त्वा धनमाभत'न्ति" ॥

“हे कल्याणी ! तिसात खुरुक्क त्वया व्यु । आपाः ख्वया हाला च्वने मते । यदि जिं छंत मस्यात धाःसा, छंगु धन जिं काये फइ धका जिं मस्यू ।”

खूं थःगु मनयागु खूं प्वंका निपुगु गाथा धाःगु न्यना सुलसायात स्थानोचित्त ज्ञां दया वल । वं मती तल - ‘थुम्ह खूं जित म्वाय्क म्वाय्कं त्वःता वनी मखुत । जिं थ्वयात हे न्हापां भीरं प्रपातं कुतका स्याना ब्रियेगु याये माल ।’ वं निपु गाथात धाल -

“यतो सरामि अत्तानं, यतो पत्तास्मि विञ्जुतं ।
न चाहं अभिजानामि, अञ्जं पियतरं तथा ॥

“एहि तं उपगूहिस्सं, करिस्सञ्च पदक्खिणं ।
न हि दानि पुन अत्थि, मम तुह्मञ्च सङ्गमो’ति” ॥

“जित लुमं, गुबलेनिसैं जि ज्ञां दुम्ह जुल, उबलेनिसैं जित सुं मनू लुमंसे मवः, छिथें यःम्ह मेपिं सुं मिजं मद्दु ।”

“भासैं, जिं छित्त पाचिने । अले छिगु प्रदक्षिणा याये । आवलि थनिं लिपा छि व जि नाप लाइ मखुत ।”

शत्रुं वयागु दुनेयागु खूं मसिया धाल - “ज्यू, भद्रे ! वा, जित पाच्युं वा ।” सुलसां स्वकोतक वयात प्रदक्षिणा यात, पाचित्त अले धाल - “स्वामी ! आः प्यखेरं पाखें छित्त प्रणाम याये ।” वं पाली छुचों दिका निखेरं प्रणाम यात अले ल्यूनेपाखें प्रणाम याइम्हथें च्वंक् क्वछुना च्वंम्ह उम्ह नागबली गणिकां उम्ह खूंयात ल्यूनें निखेसनं ज्वना छुचों क्वछुका सच्छिगू हाकःगु भीरं (प्रपातं) क्वय् कुर्का छवत । व अन हे नचुस्से चू चूं जुया सिना वन । उगु घटना खना पर्वतय् च्वंम्ह वृक्षदेवतां थुपिं गाथात धाल -^{२२}

“न हि सब्बेसु ठानेसु, पुरिसो होति पण्डितो ।
इत्थीपि पण्डिता होति, तत्थ तत्थ विचक्खणा ॥

“न हि सब्बेसु ठानेसु, पुरिसो होति पण्डितो ।
इत्थीपि पण्डिता होति, लहुं अत्थं विचिन्तिका ॥

“लहुञ्च वत खिप्पञ्च, निकट्टे समचेतयि ।
मिगं पुण्णायतेनेव, सुलसा सत्तुकं वधि ॥

“योध उप्पतितं अत्थं, न खिप्पमनुबुञ्जति ।
सो हञ्जति मन्दमति, चोरोव गिरिगम्भरे ॥

“यो च उप्पतितं अत्थं, खिप्पमेव निबोधति ।
मुच्चते सत्तुसम्बाधा, सुलसा सत्तुकामिवा’ति” ॥

“मिजंत जक सकतां थासय् पण्डित जुइ मखु, गुलिं गुलिं खूंय् पण्डित्नी व विचक्षणपिं मिसापिं नं दु ।”

“मिजंत जक सकतां थासय् पण्डित जुइ मखु, सूक्ष्म विचार याइपिं मिसापिं पण्डितपिं नं दु ।”

२२. थुपिं न्यापु गाथात थेरी अपदानस भद्रा कण्डलकेशा स्थविरया सम्बन्धय् नं वया च्वंगु दु ।

“सूक्ष्मरूपं तुरन्त हे लिक्कसं तुं वं (सुलसा धयाम्ह मिसां वयागु मरण उपाय) बिचाः यात । समस्या वयेखतं सुलसां शत्रुयात धनुष साला च्वंम्ह शिकारीं चलायात स्याःथें, स्याना बिल ।”

“गुम्हसिनं उत्पन्न जूगु विशेष अवस्थायात तुरन्त थुइके मफु, उम्ह उगु हे कथं स्याका च्वने मालीगु जुया च्वन, गथे मूर्खम्ह (मन्दबुद्धिम्ह) खँ पर्वतया गुफाय् स्याका च्वने माःथें ।”

“गुम्हसिनं उत्पन्न जूगु विशेष अवस्थायात तुरन्त थुइका काइ, उम्हसिनं समस्या वयेखतं सुलसांथें शत्रुया ल्हातं मुक्त जूथें, मुक्त जुइगु जुया च्वन ।”

थुकथं सुलसां खँयात स्याना पर्वतं कुहाँ वया थःपिनि परिवारजनपिंथाय् वंबले इमिसं न्यन - “आर्यपुत्र गन दु ?” सुलसां धाल - “वयागु खँ न्यने मते ।” अले व रथय् च्वना नगरय् लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या उपिं निम्ह थुपिं निम्हं खः । देवता जुलसा जि हे खः ।

- * -

४२०. सुमङ्गल जातक

“भुसम्हि कुद्धो-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् राजोवाद-सुत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । उगु इलय् शास्तां जुजुं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

Dhamma Digital

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व, जुजुया महारानीया कोखं जन्म जुल । वं तःधिक जुइका बौम्ह सिना वनेवं राज्य यात । महादान बिल । वया छम्ह गथु दु, नां खः सुमङ्गल ।

प्रत्येकबुद्ध छम्ह नन्दमूल पर्वतं बिज्याना चारिका यायां वाराणसी थ्यंकः बिज्यात । अन छन्हु उद्यानय् च्वना, कन्हेखुन्हु सुथय् नगरय् भिक्षाटन बिज्यात । जुजुं वसपोलयात खन । अले जुजुं वसपोलयात दरबारय् ब्वना यंका जुजुयागु आसनय् फेतुइका थीथी सासाःगु भिभिंगु भोजन न्ह्यच्याकल । भोजन धुंका दानानुमोदन न्यना लय्ताया थःगु उद्यानय् च्वनेगु वचन काल । उद्यानय् चा व निहं च्वनेया नितिं अनुकूल व्यवस्था याना बिल । अले सुमङ्गल मालि (गथु) यात वसपोलयात सेवा यायेत जिम्मा बिया थः दरबारय् लिहाँ वन । उखुन्हुया दिननिसें प्रत्येकबुद्ध निहनिहं लाय्कुली भोजन बिज्यासे अन हे च्वना बिज्याना च्वन । सुमङ्गलं नं बांलाक सेवा याना च्वन ।

छन्हुया दिनय् प्रत्येकबुद्धं सुमङ्गलयात सःता धया बिज्यात- “जि छुं दिनया नितिं फलानागु गांयागु आश्रय कया च्वना वये, जुजुयात धया व्यु ।” वसपोल अनं बिज्यात । सुमङ्गलं जुजुयात थ्व खँ कन । प्रत्येकबुद्ध छुं दिं अन च्वना सन्ध्याया इलय् निभा बिना वनेधुंका उद्यानय् लिहाँ बिज्यात । वसपोल लिहाँ

बिज्यात धयागु खँ सुमङ्गलं मस्यू । व थःगु छेंय् लिहाँ वन । प्रत्येकबुद्धं नं पात्रचीवर धारण याना पलख चंक्रमण यायां पाषाणशिलाय् फेतुना बिज्यात ।

उखुन्हुया दिनय् गथुया छेंय् पाहुनात वःगु दुगु जुया च्वन । इमिगु नितिं क्वाःघासा ज्वरे यायेगु इच्छा तथा वं बिचाः यात - 'उद्यानय् अभय बिया तःपिं मृगतयत् सुतुकक वना स्याना हये माल ।' वं धनुष ज्वना उद्यानय् वन ! अले अन चलात माला जुया च्वंबले वं प्रत्येकबुद्धयात खना वसपोलयात हे महामृग भाःपिया वाणं कयकल । प्रत्येकबुद्धं छुर्थो उला धया बिज्यात - "सुमङ्गल !" वं संवेग वय्का ग्याना बिनित्ति यात - "भन्ते ! छलपोल लिहाँ बिज्यात धका मस्यू । चला भाःपिया कय्काःगु खः । जित क्षमा बिया बिज्याहँ ।"

"म्वालका, छु जुल, जु हे जुल । आः छु यायेगु ? आः छं वाण ज्वना साला लिका ।"

वं वन्दना याना वाण ज्वना साला लिकाल । तःसकं स्यात । प्रत्येकबुद्ध अन हे परिनिर्वाण जुया बिज्यात ।

गथुं बिचाः यात - 'जुजुं सिल धायेवं जित बाकी तइ मखु ।' थः मिसा व मस्त ब्वना बिस्यू वन । उगु हे इलय् देवतापिनिगु आनुभावं (प्रतापं) नगर छगुलिं प्रत्येकबुद्ध परिनिर्वाण जुल धयागु हैला खैला जुल । कन्हेखुन्हु सुथय् मनूत उद्यानय् वना स्वःवन । अले लिहाँ वया गथुं प्रत्येकबुद्धयात स्याना बिस्यू वंगु खँ जुजुयात कन ।

आपालं अनुयायीत ब्वना जुजुं वना छुवाः तक शरीर-पूजा यात अले आपालं सम्मान याना दाह-संस्कार यायेधुंका धातु कया हया चैत्य दय्के बिल । जुजुं उगु चैत्य पूजा यायां धर्मानुसार राज्य याना च्वन । गथु दच्छि दय्का छन्हु लिहाँ वल अले जुजुयागु मन सिइकेया नितिं छम्ह अमात्ययाथाय् वना धाल - "जित जुजुं छु मनय् तथा च्वन, सिइका बिया दिसँ ।"

वं जुजुयाथाय् वना सुमङ्गल गथुयागु प्रशंसा यात । जुजुं ताःसां मतासू याना च्वन । अले मेगु छुं मधासे अमात्यं सुमङ्गलयात जुजु तँव्वया च्वंगु खँ कन । व मेगु दैय् नं वल । हानं स्वदँ दय्का थः मिसा व मस्त ब्वना वल । अमात्यं जुजु भतिचा कोमली जूगु खँ सिइका गथुयात लाय्कु धवाखाय् तथा जुजुयात सुमङ्गल थ्यंकः वःगु खबर बिल । जुजुं वयात सःता पाहुना सत्कार याना न्यन - "सुमङ्गल ! छं जिमिम्ह पुण्यक्षेत्र (जुया बिज्याकम्ह) प्रत्येकबुद्धयात छाया स्यानागु ?" वं सकतां जुक्व फुक्क बिनित्ति याना धाल - "देव ! जिं प्रत्येकबुद्धयात स्याये धका स्यानागु मखु । थुगु थुगु कारणं थथे जुल ।" जुजुं धाल - "अथेसा ग्याये मते ।" वयात आश्वासन बिया जुजुं हानं वयात गथु तुं याना बिल । अमात्यं न्यन - "देव ! छपिसं निको निकोतक सुमङ्गलयागु प्रशंसा न्यना नं छाया छुं आज्ञा जुया बिमज्यानागु ? अले स्वकोगु पटकय् छाया वयागु प्रशंसा न्यना वयात सःतके छुवया दया तथा बिज्यानागु ?"

"तात ! जुजु धयाम्हसिनं तँ पिकया छुं नं खँय् हथाये चाया तुरन्त ज्या खँ याये मज्यू । उकिं हे जिं न्वंमवासे सुम्क च्वनागु खः । स्वकोगु पटकय् जिगु मनय् सुमङ्गलया प्रति कोमलता दुगुलिं जिं वयात सःतके बियागु खः ।" राजधर्म ककं जुजुं थुपिं गाथात धाल -

"भुसम्हि कुद्धोति अवेक्खियान, न ताव दण्डं पणयेय्य इस्सरो ।
अट्टानसो अप्पतिरूपमत्तनो, परस्स दुक्खानि भुसं उदीरये ॥

"यतो च जानेय्य पसादमत्तनो, अत्थं नियुज्जेय्य परस्स दुक्कटं ।
तदायमत्थोति सयं अवेक्खिय, अथस्स दण्डं सदिसं निवेसये ॥

“न चापि ज्ञापेति परं न अत्तनं, अमुच्छित्तो यो नयते नयानयं ।
यो दण्डधारो भवतीथ इस्सरो, स वण्णगुत्तो सिरिया न धंसति ॥

“ये खत्तिया से अनिसम्मकारिनो, पणेन्ति दण्डं सहसा पमुच्छिता ।
अवण्णसंयुता जहन्ति जीवितं, इतो विमुत्तापि च यन्ति दुग्गतिं ॥

“धम्मे च ये अरियप्पवेदिते रता, अनुत्तरा ते वचसा मनसा कम्मुना च ।
ते सन्तिसोरच्चसमाधिसण्ठिता, वजन्ति लोकं दुभयं तथाविधा ॥

“राजाहमस्मि नरपमदानमिस्सरो, सचेपि कुज्झामि टपेमि अत्तनं ।
निसेधयन्तो जनतं तथाविधं, पणेमि दण्डं अनुकम्प योनिसो’ति” ॥

“सत्ताय् च्वना च्वंम्ह ईश्वर (जुजु) धयाम्हसिनं तँ पिहाँ वया च्वनिबले बांलाक बिचाः मयासे हथासं हुकुम बिये मज्जू । थथे मयाइम्हं थःया नितिं अयोग्य, अनुचित जुइ अले मेपिनि नितिं अति दुःखदायी जुइ ।”

“थःके तँ मदु धयागु खँ गुबले वं सिइका काइ अबले मेपिनिगु दोषया बारे बिचाः यायेमाः । थथे याये फत धाःसा जक व मेपिनिगु ज्याखँय् थथःम्हं स्वयं यथार्थरूपं बिचाः याना उकियात ल्वय्क दण्ड बिइ फइम्ह जुल ।”

“गुम्हसिनं स्थिर चित्त तया न्याय अन्याययागु बिचाः याना ज्या याइ वं थःत दुःख कष्ट बिइ मखु न कतःपितं हे बिइ । गुम्ह जुजु उचितकथं दण्ड धारण याइम्ह जुइ व थःगु गुणयात रक्षा याःम्ह जूगु कारणं श्री मदुम्ह जुइ मखु ।”

“गुम्ह अभिमानीम्ह जुजुं बिचाः मयासे हथासं तुरन्त दण्ड बिइगु याइ वं थःगु ज्यान वंका च्वने माली । अले थनं परलोक वना नं दुर्गती थ्यंकः वनी ।”

“गुपिसं आर्यपिसं उपदेश बिया तःगु धर्म (=जुजुपिसं पाले याये माःगु दश राजधर्म) य् न्ह्याइपु ताय्का च्वनी, इपिं ज्वः मदुगु श्रेष्ठगु मन, वचन व कर्म दुपिं जुया क्षान्ति, शील व समाधी च्वनिपिं जूगुया कारणं मनुष्यलोक व देवलोक निगुलिं लोकय् जन्म काःवनिपिं जुइ ।”

“जि थः प्रजापिनि ज्या याना बिइम्ह (ईश्वर) खः, जुजु खः । यदि जिके तँ वल धाःसा जिं थःत थःम्हं शान्त याना बिये । अले अपराध याःपिं जनतातय्त रोके यायेया नितिं जिं बिये माःगु दण्ड नं उचित कथं अनुकम्पा तया हे बियेगु याना ।”

जुजुं थुपिं खुपु गाथाद्वारा थःके दुगु गुण कंबले राज्यपरिषद् छगुलिं सन्तुष्ट जुया ‘थुपिं शील सदाचार गुण छपिनि नितिं योग्य खः’ धाधां प्रशंसा यात । खः, अले सुमङ्गलं परिषदयागु धापू क्वचायेवं, दना वना जुजुयात अभिवादन याना, ल्हाः बिनित्ति यायां जुजुयागु प्रशंसा यायेत थुपिं स्वपु गाथात धाल -

“सिरी च लक्खी च तवेव खत्तिय, जनाधिप मा विजहि कुदाचनं ।
अक्कोधनो निच्चपसन्नचित्तो, अनीघो तुवं वस्ससतानि पालय ॥

“गुणेहि एतेहि उपेत खत्तिय, टितमरियवती सुवचो अक्कोधनो ।
सुखी अनुप्पीळ पसास मेदिनिं, इतो विमुत्तोपि च याहि सुग्गतिं ॥

“एवं सुनीतेन सुभासितेन, धम्मेन जायेन उपायसो नयं ।
निब्बापये सङ्घुभितं महाजनं, महाव मेघो सलिलेन मेदिनि’न्ति” ॥

“हे क्षत्रिय ! हे जनाधिपति जुजु ! छपिंत श्री व लक्ष्मी गुबलें मत्वःतेमा । छपिंसं तें मदुम्ह जुया, न्हिन्हिं प्रसन्न चित्त तये फुम्ह जुया सच्छिदै तक सुखपूर्वक (प्रजायात) पालन याना बिज्याहूँ ।”

“थुपिं गुण दुम्ह जुजु ! हे भिगू राजधर्मय् च्वना च्वंम्ह ! हे सुवच दुम्ह ! हे तें मदुम्ह ! छपिं सुखी जुइमा । छपिंसं सुयातं नं पीडा मबिइमा । छपिंसं पृथ्वीस शासन याना बिज्याहूँ । थुगु लोकं मुक्त जुइधुंका नं छपिं सुगती थ्यनेमा ।”

“थुकथं सुनीतिद्वारा, सुभाषितद्वारा, धर्मद्वारा, ज्ञानद्वारा, उपायद्वारा राज्य याना क्षुब्ध जूपिं जनतायात मेघजलं पृथ्वीयात शान्त याइथें, शान्त याना बिज्याहूँ ।”

शास्तां कोशल जुजुयात उपदेश बियेया नितिं थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह प्रत्येकबुद्ध जुलसा परिनिर्वाण जुया बिज्याये धुंकल । सुमङ्गल आनन्द खः अले जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

४२१. गङ्गमाल जातक

“अङ्गारजाता-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उपोसथकर्मयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

Dhamma.Digital

वर्तमान कथा

छन्हुया दिनय् शास्तां उपोसथ-व्रत च्वं च्वंपिं उपासकपिंत सःता आज्ञा जुया बिज्यात- “उपासकपिं ! (उपोसथ-व्रत च्वना) छिमिसं बांलागु ज्या यात । उपोसथ-व्रत च्वनिपिसं दान बिइगु यायेमाः । शील पालन यायेमाः । तें पिकायेगु याये मज्यू । मैत्री भावना यायेमाः । उपोसत व्रत च्वनेमा । पुलापिं पण्डितपिसं छगू खण्ड (जक) उपोसथ-व्रत च्वंगु कारणं तःधंगु यश प्राप्त याःगु दु ।” (उपासकपिसं प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -)

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् उगु नगरय् शुचि परिवार धयाम्ह सेठ छम्ह दु । वयाके चेय्गू करोड धन दुगु जुया च्वन । दानपुण्य याइम्ह । वया कला, काय्महाचार्यपिं, थःथितिपिं, उलि जक मखु, वया छेंय् ज्या याइपिं सापूतय्सं तक नं लच्छीखुन्हु (लच्छिया छन्हु) उपोसथ-व्रत पालन याना च्वन ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व छगू गरीब कुलय् जन्म जुल । ज्यामि ज्या याना तःसकं थाकुक् जीविका हना च्वन । व ज्यामि ज्या यायेया नितिं वयागु छेंय् वन अले प्रणाम याना छखेलिकक दना च्वन । वयाके न्यन - “छाय् वयागु ?”

“छिगु छेंय् ज्यामि ज्या दइला धका वयागु ?”

सेठं मेमेपिं ज्यामितय्त जूसा ज्या यायेगु खःसा शील पालन याये फुसा जक तयेगु” धका धाइगु परन्तु बोधिसत्त्वयात शील पालन याये माःगु खँ मधाःगु जुया च्वन । वं धाल - “ज्यू, तात ! थःगु हे ज्या धका मती तथा ज्या या ।” अबलेनिसें व आज्ञाकारी जुया, मनय् थःगु श्रमयागु बिचाः मयासे वयागु दक्वं ज्या यायेगु यात । सुथंनिसें बुई वना बहनीतिनि लिहाँ वइगु ।

छन्हुया दिनय् उत्सवयागु घोषणा जुल । सेठं ज्या याइपिं मनूतय्त सःता धाल - “थौं उपोसथया दिं खः । छेंयापिं ज्यामितय्त न्हेथ्याकः जा थुया व्यु । इलय् नया उपोसथ-व्रत पालन याइ ।” बोधिसत्त्व न्हापानं दना बुई वन । वयात सुनानं थौं उपोसथ-व्रत च्वनेमाः धका मधाः । मेमेपिं ज्यामितय्सं न्हापनं निसें हे नया उपोसथ-व्रत पालन याना च्वन । सेठं नं थः कला, काय्महचायुपिं व थःथितिपिलिसे जाना उपोसथ-व्रत पालन याना च्वन । उपोसथ व्रतयागु बिचाः याइपिं सकलें म्हातिं म्हातिं थथःगु छेंय् वना फेतुना शीलयागु बारे बिचाः याना च्वन । बोधिसत्त्व न्हिच्छियंकं ज्या याना निभाः बिका लिहाँ वल ।

भुतु सुवानं वयात ल्हाः सिकल । अले जा ताना न्ह्यच्याके हल । बोधिसत्त्व न्हापा लिपा जूसा थुगु ईति कालाकुलु हासः वया च्वंगु सः ताइगु खः । उकिं न्यन - “(सकलें) गन वन ?” लिसः वल - “उपोसथ-व्रत पालन याना सकलें थथःगु छेंय् वन ।” वं बिचाः यात - “थुलिमच्छि शीलवान्पिनि दथुइ जि याकचा दुःशील जुया च्वने मखु । वं सेठयाथाय् वना न्यंवन - “यदि आः उपोसथ व्रतयागु अङ्गतय्गु संकल्प यात धाःसा व्रत जुइ लाकि जुइ मखु ?” सेठं लिसः बिल - “न्हापानं निसें संकल्प मयागु जुया पूरा व्रत ला जुइ मखु, बच्छि व्रत धाःसा जुइ ।”

“थुलि हे थजु” धका बिचाः याना वं सेठयाके शील ग्रहण यात । उपोसथ व्रतयागु संकल्प यात । अले थः च्वनेथाय् वना च्वं वन । गोतुला शीलया बारे बिचाः याना च्वन । न्हिच्छियंकं छुं मनसे दचांलाना च्वंगुलिं चान्हे प्वाः स्यात । सेठं धीथी वासः कायेके छ्वया ‘न’ धका विइ हल । लिसः बिल “म्वाना च्वतले व्रत मस्यंकेगु संकल्प दु । उकिं वासः नये मखु ।” तःसकं स्याना वल । नसंचा ई जुइथें च्वंबले बेहोश जुल । “आः प्राण त्वःतिगु जुल” धका सिइका वयात ल्हवना हया बरन्दाय् गोतुइके हल ।

उगु हे इलय् वाराणसी जुजु लावालस्कर मुंका रथय् च्वना नगर प्रदक्षिणा यायां अन थ्यंकः वल । बोधिसत्त्व वयागु सुख ऐश्वर्य खंबले वयागु मनय् लोभ उत्पन्न जुल । वं इच्छा यात - “जि जुजु जुये ।” उगु आशिका व्रतया प्रभावं व मरणं लिपा जुजुया महारानीया कोखय् जन्म ग्रहण यात । लिपा प्वाथय् दयका लानिं काय् बुइकल । तःधिक जुइवं सकतां शिल्प सयुके सिइके यात । न्हापायागु जन्मया ज्ञां दुगुलिं वं न्ह्याबलें ‘थ्व जिगु न्हापायागु जन्मय् याना वयागु चिकिचांधंगु कर्मया फल खः’ धाधां प्रीति वाक्य प्रकट याना जुल । थः बौम्ह सिइवं वयात राज्य दयेधुंका नं वं थःगु सुख ऐश्वर्य खना व हे तालं प्रीति वाक्य व्यक्त याना च्वन ।

छन्हुया दिनय् नगरय् उत्सव जुल । जनता मोज याना म्हितेगुली लगे जुया च्वन । उगु इलय् वाराणसीया उत्तर ध्वाखाय् च्वंम्ह लः कायेगु ज्या याना च्वंम्ह ज्यामि छम्ह दुगु जुया च्वन । वयाके बच्छि मासा (ध्यवा) दु । उकियात वं पःखाया अःपा कापी स्वचाका तल । अन हे लः काःवनेगु ज्या याना च्वंम्ह

मेह गरीबमेह मिसा छम्ह नं दुगु खः । वं वलिसे सहवास यात । वं धाल - “स्वामी ! नगरय् उत्सव हना च्वन । यदि छिके छुं दःसा भीसं नं मोज याये नु ।

“दला दु ।”

“स्वामी गुलि दु ?”

“बच्छि मासा (ध्यबा) दु ।”

“गन दु ?”

“थनं भिंनिगू योजन तापागु उत्तर ध्वाखाय् अःपा कापी स्वचाका तयागु दु । जिगु धुकू अन दु । छंके नं छुं दुला ?”

“दु ।”

“गुलि दु ?”

“बच्छि मासा हे ।”

“छंगु बच्छि मासा व जिगु बच्छि मासा याना जम्मा छगू मासा दइ । उकिया छगू भागं नसा व छगू भागं अय्ला न्याना मोज याये । हूँ, छं तया तयागु ध्यबा कया हति ।”

‘कलातं वयागु नुगःया खँ धाल’ धका व लयताल । अले वं धाल - “भद्रे ! धन्दा कायेम्वाः । जिं कया हये ।” थुलि धया व पिहाँ वन । वयाके छम्ह किसियाकेति बल दु । खुगू योजन वने धुकूबले बान्हिति जाल । फिया राप हवाना हवाना छवया च्वंगु मिद्वैथे ववाना च्वन । वं फिसः ब्वय् पला छिना वना च्वन । धनयागु लोभं लय् लय् ताःम्ह, काषायवस्त्रया भ्वाथलं हिना तःम्ह अले न्हाय्पनय् ताइबःसिमांया हः छुना मस्तं म्ये हाहां जुजुया चुकं वना च्वन ।

उदय जुजुं झ्याःखापा चायका दना स्वया च्वन । जुजुं बिचाः यात - ‘ध्व थुजागु निभाः फय्यागु भ्या भचा हे वास्ता मयासे लय् लयतातां म्ये हाला वना च्वंगु छु कारणं जुइ ?’ वयाके न्यना स्वयेगु इच्छा तया जुजुं वयात छम्ह मनू छवया सःतके छवत । वं वना धाःवन - “जुजुं छंत सःता च्वन ।”

“जुजु जिमि सु परे जू ? जिं जुजु म्हमस्यू ।”

वयात जबर्जस्ती ज्वना यंका न्हयोने थने यंकल । जुजुं वयाके खँ न्यनेत निपु गाथात धाल -

“अङ्गरजाता पथवी, कुक्कुळानुगता मही ।

अथ गायसि वत्तानि, न तं तपति आतपो ॥

“उद्धं तपति आदिच्चो, अधो तपति बालुका ।

अथ गायसि वत्तानि, न तं तपति आतपो’ति” ॥

“पृथ्वी ह्यंग्वा मि ग्वायेथे ववाना च्वन । बै ह्यंग्वा मि लाया तःथे छवया च्वन । छ म्ये हाला च्वन । छंत मिया रापं मपूला ?”

“च्वय् सूर्य राके जुया च्वन । व्वय् फि पुना च्वन । छं म्ये हाला च्वन । छंत निभालं मपूला ?”

वं जुजुयागु खँ न्यना स्वपुगु गाथा धाल -

“न मं तपति आतपो, आतपा तपयन्ति मं ।
अत्था हि विविधा राज, ते तपन्ति न आतपो’ति” ॥

“जित निभालं पुना च्वंगु म्दु । जित कामतयसं (वस्तुकामं व क्लेशकामं) पुका च्वंगु दु । हे राजन् ! जिके यक्व काम दु । इमिसं जित पुका च्वं च्वन । निभालं मपू ।”

जुजुं वयाके न्यन - “छंके छु काम दु ?” वं धाल - “देव ! जिं दक्षिण ध्वाखाय् च्वंम्ह गरीबम्ह मिसालिसे सहवास याना । वं जिके न्यन - ‘स्वामी ! उत्सव माने यायेनु, छंके छुं दुला ?’ जिं धया ‘जिगु धुकू उत्तर ध्वाखाया पःखाः कापी तया तयागु दु ।’ वं जित ‘भिपिं निम्हसिनं मोज यायेनु’ धया व कायेकेत छ्वया हल । वयागु खँ जिगु नुगलं पिहाँ मवं । जिं व लुमंका जि कामरूपी अगिनं छ्वय्का च्वनाम्ह खः । देव ! थ्व हे जिगु काम खः ।”

“थुजागु निभा, फय्यागु छुं हे वास्ता मयासे छं छाय् म्ये हाहां वना च्वनागु ?”

“महाराज ! जिगु व धुकूति च्वंगु ध्यबा हया वलिसे रमण याये धयागु कारणं चित्त प्रसन्न जुया म्ये हाला च्वनागु खः ।”

“हे मनु ! छु छं उत्तर ध्वाखाय् तया तयागु छगू लाख दां दुला ?”

“देव ! म्दु ।”

अले जुजुं न्यन- “अले छु न्येय्दः, पीद्वः, स्वीद्वः, नीद्वः, भिद्वः, न्याद्वः, द्विद्वः, न्यासः, प्यसः, स्वसः, निसः, सच्चि, न्येतका, पीतका, स्वीतका, नीतका, भितका, न्यातका, प्यतका, स्वतका, नितका, छतका, छमोह, छसुका, छगू मासा दुला ?”

“म्दु, महाराज !”

“बागू मासा दुला ?”

“दु, देव ! थुलि हे जिगु धन खः । व हया वनाप रमण याये । उकिं जि वना च्वनागु खः । थ्व हे प्रसन्नता, थ्व हे सौमनस्यतायागु कारणं जि थ्व निभा फसं छ्वय्का मच्चनागु खः ।”

जुजुं धाल - “हे मनु ! थुजागु निभालय् अन वने मते । जिं छंत बागू मासा बिये ।”

“देव ! छिगु खँ नं न्यने हानं व नं त्वःते मखु । जि वनेगु मत्वःतूसे व नं कया हये ।”

“हे मनु ! आसे, जिं छंत छगू मासा बिये ।” हानं निगू मासा थुकथं बढे यायां कोटी , सच्चिगू कोटी बिद्गु खँ धया मवनेत धाल नं वं थ्व हे लिसः बिल - “देव ! थ्व काये, हानं व नं काये ।” अनं लिपा वयात सेठयागु ‘पद’ यागु प्रलोभन बिल । युवराज याना बिद्गु खँ धाल । अन्तय् बच्चि राज्य बिद्गु खँ धाःबले तिति व रोके जुइत माने जुल । वं स्वीकार यात ।

जुजुं मन्त्रीपित आजा बिल - “हँ, जिमि पासायात सँ खाका, मोल्हुइका, छायापिया हति ।” अमात्यपिसं नं अथे हे यात । जुजुं राज्ययात बच्चि बच्चि याना वयात बच्चि राज्य बिल । धया तःगु दु, बागू मासाया प्रेमं वं बागू राज्य कया नं उत्तरपाखे व हे वन । वयागु नां अर्धमासा जुजु जुल ।

इपिं निम्हसिनं मिले जुया प्रसन्नतापूर्वक राज्य याना च्वंबले छन्हु इपिं उद्यानय् वन । अन क्रीडा यायेधुंका उदय जुजुं अर्धमासा जुजुया मुलय् छचौं दिका गोतुल । वं न्हयो वय्केवं वया मनुत क्रीडा यायेगु इच्छां उखे थुखे वन । अर्धमासा जुजुं बिचाः यात - ‘जि न्हयाबले बच्चि राज्यया मालिक जक छाया जुया

चवनेगु ? धवयात स्याना जि थः हे छाया (पूरां) जुजु मजुइगु ?' थथे बिचाः याना, वयात स्याये धका तलवार पिकाल । अले हानं बिचाः यात - 'थुम्ह जुजुं जि गरीबम्हसित थः ज्वलिंज्वःम्ह याना महान् ऐश्वर्य बिल । थुजाम्ह ऐश्वर्य दातायात स्यायेगु जिगु इच्छा जुया वल । ध्व अनुचित खः ।' थथे बिचाः याना वं तलवार म्यानय् दुने स्वःथन ।

हानं निकोगु पटकय् नं वयागु मनय् अजागु हे संकल्प पिहाँ वल । उबले वं बिचाः यात - 'थुगु चित्त बार बार उत्पन्न जुया पापकर्म याकां त्वःती ।' वं तलवार बँय् तया बिल अले न्त्यो वय्का च्वंम्ह जुजुयात थना वयागु पाली भोपुया धाल - "देव ! जित क्षमा याना बिज्याहूँ ।"

"पासा ! छंगु व जिगु दथुइ छुं द्वेष मदु, मखुला ?"

"दु, महाराज ! जिं थथे याना ।"

"अथेसा, पासा ! क्षमा जुल । इच्छा दुसा राज्य या । जि युवराज जुया सेवाय् चवने ।"

"देव ! जित राज्य माःगु मदु । थुगु तृष्णां जित नरकय् कुर्का बिइ । छपिनिगु राज्य कया बिज्याहूँ । जिं प्रव्रज्या ग्रहण याये । जिं कामनायागु हा खंकेधुन । ध्व संकल्प विकल्प यायेवं वृद्धि जुइगु जुया च्वन । आः जिं संकल्प विकल्प दय्के मखुत ।" थुगु हे कथं उदान वाक्य धाधां वं थुगु प्यपुगु गाथा धाल -

**"अदसं काम ते मूलं, सङ्कप्पा काम जायसि ।
न तं सङ्कप्पयिस्सामि, एवं काम न हेहिंसी'ति" ॥**

"हे काम ! जिं छंगु मू हा खंकेधुन । छ संकल्प याना लुया वइम्ह खः । आः जिं छ संकल्प विकल्पयात थन हये फइ मखुत । थुकथं, हे काम ! जिं संकल्प मयात धाःसा छ उत्पन्न जुइ मखुत ।"

थथे धया हानं कामभोगय् लगे जुया च्वंपिं जनतायात धर्मोपदेश व्युब्युं न्यापुगु गाथा धाल -

**"अप्पापि कामा न अलं, बहूहिपि न तप्पति ।
अहहा बाललपना, परिवज्जेथ जग्गतो'ति" ॥**

"भतिचा कामभोगं नं मगाः । आपा दःसां सन्तोष मजू । आहा ! मूर्खतय्गु प्रलाप मात्र खः । थुमित जागृत जुया त्याग यायेमाः ।"

थुकथं वं जनतायात धर्मोपदेश बिया उदय जुजुयात राज्य लित बिया जनता ख्यय्क ख्वय्क त्वःता हिमालयय् वन । अन प्रव्रजित जुया ध्यान व अभिज्ञा प्राप्त यात । व प्रव्रजित जुया वनेवं उदय जुजुं प्रीति वाक्य व्यक्त यायेया नितिं खुपुगु गाथा धाल -

**"अप्पस्स कम्मस्स फलं ममेदं, उदयो अज्जागमा महत्तपत्तं ।
सुलद्धलाभो वत माणवस्स, यो पब्बजी कामरागं पहाया'ति" ॥**

"ध्व जिगु चिधंगु कर्मया फल खः, उदययात थुलि महान् ऐश्वर्य प्राप्त जुल । जिमि पासायात ध्व तःधंगु लाभ जुल, वं कामभोग त्याग याना प्रव्रजित जुल ।"

थुगु गाथाया भावार्थयागु खँय् सुयागु विचार लुया मवः । छन्हुया दिनय् वया महारानी गाथाया अर्थ न्यन । जुजुं मर्क । वया गंगामाल धयाम्ह छम्ह नौ दुगु खः । वं जुजुयात सँ खाइबले न्हापां खोचां खाइगु अले लिपा जक चिम्ताचां सँ पुइगु जुया च्वन । खोचां सँ खाइबले जुजुयात याउँसे च्वनिगु, परन्तु

सँ पुइबले सास्ति जुइगु जुया च्वन । जुजुं न्हापा वयात पुरस्कार बिये मास्ति वय्कीगु परन्तु लिपा छ्चों ध्यना बिये मास्ति वय्कीगु जुया च्वन ।

छन्हु जुजुं लानियात धाल - “भद्रे ! भीम्ह नौ मूर्खम्ह खः ।”

“देव ! छु याये माल ले ?”

“न्हापां सँ पुया लिपा खोचां खाये माःगु ।” वं नौयात सःतके छ्वया धाल - “तात ! आः गुखुन्हु जुजुया सँ खाये मालीगु खः उबले न्हापां सँ पुया लिपा खोचां खायेगु या । अले जुजुं ‘वर प्वं’ धाल धाःसा ‘देव ! जित मेगु वर माःगु मद्दु, छपिनिगु उदान वाक्ययागु भावार्थ कना बिज्याहूँ’ धका धा । अले जिं छंत यक्व धन बिये ।”

वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । सँ खाये न्ह्यो नौनं न्हापां चिम्ता ज्वन । जुजुं न्यन - “गंगामाल ! थ्व थुगु न्हूगु छु ज्या यायेत सना च्वनागु ?”

“देव ! नौतय्सं न्हूगु कथं नं ज्या याः ।”

वं न्हापां सँ पुया लिपा खोचां सँ खाना बिल । जुजुं धाल - “वर प्वं ।”

“देव ! मेगु छुं नं म्वाः । उदान वाक्यया भावार्थ कना बिज्याहूँ ।”

जुजुयात थः न्हापा गरीब जूबलेसियागु खँ कने मछालापुसे च्वं च्वंगु जुया च्वन । वं धाल - “तात ! थुगु वरं छंत छु फाइदा ? मेगु वर प्वं ।”

“देव ! जित थ्व हे बिया बिज्याहूँ ।”

जुजुं मखुगु खँ ल्हाये माली धका ग्याना ‘कासा का’ धका स्वीकार यात । अले कुम्मासपिण्ड जातक (जा. नं. ४१५) य् वःगु वर्णनकथं सकतां तयार याना व रत्नयागु सिंहासनय् च्वना उदान गाथायागु भावार्थ थुइका बिल - “गंगामाल ! जि न्हापाया जन्मय् थुगु हे नगर ...” वं थःगु न्हापायागु जन्मयागु दक्वं खँ छसिकथं न्यंकेधुंका धाल- “थुगु कारणं याना जिं गाथाया न्हापांगु बच्छि भाग जक कना च्वनागु खः । जिमि पासा प्रव्रजित जुल । जि प्रमादयागु बशय् लाना राज्य याना च्वनाम्ह जुल । थुगु कारणं लिपायागु बच्छि गाथा आः छंत कना च्वनागु खः ।

जुजुयागु खँ न्यना नौनं बिचाः यात - “आंशिक उपोसथ-व्रत पालन याःगुलिं जक हे जुजुयात थुलिमच्छि सम्पत्ति प्राप्त जुल । कुशलकर्म याये हे माः । जि प्रव्रजित जुया थःत थःम्हं स्थिर याये ।” वं थःथितिर्पित त्वःता, जुजुयाके प्रव्रजित जुइगु आज्ञा कया हिमालयय् वन ।

अन ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया अनित्य, दुःख व अनात्मया बिचाः याना विपश्यना भावना यात । अले प्रत्येकबुद्धत्व लाभ याना वसपोलं ऋद्धिबलं प्राप्त जूगु पात्रचीवर धारण याना बिज्यात । अले गन्धमादन पर्वतय् न्यादँ च्वनेधुंका वाराणसी जुजुयात नाप लायेत आकाशं वया उद्यानय् मङ्गलशिलाय् फेतुना बिज्यात । गथुं म्हसिइका जुजुयाथाय् वना बिनित्ति याःवन - “देव ! गंगामाल प्रत्येकबुद्ध जुया आकाशमार्गं बिज्याना उद्यानय् च्वना बिज्याना च्वंगु दु ।”

जुजुं थ्व खँ न्यना प्रत्येकबुद्धयात वन्दना यायेगु इच्छा तया काचा काचां वन । राजमाता नं जुजु नापं तुं वन । जुजुं वसपोलयात वन्दना याना छ्खेलिकक दना च्वन । राजपरिषद्पिसं नं वन्दना याना छ्खेलिकक दना च्वन । वसपोलं जुजुयागु नां कया कुशलवार्ता याना खँ ल्हाना बिज्यात - “गथे खः,

ब्रह्मदत्त ! प्रमादरहित जुया धर्मानुसार राज्य याना बिज्या मखुला ?” वसपोलयागु खँ न्यना राजमाताया तँ पिहाँ बल - “ध्व क्वह्यंगु जातय् जन्म जुया, फोहर सफा याइम्ह, नौचिया काय् नं थःगु हैसीयतयागु खँ म्हसिइकूसे जिमि पृथ्वीपति, क्षत्रियम्ह काय्यात ब्रह्मदत्त धका नां कया सःता च्वन ।” वं न्हेपुगु गाथा धाल -

“तपसा पजहन्ति पापकर्मं, तपसा न्हापितकुम्भकारभावं ।
तपसा अभिभुय्य गङ्गमाल, नामेनालपसज्ज ब्रह्मदत्ता’ति” ॥

“तपस्यां पापकर्म छुटे जूयें छु तपस्यां नौपहः व कुम्हाः पह नं छुटे जुया वं ला ? हे गंगामाल ! छं तपस्यां अभिभूत जुया थौं ब्रह्मदत्त धका नां कया सःता च्वन ।”

जुजुं मांम्हसित गना प्रत्येकबुद्धयागु गुणत प्रकाशित यायां च्यापुगु गाथा धाल -

“सन्दिष्टिकमेव अम्म पस्सथ, खन्तीसोरच्चस्स अयं विपाको ।
यो सब्बजनस्स वन्दितोहु, तं वन्दाम सराजिका समच्चा’ति” ॥

“क्षमा व शीलयागु थुगु हे जन्मय् (सान्द्रष्टिक) फलयात स्व । अमात्य व राज्यपरिषद्सहित भी सकसिनं वन्दनीयर्पित वन्दना याना च्वं च्वना ।”

जुजुं मांम्हसित गनेवं जनतां दना विरोध यात - “देव ! थुकथं नीच जातियाम्ह मनुखं छपित नां कया सःता च्वंगु बिल्कुल अनुचित खः ।” जुजुं जनतायात गना वसपोलयागु गुणानुवाद यायेत अन्तिम गाथा धाल -

“मा किञ्चि अवचुत्थ गङ्गमालं, मुनिनं मोनपथेसु मिक्खमानं ।
एसो हि अतरि अण्णवं, यं तरित्वा चरन्ति वीतसोका’ति” ॥

“मुनिपिनिगु मौनमार्गय् शिक्षित जुया बिज्याम्ह गंगामाल मुनियात छुं धाये मते । ध्वसपोल थुगु समुद्रयात पार याना शोकरहित जुया विचरण याना बिज्याम्ह खः ।”

थुलि धया जुजुं प्रत्येकबुद्धयात वन्दना याना विन्ति यात - “भन्ते ! छलपोलं जिमि मांयात क्षमा याना बिज्याहुँ ।”

“महाराज ! क्षमा जुल ।”

राज्यपरिषदं नं क्षमा फ्वन । जुजुं वसपोलयाके थःथाय् च्वना बिज्यायेत वचन फ्वन । प्रत्येकबुद्ध वचनवद्ध मजुसे राज्यपरिषदं स्वया च्वंक च्वंक आकाशय् च्वना जुजुयात उपदेश बिया गन्धमादन (पर्वत) य् बिज्यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “उपासकपिं ! थुकथं उपोसथ-व्रत पालन यायेमाः धका आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह प्रत्येकबुद्ध परिनिर्वाण जुया बिज्यात । अर्धमासा जुजु आनन्द खः । माता महामाया खः । महारानी राहुलमाता खः । उदय जुजु जुलसा जि हे खः ।

४२२. चेतिय जातक

“धम्मो हवे हतो हन्ति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्त पृथ्वीस दुहाँ वंगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उखुन्हया दिनय् भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्तं मखुगु खँ ल्हाना पृथ्वीस दुसुना नरकगामी जुल ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं देवदत्तं मखुगु खँ ल्हाना पृथ्वीस दुहाँ वंगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा प्रथम कल्पय् असङ्खेय आयुयाम्ह महासम्मत धयाम्ह जुजु छम्ह दु । वया काय्या नां खः रोज । रोजया काय् खः वररोज । वया नं काय् कल्याण खः । कल्याणया काय् वरकल्याण खः । वरकल्याणया काय् उपोसथ खः । उपोसथया काय् वरउपोसथ खः । वरउपोसथया काय् मान्धाता खः । मान्धाताया काय् वरमान्धाता खः । वया काय् खः चर । चरया काय् खः उपचर । अपचर नं वयागु हे नां खः ।

वं चेतिय राष्ट्रय् सौत्थिवती नगरय् राज्य याना च्वन । प्यंगुलिं ऋद्धि दुम्ह खः, च्वय् आकाशय् विचरण याना जुइम्ह । प्यंगू दिशाय् प्यम्ह देवतापिं ल्हातं तलवार ज्वना वयागु रक्षा याना च्वनी । वयागु शरीरं चन्दनयागु बास वः । म्हुतुं उत्पल पलेस्वां बास वः । कपिल धयाम्ह ब्राह्मण वया पुरोहित खः । कपिल ब्राह्मणया किजा कोरकलम्ब जुजुलिसे छगू हे आचार्य कुलय् ब्वंम्ह खः । अले व मचा बलेनिसें म्हिता वःम्ह पासा खः । जुजुं थः राजकुमार जुया च्वंबले हे वयात थः जुजु जुइबले पुरोहित याये धका धया तःगु खः ।

व जुजु जूबले बौयाम्ह पुरोहित कपिल ब्राह्मणयात वयागु पदं च्युत याये मफु । पुरोहित थःथाय् थःगु सेवाय् वइबले वया प्रति गौरव तथा क्यना जुल । ब्राह्मणं थ्व खंबले बिचाः यात - ‘राज्य समान आयु दुपिं नापं बांलाक चले जुइ । जि जुजुयाके वचन कया प्रव्रजित जूवने । थये मती तथा वं जुजुयात बिन्ति यात - “देव ! जि बुरा जुइधुंकल । छेय् काय् दु । वयात पुरोहित दय्का बिज्याहूँ । जि प्रव्रजित जूवने ।”

थुकथं जुजुयाके वचन कया, काय्यात पुरोहित पद बिइका, जुजुया उच्चानय् दुने वना ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया ध्यान अभिज्ञा प्राप्त याना काय्यागु आश्रय कया अन हे च्वं च्वन ।

“थ्वं थः प्रव्रजित जुया वंगु इलय् जित पुरोहित पद मबिइकू” धका मती तथा कोरकलम्बया मनय् थः दाजुया प्रति द्वेष पिकाल । छुन्हया दिनय् मन तय्क खँ ल्हाना च्वंगु इलय् जुजुं न्यन - “कोरकलम्ब ! छ पुरोहित पदय् मच्चनागु ला ?”

“देव ! मच्चना । जिमि दाइ दु ।”

“छु छं दाइ प्रव्रजित जुया वंगु मखुला ?”

“खः, प्रव्रजित जुया वन, पद थः काय्यात बिइका वन ।”

“अथेसा छं हे थुगु पद का ।”

“देव ! परम्पराकथं वया च्वंगु थासय् दाइयात चिइका जिं थ्व याये मफु ।”

“यदि अथे खःसा, जिं छंत थकालिम्ह याना छिमि दाइयात क्वकालिम्ह याना बिये ।”

“देव ! गुकथं ?”

“मखुगु खँ ल्हानां ।”

“देव ! जिमि दाइ छम्ह तःधंम्ह चटक क्यने सःम्ह जादूगर धका छपिसं मस्यूला ? वं मखुगु मखुगु याना छपितं ठगे याइ । मानों प्यम्हं देवपुत्रपिं अन्तर्धान जुया वंथे च्वंक वं अथे याना क्यना बिइ । म्हं व ल्वालं सुगन्ध वइ च्वंथासं दुर्गन्ध पिकया क्यना बिइ । छपितं आकाशं क्वकया बँय् थना तया बिइ । बँय् दुसुना वंथे जुइक नं क्यना बिइ । अले छपिं थःगु खँय् क्वातुक च्वने फइ मखु ।”

“छं थथे मती तये मते । जिं याना तुं त्वःते ।”

“देव ! अथेसा, गुबले याना बिज्यायेगु ?”

“थनिं न्हेन्हु त्वालं ।”

थ्व खँ नगर छगुलिं हल्ला जुल । जुजुं मखुगु खँ ल्हाना तःधिकम्हसित चिधिकम्ह याना चिधिकम्हसित पद बिइगु । थ्व मखुगु खँ ल्हायेगु धयागु गजागु खः ? वचुगु वा म्हासुगु रंग मध्ये छुं गुगुं छुता रंग ? जनताय् थ्व खँ बडो चर्चाया विषय जुया च्वन ।

उगु युग सत्य खँ ल्हायेगु युग खः । मखुगु खँ गजागु धयागु धका सुनां हे नं मस्यू । पुरोहितपुत्रं नं थ्व खँ न्यंबले थः बौयात धाःवन - “तात ! जुजुं मखुगु खँ ल्हाना छपितं चिधिकम्ह याना भीगु पुरोहित पद ककायात बिइन ।”

“तात ! जुजुं मखुगु खँ ल्हाःसां भीगु पद वयात बिये फइ मखु । वं गुखुन्हु मखुगु खँ ल्हाइगु ?”

“थनिं न्हेन्हु दुखुन्हुया दिनय् ।”

“अथेसा उबले जित धाः वा ।”

न्हेन्हु दुखुन्हुया दिनय् मखुगु खँ ल्हाइगु स्वयेया नितिं जुजुया लाय्कु चुकय् मनूतयगु भीड मुन । मनूत खः ग्वया तःथाय् थहाँ वना फेतुत । काय्म्हं बौम्हसित सूचं बिल ।

जुजु बांलाक समाये याना पिहाँ बल अले जनताया दथुइ लाय्कु चुकय् आकाशय् दना च्वन । तपस्वी आकाशमार्ग वया जुजुया न्थ्योने छचंगुया आसन लाया आकाशय् हे तुं मुलपतिं थ्याना फेतुना न्यन-
“महाराज ! छु छपिसं धात्थे मखुगु खँ ल्हाना चिधिकम्हसित तःधिकम्ह याना वयात पद बिइ धयागु ला ?”

“खः, आचार्य ! थथे जिं धयागु खः ।”

वं जुजुयात उपदेश ब्युव्युं धाल - “महाराज ! मखुगु खें ल्हायेगु धयागु गुण स्यनीगु तःधंगु हानिकारक खः, प्यंगू नरकय् यंका बिइ । मखुगु खें ल्हाइम्ह जुजुया धर्म नाश जुइ अले धर्मयागु नाश यायेवं थः स्वयं नष्ट जुया वनी ।” थुलि धाधां वं न्हापांगु गाथा धाल -

“धम्मो हवे हतो हन्ति, नाहतो हन्ति किञ्चनं ।
तस्मा हि धम्मं न हने, मा त्वं धम्मो हतो हनी’ति” ॥

“धर्म (थन धर्मया अर्थ थकालिपित हना बना तयेगु धर्म) नाश जुइवं (धर्म) नाश याइ । नाश मजुइवं छुं याइ मखु । उकिं धर्मयात नाश याना बिज्याये मते । गुकिं याना, नाश जूगु धर्म छपित नाश मयायेमा ।”

मेगु नं उपदेश ब्युव्युं वं धाल - “यदि, महाराज ! मखुगु खें ल्हाना बिज्यात धाःसां प्यंगुलि ऋद्धि अन्तर्धान जुया वनी ।” वं निपुगु गाथा धाल -

“अलिकं भासमानस्स, अपक्कमन्ति देवता ।
पूतिकञ्च मुखं वाति, सकट्टाना च धंसति ।
यो जानं पुच्छितो पञ्चं, अञ्जथा नं वियाकरे’ति” ॥

“गुम्हसिनं मखुगु खें ल्हाइ, गुम्हसिनं सिइक सिइकं न्यंगु न्ह्यसःयात मेकथं लिसः बिइ । वयात रक्षा याइपिं देवतापिं चिला वनिगु जुया च्वन । म्हुतुं दुर्गन्ध पिहाँ वइ । अले थःगु थासं च्युत जुया पृथ्वीस धसे जुया वनी ।”

ध्व खें न्यना जुजु भयभीत जुया कोरकलम्बया पाखे स्वत । वं धाल - “ग्याये म्वा । जिं छपित न्ह्यवः हे धया तयागु मखुला ?” जुजुं कपिलयागु खें न्यंबले थःगु खँयात लुमंका वं धा हे धाल - “भन्ते ! छपिं चिधिकम्ह खः कोरकलम्बक तःधिकम्ह खः ।” वं मखुगु खें ल्हायेसार्थं प्यंम्ह देवपुत्रपिं खड्गयात तुती वांछूवया अन्तर्धान जुया वन - “थुजाम्ह मखुगु खें ल्हाइम्हसियागु पाः च्वं च्वने मखु ।’ म्हुतुं स्यंगु तज्यागु खाख्येथें व म्हं फाना तःगु खिच्वथें नवल । आकाशं कुतुं वया बँय् लाःवन । प्यंगुलिं ऋद्धि तना वन । अनंलि महापुरोहितं “महाराज ! ग्याना बिज्याये मते । यदि सत्य खें ल्हात धाःसा हानं पूर्ववत् याना बिये” धाधां स्वपुगु गाथा धाल -

“सचे हि सच्चं भणसि, होहि राज यथा पुरे ।
मुसा चे भाससे राज, भूमियं तिड् चेतिया’ति” ॥

“हे राजन् ! यदि छपिसं सत्य खें ल्हाःसा न्हापा गथे खः अथे हे जुइ । यदि मखुगु खें ल्हात धाःसा, हे चेतिय ! छपिं जमीनय् दुसुना वनी ।”

पुरोहितं - “महाराज ! छपिसं न्हापांगु मखुगु खें ल्हायेवं हे प्यंगू ऋद्धि अन्तर्धान जुया वन । आः हानं उकियात न्हापाथें तुं याये ज्यून” धका धायेवं जुजुं धाल - “छं ठगे याये मास्ति वय्कल ।” निकोर्गु बार मखुगु खें ल्हायेवं ग्वालितक जमीनय् दुहाँ वन । ब्राह्मणं हानं नं “महाराज ! ध्यान बिया बिज्याहुँ” धाधां प्यपुगु गाथा धाल -

“अकाले वस्सती तस्स, काले तस्स न वस्सति ।
यो जानं पुच्छितो पञ्चं, अञ्जथा नं वियाकरे’ति” ॥

“गुम्हसिनं सिइक सिइकं चाय्क चाय्कं न्ह्यसः न्यनेवं मेमेगु लिसः बिइ, वयागु राज्य् इलय् वा वइ मखु, अकाल्य् वा वइ ।”

हानं “महाराज ! मखुगु खँ ल्हायेवं छपिं जमीनय् दुने ग्वालितक दुहाँ वनेधुंकल” धाधां न्यापुगु गाथा धाल -

“सचे हि सच्चं भणसि, होहि राज यथा पुरे ।
मुसा चे भाससे राज, भूमिं पविस चेतिया’ति” ॥

“हे राजन् ! यदि सत्य खँ ल्हाःसा न्हापा गथे खः अथे हे जुइ । यदि मखुगु खँ ल्हात धाःसा हे चेतिय ! छपिं जमीनय् दुहाँ बिज्याहूँ ।”

वं स्वकोगु बारय् नं “भन्ते ! छपिं चिधिकम्ह खः । कोरकलम्बक तःधिकम्ह खः” धका हे मखुगु खँ ल्हात । उकिं व पुलीतक जमीनय् दुने दुहाँ वन । पुरोहितं - “महाराज ! हानं नं ध्यान ब्यु । आः नं न्हापाथे याना विये ज्यूनि” धाधां निपु गाथात धाल -

“जिह्वा तस्स द्विधा होति, उरगस्सेव दिसम्पति ।
यो जानं पुच्छितो पज्जं, अज्जथा नं वियाकरे ॥

“सचे हि सच्चं भणसि, होहि राज यथा पुरे ।
मुसा चे भाससे राज, भिय्यो पविस चेतिया’ति” ॥

“गुम्हसिनं सिइक सिइकं चाय्क चाय्कं न्ह्यसः न्यनेवं मेमेगु लिसः बिइ, हे राजन् ! वयागु म्ये सर्पायागुथे निताजि जुइगु जुया च्वन ।”

“हे राजन् ! यदि सत्य खँ ल्हाःसा न्हापा गथे खः अथे हे जुइ । यदि मखुगु खँ ल्हात धाःसा हे चेतिय ! छपिं जमीनय् भन् हे दुसुना वनी ।”

जुजुं वयागु खँय् पत्याः मयासे प्यकोगु बारय् नं “भन्ते ! छपिं चिधिकम्ह हे खः । कोरकलम्बक तःधिकम्ह खः” धया मखुगु खँ ल्हात । थथे धायेवं खम्पातक जमीनय् दुने दुहाँ वन । ब्राह्मणं - “महाराज ! हानं नं ध्यान ब्यु” धाधां निपु गाथात धाल -

“जिह्वा तस्स न भवति, मच्छस्सेव दिसम्पति ।
यो जानं पुच्छितो पज्जं, अज्जथा नं वियाकरे ॥

“सचे हि सच्चं भणसि, होहि राज यथा पुरे ।
मुसा चे भाससे राज, भिय्यो पविस चेतिया’ति” ॥

“गुम्हसिनं सिइक सिइकं चाय्क चाय्कं न्ह्यसः न्यनेवं मेमेगु लिसः बिइ, हे राजन् ! वयागु म्हुतु न्यायाथे जुइ मखु ।”

“हे राजन् ! यदि सत्य खँ ल्हाःसा न्हापा गथे खः अथे हे जुइ । यदि मखुगु खँ ल्हात धाःसा हे चेतिय ! छपिं जमीनय् भन् हे दुसुना वनी ।”

जुजुं वयागु खँय् पत्याः मयासे न्याकोगु बारय् नं “भन्ते ! छपिं चिधिकम्ह हे खः । कोरकलम्बक तःधिकम्ह खः” धया मखुगु खँ ल्हात । थथे धायेवं त्यपुचातक जमीनय् दुने दुहाँ वन । ब्राह्मणं “महाराज ! हानं नं ध्यान ब्यु” धाधां निपु गाथात धाल -

“थियोव तस्स जायन्ति, न पुमा जायरे कुले ।
यो जानं पुच्छितो पज्झं, अज्जथा नं वियाकरे ॥

“सचे हि सच्चं भणसि, होहि राज यथा पुरे ।
मुसा चे भाससे राज, भिय्यो पविस चेतिया’ति” ॥

“गुम्हसिनं सिइक सिइकं चायक चायकं न्ह्यसः न्यनेवं मेमेगु लिसः बिइ, हे राजन् ! वयागु कुलय् मिसामस्त जक जन्म जुइ, मिजंमस्त जन्म जुइ मखु ।”

“हे राजन् ! यदि सत्य खँ ल्हाःसा न्हापा गथे खः अथे हे जुइ । यदि मखुगु खँ ल्हात धाःसा हे चेतिय ! छपिं जमीनय् भन् हे दुसुना वनी ।”

जुजुं वयागु खँय् विश्वास मयासे खुकोगु बारय् नं “भन्ते ! छपिं चिधिकम्ह हे खः । कोरकलम्बक तःधिकम्ह खः” धया मखुगु खँ ल्हात । थथे धायेवं छातीतक जमीनय् दुने दुहाँ वन । ब्राह्मणं – “महाराज ! हानं नं ध्यान व्यु” धाधां निपु गाथात धाल –

“पुत्ता तस्स न भवन्ति, पक्कमन्ति दिसोदिसं ।
यो जानं पुच्छितो पज्झं, अज्जथा नं वियाकरे ॥

“सचे हि सच्चं भणसि, होहि राज यथा पुरे ।
मुसा चे भाससे राज, भिय्यो पविस चेतिया’ति” ॥

“गुम्हसिनं सिइक सिइकं चायक चायकं न्ह्यसः न्यनेवं मेमेगु लिसः बिइ, हे राजन् ! वया कायपिं (वयागु छँय्) च्वनी मखु, इपिं उखें थुखें (दिशा विदिशाय्) वना च्वं वनी ।”

“हे राजन् ! यदि सत्य खँ ल्हाःसा न्हापा गथे खः अथे हे जुइ । यदि मखुगु खँ ल्हात धाःसा हे चेतिय ! छपिं जमीनय् भन् हे दुसुना वनी ।”

वं कूसंगतया कारणं वयागु खँय् विश्वास मयासे न्हेकोगु बारय् नं अथे हे धाल । पृथ्वी नं वया नितिं थाय् बिल । अवीची नरकया ज्वाला थहाँ वया वयात यंकल ।

थुपिं निपु अभिसम्बुद्ध गाथात खः –

“स राजा इसिना सत्तो, अन्तलिक्खचरो पुरे ।
पावेक्खि पथविं चेच्चो, हीनत्तो पत्त परिियायं ॥

“तस्मा हि छन्दागमनं, नप्पसंसन्ति पण्डिता ।
अदुइचित्तो भासेय्य, गिरं सच्चूपसंहित’न्ति” ॥

“उम्ह चेतिय जुजु न्हापा आकाशय् विचरण याना जुइम्ह खः । परन्तु ऋषियागु सरापयागु कारणं हीनगु अवस्थाय् व आयुक्षय जूम्ह जुया पृथ्वीस दुहाँ वन ।”

“उकिं पण्डितजनपिसं छन्दयागु बशय् वना छन्दागमन याइगुयात (गुबलें) प्रशंसा मयाः । मनुखं तें पिहाँ मवःगु मनं सत्यवचन खँ ल्हायेगु यायेमाः ।”

चेतिय जुजुं ऋषियात अपशब्द छचला मखुगु खँ ल्हाःगुलिं पृथ्वीस दुसुना वन धका जनता थारा न्हया ग्यात । जुजुया न्याम्ह कायपिं वया प्रार्थना याःवन – “जिमित शरण बिया बिज्याहूँ ।” ब्राह्मणं धाल – “तात ! छिमि बौनं धर्मयात नष्ट याना मखुगु खँ ल्हात । वं ऋषियात अपशब्द छचला मखुगु खँ ल्हाना

अवीची नरकय वन । धर्मयात नाश याइम्ह नाश हे जुइ । छिपिं थन च्वने मते ।” थुलि धया दकले जेठाम्हसित सःता धाल - “तात ! वा, पूर्वयागु धवाखां पिहाँ वना तप्यंक वनेवं छंत छम्ह न्हेथासय् प्रतिष्ठित जूम्ह म्ह छम्हं तुयुम्ह हस्तिरत्न किसि खने दइ । वयात चिं भाःपिया अन नगर बसे याना च्वं हूँ । उगु नगर हस्तिपुर धका नां जुइ । निम्हम्हसित सःता धाल - “तात ! दक्षिणयागु धवाखां पिहाँ वना तप्यंक वनेवं म्ह छम्हं तुयुम्ह अश्वरत्न सल खनी । वयात चिं भाःपिया अन हे नगर बसे याना च्वं हूँ । उगु नगरयागु नां अश्वपुर जुइ ।” स्वम्हम्हसित सःता धाल - “तात ! छ पश्चिमयागु धवाखां पिहाँ वना तप्यंक वनेवं केशरी सिंहयात खनी । वयात चिं भाःपिया अन हे नगर बसे याना च्वं हूँ । उगु नगरयागु नां सिंहपुर जुइ ।” प्यम्हम्हसित सःता धाल - “तात ! छ उत्तरयागु धवाखां पिहाँ वना तप्यंक वनेवं सर्वरत्नमय चक्रपञ्जर (घःचा) यात खनी । वयात चिं भाःपिया अन हे नगर बसे याना च्वं हूँ । उगु नगरयागु नां उत्तरपञ्चाल जुइ ।” न्याम्हम्हसित सःता धाल - “तात ! छ थन च्वने मते । थुगु नगरय् तःगोगु स्तूप दय्का थनं पिहाँ वना पश्चिम-उत्तर दिशाय् तप्यंक वनेवं निगः पर्वत थवंथवय् ल्वाना ‘दहर’ धयागु सः पिहाँ वःगु ताइ । उकियात चिं भाःपिया अन हे नगर बसे याना च्वं हूँ । उगु नगरयागु नां दहरपुर जुइ । उपिं न्याम्ह जुजुया काय्पिं थथःगु चिं कथं अन वना नगरत बसे याना च्वं वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं मखुगु खँ ल्हाना देवदत्त पृथ्वीसं दुसुना वंगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् चेतिय जुजु देवदत्त खः । कपिल ब्राह्मण जुलसा जि हे खः ।

Dh ४२३. इन्द्रिय जातक

“यो इन्द्रियानं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् न्हापायाम्ह कलायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्तीयाम्ह छम्ह कुलपुत्रं शास्तायाथाय् धर्मदेशना न्यंबले गृहस्थी च्वना सम्पूर्ण (केवल) शंख्थें परिशुद्धगु ब्रह्मचर्य पालन याना च्वनेगु अपु मजू धका मती तल । “जिं नैर्यानिक (कल्याणकारी) शासनय् प्रव्रजित जुया दुःखयागु अन्त याये ।” वं छेंयागु सम्पत्ति, कला काय्पितं लःल्हाना शास्तायाके प्रव्रज्या फ्वन । शास्तां नं वयात प्रव्रज्या बिइका बिज्यात । व थःम्ह आचार्य, उपाध्यायपिलिसे भिक्षा वनिबले नं न्हूम्ह भिक्षु जूगु कारणं, व भिक्षुपिं आपाः दुगु कारणं छेंय् अथवा आसन शालाय् आसन दइ मखुगु जुया च्वन । सङ्गय् न्हूम्ह जूगुलिं क्वपु अथवा सिपौ जक दइगु खः । भोजन तये हइबले नं च्चकियागु यागु, बासिगु जा, क्वपुं जा, क्वपुगु गंगु अथवा चुलि जाःगु अन्न तये हइगु । वयात नयेत मगाः । गुगु प्राप्त जुल व ज्वना न्हापायाम्ह कलायाथाय् वना नः वनीगु जुया च्वन ।

वं वयागु पात्र कया वन्दना याना पात्रय् च्वंगु जा लिकया बांलाक थुया तःगु यागु, जा, क्यें तरकारी ल्वसा घासा तया बिइ । स्थविर रसतृष्णाय् भुले जूगुलिं न्हापायाम्ह कलायात त्वःते मफुत । वया मिसां बिचाः यात- “थ्व आसक्त जूम्ह खः अथवा मखु धयागु खँ जिं जाँच याना स्वये माल ।” वं जनपदयाम्ह सुं छम्ह मनूयात तुयुगु ताकुचां मोल्हुइका छेंय् तया तल । अले वया मेपिं नं गगः मनूत सःता नके त्वंके याना तल । इपिं फेतुना नये त्वने याना च्वन । छेंया लुखा न्ह्योने छम्ह थुसायात घःचालय् चिना तया छगू गाडी नं दिके बिया तल । स्वयं थः छेंय् दुने च्वना मधि छुना च्वन । स्थविर वया छेंया लुखा न्ह्योने दना च्वन । वयात खना छम्ह बुराम्ह मनू वया धाःवल - “आर्ये ! लुखाय् छम्ह स्थविर दना च्वंगु दु ।”

वं धाल - “वन्दना याना क्षमा फ्वना छ्वया व्यु ।” “भन्ते ! क्षमा याना बिज्याहुँ ।” बारम्बार थये धाल नं व मवंगु खना धाल - “आर्ये ! स्थविर बिमज्याः ।” व वया पर्दा उला स्वबले वयात खन अले धाल- “अहो ! जिमि काय्या वौ का ।” वं पिहाँ वया, वन्दना यात अले पात्र कया यंका छेंय् दुत यंकल । भोजन याकेधुंका वन्दना याना वं धाल- “भन्ते ! छपिं प्रव्रजित जुया बिज्याये धुंकल । न्ह्याबलें जिपिं (छपिं मदय्क) छेंय् च्वं च्वना । परन्तु स्वामी मदय्क गृहस्थी जुया च्वने फइ मखु । जि मेथाय् छेंय् वने त्यना । तापाक जनपदय् वने त्यना । छपिं अप्रमादी जुया च्वना बिज्याहुँ । यदि जिगु छुं द्विबिद्वं दःसा क्षमा याना बिज्याहुँ ।” बुराम्ह (भिक्षु) या नुगः तज्याइथें च्वना वल । अले धाल - “जिं छंत त्वःते मफु । वने मते । जि गृहस्थी जुया बिये । फलानागु थासय् वसः बिइके हति । जिं पात्रचीवर लःल्हाना लिहाँ वये ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । स्थविर विहारय् वना आचार्य उपाध्यायपितं पात्रचीवर लःल्हा वंबले इमिसं न्यन - “थये छाय् याये त्यनागु ?” लिसः बिल “न्हापायाम्ह मिसायात त्वःते मफु । उकिं गृहस्थ जूवने त्यना ।”

इमिसं वयात मं मदय्क मं मदय्क शास्तायाथाय् व्वना यंकल । शास्तां न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुम्ह मं मदुम्ह भिक्षुयात छाय् व्वना हयागु ?”

“भन्ते ! थुम्ह भिक्षु उद्विग्न जुया गृहस्थ जुइ मास्ते वय्का च्वंगुलिं ।”

शास्तां न्यना बिज्यात - “छु छं धात्थें उद्विग्न जुयागु खः ला ?”

“धात्थें खः, भन्ते !”

“छंत सुनां उद्विग्न यात ?”

“न्हापायाम्ह मिसां ।”

“भिक्षु ! उम्ह मिसां छंत अनर्थ याःगु दु । न्हापायागु जन्मय् ध्वयागु हे कारणं छ ध्यान भ्रष्ट जुया तःसकं दुःख सिल । हानं जिगु ग्वहालिं उगु दुःख कष्ट मदय्का हानं ध्यान लाभ याना काःगु जुल ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया पुरोहितया ब्राह्मणीया कोखय् च्वंवल । जन्म जूगु दिंखुन्हु नगर छगुलिं च्वंगु सकतां शस्त्र प्वाल प्वालां थिना वल । उकिं हे, वयागु नां ज्योतिपालकुमार तल । तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् सकतां शिल्प सय्के सिइके याना (लिहाँ वया) जुजुया न्ह्योने विद्या प्रदर्शन याना क्यन अले ऐश्वर्य त्वःता, सुयातं छुं मधासे, न्ह्योनेया ध्वाखां पिहाँ वन । अले व अरण्य (जंगल) य् वना शक्रं दय्का ब्यूगु कविट्ट आश्रमय् ऋषि प्रव्रज्या कया ध्यान व अभिज्ञा

प्राप्त यात । व अन च्वं च्वंबले वयाथाय् अनेक सलंसः ऋषिपिं मुंवया भुंवल । सङ्ग तःधं जुल । न्हेम्ह जेष्ठपिं शिष्यपिं दत । उपिंमध्ये सालिस्सर धयाम्ह ऋषि कविट्टकाश्रमं वया सुरट्ट (सौराष्ट्र) जनपदय् सातोदिका नदिया सिथय् अनेक सहस्र ऋषिपिं व्वना च्वं वन । मेण्डिस्सर धयाम्ह ऋषि पजक जुजुयागु देशय् लम्बचूलक निगमयागु आधार (लिधंसा) कया अनेक सहस्र ऋषिपिं व्वना च्वं वन । कालदेवल धयाम्ह ऋषि अवन्ति-दक्षिणापथय् छगू धन शैलयागु आश्रय कया अनेक सहस्र ऋषिपिं व्वना च्वं वन । किसवच्छ धयाम्ह ऋषि याकचा हे दण्डिक जुजुयागु कुम्भवती नगरयागु आधार कया उद्यानय् वना च्वं वन । खः, अनुसिस्स धयाम्ह छम्ह जक बोधिसत्त्वया सेवक वया नापं तुं च्वं च्वन । कालदेवलयाम्ह किजा नारद धयाम्ह ऋषि मध्य देशय् अरञ्जर गिरिस, पर्वत जालय् छगू गुफाय् याकचा च्वं च्वन । अरञ्जर गिरिं भतिचा उखे मनूतय्गु छगू तःधंगु बस्ती दुगु जुया च्वन । अन दथुइ छगू तःधंगु नदी दुगु जुया च्वन । उगु नदी छिना वनिपिं यक्व मनूत दुगु जुया च्वन । उत्तररूप दुपिं वैश्यात नं उकिया सिथय् च्वना मनूतय् आकर्षित याना च्वन । नारद तपस्वी उपिंमध्ये छम्ह खना आसक्त जुया, ध्यान रहित जुया नसा मनसे च्वना, गंसि जुया छवाःतक रागयागु बशय् लाना च्वन । वया दाजु कालदेवलं ध्यान तथा स्वबले वं थ्व खँ सिइकल । व आकाशमार्ग वना उगु गुफाय् दुहाँ वन । नारदं वयात खना न्यन- “छपिं छाया बिज्यानागु ?”

“छं म्हमफु । उकिं छंत स्वयेत जि वयागु ।”

“छपिंसं मखुगु खँ ल्हाना बिज्यात ।” धया वयात मखुगु खँ ल्हात धका पाःयात । वं “छंत त्वःते मखु” धया सालिस्सर, मेण्डिस्सर व पब्बतिस्सरपित सःतल । वं उपिं स्वम्हसित नं मखुगु खँ ल्हात धका पाःयात । कालदेवल ऋषि आकाशमार्ग वना सरभङ्ग शास्तायात व्वना हल । व वया स्ववंबले व इन्द्रिययागु बशय् वना च्वंगु खँ सिइकल । न्यन - “नारद ! छु इन्द्रियतय्गु बशय् वनागु ला ?” वं वयागु खँ न्यना दना वया वन्दना यात अले धाल - “खः, आचार्य !”

“नारद ! इन्द्रिययागु बशय् लायेवं थुगु जन्मय् गंसि जुया दुःख सिइ माली अले सिना वनालि (मेगु जन्मय्) नरकय् उत्पन्न जूवने माली ।” वं न्हापांगु गाथा धाल -

“यो इन्द्रियानं कामेन, वसं नारद गच्छति ।
सो परिच्चज्जुभो लोके, जीवन्तोव विसुस्सती’ति” ॥

“हे नारद ! गुम्ह कामनायागु कारणं इन्द्रियतय्गु बशय् वनिम्ह जुइ, उम्ह निगू लोकयात त्वःता (नरकय् जन्म जूवनिम्ह जुइ) अले म्वाम्बाकं हे तःधंगु दुःख सिया च्वने माःम्ह जुइ ।”

वयागु खँ न्यना नारदं न्यन - “आचार्य ! कामभोग सुख खः । थुकथंया सुखयात दुःख धका छाया धयागु ?”

“अथेसा न्यं” धया सरभङ्ग निपुगु गाथा धाल -

“सुखस्सानन्तरं दुक्खं, दुक्खस्सानन्तरं सुखं ।
सोसि पत्तो सुखा दुक्खं, पाटिकङ्क वरं सुख’न्ति” ॥

“(काम) सुखया अन्तरय् दुःख जुइगु खः । (संमम) दुःखया अन्तरय् सुख जुइगु खः । नारद नं (ध्यान) सुख त्वःता दुःख जुइका च्वं च्वन । आः हानं (ध्यान) सुखयागु आकांक्षा यायेमाः ।”

नारदं धाल - “आचार्य ! थ्व दुसह दुःख खः । थुकियात सह याये मफु ।” बोधिसत्त्वं “नारद ! दुःख दया वयेवं सह याये हे माः” धाधां स्वपुगु गाथा धाल -

“किच्छकाले किच्छसहो, यो किच्छं नातिवत्तति ।
स किच्छन्तं सुखं धीरो, योगं समधिगच्छती’ति” ॥

“दुःख जुइबले दुःख्यात सह याना गुम्ह ब्यक्ति उकिया अधिनय् वनी मखु । उम्ह धीरपुरुषं दुःख्या अन्तय् सुखपूर्णगु योगयात बांलाक प्राप्त याना काइ ।”

वं धाल - “आचार्य ! काम (भोग) सुख, उत्तम सुख खः । उकियात त्वःते फइ मखु ।”
बोधिसत्त्वं “धर्मयात गुबलें हानि याये मज्यू” धया प्यपुगु गाथा धाल -

“न हेव कामान कामा, नानत्था नात्थकारणा ।
न कतञ्च निरङ्कत्वा, धम्मा चवितुमरहसी’ति” ॥

“कामभोगतय्गु कामनाया नितिं, अनर्थया नितिं, अर्थया नितिं, याना तःगु धर्म (=उत्पन्न जुइ धुंकूगु ध्यानं) च्युत जुइगु उचित मजू ।”

थुकथं सरभङ्गं प्यपु गाथाद्वारा उपदेश बिइ धुंकेवं कालदेवलं थःम्ह किजायात उपदेश ब्युब्युं न्यापुगु गाथा धाल -

“दक्खं गहपती साधु, संविभज्जञ्च भोजनं ।
अहासो अत्थलाभेसु, अत्थब्यापत्ति अब्बथो’ति” ॥

“गृहस्थपिनि नितिं सम्पत्ति दय्केत दक्षता दइगु भिं जू । भोजन इना बिइगुलि (जुइगु चैतसिक) दक्षता दइगु जू । अर्थ लाभ जुइबले नम्म जुइगु भिं जू । अले अर्थयागु हानि जूसां नं शान्त जुइ फुगु भिं जू ।”

देवलपाखें नारदयात उदपेश ब्युगु खं सिइका शास्तां अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका खुपुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“एत्तावतेतं पण्डिच्चं, अपि सो देविलो ब्रवि ।
न यितो किञ्चि पापियो, यो इन्द्रियानं वसं वजे’ति” ॥

“असित देवलं वयात थुलि हे पाण्डित्यताया खें धाल - इन्द्रिययागु बशय् वनेगुथें तःधंगु मभिं मेगु छुं नं मदु ।”

अनलिं सरभङ्गं नारदयात सम्बोधन यायां “नारद ! थ्व खें न्यं । गुम्हसिनं न्हापां हे थःगु कर्तव्य पालन याइ मखु, वं अरण्यय् दुहाँ वंम्ह माणवकथें नुगः मछिंका ख्वया छाती दाया जुइ माली” धया पूर्वजन्मया खें कन -

निगूगु अतीत कथा

न्हापायागु इलय् छगू काशी निगमय् ब्राह्मण युवक छम्ह दु । बांलाम्ह, बल दुम्ह, किसिथें बःलाम्ह । वं मती तल - ‘बुज्या आदि याना मांबौर्षित पालन पोषण याना जित छु फाइदा ? काय् कलापिलिसे जित छु मतलब ! छुं प्रकारयागु पुण्यकर्म मयासे, अरण्यय् वना मृगत स्याना थःत थःम्ह लहिना च्वं च्वने ।’ वं न्याथी ल्वाभः ज्याभः ज्वना हिमालयय् वना अनेक मृगतय्त स्याना, नया, हिमालयया दुने विधवा धयागु

नदीया सिथय् पर्वतं चाःह्युगु तःधंगु पर्वत जालय् वना च्वं वन । अन मृगतयूत स्याना ह्यंग्वाया मिइ छुया नया च्वं च्वन । वं मती तल - “जि न्ह्याबलें बःलाना च्वनी मखु । बःमलायेवं जंगलय् चाःहिला जुये फइ मखु । आः हे थीथी वर्णयापिं मृगतयूत पर्वतयागु जालय् दु छूवया लुखा बन्द याना कुना, जंगलय् चाचाःहिला जुइ म्वाक यथाःरुचि मृगतयूत स्याना स्याना नये ।” वं अथे हे यात । समय बिते जुया वंबले वयागु कर्म फुत, कर्म थ्व हे जन्मय् थःगु फल क्यन - वयागु ल्हाः तुति मंत । उखे थुखे मूपुले मफुत । छुं नयेगु त्वनेगु खने मंत । म्ह गंसि जुया वन । मनुष्य प्रेत जुल । गथे गर्मी यामय् बँ तज्याना भी भी बाइगु खः अथे हे वयागु शरीर तज्याना भी भी जुल । थुकथं कुरुप व बिरूप जुया आपालं आपाः दुःख सिया च्वन ।

थुजागु ई जुया च्वंबले सिवि राष्ट्रयाम्ह सिवि जुजुया अन जंगलय् वना ह्यंग्वा मिइ छुया तःगु ला नयेगु इच्छा जुल । वं अमात्यपित राज्य लःल्लाना न्याथी प्रकारयागु लवकवः ज्याभः ज्वना जंगलय् वन । अन मृगतयूत स्यास्यां छसिंकथं उगु प्रदेशय् थ्यंकः वन । अन उम्ह मनुयात खना ग्याना नं थःत थःम्हं सम्हाले याना वं न्यन - “भो मनु ! छ सु खः ?”

“स्वामी ! जि मनुष्य प्रेत खः ।” थःम्हं यानागु कर्मयात भोग याना च्वनाम्ह खः । परन्तु छ सु खः ?”

“जि सिवि जुजु खः ।”

“थन छु यायेत बिज्यानागु ?”

“मृगतयूगु ला नयेत ।”

“महाराज ! जि नं थ्व हे उद्देश्यं थन वया मनुष्य प्रेत जुयाम्ह खः ।” वं थःगु सकतां खँ विस्तारं कन । अले थःगु दुःख जूगु अवस्थायात वर्णन यायां ल्यं दुगु गाथात धाल -

“अमित्तानं व हत्थं, सिवि पप्पोति मामिव ।

कम्मं विज्जञ्च दक्खेय्यं, विवाहं सीलमह्वं ।

एते च यसे हापेत्वा, निब्बत्तो सेहि कम्मेहि ॥

“सोहं सहस्सजीनोव, अबन्धु अपरायणो ।

अरियधम्मा अपक्कन्तो, यथा पेतो तथेवहं ॥

“सुखकामे दुक्खापेत्वा, आपन्नोस्मि पदं इमं ।

सो सुखं नाधिगच्छामि, टितो भाणुमतामिवा’ति ॥”

“हे सिविराज ! जि शत्रुयागु ल्हातय् लाःम्हथें जुया च्वं च्वना । जिं बूज्या, विद्या, दक्षता, विवाह, शील व मृदुभाव (सकतां) त्वःता थःगु दुष्कर्मया कारणं थुगु अवस्था जुइका च्वं च्वना ।”

“व जि द्वःच्छिदां बूम्हथें, थःथिति सुं मदुम्ह जुया, शरण मदुम्ह जुया, आर्यधर्मं तापाम्ह जूगुया कारणं प्रेतथें जाम्ह जुइ माल ।”

“सुखयागु कामना याना च्वं पिं प्राणीपित दुःख बियागु कारणं जि थुगु अवस्थाय् ध्यना च्वन । जिं मिइ क्वबाना पुका च्वने माःम्ह मनुखंथें सुखयागु अनुभव याये मखं ।”

थुलि धया “महाराज ! जिं थःत सुखयागु कामना याना मेपित दुःख बिया । उकिं थ्व हे जन्मय् मनुष्य प्रेत जुल । छपिंसं पाप याये मते । थःगु नगरय् लिहाँ वना दानादि पुण्यकर्म या” धका धाल । जुजुं अथे हे याना स्वर्गगामी जुल ।

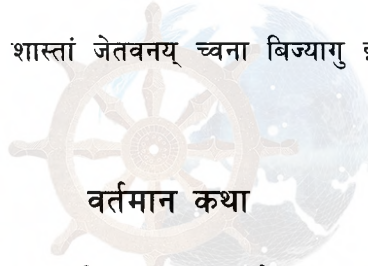
सरभङ्ग शास्तां थुगु खँ कना तपस्वीयात सचेत यात । वं वयागु खँ न्यना प्रभावित जुया वयात वन्दना याना, क्षमा पवना, कसिनाभ्यास याना, नष्ट जुइ धुंकूगु ध्यान हानं प्राप्त यात । सरभङ्ग वयात अन च्वंके मबिल । वयात थःगु हे आश्रमय् व्वना यंकल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्याम्ह नारद उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु खः । सालिस्सर सारिपुत्र खः । मेण्डिस्सर काश्यप खः । पब्बत अनुरुद्ध खः । कालदेवल कात्यायन खः । अनुसिस्स आनन्द खः । किसवच्छ मौद्गल्यायन खः । सरभङ्ग जुलसा जि हे खः ।

- * -

४२४. आदित्त जातक

“आदित्तस्मिं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् असदृश दानयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

असदृश दान (दीघनिकायया) महागोविन्द-सुत्तयागु अर्थकथास वर्णन जूकथं विस्तारपूर्वक कनेमाः । उगु (दान) ब्यूगुया सरखुन्हु धर्मसभाय् चर्चा जुल - “आयुष्मान्पिं ! कोशल जुजुं विचार याना क्षेत्र खंका हे बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात महानाद विल ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ ।” “भिक्षुपिं ! यदि जुजुं बिचाः याना सर्वश्रेष्ठ पुण्यक्षेत्रय् दान प्रतिष्ठा यात धयागु खँय् छुं आश्चर्य चाये माःगु मदु । पुलापिं पण्डितपिसं नं बिचाः याना हे दान याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा सोवीर राष्ट्रया रोरुव नगरय् भरत महाराजं भिगू राजधर्मया विरुद्ध मवंसे, प्यथी संग्रह वस्तुद्वारा मनूतय्त संग्रह यायां, मनूतय् नितिं मांबौ तुल्य जुया दरिद्र, दुःखी तथा याचकपिंत महादान बिइगु याना च्वन । वया समुद्रविजया धयाम्ह महारानी छम्ह दु, पण्डितम्ह व ज्ञां दुम्ह । छन्हुया दिनय् दानशाला स्वस्वं वं बिचाः यात - ‘जिगु दान दुःशीलपिसं (यंका) नया च्वन । थुकिं याना जिगु मन प्रसन्न मजू । जिं शीलवान्, दक्षिणा बिये बहःपिमध्ये अग्रपिं प्रत्येकबुद्धपिंत दान बिये मास्ति वः । वसपोलपिं हिमाल प्रदेशय् च्वना बिज्याना च्वंगु दु । वसपोलपिंत सुनां निमन्त्रणा बिया वये फइ ? सुयात छ्ववयेगु ?’ वं लानियात थ्व खँ कन । वं धाल - “महाराज ! चिन्ता कया बिज्याये म्वाः । भीसं थःगु दानबलं, शीलबलं,

सत्यबलं स्वां ह्वला प्रत्येकबुद्धपितं निमन्त्रणा याना छूवये अले वसपोलपिं बिज्यायेवं सकतां परिष्कार तया दान बिये ।” जुजुं “ज्यू” धया घोषणा याकल- “सकल नगरवासीपिसं शील ग्रहण याये माल । थःथितिपिसहित स्वयं थःपिसं उपोसथ-अङ्गयात ग्रहण याना दान व्यु ।” जुजुं चमेली स्वां (सुमन पुष्प) जायका हःगु लुंयागु बत्ता ज्वंका, दरबारं कुहाँ वया लाय्कु चुकय् वल । अन बैय् न्यागू अङ्ग चुया पूर्वदिशापाखे वन्दना याना - “प्राचीन दिशायापिं अर्हतपितं वन्दना याना च्वना, यदि जिमिके छुं गुण दःसा कृपया जिमिगु भिक्षा ग्रहण याना बिज्याहु” धाधां स्वां न्हेपासः ह्वला छूवत । प्राचीन दिशाया प्रत्येकबुद्धपिं बिमज्यागु कारणं कन्हेखुन्हु सुं बिमज्याः । कन्हेखुन्हुया दिनय् दक्षिणदिशायात नमस्कार यात । अनं नं सुं बिमज्याः । स्वन्हुखुन्हुया दिनय् पश्चिमदिशायात नमस्कार यात । अनं नं सुं बिमज्याः । प्यन्हुया दिखुन्हु उत्तरदिशायात नमस्कार यात । अले थथे नं धाल- “उत्तर हिमालय प्रदेशय् च्वना बिज्याकपिं प्रत्येकबुद्धपिसं जिमिगु भिक्षा ग्रहण याना बिज्याहु ।” जुजुं उखेपाखे न्हेपासः स्वां ह्वला छूवत । उगु स्वां वना नन्दमूलक पर्वतय् बिज्याना च्वपिं प्रत्येकबुद्धपिंथाय् कुतुं वना लाःवन । वसपोलपिसं ध्यान तया स्वबले जुजुं वसपोलपितं निमन्त्रणा याना हःगु खँ सिइका बिज्यात । सरखुन्हु न्हेम्ह प्रत्येकबुद्धपितं सःतका धया बिज्यात - “पासापिं ! जुजुं भीत निमन्त्रणा बिया हःगु दु । वयात संग्रह या ।” प्रत्येकबुद्धपिं आकाशं बिज्याना लाय्कु ध्वाखाय् थ्यंकः बिज्यात ।

जुजुं वसपोलपितं खना लय्ताल । वं वसपोलपितं वन्दना याना लाय्कु छेंया तलय् व्वना यंकल । अन आपालं सत्कार याना दान बिल । भोजन धुंका कन्हेया दिया नितिं हानं कन्हेया नितिं यायां न्यान्हुतकया नितिं निमन्त्रित याना खुन्हुतक भोजन याकेधुंका, न्हेन्हु दुखुन्हु सकतां परिष्कार दुगु दान तयार याना, लुं भुना तःगु खाता, लासा लाय्का, त्रिचीवरादि सकतां श्रमण परिष्कार न्हेम्ह प्रत्येकबुद्धपिंथाय् तया बिल । हानं भोजन धुंका जुजु व लानि निम्हसिनं नमस्कार यायां दना प्रार्थना यात - “थुपिं परिष्कार छलपोलपितं दान बिया च्वना ।” सङ्गस्थविरं उकियात दानानुमोदन यायां निपु गाथात न्वं वाना बिज्यात -

“आदित्तिस्मि अगारस्मि, यं नीहरति भाजनं ।

तं तस्स होति अत्थाय, नो च यं तत्थ ड्हति ॥

“एवमादीपितो लोको, जराय मरणेन च ।

नीहरेथेव दानेन, दित्रं होति सुनीहत’न्ति” ॥

“मिं नया च्वंगु छेंनं मनुखं गुगु थलबल पिकया काइगु खः, व हे थलबल वया नितिं लिपा ज्या वइ । उगु छेंय् मिं नःगु थलबल ज्या वइ मखु ।”

“थुकथं हे ध्व संसार जरा व मरणं छूवया च्वंगु दु । अनं दान बिया पिका । गुगु व्यूगु खः, लिपा व हे सुरक्षित जुइगु जुया च्वन ।”

थुकथं सङ्गस्थविरं दानानुमोदन याना जुजुयात उपदेश बिया बिज्यात - “महाराज ! अप्रमादी जुया बिज्याहु ।” हानं आक्सय् थहाँ वना दरबारया पोलया धुलिं ह्वः खना पिहाँ बिज्याना नन्दमूलक पर्वतय् कुहाँ बिज्यात । सङ्गस्थविरयात बिया हःगु परिष्कारत नं वसपोलपिसें तुं ल्यूल्यू व्वया वया पर्वतय् हे कुहाँ वल । जुजु व लानिया म्ह छुम्हं प्रीतिं जाया वल । वसपोल बिज्याये धुंसेलि त्यं दुपिं प्रत्येकबुद्धपिसं नं छपु-छपु गाथाद्वारा अनुमोदन यायां परिष्कारत सहित अन हे थ्यंकः बिज्यात ।

“यो धम्मलद्धस्स ददाति दानं, उड्डानवीरियाधिगतस्स जन्तु ।

अतिक्कम्म सो वेतरणिं यमस्स, दिब्बानि ठानानि उपेति मच्चो ॥

“दानञ्च युद्धञ्च समानमाहु, अप्पापि सन्ता बहुके जिनन्ति ।

अप्पमिं चे सहहानो ददाति, तेनेव सो होति सुखी परत्थ ॥

“विचेय्य दानं सुगतप्पसत्थं, ये दक्खिणेय्या इध जीवलोके ।
एतेसु दिन्नानि महप्फलानि, बीजानि वुत्तानि यथा सुखेत्ते ॥

“यो पाणभूतानि अहेठयं चरं, परूपवादा न करोति पापं ।
भीरुं पसंसन्ति न तत्थ सूरं, भया हि सन्तो न करोन्ति पापं ॥

“हीनेन ब्रह्मचरियेन, खत्तिये उपपज्जति ।
मज्झिमेन च देवत्तं, उत्तमेन विसुज्जति ॥

“अद्दा हि दानं बहुधा पसत्थं, दाना च खो धम्मपदंव सेय्यो ।
पुब्बेव हि पुब्बतरेव सन्तो, निब्बानमेवज्जगमुं सपञ्जा’ति ॥”

“गुम्ह प्राणीं धर्म लाभ याम्हसित व उत्थान वीर्यं दुम्हसित दान बिइ, उम्ह यमयागु वैतरणी (नदी) धयागु च्यागु महानरक, भिंखुगु उस्सद नरकयात पार याना दिव्यस्थलय् थ्यंकः वनी ।”

“दान (भतिचा जक दान चेतना दत धाःसां यक्व मात्सर्य आदि क्लेशतयूत् त्याके फइ) व युद्ध (कम जक सेना दःसा दक्षिणं सेनापति दत धाःसा युद्ध त्याइ) उत्थे च्वं धया तल । भतिचां नं आपाःयात त्याका बिइ । श्रद्धावानं भतिचा जक जूसां दान बिल धाःसा उकिं हे परलोकय् सुखी जुइ ।”

“बिचाः याना व्यूगु दानयात सुगतं प्रशंसा याना बिज्याः । थुगु जीवलोकय् गुपिं दान बिये बहःपिं दक्षिणेय्यपिं दु, वसपोलपिं बिइगु दान तःधं जू, गथे भिंगु बुई पुसा पिइथे ।”

“गुम्हसिनं सुं प्राणीपिं दुःख कष्ट मब्युसे विचरण याना जुइ, परनिन्दायागु भयं पाप याइ मखु । थुजाम्ह पापभीरु प्रशंसित जुइ । पाप यायेगुलि शूरवीरपिनिगु (प्रशंसा) मखु । सन्तजनं भययागु कारणं पापकर्म याइ मखु ।”

“हीनगु ब्रह्मचर्यद्वारा क्षत्रिय (जुजु) उत्पन्न जुइ । मध्यमगु द्वारा देवत्वय् थ्यंकः वनी । अले उत्तमगु द्वारा शुद्ध जुइ ।”

“धात्थे नं दानयात आपालं प्रशंसा याः । परन्तु दानया सिबे नं धर्माचरण हे श्रेष्ठ जू । न्हापाया इलय् शान्त प्रज्ञावान्पिं पुलांपिं मनूतय्सं निर्वाण हे प्राप्त याना काःगु दु ।”

थुकथं न्हेम्हम्ह प्रत्येकबुद्धं दान अनुमोदनद्वारा जुजुया अमृत महानिर्वाणयागु महिमा कना, अप्रमादं च्वनेगु उपदेश बिया, उपरोक्त प्रकारं थःगु निवासस्थानय् लिहाँ बिज्यात । जुजु नं लानिलिसें तुं जीवन पर्यन्त दान व्युब्युं स्वर्गगामी जुल ।

शास्तां “थुकथं न्हापाया इलय् नं पण्डितपिसं विचारपूर्वक दान व्यूगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलययापिं प्रत्येकबुद्धपिं परिनिर्वाण जुया बिज्याये धुंकल । समुद्रविजया (धयाम्ह) राहुलमाता खः । भरत जुजु जुलसा जि हे खः ।

४२५. अट्टान जातक

“गङ्गा कुमुदिनी...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उट्टिग्न चित्त जूम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह भिक्षुयात शास्तां न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छु धात्थे उट्टिग्न चित्त जूम्ह खः ला ?

“भन्ते ! धात्थे खः ।”

“छु कारण ?”

“कामुकतायागु कारण ।”

“भिक्षु ! मिसापिं अकृतज्ञपिं खः, मित्रद्रोहीपिं, अविश्वसनीयपिं खः । न्हापाया इलय् पण्डितं न्हिं द्रःच्छि बिल नं सन्तुष्ट याये मफु । छन्हु द्रःच्छि विइ मफुबले वयात ककुतिना पितिना हल । मिसापिं थुकथं अकृतज्ञपिं खः । उकिया कारणं कामुकतायागु बशय् वने मते ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खं आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

Dhamma.Digital

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् वया काय् ब्रह्मदत्तकुमार व वाराणसी सेठया महाधनकुमार धयाम्ह काय् निम्हं मचांनिसे धुलय् मिहताः वःपिं तःसकं मिले जूपिं पासापिं खः । इपिं निम्हसिनं छगू हे आचार्य कुलय् विद्या सय्के सिइके याःपिं खः । कुमार थः बौ मदय्वं जुजु जुल । सेठया काय् नं वलिसे तुं च्वं च्वन । वाराणसीस वेश्या छम्ह दु, नगरयाम्ह शोभा, बांलाम्ह, सौभाग्यवतीम्ह । सेठपुत्र न्हिन्हं द्रःच्छि बिया न्ह्याबले वलिसे रमण याये माःम्ह । बौ मदयेधुंका सेठयागु पद विइधुंका नं वं वयात मत्वःतू । वयात हे द्रःच्छि दां बिया वलिसे रमण याना च्वन । छन्हु सन्ध्या इलय् जुजुयागु सेवाय् वना खँल्हाबल्हा याना च्वंबले निभा बिना वन, द्यो खिउंसे च्वन । व लायकुलिं पिहाँ वबले हे ‘आः छेय् वना च्वनेगु ई मखुत, तप्यंक वेश्यायागु छेय् वने माल’ धका मती तल । वं सेवकपित बिदा बिया छवत अले याकचा वयागु छेय् वन । वयात खनेसाथं वेश्यां धाल - “आर्यपुत्र ! द्रःच्छि दां हयागु दुला ?”

“भद्रे ! थौं तःसकं लिबात । उकिं छेय् मवंसे मनुतय्त लिछ्ववया याकचा सरासर छंथाय् तप्यंक वयागु खः । कन्हे छंत निद्रः बिये ।”

वं मती तल - ‘यदि थौं जिं वयात मौका बिल धाःसा थ्वं कन्हे नं अथे हे याना खाली ल्हातं वइ । थुकथं जिगु धनयागु हानि जुइ । जिं आः ध्वयात मौका बिये मखु ।’ वं धाल - “स्वामी ! जिपिं वेश्यात खः । जिमिगु नितिं द्रःच्छि दां धयागु छुं मिहतेथे जाःगु मखु । भासं, द्रःच्छि ज्वना भासं ।”

वं बारम्बार धाल - “भद्रे ! कन्हे (थौयागु नापं) निदुगं ज्वना वये ।” वेश्यां नोकरनीतयूत ज्या ब्वल - “थ्वयात थन थनां जित स्वके बिये मते । ककुतिना, पितिना छूवया खापा तिना ब्यु ।” इमिसं अथे हे यात । सेठपुत्रं मती तल - ‘जिं थ्वलिसे जुया चैयूगू करोड धन खर्च यायेधुन । थ्वं जित छन्हू खाली ल्हातं वःगु खना ज्वना पितिना हल । अहो ! मिसात धयापिं पापीनी खनी । मछ्छाः मज्जुपिं खनी ! अकृतज्ञपिं खनी ! मित्रद्रोहीपिं खनी !’ मिसापिनिगु दुर्गुणयागु खैय् ध्यान ततं वयात वैराग्य जुया वल । प्रतिकूलसंज्ञा दया वल । गृहस्थ जुया च्वनेगुली म्हाइपुया वल । ‘जित गृहस्थी छु यायेत ? थौं हे पिहाँ वना प्रव्रजित जूवने ।’ धका मती तथा छैय् मवंसे, जुजुयात नं नापलाः मवंसे, नगरं पिहाँ वना, जंगलय् वन । अन गंगा नदिया सिथय् आश्रम छगू दयका ध्यानाभिज्ञा प्राप्त याना, वन-मूल-फल नया अन हे च्वं च्वन । जुजुं वयात मखना न्यन - “जिमि पासा गो ?” वेश्यां याःगु ज्याखै नगर छगुलिं हल्ला जूगु खः । मनूतयसं जुजुयात सकतां जुक्व फुक्क खै कना धाल - “देव ! छपिनि पासा लज्जायागु कारणं छैय् हे मवंसे, जंगलय् वना, प्रव्रजित जुया वनेधुंकल ।” जुजुं वेश्यायात सःतके छूवया न्यन - “छु छं धात्थे जिमि पासाया पाखें छन्हू द्वाःच्छि दां काये मखंबले वयात ककुतिना पितिना हयागु खः ला ?”

“देव ! धात्थे खः ।”

“पापिनी ! दुष्ट ! तुरन्त गन जिमि पासा वंगु खः अन वना वयात ब्वना हति । यदि ब्वना महल धाःसा छंगु जीवन ल्यनी मखु ।”

वं राजाज्ञा न्यनेवं सात्तुवंक ग्याका, रथय् च्वना वना तःधंगु परिवार ब्वना नगरं पिहाँ वन । वं वंगु थाय् मामां, न्यन्यं अन थ्यंकः वन अले वन्दना याना याचना यात - “आर्य ! जिं मूर्खतायागु बशय् वना गुलि नं याये लात, उकियात क्षमा याना बिज्याहूँ ।”

“ज्यू, क्षमा बिया च्वना । जिगु मनय् छ खना वैरभाव मद्दु ।”

“यदि क्षमा बिया बिज्यानागु धयागु जूसा जिलिसे रथय् च्वना नगरय् बिज्याहूँ । छैय् थ्यनेवं हे जिके दक्क धन छपिंत बिया बिये ।”

वयागु खै न्यना “भद्रे ! आः जि छलिसे वये मफु, गुबले थ्व संसार असम्भव सम्भव जुइ उबले जक जि छलिसे वयेगु जुइ ।” वं न्हापांगु गाथा धाल -

“गङ्गा कुमुदिनी सन्ता, सङ्खवण्णा च कोकिला ।

जम्बू तालफलं दज्जा, अथ नून तदा सिया’ति” ॥

“गुबले गंगा नदी पलेस्वां पुख्थे शान्त जुइ, गुबले हाकुम्ह कोकिल भंगः शंखवर्णथे तुइसे च्वनी, गुबले जम्बु सिमाय् ताडफल सइ, अबले जक जि लिहाँ वयेगु जुइ ।”

वं हानं धाल - “बिज्याहूँ, नु ।”

“वये ।”

“गुबले ?”

“फलानागु इलय्” धया वं ल्यं दुगु गाथात धाल -

“यदा कच्छपलोमानं, पावारो तिविधो सिया ।

हेमन्तिकं पावुरणं, अथ नून तदा सिया ॥

“यदा मकसपादानं, अट्टालो सुकतो सिया ।
दब्बो च अविकम्पी च, अथ नून तदा सिया ॥

“यदा ससविसाणानं, निस्सेणी सुकता सिया ।
सग्गस्सारोहणत्थाय, अथ नून तदा सिया ॥

“यदा निस्सेणिमारुह, चन्दं खादेय्यु मूसिका ।
राहुच्च परिपातेय्युं, अथ नून तदा सिया ॥

“यदा सुराघटं पित्वा, मक्खिका गणचारिणी ।
अङ्गारे वासं कप्पेय्युं, अथ नून तदा सिया ॥

“यदा बिम्बोडुसम्पन्नो, गद्रभो सुमुखो सिया ।
कुसलो नच्चगीतस्स, अथ नून तदा सिया ॥

“यदा काका उलूका च, मन्तयेय्युं रहोगता ।
अञ्जमञ्जं पिहय्येय्युं, अथ नून तदा सिया ॥

“यदा मुळालपत्तानं, छत्तं थिरतरं सिया ।
वस्सस्स पटिघाताय, अथ नून तदा सिया ॥

“यदा कुलको सकुणो, पब्बतं गन्धमादनं ।
तुण्डेनादाय गच्छेय्य, अथ नून तदा सिया ॥

“यदा सामुद्धिकं नावं, सयन्तं सबटाकरं ।
चेटो आदाय गच्छेय्य, अथ नून तदा सिया’ति” ॥

“गुबले काबुलियागु सँ चिकुलाया नितिं स्वथी प्रकारयागु गा बने जुइ, अबले जि निश्चय नं वनेगु जुइ ।”

“गुबले पति (चलः) तयगु तुतिं क्वातुगु व सनी मखुगु, बांलागु अट्टालिका (बार्दली) बने जुइ, अबले जि निश्चय नं वनेगु जुइ ।”

“गुबले स्वर्गय् थहाँ वनेया नितिं खराचियागु न्यक्या बांलागु स्वाहाने बने जुइ, अबले जि निश्चय नं वनेगु जुइ ।”

“गुबले छुंतयसं स्वाहाने गया वना चन्द्रमायात तुना छ्वइ, अले राहुयात बिसिकः छ्वइ, अबले जि निश्चय नं वनेगु जुइ ।”

“गुबले भुजितयसं अय्ला घः त्वना छपुचः जुया ह्यंग्वामिइ भुना च्वनी, अबले जि निश्चय नं वनेगु जुइ ।”

“गुबले गधा ह्याउसे च्वंगु म्हुतुसि दुगु बांलागु ख्वाःपाः दुम्ह जुया नृत्यगीतय् कुशलम्ह जुइ, अबले जि निश्चय नं वनेगु जुइ ।”

“गुबले क्वः व भुलुखा (न्हिकां भंगः) एकान्तय् च्वना मन्त्रणा याइ, गुबले इमिसं थवंथवय् प्रेम याइ, अबले जि निश्चय नं वनेगु जुइ ।”

“गुबले वा वइबले कुसां कुइत पलेस्वाँ हःयागु कुसा समर्थ जुइ, अबले जि निश्चय नं वनेगु जुइ ।”

“गुबले कुलुङ्ग भंगः थःगु त्वाथलं गन्धमादन पर्वतयात ज्वना ब्वया वने फइ, अबले जि निश्चय नं वनेगु जुइ ।”

“गुबले यन्त्रं चले जुइगु व पाल दुगु तःगोगु सामुद्रिक जहाजयात गांयाम्ह मचां साला यंकी, अबले जि निश्चय नं वनेगु जुइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं थुपिं असम्भवगु खँ ककं भिंछुपु गाथात धाल । थ्व खँ न्यना वेश्यां बोधिसत्त्वयाके क्षमा फ्वन, अले नगरय् वन । जुजुयात थुपिं खँ कना जीवनदान फ्वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षु ! थुकथं मिसापिं अकृतज्ञ, मित्रद्रोहीपिं खः” आज्ञा जूसे (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्या जुजु आनन्द खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

४२६. दीपि जातक

“खमनीयं यापनीयं...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् च्वलेचा छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू इलय् महामौद्गल्यायन स्थविर पहाडं घेरे जूगु छपा (छध्वाः) जक लुखा दुगु गिरिब्रज शयनासनय् च्वना बिज्याना च्वन । लुखा लिक्क चंक्रमणस्थान छगू दुगु जुल । उगु इलय् च्वलेचा इवइपिसं “थन च्वलेचात जया च्वनेमा” धका गिरिब्रजय् दुहाँ वना म्हिता च्वन । इपिंमध्ये छम्ह सन्ध्या इलय् वया च्वलेचात लित ब्वना वंबले छम्ह च्वलेचा तापाक जया च्वन, अले च्वलेचात लिहाँ वंगु मखना अन हे लात । अले लिपा वना च्वंम्ह च्वलेचित छम्ह चितुवां खना ‘ध्वयात नये माल’ धका गिरिब्रजयागु लुखा लिक्क दना च्वन । वं नं जःखः स्वबले वयात खना ‘ध्वं जित नये धका थन दना च्वं च्वन, यदि जि लिहाँ वन धाःसा जिगु ज्यान ल्यनी मखु । थौं जिं थःगु पुरुषार्थ क्यनेमाः’ धका बिचाः याना न्येकुं तिप्यंक तःस्वाका वयागु न्ह्योने ब्वाय् वन । चितुवां “थनं ध्वयात ज्वने” धका तिगन्हुया वंबले ज्वनेगु थासय् मवंसे च्वलेचा बेगं ब्वाय् वना च्वलेचातय्गु बथानय् च्वं वन । स्थविरं इमिगु खँ खना कन्हेखुन्हुया दिनय् शास्तायाथाय् वना थुगु खँ बिनित्ति यायां “भन्ते ! थुकथं थुम्ह च्वलेचां थःगु उपाय कौशलताद्वारा पराक्रम याना चितुवापाखें बचे जुल” धका कन । शास्तां “मौद्गल्यायन ! आः ला थुम्ह चितुवां वयात ज्वने मफुत, परन्तु न्हापा जुलसा व माय् माय् हाय्क हाय्क हे नया ब्यूगु दु” आज्ञा जुया बिज्यायेवं स्थविरं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापायागु इलय् मगध देशयागु छगू गामय् बोधिसत्त्व छगू महाधनी कुलय् जन्म जुल । तःधिकां कामभोगयात त्याग याना ऋषिभेष्य प्रव्रजित जुया ध्यान अभिज्ञा लाभ याना ताःकालतक हिमालयय् च्वना चि व पाउँ सवा कायेया नितिं राजगृहय् वया ध्व हे गिरिब्रजय् पर्णशाला दयका च्वं च्वन ।

उगु इलय् च्वय् कना तःथें च्वलेचा इवइपिसं च्वलेचा भवया छन्हु अथे हे याना छम्ह च्वलेचा लिपा वया च्वंमसित छम्ह चितुवां खना “ध्वयात नये माल” धका लुखा क्वय् दना च्वन । वं नं “थौं जिगु ज्यान बचे जुइ मखुत । छगू उपाय याना ध्वलिसे नाइक खँ लहाना वयागु नुगः नायका ज्यान बचे याये” धका मती तथा तापाकंनिसें वलिसे म्हफु मफु न्यन्यं न्हापांगु गाथा धाल -

“खमनीयं यापनीयं, कच्चि मातुल ते सुखं ।
सुखं ते अम्मा अवच, सुखकामाव ते मय’न्ति” ॥

“यः पाजु ! छित म्हु फुला ? छित सुख दुला ? मानं नं छित म्हुं फु मफु न्यना हःगु दु । जिपिं सकसियां छिगु सुखयागु कामना याना च्वना ।”

ध्व खँ न्यना चितुवां “थुम्ह चलाखम्ह च्वलेचां जित पाजु धका भंगः लायेत स्वल । जिगु क्रूरता ध्वं मस्यून” धका मती तथा निपुगु गाथा धाल -

“नङ्गुं मे अवक्कम्म, हेठयित्वान एळिके ।
साज्ज मातुलवादेन, मुञ्चितब्बा नु मञ्जसी’ति” ॥

“अय् च्वलेचा ! छं जिगु न्हिप्यं हाचां गाया हेपे याना वन । थौं जित पाजु नाला बचे जुया वनेगु मती तये मते ।”

वयागु खँ न्यना वं “पाजु ! अथे धया दीमते” धया स्वपुगु गाथा धाल -

“पुरत्थामुखो निसिन्नोसि, अहं ते मुखमागता ।
पच्छतो तुहं नङ्गुं, कथं ख्वाहं अवक्कमि’न्ति” ॥

“छि जिगु न्ह्योने दी, जि छिगु (ख्वाःया) न्ह्योने फुसं वया च्वनागु दु । अले छिगु न्हिप्यं ल्यूने दु धयागु जूसा जिं गुकथं हाचां गाल ?”

अनंलि वयात वं “छु धयागु च्वलेचा ! जिगु न्हिप्यं मदुगु थाय् हे मदु” धाधां प्यपुगु गाथा धाल -

“यावता चतुरो दीपा, ससमुद्दा सपब्बता ।
तावता महं नङ्गुं, कथं खो तं विवज्जयी’ति” ॥

“समुद्र व पर्वत पर्यन्त गन थाय् तक प्यंगू द्वीप दु अन तक जिगु न्हिप्यं दु धाःसा छं उकिं गथे चिले फइ ?”

वयागु खँ न्यना “थुम्ह पापी नायुगु वचनं प्रभावित मजू, आः ध्वयात शत्रुभावं धाये माल” धका च्वलेचां न्यापुगु गाथा धाल -

“पुब्बेव मेतमविस्वसु, माता पिता च भातरो ।
दीघं दुड्ढस्स नङ्गुडं, साम्हि वेहायसागता’ति” ॥

“दुष्टतय्गु न्हिप्यं ताःहाक धका जिमि मांबौ दाजुकिजापिसं न्हापा हे धया तःगुलिं जि आकाशं वयागु खः ।”

अनंलि, वयात “छ आकाशं वःम्ह खः धयागु खँ जिं स्यू । उकिं हे जिगु खाना स्यंका बिल” धाधां खुपुगु गाथा धाल -

“तच्च दिस्वान आयन्ति, अन्तलिक्खस्मि एळिके ।
मिगसङ्घो पलायित्थ, भक्खो मे नासितो तया’ति” ॥

“छंत आकाशं वःगु खना (मेपिं) च्वलेचातय्गु बथां बिस्सूं वन, छं जिगु खाना नाश याना बिल ।”

वयागु खँ न्यना व मरण भयं भयभीत जुया मेगु छुं उपाय मखना “पाजु ! अजागु रोद्र ज्या याना दी मते, जित जीवनदान बिया दिसं” धया विलाप यात । वं नं विलाप याना च्वंम्हसिया गःपः ज्वना स्याना नल ।

थुपिं निपु अभिसम्बुद्ध गाथात खः -

“इच्चेवं विलपन्तिया, एळकिया रुहग्घसो ।
गलकं अन्वावमदि, नत्थि दुडे सुभासितं ॥
“नेव दुडे नयो अत्थि, न धम्मो न सुभासितं ।
निक्कमं दुडे युज्जेथ, सो च सत्थि न रज्जती’ति” ॥

“थुकथं विलाप याना च्वंम्ह च्वलेचित हि त्वनिम्ह चितुवां वयागु गःपः ज्वन । दुष्टयात सुभाषित वचनयागु मतलब मदु ।”

“दुष्टम्हसित न्याय नं म्वाः, धर्म नं म्वाः, सुभाषित वचन नं म्वाः । दुष्टम्हलिसे ला पराक्रम याना सामना याये हे माः । व सभ्य वचनं प्रभावित जुइ मखु ।”

तपस्वी इमिगु सकतां ज्याखँ खन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह च्वलेचा आःयाम्ह च्वलेचा खः । चितुवा नं (आःयाम्ह) चितुवा हे खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

कच्चानि वर्ग क्वचाल ।

९. गुंगूगु निपात

४२७. गिज्ज जातक

“परिसङ्कपथो नाम-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह धयागु खँ मन्यंम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह कुलपुत्रं थुगु कल्याणकारी शासनय् प्रव्रजित जुया नं थत थःम्हं मेपिसं छुं मधायेमा धका जुया जुल । वयात हितचिन्तक आचार्य उपाध्यायपिं व सब्रह्मचारीपिसं ‘थथे याना जुइमाः, थथे याना वयेमाः, थथे याना स्वयेमाः, थथे याना वस्तुकं तापाक च्वनेमाः, (मस्वयेमाः), थथे याना कय्कुंका च्वनेमाः, थथे याना चकंका च्वनेमाः, थथे याना पुना जुइमाः, थथे याना न्यना जुइमाः, थथे याना पात्र ज्वना जुइमाः, थथे याना जीवन न्ह्याकेमाः, थथे प्रत्यवेक्षण याना भोजन यायेमाः, इन्द्रिय संयमी जुइमाः, भोजनय् मात्रज्ञ जुइमाः, जागरुक जुइमाः, थुजागु अतिथि कर्तव्य सिइका तयेमाः, थथे स्यूम्हसिया कर्तव्य सिइका कायेमाः, थुपिं भिंस्वगू धुताङ्गुण दु, इमित धारण यायेमाः । थथे धाःबले वं खँ मन्यं । असहनशील जुया अनुशासनयात ग्रहण नं मयाः । वं धया जुल - “जिं छिमित उपदेश बियागु मदु । छिमिसं जित (जक) छाया बिया च्वनागु ? जिं थः थःम्हं हे थःगु हित अहितयागु खँ स्वये ।” भिक्षुपिसं थुम्ह भिक्षु खँ न्यनी मखुम्ह धका म्हसिइका धर्मसभाय् च्वना वयात निन्दा याना च्वन । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं उम्ह भिक्षुयात सःतके छ्वया न्यना बिज्यात - “छु छ धात्थे खँ न्यनी मखुम्ह खः ला ?

“धात्थे खः ।”

“भिक्षु ! थुजागु कल्याणकारी शासनय् प्रव्रजित जुया नं छं छाया हितचिन्तकपिनिगु खँ मन्यनागु ? न्हापा नं छ पण्डितपिनिगु खँ मन्यंगुलिं भ्रंभावात धयागु गोफसय् लाना नचुक धू धू जुया वन” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापायागु इलय् गृधकूट पर्वतय् बोधिसत्त्व गिद्धयागु योनी जन्म जुल । उम्ह गिद्धया काय्यागु नां खः सुपत्त । उम्ह गिद्धराज अनेक सहस्र गिद्धतय्गु समूह दुम्ह व बल दुम्ह खः । वं मांबौयात पालन याना च्वन । बल दुम्ह जूगुलिं तःसक तःसकं तापाक ब्वया जुइम्ह । वया बौम्हं उपदेश बिल - “तात ! थुगु सीमायात हाचां गाया पुला वने मज्यू ।” वं “ज्यू” धया नं छन्हु वा वया च्वंबले गिद्धत नाप ब्वया त्यं

दुर्षितं त्वूने त्वःता न्ह्यांवन । व तःसकं तःजाथाय् थहाँ वन, भंभावात धयागु गोफसय् लाना चूर्ण विचूर्ण जुइक नष्ट जुया वन ।

शास्तां थुगु खं न्ह्यथना उपदेश ब्युब्युं अभिसम्बुद्ध जुया विज्यायेधुंका थुपिं गाथात आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

“परिसङ्कुपथो नाम, गिज्झपन्थो सनन्तनो ।
तत्रासि मातापितरो, गिज्झो पोसेसि जिण्णके ।
तेसं अजगरमेदं, अच्चहासि बहुत्तसो ॥

“पिता च पुत्तं अवच, जानं उच्चं पपातिनं ।
सुपत्तं थामसम्पन्नं, तेजस्सिं दूरगामिनं ॥

“परिप्लवन्तं पथविं, यदा तात विजानहि ।
सागरेन परिक्खित्तं, चक्कं व परिमण्डलं ।
ततो तात निवत्तस्सु, मास्सु एत्तो परं गमि ॥

“उदपत्तोसि वेगेन, बली पक्खी दिजुत्तमो ।
ओलोकयन्तो वक्कञ्जो, पब्बतानि वनानि च ॥

“अद्दस्स पथविं गिज्झो, यथासासि पितुस्सुत्तं ।
सागरेन परिक्खित्तं, चक्कं व परिमण्डलं ॥

“तच्च सो समतिक्कम्म, परमेवच्चवत्तथ ।
तच्च वातसिखा तिक्खा, अच्चहासि बलिं दिजं ॥

“नासक्खातिगतो पोसो, पुनदेव निवत्तित्तुं ।
दिजो ब्यसनमापादि, वेरम्भानं वसं गतो ॥

“तस्स पुत्ता च दारा च, ये चञ्जे अनुजीविनो ।
सब्बे ब्यसनमापादुं, अनोवादकरे दिजे ॥

“एवमिि इध वुट्ठानं, यो वाक्यं नावबुज्जति ।
अतिसीमचरो दित्तो, गिज्झोवातीतसासनो ।
स वे ब्यसनं पप्पोति, अकत्वा वुट्ठसासन'न्ति” ॥

“उगु शंकाया लँपु जुल । पुलांगु गिद्धया लँपु खः । अन बुरापिं मांभौषित पालन पोषण याइम्ह गिद्ध च्वं च्वन ।”

“वं इमित अजिंगरया आपालं दाहा ज्वना वल । अबुम्हं च्वय् च्वय् ध्यंकः ब्वया जुइम्ह, बःलागु पपू दुम्ह, तापाक तापाक वनिम्ह तेजस्वीम्ह सुपत्त धयाम्ह काय्यात सिइका सःता धाल -

“अय् बाबु ! गुबले छंत समुद्रं घेरे जूगु पृथ्वी मण्डलयात, चक्रथे च्वंक पलेस्वां हःथे च्वनी अबले छ अंनं लिहाँ वा, अंनं उखे ब्वया वने मते ।”

“भंगःत मध्ये श्रेष्ठम्ह, ब्यकोगु अंगप्रत्यंग दुम्ह बलवानम्ह भंगः पर्वत वन स्वस्वं बेरां च्वय् च्वय् ब्वया थहाँ वन ।”

“अबुं काय्यात खँ कना अनुशासन याना तःथें गिद्धं समुद्रं घेरे जूगु परिमण्डलयात चक्रथें जागु पृथ्वी खन ।”

“वं उगु सिमाना पुला थहाँ वंबले उम्ह बलवानम्ह भंगयात तीक्ष्णगु गोफसं पुइक यंकल ।”

“धया खँ मन्यंम्ह प्राणी हानं लिहाँ वये मफुत । गोफय्यागु बशय् लाम्ह भंगः विनाश जुइका च्वं च्वने माल ।”

“उम्ह धया खँ मन्यंम्ह प्राणी हानं लिहाँ वये मफुत । वेरम्भ (भंभावात) धयागु गोफय्या बशय् लाःम्ह भंगः विनाश जुइका च्वने माल ।”

“उम्ह धया खँ मन्यंम्हसिया काय्, कला व मेमेपिं गुलि नं वया आश्रितपिं खः इपिं सकलें दुःख जुइका च्वने माल ।”

“थुकथं गुम्हसिनं थकालिपिनिगु धया खँ न्यनी मखु, धया खँय् अनुशासित जुइ मखुम्हं सीमा हाचां गाया वंम्ह गिद्धथें थकालिपिनिगु खँ मन्यंगुलिं दुःख जूथें जुइका च्वं च्वने माली ।”

“उकिं हे, भिक्षु ! छ्ठ थुगु शासनय् गिद्धथें मजूसे धयागु खँ न्यनीम्ह जु ।” शास्तां थुकथं उपदेश बिया बिज्यायेधुंका उम्ह भिक्षु धयागु खँ न्यनीम्ह जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् धया खँ मन्यंम्ह गिद्ध थुगु इलय्याम्ह धया खँ मन्यनिम्ह भिक्षु खः । गिद्धया बौ जुलसा जि हे खः ।

- * -

४२८. कोसम्बिय जातक

“पुथुसद्दो-...” थुगु गाथा शास्तां कोसम्बीया आश्रित घोषितारामय् च्वना बिज्यागु इलय् कोसम्बी कलह याना जूपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

कथा कोसम्बी-स्कन्धय् वये धुंकूगु जुल । थन थ्व संक्षिप्तरूपं जक खः । उगु इलय् छ्ठगू आवासय् निम्ह भिक्षुपिं च्वं च्वंगु जुया च्वन । छ्ठम्ह विनयधरम्ह जूसा मेम्ह सुत्तन्तिक । उपिंमध्ये सुत्तन्तिक छ्ठहु दिसा च्वना शौचालययागु त्वाःचा (थल) य् लः ल्यंका पिहाँ वल । लिपा विनयधर वंबले व खना पिहाँ वया न्यन ।

“छं लः ल्यंका थकागुला ?”

“आयुष्मान् ! खः ।”

“मस्यूला छं, थ्व आपत्ति धका ?”

“खः मसिल !”

“आयुष्मान् ! थुकी आपत्ति दु ।”

“अथेसा थुकिया प्रायश्चित्त याये ।”

“अथेनं, आयुष्मान् ! यदि मसिइकं, मथुइकं ल्वःमना (अस्मृतिं) जूगु खःसा थुकी आपत्ति मदु ।”

“वयागु दृष्टिं आपत्तिं अनापत्तिं जूवन । विनयधरं थःपिनिथाय् च्वंपितं (आश्रित जूपितं) कं जुल - “थुम्ह सुत्तन्तिकं आपत्तिं जुल नं स्यूम्ह मखु ।” वया मनूतयसं सुत्तन्तिकया मनूतयत् खंबले धाल - “छिमि उपाध्याय जुलसा आपत्तिं जुल नं आपत्तिं जुल धका हे मस्यूम्ह । इपिं वना थः उपाध्याययात धाःवन । वं धाल - “थुम्ह विनयधरं न्हापां ला अनापत्तिं धया आः जुलसा आपत्तिं धाल, थ्व मृषावादी जुल । इपिं वना थः उपाध्याययात कंवन । थुगु प्रकारं थवंथवय् कलह बढे जुल । अनंलि विनयधरं आज्ञा कया वयागु विरुद्धय् आपत्तिं मखंगुया कारण उक्खेपनीयकर्म यात । अबलेनिसें इमिम्ह प्रत्ययदायकपिं व उपासकपिं नं निथ्वः जुल । उपदेश ग्रहण याइपिं भिक्षुणीपिं नं निथ्वः जुल । रक्षकदेवतापिं नं निथ्वः जुल । मिलेचले जूपिं म्हस्यूपिं नं निथ्वः जुल, ब्रह्मलोक तकयापिं आकाशय् च्वंपिं देवतापिं व सकल पृथक्जनपिं नं निथ्वः जुल । थुगु हैला खैला (कोलाहल) अकनिष्ठ भवन तक थ्यन ।

अनंलि छम्ह भिक्षु तथागतयाथाय् वना विन्ति यात - “उक्खेप याम्हसिनं धर्मानुसार उक्खेपकर्म याना धका धया च्वन, उक्खेपकर्मया विरोधीपिसं अधर्मानुसार उक्खेपकर्म यात धका हाला च्वन । उक्खेप याःपिसं गंक गंक हे उक्खेप विरोधीपिं इपिलिसे मिलेचले जुया च्वन ।” शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुसङ्घय् भेद पिहाँ वल ।” वसपोलं उक्खेप याःपिसं उक्खेप यागुलिं, व आपत्तिं मखंपिसं आपत्तिं मखंकूगुलिं गुगु दुष्परिणाम दुगु खः उकियात कना अनं बिज्यात ।

हानं अन हे छगू सीमाय् तुं इमिगु उपोसथ-कर्म आदि याका, भोजनशालाय् छगू छगू आसन अतः अतः थाय् त्वःता फेतुइगु नियम दय्का बिज्यात । हानं इपिं ल्वाना जुया च्वन धयागु खँ न्यना अन बिज्याना धया बिज्यात - “ल्वाये मते । कलह याये मते ।” अनंलि छम्ह धर्मवादी भिक्षुं भगवान्यात कष्ट जूगु स्वये मफुम्ह जूगुलिं धाल - “भन्ते भगवान् ! धर्मस्वामी ! ल्वाम्हे बिया बिज्याहुँ । इमित वास्ता याना बिज्याये मते । भन्ते ! भगवान् धर्मस्वामी ! दृष्टधर्मं सुख विहार याना बिज्याहुँ । जिमिसं थुगु भण्डन, कलह, विग्रह, विवाद थःपिसं हे मिले याये ।” थये धायेवं आज्ञा जुया बिज्यात -

“भिक्षुपिं ! न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्त धयाम्ह काशी जुजु जुल..... ब्रह्मदत्तं दीघतिस्स कोशल जुजुयागु राज्य लाका वयात अप्रकटरूपं चाःहिला च्वंम्हसित स्याना बिल..... दीर्घायुकुमारं प्राणदान बिल..... अनंनिसें इपिं मिलेचले जुया च्वन ।” हानं “भिक्षुपिं ! इपिं दण्डधारीपिं शस्त्रधारीपिं जुजुपिनि हे नं थवंथवय् थुकथं क्षमा-मैत्री जुल,..... ।” “भिक्षुपिं ! थन थथिंजागु स्पष्ट धर्मविनयय् प्रव्रजित जुया शीलवान् जुइगु, मैत्री युक्त जूपिं जुइगुलिं शोभा दइ । हानं स्वकोगु पटकय् नं “भिक्षुपिं ! ल्वापु याये मते” धका गना बिज्यात । थुमिसं खँ न्यनिपिं मखु धका सिइका बिचाः याना बिज्यात - “थुपिं मूर्खजन अभिभूतपिं खः अले थुमित थुइका बिइगु अःपु मजू ।” (धका) लिहाँ बिज्याना कन्हेखुन्हया पिण्डपात्र याना बिज्याये सिधय्का गन्धकुटी पलख आराम कया बिज्याना, शयनासनयात व्यवस्थित याना, थःगु पात्रचीवर थःम्हं हे तुं ज्वना, सङ्घया दथुइ आकाशय् दना दना हे थुपिं गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“पुथुसद्दो समजनो, न बालो कोचि मज्जथ ।

सङ्घस्मिं भिज्जमानस्मिं, नाज्जं भिय्यो अमज्जरुं ॥

“परिमुद्धा पण्डिताभासा, वाचागोचरभाणिनो ।
याविच्छन्ति मुखायामं, येन नीता न तं विदू ॥

“अक्कोच्छि मं अवधि मं, अजिनि मं अहासि मे ।
ये च तं उपनय्हन्ति, वेरं तेसं न सम्मति ॥

“अक्कोच्छि मं अवधि मं, अजिनि मं अहासि मे ।
ये च तं नुपनय्हन्ति, वेरं तेसूपसम्मति ॥

“न हि वेरेन वेरानि, सम्मन्तीध कुदाचनं ।
अवेरेन च सम्मन्ति, एस धम्मो सनन्तनो ॥

“परे च न विजानन्ति, मयमेत्थ यमामसे ।
ये च तत्थ विजानन्ति, ततो सम्मन्ति मेधगा ॥

“अट्टिच्छिन्ना पाणहरा, गवास्सधनहारिनो ।
रुं विलुम्पमानानं, तेसम्पि होति सङ्गति ।
कस्मा तुम्हाक नो सिया ॥

“सचे लभेथ निपकं सहायं, सद्धिचरं साधुविहारिधीरं ।
अभिभुय्य सब्बानि परिस्सयानि, चरेय्य तेनत्तमनो सतीमा ॥

“नो चे लभेथ निपकं सहायं, सद्धिचरं साधुविहारिधीरं ।
राजाव रुं विजितं पहाय, एको चरे मातङ्गरज्जेव नागो ॥

“एकस्स चरितं सेय्यो, नत्थि बाले सहायता ।
एको चरे न पापानि कयिरा, अप्पोस्सुक्को मातङ्गरज्जेव नागो’ति” ॥

“कालकुलु ततःसकं पाःलाक हालिपिं मध्ये सुनानं थःत मूर्ख भामप्यू । सङ्गभेद जुइ त्यंगु खँय सुनानं ‘जि नं थुकी सहभागी जुया सनागु दु’ धका मनय् मतः ।”

“होस छखेलाःम्ह, थःत थःम्हं पण्डित भापिइम्हं, खँ अप्वः ल्हाइम्हं, म्हुतुप्वाः तप्वार्ये खँ नं उलि हे ल्हायेगु इच्छा याइम्हं थःत नं ल्वापुइ तक्यं वना च्वन धयागु खँ मस्यू ।”

“जित ब्वःबिल, जित दाल, जित त्याकल, जिगु लुटे यात’ धका गुम्हसिनं बार बार मती तइ, उम्हसिया वैर गुबले शान्त जुइ मखु ।”^{२३}

“जित ब्वःबिल, जित दाल, जित त्याकल, जिगु लुटे यात’ धका गुम्हसिनं बार बार मती तइ मखु, उम्हसिया वैर न्त्थाबले शान्त जुइ ।”^{२३}

“वैरभावं गुबले वैर शान्त जुइ मखु, अ-वैरभावं (मैत्री भावं) हे जक वैर शान्त जुइ, थ्व हे न्हापां निसें चले जुया च्वंगु धर्म खः ।”^{२४}

“मूर्खतय्सं ‘जिपिं अवश्य नं छन्हु सिइ मानी धका विचार याइ मखु, जिपिं सिइ मानी धका विचार यात धाःसा कलह शान्त जुइ ।”^{२४}

२३. स्वया दिसं धम्मपद गा. नं. ३, ४ ।

२४. स्वया दिसं धम्मपद गा. नं. ५, ६, १ ।

“क्वें त्वःथुला बिद्धपिं, ज्यानमारात, सा, सल व धन खुइपिं खुँत व राष्ट्रयात विनाश याइपिंके तक नं (गुबलें) मेल मिलाप जू धाःसा छाया छिमिके (मेल मिलाप) मदुगु ?”

“यदि परिपक्वम्ह, सुचरितम्ह पासा दत धाःसा, सर्व प्रकारयागु ल्वापु बिघ्न बाधा हटे याना प्रसन्न जुया व्यक्ति नाप विचरण या ।”^{२५}

“यदि परिपक्व बुद्धि दुम्ह, सुचरितम्ह पासा मदु धाःसा, जुजुं पराजित जूगु राष्ट्र त्वःता वनीथें हे अथवा मातङ्ग धयाम्ह किसि (नाग) राजथें याकचा हे जंगलय् विचरण या ।”^{२६}

“मूर्खपिं नाप संगत याना च्वनेगु स्वया नं पाप मयासे अनासक्तम्ह मातङ्गराज धयाम्ह किसिथें याकचा हे विचरण यायेगु बेश खः ।”^{२७}

शास्तां थुपिं दक्कं (गाथा) आज्ञा जुया बिज्यात नं उपिं भिक्षुपिं मिले मज्जुसैलि वसपोल बालक-लोणकार ग्रामय् बिज्यात । अन भग्ग स्थविरयात एकतायागु महत्त्वयागु खँ कना बिज्यात । अनं स्वम्ह कुलपुत्रपिनिगु निवासस्थानय् बिज्याना मिलेचले जुया च्वनेगु रसयागु वर्णन याना बिज्यात ।^{२८} अनं पालिलेय्यक बनखण्डय् बिज्याना स्वला अन च्वना बिज्याना, हानं कोसम्बी विमज्यासे श्रावस्ती तं बिज्यात । कोसम्बीवासी उपासकपिसं नं “थुपिं आर्य कोसम्बीवासी भिक्षुपिं जिमिगु आपालं अनर्थ याःपिं खः, इपिं खना दिक्क चाया भगवान् (लिहाँ) बिज्यात” धका मती तथा परस्पर थवंथवय् सल्लाह याना “भीसं थुमिगु आदर सत्कार याये मखु, वःसा भिक्षा नं बिये मखु । थुकथं कि त थुपिं थन चिला वनी अथवा गृहस्थ जुया वनी, अले भगवान्यात खँ न्यंके” धका निर्णय यात । भिक्षुपिसं थुगु दण्डं सास्ति नया श्रावस्ती वना भगवान्याके क्षमा पवंवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । बौ शुद्धोदन महाराज खः । मां मायादेवी खः । दीर्घायुकुमार जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

४२९. महासुव जातक

“दुमो यदा होति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व शास्तायाथाय् वना कर्मस्थान कया कोशल जनपदय् छगू प्रत्यन्त गांया लिक्क जंगलय् वना च्वं वन । मनूतय्सं वया नितिं चान्हे च्वने बहःगु थाय् दय्का बिल, (उलि जक मखु) वये वने यायेगु लैपुइ शयनासन (दीपु) दय्का बांलाक सेवा याना तथा तल ।

२५. स्वया दिसँ धम्मपद गा. नं. ३२८-३३० ।

२६. स्वया दिसँ, दुरुइ लः मिले जुइथें मिले जुइमाः, म.नि. पृ. ६७६ ।

वया वर्षावासया न्हापांगु महिनाय् हे उगु गामय् मिं नल । मनूतयगु पुसा तकं मल्यन । इमिसं वयात बांलागु भोजन बिइ मफुत । वयात शयनासन अनुकूल जूसां नं आहारयागु कष्ट जूगुया कारणं वं मार्ग वा फल प्राप्त याना काये मफुत ।

स्वला फुइधुंका व शास्तायात वन्दना यायेत वःबले शास्तां वयाके कुशलक्षेमया खँ न्यना बिज्यायेधुंका न्यना बिज्यात - “छु भोजनया कष्ट जूसां नं शयनासन ला अनुकूल जू मखुला ?” वं सकतां जुक्व फुक्क खँ विन्ति यात । शास्तां वयागु शयनासन जुलसा अनुकूल जूगु खँ सिइका बिज्यासे आज्ञा जुया बिज्यात- “भिक्षु ! श्रमण धयाम्हसिनं शयनासन अनुकूल जुल धाःसा लोभयात त्याग याना, छु दत व (खाना) नया सन्तुष्ट जुया, श्रमण धर्म यायेमाः । पुलां पिं पण्डितपिसं पशुयोनी जन्म जुया नं, लोभयात त्याग याना सन्तुष्ट जुया मैत्री धर्मयात पालन याना च्वंगु जुल । इपिं मेथाय् गनं मवं । छं छाया् भोजन सीमित व रुक्खा जूगुया कारणं हे अनुकूलगु शयनासन त्वःतागु ?” वं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् हिमालयय् गंगाया सिथय् छगू गूलर सिमायागु वनय् अनेक सहस्र वाउँभन्तु (सुगा) त च्वं च्वन । अन छम्ह शुक्रराज, उगु सिमाय् फल मसःसां व च्वं च्वंगु सिमाय् छु दु, चाहे वुं ह्वःगु जुइमाः चाहे सिमा हः जुइमाः चाहे दंया छचंगु जुइमाः, चाहे दंया ख्वला जुइमाः, उपिं नया अले गंगाया जल त्वना अत्यन्त अल्पेच्छ जुया मेथाय् गनं मवंसे अन हे च्वं च्वन । वयागु अल्पेच्छता व सन्तोष गुणयागु कारणं शक्रयागु भवन कम्प जुल । शक्रं ध्यान तया स्वबले थ्व खँ सिइका काल अले वयागु परीक्षा याना स्वयेया नितिं उगु सिमा गंका बिल । उगु सिमाया सिमाख्वं जक ल्यन । ह्वःप्वाः जक दुगु, फसं कया धू छ्वारा छ्वारा वय्का क्यना बिल । शुक्रराजं व हे सिमाया धू नया, गंगाया जल त्वना मेथाय् गनं मवंसे, निभा फय्यागु भ्या भतिचा हे वास्ता मतसे उदुम्बर (गूलर) सिमाख्वंथय् च्वं च्वन ।

शक्रं वयागु अत्यन्त अल्पेच्छता भावयागु खँ सिइका कया वयापाखे मित्रधर्मयागु खँ न्वंवाःगु न्यना, वयात वर बिया गूलर सिमाय् अमृतफल सय्का वये धका निश्चय यात । व थः स्वयं हंसराज जुल । सुजा धयाम्ह असुरकन्यायात ल्यूलू तया उगु गूलरयागु वनय् थ्यंकः वन । वया लिक्क च्वंगु छमा सिमाया कचाय् च्वना वलिसे खँलाबल्हा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“दुमो यदा होति फलूपपन्नो, भुज्जन्ति नं विहङ्गमा सम्पत्तन्ता ।
खीणन्ति जत्तान दुमं फलच्चये, दिसोदिसं यन्ति ततो विहङ्गमा’ति” ॥

“सिमाय् फल ज्वाय् ज्वाय् सइबले छमां मेगु सिमाय् ब्वया जुइपिं भंगःत अन वया फल नःवइ । अले फलत फुना मंत धका सिइवं इपिं भंगःत थीथी दिशाय् ब्वया वनिगु जुया च्वन ।”

धुलि धया वयात अभ्र आपाः प्रेरणा यायेया नितिं निपुगु गाथा धाल -

“चर चारिकं लोहिततुण्ड मा मरि, किं त्वं सुव सुखदुमहि ज्ञायसि ।
तदिद्व मं ब्रूहि वसन्तसन्निभ, कस्मा सुव सुखदुमं न रिञ्चसी’ति” ॥

“हे ह्याउँगु त्वाः दुम्ह ! उखें थुखें चारिका या हूँ । हे वाउँभन्तु ! छाया् छ गंगु सिमाय् च्वना ध्यान याना च्वं च्वनागु ? हे वसन्त समानम्ह ! जित थ्व खँ धा, छाया् छं थुगु गंगु सिमायात मत्वःतागु ?”

अनलि शुक्रराजं वयात “हंस ! जिं थःगु कृतज्ञतायागु कारणं थुगु सिमायात त्वःते मफु” धाधां निपु गाथात धाल -

“ये वे सखीनं सखारो भवन्ति, पाणच्चये दुक्खसुखेसु हंस ।
खीणं अखीणम्मि न तं जहन्ति, सन्तो सतं धम्ममनुस्सरन्ता ॥

“सोहं सतं अज्जतरोस्मि हंस, जाती च मे होति सखा च रुक्खो ।
तं नुस्सहे जीविकत्थो पहातुं, खीणन्ति अत्त्वान न हेस धम्मो’ति” ॥

“हे हंस ! गुपिं पासापिनि पासा खः, इपिं प्राण नाश जुइत्यंगु इलय् सुख दुःखय् हे क्षीण जुइमा अथवा मजुइमा, सत्पुरुषपिनिगु आर्यधर्मयात अनुस्मरण याइपिं सत्पुरुषपिसं इपिं पासापित त्वःती मखु ।”

“हे हंस ! जि इपिं सत्पुरुषपिमध्ये छम्ह खः । थ्व सिमा जिमि थःथिति खः, अले पासा नं खः । जिं जीवन हनेया नितिं थ्वयात क्षीण भाःपिया त्वःता छ्वये फइ मखु । थुकथं त्वःता वनेगु सत्पुरुषपिनिगु धर्म मखु ।”

शक्रं वयागु खँ न्यना, सन्तुष्ट जुया, प्रशंसा यायां वर बिइया नितिं निपु गाथात धाल -

“साधु सक्खि कतं होति, मेत्ति संसति सन्धवो ।
सचेतं धम्मं रोचेसि, पासंसोसि विजानतं ॥

“सो ते सुव वरं दम्मि, पत्तयान विहङ्गम ।
वरं वरस्सु वक्कङ्ग, यं किञ्चि मनसिच्छसी’ति” ॥

“परिषदय् मित्रभाव, मैत्री संसर्ग व मित्रता तथा च्वनेगु बांलाः जू, यदि छंत थुगु मैत्री धर्म यःता जूसा छ ज्ञानीपिनिपाखें प्रशंसनीयम्ह खः ।”

“हे वारुभत्तु ! हे भंगः ! हे आकाशय् व्वया जुइम्ह ! जिं छंत वर बिया च्वना । हे व्यकोगु अंग दुम्ह ! मनय् छु इच्छा दु व पवं ।”

वयागु खँ न्यना शुक्रराजं वर पवपवं न्हेपुगु गाथा धाल -

“वरञ्च मे हंस भवं ददेय्य, अयञ्च रुक्खो पुनरायुं लभेथ ।
सो साखवा फलिमा संविरूद्धो, मधुत्थिको तिइतु सोभमानो’ति” ॥

“हे हंस ! छं जित वर बिइगु खः धयागु जूसा, जित यःगु थुगु सिमा हानं म्वाना वयेमा । उगु सिमाया कचामचा दक्वेसनं बुँ ह्वया, साःगु फल सया शोभायमान जुया बांलायेमा ।”

अनलि शक्रं वर व्युव्युं च्यापुगु गाथा धाल -

“तं पस्स सम्म फलिमं उळारं, सहाव ते होतु उदुम्बरेन ।
सो साखवा फलिमा संविरूद्धो, मधुत्थिको तिइतु सोभमानो’ति” ॥

“सौम्य पासा ! का स्व ! फल ज्वाय् ज्वाय् सःगु बांलागु सिमायात । उदुम्बर सिमा नं न्हापार्थे जुया च्वनेमा । सिमाया कचामचा दक्व बुँ ह्वया फल सयेमा अले साःगु फल सया शोभायमान जुया बांलायेमा ।”

थुलि धया शक्रं थःगु वर्तमान आत्मभाव त्वःता थः व सुजाया आनुभाव क्यना गंगाय् वना ल्हातं लः हया उदुम्बर सिमाया ख्वय् लः हाहा याना बिल । अले लः हाहा याना बिये खतं सिमा यक्व कचामचा

हः यक्व दुगु जुया तःमा जुल अले कस्तिये चाकुसे च्वंगु फल सया मणि पर्वतथे खने दया बांलात । शुक्रराज व खना तच्चतं लयताल अले शक्रयागु प्रशंसा यायां व गुपुगु गाथा धाल -

“एवं सक्क सुखी होहि, सह सब्बेहि जातिभि ।
यथाहमज्ज सुखितो, दिस्वान सफलं दुम’न्ति” ॥

“शक्र ! छपिं सुखी जुइमा, लिसें तुं थः थःथितिपिं नं सुखी जुइमा, गथे जिं थुपिं फल सःगु खना सुखी जुयागु खः अथे हे जुइमा ।”

शक्रं वर बिया उदुम्बर सिमाया फलयात अमृतमय याना सुजालिसें तुं थःगु थासय् लिहाँ वन । अनंलि थुगु खँ क्यनेया नितिं अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंकाया थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“सुवस्स च वरं दत्त्वा, कत्वान सफलं दुमं ।
पक्काभि सह भरियाय, देवानं नन्दनं वन’न्ति” ॥

“शुक्रराजयात वर बिया, सिमायात सफल याना बिल । वं थः जहानलिसें तुं देवतापिनिगु नन्दन वनय् लिहाँ वन ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “थुकथं, भिक्षु ! पुलांपिं पण्डितपिसं पशुयोनी जन्म जुया नं लोभ मदुम्ह जुल । छ जक छाया थुजागु शासनय् प्रव्रजित जुया नं लोभ तया च्वनागु ? हूँ, अन हे हूँ” आज्ञा जुया वयात कर्मस्थान बिया जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उम्ह भिक्षु अन वना विपश्यना अभ्यास याना अर्हत् जुल । उगु इलय् शक्र अनुरुद्ध खः । शुक्रराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

४३०. चूलसुव जातक

“सन्ति रुक्खा...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् वेरञ्जकण्डयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्ता वेरञ्जाय् वर्षावास च्वना बिज्यायेधुंका छसिकथं श्रावस्ती थ्यंकः बिज्याबले भिक्षुपिसं धर्मसभाय् च्वना खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मानपिं ! तथागत क्षत्रिय-सुकुमार जुया बिज्याः, बुद्ध-सुकुमार जुया बिज्याः । महान् ऋद्धि दुम्ह जुया बिज्याः । अथे जूसां वेरञ्ज ब्राह्मणपिनिपाखें निमन्त्रित जुया स्वलातक अन च्वना बिज्याबले^{२७} मारयागु प्रभावं याना छन्हु नं भिक्षा प्राप्त मज्जूसां नं निर्लोभी जुया, पथ्यमूल नया, हायागु धूचुं तया लः त्वना बिज्यात, मेथाय् गनं विमज्याः । अहो ! तथागतयागु अल्पेच्छता व सन्तोषयागु

२७. स्वया दिसँ बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग ३ पृ. २५ ।

भाव !” शास्तां विज्याना न्यना विज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् तथागत निर्लोभी जुल धयागु खँ छुं आश्चर्य चायेम्वाः, तथागत पूर्वजन्मय् पशुयोनी उत्पन्न जुया नं निर्लोभी जुल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात- (सकतां खँ च्वय् वंगुथें हे सविस्तारं कने माःगु जुल -)

“सन्ति रुक्खा हरिपत्ता, दुमा नेकफला बहू ।
कस्मा नु सुक्खे कोळापे, सुवस्स निरतो मनो ॥

“फलस्स उपभुज्जिम्हा, नेकवस्सगणे बहू ।
अफलमि विदित्वान, साव मेत्ति यथा पुरे ॥

“सुक्खञ्च रुक्खं कोळापं, ओपत्तमफलं दुमं ।
ओहाय सकुणा यन्ति, किं दोसं पस्ससे दिज ॥

“ये फलत्था सम्भजन्ति, अफलोति जहन्ति नं ।
अत्तत्थपज्जा दुम्मेधा, ते होन्ति पक्खपातिनो ॥

“साधु सक्खि कतं होति, मेत्ति संसति सन्थवो ।
सचेतं धम्मं रोचेसि, पासंसोसि विजानतं ॥

“सो ते सुव वरं दम्मि, पत्तयान विहङ्गम ।
वरं वरस्सु वक्कङ्ग, यं किञ्चि मनसिच्छसि ॥

“अपि नाम नं पस्सेय्यं, सपत्तं सफलं दुमं ।
दलिद्वोव निधिं लद्धा, नन्देय्याहं पुनप्पुनं ॥

“ततो अमतमादाय, अभिसिञ्चि महीरुहं ।
तस्स साखा विरुहिंसु, सीतच्छाया मनोरमा ॥

“एवं सक्क सुखी होहि, सह सब्बेहि जातिभि ।
यथाहमज्ज सुखितो, दिस्वान सफलं दुमं ॥

“सुवस्स च वरं दत्त्वा, कत्वान सफलं दुमं ।
पक्कामि सह भरियाय, देवानं नन्दनं वनन्ति” ॥

“आपालं वाउँगु हःहि दुगु, अनेक फल सःगु सिमात आपालं दय्क दय्कं थुगु गंगु हःत दुगु सिमाय् शुक्रराजया मन छाया न्त्याइपु ताया च्वंगु ?”

“तःदैनिसें थुकिया फल नयेधुन । थुगु फल मदुगु सिमा धका स्यूसां नं जिक्के उकिया प्रति न्हापाथें जागु मैत्री दया च्वंगु दु ।”

“सिमा गना वनेधुंकल, हः हाया वनेधुंकल । सिमा फल मदुम्ह जुइधुंकल । मेमेपिं भंगःत सिमा त्वःता मेथाय् वना च्वं वनेधुंकल । हे द्विज ! छं सिमा त्वःता वनेगुली छु दोष खंका च्वना ?”

“गुपिं भंगःत फलया नितिं च्वं च्वनी अले फल मदयेवं त्वःता वनी, इपिं दुर्बुद्धिपिं थःगु स्वार्थयात जक स्वइपिं पक्षपातीपिं खः ।”

“परिषदय् मित्रभाव मैत्री, संसर्ग व मित्रता तथा च्वनेगु बांला जू, यदि छंत थुगु मैत्री धर्म यःता जूसा छ ज्ञानीपिनिपाखें प्रशंसनीयम्ह खः ।”

“हे वाउंभत्तु ! हे भंगः ! हे आकाशय् व्वया जुइम्ह ! जिं छंत वर बिया च्वना । हे व्यकोगु अंग दुम्ह ! मनय् छु इच्छा दु व पर्वे ।”

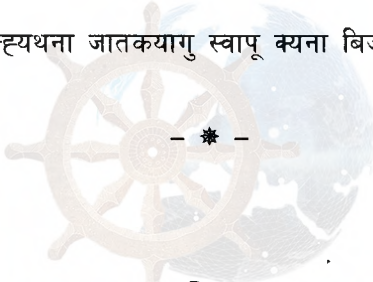
“जिं उगु सिमाय् हःहि व फल सया च्वंगु स्वये मास्ति वः, जिं बारम्बार अथे हे लय् ताये मास्ति वः, गथे सुं छम्ह गरीबम्ह मनुखं लुंघः लुइका काःथे ।”

“अबले वं अमृत कया सिमाय् ह्वला बिल । उगु सिमाकचा भवाम्म च्वना सिचुसे च्वंगु किचः दत मन न्ह्याइपुसे च्वंका बिल ।”

“शक्र सुखी जुइमा, छलिसें तुं छं थःथितिपिं नं सुखी जुइमा, गथे जिं थुपिं फल सःगु खना सुखी जुयागु खः, अथे हे जुइमा ।”

“शुक्रराजयात वर बिया, सिमायात सफल याना बिल । वं थः जहानलिसें तुं देवतापिनिगु नन्दन बनय् लिहाँ वन ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् शक्र अनुरुद्ध खः । शुक्रराज जुलसा जि हे खः ।

४३१. हरितच जातक

“सुतं मेतं महाब्रह्मे...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छम्ह बांलाक छायापिया तःम्ह मिसा खना उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु थःगु चिमिसं, सँ, लुसि तःहाक याना गृहस्थ जूवने मास्ति वय्का च्वंम्हसित आचार्य उपाध्यायपिसं मं मदय्क मं मदय्क शास्तायाथाय व्वना यंकल ।

शास्तां न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छ धात्थे उद्विग्न चित्त जुयाम्ह खः ला ?”

“खः, भन्ते ! धात्थे खः ।”

“छु कारण ?”

“भन्ते ! छम्ह बांलाक छायापिया तःम्ह मिसा खना कामुकतायागु कारणं ।”

“भिक्षु ! कामुकतां गुणयात नष्ट याना विइ । कामुकताय् अल्पस्वाद जक दु । कामुकतां नरकय् क्वफाना विइ । थुगु कामुकतां छंत जुलसा छाया सास्ति मयाइ ? सुमेरु पर्वतयात चोट बिये फुगु गोफसं पुलांगु गंगु हःयात गथे मपुइकी ? थुगु कारणं बोधिज्ञानकथं वना च्वंम्ह न्यागू अभिज्ञा व च्यागू समापत्ति प्राप्त याना काःम्ह विशुद्ध सत्पुरुषं नं थःगु स्मृतियात काबूइ काये मफुत । वयागु ध्यानबल मदया वन ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व छगू निगमय् च्येगू करोड धन दुगु ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । कञ्चन वर्णथे जागु छचंगु दुगुलिं वयागु नां हरितत्वचकुमार धका तल । तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् वना शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वया परिवार लहिना च्वन । अनलि मांबौपिं सिइधुंका वं थःके दुगु धनपाखे स्वया बिचाः यात - (न्त्याथाय् स्वसां) धन हे जक खने दया च्वन । परन्तु धन दय्का वीपिं खने मदया वन । जि नं ला मरणया म्हुतुइ लाना चूर्ण-विचूर्ण जुया वनितिति ।’ थुकथं मृत्युं भयभीत जुया महादान बिल अले जंगलय् वन । अन प्रव्रजित जुया न्हेन्हु दुखुन्हु अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त यात । ताःकालतक वन-मूल-फल नया च्वनेधुंका चि व पाउँ सवा कायेया नितिं पर्वतं कुहाँ वया छसिकथं वाराणसी वल । लाय्कुया उद्यानय् च्वना कन्हेखुन्हुया दिनय् वाराणसी भिक्षाया नितिं चाचा ह्युह्युं लाय्कु धवाखाय् थ्यंकः वन ।

जुजुं वयात खन । लय्ताया सतका श्वेतछत्रया क्वय् राजसिंहासनय् फेतुइकल । अले भोजन याका, दानानुमोदन याःबले भन् हे लय्ताया न्यन - “भन्ते ! गन विज्याये त्यनागु ?”

“महाराज ! वर्षावासया नितिं थाय् स्वया च्वना ।”

“भन्ते ! ज्यू” धया जुजुं वयात व्वना उद्यानय् वन । वया नितिं बहनि च्वनेगु थाय् व न्हिने च्वनेगु थाय् दय्का बिल । (अले) उद्यानपालयात वयागु सेवा यायेत उजं बिया वन्दना याना लिहाँ वन । उगु दिननिसें महासत्त्व लगातार भिनिदै तक भोजन याना अन हे च्वं च्वन ।

छन्हु जुजु अशान्त (बागी) प्रत्यन्त देशयात शान्त यायेया नितिं वने न्हयो बोधिसत्त्वयात बिचाः यायेगु ज्या लानियात लःल्हाना धाल - “भीगु पुण्यक्षेत्रम्हसिया प्रति प्रमाद जुइ मते ।” अबलेनिसें बोधिसत्त्वयात थःगु ल्हातं भोजन न्हयच्याकल । छन्हुया दिनय् भोजन तयार यायेधुंका बोधिसत्त्व लिबाका च्वंगु खना, सुगन्धित लखं मोल्हुया, चुलुगु रेशमी वस्त्रं पुना, झ्याः चाय्का, म्हय् फसं दाय्का चिधंगु खाताय् फेतुना च्वन । बोधिसत्त्व नं भतिचा अप्वः निहं पुला वनेवं बांलाक वसः पुना, भिक्षापात्र ज्वना, आकाशं वया झ्यालं दुहाँ वल । लानिं वयागु वल्कल वस्त्रयागु सः ताया काचा काचां दना वल । वयागु रेशमी वस्त्र चुलुया कुतुं वन । प्रतिक्कूल आलम्बनं बोधिसत्त्वयागु मिखाय् घाः लात । अनेक करोड-लाख वर्षनिसें वयाके दुबे जुया शान्त जुया च्वंगु राग, पिचाय् च्वंम्ह सर्प वाथाक्क दना वयेथे, दना वल । वयागु ध्यानबल मदया वन । वयागु स्मृति थातय् मलात । अले वना लानिया ल्हाः ज्वंवन । अले इमि छचाखेरं पर्दा साल । वं लानिलिसे लोकधर्मयागु सेवन यात । अनलि भोजन याना उद्यानय् वन । अनं लिपा न्हिन्हं अथे हे यात । लानिलिसे लोकधर्म सेवन याःगु खँ नगर छगुलिं हल्ला जुल । अमात्यपिंसं जुजुयात

सन्देश छवल् - "हारित तपस्वी थथे यात ।" जुजुं मती तल - "जिगु मन स्यंकेत थथे धाःगु जुइमाः ।" वं विश्वास मयाः । प्रत्यन्त प्रदेश शान्त याना वयेधुंका जुजु वाराणसी थ्यंकः वया नगर प्रदक्षिणा यायेधुंका तप्यंक लानियाथाय् वन अले न्यन - "छु जिमि आर्य हारित तपस्वी छलिसे लोकधर्मयागु सेवन याःगु धात्थे खः ला ?"

"धात्थे खः, देव !"

जुजुं लानिया नं विश्वास याये मफुत । वयाके हे न्यना स्वये माल धका उद्यानय् वना, वन्दना याना छखेलिक्क फेतुना उगु खँ न्यन्यं न्हापांगु गाथा धाल -

"सुतं मेतं महाब्रह्मे, कामे भुज्जति हारितो ।
कच्चेतं वचनं तुच्छं, कच्चि सुद्धो इरिय्यसी'ति" ॥

"हे महाब्रह्मा ! जिं हारितं (हरितच ऋषिं) कामभोग याना च्वन धयागु खँ न्यना च्वना, छु थ्व खँ असत्य खः ला ? छु छं शुद्धरूपं विहार याना च्वला ?"

वं बिचाः यात - "यदि जिं कामोपभोग मयाना धका धाःसां वं जित विश्वास याइ । परन्तु थ्व लोकय् सत्य समान प्रतिष्ठा मेगु मदु । गुम्ह सत्यं च्वदचलेधुंकी वं बोधिवृक्षया क्वय् फेतुना बुद्धत्व प्राप्त याये फइ मखु । जिं सत्य हे कनेमाः ।" बोधिसत्त्वं नं गनं गनं हिसां, खुंज्या, ब्यभिचार व सुरापान याःगु हे दु परन्तु अनर्थकारी असत्य भाषण गुबलें याइ मखु । उकिं बोधिसत्त्वं सत्यभाषण हे यायां निपुगु गाथा धाल -

"एवमेतं महाराज, यथा ते वचनं सुतं ।
कुम्मगं पटिपन्नोस्मि, मोहनेय्येसु मुच्छितो'ति" ॥

"महाराज ! गुकथं छपिसं ताःगु खः व अथे हे खः । जि कामभोगय् मूछ्यां कःम्ह जुया कुमार्गय् न्ह्यांवना च्वना ।"

वयागु खँ न्यना जुजुं स्वपुगु गाथा धाल -

"अदु पञ्जा किमत्थिया, निपुणा साधुचिन्तिनी ।
याय उप्पतितं रागं, किं मनो न विनोदये'ति" ॥

"अथे जूसा भिंगु चिन्तन याइम्ह, निपुणगु प्रजा दुम्ह जुयाया छु प्रयोजन दत ? छु वं लुया वःगु रागयात दमन याये मफुला ?"

अनंलि हारितं राग-बल क्यक्यं प्यपुगु गाथा धाल -

"चत्तारोमे महाराज, लोके अतिबला भुसा ।
रागो दोसो मदो मोहो, यत्थ पञ्जा न गाधती'ति" ॥

"महाराज ! संसारय् थुपिं प्यथी राग, द्वेष, मद व मोह अति हे बलवान् जुया च्वन । थन प्रजां बशय् तये मफु ।"

वयागु खँ न्यना जुजुं न्यापुगु गाथा धाल -

"अरहा सीलसम्पन्नो, सुद्धो चरति हारितो ।
मेधावी पण्डितो चैव, इति नो सम्मतो भव'न्ति" ॥

“छपिनिगु बारे जिमिसं थथे भाःपिया च्वनागु खः - हारित अरहन्त खः, शील सम्पन्नम्ह खः, शुद्धगु आचरण दुम्ह खः, मेधावीम्ह खः पण्डितम्ह नं खः ।”

अनंलि हारितं खुपुगु गाथा धाल -

“मेधावीनम्पि हिंसन्ति, इसिं धम्मगुणे रतं ।
वितक्का पापका राज, सुभा रागूपसंहिता’ति” ॥

“महाराज ! आकर्षक रागयुक्त पापी वितर्क धर्मय् न्ह्याइपु ताःपिं मेधावी पुरुषपित नं हानि याना विइ ।”

अनंलि वयात राग क्षयया नितिं उत्साहित यायां जुजुं न्हेपुगु गाथा धाल -

“उप्पन्नायं सरीरजो, रागो वण्णविदूसनो तव ।
तं पजह भद्दमत्थु ते, बहुन्नासि मेधाविसम्मतो’ति” ॥

“थ्व छंगु शरीरं वर्ण विनाश याइगु राग उत्पन्न जुया वया च्वन । छंगु कल्याण जुइमा, उकियात त्वःता छ्व । छंत आपासिनं मेधावी भाःपिया च्वंगु दु ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं स्मृति प्राप्त याना कामभोगयागु दुष्परिणाम खंका च्यापुगु गाथा धाल -

“ते अन्धकारके कामे, बहुदुक्खे महाविसे ।
तेसं मूलं गवेसिस्सं, छेच्छं रागं सबन्धन’न्ति” ॥

“कामभोगं मिखा कां याना विइगु जुया च्वन, दुःख विइम्ह खः, तःसकं विषालु जुया च्वन । जिं इमिगु मूल कारणयात लुइका काये । अले बन्धनसहित रागयात त्वाःथला छ्वये ।”

थुलि धया “महाराज ! जित अनुमति बिया बिज्याहुँ” धाल । अनंलि जुजुयाके वचन कया, पर्णशालाय् दुहाँ वना, कसिनमण्डलयागु भावना यात । अले ध्यानबल प्राप्त यात । पर्णशालां पिहाँ वया आकाशय् मुलपतिं थ्याना जुजुयात धर्मोपदेश बिल - “महाराज ! जि थन च्वनागु कारणं जनताय् निन्दित जुइका च्वने माल । अप्रमादी जुया बिज्याहुँ । आः जि अजागु वनखण्डय् वना च्वं वने गन मिसायागु गन्ध दइ मखु ।” जुजुं नं ख्वख्वं, छाती दादां च्वं च्वन । व हिमालयय् वना, ध्यान दुम्ह जुया ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु खँ सिइका बिज्यासे आज्ञा जुया बिज्यात -

“इदं वत्वान हारितो, इसि सच्चपरक्कमो ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगो अहू’ति” ॥

“थथे धया हारित ऋषिं सत्य पराक्रम यात अले कामरागयात नाश याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।”

अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंकाया थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यासे (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु अर्हत्त्वय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् जुजु आनन्द खः । हारित जुलसा जि हे खः ।

४३२. पदकुसलमाणव जातक

“बहुस्सुतं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् मचा छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व श्रावस्ती च्वंम्ह छम्ह गृहस्थीयाम्ह काय् न्हेदँ दुगु अवस्थाय् हे पदचिन्ह म्हसिइकेगुलि कुशलम्ह खः । वया बौम्हं वयागु परीक्षा याना स्वयेया नितिं व मचायात छुं हे मधासे थः पासापिनिथाय् छेय् वना च्वं वन । अले व मचां नं बौम्ह गन वन धका सुयाकें मन्यसे हे थः बौयागु पलाख्वाय् (पदचिन्ह) स्वया ल्यूल्यु वना व थः बौ च्वना च्वंथाय् न्ह्योने थ्यंकः वन । छन्हु बौम्हं न्यन - “तात ! जिं छंत मकंसे गनं वना च्वनेबले छं गुकथं जि फलानाथाय् वन धका सिइका वयागु ?”

“तात ! जिं छंगु पलाख्वाय् स्वया ल्यूल्यु वया सिइका वयागु खः । पलाख्वाय् सिइका कायेगुली जि सःम्ह खः ।”

बौम्हसिनं वयागु परीक्षा याना स्वयेया नितिं, सुथन्हापनं जा नयेधुंका, छेनं पिहाँ वया, अनंलि जःलाखलापिनिगु छेय् वन । हानं अनं मेम्हसिया छेय् वन, अनं नं मेम्हसिया छेय् दुहाँ वना, अनं हानं थःगु छेय् लुखां दुहाँ वया, अनं नं उत्तर धवाखाय् वना, धवाखां पिहाँ वया, नगरया देपाखेयागु लँ लिना जेतवनय् वन । अन शास्तायात वन्दना याना फेतुना धर्मदेशना न्यना च्वन ।

मचां न्यन - “जिमि वा गन वन ?” लिसः वल - “मस्यु ।” वं वयागु पलाख्वाय् ल्यूल्यु ववं जलाखलापिनिगु छेय् वन बौम्ह गन गन वन, गुगु लँपुं वन, अन अन हे ववं जेतवनय् वना, शास्तायात वन्दना याना बौम्हसिथाय् दंवन । बौम्हं न्यन - “तात ! छं जि थन दु धका गुकथं सिइकागु ?” वं धाल - “पलाख्वाय् म्हसिइका पलाख्वाय् कथं जि थन वयागु ।” शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “उपासक ! छु धाःगु ?” “भन्ते ! थुम्ह मचा पलाख्वाय् म्हसिइके सःम्ह खः । जिं थ्वयागु परीक्षा याना स्वयेया नितिं थुगु थुगु लँपुं वयाम्ह खः । थ्व नं जित छेय् मखना जिगु पलाख्वाय् स्वया स्वया थन वल ।”

“उपासक ! बैय् न्हया तःगु पलाख्वाय् (पदचिन्ह) सिइका कायेगुली अपाय्च्वं आश्चर्यया खँ मखु । न्हापा न्हापायापिं पण्डितपिंसं आकाशं वंगु पलाख्वाय् तक नं सिइका काःगु दु । अले वं बिन्ति यासेलि शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् जुजुया लानिं अनाचार यात । अले जुजुं न्यंबले वं पा फय्का धाल - “यदि जि छपिं त्वःता मेपिलिसें अनाचार यानागु दु धयागु जूसा जि अस्सुमुखि यक्षिणी जुया जन्म जुइमा ।” व सिना वनेवं छगू पर्वत प्रदेशय् अस्सुमुखि यक्षिणी जुया जन्म जुल । व

गुफाय् च्वं च्वन । अले तःधंगु जंगलय् पूर्वं पश्चिम वड्पिं मनूतय्त ज्वना नइम्ह जुया च्वन । वं स्वदैतक कुवरेयागु सेवा याःम्ह जुया च्वन, उकिं वयात स्वंगू योजन ब्याः दुगु व न्यागू योजन हाकः दुगु प्रदेशय् वःपिं मनूतय्त नयेगु अधिकार बिया तःगु जुया च्वन ।

छन्हूया दिनय् छम्ह सम्पत्तिशाली महाधनवान्म्ह बांलाम्ह ब्राह्मण आपालं मनूत ब्वना व हे लैपु वना च्वन । इमित खना यक्षणी हतततं न्हिला वायुवेगं इमित लिना यंकल । नापं वःपिं मनूत बिस्सू वन । वं वायुवेगं ब्राह्मणयात ज्वन । व हे बांलाम्ह ब्राह्मणयात पाछाया गुफाय् यंका च्वंबले पुरुष-स्पर्श जूबले वयागु मनय् राग उत्पन्न जुल । वं वलिसे स्नेह दया वःगु कारणं वयात मनसे थःम्ह भात दय्का तया तल । इपिं थवंथवय् मिलेचले जुया च्वं च्वन ।

अननिसें यक्षणी नं मनूतय्त ज्वनीबले इमिके दुगु वसः, जाकि, चिकं आदि नं हया थः भातया नितिं थीथी सासाःगु भोजन दय्का बिल । अले थः स्वयं मनूतयगु ला नयेगु याना च्वन । थः पिहाँ वने त्येका, ब्राह्मण बिस्सू वनी धका तःगोगु ल्वहैंतं गुफाय् प्वाः तिना वनिगु जुया च्वन ।

थुकथं इपिं प्रसन्नतापूर्वक च्वं च्वंबले बोधिसत्त्व थः उत्पन्न जूथासं सिना वनालि उम्ह ब्राह्मणया पाखें उम्ह यक्षणीयागु कोखय् च्वंबल । भिला लिपा वं काय् छम्ह बुइकल । अले काय् व भात निम्हसिया प्रति दुगु अतिस्नेहया कारणं निम्हसितं लहिना तया तल । लिपा कथहं उम्ह मचा तःधिक जूसां वयात नं बौम्हलिसें तुं गुफाय् दुने कुना वनिगु जुया च्वन ।

छन्हूया दिनय् बोधिसत्त्वं थः मांम्ह पिहाँ वन धयागु सिइका ल्वहैं चिइका बौम्हसित पिकाल । व लिहाँ वया न्यन - “ल्वहैं सुनां चिइकल ?”

“मां ! जिं चिइकागु । खिउँथाय् च्वने मछूगुलिं ।”

वं पुत्रस्नेहयागु कारणं छुं धाये मफुत ।

छन्हूया दिनय् बोधिसत्त्वं बौम्हसिके न्यन - “तात ! जिमि मां धाःसा ग्यानपुसे ख्वाः वःम्ह खः, छंगु ख्वाः धाःसा मेकथं हे खः । छु कारण खः ?”

“तात ! छिमि मां मनूया ला नइम्ह यक्षणी खः, भीपिं निम्हं मनु खः ।”

“अथे खःसा भीपिं थन छाया् च्वं च्वनेगु ? नु, मनूतय्गु बस्ती दुथाय् वने नु ।”

“तात ! यदि भीपिं बिस्सू वन धाःसा भीपिं निम्हसितं स्याइ ।”

बोधिसत्त्वं आश्वासन बिल - “तात ! ग्याये मते । छंत मनूतय्गु बस्ती थ्यंका बियेगु जिगु जिम्मा जुल ।” सरखुन्हूया दिनय् वया मांम्ह नसा माःवनेवं, वं थः बौ ब्वना बिस्सू वन । यक्षणी नं लिहाँ वःबले इमित मखना वायुवेगं ब्वाय् वना इमित लिलाका ज्वना धाल - “ब्राह्मण ! छाया् बिस्सू वनागु ? थन छिमित छु मचा मगाःगु दु ?”

“भद्रे ! जि खना तैम्बये मते । छिमि कायं जित ब्वना बिस्सू वंगु खः । वं पुत्रस्नेहयागु कारणं छुं न्वं मवाः । इमित आश्वासन बिया थःगु निवासस्थानय् लित ब्वना हल । थुकथं तःन्हूतक बिस्सू वंपित नं लित ब्वना हःगु जुल । बोधिसत्त्वं बिचाः यात - ‘जिमि मांयाके निश्चित सीमाना दयेमाः । जिं वयागु आज्ञा गन तक चले जू धका न्यने माल । अले उगु सीमानां पुला बिस्सू वने ।’ वं छन्हु मांलिसे छायाय् फेतुना च्वन - “मां ! मांयागु सम्पत्ति काय्यागु खः । जित छंगु अधिकार दुगु भूमियागु सीमाना क्यना ब्यु ।” वं सकतां दिशाय् पर्वत आदि चिं क्यना स्वीगू योजन ब्याः व न्यागू योजन तःहाकगु भूमियात क्यना धाल -

“पुत्र ! थुलि थाय् धका सिइकि ।” निन्हु स्वन्हु दय्का वया मांन्ह जंगलय् वनेधुंका थःन्ह बौयात पाछाया यंका मांनं क्यना तःगु चिं दुगु सीमाना वायुवेगं ब्वाय् वना पुला वन । उगु सिमाना पुला नदीया पारियागु सिमानाय् वन । व नं लिहाँ वःबले इमित मखना ल्यूवल । बोधिसत्त्वं बौयात व्वना नदीया दथुइ थ्यंकः वन । व वःबले नदीया सिथय् थ्यंबले थःगु सिमाना पुला वनेधुंकूगुलिं वं अन हे दना दना हे याचना यात- “तात ! बौयात व्वया लिहाँ वा । जिगु छु अपराध दु ? छु वस्तु दु जिं छिमित मबियागु ?” ब्राह्मण नदी पार जुया हे वन । वं काय्यात प्रार्थना यात - “तात ! अथे याये मते । लिहाँ वा ।”

“मां ! जिपिं मनूत खः । छ् यक्षणी खः । जिपिं न्ह्याबलें छलिसे च्वं च्वने मफु ।”

“तात ! लिहाँ वये मखुला ?”

“वये मखु ।”

“यदि लिहाँ वये मखुसा, मनुष्यलोकय् जीवन हने तःसकं थाकु । ज्या मसःन्ह जीवन हने फइ मखु । जिं छगू चिन्तामणि धयागु विद्या सय्का तयागु दु । उकिया प्रतापं भिंनिदं न्ह्यः वंन्ह मनुयागु पलाख्वाय्या ल्यूल्यु वने फु । थ्व छंगु जीविका जुइ । तात ! थ्व अमूल्य मन्त्र का ।”

वं थपायसकं दुःख जुल नं थः पुत्रयागु स्नेहया कारणं मन्त्र बिल । बोधिसत्त्वं नदीया किनाराय् हे दना मांयात वन्दना याना हत्थकछुवा जुया (कापलेथें ल्हाः तया) मन्त्र ग्रहण यात । अले हानं मांयात नमस्कार याना धाल - “मां ! छ् लिहाँ हूँ ।”

“तात ! छं लिहाँ मवल धाःसा जि म्वाना च्वने फइ मखु” धया यक्षणी नं छाती दाया खल । पुत्रशोकं उगु हे इलय् वयागु नुगः पंम्हया तज्यात । व अन हे सिना भाराक्क गोतुल । बोधिसत्त्वं थः मां सित धयागु सिइका बौम्हसित सःता मांयाथाय् वना, चिपं (चिता) दय्का छ्वय्का मि स्यात । अले थीथी प्रकारयागु स्वां तया पूजा याना, ख्वख्वं बौम्हसित व्वना वाराणसी थ्यंकः वन । अन जुजुयात सूचना छ्वत - “पदकुशल माणवक ध्वाखाय् थ्यंकः वःगु दु ।” जुजुं धाल - “दुहाँ वा ।” अन वना प्रणाम यात । जुजुं छिपिं छु शिल्प सः धका न्यंबले लिसः बिल - “देव ! भिंनिदं न्ह्यः यंकुगु सामानया पलाख्वाय्या ल्यूल्यु वना लित हयेगु (शिल्प) स्यू ।”

“अथेसा जिगु सेवाय् च्वं ।”

“न्हिं द्वःच्छि दःसा सेवाय् च्वने ।”

“ज्यू तात ! च्वं” धया जुजुं न्हिन्हिं द्वःच्छिदां बिइके बिल ।”

छन्हु ब्राह्मणपिसं जुजुयात धाःवन - “महाराज ! थुम्ह माणवकं थःगु छुं हे ज्या मक्यंसे थुलिमच्छि नया च्वन । थ्वयाके शिल्प दु मद्दु धयागु खँ जिमिसं मस्यू । वयागु परीक्षा याना स्वया बिज्याहूँ ।”

जुजुं “ज्यू” धया स्वीकार याना थीथी प्रकारयागु रत्न रेखदेख याना च्वंपिं निम्हसित इशारा यात जुजु व पुरोहित निम्हसिनं भिंभिंगु रत्नया प्वः ज्वना दरबारं कुहाँ वया लाय्कुछें स्वकोतक चाःहिला, स्वाहाने तया, पःखालं पिने कुहाँ वल । अनं विनिश्चयशालाय् वना फेतुना अले हानं स्वाहाने तया पःखालं कुहाँ वल । अले नगरया दुनेयागु पुखू सिथय् थ्यंका अन स्वकोतक चाहिल । अले पुखुली कुहाँ वना माल सामान सुचुका दरबारय् वल । कन्हेखुन्हु लाय्कुली रत्न खुया यन धका हल्ला जुल । जुजुं मस्यूपह याना बोधिसत्त्वया सःतके छ्वया धाल - “तात ! लाय्कुलिं आपालं रत्नत खुया यंकल । लुइका ब्यु ।”

“महाराज ! भिनिदं न्हयो खुया यंकुगु मालतालायात ला खुंयागु पलाख्वाय्यागु ल्यूल्यू वना लुइके फुम्हसित थौं चान्हेतिनि खुया यंकुगु माल सामान लुइकेगु धयागु छुं आश्चर्ययागु खं मखु । जिं लुइका बिये । छपिसं छु चिन्ता काये म्वाः ।”

“अथेसा तात ! लुइका ब्यु ।”

वं “ज्यू, देव !” धका धया थःम्ह मांयात वन्दना याना मन्त्र जप यात । अले तःजागु दबुलि च्वना धाल- “तात ! निम्ह खुंतयगु पलाख्वाय् खने दत । व, जुजु व पुरोहितयागु पलाख्वाय् स्वस्वं श्रीभवनय् वन । अनं पिहाँ वया, लाय्कु छेंयात स्वचा चाःहिला, पलाख्वाय् कथं पःखालिक्क वना अन दना धाल- “महाराज ! थुगु थासं चिला पलाख्वाय् आकाशय् खने दु । स्वाहाने हति ।” वं स्वाहाने छुना पःखा च्वं कुहाँ वना, पलाख्वाय् कथं विनिश्चयशालाय् वन, हानं लाय्कुछेंय् वन । स्वाहाने छुना पखालं कुहाँ वया पुखुली थ्यंकः वन । स्वकोतक पुखुली चाःहिला धाल - “महाराज ! खुं थुगु पुखुली कुहाँ वंगु दु ।” हानं थः स्वयं कुहाँ वना, थःम्हं तया तःथें तुं, उगु सामान लुइका हया जुजुयात बिइ हल । अले धाल - “महाराज ! थुपिं निम्ह प्रसिद्धपिं तःधपिं खुंत खः । थुगु लैपुं लाय्कुछेंय् गया वन ।” जनतां लय्ताया पतिंचा न्याय्कल, वसःत आक्सय् वांछवल ।

जुजुं मती तल - “थुम्ह माणवकं खुंतयगु पलाख्वाय् ल्यूल्यू वना खुंतयसं तया तःगु थाय् जुलसा सिइका काये फुम्ह खः, खुंतयत ज्वने मफुम्ह खः ।” वं धाल - “छं खुंतयसं खुया यंकुगु सामान जक ज्वना वल, खुंतयत नं ज्वना हये फुला ?”

“महाराज ! खुंत थन हे दु, तापाक मखु ।”

“सु सु खः ?”

“महाराज ! गुम्ह माल धका धया च्वंम्ह खः उम्ह खुं थन हे दु । छपितं सामान द हे दसेलिं आः हानं खुं छु यायेत माःगु दु ? न्यना बिज्याये मते ।

“तात ! जिं छंतं न्हिं द्रःच्छिदां बिया च्वना । जित खुं ज्वना हया ब्यु ।”

“महाराज ! धन दसेलिं खुंत छाया माःगु दु ?”

“तात ! जित धनया बेसिं खुंत माःगु दु ।”

“महाराज ! अथेसा थुपिं हे खुं धका जिं छपितं क्यना धाये मखु । न्हापाया इलय् घटे जूगु छगू घटना कने । यदि छपिं प्रज्ञावान्म्ह खःसा उकिं सिइका बिज्याहूँ ।” थथे धया न्हापायागु खं कन -

“महाराज ! न्हापाया इलय् वाराणसी भतिचा तापाक नदिया सिथय् छगू गामय् पाटल धयाम्ह छम्ह प्याखंम्बः च्वं च्वन । व छन्हु कला ब्वना वाराणसी वन । अन प्याखं हुला, म्ये हाला, धन कमाये याना, उत्सव व्वचायेवं आपालं अय्ला व जा ज्वना थःगु गामय् पाखे स्वया वल । नदीया किनाराय् थ्वंबले न्हूगु लः वाः वया च्वंगु खना अय्ला त्वना फेतुना च्वन । हानं अय्लाखं मस्त जुया थःगु बल मसिइका गःपतय् महावीणा घाना नदी छिना वनेत स्वल । वं कलायात ल्हानं क्वातुक्क ज्वना नदीया सिथय् कुहाँ वन । वीणायागु प्वालय् लः दुहाँ वन । वं व वीणा घाना वंगुलिं लखय् दुबे जुल । कलाम्हं व दुबे जूगु खना लाल कया पारी थ्यंकः वन । प्याखंम्बः पाटल छको छको लखय् दुबे जुल छको छको लखं थहां वल । लः त्वंगुलिं वया प्वाः फुले जुल । वया कलातं बिचाः यात - ‘आः जिमि भात सिइन । वयाके छपु म्ये फ्वना काये अले व हे म्ये लोकजनपितं न्यंका जीविका चले याये ।’ वं धाल - “स्वामी ! छि लखय्

दुबे जुया वना च्वन । जित छपु म्ये बिया दिसै, व म्ये हाला जीविका याना च्वने ।” थथे धया वं थुगु गाथा धाल -

“बहुस्सुतं चित्तकथिं, गङ्गा बहति पाटलिं ।
बुद्धानक भदन्ते, एकं मे देहि गाथक’न्ति” ॥

“गंगा (नदी) बहुश्रुत दुम्ह विचित्र कथिक पाटलियात चुइके यंकल । हे चुइकः वना च्वंम्ह ! छित्त कल्याण जुइमा । जित छपु चिकिचापूगु गाथा छपु बिया दिसै ।”

प्याखँम्ह नं धाल - “भद्रे ! जिं छंत म्ये गुकथं वियेगु ? थुगु इलय् जनतायात कल्याण याना च्वंम्ह लखं हे जित स्याना च्वन ।” अले धाल -

“येन सिञ्चन्ति दुक्खितं, येन सिञ्चन्ति आतुरं ।
तस्स मज्जे मरिस्सामि, जातं सरणतो भय’न्ति” ॥

“गुगु लखं दुःखीपितं सिचुका बिइ, गुकिं आतुर जुया च्वंपितं प्यास लंका बिइ, जि उगु हे लःया दथुइ सिना वने त्यना । जित शरणस्थान लखं हे भय उत्पन्न जुया वल ।”

बोधिसत्त्वं थुगु गाथा न्यंका - “महाराज ! गथे लखं जनतायात रक्षा याइगु खः अथे हे जुजुं नं (जनतायात रक्षा याना तइ) ।” धया हानं धाल - “महाराज ! थ्व खँ त्वपुया च्वंगु खँ खः । अथे नं जिं थ्व खँ पण्डितपिसं थुइका काये बहः जुइक कनागु दु । महाराज ! थुइका बिज्याहूँ ।”

“तात ! जिं थुजागु रहस्यया खँ मस्यू । जित खँ ज्वना व्यु ।”

“अथेसा, महाराज ! मेगु खँ न्यनालि सिइका बिज्याहूँ धयालि मेगु छगू घटना कन -

“देव ! न्हापायागु इलय् थ्व हे वाराणसीया धवाखासि गामय् छम्ह कुम्हाः भाडाकुडा (थलबल) दय्केया नितिं चा कया हइगु जुया च्वन । वं छगू हे थासं न्हिन्हं चा काकां पर्वतया दथुइ गाः हे वन । छन्हुया दिनय् व गाः म्हुया चा कया च्वंबले आकाभाकां अकालय् तच्चतं वा वल । बा वःगु लखं गाःया छचाखेरं सिइ च्वंगु चा कुतुं वल । उकिं कया (ल्हाना) वयागु छचों तज्यात । वं ख्वख्वं थुगु गाथा धाल -

“यत्थ बीजानि रूहन्ति, सत्ता यत्थ पतिट्टिता ।
सा मे सीसं निपीळेति, जातं सरणतो भय’न्ति” ॥

“गुगु चाय् पुसात बुया वइगु खः, गुकी प्राणीपिं लिघंसा कया च्वं च्वनी, वं हे जिगु छचोंयात तछ्छाना बिल । जित शरणस्थान पृथ्वी हे भय उत्पन्न जुया वल ।”

“देव ! गथे जनतायागु आधार पृथ्वी खः अले उकिं हे कुम्हाःया छचों तछ्छाना बिल । अथे हे तुं, यदि सकलसिया शरणस्थान जुजु हे दना वया खुँज्या यात धाःसा वयात सुनां रोके याये फइ ? महाराज ! थुकथं रहस्यमयम्ह खुँयात म्हसिइका बिज्याहूँ ।”

“तात ! जिं थुजागु रहस्यया खँ मस्यू । जित खँ ज्वना व्यु ।”

वं जुजुयात सम्मान तया रक्षा यायां “छ हे खँ” मधासे मेगु नं छगू दसु बिल -

“महाराज ! न्हापायागु इलय् थ्व हे नगरय् छम्ह मनूया छें मिं नल । वं मेम्ह छम्हसित ज्या ब्वल-
“दुने दुहाँ वना माल सामान लिकया हति ।” व दुने वना माल सामान लिकया पिहाँ वये त्यंगु बखतय्

लुखा बन्द जुल । छेँ छखां कुं कया मिखां छुं मखना, पिहाँ वयेगु लैपु मसिया, मिं पुना दुःखी जुया दुने हे च्वना ख्वख्वं छाती दादां धाल -

“येन भत्तानि पच्चन्ति, सीतं येन विहञ्जति ।
सो मं डहति गत्तानि, जातं सरणतो भय'न्ति” ॥

“गुकिं जा बुइगु खः, गुकिं चिकूगु चिइका बिइगु खः । उकिं हे जिगु शरीरयात पुना च्वन । जित शरणस्थान मिं हे भय उत्पन्न जुया वल ।”

“महाराज ! थुजाम्ह मनु छम्हसिनं मनूतयगु आश्रय दाता जुया च्वंगु मिथेँ हे, रत्न ज्वना वंगु दु । जिके खुंयागु खँ न्यना बिज्याये मते ।”

“तात ! जित ला खुँ हे माः ।”

वं जुजुयात “छ हे खुँ” मधासे मेगू छगू दसु बिल -

“देव ! न्हापायागु इलय् थ्व हे नगरय् छम्ह मनुखं यक्व दय्क नःगुलिं पचे मजुया दुःखी जुया ख्वया धाल -

“येन भुत्तेन यापन्ति, पुथू ब्राह्मणखत्तिया ।
सो मं भुत्तो ब्यापादेति, जातं सरणतो भय'न्ति” ॥

“गुगु नया सकलेँ ब्राह्मण क्षत्रिय म्वाना च्वन, व हे नयाम्ह जित सास्ति जुइका च्वं च्वना । जित शरणस्थान नसां हे भय उत्पन्न जुया वल ।”

“महाराज ! जाथेँ हे तुं मनूतय आश्रय जुया च्वंम्ह छम्ह मनुखं (रत्न) भाजं (थल) यंकल, हानं (वस्तु) लुया वयेवं खुँ छु यायेत माःगु जुल ?”

“तात ! हये फुसा जित खुँ हे माला व्यु ।”

वं जुजुयात सम्भे यायेया नितिं मेगु नं दसु बिल -

“महाराज ! न्हापायागु समयय् थ्व हे नगरय् फसं पुइका छम्ह मनूया म्ह त्वधुल । वं ख्वख्वं धाल-

“गिम्हानं पच्छिमे मासे, वातमिच्छन्ति पण्डिता ।
सो मं भञ्जति गत्तानि, जातं सरणतो भय'न्ति” ॥

“ताल्ला (गृष्म) या अन्तिम महिनाय् पण्डितजनपिसं फय्यागु इच्छा याइगु खः । व हे फसं जिगु म्ह त्वधुला बिल । जित शरणस्थान फसं हे भय उत्पन्न जुया वल ।”

“महाराज ! शरणस्थानं हे भय उत्पन्न जुल धयागु खँ थुइका बिज्याहुँ ।”

“तात ! जित खुँ हे माल ।”

वं जुजुयात सम्भे यायेया नितिं मेगु छगू दसु बिल -

“देव ! न्हापायागु समयय् हिमालय प्रदेशय् ख्वातुकक हलं जाया च्वंगु तःमागु सिमा छमा दु । उकी द्वलंद्रः भंगःत च्वं च्वन । उकिया निगू कचा थवंथवय् ल्वाना च्वतु च्वगुलिं उकिं मिं पिहाँ वल । मि कुतुं वन । थ्व खना थकालिम्ह भंगलं धाल -

“यं निस्सिता जगतिरुहं, स्वायं अग्निं पमुञ्चति ।
दिसा भजथ वक्कङ्गा, जातं सरणतो भय'न्ति” ॥

“गुगु सिमाय् भंगःत च्वं च्वन, व हे सिमां मिं त्वःता हइ च्वन । हे भंगःत ! (मेथाय्) दिशाय् हूँ । शरणस्थान सिमां हे भय उत्पन्न जुया वल ।”

“देव ! गथे भंगःपंछितय् शरणस्थान धयागु सिमा खः, अथे हे जुजु धयाम्ह जनतायाम्ह खः । वं हे खुँज्या यात धाःसा सुनां रोके याइ । देव ! खँ थुइका बिज्याहूँ ।”

“तात ! जित खूँ हे हया व्यु ।”

वं जुजुयात मेगु नं दसु बिल -

“महाराज ! काशी गामय् छम्ह गृहस्थयागु छेंया पश्चिमपाखे कठोरिपिं गोंजुस्वजुं दुगु नदी दुगु जुया च्वन । उम्ह गृहस्थया छम्ह जक काय् दु । बौ सिना वनेवं वं मांयागु सेवा याना च्वन । वया इच्छा मदय्क मदय्कं हे वया नितिं छम्ह भौमचा हया बिल । न्हापा न्हापां ला वं थः मांजुयात माया याना च्वन । लिपा काय्महाय् तःधिक जुइवं वं थः मांजुयात पितिने मास्ति वय्कल । वया थःम्ह मां नं व हे छेंय् लहि हल । वं थःम्ह मिजंयात मांजुयागु थीथी दोष क्यना कुंखिना च्वन । थुकथं वयागु मन फाया धाल -

“जिं छिमि मांयात लही मफु । वयात स्याना छ्व ।”

“मनू स्यायेगु धयागु अःपुगु ज्या मखु । वयात गुकथं स्यायेगु ?”

“दचना च्वनिगु इलय् वयात खाताय् तया यंका गोंजुस्वैजु दुगु नदी यंका वायो (क्वफाये) यंकेगु । अले गोंजुस्वैजुतय्सं स्याना नइ ।”

“छिमि मां गन दु ?”

“वलिसें तुं दचना च्वंगु दु ।”

“अथेसा व दचना च्वंगु खाताय् खिपतं चिना चिं तया वा ।”

वं अथे हे याना धाःवल - “चिं तया वयेधुन ।” अनलि वयात “पलख आसे, मनूत दचने व्यु” धया दचों वंम्हथें जुया गोतुला वं चिनातःगु खिपः फ्यना कलाया मांयागु खाताय् चिना बिल । अले कलायात थन । निम्हं मिले जुया वयात खाताय् तया लल याना यंका नदी वांछ्रवया बिल । अन गोंजुस्वजुतय्सं वयात फाया स्याना नल । कन्हेखुन्हु वया मां हिलाबुला जूगु खँ सिइका धाल - “स्वामी ! जिमि मां जकं स्यात । आः छिमि मांयात स्याना व्यु ।”

“ज्यू, ठीक जू, वयात चिता दय्का मिं च्याका स्याना बिये ।”

इपिं निम्हसिनं दचना च्वंम्हसित लल याना मसानय् तये यंकल । अन भातम्हं कलाम्हसिके न्यन - “मि हयागु दुला ?”

“स्वामी ! हये ल्वःमन ।”

“अथेसा वना कया हति ।”

“स्वामी ! जि याकचा वने मफु, छ वन धाःसा जि थन याकचा जुइ । उकिं निम्हं वना काःवने ।”

इपिं मि काःवना च्वंबले ख्वाउँगु फय् वया बुरी न्हयलं चाल । वं मसान खंबले बिचाः यात - “थुमिसं जित स्याये त्यन । अले मि काःवंगु जुइमाः । थुमिसं जिगु सामर्थ्यया खँ मस्यू । वं छम्ह सिम्ह लाशयात सिपैय् थ्यना वयात कापतं त्वपुया, थः स्वयं बिस्यू वना छगू गुफाय् वना सुप्यू वन । निम्हसिनं

मि ज्वना वल अले लाशयात बुरी भाःपिया उना लिहाँ वन । छम्ह खुँ उगु गुफाय् थःगु माल सामान तथा तःगु जुया च्वन । वं व कायेया नितिं वःबले बुरियात खना बिचाः यात - “सु यक्षणी जुइमाः, जिगु माल सामान अमनुष्ययागु ल्हातय् लाःवन । वं छम्ह भाराफुके वैद्य व्वना वल । भाराफुके वैद्यं मन्त्र व्वन अले गुफाय् वन । वं धाल - “जि यक्षणी मखु । वा, भी निम्हसिनं थुगु धन बच्छि बच्छि इना काये वा ।”

“गुकथं विश्वास यायेगु ?”

“छंगु म्ये जिगु म्येया दचोने ति ।”

वं अथे हे तथा बिल । बुरी वयागु म्ये वां न्याना, त्वाःथला, कुतुका बिल । वैद्यं थुम्ह यक्षणी धका भाःपिल । वयागु म्ये च्चकां हि स्वस्व वल । व बिस्यू वन । बुरी सरखुन्हु रेशमी वस्त्रं पुना थीथी प्रकारयागु रत्न ज्वना छेंय वन ।

भौम्हं न्यन - “मां ! थ्व गनं कया हयागु ?”

“भौ मयजू ! उगु मसानय् गुम्हसित सिं च्याका उना छ्वइ, वयात थजागु दइ ।”

“मां जित नं दइला ?”

“जितथें याःसा दइ ।”

वं तिसायागु लोभं भातम्हसित छुं हे मधासे थःत थःम्हं च्याका बिल । कन्हेखुन्हु भातम्हं वयात मखसेलि न्यन - “मां ! आः इलय् छंम्ह भौ खने मदु ।” वं वयात “अरे पापी ! सिइ धुंक्म्ह नं गनं लिहाँ वइ ?” धाधां थुगु गाथा धाल -

“यमानयिं सोमनस्सं, मालिनिं चन्दनुस्सदं ।
सा मं घरा निच्छुभति, जातं सरणतो भय'न्ति” ॥

“गुम्ह माला क्वखाया तःम्ह व चन्दन धारण याना तःम्हसित लय्लयतातां छें दुकया हया, वं हे जित छेंनं पितिन । शरणस्थानं हे भय उत्पन्न जुया वल ।”

“महाराज ! गथे मांजुया नितिं भौ खः, अथे हे जनताया नितिं जुजु धयाम्ह शरणस्थान खः । देव ! अजागु थासं हे भय पिहाँ वल धाःसा छु याये फइ ? थुइका बिज्याहुँ ।”

“जिं छंगु खँ छुं मस्यू । जित खुँ हे ज्वना व्यु ।”

वं ‘जुजुयात बचे याये’ धका बिचाः याना मेगु खँ कन -

“देव ! थ्व हे नगरय् छम्ह मनुखं प्रार्थना यायां काय् छम्ह बुइकल । वं व मचा बुसेनिसें ‘जिमि काय् बुल’ धका साप लयतातां वयात पालन पोषण याना लहिना तःधिक यात । अले विवाह याना बिल । थः बुरा जुइवं वं बुँज्या याये मफयेवं काय्म्हं धाल - “छं बुँज्या याये मफुत । थनं पिहाँ हुँ ।” वयात काय्म्हं पितिना छ्वत । व तःसकं थाकुक फवना फवना जीवन हना च्वन । वं ख्वख्वं छाती दादां थुगु गाथा धाल -

“येन जातेन नन्दिस्सं, यस्स च भवमिच्छिसं ।
सो मं घरा निच्छुभति, जातं सरणतो भय'न्ति” ॥

“गुम्ह बुइवं लयतायागु खः, गुम्हसियागु उन्नतियागु इच्छा यानागु खः । वं हे जित छेंनं पितिना हल । जित शरणस्थानं हे भय उत्पन्न जुया वल ।”

“महाराज ! गथे सामर्थ्यवान्मह कायं बौयात रक्षा याये माःगु खः, अथे हे जुजुं दक्वं जनपदयात रक्षा यायेमाः । थुगु भय सकतां प्राणीपिंत रक्षा याये माःमह जुजुया पाखें पिहाँ वया च्वन । उकिं हे, हे देव ! फलानाम्ह खँ धका छपिसं हे सिइका कया बिज्याहूँ ।”

जुजुं बारम्बार माणवकयात धया हे च्वन - “तात ! जिं कारण-अकारण धयागु छुं मस्यू । जित खँ व्यु, मखु धयागु जूसा थःहे खँ जु ।”

अनंलि वं जुजुयात धाल - “अथेसा छु राजन् ! बांलाक हे खँ सिइके मास्ति वल ला ?”

“खः तात !”

“अथेसा परिषदया दथुइ च्वना हे फलाना फलानापिं खँ खः धका क्यना बिये ।”

“ज्यू, तात ! अथे हे या ।”

वं “थुमह जुजुं थःत बचे याये मास्ति मवःमह खः । आः खँयात ज्वना बिये” धका मती तथा मुना च्वपिं जनतायात सम्बोधन याना थुपिं गाथात धाल -

“सुणन्तु मे जानपदा, नेगमा च समागता ।

यतोदकं तदादित्तं, यतो खेमं ततो भयं ॥

“राजा विलुम्पते रट्टं, ब्राह्मणो च पुरोहितो ।

अत्तगुत्ता विहरथ, जातं सरणतो भय'न्ति” ॥

“जनपद व निगमं भाःपिं (आदरणीय दाजुकिजा तताकेंहेपिं) ! न्यना दिसँ - लः दुथासं मिं पिहाँ वल, कल्याण जुइमाःथासं पाप पिहाँ वल । जुजु व पुरोहित ब्राह्मण मिले जुया राष्ट्रयात लुटे याना च्वन । होशियार जुया च्वं । शरणस्थान जुजुयापाखें हे भय उत्पन्न जुया वल ।”

जनतां वयागु खँ न्यना बिचाः यात - ‘थुमह जुजु रक्षक जुइमाःमह जुइक जुइकं नं मेपिंत दोषी ठहरे याना, थःगु धन थःमहं हे पुखुली तथा खँयात मायेकीमह खः । जिमिसं थुमह पापी जुजुयात स्याना बिये माल, थथे यात धाःसा हानं खुइ फइ मखु ।’ इमिसं कथि, मुगः आदि ल्वाभः ज्याभः ज्वना दना वल । अले जुजु व पुरोहितयात दाया अन हे तथा स्याना बिल । जनतां बोधिसत्त्वयात अभिषिक्त याना जुजु दय्का बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “उपासक ! थ्व पृथ्वीस पलाख्वाय् म्हासिइकेगु धयागु छुं आश्चर्ययागु खँ मखु, न्हापा जुलसा पुलापिं पण्डितपिसं आकाशय् च्वंगु पलाख्वाय् तकं म्हासिइका काल” धया (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उपासक व वया काय् सोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् बौ काश्यप खः । पलाख्वाय् स्यूमह पदकुशल कुमार जुलसा जि हे खः ।

४३३. लोमसकस्सप जातक

“अस्स इन्दसमो राज...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह भिक्षुयाके शास्तां न्यना विज्यात - “छु छ धात्थें उद्विग्न जूगु खः ला ?” “धात्थें खः” धका विन्ति यायेवं “भिक्षु ! यशस्वीम्ह नं अयशस्वीम्ह जू वं । थ्व क्लेशं परिशुद्धिं प्राणीपितं तक नं मलिन याना ब्यू । छथें जापिनिगु खँ हे छु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी जुजु ब्रह्मदत्तया ब्रह्मदत्तकुमार व पुरोहितपुत्र काश्यप निम्ह पासापिं खः । निम्हसिनं छगू हे आचार्यया कुलय् सकतां शिल्प सय्के सिइके यात । लिपा जूबले, बौम्ह सिना वनेवं ब्रह्मदत्तकुमार जुजु जुल । काश्यपं विचाः यात - ‘जिमि पासा जुजु जुल । आः जित तःधंक ऐश्वर्य बिइ । जित ऐश्वर्य छु यायेत माःगु दु ? जिं मांबौ व जुजुयाके वचन कया प्रव्रजित जूवने ।’ वं जुजु व मांबौपिके वचन काल । अले हिमालयय् वना ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुल । न्हेन्हु दुखुन्हुया दिनय् अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना काल । अले कुतुं वया हाया वःगु फलफुल सिना (मुना) हया जीविका याना च्वन । प्रव्रजित जुइवं वयागु नां जुल लोमसकुमार काश्यप । व इन्द्रियायात बशय् तइम्ह घोरम्ह तपस्वी खः । वयागु तपस्यायागु तेजं शक्रभवन कम्प जुल । शक्रं ध्यान तया स्वःबले वयात खना विचाः यात - ‘थुम्ह तपस्वी अत्यन्त तेजस्वीम्ह खः । शक्रभवनं जित नं कुतुका बिइफु । वाराणसी जुजुलिसे मिले जुया थ्वयात तप भ्रष्ट याना बिये माल ।’

व शक्र-प्रतापं बाचा इलय् वाराणसीया जुजुयागु शयनागारय् दुने वन अले शयनागार छगुलिं शरीर-प्रभां जाज्वल्यमान जुइक थिइका बिल । वं जुजुया लिक्क दना जुजुयात थन - “महाराज ! दना बिज्याहूँ ।”

“छ सु खः ?”

“जि शक्र खः ।”

“छु याः वयागु ?”

“महाराज ! जम्बुद्वीप छगुलिं एकछत्र राज्य यायेगु इच्छा दुलाकि मदु ?”

“छाय् मदइ ?”

“अथे जूसा लोमसकाश्यपयात सःतके छ्वया पशुत स्याना यज्ञ याकि । शक्रथे अजर अमर जुया जम्बुद्वीपय् राज्य याये दइ ।” वं न्हापांगु गाथा धाल -

“अस्स इन्दसमो राज, अच्चन्तं अजरामरो ।
सचे त्वं यञ्जं याजेय्य, इसिं लोमसकस्सप’न्ति” ॥

“यदि लोमसकाश्यप ऋषिया पाखे छं यज्ञ याकल धाःसा, हे राजन् ! छ अत्यन्त अजरामर इन्द्र समान (जुजु) जुइ ।”

वयागु खं न्यना जुजुं “ज्यू” धका स्वीकार यात । शक्रं “अथे जूसा लिबाका च्वने मते” धया लिहाँ वन । जुजु कन्हेखुन्हुया दिनय् सय्ह धयाम्ह अमात्ययात सःतके छ्वया धाल - “सौम्य ! जिमि पासा लोमसकाश्यपयाथाय् वना जिगुपाखे वसपोलयात धा - “जुजुं छपिनिपाखे यज्ञ याका जम्बुद्वीप छगुलिया एकछत्र राजा जुइ त्यन । छपितं नं गुलि प्रदेश माल, उलि बिइगु जुल । जिलिसे यज्ञ यायेया नितिं विज्याहं धका धा ।” वं “देव ! हवस्, ज्यू” धया स्वीकार यात । अनंलि नगरय् घोषणा याकल - “तपस्वीयागु निवासस्थान स्पृषिं सुं दुला ?” छम्ह वनचर वया धाल - “जिं स्पू ।” वं लै क्यना आपालं अनुयायीत व्वना अन थ्यंकः वन । अनंलि ऋषियात वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत अले उगु सन्देश न्यंकल । वं “सय्ह ! थ्व छु धयागु ?” प्रतिरोध यायां प्यपु गाथात धाल -

“ससमुद्दपरियायं, महिं सागरकुण्डलं ।
न इच्छे सह निन्दाय, एवं सेय्य विजानहि ॥

“धिरन्धु तं यसलाभं, धनलाभञ्च ब्राह्मण ।
या वुत्ति विनिपातेन, अधम्मचरणेन वा ॥

“अपि चे पत्तमादाय, अनगारो परिब्बजे ।
सायेव जीविका सेय्यो, या चाधम्मेन एसना ॥

“अपि चे पत्तमादाय, अनगारो परिब्बजे ।
अञ्जं अहिंसयं लोके, अपि रज्जेन तं वर’न्ति” ॥

“सागरं घेरे जूगु समुद्र पर्यन्त पृथ्वीयात नं जिं निन्दाया भाजन जुया इच्छा मयाना । हे सय्ह ! छं थ्व खं सिइका का ।”

“हे ब्राह्मण ! उगु ऐश्वर्य लाभ व धन लाभयात नं धिक्कार हे दु गुगु नरकगामी कर्म व अधर्माचरण याना दइगु खः ।”

“अधर्मं जीविका याना च्वनेगु सिकं बरु पात्र ज्वना अनागारिक जुया भिक्षा प्वना जीविका हना च्वनेगु हे बेश जू ।”

“लोकय् सुयातं हिंसा मयासे भिक्षापात्र ज्वना अनागारिक परिव्राजक जुया च्वनेगु हे राज्य दइगु सिकं बेश जू ।”

अमात्यं वयागु खं न्यना जुजुयात कंवन । जुजु सुम्क च्वन । “म्हां धाःसा छु लगे जू ।” हानं शक्रं बाचा इलय् वया दना जुजुयाके न्यंवल - “महाराज ! छु लोमसकाश्यपयात सःतके छ्वया यज्ञ याका विमज्यानागु ला ?”

“सःतके छ्वयां विमज्याः ।”

“महाराज ! छपिनि म्हचाय् चन्द्रवती कुमारीयात समाये याना बांलाका सय्हलिसें तुं छूवया ब्यु अले यज्ञ यात धाःसा जुजुं छपितं थुम्ह कुमारी बिया बिइ धका धाय्कि । वं उम्ह कुमारीप्रति आसक्त जुया बिज्याये फु ।”

जुजुं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले कन्हेखुन्हु सय्हलिसें तुं थःम्ह म्हचाय्मचा छूवया बिल । वं उम्ह कुमारी ब्वना यंका अन थ्यंकः वन अले वन्दना याना म्हफु मफुया खबर न्यनेधुंका देव अप्सराथें बांलाम्ह उम्ह कुमारीयात क्यना छखेलिकक दना च्वन । वं थःगु इन्द्रिय संयम त्वःता वयात स्वल । खनेसाथं व, व खना आसक्त जुल । वयागु ध्यानबल लोप जुल । अमात्यं व आसक्त जुल धयागु खँ सिइका बिन्ति यात – “भन्ते ! यदि छपिसं यज्ञ याना बिज्यात धाःसा जुजुं थ्वयात छपिनिगु चरण-सेविका याना बिइ ।”

वं कामुकतां थर थर खाखां न्यन – “जुजुं थ्व जित बिइला ?”

“यज्ञ याना बिज्यात धाःसा जुजुं थ्व छपितं बिइ ।”

“ज्यू, थ्व दइगु जूसा यज्ञ याना बिये” धया इपिलिसें तुं समाये याना तःगु रथय् च्वना वाराणसी थ्यंकः वन । जुजुं नं वल धयागु खँ न्यना यज्ञकुण्ड दय्के बिल । अले वयात थ्यंकः वःगु खना धाल – “यदि यज्ञ याना बिज्यात धाःसा जिं इन्द्रथें जाःम्ह जुइ दइ । यज्ञ सिधयेधुंका छपितं जिमि म्हचाय् बिये ।” काश्यपं “ज्यू” धया स्वीकार यात । कन्हेखुन्हु जुजु वयात ब्वना चन्द्रवतीलिसें तुं यज्ञकुण्डय् थ्यंकः वन । अन किसि, सल, द्रहँ, सा आदि सकतां प्रकारयापिं पशुत छसिंकथं चिना थना तल । काश्यपं इपिं सकसितं स्याना इमिगु हत्या याना यज्ञ शुरु यात । अन मुना च्वपिं जनतां “लोमसकाश्यप ! थ्व छपिनि नितिं अनुचित जुल, अयोग्य जुल, थ्व छु यानागु ?” धका विरोध यायां निपु गाथात धाल –

“बलं चन्दो बलं सुरियो, बलं समणब्राह्मणा ।
बलं वेला समुदस्स, बलातिबलमित्थियो ॥

“यथा उगतपं सन्तं, इसिं लोमसकस्सपं ।
पितु अत्था चन्दवती, वाजपेय्यं अयाजयी’ति” ॥

“चन्द्रमा बःला । सूर्य बःला । श्रमण-ब्राह्मणपिं बःला । इपिं सिबे नं दकले अप्वः मिसात बःला खः ।”

“दसु गथे जुल धाःसा, चन्द्रवती थः बौया नितिं उग्रम्ह तपस्वी, शान्तम्ह लोमसकाश्यप ऋषिया पाखें वाजपेय्य यज्ञ याके बिल ।”

उगु इलय् काश्यपं यज्ञ यायेया नितिं ‘मङ्गल किसियागु गःपः ध्यने’ धका खड्ग ल्हवन । किसिं वयात खना मृत्यु खना ग्याना भयभीत जुया जोर जोरं चिल्लाय्दंक हाल । व हाःगु सः न्यना दक्वं किसि, सल, सा, द्रहँत नं मृत्युभयं ग्याना ततःसकं चिल्लाय्दंक हाला हल । जनतां नं चिल्लाय् चिल्लाय्दंक हाला विरोध यात । वयागु जटा, दाहि, याक्व व छातीया सँ थिंग दना धःस्वाना वल । वं पश्चाताप याना “जिं अनुचित पापकर्म याये लात” धया च्यापुगु गाथा धाल –

“तं लोभपकतं कम्मं, कटुकं कामहेतुकं ।
तस्स मूलं गवेसिस्सं, छेच्छं रागं सबन्धन’न्ति” ॥

“महाराज ! थ्व गुगु जिं चन्द्रवतीया लोभं कामहेतुक कर्म याना, व दुष्परिणाम बिइगु खः । जिं थुगु कर्मया मूल कारण खोज याये । अले बन्धनसहितगु रागयात त्वाःथला छूवये ।”

अले जुजुं वयात धाल - “पासा ! ग्याये मते । जिं छंत चन्द्रवती कुमारी, राष्ट्र व न्हेगू रत्नया द्वं बिये । यज्ञ या ।” थ्व खँ न्यना काश्यपं “महाराज ! जित थुगु कामभोग माःगु महु” धया थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“धिरथु कामे सुबहूपि लोके, तपोव सेय्यो कामगुणेहि राज ।
तपो करिस्साभि पहाय कामे, तवेव रहुं चन्द्रवती च होतु”ति” ॥

“लोक्य आपालं आपालं कामभोगतयत् धिक्कार हे दु । राजन् ! कामभोग सिबे तप (शील) हे भिं जू । जिं कामभोगयात त्वःता तपस्या हे याःवने । राष्ट्र व चन्द्रवती छपिनिथाय् च्वंके ब्यु ।”^{२८}

थुलि धया वं योगविधिं नष्ट जूगु ध्यानबल हानं प्राप्त यात । अले आकाशय् मुलपतिं ध्याना जुजुयात उपदेश विल - “अप्रमादी जुया च्वं ।” यज्ञकुण्ड स्यंके बिया जनतायात अभयदान विल । जुजुं प्रार्थना याना च्वं च्वन, व तलय् थहाँ वना निवासस्थानय् वन अले जीवनया अन्तय् ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु अर्हत्त्वय् प्रतिष्ठित जुल । थुगु इलय् सय्ह महामात्य सारिपुत्र खः । लोमसकाश्यप जुलसा जि हे खः ।

- * -

४३४. चक्कवाक जातक

“कासायवत्थे...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लोभीम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व लोभीम्ह जुया च्वन, माल सामान मुंकीम्ह लोभी । आचार्य, उपाध्यायपिंप्रति याये माःगु ज्या याइ मखुम्ह, सुथ न्हापनं हे श्रावस्ती वना विशाखायागु छेंय् वना यक्व नसा नया सासाःगु यागु नं त्वना, मध्यान्हया इलय् थीथी प्रकारयागु सासाःगु भिभिंगु भोजन व शाली जा व ला नइम्ह जुया च्वन । उलिं हे नं चित्त बुझे मजुया चूल अनाथपिण्डक व कोशल जुजु आदिपिनिगु छेंय् नं वनिगु जुया च्वन । छन्हुया दिनय् धर्मसभाय् व लोभी जूगु खँ चर्चा जुया च्वन । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं “भिक्षु ! छ लोभी छाय् जुयागु ? न्हापाया इलय् नं छ लोभी जूगुया कारणं वाराणसी किसियागु सीम्ह आदि (नया नं) असन्तुष्ट जुया, अनं पिहाँ वना, गंगा सिथय् च्वच्चं हिमालयय् दुने वन” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

२८. लोमसकाश्यपं याःगु हिंसाया बारे मिलिन्द जुजुं न्यंगु व भदन्त नागसेनं उकियात सन्तोषजनक लिसः ब्युगु खँ मिलिन्द-प्रश्न नेपाल भाषा पृ. २७८ स स्वये बहः जू ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् लोभीम्ह क्वः छम्ह वाराणसी सीम्ह किसिया लाश आदि ननं चाःहिला च्वंबले उलिं नं सन्तुष्ट मजूसे गंगा सिथय् न्यातय्गु दाहा नयेगु धका अन वना सिइपिं न्यां ननं अन छुं दिं च्वन । अले अनं हिमालयय् वन । अन थीथी प्रकारयागु फलाफल ननं वं निम्ह लुया रंगथे जापिं चक्रवाक भंगःतयत् खन । वं अन इमित यक्व न्यां व कापलि दुगु पुखुली सेवाल (इयाउ) नया च्वं च्वंगु खन । वं बिचाः यात - 'थुमिगु भोजन साःगु भिंगु जुइमाः । इमिगु भोजनया खँ न्यना जिं नं अजागु हे नया स्वर्णवर्ण जुये ।' वं इमिथाय् वन अले म्हफु मफु न्यना छमा सिमाकचाया च्वकाय् च्वना इमिगु प्रशंसा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“कासायवत्थे सकुणे वदामि, दुवे दुवे नन्दमने चरन्ते ।
कं अण्डजं अण्डजा मानुसेसु, जातिं पसंसन्ति तदिह्व ब्रूथा’ति” ॥

“हे सुवर्ण वर्णयापिं ! युगलगामीपिं ! सन्तुष्ट चित्त जूपिं भंगःत ! छिमिसं धा, मनूतय्गु पुचलय् प्रशंसा याइगु इलय् छिमिसं गुगु भंगः जातियागु प्रशंसा याना ?”

वयागु खँ न्यना चक्रवाकं निपुगु गाथा धाल -

“अम्हे मनुस्सेसु मनुस्सहिंस, अनुब्बते चक्कवाके वदन्ति ।
कल्याणभावम्हे दिजेसु सम्मता, अभिरूपा विचराम अण्णवे’ति” ॥

“हे क्वः ! मनूतय्सं जिपिं थवंथवय् मिलेचले जुया च्वपिं चक्रवाक भंगःयात हे भिपिं धका धाः । भंगःतमध्ये जिपिं कल्याणभाषीपिं खः धयागु खँ संसारं स्यू । जिपिं दहलय् निर्भय जुया विचरण याना जुइपिं खः । जिमिसं खानाया नितिं गुबले पापकर्म मयाना ।”

वयागु खँ न्यना क्वः नं स्वपुगु गाथा धाल -

“किं अण्णवे कानि फलानि भुञ्जे, मंसं कुतो खादथ चक्कवाका ।
किं भोजनं भुञ्जथ वो अनोमा, बलञ्च वण्णो च अनप्परूपा’ति” ॥

“हे चक्रवाकपिं ! थुगु दहलय् छिमिसं छु गजागु फल नया च्वना ? हे अनुपम ! छिमिगु बल वर्ण नितानं यक्व दु । छिमिसं छु भोजन नया च्वनागु ?”

अनलि चक्रवाकं प्यपुगु गाथा धाल -

“न अण्णवे सन्ति फलानि धङ्क, मंसं कुतो खादितुं चक्कवाके ।
सेवालभक्खम्ह अपाणभोजना, न घासहेतूपि करोम पाप’न्ति” ॥

“हे भंगः ! दहलय् फल म्दु । हे क्वः ! चक्रवाकतयत् नयेत ला गनं दइ ? जिपिं इयाउ नइपिं खः, लः त्वनिपिं खः । जिमिसं प्वाःया नितिं गुबले पाप मयाना ।”

अनलि क्वः नं निपु गाथात धाल -

“न मे इदं रुच्चति चक्कवाक, अस्मि भवे भोजनसन्निकासो ।
अहोसि पुब्बे ततो मे अञ्जथा, इच्चेव मे विमति एत्थ जाता ॥

“अहमि मंसानि फलानि भुञ्जे, अन्नानि च लोणियतेलियानि ।
रसं मनुस्सेसु लभामि भोतुं, सूरोव सङ्गाममुखं विजेत्वा ।
न च मे तादिसो वण्णो, चक्कवाक यथा तवा'ति” ॥

“हे चक्रवाकपि ! त्वं संसार्य भोजन मदयुक्ता च्वनेगु जित ला यः मजू । न्हापा जिं गुकथं भाःपिया च्वनागु खः, व मेकथं जुल । उकिं थुकिया बारे जिगु मनयु शंका जुल ।”

“जि जुलसा ला व फल नइम्ह खः । चि व चिकं दुगु खाना नं नइम्ह । अले संग्रामयु त्याःम्ह शूरवीरम्हंथे मनुतयु पुचलयु च्वना थीथी प्रकारयागु रस दुगु भोजन नया च्वना । हे चक्रवाकपि ! अथे जुल नं जिगु वर्ण छिभिगुथे मजू ।”

अनंलि चक्रवाकं वयाके वर्ण मदुगु व थःपिके वर्ण दुगु खं कना ल्यंगु गाथात धाल -

“असुद्धभक्खोसि खणानुपाती, किच्छेन ते लब्धति अन्नपानं ।
न तुस्ससी रुक्खफलेहि धङ्क, मंसानि वा यानि सुसानमज्जे ॥

“यो साहसेन अधिगम्म भोगे, परिभुञ्जति धङ्क खणानुपाती ।
ततो उपक्कोसति नं सभावो, उपक्कुट्टो वण्णबलं जहाति ॥

“अप्पमि चे निब्बुतिं भुञ्जती यदि, असाहसेन अपरूपघाती ।
बलञ्च वण्णो च तदस्स होति, न हि सब्बो आहारमयेन वण्णो'ति” ॥

“छ खुया नइम्ह, अशुद्ध आहार नइम्ह खः । प्रमाद जुया च्वनिगु बखतयु पतनशीलम्ह खः । छंत नसा त्वंसा थाक्क लाभ जुइगु जुया च्वन । हे वङ्क ! छ सिमायागु फलं सन्तोष जुइम्ह मखु, न त मसानयु च्वंगु लां हे सन्तोष जुइम्ह खः ।”

“हे भंगः ! सुं गुम्हसिनं दुःसाहस याना भोगत प्राप्त याना तुरन्त हे पतनशील जुया उकियात भोग याइगु जुया च्वन, वं थः थःम्हं निन्दा यायां पश्चाताप चाचां वर्ण व बल फुना वनिगु जुया च्वन ।”

“यदि दुःसाहस मयासे मेपिं सुयातं घात मयासे भतिचा जक जूसां शान्त मनं उपभोग यात धाःसा वयागु वर्ण व बल थुकथं बांलाना वइ । दक्क वर्ण केवल आहारं जक दइगु मखु ।”

थुकथं चक्रवाकं अनेककथं क्वःयात निन्दा यात । क्वः नं “छिभिगु वर्णलिसे जित मतलब मदु” धाल अले ‘क्वा क्वा’ हाला अनं बिस्युं वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्त्थयथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तयु लोभीम्ह भिक्षु अनागामीफलयु प्रतिष्ठित जुल । उगु इलयुयाम्ह क्वः लोभी भिक्षु खः, मयुजु चक्रवाक राहुलमाता खः, चक्रवाक जुलसा जि हे खः ।

४३५. हलिदिराग जातक

“सुतित्तिक्खं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह ल्हवंम्ह (स्थूल कुमारी) या बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । थनया खँ भिंस्वंगूगु निपात (परिच्छद) य् चूलनारद जातक (जा. नं. ४७७) स वइतिनि ।

अतीत कथा

अतीत कथास उम्ह कुमारी उम्ह तपस्वी कुमारयागु शील स्यंका बिल । अले व थःगु बशय् वये धुंकल धका सिइका वयात ठगे याना बस्तीस यंकेगु इच्छा याना रूप आदि कामभोग मयासे जंगलय् सदाचारयागु रक्षा याना च्वना जक उकिया फल आपाः दइ मखु । वा, (जिपिं लिसे) नापं च्वना शीलयागु रक्षा याना च्वं वा । छंत जंगलय् च्वना छु ज्या वइ ?” धाधां न्हापांगु गाथा धाल -

“सुतित्तिक्खं अरञ्जम्हि, पन्तम्हि सयनासने ।
ये च गामे तित्तिक्खन्ति, ते उळारतरा तया’ति” ॥

“एकान्तगु शयनासनय्, जंगलय् च्वना तित्तिका (सह) याना च्वनेगु धयागु (अपायसकं थाकु मजू अःपुसे च्वं । गामय् च्वना सह याना च्वनेगु धयागु व सिबे तःसकं तःधं ।”

वयागु खँ न्यना तपस्वी कुमारं धाल - “जिमि वा जंगलय् वना च्वन । व लिहाँ वयेवं वयाके न्यना वये ।” वं बिचाः यात - “थ्वया बौनं दनि खनि ! यदि वं जित खन धाःसा वयागु तुतांया च्वकां छुचनय् मुइका स्याना बिइ । जि न्ह्यवः हे वना च्वने माल ।’ वं धाल - “अथेसा लैय् चिं ततं न्ह्योने वना च्वने; पिया च्वं च्वने, छु लिपा वा ।”

व वनेवं तपस्वी कुमारं च्याकेत सिं काःमवं, न त्वनेत लः हे कया हया तल । खालि फेतुना सुम्क च्वं च्वन । बौम्ह वल नं लै स्वः मवं । बौमं काय् मिसायागु बशय् वन धयागु सिइका, न्यन - “तात ! छु कारण खः ? मि च्याकेत सिं कया हया तःगु नं मदु, त्वनेत लः नं कया हया मतः हानं नयेत सामान तयार याना नं मतः ? सुम्क फेतुना छु मती तया च्वनागु ?” तपस्वी कुमारं धाल - “तात ! जंगलय् च्वना शील सदाचार पालन याना उलि तःधंगु फल मदु गुलि बस्ती च्वना दइगु खः । जिमि पासां ‘वा’ धया न्ह्योने वना च्वनेधुंकल । जिं वलिसे वने त्यना । अन च्वनेगु इलय् जिं गज्यापिं मनूतलिसे संगत यायेमाः ? थथे धाधां वं निपुगु गाथा धया न्यन -

“अरञ्जा गाममागम्म, किंसीलं किंवतं अहं ।
पुरिसं तात सेवेय्यं, तं मे अक्खाहि पुच्छितो’ति” ॥

“हे तात ! न्यना च्वनाम्ह जित कना बिज्याहुँ, जंगलं गामय् च्वं वनेबले जिं गजागु शील व ब्रत दुपिं मनूतलिसे संगत यायेमाः ?”

बौम्हं लिसः व्युब्बुं त्यं दुगु गाथात धाल -

“यो ते विस्सासये तात, विस्सासञ्च खमेय्य ते ।
सुस्सूसी च तित्तिक्खी च, तं भजेहि इतो गतो ॥

“यस्स कायेन वाचाय, मनसा नत्थि दुक्कटं ।
उरसीव पतिट्ठाय, तं भजेहि इतो गतो ॥

“यो च धम्मेन चरति, चरन्तोपि न मज्जति ।
विसुद्धकारिं सम्पज्जं, तं भजेहि इतो गतो ॥

“हल्लिद्धिरागं कपिचित्तं, पुरिसं रागविरागिनं ।
तादिसं तात मा सेवि, निम्मनुस्सम्पि चे सिया ॥

“आसीविसंव कुपितं, मीळ्हलित्तं महापथं ।
आरका परिवज्जेहि, यानीव विसमं पथं ॥

“अनत्था तात वड्ढन्ति, बालं अच्चुपसेवतो ।
मास्सु बालेन संगच्छि, अमित्तेनेव सब्बदा ॥

“तं ताहं तात याचामि, करस्सु वचनं मम ।
मास्सु बालेन संगच्छि, दुक्खो बालेहि सङ्गमो'ति” ॥

“गुम्हसिनं छंत विश्वास याइ, अले गुम्हसिया प्रति छं विश्वास याये फइ, गुम्हसिनं छंत सेवा सुश्रुषा याइ, गुम्हसिके तितिक्षा दइ (सह याये फइ), थनं वना छ उजाम्ह मनूलिसे संगत या ।”

“गुम्हसियागु शरीर, वचन व मनं दुश्कर्म मजू, अजाम्ह मनूयागु संगत छं हे नुगल्य् दुस्वचाका तयार्थे तया ति ।”

“गुम्ह धर्मअनुसारं आचरण याना जुइम्ह खः, अले आचरण याना जुइबले नं प्रमाद जुया जुइ मखु, थनं वनेबले छं अजाम्ह मनूलिसे संगत या, गुम्ह विशुद्ध आचरण दुम्ह जुइगुयालिसें प्रज्ञावान्म्ह नं जू ।”

“गुम्हसिया राग हलू चिना तःगु लःथे चञ्चल खः, माकःयागुथें अस्थिर चित्त दुम्ह खः, गुम्ह राग द्वेष युक्तम्ह खः, मनुष्यपिनिगु संगतं अलग च्वने माःसां अजाम्ह मनूलिसे संगत याये मते ।”

“तंम्वया च्वंम्ह घोर विष दुम्ह सर्पयातथें, मलमूत्रं भ्याःगु महामार्गयातथें, अथवा लैं जुवा नं माथं मवंगु लँयात त्वःता वनिगुथें, अथे हे याना, वयात तापाकं निसें त्वःता छ्व ।”

“तात ! मूर्खलिसें अप्वः संगत यायेवं अनर्थ वृद्धि जुया वये यः । गुबलें मूर्खतलिसे च्वने मज्यु, गथे शत्रुलिसे च्वने मज्युथें ।”

“तात ! जिं थ्व छंके याचना याना च्वना । जिं धयागु खं न्यं, मूर्खतलिसे संगत याये मते, छायाधाःसा मूर्खतलिसे संगत यायेगु दुःखकर खः ।”

थुकथं बौम्हं उपदेश बिइधुंका वं धाल - “तात ! जि बस्ती वने त्यनागु खः । अन छपिंथें जाम्ह पण्डित धवःदुइ मखु । अन वने मखुत, म्हाल । थन हे छपिनिथाय् हे च्वं च्वने ।” अनलि वया बौम्हं मेगु नं आपालं उपदेश बिया योगविधि स्यना बिल । वं याकनं हे अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना काल । व थः बौलिसें तुं ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । कुमारी (आःयाम्ह) कुमारी हे खः । बौम्ह तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

४३६. समुग्ग जातक

“कुतो नु आगच्छथ...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां वयाके न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छु धात्थे उद्विग्न चित्त जूगु खः ला ?” “भन्ते ! धात्थे खः” धया विन्ति यायेवं “भिक्षु ! छं मिसायात छाया इच्छा यानागु ? मिसा धयापिं असभ्य जुइ, अकृतज्ञ जुइ । न्हापाया इलय् दानव राक्षसं नुना प्वाथय् तथा तल नं मिसायात रक्षा याये मफु, वयात छम्ह मिजंपाखें सन्तुष्ट काये मफु । छं गुकथं तये फइ ?” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व कामभोग त्याग याना हिमालयय् दुने वना प्रव्रजित जूवन । अन अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना फलाफलं जीवन यापन याना च्वं च्वन । वयागु पर्णशालां भित्तिचा उखे छम्ह दानव राक्षस च्वं च्वन । गुबलें गुबलें बरोबर बोधिसत्त्वयाथाय् वना धर्म न्यं वना च्वन । खः, जंगलय् मनूत वये वनिगु लैपुइ च्वना मनूतय्त् ज्वना ज्वना स्याना नया च्वन ।

उगु इलय् काशी राष्ट्रयाम्ह छम्ह बांलागु रूप दुम्ह छेंया भौमचा छम्ह प्रत्यन्त गामय् च्वं च्वन । छन्हुया दिनय् वया (थःछें) मांभौपित नाप लाना लिहाँ वना च्वंबले उम्ह दानवं वलिसे वःपिं मनूतय्त् खना, भयानककथं आक्रमण यात । मनूत ल्वाभः ज्याभः त्वःता बिस्सू वन । दानवं गाडी फेतुना च्वंम्ह बांलाम्ह मिसायात खना वया प्रति आसक्त जुल । अले वयात ब्वना यंका गुफाय् यंका कला याना तथा तल । अबलेनिसें घ्यः, जाकि, न्याँ, ला, चाकुगु फल आदि हया वयात लहिना तल । वयात वस्त्र व तिसां बांलाक छायापिया, सुरक्षित याना तयेया नितिं वयात छगू पंजलय् तथा, पंजयात नुना प्वाथय् घाना जुल ।

छन्हुया दिनय् वं मोल्हुये मास्ति वय्का छगू पुखुली वन । अन पंजयात ल्हवया उकिं वयात पिकया, मोल्हुइका, म्हय् बुया तिसां तिइका बिल । अनलि ‘पलख छंगु शरीरं सफागु हावा का’ धया वयात पंजलिक्क थना थः स्वयं मोल्हुइत कुहाँ वन । व विश्वस्त जुया भित्तिचा उज्यां वना मोल्हु वन ।

उगु हे इलय् वायुपुत्र धयाम्ह छम्ह विद्याधर तलवार घाना आकाशमार्गं वना च्वन । वं वयात खनेसाथं ‘वा’ धका ल्हाः भाय् यात । विद्याधर तुरन्त कुहाँ वल । वं वयात पंजलय् तल अले दानव वइगु प्रतीक्षा याना च्वच्चं व उगु पंज लिक्क च्वं च्वन । अले दानव लिहाँ वःगु खनेवं व वये न्ह्यो हे वं उगु पंजलय् दुने वना थः विद्याधरया दचोने गोतुला वयात थःगु वसतं त्वःपुया बिल । दानव वल । वं पंज बांलाक मस्वसे उकी थःम्ह मिसा छम्ह जक दु धका भाःपिया पंज नुना प्वाथय् स्वःथन । व थःगु गुफाय्

वना च्वंबले 'तपस्वीयात मखंगु यक्व दत, थौ वयाथाय् वना वन्दना याःवने' धका वयाथाय् वन । तपस्वी नं वयात तापाकं निसें वया च्वंगु खना वया प्वाथय् निम्ह दु धका सिइका खँल्हाबल्हा यायां न्हापांगु गाथा धाल-

**“कुतो नु आगच्छथ भो तयो जना, स्वागता एथ निसीदथासने ।
कच्चित्थ, भोन्तो कुसलं अनामयं, चिरस्समभ्भागमनज्झि वो इधा'ति” ॥**

“छिपिं स्वम्हं गन वना वयागु ? लसकुस दु । थन आसनय् फेतु । छ म्हुफु म्खुला ? छ थन ताःकाल लिपा वया च्वन, मखंगु यक्व दत ।”

वयागु खँ न्यना दानवं विचाः यात - “जिं थुम्ह तपस्वीयाथाय् याकचा वयाम्ह खः । अले थ्वं स्वम्ह धका धया च्वन । थ्व छु धया च्वंगु ? छु वं वास्तविकतायात सिइका धया च्वंगु खः बाय् वेंनथें जक न्ववाना च्वंगु ?” व तपस्वीयाथाय् वना वन्दना याना छ्खेलिक्क फेतुना वलिसे खँल्हाबल्हा यायां निपुगु गाथा धाल -

**“अहमेव एको इध मज्ज पत्तो, न चापि मे दुतियो कोचि विज्जति ।
किमेव सन्थाय ते भासितं इसे, कुतो नु आगच्छथ भो तयो जना'ति” ॥**

“थौ जि याकचा थन वयागु खः । जिलिसे मेपिं सुं म्हु । हे ऋषि ! छं छु खँय् विचाः याना स्वम्ह गनं वयागु धका न्यनागु ?”

तपस्वी न्यन - “आयुष्मान् ! बांलाक न्यने मास्ते वःला ?”

“वः, भन्ते !”

“अथेसा न्यं”, धया स्वपुगु गाथा धाल -

**“तुवञ्च एको भरिया च ते पिया, समुग्गपक्खित्तनिकिण्णमन्तरे ।
सा रक्खिता कुच्छिगताव ते सदा, वायुस्सपुत्तेन सहा तहिं रता'ति” ॥**

“छम्ह छ, छम्ह छंगु प्वाथय् दुने पंजलय् दुने च्वंम्ह कला जुल । छंम्ह कला प्वाथय् दुने न्ह्याबलें सुरक्षित जुया च्वंगु दुसां वं अन वायुपुत्रलिसे सदां रमण याना च्वंगु दु ।”

थ्व खँ न्यना दानवं मती तल - “विद्याधर धयापिं तःसकं मायावी खः । यदि वयागु ल्हातय् खड्ग ज्वना पिहाँ वल धाःसा जिगु प्वा फाया नं विस्सुं वने फु ।” थुकथं भयभीत जुया गयायेवं वं पंजयात ल्हवया न्ह्योने तल ।

शास्तां अभिसम्बुद्ध जुया विज्यायेधुंका थुगु वृत्तान्त खँयात प्रकाशित यायां प्यपुगु गाथा आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

**“संविग्गरूपो इसिना वियाकतो, सो दानवो तत्थ समुग्गमुग्गिलि ।
अद्दक्खि भरियं सुचिमालधारिनि, वायुस्सपुत्तेन सहा तहिं रत'न्ति” ॥**

“ऋषिया पाखें खँ प्वला विइवं संवेग जूम्ह उम्ह दानवं अन हे पंज ल्हवल । वं खन बांलागु स्वांमा क्वखाया तःम्ह थःम्ह कलातं अन वायुपुत्रलिसे न्ह्याइपुका च्वं च्वंगु ।”

पंज चाय्केवं विद्याधरं मन्त्र ब्वना तलवार पिकाल अले आकाशय् तिगन्हुया ब्वया वन । व खना दानव बोधिसत्त्व खना लय्ताल । अले वयागु स्तुति गाना यायां ल्यं दुगु गाथात धाल -

“सुविद्वरूपमुग्गतपानुवत्तिना, हीना नरा ये पमदावसं गता ।
यथा हवे पाणरिवेत्थ रक्खिता, दुट्ठा मयी अञ्जमभिष्पमोदयि ॥

“दिवा च रत्तो च मया उपट्ठिता, तपस्सिना जोतिरिवा वने वसं ।
सा धम्ममुक्कम्म अधम्ममाचरि, अकिरियरूपो पमदाहि सन्थवो ॥

“सरीरमज्झम्हि ठिताति मज्जहं, मय्हं अयन्ति असतिं असज्जतं ।
सा धम्ममुक्कम्म अधम्ममाचरि, अकिरियरूपो पमदाहि सन्थवो ॥

“सुरक्खितं मेति कथं नु विस्ससे, अनेकचित्तासु न हत्थि रक्खणा ।
एता हि पातालपपातसन्निभा, एत्थप्पमत्तो ब्यसनं निगच्छति ॥

“तस्मा हि ते सुखिनो वीतसोका, ये मातुगामेहि चरन्ति निस्सटा ।
एतं सिवं उत्तममाभिपत्थयं, न मातुगामेहि करेय्य सन्थवन्ति” ॥

“उग्रगु तपश्चर्याय् लगे जुया बिज्याकम्ह छलपोलया पाखें ध्व बांलाक खंका कायेधुन, ‘गुम्ह मिसातय्गु बशय् वनिम्ह जुइ उम्ह मनू हीनम्ह जुइ’ । दसुया नितिं प्राण समानं रक्षा याना तयाम्ह थुम्ह मिसां जिप्रति द्रोह याना मेपिलिसें प्रेम याना च्वन ।”

“वनय् च्वनिम्ह तपस्वीं मियात सेवन याना च्वनिथें हे जिं चान्ह न्हिनं उम्ह मिसायागु सेवा याना च्वना । अथेनं वं धर्म त्वःता अधर्माचरण यात । मिसातलिसे पासा स्वापू तये मत्यः खनी !”

“जिगु म्हय् दुने च्वं च्वंगु दु अथे जुया ध्व जिमिम्ह खः धका थुम्ह दुःशीलम्ह मिसाया बारे मिथ्याधारणा तया जुया । अथेनं वं धर्म त्वःता अधर्माचरण यात । मिसातलिसे पासा स्वापू तये मत्यः खनी !”

“जिं स्वःथना सुरक्षित याना तयागु दु धका गुगु कथं नं विश्वास याये मज्यू । अनेतने कथंया चित्त दुपिं मिसातयूत रक्षा याना तये फइ मखु । थुपिं पातालय् कुतुं वनिगु ज्वःथें खः । थुमिगु प्रति प्रमादी जुइपिं दुःखी जुइका विनाश जुइका च्वं च्वने माली ।”

“उकिं हे, गुपिं मनूत मिसातयुप्रति आसक्त मदुपिं जुया विचरण याना जुइ, इपिं शोक मदुपिं व सुखीपिं जुया च्वं च्वनी । थजागु उत्तमगु कल्याण प्रार्थना याइम्हसिनं मिसातलिसे घनिष्ट स्वापू तये मज्यू ।”

थुकथं दानवं बोधिसत्त्वया चरणय् भोसुना बोधिसत्त्वयागु स्तुति यायां धाल- “भन्ते ! छपिनिगु कारणं जिगु ज्यान बचे जुल । मखु धयागु जूसा, थुम्ह पापिनीनं जित विद्याधरयागु ल्हातं स्याके फुगु खः ।” बोधिसत्त्ववं वयात पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित यात । दानवं ‘जिं प्वाथय् तया घाना जुया नं ध्वयात रक्षा याना तये मफुत धाःसा मेपिसं सुनां फइ ?’ धाधां वयात त्वःता छ्वत । थः स्वयं जंगलय् वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् जि जुलसा दिव्यचक्षुधारी तपस्वी खः ।

४३७. पूतिमंस जातक

“न खो मे रुच्चति-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् इन्द्रिय संयम याये माःगुया वारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू इलय् भिक्षुपिं इन्द्रिय संयम मदुपिं जुया च्वन । शास्तां “थुपिं भिक्षुपिंत उपदेश बिये माल” धका मती तथा आनन्द स्थविरयात सःता आकाभाकां भिक्षुपिंत मुंके बिया विज्यात । अनंलि बांलाक समाये याना तःगु दबु दथुइ च्वंगु आसनय् फेतुना भिक्षुपिंत सम्बोधन याना विज्यात- “भिक्षुपिं ! नामरूप धर्म आदिस बांला धका स्वयेगु उचित मजू । यदि उगु हे इलय् सिना वन धाःसा नरक आदी उत्पन्न जूवनी । उकिं रूप आदियात बांला धका स्वये मते । भिक्षुपिं नामरूप आदिया फन्दाय् च्वने मजू । नामरूप आदिया फन्दाय् च्वनिमहसित थुगु जन्मय् महाविनाश जुया स्थना वनेयः । उकिं भिक्षुपिं ! ह्याउँक क्वाकाः तःगु नत्याकनं बरु मिखाय् सुया कां यायेगु भिं जू ... (मिखाथें तुं न्हाय्, न्हाय्पं आदि सविस्तार यायेमाः) । छिमिसं रूप स्वयेगु ई नं दइ, मस्वयेगु ई नं दइ । स्वयेगु इलय् बांला मतायकूसे बांमला' तायका स्व । थुकथं थःपिनिगु गोचरक्षेत्रं पिने लाइ मखु । छिमिगु गोचरक्षेत्र धयागु छु खः ? प्यंगू स्मृति-प्रस्थान, आर्य अष्टांगिक मार्ग, गुंगू लोकोत्तर धर्म । थुगु क्षेत्रय् च्वनेवं मारयात मौका दइ मखु । यदि कामनायागु बशय् लाना 'बांला' धका स्वयेगु यात धाःसा नवःगु ला नइम्ह (पूतिमंस) ध्वँथें तुं थःगु सिमानां पुला भ्रष्ट जुइका च्वं च्वने माली ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् हिमालयया मुलय् छगू जंगलय् पर्वत गुफाय् सलंसः फौचात च्वं च्वन । इमिगु निवासस्थानया भतिचा उखे छगू गुफाय् पूतिमंस धयाम्ह ध्वँ छम्ह थःम्ह वेणी धयाम्ह जहान ध्वँलिसे च्वं च्वन । वं छन्हु वेणी नापं चाःहिला च्वंबले बिचाः यात - ‘छु उपाय याःसा थुमिगु ला नये दइ ?’ वं छम्ह छम्ह याना फौचात स्याना नया च्वन । इपिं निम्हसिनं फौचातय्गु ला नया बलाना वल, म्ह नं ल्हवना वल । छसिंकथं फौचात म्हो जुया वन । इपिमध्ये मेलमाता धयाम्ह ज्ञां दुम्ह मिसाम्ह फौचा छम्ह दु । उपाय कुशलम्ह ध्वँचां वयात स्याना नये मफुसेलि छन्हु थःम्ह मिसालिसे गोप्य सल्लाह (मन्त्रणा) यात - “भद्रे ! फौचात म्हो जुया वनेधुंकल । थुम्ह फौचित न्ह्यातथे यानासां स्याना नये माल । छगू उपाय दु । छ याकचा वना वलिसे पासा दय्क हूँ । वया छं प्रति पूरा विश्वास दयेवं जि सिइम्हथें जुया गोतुला च्वने । उगु इलय् छं वयाथाय् वना 'पासा ! जिमि भात सित । जि अनाथ जुल । छ छम्ह त्वःता मेपिं जि थः धायेपिं सुं मखु । वा, ख्वख्वं वयागु शरीरकृत्य यायेनु' धया वयात जिथाय् ब्वना हति । जिं तिगन्हुया वयागु ककु ज्वना स्याना बिये ।”

वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । अले वलिसे पासा दयकल । बांलाक विश्वास दयवं उम्ह मिसाम्ह ध्वँनं अथे हे यात । वं धाल - “पासा ! छिमि भातं जिमि थःथितिपिं स्याना नयेधुंकल । जि ग्याः । जि वये मखु ।”

“पासा ! ग्यायेम्वाः । सिइम्हसिनं नं स्याइला ?”

“छिमि भात हतपत्तिं सिइ मखु । जि ग्याः ।”

वं बारम्बार धासेलि ‘लासा सिइगु हे खतला’ धका मती तथा वलिसें तुं वन । अथेनं वना च्वंबले ‘सुनां छु स्यू, छु खः छु खः’ धका मती ततं वया प्रति भतिचा शंका तथा वं ध्वँनीयात न्हयो न्हयो तथा थः ल्यूल्यू वन । उम्ह ध्वँपाखें सतर्क जुया वना च्वन । ध्वँ नं वयागु पलाछिना वःगु सः ताया मती तल - ‘फैचा वल ।’ वं तिसक छर्चो ल्हवना मिखाप्वाः चायुका स्वल । फैचां अथे याःगु खनेखतं वं सिइकल - ‘ध्व पापी ठग खः । जित धोखा बिया स्यायेया नितिं सिइम्हथें जुया गोतुला च्वंम्ह खः ।’ व दित अले अनं बिस्सुं वन । व बिस्सुं वंगु खना ध्वँनी नं न्यन - “अय, अय् छाया् बिस्सुं वनागु ?” वं वयात लिसः ब्युव्युं न्हापांगु गाथा धाल -

“न खो मे रुच्चति आळि, पूतिमंसस्स पेक्खना ।
एतादिसा सखारस्सा, आरका परिवज्जये’ति” ॥

“हे आलि ! जित पूतिमंस (ध्वग्गिगु ला) स्वये मयः । थुजापिं पासापिलिसे न्ह्याबले तापाक च्वने फय्केमाः ।”

थुलि धया व अन दित अले थःगु निवासस्थानय् हे तुं वन । ध्वँनी नं वयात गने मफुसेलि व खना तँम्वया थःम्ह भातयाथाय् वया छर्चो क्वछुका भुले जुया फेतुत । वयात निन्दा यायां ध्वँ नं निपुगु गाथा धाल -

“उम्मत्तिका अयं वेणी, वण्णेति पतिनो सखि ।
पज्जायि पटिगच्छन्ति, आगतं मेण्डमातर’न्ति” ॥

“ध्व वेणी उई खः । भातयात स्वया पासायागु प्रशंसा याना च्वन । हानं वःम्ह मेण्डकमाता लिहाँ वन नं मपंसे छुवया बिल ।”

वयागु खँ न्यना ध्वँनी नं स्वपुगु गाथा धाल -

“त्वं खोसि सम्म उम्मत्तो, दुम्मेधो अविचक्खणो ।
यो त्वं मतालयं कत्वा, अकालेन विपेक्खसी’ति” ॥

“हे सौम्य ! छ हे वें खः । दुर्बुद्धिम्ह खः । थासय् बिचाः याये मसःम्ह खः । छं सिइम्ह धका गोतुला च्वना नं मखुगु इलय् छर्चो ल्हवना स्वयेगु यात ।”

थुगु सम्यक्सम्बुद्ध गाथा खः -

“न अकाले विपेक्खय्य, काले पेक्खेय्य पण्डितो ।
पूतिमंसोव पज्जायि, यो अकाले विपेक्खती’ति” ॥

“मखुगु इलय् स्वयेगु याये मते । पण्डितपिसं इलय् हे स्वयेगु यायेमाः । गुम्हसिनं मखुगु इलय् स्वइ, वं पूतिमंसथें दचाका च्वने माली ।”

वेणीं पूतिमंसयात हेयकल - “स्वामी ! चिन्ता कायेम्वाः । जिं वयात न्ह्यात्थे यानासां ब्वना हया बिये । छं व वयेवं वयात अप्रमादी जुया ज्वं ।” वं हानं फौचिथाय् हानं धाल - “आलि ! छ वःगु जिमि नितिं कल्याण हे जुल । छ वयेवं जिमि भातया होशय् वल । आः व जीवित जुल । वा, वलिसे खं ल्हाःवने नु । वं न्यापुगु गाथा धाल -

“पियं खो आळि मे होतु, पुण्णपत्तं ददाहि मे ।
पति सज्जीवितो मय्हं, एय्यासि पियपुच्छिका’ति” ॥

“अय् पासा ! जि यःम्ह जुया जित जाःगु पात्र व्यु । जिमि भात जीवित जुल । हे प्रिय पुच्छिका ! छ वा ।”

फौचां बिचाः यात - ध्व पापिनीनं जित ठगे याये त्यन । विरोध यायेगु उचित जुइ मखु । जिं ध्वयात छगू उपाय याना ठगे याये माल । वं खुपुगु गाथा धाल -

“पियं खो आळि ते होतु, पुण्णपत्तं ददामि ते ।
महता परिवारेन, एस्सं कयिराहि भोजन’न्ति” ॥

“हे आलि ! छं यःम्ह जुइ दयेमा । छंत जाःगु पात्र बिया च्वना । जिं आपालं परिवार ब्वना वये । इमि नितिं छं खाना जोरे याना ति ।”

ध्वनी नं वयागु परिवारया बारे न्यनेगु यासे न्हेपुगु गाथा धाल -

“कीदिसो तुय्हं परिवारो, येसं काहामि भोजनं ।
किं नामका च ते सब्बे, ते मे अवखाहि पुच्छिता’ति” ॥

“छं परिवारपितं जिं भोजन दय्केत इपिं गजापिं खः ? जिं न्यना च्वना । जित धा, इपिं सकसियां नां छु छु खः ?”

वं च्यापुगु गाथा धाल -

“मालियो चतुरवखो च, पिङ्गियो अथ जम्बुको ।
एदिसो मय्हं परिवारो, तेसं कयिराहि भोजन’न्ति” ॥

“माली, चतुरक्ष, पिङ्गिय व जम्बुक थुपिं प्यम्ह (ध्वँचात) जिमि परिवार खः । थुमि नितिं भोजन दयेकि ।”

“छम्ह छम्ह ध्वँचातलिसे न्यासः न्यासः ध्वँचात दइ । थुकथं निद्रः ध्वँचात ब्वना वये त्यना । यदि इमित भोजन मंत धाःसा छिपिं निम्हसितं स्याना नया बिइ ।”

वयागु खं न्यना ध्वँनीनं बिचाः यात - “थुपिं बरु मवःसा हे बेश जुइ । छगू उपाय याना वयात रोके याये माल ।” वं गुपुगु गाथा धाल -

“निक्खन्ताय अगारस्मा, भण्डकम्पि विनस्सति ।
आरोग्यं आळिनो वज्जं, इधेव वस मागमा’ति” ॥

“छेनं पिहाँ वनेवं (छिमिगु) थलबल तज्याये फु । जिं हे आलि म्ह फुगु समाचार न्यंका बिये । थन हे च्वं । नापं वये म्वाल ।”

थुलि धया सिइ खना ग्याना दुरुहं व्वाय् बिस्यू वना थःम्ह भातयाथाय् थ्यंकः वन । अले वयात व्वना कुईच जुल । इपिं हानं अन गुबले मवल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् जि जुलसा अन वनय् जेष्ठगु सिमाय् उत्पन्न जूम्ह देवता खः ।

- * -

४३८. ददर जातक^{२९}

“यो ते पुत्तके-...” थुगु गाथा शास्तां गृद्धकूट पर्वतय् च्वना बिज्यागु इलय् स्यायेत स्वगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु हे इलय् धर्मसभाय् फेतुना च्वपिं भिक्षुपिसं थुगु खँ ल्हाना चर्चा याना च्वन - “आयुष्मान्पिं देवदत्त निलज्जम्ह खः, अनार्यम्ह खः, अजातशत्रुलिसे मिले जुया थथिंजाम्ह उत्तमम्ह गुणवान्म्ह सम्यक्सम्बुद्धया विरुद्धय् धनु प्रहार यात, ल्वहँतं कय्का हल, नालागिरी किसि त्वःता हल आदि आदि ज्या सना वसपोलयात स्यायेत स्वत ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बित्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं देवदत्तं जित स्यायेत स्वःगु दु । खः, उगु इलय् वं भ्याः भतिचा नं त्राश थने मफुत” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् छम्ह प्रसिद्धम्ह आचार्य वाराणसी न्यासः विद्यार्थीपिंत शिल्प स्यना च्वंबले छन्हु वं बिचाः यात - ‘जित थन च्वनेगु असुविधा दु । विद्यार्थीपिनिगु अध्ययन नं फवचाय्के फइ मखु । हिमालय-प्रदेशय् जंगलय् वना स्यांवने माल ।’ वं विद्यार्थीपिंत ध्व खँ धाल । अले हामो, जाकि, चिकं, वसः ज्वंका जंगलय् दुने वना, लँ भतिचा तापाक पर्णशाला दय्का च्वं च्वन । विद्यार्थीपिनि थःथितिपिसं जाकि आदि बिय्के छूवया हल । देशवासीपिसं नं “जंगलय् फलानागु थासय् प्रसिद्धम्ह आचार्य विद्यार्थीपिंत विद्या अध्ययन याका च्वन” धका जाकि आदि बिइ हल । कान्तारं वनीपिं

२९. बर्मी जातकय् तित्तिर जातक नां बिया तःगु दु ।

मनूतयसं नं बिया वन । छम्ह मनुखं दुरु त्वनेया नितिं मचा बूम्ह सा नापं बिया वन । आचार्ययागु पर्णशालाया लिक्क थःम्ह निम्ह मचासहित गोधा च्वं च्वन । सिंह, धुंत नं वयागु सेवाय् वया च्वं च्वन । छम्ह तित्तरा भंगः नं अन निह्निहं धयाथें बरोबर वया च्वन । वं आचार्य विद्यार्थीपिंत (वेद) मन्त्र ब्वंका च्वंगु स्यना च्वंगु न्यना स्वंगुलि वेद सय्का काल । विद्यार्थीपिंसिं वया क्वातुक विश्वास दत । लिपा जूबले, विद्यार्थीपिनिगु अध्ययन पूमवंक हे आचार्य सित । विद्यार्थीपिसं आचार्ययागु शरीर उना छ्वन । अले फियागु स्तूप दय्का, थीथी प्रकारयागु स्वाँ छाया पूजा यायां निह्निहं ख्वया च्वन । तित्तरां इमिके “छाय् ख्वयागु” धका न्यन ।

“आचार्य जिमिगु अध्ययन पूवके मलाय्कं त्वःता बिज्यात । उकिं ख्वया च्वनागु ।”

“अथे खःसा ख्वये मते । जिं विद्या स्यना बिये ।”

“छं गुकथं स्यूगु ?”

“जिं, आचार्य छिमित स्यनिबले न्यनागु स्वंगू वेदया अभ्यास याना तयागु दु ।”

“अथे जूसा थःगु ज्ञान जिमित इना ब्यु ।”

“अथेसा न्यं” धया तित्तरां पर्वतं नदी कुहाँ वःथें याना गन गन थाकुगु थाय् खः अन अनया खँ न्यंकल । विद्यार्थीपिं लयताया तित्तरि पण्डितयाथाय् विद्या अध्ययन याना च्वन । वं नं प्रसिद्धम्ह आचार्ययागु पद ग्रहण याना कया विद्या अध्ययन याका च्वन । विद्यार्थीपिसं वया नितिं लुंयागु देमाय् कस्ति, खीर आदि हया, थीथी प्रकारयागु स्वाँनं पूजा यायां तःसकं सम्मान याना तया तल । तित्तरि पण्डितं न्यासः विद्यार्थीपिंत आखः ब्वंका च्वन धयागु खँ जम्बुद्वीप छगुलिं प्रसिद्ध जुल ।

उगु इलय् जम्बुद्वीपय् नखःमध्ये दकले तःधंगु नखः (उत्सव) थें जागु तःधंगु उत्सव घोषणा जुल । उगु इलय् छम्ह निग्रन्थ दुष्टम्ह तपस्वी उखें थुखें चाचा ह्युह्युं अन थ्यंकः बल । गोधां वयात खना सत्कार यात अले फलानागु थासय् जाकि दु, फलानागु थासय् हामो दु, जा थुया न” धका धया थः नसा माःवन । वं सुथ न्हापनं जा थुल अले निम्ह गोधाया मस्तयत् स्याना ला बुका नल । निहने तित्तरि पण्डित व साया मस्त स्याना नल । सन्ध्या इलय् सा वःगु खना वयात नं स्याना नल । अले सिमाक्वय् गोतुला घुरर घुरर न्ह्यःसः वय्क दचना च्वन । गोधां सन्ध्या इलय् लिहाँ वःबले थः मस्त मखन अले इमित उखें थुखें माःजुल । वृक्षदेवतां उम्ह गोधायात मस्त मखनेवं थर थर खाका च्वंगु खन । अले सिमाया कचाया कापी दिव्य प्रतापं दना दना हे खँल्हाबल्हा यायां धाल - “गोधा ! ख्वये मते । थुम्ह पापीम्ह मनुखं छं मस्त, तित्तरि पण्डित, साया मस्त व सायात स्याना नयेधुंकल । छं थुम्हसियागु ककुइ न्याना ब्यु । थ्वयात स्याना ब्यु ।” धाधां न्हापांगु गाथा धाल -

“यो ते पुत्तके अखादि, दिन्नभत्तो अदूसके ।
तस्मिं दाटं निपातेहि, मा ते मुच्चित्थ जीवतो’ति” ॥

“अय् निर्दोषीम्ह ! छं जा ब्यूम्हसिनं छं काय्पिंत स्याना नया बिल । वयात न्याना गोतुइका ब्यु । छपाखें व म्वाना बचे जुया मच्चनेमा ।”

अनलि गोधां धाल -

“आकिण्णलुद्धो पुरिसो, धातिचेलं व मक्खित्तो ।
पदेसं तं न पस्सामि, यत्थ दाटं निपातये ॥

“अकतञ्जुस्स पोसस्स, निच्चं विवरदस्सिनो ।
सब्बं चे पथविं दज्जा, नेव नं अभिराधये’ति” ॥

“थ्व तच्चतं लोभीम्ह मनु खः, धाइमांया वसःथे हाकुम्ह फोहरम्ह । जि वया म्हय अजागु थाय् गनं मखं, गन जिं वयात वां न्यायेगु खः । अकृतज्ञ, न्हिन्हिं दोष जक माला जुइम्ह मनूयात पृथ्वी छगलं ब्यूसां तवि नं उकिं वयात लय्ताय्के फइ मखु ।”

गोधां थुलि धाल । अले, लासा दना वया जित नं नया बिइ फु धका बिचाः याना बिस्यू वन । सिंह, धुं व तित्तरा स्वंम्ह पासापिं जुया च्वन । गुबले इपिं तित्तरायागु दर्शन यायेत वइ, गुबले वं इमिथाय् वना उपदेश ब्यू वनी । उखुन्हुया दिनय् सिंहं धुंयात धाल - “पासा ! तित्तरायात मखंगु यक्व दत । थनिं न्हेन्हु च्यान्हु दत । हूँ, वयागु खबर ज्वना वा ।” धुं “ज्यू” धका स्वीकार यात अले गोधा बिस्यू वःगु इलय् अन थ्यंकः वंबले वं अन उम्ह पापीम्ह मनु दचना च्वंगु खन । वयागु जटाय् तित्तरा पण्डितयागु पा व सा व साया मस्तय्गु क्वे कंलाय खन । व्याघ्रराजं थुपिं सकतां खना अले लुंयागु पंजलय् तित्तर पण्डितयात मखंसेली अवश्य नं थ्व पापी थुमित स्याना नल जुइकाः धका सिइकल । वं पंजां दाया वयात थन । वं वयात खनेसाथं थारान्हुया ग्यात । धुं न्यन - “छु छं थुमित स्याना नयागु ला ?” “न स्याना, न नया ।” “पापी ! छं मस्यागु खःसा मेपिं सुनां स्याइ ? धा । मधाल धाःसा छंगु ज्यान बचे जुइ मखु ।” व सिइ खना ग्याना धाल- “स्वामी ! जि गोधाया मस्त, साया मचा व सा स्याना नयागु खः । तित्तरायात स्यानागु मदु ।” वं न्ह्याक्व धाःसां वयागु खँय् विश्वास मयाः अले धाल - “छ गनं वयागु ?”

“स्वामी ! कालिङ्ग राष्ट्र्य व्यापारीपिनिगु सामान ल्हइम्ह भरिया जुजुं जीविका हनेया नितिं थुगु ज्या याना थन वयाम्ह खः ।”

वं उम्ह पापी याःगु सकतां ज्याखँ न्यने धुसेली धुं वयात न्ह्यः न्ह्यः तया सिंहयाथाय् यंका च्वंबले धाल - “पापी ! यदि छं तित्तरायात मस्यानागु जूसा वयात सुनां स्याना बिल ? वा, छंत मृगराज सिंहयाथाय् यंके नु ।” सिंहं व्याघ्रराजयात वयात व्वना वःगु खंबले वयाके न्यन्यं प्यपुगु गाथा धाल -

“किं नु सुबाहु तरमानरूपो, पच्चागतोसि सह माणवेन ।
किं किच्चमत्थं इधमत्थि तुय्हं, अक्खाहि मे पुच्छितो एतमत्थ’न्ति” ॥

“अय् सुबाहु ! छं माणवकयात व्वना छु कारणं याकनं हथासं ब्वाय् वयागु ? जिगुपाखे छं छु ज्या दु ? न्यना च्वनाम्ह जित केँ ।”

वयागु खँ न्यना धुं न्यापुगु गाथा धाल -

“यो ते सखा ददरो साधुरूपो, तस्स वधं परिसङ्गामि अज्ज ।
पुरिसस्स कम्मायतनानि सुत्वा, नाहं सुखिं ददरं अज्ज मज्जे’ति” ॥

“छं बांलासे च्वंम्ह पासा ददर (तित्तरा) धयाम्हसित थ्वं स्याना तःगु जित शंका जुल । थुम्ह मनूया ज्या व थाय् बाय् न्यना जिं थौ तित्तरायात सुखी जूगु माने मयाना ।”

अनलि सिंहं खुपुगु गाथा धाल -

“कानिस्स कम्मायतनानि अस्सु, पुरिसस्स वुत्तिसमोधानताय ।
केँ वा पटिञ्जं पुरिसस्स सुत्वा, परिसङ्गसि ददरं माणवेना’ति” ॥

“जीविका हनेया नितिं थुम्ह मनूया ज्या व थाय् बाय्लिसे छु मतलब ? थुम्ह मनूयागु छु खँ न्यना छं ध्वयात तित्तरा स्याम्ह धका शंका यानागु ?”

वयागु न्ह्यसःया लिसः व्युब्युं व्याघराजं ल्यं दुगु गाथात धाल -

“चिण्णा कलिङ्गा चरिता वणिज्जा, वेत्ताचरो सङ्घुपथोपि चिण्णो ।
नटेहि चिण्णं सह वाकुरेहि, दण्डेन युद्धमि समज्जमज्जे ॥

“बद्धा कुलीका मितमाळकेन, अक्खा जिता संयमो अब्भतीतो ।
अब्बाहितं पुब्बकं अट्टरत्तं, हत्था दट्ठा पिण्डपटिग्गहेन ॥

“तानिस्स कम्मायतनानि अस्सु, पुरिसस्स वुत्तिसमोधानताय ।
यथा अयं दिस्सति लोमपिण्डो, गावो हता किं पन दहरस्सा’ति” ॥

“थुम्ह व्यापारीतथे जुया कालिङ्ग चाःहिल, व्यापार यात, बेतं चिना जंगलय् नं चाःहिल, प्याखँम्बःतलिसे नं च्वना वल, जाल दुपिलिसे नं च्वना वल, अले उत्सवय् नं दण्ड ज्वना युद्ध यात ।”

“ध्वया पाखे भंगःतयत् नं चिइका तल, कुलिं वा नं दायेगु यात, जूलय् त्याका नं जुल, संमययागु सिमाना नं हांचा गाया वन, बाचा इलय् हि बाः वयेगु दिक्कल, क्वाक्वागु पूगु भोजन ग्रहण याना ल्हाः नं पुका जुल ।”

“थुम्ह मनूया जीविका हनेया नितिं थुपिं फुक्क ज्या जुल । वयागु जटाय् तःक्यना च्वंगु चिमिसं प्वाय् खने दुगुलिं हे सिद्ध या, ध्वं तित्तर जक मखु सातयत् नं स्याःगु दु ।”

सिंहं उम्ह मनूयाके न्यन - “छु छं तित्तर पण्डितयात स्यानागु खः ला ?

“खः, स्वामी !”

वयागु सत्यगु खँ न्यना वयात त्वःतेगु इच्छा जुल । धुं जुलसा ‘थुम्ह पापी स्याये बहःम्ह हे खः’ धका वयात वयागु वां न्याना बिल । अले गाः म्हुया अन वांछ्वया बिल । विद्यार्थीत वल अले तित्तर पण्डितयात मखना छाती दाया ख्वया हाला लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मवेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं देवदत्त न्हापा नं जित स्यायेत स्वःम्ह जुल” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् जटिल देवदत्त खः । गोधा कृषा गौतमी खः । धुं मौद्गल्यायन खः । सिंह सारिपुत्र खः । प्रसिद्धम्ह आचार्य काश्यप खः । तित्तर पण्डित जुलसा जि हे खः ।

- * -

धम्मचक्कप्पवत्तन - सारनाथ

महापरिनिर्वाण - कुशीनगर

..... उपकार याःम्ह लोक्य थाक्कु ज्या याःम्ह खः (महाअस्मारोह जा. ३०२) विदेश्य च्वनेबले च्योयागु धर्कि नकं सह यायेमाः (उदर जा. ३०४) । कृनजनाया भाव मदुमहसियागु सेवा यायेगु बेकार खः (सकृण जा. ३०८) । खराबगु जीविकाद्वारा वा अधर्माचरणद्वारा प्राप्त जुडगु यश व धन सम्पन्नियान नं धिककार दु (छव जा. ३०९) । सुयागु हिंसा मयासे पात्र ज्वना भिक्षु जुडगु धयागु राज्य लाभ यायेगु सिबे भि जू (सेय्य जा. ३१०) । शका याये माःथाय शका यायेमाः (पुचिमन्द जा. ३११) । सज्जनपिं ल्याःसां नृस्नन मेल जुड, मूर्खन चाया थलबल नज्याइथे मेल गुबले जुड मखु (कन्सपमन्दिज जा. ३१२) । अस्थिर व चञ्चल जूपिं मनुनयगु मूख दुःख्य ख्वयेगु हालेगु बेकार खः (सनरोदन जा. ३१७) । मन दूषित मजुसा प्रनीत्य कर्म स्पर्श याड मखु (निनिर जा. ३१९) । गुम्ह दरिद्रम्ह भानलिसे दरिद्र जुड, अले धनी जुडबले धनवान जुड व हे श्रेष्ठम्ह कला खः (सुचज जा. ३२०) । फवनेगुयान ख्वयेगु धाड । अले गुगु फवनेबले मबिहगु खः, उकियान लिमा कया ख्वयेगु धाड (ब्रह्मदत्त जा. ३२३) । पलख खने मात्र प्यपा चूम पशुयान विश्वास याये मने (चम्मसारक जा. ३२४) । शाक यायेगु खःना थःगु हे वारे छाय मयायेगु ? (अननुमोचिय जा. ३२८) । फलदायी आशा जुलसा मूख जुड (मीलवीमस जा. ३३०) । अनर्थ कामना याम्हसियागु अर्थ व हिन याये मने (कोकिल जा. ३३१) । शामक धार्मिक जुडवं राष्ट्र मूख मिड (राजोवाड जा. ३३४) । नृग्न खँ थुडका मकाःम्ह भत्र्या वशय लाना पश्चाताप चाया च्वने मानी (वानर जा. ३४२) । बलुहँ याये माःगु बलुहँ याःम्ह, अले हयासं याये माःगु हयासं याम्हसिन शुक्ल पश्या चाय निर्मला पुर्णता प्राप्त याःथे थःगु ज्या पुग याड (अम्ब जा. ३४४) । चुगली याडम्हसियागु खँ मन्यम्ह स्वर्ग्य वर्तिपथे मूखपूर्वक दचनी (सन्धिभेड जा. ३४९)

दण्डबहादुर बज्राचार्य
अनुवादक

थीथी दृष्टियापिं मनुनयन खँ न्यके फड मखु (कोर्णण्डय जा. ३५६) । कर्तपिनिगु उगु थुगु खंय विश्वास याःम्ह याकन हे पामापि लिसे बाड (वण्णरोह जा. ३६१) । परलोकया निनि वेद, जान व बन्धुपिस छुं याये फड मखु (मीलवीमस जा. ३६२) । गुगु उपाय गन गन ज्या वडगु खः, उगु उपाय अन अन ज्या कायेमाः (नचसार जा. ३६८) । मिड न्यडगु डलय सुचरित वा सुभाषित वाहेक मेगु छुकिसन रक्षा याड मखु (दीधीनि जा. ३७१) । यदि ख्वयेवं मिडम्ह दना वडगु जसा भीपिं सकले मना ख्वये नु (मिरापोनक जा. ३७२) । गुम्हसिन चायागु थल खुया काड, वं लुं, वह, कंय थल नं खुया काड (चूलअनगरह जा. ३७४) । नं पिकाडम्हसिया प्रति नं नं पिसकाडम्ह जुजु पुज्य जुड (अवारिय जा. ३७६) । संयत जुम्ह मनु आचरणद्वारा शान्तिपदय ध्यनी (सेनकेतु जा. ३७७) । गुगु थासय सन्न पुरुषपिनिगु सम्मान डड मखु, हीन पुरुषपिनिगु सम्मान डडगु खः, अन च्वने मने (नेरु जा. ३७९) । 'जिगु', 'जिगु' धका कयच्याना च्वम्हसिया सम्पानि कित जुजु लुटे याना यंकी, कित खँ खुया यंकी, कित मयःम्हसिया ल्हातय ला वनी (मरहक जा. ३९०) ।

बिडधुका लिपा नृगः मछिका मचवंसे च्वनेगु धयागु दान बिडगु सिबे नं थाक् (सण्णक जा. ४०१) । पण्डनपिस सुभाषित गाथायागु पलेसा ज्याला काड मखु (सनुभस्त जा. ४०२) । फवनिम्ह व्यक्ति अप्रिय जुड, मबिडम्ह व्यक्ति नं यड मखु (अट्टिमेन जा. ४०३) । मूर्खम्ह बलवानम्ह जसां व बथानया नेता जुड लायक मजु (कपि जा. ४०४) । भय कायेमाःथाय भय कायेमाः (कोटसिम्वाति जा. ४१२) । गुबले मूर्खनलिसे च्वने मज्यु (हलिदिराय जा. ४३५)

